

III 22348

**23 AUGUST 1944
DOCUMENTE**

1944—1945

III

intocmită de:

ION ARDELEANU
VASILE ARIMIA
ALECSEНИA ANDONE
ILEANA CHIRTU
ANUȚA DĂNILĂ
ALE SANDRU DUTU

ELENA GHEORGHE
VIORICA HOSTIUC
MIRCEA MUȘAT
MIHAI RETEGAN
IOAN TALPEŞ

Colectivul de coordonare:

ION ARDELEANU, VASILE ARIMIA, MIRCEA MUȘAT

Referenți științifici:

ȘTEFAN LACHE
NICOLAE PETREANU
IOAN SCURTU
ION SPĂLĂȚELU

Av. nr. 111 cîlciat:

Tudor Bucur, Emilia Cohn, Maria Dragomir, Ion Dumitriu Snagov,
Mihaela Ilie, Rodica Mușetolu, Viorica Oancea, Ion Pătroiu, Cristian Popișteanu,
Sabina Spermezan

DIRECȚIA GENERALĂ
A
ARHIVELOR STATULUI

CENTRUL DE STUDII ȘI CERCETĂRI
DE
ISTORIE ȘI TEORIE MILITARĂ

23 AUGUST 1944

Documente

1944—1945

Vol. ■ III

6/22/1985

EDITURA ȘTIINȚIFICĂ ȘI ENCICLOPEDICĂ
București, 1985

23 AUGUST 1944 — DOCUMENTE

●

23TH OF AUGUST 1944 — DOCUMENTS

●

23^{ЕГО} АВГУСТА 1944 — ДОКУМЕНТЫ

●

23STE AUGUST 1944 — URKUNDEN

●

23ÈME AOÛT 1944 — DOCUMENTS

Supracoperta și coperta: ADRIAN IONESCU

CUPRINS

Notă asupra volumelor III și IV	VII
Cuvînt înainte	XI
Introducere	XXV
Introduction	LVI
Lista documentelor	LXIX
List of documents	LXXXIII
Documente	1

NOTĂ ASUPRA VOLUMELOR III ȘI IV

Volumele III și IV din seria *23 August 1944. Documente* reflectă evenimentele petrecute în România în perioada august 1944 — august 1945. Marea majoritate a materialelor provin din arhivele interne și din presă. Multe sînt originare din arhive străine, în special americane și engleze, altele au fost preluate din presa străină sau din buletinele transmise de agențiiile de presă și radio.

Indiferent de proveniență, documentele din aceste volume se referă la evenimentele ce s-au succedat în perioada respectivă în România și în alte țări participante la conflagrație. Marea lor majoritate evidențiază lupta poporului român pentru eliberarea întregului teritoriu național și, după 25 octombrie 1944, participarea țării noastre la eliberarea Ungariei, Cehoslovaciei și Austriei, contribuție materializată atît prin efortul militar direct al armatelor angajate în operații, cît și prin cel material, făcut de întreaga economie națională pentru susținerea și asigurarea frontului. O serie de documente consemnează preocuparea diferitelor categorii sociale, forțe politice, pentru rezolvarea problemelor pe care le impuneau refacerea vieții economice a țării, grav lovită în timpul războiului, precum și îndeplinirea condițiilor armistițiului semnat la 12 septembrie 1944 cu Națiunile Unite la Moscova.

Este evidențiată, de asemenea, preocuparea forțelor burgheze participante la organizarea marii ridicări la luptă din August 1944 de a pune stăvila continuării procesului revoluționar, de a se reveni la cadrele politice, sociale și economice specifice regimului burghez parlamentar de dinaintea instaurării dictaturii regale.

În același cadru, al confruntărilor politice interne, documentele prezintă acțiunile întreprinse de Partidul Comunist Român, celealte partide și organizații democratice din Frontul Național-Democratic, pentru cucerirea și impunerea de drepturi și libertăți, pentru înfăptuirea unor reforme economice, politice și sociale în consens cu interesele și năzuințele maselor largi populare.

Lupta pentru putere dintre forțele politice ce reprezentau clasa muncitoare, țărăniminea, intelectualitatea progresistă și cele ale burgheziei se reflectă astfel la adevăratele ei dimensiuni în chiar documentele programatice ce au direcționat eforturile protagonistilor, în consemnările directe ce au înregistrat evoluția confruntărilor. Din punctul de vedere al celui de-al doilea aspect este ilustrativă, spre exemplu, evoluția manifestațiilor, adunărilor și mitin-

gurilor organizate în Bucureşti: de la cifra de 30 000 de participanți la sfîrșitul lunii septembrie 1944, la uriașa cifră de 800 000 la 6 martie 1945. Despre aceste ridicări la luptă s-a scris foarte mult în presa timpului. Pentru lucrarea de față au fost însă reținute numai cîteva din acele documente care relatează despre marile adunări populare în cadrul căror s-au adoptat moțiuni de importanță majoră pentru masele largi populare.

Multe documente se referă la lupta pentru democratizarea aparatului de stat, pentru înlăturarea din instituții, din întreprinderi și fabrici a elementelor vechiului regim, care, sub diferite forme, se opuneau procesului firesc al transformărilor înnoitoare. Ele exprimă dorința de a pune în fruntea organelor administrației de stat elemente cinstite, hotărîte să înfăptuiască măsurile propuse prin Platforma-program din septembrie 1944 și prin programul de guvernare al F.N.D. din ianuarie 1945. Datele și informațiile oferite de documente dezvăluie presiunile la care a fost supus guvernul de către forțele democratice pentru a adopta măsurile pe care le impuneau noua situație, noile condiții, și îndeosebi pentru instaurarea unui guvern care, prin componența sa, să oglindească noul raport de forțe din țară.

Pentru a oferi cititorului posibilitatea de a judeca obiectiv, mai aproape de realitatea timpului, evenimentele din perioada tratată, au fost incluse materiale emise de cele mai reprezentative instituții, partide, grupări sau personalități politice din țară, chiar dacă ele cuprind uneori orientări sau opinii contradictorii. S-au evitat, pe cît posibil, acele documente care conțin aprecieri eronate, denigrări etc., indiferent de surse.

Pentru a se înțelege mai bine condițiile în care s-a încheiat Convenția de armistițiu cu Națiunile Unite, cum a fost aplicat armistițiul, discuțiile purtate pe marginea sa, cititorului i se pun la dispoziție atît documente interne, cît și materiale provenind de la reprezentanții statelor care făceau parte din Comisia Aliată de Control, din care se poate urmări evoluția poziției Aliaților atît față de prevederile Convenției, cît și față de diferențele grupări și partide politice din România.

Alte documente oglindesc situația economică, politică și socială din nordul Transilvaniei, atît înainte, cît și după 25 octombrie 1944.

O mare parte a documentelor incluse în cele două volume se referă la luptele duse de Armata Română, împreună cu Armata Roșie, pentru eliberarea Ungariei și Cehoslovaciei. Sunt prezentate comunicate ale Ministerului de Război, ordine de zi prin care Înaltul Comandament Sovietic, Ministerul de Război român sau comandamente ale armatei române citează, pentru fapte de eroism, unități, subunități, ofițeri și soldați; comunicate, rapoarte și sinteze, însemnări din jurnale de război, reportaje de pe front etc.

În volume sunt cuprinse și documente care reflectă principiile politicii externe a României din perioada august 1944 — august 1945.

Precizăm că toate documentele au fost reproduse în forma în care au fost redactate, cu excepția ortografiei, actualizată în situații stridente, indicîndu-se elementele de identificare necesare (cota, arhiva, microfilmul, ziarul etc.). Cele străine au fost transcrise după original și traduse în limba română. Regulile tehnice după care s-a lucrat sunt cele indicate în *Nota asupra ediției*, publicată la volumul I.

Indicele selectiv ce însoțește lucrarea include problematica celor 4 volume publicate pînă acum în seria *23 August 1944. Documente*. Pentru a facilita identificarea unităților militare care au participat la lupte în intervalul 24 august 1944—12 mai 1945 s-a anexat un tabel cu comandanțele, marile unități și unitățile armatei române participante la războiul antihitlerist.

Pentru colaborarea și rolul avut în pregătirea vol. III-IV în vederea tipăririi se cuvine să mulțumim colectivului Editurii Științifice și Encyclopedice, în frunte cu directorul acesteia, dr. Mircea Mâciu, ca și redactorilor Maria Stanciu și Ioan Opriș și tehnoredactorului Ștefania Mihai. Un cuvînt de mulțumire îl aducem aici Bibliotecii Academiei R.S.R., care a asigurat cu mare promptitudine o serie de documente în vederea cercetării și documentării, ca și conducerii Arhivei Ministerului Afacerilor Externe.

CUVÎNT ÎNAINTE

Declanșarea celui de-al doilea război mondial, la 1 septembrie 1939, prin atacarea Poloniei de către Germania nazistă, marca, la doar douăzeci de ani de la încheierile politico-diplomatice ce au consemnat sfîrșitul primei conflagrații mondiale, angajarea omenirii într-o nouă uriașă confruntare militară, ce avea să depășească cu mult prin proporții tragicul bilanț al înclăștărilor din anii 1914—1918. Drumul spre cea mai mare confruntare militară a tuturor timpurilor evidențiază, în retrospectivă istorică, o evoluție de evenimente și momente aberante ce își găsesc sorgintea în continua ascensiune a fascismului, revizionismului și imperialismului agresiv, lupta dintre statele angajate în cursa de reîmpărțire a sferelor de influență și domnație și cele interesate în conservarea statu-quo-ului politic și teritorial impunîndu-se drept coordonată fundamentală a vieții politice internaționale interbelice.

Ridicat pe fondul crizei generale a capitalismului, fascismul și-a proiectat cu brutalitate fără precedent țelurile sale expansioniste și distrugătoare ce constituiau o amenințare directă și majoră la adresa civilizației umane. Cultul forței brutale și al „supraomului”, disprețul față de oameni și față de valoarele civilizației, „concepțiile despre lume” impregnate de iraționalism, șovinism și antisemitism, cu reflectări corespunzătoare în planul „ordinii statale”, în care nimicirea democrației și instituirea „ordinii” fasciste, totalitare, prin lichidarea oricăror drepturi și libertăți civice, constituiau însăși rațiunea de a fi a sistemelor politico-guvernamentale ce și-au exercitat puterea în Italia și Germania. În planul imaginii despre lume, guvernanții fasciști nu au făcut nici un secret din programele ce le animau opțiunile și acțiunile vizînd suprimarea independenței, suveranității și unității unor țări și popoare, constituirea imperiului fascist universal; anihilarea fizică a unor popoare, socotite inferioare, transformarea altora în mase de sclavi pentru a clădi bu-năstarea „rasei superioare”, „ariene”, a „stăpînitorilor fasciști”.

Pentru concretizarea acestui program politic funest, care primejdiau însăși existența civilizației umane, trăsăturile fundamentale care au făcut posibil progresul neîncetat al omenirii, fascismul, cu varianta sa cea mai nocivă, nazismul, a făcut apel la războiul agresiv, dezlănțuind cea mai mare conflagrație a tuturor timpurilor, concluzie ce se evidențiază cu pregnanță la o analiză comparativă cu conflagrația care a zguduit omenirea între anii 1914 și 1918. Astfel, dacă la primul război mondial au participat 36 de state cu o populație de 1 miliard de oameni, între 1 septembrie 1939 și 2 septembrie 1945, în vîtoarea confruntărilor militare au fost angajate 61 de state care cuprindeau 1,7 miliarde de oameni, operațiile militare desfășurîndu-se pe

teritoriul a 40 de țări din trei continente — Europa, Asia și Africa —, antrenând armate combatante ce s-au ridicat la 110 milioane de oameni; peste 50 milioane de vieți omenești a fost prețul plătit de popoare în cursul celui de-al doilea război mondial. Sub aspectul efortului material-militar, comparația evidențiază de asemenea amploarea distrugerilor provocate pe teatrele de operații ale celui de-al doilea război mondial, uriașele cheltuieli de război făcute de statele participante. Între anii 1914 și 1918, Anglia, Germania, Franța, Italia, Rusia și S.U.A. au produs circa 9 000 de avioane, peste 9 000 de tancuri, aproximativ 140 000 tunuri, pentru ca în anii celui de-al doilea război mondial S.U.A., Anglia, Germania, Italia și, în perioada 1941—1945, U.R.S.S. să producă 496 000 avioane de luptă, 280 000 tancuri și autotunuri, 1 759 000 tunuri.

Dar marea conflagrație a secolului al XX-lea a evidențiat, dincolo de dimensiunile sale tragice, aspecte și caracteristici luminoase, specifice naturii umane, aspirațiilor și opțiunilor fundamentale ale popoarelor. În fața primejdiei de moarte reprezentată de fascism, popoarele lumii s-au ridicat la luptă, nimirirea fascismului, apărarea valorilor civilizației umane generind *necesitatea istorică* ce au demonstrat că e posibilă coalizarea statelor cu sisteme social-politice deosebite, depășirea antagonismului capitalism-socialism, alianța realizată între Uniunea Sovietică și Anglia, S.U.A. și Franța constituind baza unei largi coaliții internaționale antifasciste, care a cuprins tot mai multe țări și popoare profund atașate idealurilor democrației, progresului și păcii.

„Declanșat de Germania hitleristă și celelalte țări ale Axei — se subliniază în Programul Partidului Comunist Român — în scopul domniașiei imperialiste, războiul a căpătat, prin lupta forțelor ce s-au ridicat împotriva acestei politici, și un caracter antifascist. Lupta eroică a popoarelor sovietice, a forțelor coaliției antifasciste, intrarea în bătălie a unor largi forțe sociale de pretutindeni, a noi și noi popoare s-au transformat într-o îndirijată ofensivă a omenirii pentru înfringerea și lichidarea celui mai mare pericol ce amenințase vreodată civilizația umană, fascismul, care urmărea desființarea libertăților democratice și independenței naționale a popoarelor, subjugarea lor, domniația mondială. Această uriașă luptă internațională a dus, pînă la urmă, la zdrobirea totală a fascismului, a demonstrat cu putere că dacă forțele democratice, popoarele acționează unite, ele își pot apăra libertatea, independența și suveranitatea, pot înfringe orice agresor, oricît de puternic ar fi, pot impune pacea și securitatea în lume”¹.

Cel de-al doilea război mondial a ilustrat cu putere adevărul că nu există obstacol în calea afirmării depline a independenței și suveranității popoarelor, că nici chiar fascismul, care a dispus de una din cele mai puternice mașini de război din toate timpurile, nu a putut să zdrobească dreptul sacru al omului, al națiunilor lumii de a fi libere, de a se dezvolta potrivit propriei lor voințe. Războiul purtat împotriva fascismului a fost un război just, eliberator, a avut pe tot parcursul său un caracter progresist. El a prilejuit coalizarea forțelor progresiste de pretutindeni, a fost practic cea mai amplă alianță a acestor forțe realizată vreodată, la scara întregii omeniri. În slujba cauzei drepte a înfringerei fascismului, popoarele au angajat forțe uriașe, materiale și umane, au suportat sacrificii imense. Deznodămîntul

¹ Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialești multilaterale dezvoltate și înaintare a României spre comunism, Editura Politică, București, 1975, p. 47.

războiului — victoria măreată asupra fascismului obținută la 9 mai 1945 — a însemnat triumful dreptului asupra forței, al civilizației asupra barbariei, a împlinit o necesitate impusă de evoluția istorică obiectivă.

*
* *

Poporul român încearcă profunde sentimente de legitimă măndrie pentru faptul că și-a adus contribuția cu întregul său potențial militar și material, împreună cu celelalte popoare ale coaliției antihitleriste, la înfringerea Germaniei naziste, înscriind o pagină de eroism în glorioasa sa istorie.

Obiect de dispută imperialistă în confruntările ce au prefigurat declanșarea celui de-al doilea război mondial, România a suportat tragic exigențele victoriilor înregistrate de statele fasciste și revizioniste. În vara anului 1940, cînd, după ocuparea mai multor state din Europa și înfringerea Franței, Germania nazistă și aliații ei revizionisti dețineau o suprematie militară discrețională, țările noastre i-au fost impuse prin forță și amenințarea cu forța ciuntirea teritoriului național, schimbarea regimului politic și limitarea gravă a atributelor de suveranitate și independență. „În acest moment greu pentru destinele țării sale — sublinia secretarul general al Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu —, poporul român s-a găsit singur, fără nici un sprijin din afară, părăsit de toate puterile Europei. România a fost nevoită să accepte condițiile nedrepte ale Dictatului de la Viena. Prin aceasta ea a fost lăsată la cheremul Germaniei, a fost aruncată de fapt în brațele forțelor hitleriste. Scurt timp după aceea au și avut loc în țara noastră instaurarea regimului dictaturii militaro-fasciste, pătrunderea în țară a trupelor germane, care aveau de fapt misiunea unor trupe de ocupație, România fiind apoi tîrîtă în războiul antisovietic”².

Dacă intrarea României în orbita Berlinului nu a fost o opțiune a poporului român și nici rezultatul vreunei ascensiuni peste noapte a fascismului autohton, ci un act făcut sub constringerea unor realități politice și militare externe inexorabile, reciștigarea atributelor suveranității și independenței statale, eliberarea părții de nord-vest a țării ocupate de Ungaria horthystă, răsturnarea regimului de dictatură antonesciană și alăturarea țării coaliției Națiunilor Unite au fost obiectivele ce au raliat pe platforma mișcării de rezistență antifascistă majoritatea forțelor politice interne, sprijinite de întregul popor român, care vedea în înfringerea Germaniei naziste singura cale în măsură să-i permită dezvoltarea în conformitate cu propriile năzuințe.

Relevind faptul că ascensiunea Germaniei naziste s-a materializat constant prin consecințe defavorabile României, care a sfîrșit prin a-i cădea victimă, evoluția ulterioară a evenimentelor demonstrează în mod indubitatibil că poporul nostru nu s-a resemnat cu situația ce i s-a impus, cei patru ani de dominație germană consemnînd tot atîția ani de neconitenite eforturi pentru pregătirea zilei cînd, umăr la umăr cu „vechii aliați”, se va angaja cu toate forțele sale în lupta pentru înfringerea celui de-al treilea Reich.

Încă din prima zi a agresiunii hitleriste împotriva Uniunii Sovietice, Partidul Comunist Român a chemat întregul popor să se opună războiului hitlerist prin toate mijloacele; el a inițiat și organizat puternice mișcări de

² Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul desăvîrșirii construcției socialiste*, vol. 1, Editura Politică, București, 1968, p. 374—375.

masă pentru sabotarea mașinii de război fasciste, acțiuni de partizani, a militat neobosit pentru unirea clasei muncitoare, a tuturor forțelor democratice și patriotice în vederea răsturnării guvernului dictatorial, pentru ieșirea României din războiul hitlerist dus împotriva Uniunii Sovietice.

Desfășurarea evenimentelor a demonstrat justețea politicii Partidului Comunist Român de unire a tuturor forțelor patriotice, naționale, de întărrire a colaborării cu reprezentanții armatei. În condițiile interne și internaționale favorabile din anul 1944, partidul nostru comunist a organizat și declanșat — în colaborare cu celelalte forțe patriotice, democratice și antihitleriste ale țării — Revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din România. Insurecția din august 1944 a dus la răsturnarea regimului Antonescu, înlăturarea dominației hitleriste, alăturarea țării noastre la coaliția antihitleristă, începerea operațiilor militare contra Germaniei. Totodată, marele eveniment din august 1944 a marcat și începutul unui proces de transformare profundă a structurilor sociale și politice, ceea ce a determinat ca, pe întregul său parcurs, războiul antihitlerist dus de poporul român să se împletească organic cu revoluția aflată în plină desfășurare.

Armata română — a cărei trăsătură definitorie fundamentală a fost întotdeauna apărarea ființei naționale a poporului, a libertății și independenței patriei — și-a adus contribuția la victoria istorică din august 1944; în totalitatea ei, a întors armele împotriva hitleriștilor și s-a angajat activ în lupta pentru eliberarea patriei. „Acționând în deplină unitate cu detașamentele de muncitori și țărani înarmați, cu gărzile patriotice și formațiunile de partizani — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu — armata a adus o importantă contribuție la răsturnarea dictaturii antonesciene, precum și la lichidarea rezistenței trupelor hitleriste, la eliberarea Capitalei și a altor orașe ale țării”³.

Intrarea României în războiul împotriva Reichului hitlerist la 23 August 1944 a avut toate atributile unui act de deplină și legitimă suveranitate națională, a fost expresia voinei de neclinit a poporului român de a-și salvgarda independența națională, de a-și croi de sine stătător viitorul.

Documentele politice fundamentale care au fost făcute cunoscute întregii opinii publice internaționale odată cu declanșarea Revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă au evidențiat caracterul noii orientări politice interne și internaționale a României. Ele au definit fără echivoc caracterul *suveran* al hotăririi României de a se angaja cu toată puterea în lupta împotriva fascismului, decizie conformă cu interesele fundamentale ale statului și națiunii, corespunzătoare sensului evoluției istorice pe plan universal, în care înfringerea fascismului devenise condiția *sine qua non* a progresului.

Forța politică fundamentală înfăptuitoare a mărețului act de suveranitate și independență a României din august 1944 — Partidul Comunist Român — a reliefat, în consens cu obiectivele revoluției a cărei declanșare o pregătise cu minuțiozitate, în declarația sa din 23 August 1944 coordonatele esențiale ale statutului internațional al țării. Poporul român a fost chemat la luptă („muncitorimea, țărăniminea, intelectualii și toți cetățenii României”)

³ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății sociale multilaterale dezvoltate*, vol. 10, Editura Politică, București, 1974, p. 899.

împotriva Germaniei hitleriste, pentru apărarea „intereselor vitale” ale națiunii: independența, suveranitatea, eliberarea țării de sub ocupația străină, regim de drepturi și libertăți publice⁴.

Partidul comunist, instanțele supreme ale statului român au susținut deschis, odată cu izbucnirea Revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antîmperialistă, hotărîrea nestrămutată a poporului nostru de a-și apăra cu toată puterea drepturile sale imprescriptibile: independența, suveranitatea și integritatea teritorială a României. Acestea au fost în fapt și mobilurile în virtutea cărora România a declarat război Germaniei naziste și Ungariei horthyște, armata română sprijinită de întregul popor începînd lupta împotriva trupelor ocupante.

România a declarat război Germaniei naziste fără a cere asentimentul vreunei puteri străine din coaliția Națiunilor Unite, fără a urmări alte scopuri decât cele conforme exclusiv intereselor naționale fundamentale ale poporului român, fără a fi avut o înțelegere prealabilă scrisă sau verbală cu state din coaliția antihitleristă. Cind puterile alianței Națiunilor Unite au luat cunoștință de fapta României, armata și întregul popor român se găseau prinse în lupta împotriva trupelor germane aflate pe teritoriul național. *Deci intrarea României în războiul împotriva Germaniei naziste a fost un act suveran, independent, efectuat prin opțiunea liberă a întregului popor.*

Cucerirea și asigurarea independenței presupuneau, odată cu susținerea prin toate mijloacele a efortului militar, și realizarea unor profunde transformări în toate domeniile vieții politice, economice și sociale interne. Este tocmai ce a înțeles poporul român, care, luîndu-și soarta în propriile mîini, s-a arătat decis să o făurească în conformitate cu aspirațiile și opțiunile sale fundamentale. Documentele programatice, luările de poziții ale unor lideri ai partidelor și organizațiilor politice, măsurile și acțiunile inițiate la nivel guvernamental evidențiază cu putere concluzia că, pe planul direcțiilor de politică externă, atât în ceea ce privește continuarea războiului împotriva fascismului, cit și relațiile cu marile puteri ale coaliției Națiunilor Unite, pe toată perioada 23 August 1944—9 Mai 1945 a continuat să se manifeste consensul național ce a făcut posibilă constituirea Blocului Național-Democratic.

Încununare a luptei de rezistență națională antifascistă organizată și condusă de partidul comunist, Revoluția din august 1944 a consemnat între mutațiile imediate de mare profunzime accederea partidelor clasei muncitoare — comunist și socialist-democrat — la nivelul factorilor de decizie guvernamentală.

Această cucerire revoluționară de importanță decisivă a permis angajarea unui amplu proces de modelare revoluționară a societății românești în conformitate cu interesele majore ale clasei muncitoare, ale maselor largi populare, singurele în măsură să impună și să asigure dezvoltarea liberă și independentă a României.

Încă din primele zile ce au urmat victoriei insurecției, după ce teritoriul aflat sub controlul statului român a fost curățit de forțele hitleriste, comuniștii au trecut la reorganizarea pe baze noi, în condiții legale, a activității de partid, desfășurînd totodată un cuprinzător efort în direcția susținerii și lărgirii activității sindicatelor unitare, a organizațiilor de tineret, de

⁴ *Ibidem*, p. 3—4.

femei, a tuturor organizațiilor democratice ale maselor largi populare de la orașe și sate. A fost astfel posibilă asigurarea condițiilor organizatorice și politice pentru înfăptuirea unității clasei muncitoare în vederea impunerii unor transformări democratice în conformitate cu aspirațiile spre progres ce animau poporul român. Într-un interval de timp de doar cîteva luni, comuniștii, în colaborare cu social-democrații, cu organizațiile de masă cu caracter democrat — Uniunea Patrioților, Frontul Plugarilor, MADOSZ-ul, Apărarea Patriotă —, au reușit să creeze puternice structuri organizatorice în toate județele și localitățile, care au imprimat un vast și profund caracter revoluționar vieții politice interne la nivelul întregii țări. Prin eforturile neîntrerupte ale comuniștilor, România devine scena unor ample manifestări și acțiuni populare menite să impună și să asigure condițiile indispensabile „mersului înainte” al revoluției. Democratizarea aparatului de stat, cucerirea de noi drepturi politice, economice și sociale, înfăptuirea reformei agrare au fost obiective ce au raliat pe platforma elaborată de comuniști masele largi populare, forțele și organizațiile politice ce le reprezentau.

Radicalizarea continuă a vieții politice interne, audiența tot mai largă a Partidului Comunist Român în rîndurile maselor largi populare au determinat și „partidele istorice” — național-țărănesc și național-liberal —, deși preocupate în prima fază să limiteze transformările la o revenire la cadrele politice, economice și sociale specifice regimului burghez democrat-parlamentar, anterior dictaturii regale, să opereze o serie de schimbări în programele elaborate în acea perioadă, pronunțindu-se pentru transformări ce nu afectau însă baza și structura statului capitalist.

În confruntarea pentru putere angajată între forțele politice burgheze și cele conduse de comuniști, masele largi populare vor fi cele ce vor transa cursa și vor impune pe adevărații lor reprezentanți. Pînă la 6 martie 1945, din cele 58 de prefecturi ale țării, 52 erau conduse de prefecti democrați instalați de mase, așa că instaurarea guvernului revoluționar democratic cu pronunțat caracter muncitoresc-țărănesc nu face decît să sanctioneze noul raport de forțe existent în viața politică a țării.

Dînd doadă și în continuare de o neînțelegere devenită cronică a „vremurilor” pe care le trăia țara, rămînînd în continuare prizonierii „multsperatului” sprijin din partea Angliei și S.U.A., fruntașii partidelor național-țărănesc și național-liberal vor proba o incapacitate funciară de a se adapta noilor condiții. Vremea discuțiilor și pertractărilor, a negocierilor și aranjamentelor de culise trecuse, exigențele contextului internațional în care se afla țara reclamau angajarea fără condiții la aplicarea prevederilor armistițiului. Este meritul comuniștilor și al celorlalte forțe democratice revoluționare de a fi înțeleas că, în situația existentă, reintegrarea părții de nord-vest a teritoriului național, însuși statutul internațional al țării impuneau eforturi militare și economice ce trebuiau împlinite cu strictețe. Este impresionantă, în acest context, hotărîrea maselor largi populare, aceleia care duceau tot greul războiului, de a împlini fără șovăire condițiile economice ale armistițiului, într-o vreme cînd inflația galopantă, lipsurile de tot felul și chiar foamea făceau parte din realitățile cotidiene românești. Este, de asemenea, relevantă atitudinea armatei, a corpului de comandă, care au înțeles, așa cum au făcut-o întotdeauna, că sacrificiile și jertfele de pe front se înscriau vastului efort de trasare a cadrelor, de constituire a factorilor ce vor asigura dezvoltarea liberă și independentă a țării. În același timp, cu-

noscind direct și nemijlocit suflul înnoitor al transformărilor revoluționare imprimate societății românești, noul curs pe care se angajase țara, armata, fosta „mare mută”, își exprimă tot mai explicit opțiunile, care, așa cum o demonstrează desfășurarea evenimentelor, nu au fost altele decât cele exprimate de popor, de care era indisolubil legată.

* * *

În perioada 23—31 august 1944, armata română, împreună cu formațiile de luptă patriotice și sprijinită de populație, a zdrobit forțele germane din părțile centrală, de sud-est, sud și sud-vest ale țării, provocind inamicului pierderi care s-au ridicat la peste 61 000 de militari, echivalentul efectivelor a șase divizii. Forțele militare și populare românești au capturat de la armata germană 222 avioane, 438 nave fluviale și maritime, o mare cantitate de tehnică de luptă și mijloace de transport. În luptele purtate la București și în împrejurimi, pe Valea Prahovei, în Bărăgan, Dobrogea, Oltenia, în porturile dunărene, în Banat și în zonele sudice ale Transilvaniei, unitățile militare și luptătorii formațiunilor de luptă patriotice s-au acoperit de glorie.

Victoria din august 1944 a permis ca linia de contact de la aripa de sud a frontului din estul Europei să fie mutată cu 400—800 km spre vest în numai cîteva zile. Dispozitivul strategic german din Balcani, cheia menținerii dominației naziste asupra acestei zone, a fost puternic zdruncinat; linia Dunării, culoarul cel mai direct de pătrundere militară din sud-est către centrul continentului, a putut fi valorificată cu eficiență de către trupele sovietice, care afluau spre vest. Totodată, disponibilitățile economice ale României — în primul rînd petroliul, de care a fost privată mașina de război germană — au fost puse în întregime în slujba forțelor coaliției antihitleriste.

După ce a stăvilit acțiunile ofensive ale dușmanului în podișul Transilvaniei și în Banat, nepermîndu-i să ajungă pe aliniamentul Carpaților, armata română, împreună cu trupele sovietice — care s-au putut concentra nestințării în capul de pod acoperit de armatele 1 și 4 române —, a trecut la izgonirea ocupanților de pe strămoșescul pămînt transilvan. În acele momente de grea încercare, întregul popor a fost mobilizat la luptă, un rol însemnat avîndu-l inflăcările chemări, pătrunse de un profund spirit patriotic, ale partidului comunist, care au găsit un amplu ecou în rîndurile maselor largi populare și ale armatei române. „Luptați într-un război drept, război de eliberare [...] — se arăta în manifestul C.C. al P.C.R. către armată din 4 septembrie 1944. Întregul popor român înconjoară cu dragoste lupta voastră plină de elan și jertfă, căci lupta voastră este lupta întregului popor pentru libertate, independență și o viață mai bună”⁵.

Inscriind pagini de eroism legendar, ostașii români, însuflareți de un profund patriotism, de dorința de a vedea întregul teritoriu al țării eliberat, au înfrînt pas cu pas rezistențele opuse de forțele hitleriste și horthyste de pe Mureș și Arieș, de pe Someș și de pe Crișuri, de la Cluj, Oradea, Arad și Timișoara, din munții Mezeș și Făget; la 25 octombrie 1944, forțele române și sovietice au depășit și ultimele porțiuni ale frontierei de nord-vest a României.

⁵ Pentru eliberarea patrii. Documente, extrase din presă, memorii cu privire la lupta poporului român pentru eliberarea patriei de sub jugul fascist, Editura Militară, București, 1972, p. 100.

niei, inamicul fiind izgonit din zonele Satu Mare și Carei. Astfel, se punea capăt pentru totdeauna odiosului Dictat de la Viena, prin care partea de nord-vest a României fusese smulsă din trupul țării și predată Ungariei horthyste.

La vestea eliberării întregului teritoriu național de sub ocupația străină, în întreaga țară au avut loc manifestații entuziaste ale poporului. Ordinul de zi dat pe armată, la 26 octombrie 1944, se făcea ecoul sentimentelor pe care le nutrea întregul popor român: „După 4 ani de cumpătă suferință și împăilare [...] stindardul libertății și drepturilor noastre nepieritoare îmbrăcă azi în sărbătoare orașele și satele pîngărite de urgia uzurpatorilor”⁶.

Pentru eliberarea părții de nord-vest a României au luptat 28 de divizii românești, Corpul aerian și alte unități române, totalizînd circa 270 000 de militari, din care au căzut morți, au fost răniți și au fost dați dispăruți aproape 50 000. Alături de armata română, numeroși ostași ai armatei sovietice și-au jertfit eroic viața în luptele pentru eliberarea părții de nord a Transilvaniei de sub ocupația hitleristă-horthystă.

Începute la 8 octombrie 1944 și terminate la 15 ianuarie 1945, operațiile armatei române pe teritoriul Ungariei s-au desfășurat, alături de forțele aliate sovietice, în focarele unor mari bătălii victorioase. Ostașii români, încadrați în 17 divizii de infanterie și cavalerie, un corp aerian, două brigăzi de artilerie antiaeriană, o brigadă de căi ferate și în numeroase alte unități și formațiuni, au luat parte la luptele grele de la Debrecin, de pe Tisa mijlocie, de la Miskolc și Budapesta, din munții Bükk, Hegyálja și Mátra. Efectivele trupelor române s-au ridicat, în această perioadă, la 210 000 oameni, pierderile cîfrindu-se la peste 42 000 de morți, răniți și dispăruți⁷. În decurs de peste trei luni de lupte crîncene, pe vreme de iarnă și în condiții atmosferice grele, trupele române au cucerit trei masive muntoase, au forțat patru cursuri de apă, au eliberat 1 237 de localități, dintre care 14 orașe, au provocat inamicului pierderi care se cifrează la 21 045 de prizonieri, peste 9 700 de morți, numeroși răniți și au capturat o însemnată cantitate de tehnică de luptă.

În Cehoslovacia, armata română, acționînd în continuare alături de armata sovietică, a desfășurat operații în perioada 18 decembrie 1944—12 mai 1945. Timp de cinci luni, operațiile armatei române s-au desfășurat în condiții deosebit de grele; teren puternic frămîntat și împădurit, zăpadă abundentă și viscole puternice, lipsa căilor de comunicații, lucrări de fortificații execuțate din timp de inamic. Toate acestea au solicitat la maximum pricoperea, capacitatea cadrelor de comandament, rezistența fizică și eroismul trupelor noastre. Înfringînd cu tenacitate greutățile, înverșunarea cu care rezista inamicul, armata română a pătruns peste 400 km în adîncimea dispozitivului dușman — pe un front de o anvergură de 80—130 km —, traversînd 10 masive muntoase, forțînd patru cursuri de apă, eliberînd 1 722 localități, între care 31 orașe. La operațiile de pe teritoriul Cehoslovaciei au participat 243 430 militari români, din rîndurile căror au căzut 66 495, reprezentînd peste 25 la sută din totalul efectivelor angajate.

Aproximativ 2 000 de militari români din Regimentul 2 care de luptă și-au adus contribuția la eliberarea părții de nord-est a Austriei. Ei au înfrint

⁶ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 526, dosar nr. 235, f. 120.

⁷ România în războiul antihitlerist, august 1944—mai 1945, Editura Militară, București, 1966, p. 700—701.

inamicul în lupte grele desfășurate la Hohenrupsdorf, Mistelbach, Zisterdorf, Poysdorf și altele. Totodată, formațiuni specializate ale armatei române au lucrat eficient la refacerea sistemului de comunicații din estul Austriei.

* * *

Efortul militar al României în războiul antihitlerist, aplicat neintrerupt și la cote maxime timp de 263 de zile (intre 23 August 1944 și 12 mai 1945), a început într-un moment în care Germania nazistă era departe de a fi învinsă și avea încă ample disponibilități militare defensive sau ofensive, cind dezno-dămîntul celui de-al doilea mare conflict mondial nu se profilase încă în mod cert.

Participarea românească la război a adus coaliției Națiunilor Unite importante beneficii strategice în desfășurarea generală a războiului. Declanșarea prin surprindere și cu toate forțele a războiului de către România a constituit un veritabil „punct de cotitură” în evoluția operațiilor militare la aripa de sud a frontului sovieto-german. Două date cu valoare probatorie: *Înția*: într-un interval de 15 zile, de la 23 august la 6 septembrie 1944, forțele sovietice au străbătut distanța de 620 km care desparte Bîrladul de Drobeta-Turnu-Severin, făcînd joncțiunea cu forțele armatei populare de eliberare din Iugoslavia. Înaintarea lor s-a produs într-un ritm de 41 km pe zi, pe un spațiu eliberat anterior de forțele române și a cărui străbatere prin luptă ar fi necesitat cel puțin o operație de anvergură strategică („străpungerea” liniei fortificate Focșani — Nămoloasa—Brăila). În numai 15 zile soarta dispozitivului militar hitlerist din Balcani a fost pecetluită: la 8 septembrie Bulgaria ieșea din război și în octombrie Hitler își retrăgea forțele din acest spațiu. *Secunda*: la 6 octombrie 1944 forțele române și sovietice declanșau ofensiva spre Debrecin, începînd operațiile militare spre pusta ungară de pe un aliniament aflat la 900 km spre vest de linia frontului la 23 august 1944. Nu au mai fost necesare — datorită exclusiv intrării în război a României — operații militare de străpungere a munților Carpați în porțiunea lor sudică și vestică sau a altor aliniamente eventuale de rezistență a forțelor germane.

Nu numai victoria insurecției române a avut o valoare strategică indiscutabilă în desfășurarea conflagrației; forțele militare românești au luat parte în continuare la operații de anvergură continentală, aducîndu-și contribuția la încununarea lor cu succes.

În ansamblul beneficiilor strategice pe care România le-a adus coaliției Națiunilor Unite în războiul antihitlerist un loc remarcabil îl ocupă contribuția forțelor militare românești la ofensiva victorioasă pe direcția strategică continentală a Dunării, pe teritoriile Ungariei, Cehoslovaciei și Austriei. De la linia Mureșului, trupele române au străbătut prin lupte un spațiu uriaș, de circa 1 000 km lungime, pînă la cadrilaterul Boemiei, unde sfîrșitul ostilităților le-a găsit încheiată în lupte cu forțele inamice. Acest spațiu continental considerabil se însumează unei direcții strategice de cea mai mare însemnatate în pătrunderea dinspre sud-estul spre centrul Europei, echivalentă în valoare cu direcția Varșovia—Berlin, utilizată decisiv de forțele sovietice la sfîrșitul războiului.

Cercetarea istorică a evidențiat cu pregnanță valoarea uriașă acordată direcției strategice a Dunării în anii 1944—1945 de către Înaltul comandament german, de către Hitler însuși. La Berlin ea a fost socotită hotărîtoare

în obținerea deciziei pe frontul de est în faza finală a celui de-al doilea război mondial. Călăuzite de această convingere, căpeteniile naziste au masat pe această direcție forțe militare numeroase, dirijate de pe alte fronturi de luptă, ceea ce a slăbit, în consecință, disponibilitățile defensive ale Wehrmachtului în diverse zone ale Europei. Cunoscutul teoretician și istoric militar britanic B.H. Liddell Hart apreciază că Reichul nazist a destinat „o enormă cantitate de forțe germane” care să stăvilească înaintarea aliată pe direcția Dunării, socotită, plastic, „ușa laterală a Germaniei”. Conform principiilor marii strategii — conchide Liddell Hart —, această repartiție de forțe a reprezentat pentru defensiva generală a Wehrmachtului „o importantă distragere, care a redus stabilitatea apărării germane pe fronturile principale de est și de vest”⁸. Este semnificativ din acest punct de vedere că în momentul capitulării pe frontul de est principalele forțe ale Wehrmachtului se aflau concentrate pe această direcție strategică: dintr-un total de 1 510 000 militari, 1 210 000 se aflau masați în Cehoslovacia și Austria⁹.

„Capitalul” uman angajat în război situează România la loc de frunte în „ierarhia” puterilor coaliției antihitleriste (potrivit unor afirmații făcute în parlamentul britanic în ianuarie 1945, pe locul al patrulea, după U.R.S.S., S.U.A. și Anglia). Pe cîmpul de luptă împotriva fascismului au fost „rulați” 538 536 de luptători (din care la infanterie 308 003, la aeronautică 73 667, la marină 9 468 etc.), fiind permanent în contact cu inamicul un efectiv mediu de 175 000 de militari.

Pierderile înregistrate au fost de 169 822 luptători, ceea ce înseamnă că armata română în campanie a pierdut „un rînd” din efectivele militare menținute permanent în „linia întîi”, dintre care 21 035 morți, 90 344 răniți și 58 443 dispăruți. „Dinamica” pierderilor suferite de armata de campanie evidențiază dinamismul și duritatea înclăștării, ca și spiritul de jertfă al combatanților români, cerbicia apărării inamicului și exigențele unei ofensive permanente. Armata 4, care a „rulat” pe front 173 176 militari, a pierdut 52 % din efectivele angajate, procent care la Armata 1 este de 48% (la efective de 130 148 oameni). Marile unități au înregistrat pierderi substanțiale: diviziile 2 și 3 munte în munții Bükk — 25% din efectivele angajate, cele patru divizii (din Armata 1) angajate în focarul de bătălie Szolnok — 17% etc. Au fost divizii care au înregistrat pierderi ce depășesc efectivul „de control”: Divizia 9 infanterie — 13 838 militari; Divizia 18 infanterie — 12 118 militari; Divizia 11 infanterie — 11 496; Divizia 3 munte — 13 065; Divizia 19 infanterie — 9 382 etc.

Jertfele românești n-au fost zadarnice. De la Marea Neagră pînă în cadrilaterul boem, pe un parcurs de circa 1 700 km, armata română a eliberat peste 200 000 km² de sub stăpînirea inamică (în România, Ungaria, Cehoslovacia și Austria). A traversat prin lupte grele circa 20 masive muntoase, a forțat sau a trecut 12 cursuri de apă și, după finalizarea victorioasă a insurecției, a eliberat 3 821 localități, între care 53 de orașe. Ostașii români au provocat inamicului mari pierderi în personal — 117 798 prizonieri și 18 731 morți găsiți pe teren — care echivalează cu circa 15 divizii de „control” ale Wehrmachtului. O statistică grăitoare pentru ofensiva neîntreruptă a armatei

⁸ B. H. Liddell Hart, *Strategia acțiunilor indirecte*, Editura Militară, București, 1973, p. 323.

⁹ Earl F. Ziemke, *Stalingrad to Berlin: The German Defeat in the East*, Washington, 1968, p. 498.

române. Zilnic au fost scoși din luptă 540 de militari inamici (cifra este calculată fără a dispune de cuantumul răniților sau morților ridicăți de adversar), prin jertfa a 630 militari români (morți, răniți și dispăruți).

Armata română de campanie a fost un organism militar armonios, încheiat, cuprinsând toate genurile de arme și specialități corespunzătoare epocii. Un valoros corp aerian a efectuat în cursul războiului antihitlerist 4 306 misiuni, însumând 8 542 ieșiri—avion cu rezultate eficiente: 101 avioane inamice doborite, 15 nave scufundate, 26 baterii artillerie antiaeriană și 83 blinde distruse etc. Marina a executat pe Dunăre misiuni specifice importante în folosul trupelor sovietice și române, provocând inamicului pierderea a 498 de nave (capturate sau distruse). Geniul (pontonieri și pionieri), transmisiunile, unitățile de căi ferate și drumuri au adus o contribuție prețioasă la desfășurarea optimă a operațiilor militare.

Aplicarea constantă a unui intens efort militar, menținerea peste hotare a unei armate de aproape 200 000 de militari au necesitat o masivă contribuție economică, mobilizarea integrală a tuturor energiilor naționale, proces al cărui ferment activ a fost partidul comunist. Frontului i-au fost expediate uriașe cantități de armament și muniții, de echipament militar, de produse agricole etc. Cîteva cifre sunt edificatoare în ceea ce privește performanțele economiei de război a României: cererile de muniție au fost satisfăcute prin livrări în proporție de 200% la lovitură tun antitanc, de 240% la lovitură tun antiaerian; la 10 februarie 1945 existau disponibile lovitură de obuzier pentru alte 29 luni de război, mine de aruncătoare pentru alte 6 luni etc.; au fost expediate frontului peste 360 000 tone de făină, grâu, carne, grăsimi, furaje etc., care nu numai că au „acoperit” necesarul trupelor române, dar au fost folosite și pentru hrănirea populației din zonele de acțiune din Ungaria și Cehoslovacia. Totodată, România a pus la dispoziția frontului întregul său sistem de comunicație feroviar (inclusiv materialul rulant; 52 000 vagoane și 2 300 locomotive), rutier, aerian, fluvial și maritim (92% din flota națională), rețelele de telefon și telegrafice.

În intervalul războiului antihitlerist România a trebuit să acopere și cheltuielile financiare și în mărfuri derive din stipulațiile Convenției de armistițiu. Echivalentul în dolari al acestor cheltuieli și al efortului economic de război atinge fabuloasa sumă de 1 120 000 000 dolari (valută 1938). Ceea ce înseamnă de 4 ori bugetul României pe exercițiul financiar 1937—1938.

Zilnic, contribuția României în războiul antihitlerist a fost de 630 de militari și aproape 5 milioane de dolari.

Ca o consecință a unor asemenea eforturi, contribuția României la victoria din mai 1945 s-a bucurat de o largă recunoaștere internațională. Numeroase foruri statale, oficialități, personalități politice și militare din diverse țări ale lumii au exprimat opinii favorabile privind rolul avut de România, de armata română în grăbirea deznodămîntului războiului mondial, în înfrîngerea fascismului internațional.

Astfel, decretul Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S. din 6 iulie 1945, care a conferit șefului statului român cea mai înaltă decorație de război sovietică, ordinul „Victoria”, a subliniat însemnatatea remarcabilă a contribuției României la victorie: „actul curajos al cotiturii hotărîte a politicii României spre ruptura cu Germania hitleristă și alierea cu Națiunile Unite,

în clipa cind nu se precizase clar împotriva Germaniei [...]”¹⁰. Trebuie menționat că guvernul sovietic a mai acordat această înaltă distincție doar unor mari personalități din statele aliate, și anume: generalului american D. Eisenhower, feldmareșalului britanic B.L. Montgomery, mareșalului iugoslav I.B. Tito și mareșalului polonez M. Rolau-Zymerski.

În Anglia, atât primul-ministru, W. Churchill, cât și ministrul de externe, A. Eden, au făcut remarcă elogioase, inclusiv în parlament, privind contribuția României la victorie. W. Churchill a opinat, la puțin timp după marele eveniment românesc din august 1944, că „Trecerea României de partea Aliaților a adus rușilor un avantaj extraordinar de mare; ei vor atinge Belgradul, Budapesta și probabil Viena înainte ca puterile occidentale să fi străpuns linia Siegfried /frontiera fortificată a Rinului/”¹¹.

Postul de radio oficial american a transmis la 9 februarie 1945 un comentariu semnificativ privind aportul țării noastre la lupta contra fascismului: „Cu toate că contribuția României la război este mică în comparație cu aceea a marilor aliați, această țară și-a făcut totuși datoria dind din puținul ei pentru triumful cauzei comune. Participarea activă a celor 14 divizii românești la operațiunile militare din Ungaria și Cehoslovacia, ca și actul de la 23 August 1944 au constituit un ajutor substanțial pentru Aliați. Cind se va scrie istoria, actul de la 23 August va fi cunoscător ca un factor important în desfășurarea acestui război”¹². La 13 ianuarie 1946 postul de radio Paris a transmis un comentariu în care se spunea textual: „Franța socotește că România a adus prin contribuția ei o scurtare a războiului cu cel puțin 6 luni”¹³.

În timpul lucrărilor Conferinței de pace de la Paris din 1946 alți reprezentanți oficiali ai statelor aliate au făcut declarații în care au dat o înaltă apreciere efortului de război al României pentru împotriva fascismului. La 13 august 1946 șeful delegației Cehoslovaciei, T. Masaryk, spunea că „România a acordat ajutor poporului cehoslovac în cîrile cele mai grele ale luptei sale împotriva cotropitorilor fasciști”¹⁴. V. M. Molotov, ministrul de externe sovietic, șeful delegației U.R.S.S. la Conferința de pace, a considerat că România „împreună cu trupele aliate [...] a început lupta pentru împotriva lui Hitler, a făcut sacrificii considerabile în această luptă și noi toți recunoaștem serviciile aduse de poporul român acestei cauze”¹⁵.

Istoriografia postbelică din diverse țări ale lumii a recunoscut, pe baza cercetării științifice, rolul important jucat de România în împotriva Reichului hitlerist, marile servicii aduse cauzei Aliaților. Încă din anul 1946, într-un studiu publicat într-o revistă franceză, doi ofițeri, generalul Cochet și locotenent-colonelul Paquier, au furnizat un bilanț semnificativ al contribuției militare a României la obținerea victoriei, bilanț realizat pe baza datelor cunoscute atunci: „Români au participat la șaisprezece bătălii și la trei sute șaizeci și șapte de lupte, au străpuns mai bine de o mie de km în pozițile inamicului (de la rîul Mureș pînă în Boemia), străbătînd douăsprezece masive

¹⁰ „Scînteaia”, din 9 iulie 1945.

¹¹ John Ehrman, *Grand Strategy*, vol. V, London, 1956, p. 402.

¹² Arhivele Statului, București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Buletine interne, dosar nr. 16/1945, f. 148.

¹³ *Eroul internațional al revoluției din august 1944 și al contribuției României la războiul antihitlerist*, Editura Politică, București, 1984.

¹⁴ „Scînteaia”, din 16 august 1946.

¹⁵ *Eroul internațional*..., p. 198.

muntoase pe timp de iarnă și în regiuni complet lipsite de adăposturi și de comunicații, eliberind trei mii opt sute treizeci de orașe și sate și luând o sută de mii de prizonieri”¹⁶. Într-un text publicat în 1956, istoricul francez J. Vidalenc, enumerind cîțiva indicatori ai contribuției militare românești la obținerea victoriei — pierderile proprii înregistrate și cele provocate inamicului, numărul de divizii menținute în luptă, distanța străbătută în dispozitivul inamic de armata română —, conchidea: „importanța acestei contribuții militare, care situează România în rîndul patru al aliaților, după Uniunea Sovietică, Marea Britanie și Statele Unite — cel puțin pentru ultima fază a războiului —, părea să anunțe un tratat de pace avantajos”¹⁷. Mai recent, un publicist vest-german, într-un articol apărut în cunoscuta revistă „Der Spiegel”, ocupîndu-se de aportul României la victorie, ajungea la aceeași concluzie: „Pînă la ultimul asalt asupra Germaniei lui Hitler, armata română [...] a fost a patra ca mărime, după ruși, americani și englezi. Ea a străbătut, alături de ruși, o mie de kilometri spre vest, pînă în Ungaria, Cehoslovacia și Austria [...], a pierdut 169 000 de oameni, morți și răniți”¹⁸.

Am citat doar cîțeva dintre cele mai semnificative opinii, mărturii și aprecieri exprimate pe plan internațional privind contribuția României la victoria din mai 1945. Ele sunt mult mai numeroase, agențiiile de presă, ziarele și revistele din străinătate subliniind în repetate rînduri în perioada postbelică însemnatatea remarcabilă a rolului și locului României în rîndul țărilor învingătoare în cel de-al doilea război mondial¹⁹. Cu deosebire în ultimul timp, ziare și reviste apărute în străinătate au evidențiat faptul că prin actul de la 23 August 1944 România a contribuit la scurtarea războiului cu 180—200 de zile, subliniindu-se că țara noastră a deținut un loc de frunte în cadrul coaliției Națiunilor Unite.

Cel de-al doilea război mondial este un eveniment istoric cu profunde învățăminte, mereu actuale. S-a demonstrat cu tărie faptul că, atunci cînd sunt amenințate valorile civilizației umane, cînd însăși existența acestiei este pusă în primejdie, este posibilă depășirea unor bariere psihologice și complexe de putere, că devine posibilă chiar coalizarea între state deosebite ca organizare social-politică în scopul atingerii unui țel suprem: salvarea vieții și a valorilor acesteia, salvagardarea civilizației pe planetă. Cu atît mai actual este astăzi un asemenea învățămînt istoric cu cît, în condițiile contemporane ale unor acumulări uriașe de arsenale militare, cu deosebire nucleare, existența vieții și civilizației este din nou amenințată. Necesitatea înțelegerii, a coexistenței pașnice, a unirii eforturilor tuturor țărilor și popoarelor pentru salvarea păcii a devenit astăzi un comandament istoric stringent. Iar realizarea lui este perfect posibilă, aşa cum demonstrează, mai aproape de noi, istoria celui de-al doilea război mondial.

General-locotenent dr. ILIE CEAUȘESCU

¹⁶ „Cahiers France — Roumanie, nr. 5, septembrie — octombrie 1946.

¹⁷ J. Vidalenc, *La Roumanie de 1939 à 1947*, în „Revue d'histoire de la deuxième guerre mondiale”, nr. 21, ianuarie 1956, p. 58.

¹⁸ „Der Spiegel”, nr. 37, 1984, p. 157.

¹⁹ Vezi *Ecoul internațional al Revoluției din august 1944 și al contribuției României la războiul antihitlerist*, Editura Politică, București, 1984.

INTRODUCERE

Actul istoric revoluționar înfăptuit de poporul român la 23 August 1944 a marcat nu numai răsturnarea regimului de dictatură antonesciană și întoarcerea armelor împotriva Germaniei hitleriste, pentru eliberarea întregului teritoriu național și cucerirea deplină a independenței și suveranității naționale, ci și un pas hotăritor pe calea înfăptuirii unor profunde reforme social-politice și economice. Forțele politice conservatoare considerau acest act ca un moment final al acțiunii, limitându-l la restabilirea drepturilor și libertăților burghezo-democratice parlamentare anterioare dictaturii regale din 1938, în timp ce forțele democratice și progresiste, în frunte cu partidul comunist, vedeaau în el începutul unui drum de largi reforme social-politice, cu profunde mutații în structura societății românești, care să ducă, în final, la instaurarea unei noi orînduiri sociale, orînduirea socialistă. Această trecere nu s-a făcut de la sine și nici nu a mers pe un făgaș lin. Ea s-a caracterizat prin puternice confruntări între vechi și nou, între forțele sociale și politice care reprezentau vechile rînduieri de stat și forțele de bază ale națiunii care luptau, în numele unor noi idealuri, pentru transformarea politică și socială radicală a societății românești.

Evantaiul forțelor politice, democratice și patriotice în acțiune se concentra, în raport cu noua situație, pe direcția înfăptuirii unor obiective de care era interesată întreaga națiune română: lupta pentru eliberarea părții de nord-vest a țării de sub ocupația hitleristă-horthystă și continuarea războiului contra Germaniei hitleriste pînă la victoria finală; îndeplinirea întocmai a condițiunilor stabilite prin Convenția de armistițiu semnată la 12 septembrie 1944; lichidarea bazei regimului antonescian și crearea unui regim de libertăți democratice care să ofere cadrul de manifestare neîngrădită a tuturor elementelor democratice din România.

Către aceste obiective erau menite să ducă măsurile luate de guvernul instalat la 23 August 1944 și prezentat de generalul Constantin Sănătescu: repunerea în drepturi a Constituției din 1923 (prin Decretul regal din 31 august 1944)¹, legalizarea activității partidelor și organizațiilor politice nefasciste, decretul de amnistie generală², decretul de desființare a lagărelor de internare³ și de eliberare a deținuților antifasciști, acordarea dreptului de organizare, manifestare și exprimare liberă în presă⁴ și altele. Toate aceste măsuri

¹ Documentul nr. 904.

² Documentul nr. 674.

³ Documentul nr. 675.

⁴ „România liberă”, nr. 11 din 24 august 1944, nr. 21 din 5 septembrie 1944; „Universul”, nr. 234 din 25 august 1944.

au determinat o puternică efervescență politică, marcată de intensificarea activității tuturor partidelor și organizațiilor politice. Într-un asemenea climat politic au apărut manifeste și programe politice, s-au organizat întruniri publice, s-au făcut declarații, au fost editate organe de presă, lucrări teoretice etc.

Obiectivele și perspectivele dezvoltării României postbelice au reținut și monopolizat atenția tuturor forțelor politice, deși asupra căilor și mijloacelor de realizare a acestora existau păreri diferite, determinate, firesc, în principal, de poziția lor de clasă. Dintre acestea, democratizarea aparatului de stat și înfăptuirea unor reforme democratice în interesul maselor populare — proces care, în ultima instantă, s-a transformat într-o luptă politică directă pentru cucerirea puterii între forțele democratice grupate în F.N.D. și partidele „istorice” — au determinat în epocă poziții diferite, uneori contradictorii, care au reținut atenția întregii opinii publice românești.

Puternica efervescență revoluționară de după 23 August, continuarea luptei împotriva Germaniei hitleriste și înfăptuirea unui larg program de reforme politice, sociale și economice aveau loc într-un context internațional deosebit de complex. Se continua pe toate fronturile și cu toate mijloacele amplă activitate militară, concomitent cu o intensă și bogată activitate politică și diplomatică, toate menite să grăbească sfîrșitul celui de-al doilea război mondial, să pună bazele păcii și organizării postbelice a lumii.

În toamna și iarna 1944—1945 s-au eliberat sau au fost eliberate de sub dominația hitleristă Bulgaria, Finlanda, Iugoslavia, Grecia, Albania, Italia, Polonia, Belgia, Danemarca, Olanda, Austria, Ungaria, Cehoslovacia etc. Mișcarea de rezistență și lupta împotriva cotropitorilor fasciști se transformaseră, treptat, într-o puternică luptă de eliberare națională și socială a popoarelor din întreaga lume.

Ofensiva hotărîtoare declanșată de armata sovietică împotriva ultimelor poziții deținute de hitleriști și înaintarea trupelor aliate în dispozitivul german anunțau, odată cu distrugerea mașinii de război germane și a „noii ordini” stabilite de cel de-al III-lea Reich, începutul unei perioade în care popoarele eliberate urmăreau să-și organizeze viața în conformitate cu interesele și posibilitățile lor. Expresia cea mai concluzivă a acestei noi etape a constituit-o instaurarea puterii populare într-o serie de state din estul și sud-estul Europei. În această zonă a continentului, sub conducerea partidelor comuniste și muncitorești, s-a desfășurat lupta pentru instaurarea și consolidarea puterii de stat muncitorești-țărănești și înfăptuirea reformelor sociale cerute de mase.

În Occident, în state ca Franța, Italia, Belgia și altele, în noile condiții, influența și prestigiul partidelor comuniste, ale mișcării muncitorești și democratice, forțe politice și sociale care au fost sufletul mișcărilor de rezistență și al luptei împotriva ocupanților hitleriști, se afirmau tot mai puternic, contribuind evident la creșterea rolului lor în viața socială.

Avînd în vedere experiența căpătată în lupta pentru răsturnarea dictaturii antonesciene și pornind de la analiza concretă a situației interne și externe a României, precum și a raportului real de forțe, atât pe plan intern, cât și internațional, Partidul Comunist Român s-a orientat spre folosirea tuturor forțelor ce puteau fi puse în acțiune în scopul îndeplinirii obiectivelor majore ale revoluției, în funcție de etapa respectivă. În acest sens, comuniștii au considerat utilă menținerea și după 23 August 1944 a colaborării cu parti-

dele național-țărănești și național-liberal și cu monarhia, urmărind atragerea în rezolvarea obiectivelor impuse de noua situație a tuturor claselor și categoriilor sociale, a tuturor forțelor politice nefasciste.

Dar pentru atingerea obiectivelor revoluției democrat-populare se impunea, în mod deosebit, întărirea poziției forțelor muncitorești-țărănești atât în guvern, cit și în ansamblul vieții politice și de stat. Pentru aceasta era necesară întărirea Frontului Unic Muncitoresc, creșterea organizatorică, politică și ideologică a clasei muncitoare, acțiunea în cadrul căreia s-a înscris, în primul rînd, reorganizarea pe baze noi, revoluționare, a mișcării sindicale.

În noile condiții create de victoria Revoluției de eliberare socială și națională organizarea clasei muncitoare devenise de o deosebită însemnatate. În zilele imediat următoare lui 23 August, în Apelul către popor, Comitetul Central al P.C.R. adresează muncitorilor chemarea: „Uniți în Frontul Unic Muncitoresc, puneti-vă în fruntea luptei de eliberare a poporului român! Refațeți imediat organizațiile voastre sindicale; organizați comitete patriotice de fabrică, alese de toți muncitorii, pentru recrutarea de luptători, conducerea luptei patriotice și menținerea ordinii în fabrici, uzine și în cartiere!“⁵.

Chemarea s-a bucurat de un larg ecou atât în rîndul muncitorilor, cit și al organelor de conducere ale Partidului Social-Democrat. Scurt timp după publicarea ei, la 1 septembrie 1944, a avut loc o conferință a reprezentanților celor două partide muncitorești. Delegații partidelor comunist și social-democrat au discutat și hotărît măsurile de organizare a muncitorilor în sindicate unice. În urma discuțiilor s-a conturat necesitatea înființării unei comisii centrale de organizare a mișcării sindicale unite din România, cu rolul de a conduce și de a coordona acțiunea de organizare a sindicatelor și activitatea acestora, precum și necesitatea adoptării unei rezoluții care să servească ca îndrumător muncitorilor în vederea unirii în sindicate. De asemenea, s-a hotărât înființarea unui ziar al sindicatelor⁶.

În acest climat revoluționar, Comitetul Executiv al Partidului Socialist (aripa Popovici) a decis ca membrii și simpatizanții săi să fie îndrumați să se înscrive, în timpul cel mai scurt, în sindicalele de breaslă, apreciind că orice activitate separatistă este păgubitoare intereselor generale ale mișcării muncitorești și luptei împotriva fascismului⁷. La rîndul său, Comitetul Central al Uniunii Tânărului Socialist se adresează, la 4 septembrie, tinerilor muncitori, țărani, intelectuali cu o chemare la lupta împotriva asupritorilor și „pentru întrebunțarea energiei și avintului nostru în folosul clădirii unei lumi noi, bazată pe dreptate socială“, care să contribuie „la munca de înălțare a societății pe o treaptă mai înaltă de viață economică, politică și morală“. Chemarea preciza că „Tânărul socialist înțelege să ducă lupta împreună cu Tânărul comunist într-un front unic, pentru ca unitatea noastră de clasă să constituie temelia de granit a unui front larg antifascist al Tânărului și să îndrepte lupta noastră pe calea realizării intereselor tuturor categoriilor de tineri care suferă de pe urma orinduirii nedrepte, a societății capitaliste“⁸.

Munca desfășurată pe linia organizării muncitorilor în organizații unice, indiferent de partidul sub a cărui influență se aflau, a dus, în ciuda multi-

⁵ Documentul nr. 742.

⁶ Documentul nr. 905.

⁷ Documentul nr. 906.

⁸ Documentul nr. 910.

plelor greutăți ⁹, la înființarea de organizații sindicale în aproape toate întreprinderile industriale și comerciale; în instituțiile de stat, alături de muncitori, funcționarii și diversele categorii de intelectuali și-au creat sindicate profesionale.

Realizarea unității sindicale pe baze revoluționare a marcat un pas înainte pe calea colaborării strinse între comuniști și social-democrați și a dus la întărirea capacitatei de luptă a clasei muncitoare. Concomitent, partidul comunist a dezvoltat legături cu Frontul Plugarilor, sprijinind extinderea și întărirea acestei organizații în toate județele țării.

Grijă și preocuparea partidului comunist s-au îndreptat și către alte organizații de masă cu caracter democratic, create, îndrumate sau aflate sub influență și îndrumarea comuniștilor încă din anii luptei antifasciste: Uniunea Patrioților, Apărarea Patriotă, Uniunea Populară Maghiară și altele. Comuniștii au desfășurat o vastă activitate politică în cadrul organizațiilor tineretului și ale femeilor, care aveau o largă sferă de cuprindere și mari posibilități de influențare și mobilizare a maselor.

Atenția partidului comunist s-a îndreptat deci asupra unui larg evantai de forțe sociale și politice, a căror energie și al căror elan trebuiau canalizate și folosite în scopul înfăptuirii obiectivelor impuse de mersul revoluției. Succesul luptei politice și economice putea fi asigurat numai de organizarea tuturor forțelor revoluționare.

Un obiectiv central în activitatea partidului comunist l-a constituit întărirea pozițiilor forțelor muncitorești-țărănești în guvern. Astfel, după cum este cunoscut, guvernul instaurat la 23 August era expresia înțelegerii partidelor politice, constituite în Blocul Național-Democratic, creat în iunie 1944, cu regele, iar conducerea diferitelor instituții și organe ale administrației centrale și locale, cu alte cuvinte virful aparatului de stat, era încă în mîinile reprezentanților claselor exploatatoare; mulți dintre aceștia — specialiști, tehnicieni și cadre de conducere — serviseră și regimul antonescian și nu puteau sau nu doreau nici să înțeleagă și nici să se pună în slujba noului mers al istoriei.

Referindu-se la această situație, reprezentantul partidului comunist atrăgea atenția, la adunarea populară de pe stadionul ANEF, din ziua de 24 septembrie 1944, că legionarii și elementele reaționare antonesciene constituiau principalul pericol intern, amenințînd libertățile dobîndite la 23 August și împiedicînd consolidarea lor și democratizarea țării. „Atâtă vreme cât aparatul de stat, instituțiile publice și întreprinderile industriale n-au fost curățate de acești dușmani, sănsem obligați să nu incetăm o clipă lupta începută [. . .]. A trecut o lună de la 23 August și cu toate că muncitorii, prin Partidul Comunist și Partidul Social-Democrat, au cerut să se curățe aparatul de stat și întreprinderile de fasciști, nu s-a luat încă nici o măsură”¹⁰.

Evoluția situației politice impunea o grijă și o preocupare permanente pentru întărirea pozițiilor forțelor muncitorești-țărănești în guvern; aceasta cu atit mai mult cu cât forțele conservatoare, reaționare, își intensificau zi de zi opoziția față de forțele de stînga, democratice, muncitorești-țărănești. Atitudinea reprezentanților partidelor „istorice” față de evenimentele

⁹ Sate de muncitori organizați în sindicate au fost bătuți, condeiați, urmăriți și arestați; unele comitete de fabrică nu au fost recunoscute de către patroni, care, ajutați de unele elemente reaționare, urmăreau împiedicarea acțiunii de organizare a clasei muncitoare.

¹⁰ Documentul nr. 925.

politice din țară, determinată de poziția lor de clasă, se manifesta atât în problemele de bază ale dezvoltării societății românești, cit și în realizarea sarcinilor asumate prin Convenția de armistițiu din 12 septembrie 1944. Este edificatoare din acest punct de vedere dezbaterea în Consiliul de Miniștri a modalităților de aplicare a prevederilor Convenției de armistițiu¹¹, pozițiile adoptate și propunerile formulate în acest sens de partidele „istorice”, comunicate publicului prin programe, în cuvintările unor lideri ai acestora ori prin organele lor de presă.

În aceste condiții, colaborarea dintre forțele democrat-revolutionare și partidele național-țărănesc și național-liberal în cadrul Blocului Național-Democratic și al guvernului a devenit tot mai greu de menținut. Expresia concretă a acestei situații o reprezintă cele trei schimbări de guvernă¹². Înțelegerea realizată în iunie 1944 de partidele grupate în B.N.D., obiectivele de luptă formulate atunci¹³ nu mai corespundeau noii etape revoluționare. Ca atare, cadrul alianței trebuia mult lărgit.

Tinând seama de schimbarea raportului de forțe în favoarea grupării democratice, de caracterul reformelor ce se cereau înfăptuite, partidul comunist a făcut propunerii și a cerut lărgirea Blocului Național-Democratic prin crearea unui nou organism, în rândurile căruia să intre toate forțele patriotice antifasciste, democratice și revoluționare capabile și interesate în asigurarea dezvoltării țării pe cordonatele deschise de victoria din august 1944.

Lipsa de înțelegere a conducătorilor celor două partide „istorice” a obligat partidul comunist să se orienteze spre realizarea unei noi coaliții, din care să facă parte toate forțele revoluționare interesate atât în dezvoltarea democratică a țării, în continuarea războiului pînă la victoria finală, cit și în înfăptuirea reformelor larg democratice cerute de masele populare.

Realizarea acestei coaliții de forțe, atotcuprinzătoare sub aspect organizatoric, trebuia să se bazeze pe un program nou, incluzînd obiective care să intereseze toate categoriile sociale.

A revenit și de această dată partidului comunist misiunea de a găsi cadrul organizatoric adecvat¹⁴ și de a formula programul de măsuri. La 26 septembrie 1944 s-a publicat proiectul-program sub numele de Proiectul de platformă al Frontului Național-Democratic din România¹⁵. În articolul redațional al ziarului „Scîntea” din 28 septembrie 1944, prezentindu-se cititorilor unele obiective ale Platformei, se spunea: „Acest document nu se limitează la o simplă analiză a situației țării noastre, ci indică și căile firești pentru refacerea ei”, socotind că o țară ruinată de război „nu se poate reface mai ales fără participarea întregului popor”¹⁶.

Conținutul Platformei F.N.D. a stîrnit un larg ecou atât în rîndul maselor, cit și al diferitelor grupări și partide politice. Forțele democratice și grupările politice patriotice au aderat la Proiectul de platformă, considerînd că el răspunde intereselor lor. Au aderat, de asemenea, Partidul Social-Democrat,

¹¹ Documentul nr. 918.

¹² La 4 noiembrie, 6 decembrie 1944 și 6 martie 1945.

¹³ Documentul nr. 601.

¹⁴ Ca o primă măsură, s-a hotărît organizarea Grupului Patriotice Antihitlerist, la care au aderat Partidul Social-Democrat, Frontul Plugarilor, Uniunea Patrioților și Partidul Socialist-Țărănesc. Programul acestei grupări (documentul nr. 839) se limita la prefaceri cu caracter național-antifascist.

¹⁵ Documentul nr. 863.

¹⁶ „Scîntea”, anul I, nr. 7, din 22 septembrie 1944, p. 1.

Comisia de organizare a mișcării sindicale, Uniunea Tineretului Comunist, Frontul Plugarilor, MADOSZ-ul, Uniunea Patrioților, Apărarea Patriotică¹⁷ etc.

Proiectul de platformă a fost publicat, cu unele modificări, ca document al Frontului Unic Muncitoresc¹⁸, deci ca program de acțiune al întregii mișcări muncitorescă¹⁹, la 2 octombrie 1944. Programul Frontului Național-Democratic, pe lîngă obiectivele aflate în curs de înfăptuire, preconiza continuarea participării la războiul antihitlerist, curățirea instituțiilor și întreprinderilor de elementele fasciste și antonesciene, unele măsuri cu caracter social, economic, politic menite să ducă la refacerea economică a țării, îmbunătățirea condițiilor de trai ale populației muncitoare, stabilirea unui regim de reală democrație etc. Se preconiza, de asemenea, înfăptuirea imediată a reformei agrare.

În totalitatea lui, programul exprima dezideratele tuturor categoriilor sociale care doreau să realizeze refacerea țării și dezvoltarea sa democratică, constituind, atunci cînd încă nici un partid nu-și formulase un program de acțiune, un document de bază pentru toate forțele sociale și politice. Tocmai această idee era precizată de postul de radio România liberă în ziua de 3 octombrie 1944: „Platforma lansată de Partidul Comunist din România a avut un ecou puternic în toată țara. Tot poporul român vede în acest program realizarea visurilor sale. De aceea platforma a fost primită pretutindeni cu cel mai mare entuziasm”²⁰.

Partidul Național-Țărănesc și Partidul Național-Liberal, invitate să formuleze propuneri pentru îmbunătățirea programului F.N.D. și să adere la noul organism, au răspuns, prin conducătorii lor, că sunt suficiente obiectivele formulate în declarația din iunie 1944 și că Blocul Național-Democrat este singura formulă în cadrul căreia consimt să colaboreze²¹. Prin această poziție, liderii P.N.Ț. și P.N.L. s-au dovedit a fi împotriva realizării unei largi coaliții de forțe democratice și a obiectivelor impuse de noua etapă istorică.

La 12 octombrie 1944 s-a constituit Consiliul Național al Frontului Național-Democratic, grupare de forțe larg reprezentativă, din ea făcind parte muncitori, țărani, intelectuali, mici burghezi, mici meseriași, negustori etc., uniți în vederea înfăptuirii unor transformări democratice în viața economică și politică a României²².

Unul dintre evenimentele care marchează lupta între forțele democratice și cele conservatoare a avut loc în luna octombrie 1944, cînd s-a pus problema înlocuirii guvernului Sănătescu cu un guvern compus din reprezentanții tuturor partidelor politice grupate în F.N.D. La 16 octombrie, cei doi miniștri de

¹⁷ Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *Unitate, continuitate și ascensiune în mișcarea muncitorescă din România. 1821–1948*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1981, p. 302.

¹⁸ Documentul nr. 933.

¹⁹ La 3 octombrie 1944 ziarul „Scînteia” publică Proiectul de platformă al F.N.D. al Tineretului, elaborat de C.C. al U.T.C. și propus tuturor organizațiilor și forțelor democratice ale tineretului.

²⁰ Documentele nr. 864, 867, 878, 879, 885, 934, 953, 974, 975.

²¹ Documentele nr. 946, 947, 952.

²² Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *op. cit.*, p. 303.

stat care reprezentau P.C.R. și P.S.D. și-au prezentat demisia²³. Guvernul Sănătescu înceta de a mai fi expresia înțelegerilor partidelor din fostul Bloc Național-Democratic²⁴. În aceste împrejurări, la 19 octombrie 1944, Frontul Național-Democratic a dat publicității un comunicat, prin care hotără „să continue fără șovăire acțiunea întreprinsă, pentru a împiedica fostul guvern să se mențină la suprafață prin manevre de culise și pentru a da țării un guvern democrat de largă concentrare a tuturor forțelor naționale, adică un guvern al Frontului Național-Democratic”²⁵.

La 1 noiembrie un nou comunicat preciza: „Conform intereselor vitale ale țării și cu voința poporului, Consiliul Frontului Național-Democrat a făcut în repetate rânduri apel la concentrarea tuturor forțelor democratice ale României, chemînd partidele național-țărănesc și național-liberal să intre și ele în Frontul Național-Democrat. Conducerea acestor partide a refuzat, dovedindu-se potrivnică oricărei reale concentrări democratice”. Din nou, Consiliul Frontului Național-Democrat „face apel la toate forțele democratice, înregimentate sau nu în P.N.T. și P.N.L., să lupte cu toată energia pentru un guvern al Frontului Național-Democratic”.

Dacă conducerile partidelor național-țărănesc și național-liberal nu au înțeles imperativele momentului politic actual, organizațiile și membrii acestor partide au datoria de a se pronunța și a începe imediat lupta, cu toată energia, pentru realizarea guvernării corespunzătoare intereselor de viață ale poporului român”²⁶.

Timp de aproape trei săptămâni au avut loc tratative, audiențe la rege, dezbatere în presă etc. Concomitent, în adunări și demonstrații populare, forțele progresiste ale țării se pronunță pentru un guvern al F.N.D., care să ducă la îndeplinire măsurile stabilite în Program. Cu ocazia marii demonstrații de la București din 31 octombrie, la care au participat peste 70 000 de oameni ai muncii, au luat cuvîntul reprezentanții ai F.N.D. care au cerut formarea unui guvern capabil să îndeplinească Platforma Frontului Național-Democratic²⁷.

Sintetizînd acțiunile ce s-au desfășurat în această perioadă, „Journal de Genève”, sub titlul *Situația tulbure din România*, scria, la 28 octombrie: „Situația din București devine tot mai tulbure datorită deosebirilor de vederi dintre partidele burgheze și cele de stînga [...]. Aproape zilnic au loc contacte și discuții. Partidele de stînga cer demisia guvernului actual și înlocuirea lui cu un guvern de largă concentrare, pe baza partidelor Frontului Național-Democratic [...]. În București au avut loc demonstrații de stradă împotriva guvernului”²⁸.

În cele din urmă, campania împotriva guvernului, tratativele, discuțiile²⁹, ca și puternicele manifestații de stradă, au determinat constituirea, la 4 noiembrie 1944, a noului guvern de coaliție, avîndu-l ca președinte tot

²³ Documentul nr. 950.

²⁴ Documentul nr. 949.

²⁵ Documentul nr. 953.

²⁶ Documentul nr. 966.

²⁷ Documentul nr. 980.

²⁸ Documentul nr. 961.

²⁹ În legătură cu poziția reprezentanților celor două partide „istorice” și ai Palatului, Raportul filialei din București a Biroului american pentru informații strategice din 12 noiembrie 1944, documentul nr. 996.

pe generalul C. Sănătescu³⁰. Partidul Comunist și Partidul Social-Democrat dețineau, în noul guvern, împreună cu celelalte organizații din F.N.D., vice-președinția, prin dr. Petru Groza, șase ministere și trei subsecretariate de stat³¹. Aceasta reprezenta o victorie importantă pe linia întăririi poziției partidelor muncitorești și a organizațiilor democratice în guvern, în ultimă instanță o victorie în direcția cuceririi puterii politice de către masele populare și o lovitură dată partidelor burgheze.

Dacă reprezentanții F.N.D. priveau cu toată seriozitatea și răspunderea problemele cărora trebuia să le facă față noul guvern, cei ai Partidului Național-Țărănesc și Partidului Național-Liberal erau interesați doar de consolidarea și apărarea pozițiilor lor în guvern, deci de păstrarea puterii. Din această cauză, ei aveau o audiență din ce în ce mai mică la public, bazându-se îndeosebi pe unele elemente din aparatul de stat; de asemenea, nici din partea cercurilor străine nu se mai bucurau de o considerație deosebită: „Eu trebuie, totuși, să mărturisesc că nutresc puțină simpatie atât față de dl Maniu, cît și față de dl Brătianu, care, din cauza lipsei lor de realism, au a se acuza doar pe ei însăși dacă sunt excluși din guvern” — se arăta într-un document englez din 8 noiembrie 1944³².

Nici în noua componență, în ciuda promisiunilor făcute, guvernul nu a întreprins măsuri în direcția democratizării țării, a înlăturării elementelor antonesciene, reacționare din instituții și întreprinderi, din aparatul de stat, nici pentru îmbunătățirea situației maselor populare și refacerea economică a țării. Ba mai mult, noul ministru de interne, Nicolae Penescu, fruntaș al Partidului Național-Țărănesc, a continuat aceeași politică, cu aceleași mijloace și metode, ca predecesorul său, generalul Aldea, refuzând să confirme prefectii instalați prin voința și acțiunile maselor populare.

Atmosfera încordată și tensiunea politică au determinat, la sfîrșitul lunii noiembrie, o nouă criză de guvern. Dintr-un raport al lui Le Rougetel din 28 noiembrie 1944 aflăm, prin intermediul unei discuții pe care acesta a avut-o cu regele Mihai, despre pregătirile ce se făceau în vederea formării unui guvern de „tehnicieni”, în care „liderii tuturor partidelor să fie membri”. Guvernul, care urma să fie condus de generalul Rădescu, „urmărea pur și simplu să depășească situația [...]”; ultimul lucru pe care îl avea în minte — scria autorul raportului — era asumarea unor puteri dictatoriale și speră că acest lucru să fie înțeles³³.

În cele din urmă, criza de guvern a fost rezolvată³⁴. La 6 decembrie 1944 a fost însărcinat cu formarea noului guvern generalul Nicolae Rădescu, care deținuse anterior funcția de șef al Marelui Stat Major³⁵. Raportul de forțe în guvern a rămas însă același. Dar masele populare au obținut înlăturarea lui Nicolae Penescu, funcția de ministru de interne fiind preluată de noul prim-ministru. De fapt, forțele democratice considerau că guvernul Sănătescu nu și-a îndeplinit obligațiile, tărăgănidă mai ales democratizarea aparatului de stat, arestarea celor vinovați de dezastrul țării și a criminalilor de război, ca și îmbunătățirea situației maselor populare, înșăptuirea pe cale revolu-

³⁰ Documentul nr. 976.

³¹ Documentul nr. 977.

³² Documentul nr. 988.

³³ Documentul nr. 1015.

³⁴ Documentul nr. 1018.

³⁵ Documentul nr. 1024.

ționară a reformei agrare etc. Cele două partide ale burgheziei apreciau și ele că „actualul guvern (Sănătescu) este foarte slab, permanent împăciuitor față de comuniști. . .”³⁶. Dorința lor era un guvern fără comuniști, al cărui președinte să fie o mînă forte împotriva acțiunilor maselor populare.

Noul guvern, prezidat de generalul Rădescu, a fost nevoie, sub presiunea maselor populare și a reprezentanților F.N.D. din guvern, să ia unele măsuri juridice³⁷: legea sindicatelor profesionale, legile privind judecarea criminalilor de război și sancționarea celor vinovați de dezastrul țării, Statutul naționalităților conlocuitoare etc. De asemenea, primul-ministru a fost nevoie să declare că guvernul se va ocupa, pe lîngă problemele curente, și de cele privind democratizarea aparatului de stat și pregătirea reformei agrare. Dar tergiversarea îndeplinirii obligațiilor asumate a provocat noi acțiuni ale maselor largi populare. În cursul lunii februarie 1945, la ordinea zilei se punea cu aceeași acuitate problema înlăturării guvernului Rădescu și formarea unui guvern al F.N.D.

Pentru forțele democratice toate evenimentele au contribuit la întărirea proprietăților rînduri, a unității de acțiune, la strîngerea legăturilor cu masele, la perfecționarea formelor și a mijloacelor activității politico-organizatorice, de organizare și conducere a luptei maselor, de demascare a forțelor ce se opuneau progresului societății românești. Dintre acțiunile mai importante organizate în această perioadă trebuie amintite cele menite să întărească unitatea de acțiune a clasei muncitoare și îndeosebi conlucrarea dintre organele și organizațiile celor două partide, constituirea și întărirea organelor și organizațiilor Sindicatelor Unice.

Odată cu trecerea la activitatea legală, cu ieșirea în arena luptei politice, organizarea muncitorilor în sindicate a cuprins toate ramurile. Hotărîrea, adoptată la 30 septembrie, de constituire a Comisiei Centrale de organizare a sindicatelor a dus la formarea de sindicate unice în întreprinderi, fabrici și uzine, ca și în instituții, și organizarea lor pe ramuri. Numai după o lună, la 9 octombrie 1944, un comunicat al postului de radio România liberă consemna: „Prin aderarea a 200 000 muncitori la sindicatele nou formate — fapt care constituie numai un început — s-a concretizat un mare succes al democrației românești, căci participarea sindicatelor la Blocul Democratic corespunde voinței și necesităților naționale”³⁸.

Organizarea muncitorimii în sindicate unice a marcat realizarea unei puternice forțe muncitorești, capabilă să se impună și, în același timp să aducă o contribuție majoră în viața economică și politică. La începutul lunii octombrie 1944, atunci cînd se publica Proiectul de platformă ca document al Frontului Unic Muncitoreșc, în ședința comună a delegațiilor comitetelor centrale ale partidului comunist și social-democrat s-a adoptat o hotărîre în care se arăta: „Pentru îndeplinirea sarcinilor actuale ale clasei muncitoare Frontul Unic trebuie să devină o forță puternică, bine organizată, cu o platformă de luptă comună. Frontul Unic Muncitoreșc nu poate fi o realitate vie decit dacă se realizează de jos în sus, prin lupta comună, atât pe teren politic, cit și pe teren sindical.

³⁶ Documentul nr. 1018.

³⁷ Documentul nr. 1039.

³⁸ Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Buletine, desar nr. 2/1944, f. 3.

Pentru o cit mai strinsă conlucrare și înlesnire a mobilizării întregii clase muncitoare, comitetele centrale ale celor două partide muncitorești au hotărât alcătuirea unui comitet comun central al Frontului Unic Muncitoreesc, precum și comitete locale de Front Unic Muncitoreesc în toată țara unde există organizații ale celor două partide, menite să coordoneze acțiunea clasei muncitoare, atât pe teren politic, cât și pe teren sindical³⁹. Pentru realizarea obiectivelor propuse, „toți membrii Partidului Social-Democrat și Comunist sunt obligați — precizează Rezoluția — să conlucreze în modul cel mai strins în toate chestiunile care privesc mișcarea politică și sindicală muncitorească”. În continuare, subliniindu-se că Proiectul de platformă al Frontului Național-Democratic este susținut de Frontul Unic Muncitoreesc, de întreaga muncitorime, se cerea „unirea tuturor partidelor și organizațiilor democratice pentru realizarea Frontului Național-Democratic și a unui guvern care să fie expresia lui”⁴⁰.

Tineretul României, care a contribuit prin acțiunile sale la înfăptuirea Revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, la eliberarea patriei, care a participat la luptele purtate pe front pînă la terminarea războiului, dar și la refacerea economiei sleite de război, trebuia cuprins și el în organizațiile sindicale. Comisia centrală de organizare a sindicatelor chemă, la 27 octombrie 1944, comitetele sindicale și de fabrică „de a organiza tineretul muncitor”. În acest sens, a fost creată „o comisie a tineretului sindical pe lîngă Comisia de organizare a Sindicatelor Unite din România”⁴¹.

Despre rolul pe care trebuia să-l aibă sindicalele, în viziunea partidului comunist, este semnificativă, între altele, aprecierea pe care o făcea Gheorghe Gheorghiu-Dej la întîlnirea cu muncitorii mineri de la Petroșani: „Organizarea muncitorimii în sindicalele unite ne dă o posibilitate și mai mare, aceea de a participa la toate actele de guvernămînt. Aveți în actualul guvern reprezentanți la care țineți, dar ei se izbesc în sinul guvernului de opoziția unora care nu reprezintă interesele voastre. Reușita reprezentanților voștri în sinul guvernului depinde de lupta voastră, de sprijinul vostru”⁴².

Și conducerea Partidului Social-Democrat este preocupată de realizarea unității de acțiune a clasei muncitoare, de organizarea ei în sindicate. Într-o ședință a Sfatului Partidului Social-Democrat, ținută în zilele de 10 și 11 decembrie 1944, analizîndu-se situația politică și îndeosebi sarcinile clasei muncitoare în împrejurările de atunci, se sublinia că „această situație necesită un efort comun al partidelor muncitorești în cadrul F.U.M. și Frontului Național-Democrat, pentru distrugerea rămasiștelor fasciste care mai stăruie în țara noastră și pentru democratizarea desăvîrșită a vieții politice și economice a țării. Scopul imediat pentru care luptă Partidul Social-Democrat este realizarea unei democrații reale în România, scop care nu poate fi atins decît numai dacă F.U.M. rămîne puternic și o realitate de nedistrus [...] P.S.D., pe baza Platformei F.U.M., invită în F.N.D. toate organizațiile progresiste și sincer democratice, doritoare a contribui la democratizarea vieții de stat”.

Sfatul P.S.D. vede în unitatea sindicală piatra de încercare pentru realizarea unității de acțiune a clasei muncitoare, prin colaborarea sinceră

³⁹ Documentul nr. 934.

⁴⁰ Documentul nr. 960.

⁴¹ Documentul nr. 1023.

și loială a partidelor muncitorești și îndrumă membrii P.S.D. să activeze cu toate puterile în spiritul unității sindicale”⁴².

Ca o consecință a acestor acțiuni, numărul membrilor de sindicat a crescut, ajungind, în luna ianuarie 1945, să treacă de o jumătate de milion. Sindicatele cereau, în numele tuturor muncitorilor, înfăptuirea de reforme, acordarea de drepturi, aplicarea programului F.N.D., guvern al F.N.D. Pe bună dreptate, într-un articol apărut în ziarul „Scîntiea” la începutul lunii ianuarie 1945 se spunea: „În fruntea acestei lupte, la baza ei, stă clasa muncitoare, proletariatul român, partea cea mai hotărîtă, cea mai combativă și cea mai închegată în bătălia împotriva fascismului. Clasa muncitoare, dezbinată și ruptă ani de zile, a pornit cu pași siguri, după unirea forțelor ei, prin acțul de importanță istorică al închegării Frontului Unic Muncitoreșc, spre îndeplinirea sarcinii sale istorice, spre gruparea în jurul ei a tuturor forțelor patriotice și democratice ale țării. Clasa muncitoare din România a devenit ceea ce a trebuit să devină în dezvoltarea firească și fericită a evenimentelor: șira spinării, puternicul reazem al Frontului Patriotic Antifascist. Forma cea mai concretă de manifestare a unității clasei muncitoare sînt sindicalele muncitorești unice pe întreaga țară”⁴³.

Preocuparea pentru organizarea forței muncitorești, pentru înarmarea ei, cu înțelegerea rolului și sarcinilor mișcării sindicale, a făcut necesară ținerea congreselor pe ramuri de activitate și apoi a Congresului general, care a ales organul de conducere al mișcării sindicale din România.

Perioada următoare a cunoscut o puternică efervescentă revoluționară, sindicalele, muncitorimea neorganizată, țărânamea și alte categorii sociale participînd activ la refacerea întreprinderilor și a transporturilor, la creșterea producției, la aprovizionarea frontului. În același timp au sporit acțiunile politice, atât în București, cit și în celealte centre ale țării, ca și numărul demonstrațiilor de stradă prin care se cereau aplicarea programului F.N.D. și un guvern care să îndeplinească programul de guvernare al F.N.D.

O bogată activitate au desfășurat, împreună cu comitetele sindicatelor, comitetele de fabrică, comitetele cetățenești, care au constituit elemente ale noii puteri.

La 29 ianuarie 1945 partidul comunist a publicat programul de guvernare al F.N.D.⁴⁴, care cuprindea, pe lîngă obiectivele înscrise în Platforma din septembrie⁴⁵, și alte măsuri ce vizau intensificarea procesului de refacere a economiei. Aceste prevederi constituiau o platformă economică ce permitea atragerea unei părți a burgheziei industriale și bancare la refacerea economică a țării și la înfăptuirea altor sarcini propuse de F.N.D. pentru a fi înfăptuite în acea etapă istorică.

În ceea ce privește cîștigarea puterii politice, problema esențială a revoluției, Frontul Național-Democratic s-a pronunțat pentru instaurarea unui guvern rezultat din concentrarea tuturor forțelor democratice, capabile și hotărîte să rezolve problemele vitale aflate în fața poporului român⁴⁶.

⁴² Documentul nr. 1032.

⁴³ Documentul nr. 1080.

⁴⁴ Documentul nr. 1123.

⁴⁵ La unele din obiectivele programatice ce nu erau încă istoricește reclamate de perioada străbătută, nefiind în concordanță cu caracterul etapei, P.C.R. a renunțat. Între acestea a fost naționalizarea unei părți din sistemul bancar, a unor întreprinderi industriale etc.

⁴⁶ Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, op. cit., p. 306.

După publicarea programului, primit cu aprobare și entuziasm de majoritatea populației țării, P.C.R. a lansat lozinca trecerii la înfăptuirea reformei agrare. Ca urmare a tuturor acestor măsuri, lupta între forțele democratice, sprijinite de masele largi populare, și forțele burghezo-moșierești s-a intensificat, a intrat într-o nouă etapă.

Politicii guvernului de tergiversare a democratizării, masele populare mobilizate de forțele democratice i-au opus acțiunile lor, luând în propriile măini problema democratizării vieții publice, prin îndepărțarea elementelor reacționare din aparatul de stat, instituții și întreprinderi, din viața culturală și ideologică.

Comitetele de fabrică și organizațiile sindicale, sprijinite de masa muncitorilor, cereau conducerii întreprinderilor să îndepărteze elementele anti-democratice, pe cele care serviseră vechiul regim și pe cele care se opuneau ori sabotau măsurile de democratizare. Acolo unde s-a întâmpinat opoziție, cu ajutorul gărzilor constituite în scop de apărare, s-a interzis accesul acestora în fabrici. Tot ca urmare a presiunii muncitorilor, administrația întreprinderilor a fost nevoită să recunoască comitetele de fabrică și să ducă tratative cu ele.

Guvernul a indicat unităților de poliție și jandarmeriei să intervină atunci cînd și acolo unde masele încercau să izgonească pe vechii conducători. La venirea în fruntea guvernului, generalul Rădescu făcea cunoscut reprezentanților presei, între altele, că a cerut „să se restabilească disciplina și ordinea, în toate locurile de muncă, ordinea în toată țara”, că nu trebuie să se mai vadă în fabrici ca lucrătorii „să înlăture, din proprie inițiativă, ei singuri, condescerea, prin acte ca acelea la care s-au dedat”, că nu înțelege „să se instaleze prefecti și primari tot prin intervenția acelora care se consideră că au dreptul și se substituie autorităților legale, înlocuind pe reprezentanții acestia cu oamenii aleși de ei”⁴⁷.

Acolo unde nu reușea să preîntîmpine izgonirea șefilor reacționari ai administrației, guvernul trimitea armata să-i reinstaleze ori nu confirma aleșii maselor.

În ciuda măsurilor represive, procesul democratizării înfăptuit de mase continuă. Presa timpului a consemnat în paginile sale puternicele demonstrații populare care au dus la instalarea unor prefecti democrați în fostul județ Covurlui (în ziua de 28 octombrie⁴⁸), la Constanța (în 4 noiembrie⁴⁹), la Brăila, în județele Dîmbovița și Ialomița, la Brașov, Arad, Hunedoara⁵⁰, și în multe alte localități. La sfîrșitul lunii noiembrie, în întreaga țară mai mult de jumătate din numărul prefectilor erau reprezentanți ai Frontului Național-Democratic.

Desfășurată într-un ritm mai lent, acțiunea de înlocuire a primarilor și prefectilor se va intensifica în cursul lunii februarie 1945, mai ales după publicarea programului de guvernare al F.N.D. Ca urmare a dezbatelii în mase a prevederilor programului de guvernare, un val uriaș de adunări populare, mitinguri și demonstrații de masă a cuprins întreaga țară. Zeci de mii, sute de mii de muncitori, țărani, intelectuali cereau formarea unui guvern

⁴⁷ Documentul nr. 1025.

⁴⁸ „România liberă”, anul II, nr. 76, din 30 oct. 1944.

⁴⁹ „România liberă”, anul II, nr. 81 din 4 nov. 1944.

⁵⁰ România în anii revoluției democrat-populare. 1944–1947, Editura Politică, București, 1971, p. 101.

democrat, înfăptuirea programului de guvernare al F.N.D. și trecerea imediată la aplicarea reformei agrare. Odată cu aceasta, procesul de ocupare pe cale revoluționară a primăriilor și prefecturilor a luat amploare. În februarie și în primele zile ale lui martie 1945 au fost instalati prefecti din rîndul grupărilor F.N.D. și în județele Teleorman, Dolj, Baia, Botoșani, Vlașca, Mehedinti, Sibiu, Romanați, Făgăraș, Tîrnava Mare, Bihor, Gorj. Ca urmare a puternicelor acțiuni revoluționare ale maselor, la începutul lunii martie, „în 52 de județe, din totalul de 58, fuseseră instalati prefecti și primari din rîndul forțelor democratice. Peste capul guvernului Rădescu, masele populare, sub conducerea partidului comunist, au pus astfel stăpînire pe primării și prefecturi”⁵¹. În județele conduse de prefectii desemnați de mase, organele locale acționau pe baza Platformei F.N.D., a liniei politice a acesteia. Sub autoritatea noilor prefecti erau aleși primari democrați și consiliii populare noi, se organizau găzzi obștești care asigurau ordinea și paza bunurilor cetătenilor, se luau măsuri pentru desfășurarea în bune condiții a activității economice. Instituțiile publice și de învățămînt au început să funcționeze normal.

Organele locale ale administrației de stat, preluate de forțele democratice, își schimbau treptat conținutul. Din instrumente de exercitare a domniației claselor exploatatoare, ele se transformau în apărătoare ale intereselor maselor populare. Democratizarea aparatului de stat constituie începutul procesului de înlocuire a vechii administrații. Caracteristic pentru România este faptul că el a început de jos și a fost realizat de masele populare, în luptă cu vechile organe și cu susținătorii lor. În guvern, acest proces a provocat puternice divergențe între reprezentanții Frontului Național-Democratic și cei ai partidelor național-țărănești și național-liberal, care se vor intensifica și vor duce, în cele din urmă, la instalarea unui guvern de largă concentrare democratică, în care forțele muncitorești revoluționare aveau rolul hotărîtor.

O pondere mare în realizarea procesului revoluționar a reprezentat-o bătălia pentru reforma agrară. Rezistența opusă de elementele burgheze din guvern, de conducătorii celor două partide „istorice” a intrat într-o nouă fază după 10 februarie 1945. Din inițiativa partidului comunist, Frontul Plugarilor s-a adresat maselor țărănești⁵², cerîndu-le să treacă la exproprierea moșiilor în limita criteriilor prevăzute în Programul de guvernare al F.N.D. Dind glas chemării, țărânamea a trecut la împărțirea pămîntului pe cale revoluționară.

Efervescența revoluționară a atins punctul culminant în luna februarie 1945, cînd, în întreaga țară, zeci de mii de oameni au manifestat sub lozincile partidului comunist: „Vrem guvern de Front Național-Democratic!”, „Reforma agrară!”, „Totul pentru front, totul pentru victorie!”. În multe localități țărănești, cu sprijinul echipelor muncitorești din orașe, au intrat, în cursul lunilor februarie și martie, cu plugurile pe pămînturile moșierești, și-au ales comitete care să conducă acțiunile, au întocmit tabele cu cei îndrepătați să primească pămînt.

În focul luptei pentru putere și pentru pămînt s-a încheiat alianța muncitorească-țărănească, constituind o puternică forță social-politică, cu rol hotărîtor în desfășurarea victorioasă a revoluției democrat-populare.

⁵¹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății sociale multilateral dezvoltate*, vol. 4, Editura Politică, București, 1970, p. 634.

⁵² Documentul nr. 1164.

Conjugarea luptei pentru înfăptuirea pe cale revoluționară a reformei agrare cu lupta pentru alungarea vechilor autorități, a elementelor reaționare din aparatul de stat a constituit factorul decisiv care a condus la completa izolare a cercurilor reaționare, la imposibilitatea acestora de a se menține la putere. În cursul lunii februarie și îndeosebi după cuvintările ținute de generalul Rădescu în zilele de 10⁵³ și 24 februarie⁵⁴, conflictul dintre forțele politice s-a ascuțit considerabil. Manifestările populare, poziția reprezentanților forțelor democratice din guvern⁵⁵, protestul oamenilor de știință, al profesorilor universitari⁵⁶, ca și desolidarizarea de politica lui Rădescu a unui grup de ofițeri⁵⁷ au determinat înlăturarea acestuia din funcția de prim-ministru și declanșarea acțiunilor pentru formarea unui guvern nou, care să satisfacă interesele maselor largi.

Intensificarea și maturizarea mișcării revoluționare, încrederea cu care masele populare au urmat partidul comunist și programul F.N.D. au adîncit deruta, provocînd noi disensiuni și sciziuni în cadrul partidelor „istorice”. Numeroși membri ai acestora și chiar unele organizații locale au cerut conducerii centrale să sprijine activitatea forțelor democratice. Unii conducători locali au aderat la prevederile din Platforma F.N.D. și multe organizații județene, îndeosebi ale P.N.T., s-au desprins din partid, alăturîndu-se forțelor democratice⁵⁸.

La începutul lunii februarie 1945, ziarele făceau publică atitudinea unor fruntași ai P.N.T. și P.N.L., care își declarau adeziunea la programul F.N.D.: „Este datoria tuturor cetățenilor cinstiți și dornici de a scoate țara din situația în care se află de a-și da mîna și a colabora sincer pentru înfăptuirea acestui program minimal”, declara președintele organizației Iași a Partidului Național-Tărănesc, care spunea în continuare: „Datoria tuturor acelora care simt curat românește este să-și dea mîna pe deasupra partidelor politice și, alcătuind un front de luptă, să activeze pentru aducerea la îndeplinire a programului minimal al Frontului Național-Democrat, la care subsemnatul ader cu convingerea că fac cel mai înalt act de patriotism”⁵⁹.

Reprezentanți de seamă ai Partidului Național-Liberal din Iași erau de părere că „trebuie să meargă în pas cu vremea. A ne uita la acest trecut fiind încătușați de principii care nu mai pot avea loc în viața publică, a fi refractari noilor orientări, a nu participa cu adîncă înțelegere la zbuciumul celor mulți înseamnă a ne rîndui printre dezertori. Așa fiind, luînd cunoștință de programul de guvernare al Frontului Național-Democrat, Partidul Național-Liberal din Iași aderă în totul la această operă de colaborare”. În continuare, adresîndu-se colegilor „din toate organizațiile din țară”, cărora le cerea să le urmeze exemplul, ei spuneau: „Credem în unirea desăvîrșită a tuturor forțelor cu adevărat democratice din țară și considerăm noul program de guvernare al F.N.D. ca produs al unor minti sănătoase”⁶⁰.

Un grup de național-tărăniști, reprezentînd ramura democratică și progresistă a P.N.T., în frunte cu Anton Alexandrescu, au aderat la progra-

⁵³ Documentul nr. 1165.

⁵⁴ Documentul nr. 1192.

⁵⁵ Documentele nr. 1169, 1170, 1190, 1191, 1192, 1198, 1205, 1214, 1121, 1223, 1230.

⁵⁶ Documentele nr. 1176, 1180, 1201.

⁵⁷ Documentul nr. 1195.

⁵⁸ *România în anii revoluției democrat-populare*, ed. cit., p. 116–118.

⁵⁹ „Scîntea”, an II, nr. 129 din 4 februarie 1945, p. 1.

⁶⁰ *Ibidem*, nr. 130 din 6 februarie 1945, p. 1.

mul F.N.D. lansând și un manifest către ceilalți membri ai partidului, pe care-i îndemnau să li se alăture: „Înțelegem să luptăm pentru democratizarea reală a țării, pentru despărțirea poporului de vinovații ce trebuie să-și ia pedeapsa, pentru o apropiere sinceră de marii aliați și îndeosebi de U.R.S.S., pentru sprijinirea războiului de distrugere a hitlerismului cu toată sinceritatea și din toate puterile.

În vederea atingerii acestui scop, aderăm la programul de guvernare ca minimal al partidelor grupate în Frontul Național-Democrat și înțelegem să luptăm în cadrul acestui front, ca organizație național-țărănistă, păstrându-ne independența, ființa de partid, programul și steagul partidului”⁶¹.

O situație asemănătoare s-a petrecut în Partidul Național-Liberal cu gruparea condusă de Gheorghe Tătărușcu, care s-a pronunțat pentru colaborarea cu F.N.D. și însăptuirea unor transformări democratice, cum au fost: reforma agrară, redresarea economiei naționale, obținerea și consolidarea independenței naționale, instaurarea unui guvern democratic pe baza programului de guvernare al F.N.D.

Aceste grupări politice vor face parte din guvernul instaurat la 6 martie 1945, Gheorghe Tătărușcu ocupând funcția de viceprim-ministru și ministru de externe, iar Anton Alexăndrescu pe cea de ministru al cooperăției⁶².

Aderarea la programul F.N.D. a unor fruntași și organizații județene ale P.N.T. și P.N.L. a continuat în tot cursul lunii februarie și în luniile următoare⁶³. Procesul aderării la programul forțelor democratice a unor personalități și grupări din cadrul partidelor „istorice” a dus la slăbirea acestor partide, la diminuarea autorității și prestigiului lor, la scăderea rolului și a poziției lor în viața politică a țării. Cauzele acestei situații trebuie căutate în atitudinea partidelor „istorice” față de cerințele majore ale perioadei, în metodele și mijloacele de conducere.

În același timp, se înregistrează creșterea autorității partidului comunist în rîndul maselor largi populare, care susțin programul F.N.D.

Această schimbare a raportului de forțe nu a fost înregistrată corect de partidele „istorice” și nici de către unii reprezentanți străini care se aflau atunci în România și urmăreau desfășurarea evenimentelor. Așa se și explică unele opinii eronate ale acestora din urmă în aprecierea activității partidului comunist sau a Frontului Plugărilor, pe care le consideră grupări „nereprezentative”, „necunoscute”, „recent apărute”, cu o slabă popularitate și aderență la mase.

Meritul istoric al partidului comunist a constat în aceea că a sesizat noile direcții de dezvoltare ale țării și că, pe baza lor, a inițiat măsuri corespunzătoare și a reușit să atragă la însăptuirea lor toate forțele interesate, folosind căile și mijloacele cele mai potrivite. În ciuda multiplelor greutăți, „P.C.R. a știut de fiecare dată să găsească soluțiile potrivite. În acest sens de o deosebită însemnatate a fost întărirea rîndurilor partidului. Imediat după 23 August 1944, activul de partid din afară și cel eliberat din închisori și lagăre și-au unit forțele și au trecut la organizarea partidului. În septembrie erau deja

⁶¹ „Libertatea”, anul II, nr. 162 din 25 februarie 1945, p. 1.

⁶² Documentele nr. 1232, 1386.

⁶³ A se vedea articolele apărute în „România liberă” din 19 februarie, 1945, p. 6; 21 februarie, p. 1; 23 februarie, p. 1; 25 februarie, p. 1 și 5; 28 februarie p. 1 și 3; 2 martie, p. 3; 4 martie, p. 3; 8 martie, p. 3; 18 martie, p. 3; 19 martie, p. 3; 31 martie, p. 3; „Scînteia” din 6 februarie, p. 1; 14 februarie, p. 2; 21 februarie, p. 1; 23 februarie, p. 3. „Libertatea” din 18 februarie, p. 3; 25 februarie, p. 3.

constituirea toate organizațiile județene de partid și se trecuse la constituirea organizațiilor de partid în întreprinderi, instituții și la sate”⁶⁴.

Concomitent cu acțiunile pentru întărirea organizatorică, partidul comunista s-a preocupat de creșterea rîndurilor sale prin atragerea unora dintre cei mai înaintați și activi muncitori, țărani, intelectuali, legați de popor, dintre care mulți simpatizaseră sau sprijiniseră partidul încă din perioada ilegalității. Orientarea judicioasă în direcționarea și în rezolvarea problemelor impuse de perioada pe care o străbătea, eforturile permanente pentru îmbunătățirea situației maselor muncitoare, preocuparea pentru a asigura României o poziție favorabilă pe plan internațional au făcut ca mase din ce în ce mai largi și diverse din punct de vedere social, politic, să se alăture și să sprijine acțiunile partidului comunist. Autoritatea și forța partidului erau reflectate și de creșterea rapidă a numărului membrilor săi, în martie 1945 partidul numărind 35 800 membri, cum aprecia tovarășul Nicolae Ceaușescu în cuvîntarea la adunarea festivă cu prilejul celei de a 25-a aniversări a instaurării guvernului democratic de la 6 martie 1945⁶⁵.

Întărirea partidului comunist, creșterea autorității și prestigiului său, a capacitatei sale de organizare și mobilizare a maselor, a inițiativelor și competenței în stabilirea celor mai adecvate obiective și măsuri au constituit unul dintre factorii care au asigurat succesul marilor bătălii pentru putere duse în iarna 1944—1945.

Lupta forțelor democratice împotriva reacțiunii a atins o tensiune maximă, după cum am văzut, în ultima decadă a lunii februarie 1945, cînd, atît în Capitală, cît și în numeroase localități din țară, au avut loc mitinguri și demonstrații de masă de o amploare necunoscută în istoria României. În ziua de 24 februarie 1945, pe străzile Capitalei au demonstrat peste 600 000 de cetățeni, la Ploiești 60 000, la Timișoara 30 000, la Craiova 20 000, la Brașov peste 25 000, peste 10 000 la Tîrgu-Mureș și la Sf. Gheorghe, la Bacău 12 000 etc.⁶⁶ Principalele dorințe ale demonstranților erau: guvern F.N.D., reforma agrară, lupta hotărîtă contra fascismului, epurarea aparatului de stat și înlăturarea guvernului Rădescu⁶⁷.

Din ordinul primului-ministrului, subunități de poliție și jandarmerie pregătite din timp au tras asupra maselor ce demonstrau la București, în Piața Palatului regal, la Caracal, Brașov, Craiova și în alte localități din țară⁶⁸.

Încercarea de a înăbuși prin forță marile ridicări la luptă ale oamenilor muncii nu numai că n-a avut rezultatul dorit, dar a provocat o adîncă minie și indignare în rîndul maselor celor mai largi ale poporului. Drept urmare, mii și mii de telegramme și moțiuni adresate regelui, adoptate în adunări ale muncitorilor, țăraniilor, intelectualilor, sau emanînd de la personalități marcante ale vieții politice, științifice, culturale și militare, cereau demiterea imediată a generalului Rădescu și aducerea la putere a unui guvern democrat. Un ecou puternic l-au avut protestul ministrilor F.N.D., în frunte cu vicepreședintele Consiliului Dr. Petru Groza⁶⁹, Comunicatul Consiliului Fron-

⁶⁴ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății sociale multilaterale dezvoltate*, vol. 4. Editura Politică, București, 1970, p. 626.

⁶⁵ *Ibidem*, p. 627.

⁶⁶ Documentele nr. 1190, 1093; *România în anii revoluției democrat-populare* p. 123—124

⁶⁷ Documentele nr. 1090, 1191, 1192, 1198.

⁶⁸ „Timpul”, anul IX, nr. 2 781 din 26 februarie 1945, p. 3.

⁶⁹ Documentul nr. 1205, „Libertatea”, an II, nr. 163 din 26 februarie 1945, p. 1.

ului Național-Democrat, declarația publicată la 26 februarie 1945 de un grup de ofițeri superiori și generali prin care aceștia se desolidarizau de acțiunea și de declarațiile generalului Rădescu, considerindu-le dăunătoare intereselor armatei și ale țării ⁷⁰. În Comunicatul publicat de Consiliul Frontului Național-Democratic se arăta, între altele: „Împotriva demonstrației pașnice organizată de F.N.D. în Capitală s-a tras din clădirea Ministerului de Interne, de la Prefectura de poliție și de pe ferestrele Palatului regal cu arme și mitraliere. Generalul Rădescu este autorul direct al asasinatelor de masă săvârșite în Capitala țării [...]. Cele petrecute la București s-au repetat identic — după același plan — la Craiova, Caracal, Brașov, unde în cursul zilei de sămbătă au căzut morți și răniți dintre pașnicii manifestanți ai F.N.D.”. Comunicatul cerea demiterea guvernului și luarea de măsuri immediate pentru ca „organizatorii războiului civil” să fie puși în imposibilitatea de a-și continua activitatea criminală. Considerind că „Soarta României și viitorul poporului român sînt în cea mai mare primejdie”, comunicatul chema masele populare din întreaga țară „la lupta de distrugere fără cruce a fascismului și a tuturor unelțelor sau protegitorilor lor [...], la luptă cu puteri înzecite pentru înfăptuirea unui guvern al F.N.D., singura garanție că România va păsi cu hotărîre pe calea unei reale și definitive democratizări” ⁷¹. Apelul profesorilor universitari și al intelectualilor ⁷² cerea „venirea la cîrmă a unui guvern care să fie expresia tuturor elementelor democratice ale țării și să realizeze imediat programul de guvernare al F.N.D.”. Toate acestea demonstrau că lupta pentru putere a ajuns la punctul final.

Amploarea demonstrațiilor contra guvernului a căpătat noi proporții în zilele următoare, obligîndu-l pe Rădescu să-și dea demisia la 28 februarie. Situația a devenit deosebit de critică. Pe de o parte, masele cereau guvern F.N.D., pe de altă parte, regele, cu sprijinul cercurilor conservatoare, încrințind sarcina formării noului guvern lui Barbu Știrbei, încerca să împiedice instaurarea unui guvern cu adevărat democratic.

Cum era și firesc, soarta bătăliei pentru putere a fost hotărîtă în zilele următoare de masele populare. La chemarea partidului comunist, în toată țara au avut loc mari demonstrații de stradă, în cadrul cărora era cerut un guvern F.N.D. Pentru 6 martie în Capitală a fost convocată o mare adunare populară, la care au participat și țărani din localitățile județului Ilfov. Aproape 800 000 de persoane s-au îndreptat spre Piața Națunii, unde s-a hotărît continuarea luptei pentru impunerea unui guvern format din reprezentanții forțelor democratice. În fața acestei situații, regele a fost nevoit să accepte lista noului guvern propus de Frontul Național-Democratic ⁷³.

La 6 martie s-a încheiat astfel o perioadă de puternice confruntări între forțele democratice și cele conservatoare prin victoria maselor populare și instaurarea guvernului de largă concentrare democratică, în care clasa muncitoare avea rolul conducător ⁷⁴. „Se poate spune, arată secretarul general

⁷⁰ Documentele nr. 1191, 1195.

⁷¹ „Libertatea”, anul II, nr. 2781 din 26 februarie 1945, p. 3.

⁷² Documentele nr. 1176, 1201.

⁷³ Documentele nr. 1181, 1183, 1193, 1194, 1196, 1197, 1200, 1203, 1205, 1206, 1230, 1232.

⁷⁴ Din cei 18 miniștri ai noului guvern, 4 erau reprezentanți ai Partidului Comunist Român, 3 ai Partidului Social-Democrat, 3 ai organizației Frontul Plugarilor, 1 al Uniunii Patrioțice, 1 al Confederației Generale a Muncii, 1 al Uniunii preoților democrați, 3 ai Partidului Național-Liberal (gruparea Tătărăscu), 1 al Partidului Național-Țărănesc (gruparea Anton Alexandrescu) și 1 al armatei.

al Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu, că prin componența și programul său guvernul de la 6 martie a fost un guvern revoluționar democratic cu pronunțat caracter muncitoresc — țărănesc". Victoria de la 6 martie „este rodul luptei eroice a clasei muncitoare, aliată cu țărăniminea, cu intelectualitatea și celelalte categorii sociale, rezultatul luptei unite a oamenilor muncii, români, maghiari, germani și de alte naționalități, desfășurată sub conducerea Partidului Comunist Român. În această luptă s-au afirmat din plin capacitatea revoluționară a clasei muncitoare din țara noastră, rolul și misiunea ei istorică de forță conducătoare a întregii națiuni, rol care s-a manifestat strălucit de-a lungul anilor în măreața operă de făurire a orînduirii socialiste. Evenimentele au scos, de asemenea, la iveală uriașul potențial revoluționar al țărănimii, care nu o dată în istoria țării noastre a dus grele lupte pentru dreptate socială și națională. Rolul hotăritor în cucerirea victoriei politice la 6 martie, ca și în toate marile bătălii de clasă purtate ulterior, în desfășurarea victorioasă a revoluției și construcției socialiste în România a revenit alianței muncitorești — țărănești, bază de neclintit a puterii populare în patria noastră”⁷⁵.

Prin componența și programul său, guvernul instaurat la 6 martie 1945 era un guvern revoluționar-democrat, cu pronunțat caracter muncitoresc-țărănesc, expresie a colaborării largi a forțelor ce militau pentru transformări revoluționare, sociale și politice. Prin acest act istoric, procesul revoluționar din România a intrat într-o nouă etapă, al cărei obiectiv era desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice și pregătirea trecerii la revoluția socialistă⁷⁶.

Din noul guvern nu mai făceau parte cele două partide ale burgheziei și moșierimii, național-țărănesc și național-liberal, care, prin atitudinea lor din această epocă frămintată s-au plasat singure în afara vieții politice.

Actul de la 6 martie 1945 nu a reprezentat o simplă înlocuire de guvern, ci schimbarea regimului politic din România, lichidarea vechii puteri a burgheziei și moșierimii și instaurarea puterii revoluționar-democratice a muncitorilor și țărănilor⁷⁷.

Adus la putere de masele populare, în condiții interne și externe favorabile, și sprijinit de forțele politice democratice și patriotice, guvernul a trecut imediat la înfăptuirea programului de guvernare adoptat încă în ianuarie 1945. Una din primele sale realizări, de mare importanță pentru istoria poporului român, a fost trecerea Ardealului de nord sub administrația românească⁷⁸, prin aceasta îndeplinindu-se și una din condițiile de bază ale Convenției de armistițiu.

Sărbătorirea evenimentului a avut loc la Cluj, unde s-au desfășurat o ședință a Consiliului de Miniștri și o mare adunare populară, în cadrul cărora membrii guvernului și reprezentanți ai organelor locale au subliniat însemnatatea evenimentului și dorința de a sprijini noul guvern în actele sale de refacere, dezvoltare și întărire a patriei. Cu această ocazie, președintele Consiliului

⁷⁵ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății sociale multilaterale sexvolante*, vol. 4, Editura Politică, București, 1970, p. 637.

⁷⁶ Documentele nr. 1231, 1244, 1245, 1246, 1248, 1258, 1287, 1290, 1291, 1301

⁷⁷ Documentele nr. 1230, 1231, 1244, 1245, 1246, 1248.

⁷⁸ Documentele nr. 1243, 1250.

de Miniștri, evocind trecutul istoric, raporturile dintre România și Ungaria, a spus: „Noi suntem hotărîți să smulgem din creierele întunecate, dacă și mai rămas, orice idee a revanșei. Noi nu mai vrem ca aceste două popoare, poporul român și poporul ungar, pe care destinul neamurilor le-a așezat alături, să trăiască în veșnică dușmanie. Noi nu vrem ca la marile cotituri ale istoriei ele să se întâlnescă ca dușmani. Noi vrem să ne întărim în pașnică conviețuire, vrem ca această țară, România democratică, România liberă, să fie patria tuturor cetățenilor, să fie patria acestor popoare conlocuitoare, să fie mama ocrotitoare pentru toți și toate“.

Prin legiferarea reformei agrare, „guvernul de concentrare democratică așeză o nouă piatră de încredere la temelia României de mîine“ ⁷⁹. Legea și regulamentul de aplicare a reformei agrare ⁸⁰ consfințeau, de fapt, ceea ce țărâimea însăptuise deja. În cursul reformei agrare au fost expropriate 1 468 000 ha, din care peste 1 109 000 ha au fost împărțite țăranilor, iar 359 000 ha au trecut în proprietatea statului ⁸¹.

Prin modul cum a fost însăptuită, prin rolul ei în viața economică și socială, reforma agrară a determinat importante schimbări în structura economică și socială a satelor. S-a desființat baza economică a moșierimii și a rămășițelor relațiilor de producție semifeudale din agricultură, s-au pus bazele îmbunătățirii situației țărâimii.

Una dintre preocupările majore ale guvernului a fost democratizarea țării, eliminarea elementelor reaționare din administrația de stat, judecarea criminalilor de război și a celor ce s-au făcut vinovați de dezastrul țării.

S-au luat măsuri care vizau în primul rînd organizarea și funcționarea aparatului de stat la toate nivelurile: numiri de prefecti democrați, înființarea unor organe de control cetățenesc; a fost modificată legea de purificare a administrației publice și s-au creat noi instituții centrale, s-a reorganizat Președinția Consiliului de Miniștri.

Legiferarea unor măsuri economice, politice și sociale cuprinse în programul de guvernare, introducerea legalității, restabilirea autorității organelor și instituțiilor de stat, începînd de la guvern și pînă la primar, constituiau nu numai sarcini de mare însemnatate, dar și o condiție esențială ca guvernul să-și poată îndeplini misiunea asumată.

Realizările obținute în scurtul timp de la 6 martie pînă la 9 mai, cînd întreaga omenire a sărbătorit ziua victoriei asupra fascismului, reprezentau garanția că drumul pe care pornise poporul român era cel bun, că alte realizări vor încununa bătălia pentru refacerea și dezvoltarea economiei țării ⁸².

Marile evenimente din vara anului 1944, ca și cele din martie 1945, au fost pregătite atât din punct de vedere politic, cât și militar. Fără înțelegerea justiției cauzei pentru care era chemată să acioneze, nu s-ar fi putut realiza înțoarcerea armelor de către întreaga armată, continuarea luptei pentru izgonirea trupelor hitleriste și eliberarea țării, eroismul de care au dat dovadă trupa și comandanții în marile bătălii duse în București și în jurul Bucureștilor, în Valea Prahovei, de-a lungul Carpaților și peste Carpați în Transilvania, Ungaria și Cehoslovacia, pînă la victoria finală asupra fascismului.

⁷⁹ Documentul nr. 1231.

⁸⁰ Documentele nr. 1279, 1317.

⁸¹ Mircea Musat, Ion Ardeleanu, *op. cit.*, p. 311.

⁸² Pe larg despre măsurile politice și economice ale guvernului instaurat la 6 martie 1945, vezi *România în anii revoluției democrat-populare*, *ed. cit.*, p. 143–172.

Multe documente, unele ulterioare zilei de 23 August, sinteze, informări, rapoarte, memorii, jurnale de război etc. oferă informații interesante despre modul cum s-a acționat în această perioadă. Un astfel de document vorbește despre operațiunea „Cosma”, despre transmiterea de dispoziții verbale, iar nu de ordine scrise, despre ascunderea situației reale a efectivelor, despre netrimitera unor unități pe front, despre măsurile luate pentru întărirea forțelor din zona Capitalei, despre modul de redactare a sintezelor și bulleținelor informative periodice menite să informeze atât Palatul, cât și comandanțamentele superioare române etc.⁸³.

Se știe că între 24 și 31 august întregul teritoriu de sub autoritatea guvernului român a fost eliberat de către armata și poporul român⁸⁴. La 30 august, cînd se împlineau patru ani de cînd partea de nord-vest a României fusese cedată de Hitler și Mussolini Ungariei horthyste, primele unități ale armatei române treceau granița impusă prin Dictatul de la Viena și, prin luptă, eliberau primul obiectiv⁸⁵. După două luni, la 25 octombrie 1944, comunicatul special al Marelui Stat Major⁸⁶, telegrama comandantului Armatei 4 române⁸⁷ și ordinul general al ministrului de război⁸⁸ făceau cunoscut că armata română, luptînd cot la cot cu armata sovietică, a lichidat forțele germano-ungare din partea de nord-vest a României; după 4 ani de cumplită suferință și împilare hortystă fostul teritoriu cotropit al patriei se reunea cu țara.

Încă înainte de a fi eliberată partea de nord-vest a țării, Partidul Comunist Român informa opinia publică despre luptele duse de români pentru eliberarea țării și a altor popoare. Într-un comunicat al postului de radio România liberă din 27 septembrie se arăta: „Lupta noastră de libertate alături de Armata Rosie nu este numai luptă pentru interesele noastre, ci și pentru libertatea popoarelor subjugate de nemți, între care este și poporul ungar”⁸⁹. După eliberarea Ardealului de nord, armata română a continuat luptă, contribuind la eliberarea Ungariei, Cehoslovaciei și a unei părți a Austriei, fiind susținută permanent de întregul popor român cu hrană, îmbrăcăminte, transport, armament, muniții etc. La chemarea Partidului Comunist Român, sub lozinca „Totul pentru front, totul pentru victorie!” întregul potențial material și uman al țării a fost mobilizat pentru susținerea frontului. Este semnificativă, în acest sens, următoarea apreciere dintr-o sinteză informativă: „România este poate singura dintre țările care s-au găsit în situații similare și care să dea un aport material atât de total și de substanțial fără a fi ajutată cu armament, muniție și orice alte resurse”⁹⁰.

Înaintarea, prin lupte grele, a armatelor române și sovietice pe teritoriul Ungariei, eliberarea fiecărei localități cu prețul a sute și mii de morți, a dus la deschiderea drumului către Viena, la privarea Germaniei hitleriste de unele materii prime vitale pentru continuarea războiului, la crearea condițiilor pentru pătrunderea dinspre sud-est a forțelor sovietice și române pe

⁸³ Documentul nr. 1382.

⁸⁴ Documentele nr. 800, 827.

⁸⁵ Documentul nr. 801.

⁸⁶ Documentul nr. 898.

⁸⁷ Documentul nr. 899.

⁸⁸ Documentul nr. 900.

⁸⁹ Documentul nr. 864.

⁹⁰ Documentul nr. 1392.

teritoriul cehoslovac, dar și la eliberarea poporului ungar de sub dominația fascistă. Aici, pe teritoriul eliberat, a luat ființă, în decembrie 1944, guvernul provizoriu ungar, care la 22 ianuarie 1945 a semnat Convenția de armistițiu cu U.R.S.S., Anglia și S.U.A.⁹¹.

Efectivele cu care armata română a participat la eliberarea Ungariei se ridică la circa 210 000 oameni. Ele au cucerit 3 masive muntoase (Hegyálja, Bükk și Matra), au forțat 4 cursuri mari de apă (Tisa, Bodrog, Hernád și Ipoly) și au eliberat 1 237 localități, dintre care 14 orașe.⁹² Peste întinsele cîmpii, dealuri și munți, în orașele și satele Ungariei, mai mult de 42 700 de militari români (morti, răniți și dispăruți) s-au jertfit pentru eliberarea țării vecine de cotropitorii hitleriști. În afară de aceasta, armata română a sprijinit populația ungară sub diferite forme: hrana, în special pentru femei, copii, bătrâni; consultații, tratament și chiar intervenții chirurgicale; transporturi și ajutor la repararea unor clădiri, a unor poduri; punerea în funcțiune a unor instalații etc.⁹³ Drept recunoștință, oameni simpli, funcționari sau reprezentanți ai unor autorități au mulțumit comandanților de unități, verbal sau în scris.⁹⁴ Monumentele ridicate în diferite localități, cimitirele în care au fost adunate osemintele ostașilor căzuți în luptă sănătăția jertelor aduse de poporul român pentru eliberarea Ungariei.

Pagini de glorie nepieritoare, de eroism și vitejie au înscris români și pe teritoriul Cehoslovaciei. Trupele române, cu un efectiv de circa 248 500 militari, au pătruns în dispozitivul inamic pe o adâncime de 400 km, au forțat 4 cursuri mari de ape (Hron, Nitra, Váh și Morava), au străbătut prin luptă 10 masive muntoase importante (Munții Metalici Slovaci, Tatra Mică, Tatra Mare, Nitra, Carpații Albi, Beschizii Apuseni și altele), au eliberat 1 722 localități, între care 31 orașe. Ele au participat la 259 lupte importante.⁹⁵ Eroismul de care au dat dovadă în luptele împotriva ocupanților hitleriști le-a adus citarea prin ordine de zi ale comandanților militare superioare române și sovietice, decorarea cu ordine și medalii⁹⁶ etc. Tributul de sine plătit de ostașii români la eliberarea Cehoslovaciei se ridică la peste 25% din totalul efectivelor angajate.

Manifestând respect și prietenie față de populație, ostașii români au sprijinit-o sub diferite forme: au refăcut sau au construit lucrări de comunicații, au acordat sprijin în mijloace de transport și carburant, în atelaje agricole, au dat asistență medicală, iar în unele locuri hrana pentru populație,⁹⁷ fapte consemnate în scrisorile de mulțumire ale unor cetățeni sau organe locale (și chiar ale președintelui țării),⁹⁸ în rapoartele comandanților de unități române.

Aprecieri elogioase la adresa unităților militare române, a unor comandanți, ofițeri, subofițeri și soldați pot fi întîlnite în rapoartele de ordine de

⁹¹ Documentul nr. 1108.

⁹² *România în războiul antihitlerist. 23 August 1944–9 mai 1945*, Editura Militară, București, 1956, p. 348.

⁹³ Documentul nr. 1392.

⁹⁴ *România în războiul antihitlerist. 23 August 1944–9 Mai 1945*, Editura Militară, București, 1966.

⁹⁵ *Ibidem*, p. 464.

⁹⁶ Documentele nr. 1376, 1377, 1378, 1379, 1381, 1391.

⁹⁷ Documentul nr. 1392.

⁹⁸ Documentul nr. 1373.

zi ale comandamentelor militare române ⁹⁹, cit și sovietice ¹⁰⁰, din care doar o mică parte sunt incluse în volumele de față.

Cu ocazia sărbătoririi zilei victoriei, Lucrețiu Pătrășcanu făcea o apreciere pe cît de judicioasă, pe atit de plină de învățăminte: „De la 23 August 1944 poporul român, încolonindu-se cu celealte popoare iubitoare de libertate, a înțeles să lupte și să dea jertfe grele de sânge pentru obținerea victoriei comune. Armata română, alături și împreună cu Armata Roșie, a înscris pagini de glorie și sublime gesturi de sacrificiu”. Arătind că poporul român dorește pacea, el atrăgea atenția că „dincolo de mirajul cuvintelor și dincolo de dorința poporului român stau realități pe care chiar sărbătoarea de azi a victoriei nu trebuie să ne facă să le uităm”. „Libertatea unui popor se cucereste prin luptă și se menține prin luptă. Independența unei țări și a țării noastre în special a fost cîștigată prin luptă”. Aprecierea se referea la trecut, dar L. Pătrășcanu avea în vedere și viitorul: „Pacea de mîine nu este un dar ceresc. Pacea trebuie apărată. Trebuie să fim treji și să stăm cu ochii deschiși. Să nu ne lăsăm înșelați nici de formule ispititoare, dar goale de conținut, ci încă de acum, cînd păsim la înșăptuirea ei, să ne dăm bine seama că pacea, scumpă inimilor tuturor popoarelor dornice de libertate și de progres, trebuie apărată. Între ideea de pace, ideea de libertate și de independență există pentru noi identitate” ¹⁰¹.

Vicepreședintele Consiliului de Miniștri, Gheorghe Tătărăscu, spunea, cu același prilej: „Prin eroismul și prin jertfele diviziilor noastre de luptă noi credem că ne-am fixat locul la Conferința de pace, și credem de asemenea că certificatele elogioase decernate trupelor române de către însuși marele conducător al Armatei Roșii, mareșalul Stalin, constituie titlul cel mai prețios al sforțărilor și contribuțiilor noastre pentru victoria comună” ¹⁰².

Între 5 septembrie 1944 și mai 1945, Armata 4 română a executat 203 zile și 137 de nopți de atac sau deplasări tactice, pătrunzînd în dispozitivul inamic pe o adâncime de 1 357 km, a purtat 109 lupte victorioase, în cursul cărora au fost capturați 52 448 prizonieri germani și unguri și un bogat material de război, a eliberat 35 mari centre industriale, 61 localități mari, 3 122 alte localități, lăsînd jertfă peste 90 000 de ostași. În ordinul de zi nr. 167 al comandanțului Armatei 4 române se spunea: „Dorința fierbinte a tuturor luptătorilor de a asigura un viitor scumpie noastre patrii a oțelit sufletele și trupurile ostașilor Armatei 4 care într-un măreț avînt de epopee s-au aruncat cu sete asupra dușmanului milenar, pentru a elibera de sub jugul germano-maghiarilor horthyști pe frații asupriți din Transilvania de nord, a nimicit definitiv inamicul din ținuturile Ungariei de nord-est și a participat prin lupte la dezrobirea și eliberarea poporului aliat cehoslovac, prietenul nostru din totdeauna.

Bătăliile și luptele vijelioase de pe Mureș, ofensiva pentru dezrobirea Transilvaniei de nord, bătălia din Cîmpia Tisei, luptele de pe valea riului Bodrog și Hernád, bătălia pentru Rohnava, luptele de pe valea Hronului, succesele răsunătoare de la Banská-Bystrica și Kremnica, grelele lupte de iarnă din munții Tatra și Fatra, luptele de pe Váh și Morava și bătălia de

⁹⁹ Documentele nr. 1073, 1093, 1110, 1115, 1155, 1156, 1206, 1267, 1273, 1315, 1328, 1331, 1334, 1337, 1352, 1372, 1366, 1372, 1375, 1384.

¹⁰⁰ Documentele nr. 1090, 1298, 1306, 1308, 1310, 1323, 1329, 1378.

¹⁰¹ Documentul nr. 1364.

¹⁰² Documentul nr. 1365.

cisivă din Moravia, care a dus la capitularea definitivă a inamicului, vor înscrive fiecare căte o măreată pagină de glorie în cartea de aur a neamului nostru". Glorioasele fapte de arme săvîrșite de ostașii români „au fost recunoscute și prin ordinul de zi nr. 130 din 20.03.1945 și numărul de 329 din 3.04.1945 ale comandantului suprem al <armatelor> Uniunii Sovietice, I.V. Stalin, în care se aduc mulțumiri speciale ostașilor Armatei 4 și se glorifică memoria eroilor căzuți la datorie, iar capitala U.R.S.S., Moscova, a salutat cu numeroase lovituri de tun vitezele unități ale Armatei 4”¹⁰³.

Documentele incluse în acest volum consemnează „comportarea marilor unități și a trupelor tehnice în operațiunile din Cehoslovacia, cooperarea româno-sovietică și luptele pentru eliberarea părții de nord-vest a României, Ungariei și Cehoslovaciei, misiunile executate de tanchiștii români pe teritoriile Cehoslovaciei și Austriei în perioada februarie — mai 1945”¹⁰⁴.

Dintr-o sinteză, provenind de la Marele Stat Major român, asupra operațiunilor desfășurate de armata română pentru înfringerea forțelor hitleristo-horthyste între 23 august 1944 și 12 mai 1945, reținem cîteva elemente esențiale: trupele române au înaintat, prin luptă, în această perioadă, peste 1 200 km; de la 7 septembrie 1944, forțele române din Transilvania au intrat sub ordinele Frontului 2 ucrainean; pentru faptele de viteză, curaj și eroism, pentru contribuția adusă la înfringerea și capturarea inamicului trupele române au fost citate prin ordin de zi de către comandantul suprem al armatelor Uniunii Sovietice, I.V. Stalin, în mai multe rînduri, și anume: Armata 4 de 2 ori, Armata 1 o dată, Corpul aerian de 2 ori, Regimentul 2 care de luptă de 3 ori; aportul României alături de Armata Roșie în războiul dus de Națiunile Unite împotriva Germaniei și Ungariei a situat România, din punctul de vedere al efectivelor angajate, pe locul al 4-lea printre națiunile care au dus războiul în Europa; efortul militar al țării noastre în războiul contra Germaniei și Ungariei a fost total și s-a bazat pe propriile resurse; jertfele armatei române în acest război au fost considerabile; față de efectivele angajate în operațiuni — 336 334 oameni —, pierderile totale reprezintă un procent de 50%¹⁰⁵ (în realitate România a fost angajată în acest război cu 538 536 militari¹⁰⁶; după cum recunosc chiar semnatarii documentului, sinteza a fost întocmită „după date încă provizorii”).

La cîteva luni după terminarea războiului, vicepreședintele Consiliului de Miniștri declară: „Dintre toate popoarele care s-au răliat la cruciada Națiunilor Unite împotriva hitlerismului, noi am dat jertfa cea mai mare, și istoria obiectivă va înregistra că la asaltul cel din urmă, România s-a clasat a patra putere, atît prin forțele asvîrlite în acest asalt, cît și prin jertfele pe care le-a adus pentru obținerea victoriei finale”¹⁰⁷.

Contribuția poporului român, a armatei sale la obținerea victoriei în cel de-al doilea război mondial a fost evidențiată în repetate rînduri în cuvîntul

¹⁰³ Documentul nr. 1375.

¹⁰⁴ Documentele nr. 1069, 1070, 1073, 1079, 1092, 1106, 1121, 1122, 1125 1137, 1144, 1152, 1168, 1172, 1173, 1177, 1199, 1210, 1263, 1281, 1284, 1285, 1302, 1304, 1306, 1311, 1314, 1319, 1321, 1324, 1338, 1344, 1351, 1353, 1354, 1357, 1376, 1377, 1378, 1379, 1381, 1382, 1391

¹⁰⁵ Documentul nr. 1381.

¹⁰⁶ România în războiul antihitlerist, 23. August 1944—9. Mai 1945, Editura Militară, București, 1966.

¹⁰⁷ Documentul nr. 1390.

tările secretarului general al P.C.R., tovarășul Nicolae Ceaușescu, care s-a referit la sacrificiile făcute de masele populare în susținerea frontului, la faptele de vitejie și eroismul de care au dat dovadă unitățile militare, soldații, ofițerii și subofițerii, comandanții de unități și de mari unități. În condițiile înfăptuirii victorioase a Revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, arată tovarășul Nicolae Ceaușescu, partidul comunist „a acționat cu toate forțele pentru participarea activă a României la războiul împotriva Germaniei hitleriste, alături de Uniunea Sovietică și de celelalte forțe aliate, mobilizînd întregul popor în lupta pentru eliberarea deplină a patriei de sub ocupația trupelor hitleriste și a horthyștilor și asigurînd participarea ostașilor români, alături de cei ai armatei sovietice, la luptele pentru eliberarea Ungariei, a Cehoslovaciei, precum și la luptele din Austria, pînă la zdrobirea definitivă a Germaniei hitleriste”¹⁰⁸.

Lupta eroică a poporului român, a armatei române împotriva Germaniei hitleriste, contribuția sa prețioasă la mareea victorie asupra fascismului au fost remarcate, apreciate și evidențiate atât în perioada în care au luptat, cât și mai tîrziu. Astfel, în multe ordine ale Comandamentului Suprem Sovietic și în comunicate de război unității române, generali și ofițeri au fost nu odată citați pentru vitejia cu care au luptat împotriva fascismului. Peste 300 000 ostași, subofițeri și ofițeri au fost distinși cu ordine și medalii românești, sovietice și cehoslovace pentru bărbăția și eroismul de care au dat dovadă.

Conducători de state, diplomați, agenții și organe de presă au recunoscut și au evidențiat, cu diverse ocazii, contribuția poporului și armatei române la înfrîngerea Germaniei hitleriste¹⁰⁹.

Relevînd această contribuție, ziarul „Scînteia”, reflectînd atmosfera generală din ziua victoriei, scria: „Am contribuit cu hotărîre fățîșă și sinceră la grăbirea ceasului răsplătitor pe care îl trăim acum alături de întreaga omenire. Să stăruim pe drumul acesta, nimicind pînă la capăt toate urmele ascunse sau vădite ale fascismului și dindu-ne partea cînstită la clădirea viitorului lumii, adevărului și propășirii [...]. Participăm cu entuziasm la bucuria impetuoasă a omenirii, prilejuită de victoria militară asupra fascismului. Să ne-o cîștigăm și pe aceea de a ne împărtăși din binefacerile senine ale păcii, să ne încordăm eforturile pentru a zidi o Românie luminoasă și fericită”¹¹⁰.

Revoluția de eliberare socială și națională antifascistă și antiimperialistă victorioasă a inaugurat o nouă etapă în politica externă și în relațiile internaționale ale României, politică ce corespunde intereselor și aspirațiilor maselor populare, consolidării independenței și suveranității naționale. Participarea partidului comunist la guvernul format la 23 August 1944 și în cele ce au urmat, cu poziția sa de forță conducătoare a clasei muncitoare, a maselor populare, a contribuit în mod hotărîtor la evoluția noului curs al politiciei externe, imprimînd acesteia fermitate și combativitate.

Ca obiective imediate ale politiciei externe a României au fost proclamate: denunțarea alianței cu puterile Axei, scoaterea țării din coaliția fascistă, încheierea armistițiului cu Puterile Aliate, lupta alături de armatele Națiunilor Unite împotriva Germaniei naziste și a Ungariei horthyște, pentru eliberarea părții de nord-vest a României, pentru redobîndirea independenței

¹⁰⁸ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății sociale multilaterale dezvoltate*, vol. 22, Editura Politică, București, 1982, p. 18.

¹⁰⁹ Nicolae Ceaușescu, *op. cit.*, vol. 3, p. 375–376, vol. 11, p. 574–575.

¹¹⁰ „Scînteia”, anul II din 11 mai 1945.

naționale. Aceste obiective au fost formulate cu claritate în Proclamația șefului statului¹¹¹, în declarația guvernului¹¹², în declarația C.C. al Partidului Comunist Român¹¹³ și în alte documente¹¹⁴ și înscrise apoi în Convenția de armistițiu¹¹⁵. Interesele naționale impuneau să se facă totul pentru îsfăptuirea obiectivelor din programul noului guvern, numai în acest fel putindu-se scoate țara din izolarea internațională în care se afla. Prima măsură luată de guvern, în domeniul politicii externe, a fost acceptarea armistițiului cu Națiunile Unite. Semnificația acestei măsuri este evidențiată în Declarația guvernului instaurat la 23 August 1944: „Ieșirea noastră din războiul dus alături de puterile Pactului tripartit și încetarea ostilităților împotriva Uniunii Sovietice sunt hotărîri menite să împiedice o sigură și inevitabilă catastrofă națională. România consideră de azi înainte Națiunile Unite ca națiuni prietene. Recunoașterea de către guvernele din Moscova, Londra și Washington a nedreptății făcute României prin Dictatul de la Viena deschide posibilitatea ca armatele românești, alături de armatele aliate, să elibereze Transilvania de nord de ocupația străină”. În continuare se făcea o precizare de mare însemnatate, că „Hotărîrea denunțării tratatelor de alianță cu puterile Axei și încetarea stării de război cu Națiunile Unite sunt expresia voinței întregului popor român. Aceste hotărîri nu nesocotesc drepturile vreunui stat străin, după cum nu ating nici interesele altor neamuri. Țara întreagă voiește să pună capăt războiului distrugător, unui război de la început pierdut. Țara întreagă dorește pacea”¹¹⁶.

Desprinderea din coaliția hitleristă, denunțarea tratatelor cu puterile Axei și încetarea războiului cu Națiunile Unite au creat condiții pentru încheierea armistițiului cu Uniunea Sovietică, Statele Unite și Anglia, în care scop, la 29 august 1944, o delegație română a plecat la Moscova. În urma discuțiilor purtate, la 12 septembrie a fost semnată Convenția de armistițiu¹¹⁷. Convenția a consfințit noua situație internațională a țării noastre și a stabilit obligațiile de ordin militar, politic și economic ce-i revineau. În scopul controlului executării prevederilor Convenției, pînă la semnarea Tratatului de pace, s-a instituit Comisia Aliată de Control, care acționa potrivit directivelor generale și ordinelor Înaltului Comandament Aliat (Sovietic), în numele Puterilor Aliate¹¹⁸. Comisia era compusă din: mareșalul Uniunii Sovietice, R. Malinovski, comandantul Frontului II ucrainean, președinte, generalul U. P. Vinogradov, vicepreședinte, generalul Cortland von R. Schuyler și, respectiv, vicemareșalul Donald F. Stevenson, din partea S.U.A. și Marii Britanii¹¹⁹.

În vederea normalizării relațiilor cu statele coaliției antihitleriste și, în primul rînd, cu cele trei puteri cu care s-a semnat armistițiul, guvernul român a adoptat și alte măsuri, între care: eliberarea, începînd din ziua de

¹¹¹ Documentul nr. 668.

¹¹² Documentul nr. 669.

¹¹³ Documentul nr. 667.

¹¹⁴ Documentele nr. 670, 671, 672, 673, 676, 683, 684, 711, 74, 743, 744, 768.

¹¹⁵ Documentul nr. 844.

¹¹⁶ Documentul nr. 669.

¹¹⁷ Documentul nr. 844.

¹¹⁸ Stefan Lîche, Gheorghe Tutui, *România și Conferința de pace de la Paris din 1946*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1978, p. 105.

¹¹⁹ Ion E. Ștefan, *Politica externă a României în perioada 1944–1947*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1979, p. 53–54.

24 august, a prizonierilor sovietici și ai celorlalte țări ale coaliției antihitleriste aflați în țara noastră, care au fost puși la dispoziția autorităților sovietice și misiunilor engleză și americană. Concomitent, conform prevederilor Convenției de armistițiu, s-a trecut la internarea agenților gestapoului, precum și a cetățenilor de naționalitate germană și ungără cu reședință în țara noastră care au colaborat cu autoritățile militare germane și cu guvernul lui Antonescu.

În același timp, guvernul român și-a precizat atitudinea față de statele Axei și țările aliate acesteia. El nu a socotit necesar să ia inițiativa unei declarații de război împotriva Ungariei și aștepta ca guvernul ungăr să recunoască el însuși nedreptatea făcută României prin Dictatul de la Viena din 1940 și să recunoască noua situație creată după 23 August 1944. Dar acesta a continuat să fie solidar cu politica germană de agresiune și de oprimare a altor popoare. Trupele ungare, împreună cu cele germane, duceau lupte înverșunate împotriva armatei române. În această situație, ministru afacerilor străine al României, Gr. Niculescu-Buzești, într-o declarație publică, analizind poziția Ungariei față de România, precizează: „Guvernul român constată că prin această nouă agresiune, Ungaria s-a pus în stare de război cu România”¹²⁰. Drept consecință, la 8 septembrie 1944 România a declarat război Ungariei.

Nu se terminase încă războiul și ministru afacerilor străine român, la 22 ianuarie 1945, exprimând satisfacția „guvernului român” față de declarația guvernului italian, care considera nulă și neavenită decizia de la Viena din august 1940”, și „gratitudinea față de Națiunile Unite, care, prin Convenția de armistițiu semnată cu noi, au reparat injustiția de la Viena”, făcea o precizare de mare importanță pentru raporturile cu Ungaria: „Chestiunea Transilvaniei rezolvată, România va fi totdeauna dispusă spre o adevărată reconciliere cu o Ungarie democrată și pașnică, sincer lipsită de ambiiția de cucerire și dominație în bazinul Dunărean pe care le-au practicat pînă acum regimurile ungare”¹²¹.

Victoriile armelor Uniunii Sovietice împreună cu care lupta și armata română au grăbit eliberarea Ungariei. Guvernul ce s-a format pe teritoriul ungar eliberat a semnat la Moscova Convenția de armistițiu dintre Ungaria și Națiunile Unite în ziua de 22 ianuarie 1945. În convenție se preciza, între altele, că „arbitrajele de la Viena din 2 noiembrie 1938 și cel de la Viena din 30 august 1940 sunt declarate de către cei prezenți nule și neavenite . . .”¹²². Cu toate că lupta va continua pînă la capitularea guvernului horthyst, s-au creat condiții ca relațiile dintre România și Ungaria să intre pe un făgaș normal.

În declarația ministrului afacerilor străine român din 30 august 1944 se preciza că „guvernul român nu recunoaște guvernele slovac, croat și fascist italian”, deoarece „aceste guverne reprezintă state ce sunt creații artificiale ale regimului hitlerist”¹²³. De asemenea, în ziua de 31 octombrie atașatului legației japoneze la București i-a fost adus la cunoștință că guvernul român a decis să rupă, din acea zi, relațiile diplomatice cu țara sa¹²⁴.

¹²⁰ „Libertatea”, anul I, nr. 13 din 9 septembrie 1944, p. 1.

¹²¹ Documentul nr. 1109.

¹²² Documentele nr. 1075, 1108, 1114, 1119.

¹²³ „Universul”, nr. 240 din 1 septembrie 1944.

¹²⁴ Arhivele. M.A.E., fond 71 939, E 9, XX, România în august 1944 – 1947, vol. 352, f. 174.

Ruperea relațiilor cu țările Axei sau satelite ale acesteia este numai un aspect al noii politici externe românești. Reducerea țării alături de Națiunile Unite, normalizarea relațiilor României cu statele coaliției antihitleriste și, în primul rînd, cu cele cu care semnase armistițiul constituie un alt aspect care a stat în atenție după 23 August 1944. Astfel, în declarația ministrului de externe român din 31 august 1944 se arăta că guvernul român „va putea proceda cît mai curind la un schimb de reprezentanți diplomatici cu Națiunile Unite”.

România se afla în stare de război cu Franța, Belgia și Italia. La 31 august ministrul român al afacerilor externe declară că, întrucât fostul guvern de la Vichy a început să mai existe, chestiunea recunoașterii lui nu se mai pune. Aceasta însema că recunoștea guvernul provizoriu francez condus de generalul Charles de Gaulle, ceea ce s-a și comunicat la 5 septembrie 1944, prin legația română din Ankara, reprezentantului generalului de Gaulle: „guvernul român înțelege să întrețină cu guvernul francez relațiunile cele mai cordiale în spiritul vechii și nedesmințitei amicinții care leagă cele două țări” ¹²⁵.

Guvernul Belgiei a luat decizia, în noiembrie 1944, de a trimite un reprezentant la București. Italia, considera și ea, în noiembrie 1944, că relațiile cu România n-au fost niciodată întrerupte și, în consecință, guvernul italian al lui Badoglio vede cu ochi buni redeschiderea legației române la Roma ¹²⁶.

În discursul rostit cu prilejul dejunului oferit în cinstea lui A. I. Vișinski, prim locuitor al comisarului poporului pentru afacerile externe al U.R.S.S., C. Vișoianu anunță principiile care direcționau politica externă a României: voința țării de a continua lupta alături de Națiunile Unite, și în colaborare cu Armata Roșie, pentru a contribui, pe măsura mijloacelor sale, la stabilirea păcii; hotărîrea de a aplica întocmai clauzele armistițiului, pentru a asigura stabilirea raporturilor de încredere cu U.R.S.S. și Națiunile Unite și de a șterge urmele unui război necugetat. „România democrată va fi mîndră să se încadreze în lumea de mîine alături de Națiunile Unite. România democrată va fi fericită să trăiască și să muncească într-un sistem de națiuni libere, pașnice și încrezătoare care se respectă mutual” ¹²⁷.

Cu ocazia întîlnirii cu reprezentanții presei române și străine din ianuarie 1945, C. Vișoianu declară: „România nu se dă în lături de la toate sacrificiile pe care le poate face pentru a-și recuștița locul pe care îl merită în familia țărilor democratice și iubitoare de pace. Ea dorește să restabilească legăturile tradiționale cu aceste țări și vede în prietenia cu Rusia Sovietică condițunea esențială a securității sale”. Concluzionind, el spunea: „Vedeți că scopurile politicii noastre externe sunt simple. Am convingerea că ele sunt împărtășite de toți factorii de răspundere din această țară și sunt ferm susținute de națiune. O Românie independentă, democrată și prosperă, sprijinită de prietenia cu Uniunea Sovietică și solidară cu marile și miciile puteri democratice pentru organizarea în comun a păcii, aceasta este voința noastră” ¹²⁸.

Pe planul politicii externe, problema centrală era în această perioadă îndeplinirea Convenției de armistițiu. „Îndeplinirea loială a condițiilor de

¹²⁵ „Timpul” din 27 octombrie 1944.

¹²⁶ Ion Enescu, *op. cit.*, p. 62–63.

¹²⁷ Documentul nr. 1000.

¹²⁸ Documentul nr. 1109.

armistițiu trebuie să fie una dintre principalele pietre de demarcare între vechea și noua politică externă a României”¹²⁹, se spune în Platforma F.N.D.

Convenția de armistițiu este rezultatul tratativelor și înțelegerilor duse mai întii la Cairo și Ankara, dar și în cabinetele de la Londra, Washington și Moscova, al acceptării ei de către guvernul român la 23 August și semnării la 12 septembrie 1944. Prevederile sale confirmau unele stări de fapt rezultate din victoria actului revoluționar eliberator de la 23 August 1944, infăptuit de poporul român: ieșirea din războiul împotriva Națiunilor Unite, ruperea relațiilor cu Germania și sateliții săi, intrarea în război alături de Puterile Aliate împotriva Germaniei și Ungariei cu scopul de a cucerii independența și suveranitatea României. Deosebit de important pentru România era faptul că Alianții au socotit hotărîrile arbitrajului de la Viena, cu privire la Transilvania, ca nule și inexistente și că au fost de acord ca nordul Transilvaniei să fie restituit României. În același timp, Convenția conținea și o seamă de obligații de viitor ale României față de aliați și îndeosebi față de Uniunea Sovietică. Unele dintre acestea erau însă insuficient precizate sau de natură să lezeze suveranitatea și independența țării, în special acelea care priveau deplasarea și mai ales întreținerea trupelor Aliaților în România, instituirea cenzurii, urmărirea și arestarea criminalilor de război, instituirea organismului de control etc. Aceste prevederi au dat naștere la aprecieri contradictorii, au făcut posibil să se interpreteze diferit modalitățile de aplicare a Convenției, să apară nemulțumiri care să reflecte de documentele incluse în lucrarea de față. Pentru a se da posibilitate unei aprecieri obiective au fost incluse atit documente care provin de la reprezentanți ai partidelor democratice, cît și de la cele două partide „istorice” (de exemplu, stenogramele ședințelor Consiliului de miniștri din 15—16 septembrie 1944)¹³⁰.

Din documente reiese faptul că reprezentanții claselor dominante evidențiau mai ales aspectul apăsător, contradictoriu, al Convenției de armistițiu, elementele defavorabile intereselor naționale sau care lezau interesele României. Acestea le răspundeau Lucrețiu Pătrășcanu, în ședința Consiliului de miniștri, cind spunea: Convenția „trebuie privită ca un instrument [...]”; să facem ca acest instrument să fie în folosul intereselor poporului român și să nu fie un instrument îndreptat împotriva Uniunii Sovietice”¹³¹ și a celorlalți aliați.

Partidul Comunist, celealte forțe politice care au aderat la Platforma F.N.D. au militat pentru îndeplinirea Convenției și s-au angajat să lupte pentru executarea prevederilor ei, să susțină eforturile pentru ducerea războiului, fiind conștienți că prin aceasta contribuie la asigurarea independenței și suveranității de stat a României.

Attitudinea comuniștilor, a tuturor forțelor democratice față de Convenția de armistițiu a fost definită în articolul Frontul Unic al tineretului, publicat în ziarul „Scînteia” din 22 septembrie 1944, în care tovarășul Nicolae Ceaușescu, după ce indica sarcinile generale ale tinerei generații în lupta pentru libertate și progres, sublinia: „Deasupra tuturor acestor sarcini stă în momentul de față aceea de a aplica în mod conștient, dindu-ne seama de perspectivele care se crează pentru poporul român și pentru tineretul român, cu încredere și entuziasm, clauzele armistițiului dintre România și U.R.S.S.

¹²⁹ Mai pe larg despre acestea în Ion Enescu, op. cit., p. 63—79.

¹³⁰ Documentele nr. 918, 923, 925, 935, 938, 955, 958, 969, 995, 1012, 1013, 1014, 1023, 1386.

¹³¹ Documentul nr. 918.

Numai astfel vom ciștiga pe deplin prietenia popoarelor sovietice și a tineretului, prietenie care ne e atât de scumpă”¹³².

Prevederile Convenției de armistițiu au fost grele. Poporul român a depus eforturi deosebite, a făcut sacrificii enorme pentru a se achita de ele, pentru a plăti consecințele unei politici care i-a fost străină, impusă de căpăteniile hitleriste ale Germaniei și urmată de guvernul antonescian. De aceea considerăm că aprecierile unor reprezentanți ai F.N.D., care vorbesc de „armistițiul generos”, „condițiile ușoare de armistițiu” etc. nu sunt în concordanță cu realitatea, erau făcute în scop propagandistic.

Poporul român, forțele democratice în fruntea cărora se afla partidul comunist considerau că îndeplinirea armistițiului constituia problema majoră a relațiilor cu Alianții, și în primul rînd cu Uniunea Sovietică, că perspectivele României erau legate de modul în care se executau clauzele lui, dc hotărîrea și sinceritatea cu care se acționa în această direcție atât de către guvern, cât și de către forțele politice.

Reprezentanții P.N.T. și P.N.L. sperau că cercurile guvernante americane și engleze îi vor sprijini în refacerea legăturilor cu puterile occidentale. Planurile lor au fost răsturnate de evenimente. La 6 martie, sub presiunea maselor populare, la conducerea statului a fost instaurat primul guvern revoluționar democrat din istoria țării noastre, în care clasa muncitoare avea rolul hotărîtor.

Condițiile internaționale în care s-a instaurat puterea democrat-populară, situația României pe plan internațional au pus în fața guvernului sarcini deosebite și în domeniul politicii externe. În telegramele adresate șefilor guvernelor Uniunii Sovietice¹³³, S.U.A.¹³⁴ și Marii Britanii¹³⁵, primul-ministrul afirma hotărîrea guvernului român de a-și aduce contribuția la victoria asupra hitlerismului. „Guvernul român ca expresie a voinei poporului român — se arată în telegrama către I.V. Stalin — înțelege să acționeze astfel încît România să contribuie imediat și cu toate eforturile ei la lupta de zdrobire a fascismului”. Guvernul român spera că, urmare a contribuției la susținerea frontului și înfringerea Germaniei hitleriste, României i se va crea „o altă situație internațională care să-i îngăduie participarea la opera de organizare pacifică a lumii de mîine”¹³⁶.

Bucurîndu-se de sprijinul maselor populare, de încrederea Uniunii Sovietice, guvernul instaurat la 6 martie a înscris, printre primele sale realizări pe plan intern, restabilirea administrației românești în nordul Transilvaniei. Festivitățile prilejuite de restabilirea administrației românești au avut loc la Cluj. Realizarea acestui deziderat, care a însemnat și aplicarea articolului 19 din Convenția de armistițiu, a avut o deosebită însemnatate atât pe plan intern, cât și extern, el fiind primit cu mare bucurie de întregul popor român.

O dată cu instaurarea regimului democrat-popular, aprecia tovarășul Nicolae Ceaușescu, țara a fost scoasă de sub orice formă de dominație imperialistă, au fost puse „bazele dezvoltării libere și independente a României, ale consolidării independenței naționale, ale manifestării independenței naționale, ale manifestării suverane a patriei noastre, atât pe plan intern, cât și inter-

¹³² Documentul nr. 860.

¹³³ Documentele nr. 1243, 1251.

¹³⁴ Documentul nr. 1234.

¹³⁵ Idem.

¹³⁶ Idem.

național”¹³⁷. În acest sens, politica externă era chemată să servească interesele poporului nostru, să ducă la refacerea și promovarea unor relații de colaborare și de prietenie cu toate popoarele. Este ceea ce declara la adunarea populară ținută cu ocazia instaurării guvernului de la 6 martie reprezentanțul partidului comunist cînd se referea la sarcinile ce stăteau în fața noului guvern: „să îmbunătățească relațiile noastre cu țările cu care ne învecinăm, să meargă pe linia unei prietenii sincere și permanente cu Uniunea Sovietică, pe linia unor acorduri economice care să permită țării noastre refacerea după dezastrul suferit datorită regimului lui Antonescu, să aplice cu sinceritate clauzele Convenției de armistițiu și hotărîrile Conferinței de la Ialta. De asemenea, să meargă la dobîndirea unei alianțe cu Uniunea Sovietică pentru a asigura independența noastră națională împotriva oricui ar încerca să o atinge”¹³⁸.

Guvernul considera că printre problemele mari pe care le are de rezolvat sunt și cele de ordin extern: „este, cu alte cuvinte, problema relațiilor noastre, relațiile țării noastre cu țările mari aliate și în primul rînd cu Uniunea Sovietică”. Pe această linie se impunea ca „în cel mai scurt timp să se ia contact cu reprezentanții Uniunii Sovietice pentru încheierea unui acord comercial, pentru stabilirea unor schimburi economice normale cu Uniunea Sovietică, condiții indispensabile ridicării vieții economice a țării noastre.

Mai mult decît atît, pe linia politiciei noastre externe, trebuie să mergem chiar la încheierea unui acord de asistență mutuală. Dobîndind din partea Uniunii Sovietice și a aliaților noștri dreptul de țară beligerantă, să ajungem la pactul de asistență mutuală, care va constitui o garanție puternică pentru independența noastră națională”¹³⁹.

Președintele Consiliului de miniștri atrăgea atenția că marile probleme ce se puneau în fața guvernului nu puteau fi rezolvate „decît mergind pe linia trasată de marile realități internaționale, determinați de realitățile acestui moment prin care trecem”¹⁴⁰.

Bazată pe informațiile ce le avea din București și mai ales pe declarațiile ce le făceau diferiți membri ai guvernului, Agenția Reuter, într-un comunicat al său din 9 martie, sublinia sprijinul și încrederea de care se bucură guvernul Groza din partea Uniunii Sovietice, posibilitatea României de a îndeplini condițiile armistițiului, precum și faptul că guvernul român „continuă să ceară un statut de beligeranță pentru România și se vorbește tot mai des de pactul de asistență mutuală pe care (România) speră să-l semneze cu Alianții”¹⁴¹.

Orientările politicii externe s-au conturat după victoria revoluției de eliberare socială și națională, și s-au definitivat în perioada următoare. La sfîrșitul lui martie 1945, ministrul de externe declara reprezentanților presei, români și străini, că „din 23 August 1944, expresiune a simțămîntelor unanime ale poporului nostru, România a fost așezată pe drumul politicii corespunzătoare intereselor poporului nostru [. . .]. Această nouă politică tre-

¹³⁷ Nicolae Ceaușescu, *Cuvîntare la adunarea festivă cu prilejul celei de a 25-a aniversare a instaurării guvernului democratic de la 6 martie 1945*, Editura Politică, București, 1970, p. 20–21.

¹³⁸ Documentul nr. 1230.

¹³⁹ Documentul nr. 1245.

¹⁴⁰ Documentele nr. 1231, 1244.

¹⁴¹ Documentul nr. 1251.

buie desăvîrșită. România trebuie să-și refacă legăturile de prietenie cu Națiunile Unite și în special cu U.R.S.S. [. . .], și, apoi, cu toate celealte popoare democratice vecine și solidare cu noi în apărarea libertății și în organizarea păcii”¹⁴².

Reluind problema, la sărbătorirea unui an de la 23 August 1944, tot el, evocînd marile bătălii date în lupta împotriva Germaniei, aprecia că „această frîntură de epopee a făurit definitiv cadrul poziției noastre internaționale și a prefațat întreaga noastră politică externă”. Politica externă a României în etapa următoare trebuie să se bazeze pe „Raporturi prietenești cu toate democrațiile lumii”, cu care vom ca să colaborăm „în cadrul acordurilor internaționale care se vor încheia la Conferința păcii”¹⁴³.

Reprezentantul Partidului Comunist Român definea cu claritate linia pe care va merge România în perioada următoare: „Păsim de azi pe o nouă cale. În mersul grăbit al istoriei, se deschide cu victoria de astăzi un nou capitol. Poporul român înțelege însă că viitorul lui, independența țării, dorința lui de mai bine sănătate și strîns legate de felul în care își va pregăti singur și prin propria-i forță politica lui externă și internă”¹⁴⁴.

Acum, la 40 de ani de la victoria asupra fascismului, poporul român se prezintă cu conștiința datoriei împlinite, cu sentimentul de legitimitate de a-și fi adus nemijlocit contribuția materială și umană la uriașa bătălie purtată de coalitia antihitleristă pentru înfrîngerea celui mai periculos dușman al libertății și independenței popoarelor, al păcii și progresului întregii lumi — fascismul.

În perspectivă istorică, realizările obținute, nivelul de dezvoltare la care a ajuns România, autoritatea și prestigiul său în lume demonstrează că drumul pe care a pornit în 1944—1945 a fost cel care corespunde năzuințelor și aspirațiilor sale, că pentru construirea vieții noi pentru care a optat atunci poporul român și-a consacrat întreaga energie și putere de muncă, toată priceperea și cunoștințele pentru edificarea societății noi, socialiste. În același timp, poporul român n-a uitat și nu va uita niciodată imprejurările și cauzele care au dus la declanșarea celui de-al doilea război mondial. De aceea, a acționat și acționează ferm, împreună cu toate popoarele lumii, cu forțele iubitoare de pace de pretutindeni pentru ca un asemenea flagel să nu mai fie posibil niciodată.

V. ARIMIA

M. MUȘAT

¹⁴² Documentul nr. 1287.

¹⁴³ Documentul nr. 1390.

¹⁴⁴ Documentul nr. 1364.

INTRODUCTION

Abridged text

The period between August 1944 and May 1945, though brief, was replete with events which followed each other in rapid succession. Changing circumstances induced the body politic and the political parties and organizations to redesign their policies and re-align their forces in relation to the major interests of the country and to the specific demands of their respective social base. From the vantage point of a retrospective view it is now possible to conclude that, while some political parties and groups or individual politicians were able to grasp the requirements stemming from the conditions prevailing in 1944 and 1945 and to work in accordance with the new trends, others did not understand the scope of change and the new course of historical events and made every effort to preserve the old political structures and practices.

The fact that, in the process of carrying out the Revolution of social and national liberation, the workers, peasants and intellectuals were joined by military units and the broad-based popular support given to the struggle for the liberation of the country demonstrated a conscious and forceful involvement of the masses in the shaping of history and their determination to steer Romania's social and political life along a new course.

The guidelines for the future Romanian domestic and foreign policies, which had been mapped out by the Communist Party before and after the events of 23 August 1944 in keeping with the people's genuine interests and aspirations, were accepted by the masses and the democratic parties and organizations as their own programme of action.

Relying on a concrete analysis of Romania's position and taking into account the experience of the struggle against Antonescu's dictatorship and the real balance of forces in the domestic and international scene, the Romanian Communist Party called for the further mobilization of all available forces with a view to reaching major goals at every stage of the revolutionary process. With this aim in view, the Communists deemed it useful to continue their cooperation with the National-Peasant and National-Liberal parties and with the monarchy after 23 August 1944 with an aim to involve all social classes and groups and all non-fascist political forces in resolving the problems posed by the new situation.

In order to meet the targets of the people's democratic revolution, it was necessary, however, to strengthen the positions held by the worker-peasant forces in the government and in the entire political process. This called for further steps to improve and strengthen the United Workers'

Front and to foster the organizational, political and ideological unity of the working class; a most significant step in that direction was the reorganization of the trade-union movement on a new, revolutionary basis.

The Communist Party had always paid special attention to the organization of the working class, the most advanced revolutionary force of the people; in the new circumstances created by the victory of the Revolution of social and national liberation, that task acquired particular importance. In its Appeal to the People, released a few days after 23 August 1944, the Central Committee of the Romanian Communist Party called upon the workers: "Join together in a united workers' front, take the lead in the liberation struggle of the Romanian people. Proceed immediately with rebuilding your trade-union organizations. Organize factory patriotic committees, elected by all the workers, to recruit fighters, to lead the patriotic struggle, and to keep order in factories, plants and neighbourhoods."¹

Shortly after the publication of the Appeal, on 1 September 1944, representatives of the two workers' parties held a joint conference. The delegates of the Communist Party and the Social-Democratic Party discussed, and decided upon, measures to organize the workers in joint trade unions.²

The aim of building joint trade unions was pursued by the Socialist Party (the Popovici wing), which decided that all party members and sympathizers should be encouraged to join their respective trade-union branches as quickly as possible,³ and by the Committee of the Union of Socialist Youth.⁴

Overcoming many difficulties, persistent work in that area eventually led to the establishment of joint trade-union organizations in virtually all industrial and commercial enterprises and in the civil service. Alongside industrial workers, civil servants and various categories of intellectuals also created their own professional unions. By the end of January 1945, when the General Trade-Union Congress was held, the unions had a membership of more than half a million.

The achievement of trade-union unity on a revolutionary basis marked a further step forward toward closer cooperation between the Communists and the Social-Democrats and enhanced the fighting capability of the working class. At the same time, the Communist Party developed its ties with the Ploughmen's Front by supporting the expansion and strengthening of that organization in all counties.

The Communist Party also encouraged the activities of several other democratic and antifascist mass organizations which had worked under Communist guidance or influence during the years of antifascist struggle, such as the Patriots' Union, Patriotic Defence, the Magyar Popular Union, etc. Concurrently, the Communists carried out an extensive political and organizational work among the young people and the women, whose associations had large memberships and offered great opportunities to influence and mobilize broad masses of people.

It results, therefore, that the work performed by the Communist Party covered a wide range of social and political forces, whose energies and enthusi-

¹ Document No. 742.

² Document No. 905

³ Document No. 906

⁴ Document No. 910.

asm had to be channeled toward advancing the aims of revolution. A successful outcome of the struggle in the political and economic spheres could be attained only through a wise utilization of all revolutionary forces.

One of the central aims pursued by the Communist Party was to enhance the democratic development of the country and to strengthen the worker-peasant forces within the government. Speaking on that subject at a mass meeting held at the ANEF Stadium in Bucharest on 23 September 1944, a representative of the Communist Party pointed out that the fascist Iron Guard and the reactionary elements linked to Antonescu's regime were the principal danger within the country, since they threatened the freedoms obtained after 23 August 1944 and, by opposing the spread of those freedoms, the democratic development of the country. "As long as the state machinery, the public offices and the industrial enterprises have not been cleared of those enemies, we cannot afford to slacken even for a moment the struggle that we have begun... A month has passed since 23 August, and although the workers, through the Communist Party and the Social-Democratic Party, have been demanding that the state apparatus and the enterprises be purged of the fascists, no step has yet been taken."⁵

The democratic renewal of the country and the strengthening of the positions held by the working-class forces were also in compliance with the application of the terms of the Armistice Convention. Moreover, the conservative, reactionary, forces had stepped up their opposition to the left-wing, democratic, worker-peasant forces. Most telling in that respect were the debates in the Council of Ministers concerning the implementation of the Armistice Convention provisions⁶, the positions taken by spokesmen of the National-Peasant Party and the National-Liberal Party on various burning issues and their approach to the application of the Convention, as expressed in the programmes of the two parties, in speeches made by their leaders, or in the newspapers published by them.

In such circumstances it was becoming increasingly difficult to maintain the collaboration between the democratic and revolutionary forces on one hand, and the National-Peasant Party and the National-Liberal Party on the other. This specific situation was reflected in three changes of government: on 4 October and 6 December 1944 and on 6 March 1945. The agreement which had been reached in June 1944 and the common aims of struggle that had been set at that time⁷ no longer answered the requirements of the new stage in the revolutionary process. Consequently, the scope of the alliance had to be broadened substantially.

Considering the balance of forces, which was constantly shifting in favour of the democratic forces, and the nature of the reforms, which had to be implemented, the Communist Party advanced further proposals, asking for broadening the National Democratic Bloc by the inclusion of antifascist, democratic and revolutionary patriotic forces which were interested in steering the country's development on a new course, made possible by the victory of August 1944, and were able to effect the necessary changes. The lack of response from the leaders of the two "historical" parties compelled the Communist

⁵ Document No. 925.

⁶ Document No. 912.

⁷ Document No. 601.

Party to work toward building a new political formation bringing together all revolutionary forces which were willing to support the democratic development of the country, the continuation of the war until final victory, and the implementation of the democratic reforms demanded by the working masses. That comprehensive coalition of forces had to rely on a new programme.

Such a programme of action was provided by the platform which the Communist Party proposed in September 1944⁸ and by the programme of government made public on 29 January 1945⁹. The organized political body which was called upon to implement the envisaged programme was the National Democratic Front, created in early October 1944 and consisting of the Romanian Communist Party, the Social-Democratic Party, the Trade Unions, the Ploughmen's Front, the Patriotic Union, the Socialist-Peasant Party, the Magyar Popular Union, etc, as well as of the youth and women organizations working under their influence and guidance.

Therefore, at the very beginning of that period a strong political force was asserting itself: The National Democratic Front; it had a clear programme of action expressing the major demands of the time and a representation in the government resulting from the real concentration of forces.

One of the essential features of the political situation obtaining in Romania between 23 August 1944 and 6 March 1945 was the fact that, while most cabinet positions were held by the bourgeoisie and the head of the state was the King, the decisive part in the political life of the country was played by the masses and the struggle for effective political power was carried by them in the streets. The course of history was determined by their will and their action and by the resolve shown by the working-class parties and the civic organizations working under their guidance. An analysis of the evolution of state power, seen from the angle of the composition and operational methods of the three governments which succeeded each other before 6 March 1945, indicates that, after 23 August 1944, it was no longer possible to govern in Romania without the participation of the revolutionary forces, nor was it possible to preserve the system and the methods of bourgeois democracy. Reliance on the representative authority given to the "historical" parties by pre-war parliamentary elections, on their traditional standing, or on the personal prestige of some of their leaders was no longer sufficient and persuasive. The sequence of events was to show that government activities could not be judged by the statements made by some of the ministers or persons who regarded themselves as indispensable figures of public life, no matter how sweet-sounding their words may have been, but rather by deeds that life itself was able to verify and validate. In fact, those governments made policy statements, set specific goals and undertook commitments which they did not carry into effect. As a result, the masses had less and less confidence in their promises. Their inability to resolve the problems facing the country and their tactics of procrastination further contributed to the decline of their authority.

Consequently, every change of government led to an improved representation of the democratic forces and weakened the positions held by the

⁸ Document No. 863.

⁹ Document No. 1123

bourgeois circles. An eloquent example is provided by the second government headed by General Sănătescu. The political campaign against the government, the talks and negotiations held in the meantime, and the strong street demonstrations led to the formation, on 4 November 1944, of a coalition government including the democratic forces, the principal bourgeois parties, and representatives of the Royal Palace. The Romanian Communist Party, the Social-Democratic Party and the other organizations belonging to the National Democratic Front were represented in the government by a Vice-Chairman of the Council of Ministers (Dr. Petru Groza), six cabinet ministers and three undersecretaries. That was a significant step forward, indicating the strengthening of the positions held within the government by the workers' parties and the democratic organizations, the ability of the masses to advance toward winning political power, and the setbacks suffered by the bourgeois parties. Working masses could rely now on a strong nucleus of their own within the government; coupled with a general upsurge of revolutionary spirit, this provided some guarantee that the opposition forces would not be able to take effective steps against revolutionary gains.

As the bourgeois parties were losing ground in the domestic scene, they began to pin their hopes on the possible assistance that they might get from the Western powers. Those hopes were further bolstered after the Yalta agreements of February 1945, which were often referred to in the disputes with the revolutionary forces. At the same time, Allied representatives in Romania encouraged the bourgeois parties in their illusion that they might get some, at least indirect, support from Western interference in the Romanian political process¹⁰, disparaging remarks about the action of revolutionary forces and rejection of the demands that were put forward at mass meetings and assemblies.

The Romanian Communist Party was aware that the key to victory in the forthcoming political battles was the unity of all democratic forces, and in the first place the unity of the working-class movement; with that aim in view, it made every effort to enhance its links with the masses, to improve the forms and methods of its political and organizational activities, to assert its leadership and to unmask those forces which opposed the advance of the Romanian society on the road of progress and democracy. Important steps were taken with an aim to strengthen the working-class forces, to achieve the unity of all workers by fostering improved cooperation between the local branches of the Communist Party and the Social-Democratic Party, to establish joint trade unions and to consolidate their structures¹¹.

The following period witnessed a further sharpening of the contradictions between the conflicting economic and class interests of the revolutionary forces on one side and the bourgeoisie and the big landowners on the other side. The focal point of the struggle became the winning of political power. The major demands of the time were: purging the state administration of reactionary elements, remnants of Antonescu's regime and of the Iron Guard movement; pushing on a democratic renewal of political life; flushing out and punishing the war criminals and those responsible for the ruin of the country; removing from the government people like Aldea, Nicolae Penescu,

¹⁰ Documents No. 1154, 1189, 1207, 1208, 1212, 1213, 1227, 1229, 1251, 1253, 1259, 1268, 1269, 1271, 1289.

¹¹ Documents No. 742, 905, 906, 910, 934, 960, 1023, 1032, 1080.

Nicolae Rădescu. The future of the fledgling workers' democracy and of the emerging revolutionary power depended on the solution of those questions. The publication of the Programme of Government, released by the National Democratic Front on 29 January 1945, raised to a higher stage the decisive battle fought by the masses against the conservative, reactionary elements in the central and local bodies of state administration, for the establishment of the people's democratic power and for the implementation of the agrarian reform. "The sequence of great actions, which preceded and prepared the revolutionary change of 6 March 1945, was brilliantly opened by the huge working-class demonstration held in Bucharest on 30 January 1945, at the conclusion of the General Trade-Union Congress."¹² The powerful emergence of more than half a million of unionized workers, the discussion, at their Congress, of the essential issues confronting public opinion in Romania, and the setting of definite goals for their further action had a strong impact on the Romanian people as a whole and brought out into the streets large segments of the population, belonging to all social categories.

A huge wave of popular assemblies, meetings and demonstrations swept the entire country; scores and hundreds of thousands of workers, peasants, intellectuals, women and young people were demanding the establishment of a democratic cabinet, the implementation of the Programme of Government, and the immediate application of an agrarian reform. According to available data, only between 1 and 24 February, more than 150 meetings and demonstrations took place throughout the country, of which about 80 were held in major cities and working-class centres.¹³

The revolutionary takeover of mayoralties and prefectures by the masses — a process that had started in the autumn of 1944 — now acquired unprecedented proportions.

In February and in the early days of March 1945, prefects (county governors) sponsored by the National Democratic Front were installed in a significant number of counties; by early March, in 52 out of 58 counties the management of public affairs was performed by democratic prefects, most of whom had been brought into office by the will of the masses. In the counties where the prefects had been installed by the masses, the local administration operated in accordance with the platform and the policies of the National Democratic Front. Under the authority of the new prefects, mayors and people's councils were elected in those counties, civic guards were organized to enforce order and protect the citizens' property, and steps were taken for the proper conduct of economic activities. Public offices and educational establishments began to function in an orderly manner.

The growth and development of the process of democratic renewal led to a gradual change of the very functions performed by the organs of local administration, after they had been taken over by democratic forces. Once instruments for domination by exploiting classes, they now became champions of the basic interests of the masses. At the same time, the democratic renewal of the state administration was the specific way in which the transition to a new form of state power took place in Romania. The characteristic feature of that process was that it began at grass-roots level and was carried out

¹² Stefan Lîche, Gheorghe Tuțui, *România și Conferința de Pace de la Paris din 1946* (Romania and the Paris Peace Conference of 1945), Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1978, p. 142.

¹³ Ibid, pp. 142–143.

by the masses against the opposition of the old administration and its supporters. At the higher level of state administration, in the government, that process was at the root of some of the most violent disputes between the representatives of the National Democratic Front and those of the National-Peasant and National-Liberal parties. That struggle and the continuous pressure which the masses brought to bear from below and the representatives of the National Democratic Front exercised within the government further developed and eventually led to the installation of a government of broad democratic concentration in which the working-class, revolutionary forces were playing a decisive role.

During that period of revolutionary effervescence, when public opinion was very responsive to the Programme of Government, which had been published in late January, to an early implementation of the agrarian reform, and to the takeover of local administration by representatives of the National Democratic Front, the National-Peasant Party and the National-Liberal Party were in turmoil. The fact that the ruling classes were in a quandary caused further divisions and splits in their political parties. That process took place in a variety of forms. Many rank-and-file members and even some local leading groups asked their national leadership to renounce their hostility to the claims voiced by the masses and to lend their support to democratic forces; in several places some local leaders adhered to the platform of the National Democratic Front; finally, a number of county-level organizations, belonging mostly to the National-Peasant Party, severed their links and aligned themselves with the democratic forces.¹⁴

The disintegration of the "historical" parties and the adherence of some of their local leaders or organizations to the programme of the democratic forces played a crucial role in the weakening of those parties by diminishing their authority and prestige before public opinion and by decreasing their role and standing in the political affairs of the country. The reasons why so many adherents were now deserting the traditional parties were to be found in the policies pursued by the leaders of those parties, in their approach to the major demands of the time, in their methods of political management. In fact, the traditional parties had become obsolete, they had to be removed from the country's political scene; and the way they operated could only speed up the process leading to their dissolution as well as to the disappearance of those classes whose interests they represented.

The conflict between the democratic, progressive forces, on one hand, and the reactionary forces, headed by General Rădescu and his supporters, who were trying to preserve the old system, on the other hand, broke open in a most violent form especially after the speech made by the Prime Minister on 10 February, and it came to an end with the latter's ousting and with the establishment of the government of broad democratic concentration on 6 March. The press reported at the time on the great demonstrations in

¹⁴ See the articles published by various newspapers at the time, e.g. *România liberă*, 19 February 1945; 21 February, p. 1; 23 February, p. 1; 25 February, p. 1 and 5; 28 February, p. 1 and 3; 2 March, p. 3; 4 March, p. 3; 8 March, p. 3; 18 March, p. 3; 19 March, p. 3; 31 March, p. 3; *Scînteia*, 4 February 1945, p. 1; 6 February, p. 1; 14 February, p. 2; 21 February p. 1; 23 February, p. 3; *Libertatea*, 18 February 1945, p. 3; 25 February, p. 3.

the capital city of Bucharest attended by 300,000,¹⁵ 500,000,¹⁶ 600,000¹⁷ people, while the huge mass meeting held on the morning of 6 March was attended by 800,000¹⁸ citizens. Their main demand and slogan was: "We want a government of the National Democratic Front; we want the N.D.F. Programme to be carried out!"

Faced with such huge demonstrations in Bucharest and in many other cities, the King was forced to exercise his constitutional prerogatives and — acting against the advice of the two traditional parties, the National-Peasant and the National-Liberal — to entrust the representative of the National Democratic Front, Dr. Petru Groza, with the formation of a new government. That decision came as a result of the revolutionary struggle of the masses, and it followed from the actions undertaken by the representatives of the democratic forces within the government and from the fact that several organizations and individual politicians belonging to the National-Peasant Party and the National-Liberal Party withdrew their support to the Rădescu government and protested its policies. The new democratic government, which was installed on 6 March 1945, proceeded with the implementation of the measures envisaged in the Programme of Government and took several other steps that were required by the actual progress of events. These steps included the establishment of Romanian administration in the northwestern part of the country, the enactment of the agrarian reform, the purging of reactionary elements from the government structure, the indictment and prosecution of war criminals, etc.

The new government further focused its attention mainly on supporting the war effort by improving the combat capability of the Romanian troops and providing them with the necessary supplies until the final victory against Nazi Germany.

It is a fact that the Romanian Army had an important part to play in the deep revolutionary changes which took place after 23 August 1944. In this connection Comrade Nicolae Ceaușescu, General Secretary of the Romanian Communist Party, pointed out: "In addition to its active participation on the battle fronts, to its engagement in combat alongside the Soviet Army for the liberation of the entire territory of the country and further on for the liberation of Hungary and Czechoslovakia until the final victory over Hitler's Germany, the Romanian Army also fulfilled an important patriotic and revolutionary mission by working together with the people, with the working masses, with the democratic forces of society to break the opposition put up by reaction and to bring about the winning of political power by the proletariat in alliance with the working peasantry, with all the categories of working people."¹⁹

In terms of its principal aims and fundamental mission, the Romanian Army fully demonstrated, during combat operations against Hitler's and Horthy's troops, its fighting capability and its selfless devotion to the liber-

¹⁵ *Scîntea*, No. 126, 1 February 1945, p. 1.

¹⁶ *Scîntea*, No. 140, 15 February 1945, p. 1.

¹⁷ *Scîntea*, No. 151, 26 February 1945, p. 1.

¹⁸ *Scîntea*, No. 164, 7 March 1945, p. 1.

¹⁹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății sociale multilaterale dezvoltate* (Romania on the Road of Building up the Multilaterally Developed Socialist Society), vol. II, Editura Politică, Bucharest, 1975, p. 265.

ation of the mother country, and it also made a significant contribution to the liberation of Hungary and Czechoslovakia.

Between 23 and 31 August the entire territory under the authority of the Romanian government was liberated by the Romanian Army and the Romanian people.²⁰ On 30 August, four years after the northwestern portion of Romania had been ceded by Hitler and Mussolini to Horthy's Hungary, the advance units of the Romanian Army crossed the frontier imposed by the Vienna Dictate.²¹ Two months later, on 25 October 1944, the special communiqué of the General Staff,²² the cabled report of the Commander of the Fourth Romanian Army,²³ and the order of the day released by the Minister of War²⁴ announced that the Romanian Army, fighting side by side with the Soviet Army, helped to annihilate the German and Hungarian forces in the northwestern part of Romania; after four years of painful suffering under Horthy's oppression, the formerly occupied territories were reunited with the mother country.

Even before the northwestern part of the country was liberated, the Romanian Communist Party had let the public opinion know that the Romanian people was fighting for its own liberation and for the liberation of other nations. A communiqué broadcast by the *Free Romania* radio on 27 September indicated: "Our struggle for freedom alongside the Red Army is not only a struggle for our own interests, but also for the liberation of the other peoples subjugated by the Germans, including the Hungarian people".²⁵ After the liberation of Northern Transylvania, the Romanian Army went on fighting and contributed to the liberation of Hungary, Czechoslovakia and even of some parts of Austria. All along it enjoyed the support of the Romanian people as a whole and was adequately provided with food, clothing, transport, arms, and ammunition. Responding to the call of the Communist Party, under the slogan "Everything for the front, everything for victory!", the entire material and human potential of the country was mobilized for the war effort. Numerous documents included in volumes 3 and 4 illustrate the support given by the people to the armed forces and the bravery, heroism and selfless devotion shown by the Romanian soldiers on the battle fronts.²⁶

The advance of the Romanian and Soviet armies in the territory of Hungary²⁷ and the heavy battles that were fought for the liberation of every city and town opened the route along the Danube Valley to Vienna, deprived Nazi Germany of raw materials that were vital for its continued war effort, created an opportunity for the penetration of the Soviet and Romanian forces in the territory of Czechoslovakia by the southeastern route, and led to the liberation of the Hungarian people from fascist domination. The

²⁰ Document No. 827.

²¹ Document No. 801.

²² Document No. 898.

²³ Document No. 899.

²⁴ Document No. 900.

²⁵ Document No. 864.

²⁶ Documents No. 1074, 1083, 1093, 1110, 1115, 1155, 1156, 1206, 1267, 1273, 1315, 1328, 1331, 1362, 1375, 1378, 1391.

²⁷ Document No. 1108

Romanian Army participating in the liberation of Hungary totalled 210,000 officers and men.²⁸

The Romanian troops also fought bravely and covered themselves with glory in the territory of Czechoslovakia, fulfilling all combat missions assigned to them. About 248,500 Romanian officers and men broke 400 km deep through enemy defences, forced 4 major waterways, fought across 10 mountain massifs, and liberated 1,722 settlements, including 31 cities.²⁹

The contribution made by Romanian military units and individual soldiers to the attainment of specific strategic and tactical objectives, their heroism and bravery were highly praised during the war both by the Romanian³⁰ and by the Soviet³¹ high commands. The present collections of documents include only a small portion of the evidence speaking to the future generations about the heroism displayed by the Romanian Army in the war against Nazi Germany in Romania as well as in Hungary and Czechoslovakia.

The Commander of the Fourth Romanian Army, in his Order of the Day No. 167, referring to the 246 days of combat operations, mentioned: "The fierce fighting on the Mures, the offensive for the liberation of Northern Transylvania, the battles in the Tisza Plain, on the valleys of the Bodrog and the Hernad, at Rojniava, on the Hron valley, the resounding successes at Banska Bistriča and Kremniča, the heavy winter combats in the Tatra and the Fatra mountains, the advance on the Vág and the Morava and the decisive battle in Moravia which resulted in the final capitulation of the enemy, each of them will go down as a glorious page in the golden chronicle of our nation".³²

At the celebration of victory, at the end of the war, Lucrețiu Pătrășcanu made a most truthful and significant assessment of the Romanian contribution: "Since 23 August 1944, the Romanian people, joining the ranks of the peace-loving peoples, has decided to fight and to make great sacrifices for the winning of our common victory. The Romanian Army, side by side and together with the Red Army, marked moments of glory and sublime self-sacrifice."³³

The antifascist and anti-imperialist Revolution of Social and National Liberation also opened up a new stage in Romania's foreign policy and international relations, in keeping with the interests and aspirations of the masses and with the demands of strengthening the country's national independence and sovereignty. The participation of the Communist Party in the government formed after 23 August 1944 and in the following ones and its activities outside the government, in the vanguard of the working class and the masses made a decisive contribution toward developing a new course in foreign policy by imparting it a firm and militant quality.

The immediate declared goals were to denounce the alliance with the Axis powers, to extricate the country from the coalition, to conclude an armistice with the Allied powers, and to join the armies of the United Nations

²⁸ *România în războiul antihitlerist 23 august 1944 – 9 mai 1945* (Romania in the Anti-Hitler War), Editura Militară, Bucharest, 1966, p. 348.

²⁹ Ibid., p. 464.

³⁰ Documents No. 1074, 1093, 1110, 1115, 1155, 1156, 1267, 1273, 1334, 1375

³¹ Documents No. 1090, 1298, 1306, 1308, 1310, 1323, 1329, 1378

³² Document No. 1375

³³ Document No. 1364

in the war against Nazi Germany and Horthy's Hungary, for the liberation of the northwestern part of Romania, and for the recovery of the country's national independence. These goals were clearly spelled out in the King's Proclamation,³⁴ the Government Statement,³⁵ the Declaration of the Central Committee of the Romanian Communist Party³⁶ and in other documents,³⁷ and they were later included in the Armistice Convention.³⁸

The major national interests of the Romanian people required a mobilization of all efforts with a view to meeting the targets set by the new government and thus creating better opportunities to overcome the international isolation of the country. The first step taken by the government in the sphere of foreign affairs was to accept the armistice with the United Nations and then to sign the relevant Convention on 12 September 1944. At the same time, the Romanian government made its attitude clear with regard to the Axis powers and their allies. As a tangible proof of it, Romania joined the war against Nazi Germany and its ally, Horthy's Hungary.³⁹ After the signing of the Armistice Convention, on 22 January 1945,⁴⁰ by the Hungarian government, formed on the liberated territory, conditions were created for the relations between Romania and Hungary to take a normal course.

The Romanian government also made its position clear vis-à-vis the so-called Croatian Republic, Slovak Republic, and Italian Fascist Republic, denying its recognition, since "those governments represented states that were artificial creations of Hitler's régime".⁴¹

Breaking relations with the Axis powers and their stooges was only one element of Romanian foreign policy. Another element, and the most important one, was an endeavour to bring the country closer to the United Nations and to normalize Romania's relations with the countries of the anti-Hitler coalition and primarily the states with which it had signed the Armistice Convention.⁴²

Several policy statements concerning the relations with other states were also made on various occasions by representatives of the Romanian government, specifically by the foreign ministers.⁴³

Meeting the Romanian and foreign press correspondents in January 1945, Foreign Minister C. Vișoianu stated: "Romania is not shunning any sacrifice it can make to regain the place it deserves within the family of democratic and peace-loving countries. It is willing to resume its traditional relations with these countries and regards its friendship with Soviet Russia as an essential prerequisite of its security." And he further concluded: "You see, therefore, that the aims of our foreign policy are quite simple... an independent, democratic and prosperous Romania, relying on its friendship

³⁴ Document No. 668

³⁵ Document No. 669

³⁶ Documents No. 667

³⁷ Document No. 670, 672, 683, 743, 768, 780, 799, 817, 818, 826.

³⁸ Document No. 844

³⁹ *Libertatea*, No. 13, 9 September 1944, p. 1.

⁴⁰ Document No. 1108.

⁴¹ *Universul*, No. 240, 1 September 1944.

⁴² Ion Enescu, *Politica externă a României în perioada 1944–1947* (Romanian Foreign Policy between 1944 and 1947), Editura Științifică și Enciclopedică, Bucharest, 1979, pp. 52–79.

⁴³ Documents No. 982, 1000, 1109, 1230, 1231, 1243, 1246, 1287.

with the Soviet Union and its solidarity with the big and small democratic powers for the joint organization of peace; that is our will." ⁴⁴

In the sphere of foreign affairs, the first order of business at that time was the implementation of the Armistice Convention. The task was so formulated in the Platform of the National Democratic Front: "The loyal fulfillment of the terms of Armistice must be one of the main demarcation signs between the old foreign policy of Romania and the new one." ⁴⁵ Many other documents and speeches by representatives of the National Democratic Front also insisted on the necessity to observe the Armistice Convention. ⁴⁶

The international circumstances prevailing at the time when the government of broad democratic concentration was installed, on 6 March 1945, and Romania's international situation confronted the new revolutionary-democratic government with specific tasks in the realm of foreign policy. These tasks were clearly stated in the documents pertaining to the early days of the government headed by Dr. Petru Groza. ⁴⁷ As the new government saw it, the Romanian foreign policy was called upon to serve the interests of the people and to be conducive to the resumption and development of friendly relations and cooperation with all nations. That was the essence of the statement made by the representative of the Communist Party at the mass meeting held on the occasion of the installation of the new government, on 6 March, when he stressed the need "to improve our relations with our neighbour-countries, to pursue sincere and permanent friendship with the Soviet Union, to seek economic agreements that would enable this country to recover from the disaster it suffered because of Antonescu's regime, to implement sincerely the terms of the Armistice Convention and the resolutions of the Yalta Conference. It should also pursue an alliance with the Soviet Union in order to ensure our national independence against any possible encroachment." ⁴⁸

At the following meeting of the Council of Ministers, the Communist representative listed among the major tasks facing the government also those related to foreign affairs, "in other words the question of our relations, of this country's relations with the great Allied countries and, in the first place, with the Soviet Union." In that connection he demanded that contacts should be established without further delay with representatives of the Soviet Union with a view to concluding a trade agreement and engaging in normal economic exchanges. "Moreover, in line with our foreign policy, we must pursue the aim of concluding an agreement on mutual assistance. By obtaining from the Soviet Union and our allies the rights of a co-belligerent country, we should come to a pact of mutual assistance, which will become a strong guarantee for our national independence." ⁴⁹

From such statements and from the early practical steps taken by the government, the foreign policy aims to which Romania was committing itself could be discerned. They began to take shape after the Revolution of Social and National Liberation and became crystallized in the following period.

Outlining the next stage in the country's foreign policy, the Romanian Foreign Minister characterized it as "friendly relations with all the world's

⁴⁴ Document No. 1109

⁴⁵ Document No. 863

⁴⁶ Documents No. 918, 920, 923, 925, 965, 980, 993, 994, 1023, 1098, 1109.

⁴⁷ Documents No. 1230, 1231, 1242, 1245, 1254.

⁴⁸ Document No. 1230

⁴⁹ Document No. 1245

democracies" and willingness to cooperate "according to the international agreements to be signed at the Peace Conference."⁵⁰ The representative of the Communist Party clearly spelled out the vision of future Romanian foreign policy: "We are now stepping on a new path. In the hurried progress of history, the victory of today is opening a new chapter. The Romanian people realizes, however, that its own future, the country's independence, and its craving for a better life, are all closely related to how it will be able to prepare its foreign and domestic policies by its own efforts."⁵¹

V. ARIMIA

M. MUŞAT

⁵⁰ Document No. 1390

⁵¹ Document No. 1364

LISTA DOCUMENTELOR

- 901 1944 *august 26–27*. Raport al Statului major al marinei asupra acțiunilor întreprinse în vederea cooperării cu forțele sovietice împotriva trupelor germane.
- 902 1944 *august 27*. Comunicat al postului de radio Londra, în limba portugheză, privind importanța actului de la 23 August.
- 903 1944 *august 31*. Raport al șefului Marelui Stat Major, generalul Gheorghe Mihail privind eliberarea teritoriului aflat sub jurisdicția guvernului român și viitoarele acțiuni ale armatei.
- 904 1944 *august 31*. Decret regal cu privire la abrogarea legislației antonesciene și repunerea în vigoare a prevederilor Constituției din 1923.
- 905 1944 *septembrie 1*. Text al rezoluției adoptate la întrunirea din București a Comisiei de organizare a mișcării sindicale unite din România, formată din reprezentanții Partidelor Comunist și Social-Democrat.
- 906 1944 *septembrie 1 și 3*. Hotărârea Comitetului Executiv al Partidului Socialist (aripa Popovici) de a adera la Uniunea Patriotă și de a milita pentru formarea unui singur partid al clasei muncitoare.
- 907 1944 *septembrie 2*. Declarații făcute presei de Iuliu Maniu, președintele Partidului Național-Țărănesc, în legătură cu pregătirea și desfășurarea actului de la 23 August.
- 908 1944 *septembrie 2–7*. Dare de seamă asupra evenimentelor militare din Dobrogea.
- 909 1944 *septembrie 3*. Apel al Partidului Socialist-Țărănesc prin care se cere purificarea aparatului administrativ.
- 910 1944 *septembrie 4*. Chemare a Comitetului Uniunii Tineretului Socialist din România pentru înfăptuirea Frontului Unic al tineretului muncitor.
- 911 1944 *septembrie 4*. Comunicat telegrafic transmis de Serviciul de presă din Stockholm în legătură cu articolul intitulat *Guvernul Quisling clandestin român*, publicat în ziarul „Arbetaren”.
- 912 1944 *septembrie 6*. Fragmente din circulara dată de Constantin I. C. Brătianu, președintele Partidului Național-Liber, către organizațiile din țară, prin care cheamă membrii partidului la susținerea guvernului, a luptei pentru eliberarea teritoriului național și pentru democratizarea aparatului de stat.
- 913 1944 *septembrie 7*. Manifest al Comitetului Central al Partidului Comunist Român care cheamă la luptă pentru eliberarea Transilvaniei, democratizarea aparatului de stat și continuarea războiului împotriva armatelor hitleriste.

- 914 1944 *septembrie* 7. Notă referitoare la refugierea unor patrioți sărbi în România, care au cerut să fie înarmați pentru a lupta împotriva trupelor hitleriste.
- 915 1944 *septembrie* 7. Raport al generalului Gheorghe Mihail privind cauzele demisiei din funcția de șef al Marelui Stat Major.
- 916 1944 *septembrie* 9. Apel al Uniunii Patrioților austrieci din România prin care, apreciind contribuția armatei române la lupta antihitleristă, se angajează să participe, alături de Națiunile Unite, la înfrângerea Germaniei naziste.
- 917 1944 *septembrie* 11—30. Dare de seamă asupra acțiunilor Școlii de sub-ofițeri de rezervă de infanterie Radna.
- 918 1944 *septembrie* 15—16. Stenogramele ședințelor Consiliului de Miniștri în care s-au discutat clauzele Convenției de armistițiu.
- 919 1944 *septembrie* 18. Manifest al Uniunii Patrioților armeni din România prin care se susține alăturarea la Frontul Patriotice de luptă contra hitlerismului și lupta unită a tuturor cetățenilor țării pentru democratizare.
- 920 1944 *septembrie* 18. Studiu întocmit de Marele Stat Major în legătură cu aplicarea clauzelor militare ale Convenției de armistițiu.
- 921 1944 *septembrie* 21. Articol redacțional publicat în primul număr legal al ziarului „Scînteia”, organ de presă al Comitetului Central al P.C.R.
- 922 1944 *septembrie* 22. Notă referitoare la cererea Germaniei de a se aproba evacuarea din România a populației de origine germană.
- 923 1944 *septembrie* 23. Raport al Marelui Stat Major către Președinția Consiliului de Miniștri relativ la tratativele purtate la Moscova pentru semnarea Convenției de armistițiu.
- 924 1944 *septembrie* 23. Ordin de zi al generalului-locotenent I. M. Managarov prin care sunt citate, pentru fapte de arme exceptionale, trupele române de sub comanda generalului de corp de armată Nicolae Macici.
- 925 1944 *septembrie* 24. Cuvântare rostită de Gh. Gheorghiu-Dej la adunarea populară de pe stadionul „ANEF” din București.
- 926 1944 *septembrie* 24. Rezoluție adoptată de Comisia de organizare a mișcării sindicale unite din România la marea adunare convocată pe stadionul „ANEF” din Capitală.
- 927 1944 *septembrie* 25. Articol publicat în ziarul „Scînteia” prin care se susține necesitatea democratizării țării.
- 928 1944 *septembrie* 25. Articol publicat în ziarul „Scînteia” referitor la necesitatea susținerii luptei de eliberare a Transilvaniei.
- 929 1944 *septembrie* 27. Comentariu asupra articolului apărut în ziarul „Timpul” cu privire la criza politică și necesitatea elaborării legii privind epurarea aparatului de stat.
- 930 1944 *septembrie* 28. Raport al Marelui Stat Major către Președinția Consiliului de Miniștri cu privire la necesitatea înfăptuirii unor reforme cu caracter economic și social.
- 931 1944 *septembrie* 29. Sinteză asupra acțiunilor Diviziei 11 infanterie pentru forțarea Mureșului în zona Oarba de Mureș în intervalul 19—28 *septembrie* 1944.
- 932 1944 *septembrie*. Directive trimise comandanților marilor unități române privind colaborarea dintre armatele române și sovietice.

- 933 1944 octombrie 2. Proiectul de Platformă a Frontului Național-Democratic din România propus de Frontul Unic Muncitoresc tuturor partidelor și organizațiilor democratice din țară.
- 934 1944 octombrie 2. Rezoluție adoptată în ședința comună a delegaților Comitetelor Centrale ale P.C.R. și P.S.D. cu privire la realizarea Frontului Național-Democratic și a unui guvern democratic.
- 935 1944 octombrie 2, București. Raport al nunțiului apostolic Andrea Cassulo către cardinalul Maglioni în care exprimă gratitudinea ce i-o arată comunitățile evreiești pentru intervențiile făcute pe lângă guvernul român de a proteja populația evreiască.
- 936 1944 octombrie 6. Material pentru presă transmis Marelui Stat Major de un corespondent de război.
- 937 1944 octombrie 7. Articol publicat în ziarul „Scîntea” referitor la apelul Uniunii Muncitorilor și Țăranilor Maghiari din România (Madosz) care îndeamnă la participare activă în lupta antihitleristă și anti-horthystă.
- 938 1944 octombrie 9. Reportaj cu privire la desfășurarea operațiilor militare împotriva trupelor hitleriste și horthyste.
- 939 1944 octombrie 9. Pastorală patriarhului României, I. Nicodim, în care se face referire la semnificația actului de la 23 August 1944 și se apreciază lupta pentru eliberarea teritoriului național.
- 940 1944 octombrie 9. Raport al Marelui Stat Major către Președinția Consiliului de Miniștri, însoțit de memoriu Coloniei cehoslovace din România, cu privire la organizarea unei unități de voluntari cehoslovaci refugiați pe teritoriul țării.
- 941 1944 octombrie 10. Ordin de zi al comandantului Corpului 6 armată care evidențiază vitejia militariilor și exprimă hotărîrea de a lupta pentru eliberarea deplină a țării.
- 942 1944 octombrie 11. Textul declarației lui Iuliu Maniu, președintele Partidului Național-Țărănesc, cu ocazia eliberării Clujului.
- 943 1944 octombrie 11. Textul articoului scris de Constantin I. C. Brătianu, la cererea organelor de presă, cu prilejul eliberării Clujului.
- 944 1944 octombrie 11. Extras din jurnalul de operații al Diviziei sovietice 243 infanterie referitor la comportarea eroică a unităților Diviziei 19 infanterie română în zona Mindszent.
- 945 1944 octombrie 11–12. Extrase din jurnalul de operații al Regimentului 96 infanterie referitoare la acțiunile desfășurate pentru forțarea Tisei.
- 946 1944 octombrie 14. Declarație a Partidului Național-Țărănesc referitoare la criza de guvern și atitudinea adoptată pentru soluționarea crizei.
- 947 1944 octombrie 14. Declarație a Partidului Național-Liberal în legătură cu criza de guvern și atitudinea adoptată față de această criză.
- 948 1944 octombrie 16. Manifest-program al Partidului Național-Țărănesc asupra direcțiilor și obiectivelor de politică internă și externă pe care partidul se angaja să le promoveze.
- 949 1944 octombrie 16. Notă cu privire la știrea apărută în ziarul „Tribuna poporului” din București referitoare la dizolvarea Blocului Național-Democratic și crearea Frontului Național-Democratic.
- 950 1944 octombrie 18. Comunicat referitor la demisia din guvern a lui Lucrețiu Pătrășcanu și C. Titel Petrescu.

- 951 1944 octombrie 18. Relatare cu privire la susținerea de către Lucrețiu Pătrășcanu și Titel Petrescu a necesității formării unui guvern democratic condus de dr. Petru Groza.
- 952 1944 octombrie 18. Știre referitoare la refuzul lui Iuliu Maniu și Constantin I. C. Brătianu de a intra în Frontul Național-Democratic.
- 953 1944 octombrie 19. Comunicat al Consiliului Frontului Național-Democratic referitor la hotărîrea de a milita pentru un guvern de largă concentrare a tuturor forțelor naționale.
- 954 1944 octombrie 20. Ordin de zi dat de comandantul Corpului 6 de armată, general de divizie Nicolae Stoenescu, prin care citează Regimentul 1 artillerie grea condus de colonel Dobriceanu Alexandru.
- 955 1944 octombrie 20. Comunicat al Marelui Stat Major asupra desfășurării operațiilor militare în zona Satu Mare — Carei.
- 956 1944 octombrie 23. Dare de seamă asupra discuțiilor pentru definitivarea protocolului militar româno-sovietic.
- 957 1944 octombrie 23. Rezumat al operațiilor militare desfășurate de Divizia 4 infanterie în capul de pod sud Szolnok.
- 958 1944 octombrie 26. Protocol încheiat între șeful Marelui Stat Major român, general de corp de armată adjutant Nicolae Rădescu, și locțiitorul președintelui Comisiei Aliate de Control (partea sovietică), general-locotenent V. P. Vinogradov, privind aplicarea punctului 1 din Convenția de armistițiu.
- 959 1944 octombrie 27. Articol publicat în ziarul „Scîntea“ referitor la semnificația eliberării depline a teritoriului național.
- 960 1944 octombrie 27. Chemare a Comisiei de organizare a Sindicatelor unite din România referitoare la organizarea activității tineretului muncitor.
- 961 1944 octombrie 28, Berna. Știre din „Journal de Genève“, preluată de Biroul de știri german, despre cererile partidelor de stînga din România privind demisia primului guvern Sănătescu și formarea unui guvern al Frontului Național-Democratic.
- 962 1944 octombrie 28. Informații de presă cu privire la politica sovieto-ngleză în Balcani.
- 963 1944 octombrie 29. Ordin de zi dat de comandantul Armatei 4, generalul Gheorghe Avramescu, care evocă eroismul militarilor români în luptele duse pentru eliberarea patriei.
- 964 1944 octombrie 31. Comunicat al Marelui Stat Major al armatei române asupra operațiilor militare din regiunea Kecskemét din Ungaria.
- 965 1944 octombrie. Memoriu asupra îndeplinirii de către România a Convenției de armistițiu.
- 966 1944 noiembrie 1. Comunicat al Consiliului Frontului Național-Democratic prin care se face apel la lupta pentru instaurarea unui guvern democratic.
- 967 1944 noiembrie 1. Comunicat de presă în legătură cu criza de guvern din România și marea demonstrație organizată de Frontul Național-Democratic în București.
- 968 1944 noiembrie 1. Notă asupra problemelor discutate de generalul de corp de armată adjutant Constantin Sănătescu cu generalul-locotenent V. P. Vinogradov.

- 969 1944 noiembrie 2. Textul scrisorii înmînate de către vicepreședintele Comisiei Aliate de Control, general-locotenent V. P. Vinogradov, generalului de corp de armată adjutant Constantin Sănătescu, președintele Consiliului de Miniștri.
- 970 1944 noiembrie 2, Moscova. Scrisoare a lui A. I. Vișinski, prim-locuitor al comisarului pentru afaceri externe al U.R.S.S., adresată lui A. Clark-Kerr, ambasadorul britanic la Moscova.
- 971 1944 noiembrie 2, Moscova. Telegramă a ambasadorului britanic la Moscova, A. Clark-Kerr, care redă răspunsul lui A. I. Vișinski la unele probleme ridicate de ambasadorul britanic referitoare la despăgubirile de război ce urmau să fie plătite de țările învinse.
- 972 1944 noiembrie 3. Îndemnul patriarhului Nicodim către credincioși și cler.
- 973 1944 noiembrie 4. Comunicat cu privire la constituirea noului guvern condus de generalul de corp de armată Constantin Sănătescu.
- 974 1944 noiembrie 4. Comunicat al Frontului Național-Democratic în legătură cu soluționarea crizei guvernamentale.
- 975 1944 noiembrie 4. Moțiune votată de Frontul Plugarilor în cadrul conferinței din 1–3 noiembrie 1944, cu privire la sprijinirea Platformei Frontului Național-Democratic.
- 976 1944 noiembrie 4. Decret regal de numire a președintelui Consiliului de Miniștri.
- 977 1944 noiembrie 4. Decret regal de numire a ministrilor în guvernul nou constituit.
- 978 1944 noiembrie 4. Comunicat al Marelui Stat Major privind luptele duse de armata română pe Tisa superioară și interceptarea căii ferate Szolnok-Budapesta.
- 979 1944 noiembrie 4, Moscova. Relatare a lui A. Clark-Kerr, ambasadorul Marii Britanii în U.R.S.S., asupra unei con vorbiri cu A. I. Vișinski despre bunurile evacuate de sovietici din România.
- 980 1944 noiembrie 5. Cuvântare a tovarășului Nicolae Ceaușescu, rostită în Capitală, în care se reafirmă angajarea tineretului democratic român în lupta pentru realizarea Platformei Frontului Național-Democratic.
- 981 1944 noiembrie 5, București. Relatare a lui Stevenson, șeful Misiunii militare britanice în România, asupra unei con vorbiri cu regele Mihai și regina mamă.
- 982 1944 noiembrie 6. Relatare asupra cuvântării rostită de ministrul afacerilor externe, Constantin Vișoianu, cu ocazia instalării sale la conducerea ministerului.
- 983 1944 noiembrie 6. Discursul rostit de Lucrețiu Pătrășcanu cu ocazia instalării sale ca ministru al justiției.
- 984 1944 noiembrie 6. Discursul rostit de Ștefan Voitec, cu ocazia numirii sale ca ministru al culturii naționale.
- 985 1944 noiembrie 7. Raport al Comandamentului General al Etapelor către Președinția Consiliului de Miniștri privind ancheta efectuată asupra situației existente în partea de nord-vest a țării.
- 986 1944 noiembrie 7. Dare de seamă întocmită de Comandamentul General al Etapelor asupra situației administrative, civile și militare în partea de nord-vest a țării.

- 987 1944 noiembrie 8. Propuneri de înaintare în grad, post-mortem, a sergentului Boeru Nicolae.
- 988 1944 noiembrie 8. Londra. Instrucțiuni ale Foreign Office-ului către reprezentantul misiunii politice britanice din România, Le Rougetel, referitor la poziția adoptată de V. P. Vinogradov în unele probleme ale vieții politice românești; înțelegerea sovieto-britanică asupra influenței în România și respectiv Grecia; interesele britanice în România.
- 989 1944 noiembrie 9. Mulțumiri adresate de generalul Șumilov, comandantul Armatei 7 de gardă, generalului Nicolae Șova pentru contribuția adusă de militarii Corpului 7 armată în lupta împotriva forțelor hitleristo-horthyste.
- 990 1944 noiembrie 9 – 15. Extras din jurnalul de operații al Regimentului 19 infanterie descriind acțiunile angajate la vest de Tisa pentru cucerirea localității Tiszatardos (Ungaria).
- | 991 1944 noiembrie 9 – decembrie 4. Extras din jurnalul de operații al Diviziei 11 infanterie referitor la luptele duse în zona localităților Csobaj, Tiszatardos, Tokaj (Ungaria).
- 992 1944 noiembrie 10. Informații privind atitudinea populației civile ungare față de trupele române.
- 993 1944 noiembrie 12. Declarația ministrului justiției, Lucrețiu Pătrășcanu, cu ocazia instalării Comisiilor interimare ale Baroului Ilfov și Uniunii avocaților.
- 994 1944 noiembrie 12. Articol publicat în ziarul „Scînteia“ referitor la rolul Uniunii Populare Maghiare în cadrul acțiunilor pentru făurirea unei Românie libere, independente și democratice.
- 995 1944 noiembrie 12, București. Telegramă a reprezentantului S.U.A. în România, Burton Y. Berry, către secretarul de stat al S.U.A., Cordell Hull, în care-i relatează o con vorbire cu ministrul de externe român, Constantin Vișoianu, privind situația politică din România și îndeplinirea condițiilor armistițiului.
- 996 1944 noiembrie 12, București. Raport informativ al filialei de la București a Biroului american pentru informații strategice privind discuțiile dintre reprezentanții partidelor componente ale cabinetului Sănătescu și rege în legătură cu formarea unui nou guvern.
- 997 1944 noiembrie 13, Ankara. Raport al ministrului Spaniei în Turcia, José Rojas y Moreno, despre formarea noului guvern presidat de generalul C. Sănătescu și despre situația politică și economică din România.
- 998 1944 noiembrie 14. Ordin de zi prin care este citată pe armată Școala de subofițeri de rezervă de infanterie Radna pentru eroismul cu care a luptat împotriva trupelor hitleristo-horthyste.
- 999 1944 noiembrie 16. Apel lansat de Comitetul Central al Apărării Patriotice pentru ajutorarea populației din Transilvania și Moldova.
- 1000 1944 noiembrie 16. Relatare, publicată în ziarul „Scînteia“, asupra dejunului oferit de Constantin Vișoianu, ministrul afacerilor externe al României, lui A.I. Vișinski, prim-locuitor al comisarului poporului pentru afacerile străine al U.R.S.S. și cuvîntările rostite cu acest prilej.
- 1001 1944 noiembrie 16. Informații transmise de Agenția A.F.I. referitoare la procesul de democratizare a aparatului de stat în România.

- 1002 1944 noiembrie 17, București, via Caserta. Relatare a lui Burton Y. Berry, reprezentantul S.U.A. în România, asupra con vorbiri cu regele Mihai în legătură cu situația politică din țară.
- 1003 1944 noiembrie 20. Textul comunicatului Consiliului de Miniștri cu privire la necesitatea numirii de noi prefecti și primari.
- 1004 1944 noiembrie 20. Ordin de zi prin care se citează pe întreaga armată marile unități din compunerea Armatei 1 pentru eroismul dovedit în luptele purtate împotriva trupelor hitleristo-horthyste.
- 1005 1944 noiembrie 20, Washington. *Aide-mémoire* al ambasadei britanice la Washington referitor la hotărîrea guvernului sovietic de a calcula la prețurile din 1938 și 1939 despăgubirile de război ce urmează a fi plătite de Finlanda și, respectiv, România.
- 1006 1944 noiembrie 21. Ordin de zi prin care se citează Regimentul 96 infanterie pentru acțiunea de forțare a Tisei.
- 1007 1944 noiembrie 23. Decret-lege cu privire la purificarea aparatului de stat.
- 1008 1944 noiembrie 23. Comunicat al Marelui Stat Major asupra operațiunilor duse de Armata 4 română.
- 1009 1944 noiembrie 23. Comunicări radiofonice transmise de postul Londra referitoare la contribuția României la războiul antihitlerist și situația politică internă.
- 1010 1944 noiembrie 23, București. Telegramă a reprezentantului S.U.A. în România Burton Y. Berry către secretarul de stat al S.U.A. Cordell Hull, care relatează despre o con vorbire cu A. I. Vișinski în legătură cu transportul de utilaj petrolier din România în U.R.S.S.
- 1011 1944 noiembrie 23, Moscova. Transcrierea telegramei prin care Departamentul de stat îl informează pe ambasadorul american la Moscova, Averell Harriman, că guvernul sovietic cere ca valoarea bunurilor predate în cadrul despăgubirilor să fie evaluată la nivelul prețurilor din anii 1938 și 1939.
- 1012 1944 noiembrie 23, Washington. Telegramă a subsecretarului de stat al S.U.A., E. Stettinius către însărcinatul cu afaceri american la Moscova George Kennan prin care-i transmite poziția guvernului american față de hotărîrea guvernului sovietic de a evalua plățile în cadrul despăgubirilor datorate de Finlanda și România la nivelul prețurilor anilor 1938 și 1939.
- 1013 1944 noiembrie 25, București. Scrisoare a lui Iuliu Maniu adresată locuitorului comisarului pentru afaceri externe al U.R.S.S., A. I. Vișinski, privind statornicirea unor relații de prietenie și bună vecinătate între România și U.R.S.S.
- 1014 1944 noiembrie 27. Memorandum redactat de C. I. C. Brătianu și înaintat primului-adjunct al comisarului poporului pentru afaceri externe al U.R.S.S., A. I. Vișinski, cu privire la aplicarea Convenției de armistițiu din 12 septembrie 1944.
- 1015 1944 noiembrie 28, București. Informare a lui Le Rougetel despre con vorbirea cu regele Mihai și despre intenția acestuia de a forma un guvern de tehnicieni în afara partidelor.
- 1016 1944 noiembrie 29, București. Telegramă a reprezentantului Statelor Unite în România, Burton Y. Berry către secretarul de stat al S.U.A.,

Cordell Hull, referitoare la discuțiile dintre autoritățile sovietice și cele românești privind acceptarea nivelului prețurilor anului 1938 ca bază pentru evaluarea livrărilor în cadrul plășilor pentru despăgubirile de război.

- 1017 1944 noiembrie 29, București. Telegramă a reprezentantului american în România, Burton Y. Berry, către secretarul de stat al S.U.A., Cordell Hull referitoare la retragerea administrației civile românești din Transilvania.
- 1018 1944 noiembrie 29, București. Raport al reprezentantului S.U.A. în Comisia Aliată de Control, C. V. R. Schuyler, referitor la poziția partidelor istorice față de guvernul Sănătescu.
- 1019 1944 noiembrie 30. Apel al Asociației funcționarilor din Ministerul Afacerilor Interne pentru ajutorarea populației din Moldova și Transilvania.
- 1020 1944 decembrie 1. Articol publicat în ziarul „Timpul” referitor la alegerea unor primari democrați.
- 1021 1944 decembrie 1, Moscova. Telegramă a însărcinatului cu afaceri al S.U.A. la Moscova, George Kennan, către secretarul de stat, Cordell Hull, prin care-i transmite textul unei scrisori primite din partea vicecomisarului pentru afaceri externe al U.R.S.S., Vladimir Gheorghievici Dekanov, în legătură cu transferul de utilaj din România.
- 1022 1944 decembrie 2. Apelul adresat de C.C. al U.T.C. pentru sprijinirea populației din zonele sinistrate din Moldova și Transilvania.
- 1023 1944 decembrie 3. Discursul rostit de Gheorghe Gheorghiu-Dej, la Petroșani, în fața muncitorilor din Valea Jiului.
- 1024 1944 decembrie 6. Lista guvernului condus de general de corp de armată adjutant, Nicolae Rădescu.
- 1025 1944 decembrie 6. Declarații făcute ziariștilor de președintele Consiliului de Miniștri, general de corp de armată adjutant, Nicolae Rădescu.
- 1026 1944 decembrie 6. Scrisoare de mulțumire pentru comprobarea mediciilor militari români în localitatea Mezőcsát (Ungaria).
- 1027 1944 decembrie 7. Scrisoare prin care autoritățile comunei Tiszavárkony (Ungaria) mulțumesc militarilor români pentru ajutorul dat populației locale în ceea ce privește aprovizionarea cu hrana și asigurarea sanitară.
- 1028 1944 decembrie 8. Raport contrainformativ al Armatei 4 române relativ la starea de spirit a populației din localitățile ungare eliberate de trupele române.
- 1029 1944 decembrie 9, București. Telegramă a reprezentantului S.U.A. la București, Burton Y. Berry, conținând rezumatul unei conșertări avute cu Iuliu Maniu privind aplicarea armistițiului și rolul Comisiei Aliate de Control pentru România.
- 1030 1944 decembrie 10. Textul cuvântării rostite la radio de către generalul de corp de armată adjutant, Nicolae Rădescu, președintele Consiliului de Miniștri, prin care cheamă masele la ordine.
- 1031 1944 decembrie 10. Informare asupra operațiilor purtate de corpurile 4 și 7 armată în intervalul 28 octombrie – 9 decembrie 1944.
- 1032 1944 decembrie 10–11. Rezoluția ședinței Sfatului Partidului Socialist Democrat din România care se pronunță pentru aderarea la Frontul Național-Democratic.

- 1033 *1944 decembrie 10 și 11.* Telegrame trimise de Sfatul Partidului Socialist Democrat din România, publicate în ziarul „Scîntea“.

1034 *1944 decembrie 11.* Hotărîrea Comisiei Aliate de Control privind reducerile de efective la trupele de grăniceri și jandarmi.

1035 *1944 decembrie 11.* Declarație a reprezentanților comunei Abony (Ungaria) prin care se elogiază comportamentul militarilor români care au luptat pentru eliberarea localității.

1036 *1944 decembrie 12.* Anunț prin care se convoacă Congresul de constituire a Uniunilor Sindicale și se comunică ordinea de zi.

1037 *1944 decembrie 12.* Manifest-program al Uniunii Democraților Ardeleni, publicat în ziarul „Scîntea“, în care cetățenii țării, fără deosebire de naționalitate, sunt îndemnați la luptă unită pentru libertate și dreptate socială.

1038 *1944 decembrie 13, București.* Raport al nunțiului apostolic Andrea Cassulo către monseniorul Tardini în care, în numele comunității evreiești din România, solicită ajutorarea evreilor din nordul Transilvaniei deportați în timpul regimului horthyst.

1039 *1944 decembrie 14.* Textul comunicatului publicat în presă privind hotărîrile adoptate de Consiliul de Miniștri.

1040 *1944 decembrie 16.* Comunicat al Marelui Stat Major referitor la luptele duse de armata română pe teritoriul Ungariei.

1041 *1944 decembrie 16, București.* Raport al Biroului pentru informații strategice (OSS) al S.U.A. la București referitor la rolul Marilor Puteri în Comisia Aliată de Control.

1042 *1944 decembrie 17.* Textul cuvîntării rostite de Lucrețiu Pătrășcanu la adunarea Sindicatului funcționarilor publici care a avut loc la Academia Comercială.

1043 *1944 decembrie 17.* Moțiune votată la adunarea Sindicatului funcționarilor publici prin care se cere îmbunătățirea condițiilor de trai, democratizarea aparatului de stat, sprijinirea sindicatelor muncitorești.

1044 *1944 decembrie 17.* Comunicatul Marelui Stat Major în legătură cu operațiile de străbatere a masivelor Bükk și Hegyálja.

1045 *1944 decembrie 17.* Raport al Armatei 4 privind necesitatea reglementării modalităților de aprovizionare a trupelor române operative.

1046 *1944 decembrie 17.* Ordinul comandantului Armatei 4 române adresat marilor unități din subordine privind comportarea față de populația cehoslovacă.

1047 *1944 decembrie 17.* Sinteză privind starea de spirit a militarilor din corpurile 4 și 7 armată română și cauzele care o determină.

1048 *1944 decembrie 18.* Interviu luat tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretarul Comitetului Central al Uniunii Tineretului Comunist din România, despre sarcinile, problemele și năzuințele tineretului român.

1049 *1944 decembrie 18.* Scrisoare a președintelui Comitetului interimar provizoriu județean Tûrkeve (Ungaria) prin care se exprimă mulțumirile adresate de populația locală pentru sprijinul acordat de armata română.

1050 *1944 decembrie 18.* Raport operativ al Armatei 1 române în care se menționează victoria Corpului 4 armată în Muntii Bükk.

- 1051 1944 decembrie 18. Raportul operativ al Armatei 4 române către Marele Stat Major privind încheierea operațiilor pe teritoriul Ungariei și continuarea lor pe teritoriul Cehoslovaciei.
- 1052 1944 decembrie 19. Manifest-program al Partidului Național-Liberal.
- 1053 1944 decembrie 19. Instrucțiuni privind comportamentul trupelor române pe teritoriul cehoslovac.
- 1054 1944 decembrie 19, Washington. Telegramă a Departamentului de stat conținând informații și instrucțiuni adresate reprezentantului S.U.A. în România, Burton Y. Berry, privind activitatea Comisiei Aliate de Control pentru România și aplicarea prevederilor armistițiului.
- 1055 1944 decembrie 20. Scrisoare de mulțumire a conducerii liceului din orașul Törkeve (Ungaria) pentru sprijinul acordat de trupele române în realizarea procesului de învățămînt.
- 1056 1944 decembrie 21. Sinteză asupra demersurilor întreprinse pe lîngă comandamentul sovietic privind aprovizionarea trupelor operative române pe teritoriul ungar.
- 1057 1944 decembrie 21. Buletin contrainformativ al Armatei 1 române relativ la măsurile întreprinse pentru ajutorarea populației ungare din teritoriul eliberat.
- 1058 1944 decembrie 22. Comunicat cu privire la apariția ziarului „Gazeta luptătorilor”.
- 1059 1944 decembrie 22. Adeverință prin care Consiliul comunal al comunei Cserépfalu (Ungaria) evidențiază comportarea militarii români față de populația locală.
- 1060 1944 decembrie 23. Adeverință prin care Consiliul comunal din localitatea Vatta (Ungaria) arată că o unitate română a hrănît în mod gratuit 45 de familii sărace.
- 1061 1944 decembrie 25. Comunicat cu privire la măsurile adoptate de Comisia interministerială pe linia îmbunătățirii situației din Moldova.
- 1062 1944 decembrie 27. Scrisoare de mulțumire trimisă de mareșalul R. I. Malinovski comandantului Armatei 4 române.
- 1063 1944 decembrie 27, Moscova. Textul unei scrisori a lui A. I. Vișinski adresată însărcinatului cu afaceri britanic privind prețurile la bunurile ce urmău să fie livrate de Finlanda și România în contul despăgubirilor de război.
- 1064 1944 decembrie 28. Raport contrainformativ al Marelui Stat Major român relativ la starea de spirit favorabilă trupelor române existentă în rîndurile populației ungare.
- 1065 1944 decembrie 29. Urările făcute cu prilejul Anului Nou de către Nicodim, patriarhul României.
- 1066 1944 decembrie 31. Instrucțiuni ale Marelui Stat Major privind transmisarea corespondenței particulare prin intermediul ziarului ostășesc „Gazeta luptătorilor”.
- 1067 1944. Fragment din „registrul istoric” al Căpităniei portului Turnu Severin referitor la evenimentele petrecute în cursul anului 1944.
- 1068 1944. Documentar întocmit de Marele Stat Major român privind consecințele economice, militare și politice ale insurecției din August 1944.
- 1069 1945 ianuarie 1. Raport consemnînd luptele desfășurate de trupele române la Budapesta și pe frontul din Cehoslovacia.

- 1070 1945 ianuarie 1–15. Extrase din jurnalul de operații al Diviziei 9 cavalerie privind luptele duse pentru eliberarea Budapestei.
- 1071 1945 ianuarie 1–16. Extras din jurnalul de operații al Diviziei 19 infanterie rezumind luptele duse de această mare unitate pentru eliberarea Budapestei.
- 1072 1945 ianuarie 2. Evoluția evenimentelor petrecute în perioada 1 august – 1 decembrie 1944 în porturile dunărene din sectorul Baziaș – Calafat.
- 1073 1945 ianuarie 2. Ordin dat de comandantul Corpului 7 armată român în momentul începerii luptelor în interiorul Budapestei.
- 1074 1945 ianuarie 3. Citare a Regimentului 1 vînători pentru fapte de arme în operațiile de pe teritoriul cehoslovac.
- 1075 1945 ianuarie 3. Relatare transmisă de corespondentul Agenției TASS privind desfășurarea întrunirii de la Debrețin.
- 1076 1945 ianuarie 5. Telegramă prin care reprezentanți ai populației din Zlatna cer generalului Nicolae Rădescu înlocuirea primarului antonescian.
- 1077 1945 ianuarie 5. Telegramă înaintată generalului Nicolae Rădescu de către prefectul județului Constanța cu privire la suspendarea din funcție a chestorului Nicolae Marinescu.
- 1078 1945 ianuarie 5. Document prin care Consiliul comunal al localității Szilvásvárad (Ungaria) menționează ajutorul acordat de unitățile române populației locale.
- 1079 1945 ianuarie 6. Sinteză asupra luptelor desfășurate de forțele române în Budapesta și pe teritoriul Cehoslovaciei între 1 și 6 ianuarie 1945.
- 1080 1945 ianuarie 7. Articol de fond din ziarul „Scînteia” referitor la poziția lui Iuliu Maniu față de transformările survenite în societatea românească.
- 1081 1945 ianuarie 7. Telegramă adresată Inspectoratului General al Jandarmiei de către Comisia Aliată de Control din România referitoare la majorarea efectivelor de jandarmi.
- 1082 1945 ianuarie 7. Comunicat transmis de postul de radio Londra, în limba franceză, cu privire la participarea României la războiul anti-hitlerist și aprecierile privind eforturile depuse în acest sens.
- 1083 1945 ianuarie 7. Document eliberat de Consiliul superior comunal al localității Diósgyör (Ungaria) din care rezultă ajutorul acordat populației locale de brutăria 39 campanie.
- 1084 1945 ianuarie 8. Chemare-program adresată de Frontul Plugarilor țărănimii.
- 1085 1945 ianuarie 9. Știre referitoare la comunicatul Comitetului Central al Partidului Social-Democrat prin care declară că se menține ferm pe poziția Frontului Unic Muncitoresc și a Frontului Național-Democratic.
- 1086 1945 ianuarie 10. Scrisoare a primăriei comunei Farmos (Ungaria) adresată comandantului Regimentului 23 infanterie în care se evidențiază umanismul și comportarea corectă a militarilor români.
- 1087 1945 ianuarie 11. Scrisoare de mulțumire pentru sprijinul acordat de ostașii români în recuperarea unor valori muzeale.
- 1088 1945 ianuarie 12. Apel al Comisiei de femei a Sindicatelor Unite din România de a participa la congresul mișcării sindicale.

- 1089 1945 ianuarie 12. Articol apărut în ziarul „România liberă” referitor la necesitatea reorganizării oficiilor economice.
- 1090 1945 ianuarie 13. Ordin de zi al comandanțului armatelor Frontului 2 ucrainean, mareșalul Malinovski, de citare a Armatei 4 române.
- 1091 1945 ianuarie 14. Raport al Oficiului parohial greco-catolic Borșa II către Protopopiatul Vișeu referitor la masacrele hitleristo-horthyste de la Moisei din 15–16 octombrie 1944.
- 1092 1945 ianuarie 14. Comunicat al Marelui Stat Major al armatei române despre mersul operațiilor de luptă în Budapesta și unele zone din Cehoslovacia.
- 1093 1945 ianuarie 15. Ordin de zi al generalului de corp de armată Ion Negulescu, ministru de război, prin care se citează Divizia 103 munte în acțiunile purtate pentru eliberarea teritoriului național.
- 1094 1945 ianuarie 15, București. Raport al lui Burton Y. Berry, reprezentantul S.U.A. în România, în care se face o analiză detaliată a situației partidelor politice după 23 August 1944.
- 1095 1945 ianuarie 15–23. Fragmente din jurnalul de operații al Corpului 1 aerian cu privire la acțiunile desfășurate în sprijinul trupelor terestre române și sovietice.
- 1096 1945 ianuarie 16. Textul cuvântării profesorului Simion Stoilov, rectorul Universității din București, cu ocazia inaugurării noului an universitar.
- 1097 1945 ianuarie 16. Convenție specială semnată între guvernele României și U.R.S.S. cu privire la aplicarea prevederilor articolului 11 din Convenția de armistițiu.
- 1098 1945 ianuarie 16. Comunicat al Comisiei române pentru aplicarea armistițiului relativ la semnarea convenției pentru livrarea mărfurilor între guvernul sovietic și cel român.
- 1099 1945 ianuarie 16. Raport contrainformativ al Corpului 7 armată din care rezultă starea de spirit a militarilor români în momentul în care au fost scoși de pe frontul din Budapesta.
- 1100 1945 ianuarie 18 <20>. Expunerea de motive și decretul-lege pentru urmărirea și pedepsirea criminalilor și profitorilor de război.
- 1101 1945 ianuarie 18. Comunicat transmis de Agenția Reuter din Londra cu privire la discursul ținut de premierul W. Churchill în Camera Comunelor referitor la poziția Aliaților față de România.
- 1102 1945 ianuarie 18. Sinteză informativă a Diviziei 2 infanterie asupra situației populației civile și a forțelor germano-ungare din Budapesta.
- 1103 1945 ianuarie 19. Articol de fond din ziarul „România liberă” intitulat *Legisferarea comitetelor cetățenești*.
- 1104 1945 ianuarie 19. Raport al reprezentantului militar al S.U.A. în Comisia Aliată de Control, C.V.R. Schuyler, asupra unei reuniuni în cadrul căreia generalul V. P. Vinogradov, vicepreședintele Comisiei, a prezentat condițiile de livrare a produselor și materialelor pe care România urma să le plătească drept despăgubiri de război.
- 1105 1945 ianuarie 20. Raport asupra stării de spirit a militarilor români de pe front.
- 1106 1945 ianuarie 22. Raport al generalului Nicolae Macici, comandanțul Armatei 1, care evidențiază acțiunile desfășurate de Corpul 7 armată pentru eliberarea Budapestei.

- 1107 1945 ianuarie 22. Raport al Armatci 1 către Marele Stat Major din care rezultă starea de spirit a militarilor români în momentul în care au fost scoși de pe frontul din Budapesta.
- 1108 1945 ianuarie 22. Textul Convenției de armistițiu încheiate între Națiunile Unite și Ungaria, comunicat de postul de radio Moscova.
- 1109 1945 ianuarie 23. Declarații făcute reprezentanților presei române și străine de către ministrul Constantin Vișoianu asupra politicii externe a României.
- 1110 1945 ianuarie 23. Comunicare despre citarea prin ordin de zi pe armată a Diviziei 11 infanterie.
- 1111 1945 ianuarie 23. Document emis de Consiliul comunal al localității Szécseny (Ungaria) referitor la predarea de către militarii români a 124 volume pentru biblioteca școlii.
- 1112 1945 ianuarie 23. Comunicat al Marelui Stat Major român despre mersul operațiilor militare la sud-est de Munții Tatra Mică.
- 1113 1945 ianuarie 23. Comunicat privind eliberarea orașului Rožňava (Cehoslovacia) de către diviziile 6 și 18 infanterie române.
- 1114 1945 ianuarie 25. Comunicat transmis de Agenția A.F.I. cu privire la anularea Dictatului de la Viena și necesitatea unor raporturi de bună vecinătate între Ungaria și România.
- 1115 1945 ianuarie 25. Ordin de zi prin care sunt citate diviziile 2 și 3 munte pentru operațiile desfășurate pentru eliberarea teritoriului național și a Ungariei.
- 1116 1945 ianuarie 25. Scrisoare de mulțumire adresată de comandanțul Armatelor 40 sovietice, generalul F. F. Jmacenco, militarilor români pentru eroismul probat în acțiunile din zonele Rožňava și Brezno (Cehoslovacia).
- 1117 1945 ianuarie 25. Scrisoare adresată de directorul liceului din Miskolc (Ungaria) comandanțului Corpului aerian român prin care se exprimă hotărîrea corpului profesoral al liceului de a îngriji mormântul adjutanțului aviator Scripcaru Vasile, căzut eroic în luptele pentru eliberarea Ungariei.
- 1118 1945 ianuarie 27. Telegramă de salut adresată de Conferința Sindicalelor Unite iugoslave Congresului Sindicatelor Muncitorești din România.
- 1119 1945 ianuarie 27. Comentariu transmis de postul de radio Moscova cu privire la încheierea armistițiului cu Ungaria și anularea arbitrajului de la Viena.
- 1120 1945 ianuarie 27. Text, destinat publicării, privind luptele desfășurate de trupele române la Budapesta și pe teritoriul Cehoslovaciei în perioada 9–16 ianuarie 1945.
- 1121 1945 ianuarie 27. Raport relevînd contribuția Corpului 6 armată la eliberarea orașului Rožňava (Cehoslovacia).
- 1122 1945 ianuarie 28. Raport al Armatelor 4 române către Grupul de armate general F. F. Jmacenco în care se evidențiază faptul că orașul Tisovec (Cehoslovacia) a fost eliberat de unitățile diviziilor 3 și 6 infanterie.
- 1123 1945 ianuarie 29. Programul de guvernare al Frontului Național-Democratic.
- 1124 1945 ianuarie 29. Telegramă adresată de Congresul General al Sindicalelor Unite din România Comitetului Central al Mișcării Sindicale Unite a muncitorilor și salariaților din Iugoslavia.

- 1125 1945 ianuarie 29. Comunicat transmis de postul de radio Moscova cu privire la repatrierea cetățenilor sovietici și predarea materialelor în contul despăgubirilor de război către U.R.S.S.
- 1126 1945 ianuarie 29. Notă a comandanțului Armatei 4 române către Grupul de armate general F. F. Jmacenko referitoare la eliberarea localității Tisovec.
- 1127 1945 ianuarie 29. Declarație a autorităților orașului Tisovec privind eliberarea localității.
- 1128 1945 ianuarie 30. Rezoluție adoptată de Congresul General al Sindicalor Unite.
- 1129 1945 ianuarie 30, București. Raport informativ al filialei de la București a Biroului american pentru informații strategice privind pregătirile în vederea instaurării unui guvern democratic.
- 1130 1945 ianuarie 30, Geneva. Raport al consulului american în Elveția, Paul C. Squire, asupra unei con vorbiri avute cu Dan Geblescu, fostul consul general al României în Elveția, privind situația românilor din partea de nord-vest a țării. În anexă un raport intitulat *Situarea românilor din Transilvania de nord*, întocmit de o comisie mixtă germano-italiană în 1943.
- 1131 1945 ianuarie 30. Ordin general al ministrului de război referitor la înscrierea militarilor în Asociația română pentru strângerea legăturilor cu U.R.S.S. (A.R.L.U.S.).
- 1132 1945 ianuarie 30. Scrisoare de mulțumire adresată de generalul-locotenent F.F. Jmacenko marilor unități din compunerea Armatei 4 române pentru eliberarea orașului Tisovec.
- 1133 1945 ianuarie 31. Telegrama trimisă de Congresul General al Sindicalor Unite din România primului-ministru al Marii Britanii, Winston Churchill, prin care se comunică hotărîrea fermă a muncitorilor din România de a lupta pentru victoria finală împotriva fascismului și pentru democratizarea țării.
- 1134 1945 ianuarie 31. Telegrama adresată de Congresul General al Sindicalor Unite din România președintelui Statelor Unite, Franklin Roosevelt, prin care se transmite hotărîrea muncitorilor români de a lupta pentru zdrobirea hitlerismului și pentru democratizarea țării.
- 1135 1945 ianuarie 31. Raport cu privire la cauzele întîrzierii aprovizionării trupelor române cu subzistențe, echipament, carburanți.
- 1136 1945 ianuarie 31. Declarație a primarului comunei Luboreč (Cehoslovacia) prin care se evidențiază comportamentul corect și uman al unităților române cantonate în localitate în perioada 26–31 ianuarie 1945.
- 1137 1945 ianuarie 31. Document referitor la eliberarea orașului Brezno (Cehoslovacia) de către trupele române.

THE LIST OF DOCUMENTS

- 901 1944 August 26–27. Report by the Navy Headquarters on the actions of cooperation with Soviet forces against German troops.
- 902 1944 August 27. Communiqué of London broadcast in Portuguese, concerning the importance of the action of 23 August.
- 903 1944 August 31. Report by the chief of the Great General Headquarters, General Gheorghe Mihail, on the liberation of the territory within the jurisdiction of the Romanian Government and on the future actions of the armed forces.
- 904 1944 August 31. Royal decree on the abrogation of Antonescu's law and on the resuming of the provisions of the 1923 Constitution.
- 905 1944 September 1. Text of the resolution adopted at the meeting in Bucharest by the Organization Commission of the United Trade Union Movement in Romania, consisting of the representatives of the Communist and Social-Democratic Parties.
- 906 1944 September 1 and 3. Decision of the Executive Committee of the Socialist Party (the Popovici wing) to join the Patriotic Union and to militate for the setting up of a single party of the working class.
- 907 1944 September 2. Declarations released to the press by Iuliu Maniu, President of the National-Peasant Party, in connection with the preparation and development of the events of 23 August.
- 908 1944 September 2–7. Report on the military events in Dobrudja.
- 909 1944 September 3. Appeal by the Socialist-Peasant Party requiring a purging of the administration.
- 910 1944 September 4. Appeal by the Committee of the Union of the Socialist Youth in Romania in favour of setting up the Unique Front of the Working Youth.
- 911 1944 September 4. A cable communiqué delivered by the Press Service of Stockholm in connection with the article entitled The Clandestine Romanian Quisling Government published in the "Arbetaren" newspaper.
- 912 1944 September 6. Fragments from the circular message by Constantin I. C. Brătianu, President of the National-Liberal Party, addressed to the organizations all over the country, calling the party's members to support the government, to struggle for the country's liberation and for the state democratization.
- 913 1944 September 7. Manifesto by the Central Committee of the Romanian Communist Party calling to struggle for the liberation of Transylvania, urging on the state democratization and on the continuation of the anti-Hitler war.

- 914 1944 September 7. Note referring to the Serbian patriots who had taken refuge in Romania and who required to be armed in order to fight against Hitler's forces.
- 915 1944 September 7. General Gheorghe Mihail's report concerning the causes of his resigning from the position of chief of the General Headquarters.
- 916 1944 September 9. Appeal by the Union of Austrian Patriots in Romania, appreciating the contribution of the Romanian forces to the anti-Hitlerite struggle and expressing their decision to join the United Nations in defeating Nazi Germany.
- 917 1944 September 11–30. Report on the actions of the Radna School of Reserve Infantry Non-commissioned Officers.
- 918 1944 September 15–16. Shorthand report of the meetings of the Council of Ministers discussing the stipulations of the Armistice Convention.
- 919 1944 September 18. Manifesto by the Union of Armenian patriots in Romania, upholding their decision to join the Patriotic Front of struggle against the Hitlerites and the common efforts of all the country's citizens for achieving democratization.
- 920 1944 September 18. A study compiled by the General Headquarters concerning the application of the military stipulations included in the Armistice Convention.
- 921 1944 September 21. Editorial published in the first legal issue of newspaper *Scînteia*, the press organ of the Central Committee of the Romanian Communist Party.
- 922 1944 September 22. Note referring to Germany's request for obtaining the evacuation of the population of German origin from Romania.
- 923 1944 September 23. Report by the General Headquarters to the Presidency of the Council of Ministers concerning the negotiations in Moscow for signing the Armistice Convention.
- 924 1944 September 23. General-Lieutenant I. M. Managarov's general order mentioning the brilliant feats of the Romanian troops under the command of General of the Army Corps Nicolae Macici.
- 925 1944 September 24. Speech delivered by Gh. Gheorghiu-Dej at the popular meeting of the ANEF Stadium in Bucharest.
- 926 1944 September 24. Resolution adopted by Organization Commission of the United Trade Union Movement in Romania at the great meeting on the ANEF Stadium in Bucharest.
- 927 1944 September 25. Article published by newspaper *Scînteia*, upholding the necessity of the country's democratization.
- 928 1944 September 25. Article published in newspaper *Scînteia* referring to the necessity of supporting Transylvania's struggle for liberation.
- 929 1944 September 27. Comment on the article issued by newspaper *Timpul* concerning the political crisis and the need of drawing up a law on purging the state machinery.
- 930 1944 September 28. Report by the General Headquarters to the Presidency of the Council of Ministers concerning the need of economic and social reforms.
- 931 1944 September 29. A synthesis on the actions of Infantry Division 11 meant to force the Mureş in the Oarba de Mureş area, 19–28 September 1944.

- 932 1944 September. Instructions to the commanders of the great Romanian military units regarding the co-operation between the Romanian and the Soviet forces.
- 933 1944 October 2. Project for a Platform of the National-Democratic Front in Romania, proposed by the Single Front of the Workers to all democratic parties and organizations in the country.
- 934 1944 October 2. Resolution adopted in the joint meeting of the Central Committees of R.C.P. and S.D.P. representatives concerning the setting up of the National-Democratic Front and of a democratic government.
- 935 1944 October 2, Bucharest. Report by Apostolic Nuncio Andrea Cassulo to Cardinal Maglioni, expressing the gratitude of the Jewish communities for his interventions to the Romanian government to protect the Jewish population.
- 936 1944 October 6. Press material sent to the General Headquarters by a war correspondent.
- 937 1944 October 7. Article published in newspaper *Scînteia*, referring to the appeal by the Union of Magyar workers and Peasants in Romania (Madcsz), urging to an active participation in the anti-Hitler and anti-Horthy struggle.
- 938 1944 October 9. Report on the development of the military operations against Hitler's and Horthy's forces.
- 939 1944 October 9. Pastoral letter by Romania's Patriarch I. Nicodim, referring to the significance of the act of 23 August; it comprises appreciations on the struggle for national territory liberation.
- 940 1944 October 9. Report by the General Headquarters to the Presidency of the Council of Ministers, accompanied by a memorandum of the Czechoslovakian Colony in Romania, concerning the organization of a military unit of Czechoslovakian volunteers who had taken refuge in Romania.
- 941 1944 October 10. Order of the day by the commander of Army Corps 6, pointing out the bravery of the military and expressing the decision to fight for the complete liberation of the country.
- 942 1944 October 11. Text of the statement made by Iuliu Maniu, President of the National-Peasant Party, on the occasion of the liberation of Cluj.
- 943 1944 October 11. Text of the article written by Constantin I. C. Brătianu, on the request of press organs, on the occasion of the liberation of Cluj.
- 944 1944 October 11. Excerpt from the journal of operations belonging to the Soviet Infantry Division 243, which refers to the brave conduct of the Romanian Infantry Division 19 in the region of Mindszent.
- 945 1944 October 11-12. Excerpts from the journal of operations of Infantry Regiment 96 referring to the actions performed in order to force the Tisza zone.
- 946 1944 October 11. Statement of the National-Peasant Party concerning the government crisis and the position adopted so as to solve the crisis.
- 947 1944 October 14. Statement of the National-Liberal Party in connection with the government crisis and with the position as to that crisis.
- 948 1944 October 16. Manifesto-programme of the National-Peasant Party on the directions and targets of home and of foreign policy which the party engaged themselves to promote.

- 949 1944 October 16. Note on the news issued by newspaper *Tribuna popularui* in Bucharest, concerning the dissolution of the National-Democratic Bloc and the setting up of the National-Democratic Front.
- 950 1944 October 18. Communiqué on the resignation from Government of Lucrețiu Pătrășcanu and C. Titel Petrescu.
- 951 1944 October 18. A record concerning Lucrețiu Pătrășcanu and Titel Petrescu's opinion in favour of setting up a democratic government led by Dr. Petru Groza.
- 952 1944 October 18. Information on refusal of Iuliu Maniu and Constantin I. C. Brătianu to join the National-Democratic Front.
- 953 1944 October 19. Communiqué of the Council of the National-Democratic Front concerning the decision to militate for a government widely representing all national forces.
- 954 1944 October 20. Order of the day by the commander of the Army Corps 6, General of Division Nicolae Stoenescu, mentioning the Regiment 1 Heavy Artillery led by Colonel Alexandru Dobriceanu.
- 955 1944 October 20. Communiqué by the General Headquarters on the development of military operations in the Satu Mare-Carei zone.
- 956 1944 October 23. Report on the discussions for finalizing the Romanian-Soviet military protocol.
- 957 1944 October 23. Summary of the military operations of Infantry Division 4 at the Szolnok bridge head.
- 958 1944 October 26. Protocol concluded between the chief of the Romanian General Headquarters, Adjutant-General of Army Corps Nicolae Rădescu and the deputy president of the Allied Control Commission (the Soviet part), General-Lieutenant V. P. Vinogradov, concerning the application of point 1 of the Armistice Convention.
- 959 1944 October 27. Article published by newspaper *Scîntea* on the significance of the complete liberation of Romania's territory.
- 960 1944 October 27. Appeal by the Commission for the Organization of the Joint Trade-Unions in Romania, concerning the organization of the activity of the working youth.
- 961 1944 October 28, Berne. Information of *Journal de Genève*, taken over by the German Information Office, concerning the appeal by Romania's left parties for the setting up of a government of the National-Democratic Front, to replace the first Sănătescu Government.
- 962 1944 October 28. Press information referring to the Soviet-British policy in the Balkans.
- 963 1944 October 29. General order by the commander of Army 4, General Gheorghe Avramescu, recording the heroic fights of the Romanian military forces for their homeland's liberation.
- 964 1944 October 31. Communiqué by the General Headquarters of the Romanian Forces on the military operations in the Kecskemét region of Hungary.
- 965 1944 October. Memorandum on Romania's fulfilment of the Armistice Convention.
- 966 1944 November 1. Communiqué by the Council of the National-Democratic Front, calling to the struggle for setting up a democratic government.

- 967 1944 November 1. Press communiqués concerning the government crisis in Romania and the great demonstration organized by the National-Democratic Front in Bucharest.
- 968 1944 November 1. Note on the problems discussed by Adjutant-General of Army Corps Constantin Sănătescu with General-Lieutenant V. P. Vinogradov.
- 969 1944 November 2. Text of the letter handed over by the vice-President of the Allied Control Commission, General-Lieutenant V. P. Vinogradov to the Adjutant-General of Army Corps Constantin Sănătescu, Chairman of the Council of Ministers.
- 970 1944 November 2, Moscow. Letter by A. I. Vyshinski, First Deputy of the U.S.S.R. People Commissar for Foreign Affairs addressed to A. Clark-Kerr, the British Ambassador to Moscow.
- 971 1944 November 2, Moscow. Cable of the British Ambassador in Moscow, A. Clark-Kerr, quoting A. I. Vyshinski's answer to some questions posed by the British Ambassador, concerning the reparation deliveries which were going to be made by the defeated countries.
- 972 1944 November 3. Patriarch Nicodim's appeal to the believers and to the clergy.
- 973 1944 November 4. Communiqué on the setting up of a new government led by General of Army Corps Constantin Sănătescu.
- 974 1944 November 4. Communiqué by the National-Democratic Front concerning the solving of the government crisis.
- 975 1944 November 4. Motion voted by the Ploughmen's Front within the framework of the meeting on 1—3 November 1944, concerning the support of the National-Democratic Front Platform.
- 976 1944 November 4. Royal decree appointing the President of the Council of Ministers.
- 977 1944 November 4. Royal decree appointing the ministers of the newly-set-up Government.
- 978 1944 November 4. Communiqué by the General Headquarters on the fights of the Romanian forces in the upper Tisza region and the interception of the Szolnok-Budapest railway.
- 979 1944 November 4, Moscow. Report by A. Clark-Kerr, the British Ambassador to U.S.S.R. on his talks with A. I. Vyshinski about the goods removed by the Soviets from Romania.
- 980 1944 November 5. Speech delivered by Comrade Nicolae Ceaușescu in Bucharest, reasserting the Romanian democratic youth's commitment to the struggle for the achievement of the National-Democratic Front Platform.
- 981 1944 November 5, Bucharest. Report by Stevenson, chief of the British Military Mission in Romania, on his talks with King Michael and the Queen-Mother.
- 982 1944 November 6. Report on Constantin Vișoianu's speech on the occasion of his appointment as a Minister for Foreign Affairs.
- 983 1944 November 6. Lucrețiu Pătrășcanu's speech delivered on the occasion of his installment as Minister of Justice.
- 984 1944 November 6. Ștefan Voitec's speech delivered on the occasion of his appointment as Minister of the National Culture.

- 985 1944 November 7. Report addressed to the Presidency of the Council of Ministers by the General Command of Stages concerning the investigations of the administrative, civilian and military situation in North-West Romania.
- 986 1944 November 7. Report drawn up by the General Command of Stages on the administrative, civil and military situation in the north-western part of the country.
- 987 1944 November 8. Proposals for the post-mortem promotion of Sergeant Boeru Nicolae.
- 988 1944 November 8, *London*. Instructions of the Foreign Office to the representative of the British political mission in Romania, Le Rougetel, concerning the position adopted by V. P. Vinogradov as regards certain problems of the Romanian political life; the Soviet-British agreement on the influence in Romania and respectively in Greece; the British interests in Romania.
- 989 1944 November 9. Thanks addressed by General Shumilov, Commander of Guard Army 7 to General Nicolae Sova for the contribution of the Romanian Army Corps 7 to the fight against Hitler-Horthy forces.
- 990 1944 November 9–15. Excerpts from the journal of operations held by Infantry Regiment 9, describing the actions West of the Tisza, meaning to conquer the Tiszátárdos (Hungary).
- 991 1944 November 9–December 4. Excerpts from the journal of operations of Infantry Division 11 concerning the fights in the zone of Csobaj, Tiszátárdos Tokaj a.s.o. (Hungary).
- 992 1944 November 10. Information regarding the attitude of the civilian Hungarian population to the Romanian troops.
- 993 1944 November 12. Statement by Lucrețiu Pătrășcanu, Minister of Justice, on the occasion of the setting up of the ad-interim commissions of the Ilfov Bar, as well as of the Lawyers' Union.
- 994 1944 November 12. Article published in newspaper *Scîntea* on the role of the Magyar Popular Union, within the framework of the action meant to achieve a free, independent and democratic Romania.
- 995 1944 November 12, *Bucharest*. Cable by the U.S.A. representative to Romania, Burton Y. Berry, to the U.S.A. Secretary of State, Cordell Hull, on his talks with Constantin Vișoianu, Minister for Foreign Affairs, as regards Romania's political situation and the fulfilment of the armistice conditions.
- 996 1944 November 12, *Bucharest*. Informative report of the Bucharest branch of the American Office of Strategic Services concerning the discussions between the representatives of the parties included in the Sănătescu cabinet and the King, as regards the setting up of a new government.
- 997 1944 November 13, *Ankara*. Report of Spain's Minister in Turkey, Jose Rojas y Moreno, on the setting up of another government presided by General Sănătescu, and on Romania's political and economic situation.
- 998 1944 November 14. General order mentioning the forces of the Radna School of Reserve Infantry Non-commissioned Officers, who had bravely fought against Hitler-Horthy forces.
- 999 1944 November 16. Appeal by the Central Committee of Patriotic Defense for supporting the population in Transylvania and Moldavia.

- 1000 1944 November 16. Account published in newspaper *Scîntea* on the dinner offered by Romania's Minister for Foreign Affairs, Constantin Vișoianu to A. I. Vyshinski, First Deputy of the U.S.S.R. People's Commissar for Foreign Affairs and the speeches delivered on that occasion.
- 1001 1944 November 16. Information conveyed by the A. F. I. Agency concerning the democratization of the Romanian state machinery.
- 1002 1944 November 17, Bucharest, via Caserta. Report by Burton Y. Berry, U.S.A. representative to Romania, on his talk with King Michael in connection with the political condition in Romania.
- 1003 1944 November 20. Text of the Council of Ministers communiqué concerning the need of appointing new prefects and mayors.
- 1004 1944 November 20. General order mentioning the great units of Army 1 for their bravery in the fights against the Hitler-Horthy forces.
- 1005 1944 November 20, Washington. Aide-mémoire of the British Embassy in Washington concerning the decision of the Soviet Government to calculate the war indemnities which were going to be paid by Romania and by Finland, at the level of the 1938—1939 prices.
- 1006 1944 November 21. General order mentioning Infantry Regiment 96 for the action of forcing the Tisza.
- 1007 1944 November 23. Decree-law on the purging of the state machinery.
- 1008 1944 November 23. Communiqué by the General Headquarters on the operations performed by Romanian Army 4.
- 1009 1944 November 23. Broadcastings by BBC concerning Romania's contribution to the anti-Hitler war, as well as the internal political situation.
- 1010 1944 November 23, Bucharest. Cable by the U.S. Representative to Romania, Burton Y. Berry, to the U.S.A. Secretary of State Cordell Hull, referring to a conversation with A. I. Vyshinski as to the transport of oil equipment from Romania to the U.S.S.R.
- 1011 1944 November 23, Moscow. Transcription of the telegram by which the State Department informs the American Ambassador in Moscow, Averell Harriman, that the Soviet Government ask the value of the goods delivered as war indemnities to be estimated at the price level of 1938 and 1939.
- 1012 1944 November 23, Washington. Cable of the U.S. Under-Secretary of State, E. Stettinius, addressed to the American Chargé d'Affaires in Moscow, George Kennan, expressing the attitude of the American Government towards the decision of the Soviet Government to estimate the payments within the framework of the war indemnities owed by Finland and Romania at the 1938—1939 level.
- 1013 1944 November 25, Bucharest. Iuliu Maniu's letter to the First Deputy of the U.S.S.R. People's Commissar for Foreign Affairs, A. I. Vyshinski concerning the establishment of friendship and good neighbourhood relations between Romania and the U.S.S.R.
- 1014 1944 November 27. I. C. Brătianu's memorandum forwarded to the first deputy of the U.S.S.R. People's Commissar for Foreign Affairs, A. I. Vyshinski, regarding the application of the Armistice Convention of 12 September 1944.

- 1015 1944 November 28, Bucharest. Information by Le Rougetel on his talks with King Michael and on the latter's intention of setting up a government consisting of technicians, beyond parties.
- 1016 1944 November 29, Bucharest. Cable by U.S. Representative to Romania, Burton Y. Berry, to the U.S. Secretary of State, Cordell Hull, referring to the talks between the Soviet and the Romanian authorities for accepting the 1938 price level as basis to estimate the war indemnities.
- 1017 1944 November 29, Bucharest. Cable by the U.S. Representative to Romania, Burton Y. Berry, to U.S.A. Secretary of State, Cordell Hull, concerning the withdrawal of the Romanian civilian administration from Transylvania.
- 1018 1944 November 29, Bucharest. Report by the U.S.A. representative in the Allied Control Commission, C. V. R. Schuyler, concerning the attitude of the traditional parties towards Sănătescu Government.
- 1019 1944 November 30. Appeal by the Association of the Employees in the Ministry of Internal Affairs for supporting the population of Moldavia and Transylvania.
- 1020 1944 December 1. Article published in newspaper *Timpul* on the election of some democrat mayors.
- 1021 1944 December 1, Moscow. Cable by the U.S.A. Chargé d'Affaires in Moscow, George Kennan, to the Secretary of State, Cordell Hull, conveying the text of a letter he had received from the U.S.S.R. Vice-commissar for Foreign Affairs, V. G. Dekanozov, concerning the equipment removal from Romania.
- 1022 1944 December 2. Appeal by the Central Committee of the Union of Communist Youth for aiding the population in Transylvania and Moldavia.
- 1023 1944 December 3. Speech delivered by Gheorghe Gheorghiu-Dej at Petroșani, to the workers on the Jiu Valley.
- 1024 1944 December 6. List of the Government led by Nicolae Rădescu, Adjutant-General of Army Corps.
- 1025 1944 December 6. Declarations to the press by Adjutant-General of Army Corps, Nicolae Rădescu, the President of the Council of Ministers.
- 1026 1944 December 6. Letter expressing the gratitude for the conduct of the Romanian military physicians in the locality of Mezőcsát (Hungary).
- 1027 1944 December 7. Letter by which the authorities of the Tiszavárvíkony (Hungary) commune expressed their gratitude to the Romanian military forces for their assistance given to the local population as regards food and medical supplies.
- 1028 1944 December 8. Counter intelligence report by the Romanian Army 4 concerning the state of mind of the population in the Hungarian localities liberated by Romanian troops.
- 1029 1944 December 9, Bucharest. Cable by the U.S. Representative in Bucharest, Burton Y. Berry, including the summary of a conversation he had with Iuliu Maniu on putting into use the armistice and on the role played by the Allied Control Commission for Romania.
- 1030 1944 December 10. Text of the speech broadcast by Adj-Gen. of Army Corps Nicolae Rădescu, President of the Council of Ministers, calling the masses of the population to order.

- 1031 1944 December 10. Information on the operations performed by Army Corps 4 and 7 from 28 October through 9 December 1944.
- 1032 1944 December 10–11. Resolution of the meeting of the Social-Democratic Party Council in Romania, declaring in favour of joining the National-Democratic Front.
- 1033 1944 December 10 and 11. Cables by the Social-Democratic Party Council in Romania, published in newspaper *Scînteia*.
- 1034 1944 December 11. Decision of the Allied Control Commission, concerning the reduction of the effectives of frontier guard and gendarmerie troops.
- 1035 1944 December 11. Declaration by the representatives of the Abony commune (Hungary) highly praising the Romanian soldiers' conduct who had fought for the liberation of that locality.
- 1036 1944 December 12. Notice summoning the Congress of setting up the Trade Unions and informing on the Congress agenda.
- 1937 1944 December 12. Manifesto-programme of the Union of Transylvanian Democrats published in newspaper *Scînteia* which urges all the country's citizens, irrespective of nationality, to unite in the struggle for social liberty and justice.
- 1038 1944 December 13, Bucharest. Report by Apostolic Nuncio Andrea Cassulo to Monseignor Tardini requiring, in the name of the Jewish community in Romania, assistance to the Jews of North Transylvania, who had been deported during Horthy's régime.
- 1039 1944 December 14. Text of the communiqué published by the press concerning the decisions adopted by the Council of Ministers.
- 1040 1944 December 16. Communiqué by the General Headquarters concerning the fight of the Romanian forces on Hungary's territory.
- 1041 1944 December 16, Bucharest. Report by the U.S.A. Office of Strategic Services in Bucharest concerning the role of the Great Powers in the Allied Control Commission.
- 1042 1944 December 17. Text of Lucrețiu Pătrășcanu's speech delivered at the meeting of the Public Employees Trade Union, which took place at the Academy of Commerce.
- 1043 1944 December 17. Motion voted at the meeting of the Public Employees' Trade Union, requiring the improvement of the living conditions, the democratization of the state machinery, the support of the workers' trade unions.
- 1044 1944 December 17. Communiqué by the General Headquarters in connection with the operations of going through the massifs of Bükk and Hegyálja.
- 1045 1944 December 17. Report by Army 4 concerning the necessity of settling the ways to supply the Romanian operative troops.
- 1046 1944 December 17. Order by Romanian Army 4 Commander to the great subordinate units referring to the attitude towards the Czechoslovakian population.
- 1047 1944 December 17. Synthesis concerning the state of mind of the military men in the Romanian Army Corps 4 and 7 and its causes.
- 1048 Interview of Comrade Nicolae Ceaușescu, Secretary of the Romanian Central Committee of the Union of Communist Youth expressing his views on the duties, problems and aspirations of the Romanian youth.

- 1049 1944 December 18. Letter by the President of the provisional Tûrkeve County Committee (Hungary) expressing the local population's gratitude for the support provided by the Romanian Army.
- 1050 1944 December 18. Report on the operations of Romanian Army 4, mentioning the victory of Corps 4 in the Bükk Mountains.
- 1051 1944 December 18. Report by Romanian Army 4, to the General Headquarters, regarding the conclusion of operations on Hungary's territory and their carrying on in Czechoslovakia.
- 1052 1944 December 19. Manifesto-programme of the National-Liberal Party.
- 1053 1944 December 19. Instructions concerning the conduct of the Romanian troops on the Czechoslovakian territory.
- 1054 1944 December 19, Washington. Cable by the State Department including information and instructions addressed to the U.S. Representative to Romania, Burton Y. Berry, on the activity performed by the Allied Control Commission for Romania and the application of the armistice stipulations.
- 1055 1944 December 20. Letter of gratitude by the leaders of the high schools in Tûrkeve (Hungary) for the assistance given by the Romanian forces in resuming the educational activity of that school.
- 1056 1944 December 21. Synthesis on the démarches to the Soviet Command concerning the supply of the Romanian troops operating on Hungary's territory.
- 1057 1944 December 21. Counter intelligence bulletin by Romanian Army Corps 1 as to the measures taken for helping the Hungarian population in the areas which had already been liberated.
- 1058 1944 December 22. Communiqué on the first issue of the newspaper entitled *Gazeta luptătorului*.
- 1059 1944 December 22. Official note by which the Cserepfalu Communal Council (Hungary) highly appreciates the conduct of the Romanian soldiers towards the local population.
- 1060 1944 December 23. Official note by which the Vatta Communal Council (Hungary) records the fact that a Romanian military unit freely supplied with food 45 poor families.
- 1061 1944 December 25. Communiqué on the measures taken by the Inter-departmental Commission to improve conditions in Moldavia.
- 1062 1944 December 27. Letter of gratitude addressed by Marshal R. I. Malinovski to the Romanian Army 4 commander.
- 1063 1944 December 27, Moscow. Text of a letter by A. I. Vyshinski to the British Chargé d'Affaires, referring to the prices of the goods that were to be supplied by Finland and Romania as war reparations.
- 1064 1944 December 28. Counter intelligence report by Romania's General Headquarters as regards the favourable state of mind among the Hungarian population towards the Romanian troops.
- 1065 1944 December 29. Romanian Patriarch Nicodim's good wishes on the New Year's Eve.
- 1066 1944 December 31. Instructions of the General Headquarters concerning the conveying of private correspondence by the military daily *Gazeta luptătorului*.
- 1067 1944. Fragment from the "historical register" of the Turnu-Severin Harbour Master's Office concerning the events which had occurred in 1944.

- 1068 1944. Documentary drawn up by the Romanian General Headquarters concerning the economic, military and political consequences of the Insurrection in August 1944.
- 1069 1945 January 1. Report including a record on the battles waged by the Romanian forces in Budapest and on the Czechoslovakian front.
- 1070 1945 January 1–15. Excerpts from the journal of operations of Cavalry Division 9, concerning the fights for Budapest's liberation.
- 1071 1945 January 1–16. Excerpt from the journal of operations of Infantry Division 19, making a brief description of that great unit's battles for Budapest's liberation.
- 1072 1945 January 2. A record on the course of events in the Danube ports between Baziaș and Calafat from 1 August to 1 December 1944.
- 1073 1945 January 2. Order given by Romanian Army Corps 7 at the moment when the battles within Budapest started.
- 1074 1945 January 3. Reference to Mountain Corps Regiment 1 for their feats in Czechoslovakia.
- 1075 1945 January 3. Account drawn up by a TASS Agency correspondent describing the meeting at Debrecen after Hungary's liberation.
- 1076 1945 January 5. Telegram by which representatives of the population in Zlatna asked General Nicolae Rădescu to replace Antonescu's mayor.
- 1077 1945 January 5. Telegram addressed to General Nicolae Rădescu, by the Constanța county prefect, regarding police officer Nicolae Marinescu's dismissal.
- 1078 1945 January 5. Document by which the Communal Council of Szilvásvárad (Hungary) mentions the assistance given to the local population by the Romanian military units.
- 1079 1945 January 6. Synthesis on the battles of the Romanian forces in Budapest and on Czechoslovakia's territory between 1 and 6 January 1945.
- 1080 1945 January 7. Editorial of newspaper *Scînteia* concerning Iuliu Maniu's attitude towards the changes occurred in the Romanian society.
- 1081 1945 January 7. Cable addressed to the General Inspector of the Gendarmerie by the Allied Control Commission in Romania concerning the increase in number of the gendarmes' effectives.
- 1082 1945 January 7. Communiqué broadcast from London in French concerning Romania's participation in the anti-Hitler war and appreciations on the efforts made in that respect.
- 1083 1945 January 7. Document drawn up by the Superior Council of the Diósgyör commune (Hungary) mentioning the assistance given by the Romanian 39 Campaign Bakery to the local population.
- 1084 1945 January 8. An appeal programme addressed by the Ploughmen's Front to the peasants.
- 1085 1945 January 9. News on the communiqué of the Central Committee of the Social-Democratic Party expressing their will to firmly adhere to the position of the workers' Single Front and of the National Democratic Front.
- 1086 1945 January 10. Letter of the Formos commune mayoralty (Hungary) addressed to the Infantry Regiment 23 Command, outlining the humanism and the correct conduct of the Romanian soldiers.

- 1087 1945 January 11. Letter of gratitude for the help of the Romanian soldiers in recovering some museum valuables,
- 1088 1945 January 12. Appeal of the Women Commission of the Joint Trade Unions in Romania to participate in the congress of the trade-union movement.
- 1089 1945 January 12. Article published in newspaper *România liberă* concerning the need of reorganizing the economic offices.
- 1090 1945 January 13. General order drawn up by the commander of the Ukrainian Front 2 Forces, Marshal Malinovski, mentioning Romanian Army 4.
- 1091 1945 January 14. Report by the Graeco-Catholic Parish Office in Borșa II addressed to the Archpriest of Vișeu concerning the Hitler-Horthy troops massacres in Moisei on 15–16 October 1944.
- 1092 1945 January 14. Communiqué by the General Headquarters of the Romanian Forces on the course of war operations in Budapest and in some zones of Czechoslovakia.
- 1093 1945 January 15. Order of the day by General of Army Corps Ion Negulescu, Minister of War, mentioning Mountain Division 103 for the operations waged in order to liberate the national territory.
- 1094 1945 January 15, Bucharest. Report by Burton Y. Berry, U.S. Representative to Romania, making a thorough analysis of the situation of the political parties after 23 August 1944.
- 1095 1945 January 15–23. Fragments from the journal of operations of Air Corps 1 referring to actions performed for supporting the Romanian and Soviet terrestrial troops.
- 1096 1945 January 16. Text of the speech delivered by Professor Simion Stoilov, Rector of the University in Bucharest, on the occasion of opening the new university year.
- 1097 1945 January 16. Convention signed between Romania's Government and the U.S.S.R. concerning the application of Article 11 of the Armistice Convention.
- 1098 1945 January 16. Communiqué of the Romanian Commission for the application of the armistice as regards the signing of the convention for the delivery of goods between the Soviet and the Romanian Governments.
- 1099 1945 January 16. Counter intelligence report by Army Corps 7 describing the state of mind of the Romanian soldiers at the very moment of their removal from the Budapest front.
- 1100 1945 January 18<20>. Ground and decree-law for suing and punishing the war criminals and profiteers.
- 1101 1945 January 18. Communiqué conveyed by the Reuter Agency from London, concerning Prime-Minister W. Churchill's speech delivered in the House of Commons on the Allies' attitude towards Romania.
- 1102 1945 January 18. Informative synthesis by Infantry Division 2 on the condition of both the civil population and the German-Hungarian forces in Budapest.
- 1103 1945 January 19. Editorial published in newspaper *România liberă* entitled: *Legislating the Citizens' Committees*.
- 1104 1945 January 19. Report by the U.S. military representative in the Allied Control Commission, C. V. R. Schuyler, on a meeting where

- General V. P. Vinogradov, Vice-president of the Commission, presented the conditions of delivering the products and materials which Romania was to pay as war indemnities.
- 1105 1945 January 20. Report on the state of mind of the Romanian military men on the front.
- 1106 1945 January 22. Report by General Nicolae Macici, commander of Army 1, underlining the operations performed by Corps 1 for Budapest's liberation.
- 1107 1945 January 22. Report by Army 1 to the General Headquarters, as regards the Romanian soldiers' morale when they were removed from the Budapest front.
- 1108 1945 January 22. Text of the Armistice Convention concluded between the United Nations and Hungary, broadcast from Moscow.
- 1109 1945 January, 23. Statement to Romanian and foreign journalists made by Minister Constantin Vișoiu on Romania's foreign policy.
- 1110 1945 January 23. Report on mentioning by an army general order the Infantry Division 11.
- 1111 1945 January 23. Document issued by the Communal Council of Szécseny (Hungary) recording that the Romanian troops handed over 124 volumes to the school library.
- 1112 1945 January 23. Communiqué by the Romanian General Headquarters as regards the operations in the south-east of the Tatra Mountains.
- 1113 1945 January 23. Communiqué concerning the liberation of Rožňava town (Czechoslovakia) by the Romanian Infantry divisions 6 and 18.
- 1114 1945 January 25. Communiqué released by A.F.I. Agency concerning the repealing of the Vienna Diktat and the need of having good neighbourly relations between Hungary and Romania.
- 1115 1945 January 25. Order of the day quoting Mountain Divisions 2 and 3 for the operations waged for the liberation of both their national territory and Hungary.
- 1116 1945 January 25. Letter of gratitude by General F. F. Jmachenko, commander of Soviet Army 40 to the Romanian soldiers for their heroism proved in the actions in Rožňava and Brezno zones (Czechoslovakia).
- 1117 1945 January 25. Letter by the headmaster of the high school in Miskolc (Hungary) addressed to the commander of the Romanian Air Corps expressing the decision of that school's teaching staff to take care of the tomb of Adjutant Pilot Vasile Scripcaru who had heroically died in the battles for Hungary's liberation.
- 1118 1945 January 27. Cable of greeting addressed to the Congress of the Workers' Trade Unions in Romania by the Conference of the Joint Yugoslavian Trade Unions.
- 1119 1945 January 27. Comment broadcast from Moscow concerning the conclusion of the armistice with Hungary and the repealing of the Vienna Diktat.
- 1120 1945 January 27. Text meant for publication, concerning the battles fought by the Romanian forces in Budapest and in Czechoslovakia's territory from 9 through 16 January 1945.
- 1121 1945 January 27. Report on the contribution of Army Corps 6 to the liberation of Rožňava (Czechoslovakia).

- 1122 1945 January 28. Report by Romanian Army 4 to the Group of Armies General F. F. Jmachenko, pointing out that the town of Tisovec (Czechoslovakia) had been liberated by the Romanian infantry divisions 3 and 6.
- 1123 1945 January 29. Governing programme of the National-Democratic Front.
- 1124 1945 January 29. Cable by the General Congress of the Joint Trade Unions in Romania addressed to the Central Committee of the Workers and Employees' Joint Trade Union Movement of Yugoslavia.
- 1125 1945 January 29. Communiqué broadcast in Moscow regarding the Soviet citizens' return to their homeland and the supply with materials due to the U.S.S.R. as war indemnities.
- 1126 1945 January 29. Note of Romanian Army 4 commander to the Group of Armies General F. F. Jmachenko regarding the liberation of the locality Tisovec.
- 1127 1945 January 29. Statement of the authorities in Tisovec as regards their town's liberation.
- 1128 1945 January 30. Resolution adopted by the General Congress of the Joint Trade Unions.
- 1129 1945 January 30, Bucharest. Informative report by the Bucharest branch of the American Office of Strategic Services concerning the preparations aiming at the setting up of a democratic government.
- 1130 1945 January 30, Geneva. Report by the American Consul in Switzerland, Paul C. Squire, on his talk with Dan Geblescu, former Consul General of Romania in Switzerland, regarding the Romanians' condition in the North-Western part of the country. It is accompanied by an annex comprising a report entitled *The Condition of Romanians in Northern Transylvania*, drawn up by a German-Italian commission in 1943.
- 1131 1945 January 30. General order of the Minister of War referring to the military's joining the Romanian Association of Friendly Relations with the U.S.S.R. (ARLUS).
- 1132 1945 January 30. Letter of gratitude addressed by General-Lieutenant F. F. Jmachenko to the great units of the Romanian Army 4, for the liberation of the town of Tisovec.
- 1133 1945 January 31. Cable sent by the Central Committee of the Joint Trade Unions in Romania to Great Britain's Prime Minister, Winston Churchill, expressing the Romanian workers' decision to fight for the final victory against fascism and for their country's democratization.
- 1134 1945 January 31. Cable addressed by the General Congress of the Joint Trade Unions of Romania to United States President Franklin Roosevelt, conveying the Romanian workers' decision to fight for crushing Hitler's power and to struggle for their country's democratization.
- 1135 1945 January 31. Report concerning the causes of the delay in the supply of the Romanian troops with food, equipment and fuel.
- 1136 1945 January 31. Statement by the mayor of the commune Luborec (Czechoslovakia) describing the correct and humane conduct of the Romanian units quartered in this locality between 26 and 31 January 1945.
- 1137 1945 January 31. Document referring to the liberation by the Romanian troops of the town of Brezno (Czechoslovakia).

1944 august 26—27. Raport al Statului major al marinei asupra acțiunilor întreprinse în vederea cooperării cu forțele sovietice împotriva trupelor germane.

Statul major al marinei
Eșalonul 1
Nr. 36 738

**Raport informativ și operativ
26 august 1944**

La ora 19,45 s-a dat ordin prin Comandamentul forțelor maritime ca batalionul 16 infanterie marină să fie scos din Deltă și să se deplaseze spre zona Oltenița—Giurgiu.

Se primește de la Marele Stat Major informația că nave germane au trecut pe sub podul Cernavodă și se îndreaptă spre Călărași—Giurgiu.

Față de această situație, Statul major al marinei a dat ordin telefonic Comandamentului forțelor fluviale, prin Comandamentul forțelor maritime, să trimită un monitor cu misiunea de a face supravegherea acestor nave.

La aceasta, Comandamentul forțelor fluviale raportează că „această misiune este hazardată și poate antrena riscuri, dat fiind încordarea româno-germană“.

Statul major al marinei a revenit și a dat din nou ordin, prin domnul contraamiral Măcellariu, pentru trimiterea monitoarelor. Acest ordin telefonic a fost confirmat prin telegrama nr. 36 733 din 26 august 1944.

La ora 23 din 26 august 1944 s-a luat legătura cu Armata 3 (locotenent-colonel Butoi) și s-a cerut să se comunice Comandamentului forțelor fluviale să trimită Grupul de monitoare de la Brăila, conform ordinului telefonic al domnului general Racoviță, ministru de război, care menționează:

„Monitoarele din Grupul 3 se vor deplasa imediat spre Giurgiu, cu misiunea de a ataca și scufunda navele de război și convoaiele de debarcare germane“.

Simultan, Armata 3 (locotenent-colonel Butoi) ne informează:

„În ziua de 26 august 1944 a avut loc la Ismail o conferință între delegații români (general Leoveanu și contraamiral Stoianovici) și comandantul flotilei ruse dunărene, contraamiral Gorșkov.

Delegatul sovietic a comunicat că nu are cunoștință că ostilitățile au încetat și că el continuă misiunea de a captura vasele și soldații de pe Dunăre, iar în caz de rezistență va întrebuița forța.

În ceea ce privește navele, delegatul sovietic a pus condiția: „Predarea fără condiții a navelor și echipajelor și conducerea lor la Ismail“¹.

¹ Datorită imprejurărilor specifice în care a fost declanșată insurecția națională, legăturile între comandamentele române și cele sovietice nu s-au stabilit concomitent pe toată linia de contact; unele eșaloane de comandament sovietice au ignorat actul închirii focului de către armata română la 23 August 1944 chiar la cîteva zile după această dată.

Delegații români au obținut un termen pînă la 27 august 1944, ora 11, pentru lămurirea situației la București.

Pentru clarificarea situației, Statul major al marinei a luat imediat legătura cu Marele Stat Major, Secția a III-a, de unde a primit la ora 23,30 nota telefonică nr. 678 738/1944, care dă în detaliu cele făcute cunoscut de Armata 3.

Această notă este însotită de ordinul în rezoluție al domnului președinte al Consiliului de Miniștri, care dispune următoarele cu privire la marină:

„Domnul contraamiral Stoianovici operează sub ordinele domnului general Leoveanu.

Pentru lichidarea celorlalte neînțelegeri, domnul general Leoveanu va lăua contact personal cu delegatul rus ce va veni de la Moscova”.

27 august 1944

Către ora 1,30 s-a obținut legătura telefonică, căutată timp de aproximativ o oră, cu domnul ministrul al afacerilor externe, pentru a i se raporta situația și a se cere clarificarea în ceea ce privește atitudinea ce trebuie adoptată de navele noastre cu începere de la 27 august 1944, ora 11, față de cele comunicate de delegatul sovietic la Ismail.

Domnul ministru ne-a comunicat că rezultatul îl vom avea în ziua de 27 august 1944, pînă la ora 9.

La ora 8,50 domnul ministru al afacerilor externe a comunicat Statului major al marinei, telefonic, următoarele dispoziții:

„Conform declarației domnului Molotov, în cazul cînd armata română luptă alături de ruși contra germanilor, ea va fi ajutată și nu dezarmată. Trupele române luptă contra Germaniei, lucru ce a fost difuzat prin radio.

Prin împiedicarea acțiunii flotei noastre, se slăbește efortul de război în contra inamicului comun.

Flota română a și început operațiile pentru împiedicarea retragerii germanilor și cere să fie lăsată să continue aceste operațiuni”.

Pe baza acestor dispoziții, s-a dat următorul ordin telegrafic cifrat către Comandamentul forțelor fluviale, la ora 9,25:

„Protestați energetic pe lîngă comandamentul sovietic, arătînd că împiedică cooperarea forțelor navale române contra germanilor. În cazul cînd nu admite plecarea contra forțelor germane din zona Giurgiu, puneți navele la dispoziția lui. Nu se scufundă nici o navă”.

Pentru a se avea certitudinea că acest ordin ajunge în timp (înainte de ora 11 din 27 august 1944), s-a transmis și în clar sub forma:

„Protestați energetic, pe baza înțelegerii Molotov, pentru ca navele să poată pleca la Giurgiu, unde este nevoie; contrar puneți navele temporar la dispoziție”.

La ora 13, Forța navală maritimă cere a se da ordine, avînd în vedere situația de la Tulcea (cu privire la pretențiile sovietice asupra navelor din Delta) referitoare la navele de la Constanța.

Se răspunde cu telegrama nr. 469 din 27 august 1944:

„Conform ordinelor guvernului, săntem aliați cu rușii. Incidente, în curs de lichidare. Urmează ordine de detalii. Ordinele anterioare rămîn în vigoare”.

La ora 13,20 se dă ordin prin radio Comandamentului forțelor fluviale să raporteze imediat dacă monitoarele Grupului 3 au plecat la Giurgiu.

Din ordin:

Pentru șeful Statului major al marinei,
Locotenent comandor Lungu Corneliu

Comunicat:

Marele Stat Major

Subsecretariatul de stat al marinei

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 948, dosar nr. 1181, f. 423–425.

902

1944 august 27. **Comunicat al postului de radio Londra, în limba portugheză, privind importanța actului de la 23 August.**

Postul de radio Londra, orele 22,45: „În România și în întregul Balcan peste 250 mii germani sunt în retragere. Dintre aceștia un număr considerabil de mare sunt izolați sau încercuți. Prin ruperea relațiilor cu Germania și prin declararea războiului împotriva acestei țări, România a zdrobit zidul Balcanilor ce fusese ridicat acum 5 ani de Hitler”.

■ Arhivele Statului București, fond Casa Regală, Diverse, dosar nr. 5/1944, f. 65.!

903

1944 august 31. **Raport al șefului Marelui Stat Major, generalul Gheorghe Mihail, privind eliberarea teritoriului aflat sub jurisdicția guvernului român și viitoarele acțiuni ale armatei.**

Şeful Marelui Stat Major

31 august 1944

Maiestate,

Înalta hotărîre a Maiestății voastre de la 23 August 1944, care urmărea ruperea alianței impuse și nefaste cu Germania și alăturarea țării la acțiunea Națiunilor Unite comportă pe plan militar următoarele:

a) eliberarea teritoriului național de trupele germane și împiedicarea acestora de a constitui un front defensiv pe Carpați;
b) recuperarea armatelor operative din Basarabia și Moldova;

c) regruparea acestora, precum și a forțelor din interior în vederea campaniei din Transilvania:

- d) acoperirea acestei operațiuni, precum și a concentrării armatei ruse;
- e) trecerea la ofensivă pentru eliberarea Ardealului de nord;
- f) în paralel cu acțiunea diplomatică, stabilirea condițiilor de colaborare cu forțele armate ale Națiunilor Unite:

Astăzi, sănătatea și situația fericită de a putea raporta Maiestății voastre că prima fază a acțiunii militare, și anume eliberarea teritoriului național de trupele germane și împiedicarea acestora de a constitui un front defensiv în Carpați, este un fapt în întregime realizat.

Astfel, în 8 zile de lupte grele, în special în zonele București, Ploiești, Călărași, Slobozia, în regiunea Șimian-Gura Văii (Mehedinți) și Vințul de Jos, Alba Iulia, în care superioritatea materială (mijloace speciale) și în trupe bine comandate și instruite era de partea adversarului, unitățile din interior (diviziile de recruti și toate școlile militare de ofițeri și subofițeri activi și de rezervă) și partea din unitățile armatelor foste în operațiuni pe frontul de est au reușit să zdorească înversunata rezistență germană, să curețe complet teritoriul național de inamic împiedicindu-l să constituie un nou front defensiv pe Carpați.

După date provizorii, numărul prizonierilor se ridică la peste 50 000, între care 9 generali și 652 ofițeri.

Prada de război, aflată încă în curs de inventariere, este deosebit de însemnată.

Luându-se pentru prima oară legătura cu forțele Națiunilor Unite am fost sprijiniti în aceste acțiuni de masive formațiuni aeriene americane în luptele pentru eliberarea Capitalei din ziua de 26 august a.c., iar în luptele din zilele de 29 și 30 august unități ale Armatei Roșii au cooperat cu unitățile noastre la Valea Călugărească și Păulești contra ultimelor insule de rezistență germană.

Recuperarea armatelor 3 și 4, foste pe frontul de est, precum și regruparea forțelor din Transilvania (Armata 1) sănătatea și operațiuni aflate încă în curs de desfășurare, putându-se aprecia terminarea lor către finele primei decaderi a lunii septembrie.

Totuși, fără să se aștepte o totală concentrare a forțelor, s-au început pe frontul Ardealului acțiuni ofensive locale dictate fie de necesități tactice locale, fie decurgînd din acțiunea de acoperire (ameliorare de poziții, informații asupra inamicului, împiedicarea concentrării adversarului pe anumite direcții).

Astfel, în regiunea Brașov, o acțiune ofensivă locală a respins pe inamic circa 10 km și a ocupat localitățile Vilcele, Ilieni, Chichiș și Bicfalău, iar în regiunea sud-est Cluj s-au întreprins acțiuni ofensive locale vizînd stînjenirea concentrărilor inamice.

Cu aceeași credință în destinele neamului și cu același total devotament pentru augustul ei comandant, armata așteaptă cu nerăbdare ordinul Maiestății voastre pentru asaltul general și decisiv care să ducă la eliberarea Ardealului de nord.

1944 august 31. Decret regal cu privire la abrogarea legislației antonesciene și repunerea în vigoare a prevederilor Constituției din 1923.

Președinția
Consiliului de Miniștri

Mihai I,

Prin grația lui Dumnezeu și voința națională, rege al României,
La toți de față și viitori, sănătate:

Văzind jurnalul Consiliului de Miniștri nr. 560 din 30 august 1844,

Am decretat și decretăm:

Art. I. Drepturile românilor sunt cele recunoscute de Constituția din 1866, cu modificările ce ulterior i-au fost aduse și de Constituția din 29 martie 1923.

Art. II. Sub rezerva celor cuprinse în art. III și IV, puterile statului se vor exercita după regulile așezate în Constituția din 29 martie 1923.

Art. III. Un decret dat în urma hotărârii Consiliului de Miniștri va organiza reprezentanța națională.

Până la organizarea reprezentanței naționale, puterea legislativă se exercită de către rege, la propunerea Consiliului de Miniștri.

Art. IV. O lege specială va statornici condițiunile în care magistrații sunt inamovibili.

Juriul rămîne desființat.

Art. V. Sunt și rămîn abrogate Decretul regal nr. 3053 din 5 septembrie 1940, publicat în „Monitorul oficial” nr. 205 din 5 septembrie 1040; Decretul regal nr. 3067 din 6 septembrie 1940, publicat în „Monitorul oficial” nr. 206 bis din 6 septembrie 1940 și Decretul regal nr. 3072 din 7 septembrie 1940, publicat în „Monitorul oficial” nr. 208 din 8 septembrie 1940, toate referitoare la investirea Președintelui de Consiliu cu depline puteri și fixarea prerogativelor regale.

Dat în București la 31 august 1944

Mihai

Președintele Consiliului de Miniștri, general de corp de armă adjutant Const. Sănătescu,

Miniștrii de stat: Iuliu Maniu, Const. I. C. Brătianu, Lucrețiu Pătrășcanu, Const. Titel Petrescu,

Ministrul justiției ad-interim, Lucrețiu Pătrășcanu,

Ministrul muncii, sănătății și ocrotirilor sociale, general dr. N. Marinescu,

Ministrul economiei naționale și ad-interim la finanțe, general de divizie Gh. Potopeanu,

Ministrul afacerilor străine, Grigore Niculescu-Buzești,

Ministrul apărării naționale, general de corp de armă Mihail Racoviță,

Ministrul afacerilor interne, general de divizie Aldea Aurel,

Ministrul agriculturii și domeniilor, D. D. Negel,

Ministrul culturii naționale și al cultelor, general de corp de armată Ion Boțeanu,

Ministrul lucrărilor publice și al comunicațiilor, general de brigadă C. Eftimiu.

Nr. 1 626

■ Monitorul oficial", an CXII, nr. 202 din 2 septembrie 1944, f. 6232.

905

1944 septembrie 1. Text al rezoluției adoptate la întrunirea din București a Comisiei de organizare a mișcării sindicale unite din România, formată din reprezentanții Partidelor Comunist și Social-Democrat.

Înființarea Comisiei de organizare a mișcării sindicale unite din România

În ziua de 1 septembrie 1944 delegațiile Partidelor Comunist și Social-Democrat s-au întrunit într-o conferință sindicală, convocată pe temeiul Frontului Unic Muncitoresc, încheiat la 1 mai 1944, pentru a discuta și hotărî măsurile de organizare a muncitorilor în sindicate.

Din partea Partidului Comunist din România au participat dnii: Gheorghiu-Dej, ca reprezentant al Comitetului Central, Sencovici Alexandru, Chivu Stoica, G. Apostol, Marin Florea Ionescu și Angheliu Emilian, iar din partea Partidului Social-Democrat dnii Jumanca I., reprezentant al Comitetului Executiv, Brătfăleanu Victor, Stroia Gheorghe, Azriel Avram, C. Carcali și M. Levin.

În urma discuțiunilor care au avut loc s-a hotărît:

1. Delegațiile celor două partide să formeze Comisia de organizare a mișcării sindicale unite din România.

2. Redactarea unei rezoluții, care să servească ca îndrumător muncitorilor manuali și intelectuali, în vederea organizării lor în sindicate profesionale.

3. Scoaterea unui ziar sindical.

Rezoluție

Se împlinesc 4 ani de când dictatura instaurată de guvernul fascist hitlerist din România a dizolvat printr-un act brutal toate sindicalele muncitorești. Prin actul dizolvării, clasa muncitoare din România a fost scoasă în afara de lege, răpindu-i-se orice drept de organizare și de luptă pentru apărarea intereselor sale economice-profesionale.

În același timp însă toate sindicalele și asociațiile patronale, în frunte cu U.G.I.R.-ul (Uniunea Generală a Industriașilor din România), au fost menținute și lăsate să activeze fără nici o restricție. Situația aceasta părtințoare pentru patroni și asupratoare pentru masele largi ale clasei muncitoare a avut ca urmare scăderea nivelului de viață și o exploatare din cele mai sălbaticice.

Ziua de 23 August, aducind răsturnarea regimului de dictatură fascisto-hitleristă, muncitorimea de la orașe și sate a fost repusă în drepturile sale, recăpătindu-și libertatea de a se organiza și a începe lupta pentru cîștigarea revendicărilor sale.

Actul din 23 August nu ar fi fost posibil fără închegarea Frontului Unic Muncitoresc, care este chezașia restabilirii unității de luptă a clasei muncitoare. Acest Front Unic a devenit motorul de mobilizare, organizare și conducere a tuturor forțelor democratice și antihitleriste pentru eliberarea națională a poporului de sub jugul cotropitorilor germani și al trădătorilor de țară.

Pentru clasa muncitoare actul din 23 August a înregistrat cel mai mare pas înainte, a însemnat un prim succes de valoare istorică.

Dar lupta e de-abia la începutul ei. Trebuie acționat în mod organizat cît mai neîntîrziat pentru consolidarea și lărgirea libertăților democratice. Clasa muncitoare în această acțiune trebuie să devină o forță bine organizată, capabilă să joace un rol de frunte în vederea ridicării nivelului de viață, de cultură, organizare și luptă a muncitorilor de la orașe și sate.

Comisia de organizare a mișcării sindicale unite din România precizează că punctul de vedere al delegației Partidului Social-Democrat se identifică complet cu punctul de vedere al delegației Partidului Comunist din România și care se rezumă la următoarele:

1. Organizațiile sindicale să aibă la bază unitatea clasei muncitoare ca emanatie a Frontului Unic Muncitoresc.

2. Organizațiile sindicale să aibă la bază principiul luptei de clasă și care să dea educație muncitorilor în spiritul luptei de clasă și al solidarității internaționale a clasei muncitoare.

3. Alegerea liberă de jos în sus a organelor de conducere, avînd libertatea să aleagă și să fie ales orice muncitor organizat, potrivit cu principiile democrației muncitorești.

4. În organizațiile sindicale și în organele de conducere hotărîrile se iau cu „votul majorității”. Hotărîrile luate sunt obligatorii pentru orice organ de conducere, pentru orice membru al organelor de conducere și pentru orice membru organizat în sindicat.

Structura organizatorică a mișcării sindicale unite din România

a) Sindicalele se vor organiza pe plan orizontal, înglobind în sînul lor toate categoriile de salariați angajați în întreprinderile dintr-o anumită ramură industrială sau comercială.

b) Toate întreprinderile din aceeași ramură industrială sau comercială vor avea un singur sindicat pe localitate.

c) În fiecare întreprindere cu mai mult de 50 lucrători se va alege prin adunare generală un comitet de fabrică, care să reprezinte cele mai importante secțiuni din întreprinderea respectivă.

d) Comitetele de fabrică dintr-o ramură industrială sau comercială vor alege comitetul sindicatului printr-o adunare generală convocată de Comisia de organizare a mișcării sindicale unite din România.

e) Toate sindicalele vor constitui, prin reprezentanții comitetelor lor, „comisii locale sindicale”, menite să tîne legătura cea mai strînsă între sindicalele locale, a coordona cu mai mult efect acțiunile, organizarea și educația lor.

f) Toate sindicalele din aceeași ramură industrială sau comercială vor fi afiliate „uniunilor“ respective, care au menirea să conducă operativ, aplicând pe teren hotărîrile și instrucțiunile Comisiei de organizare a mișcării sindicale din România.

g) Uniunile vor fi următoarele:

1. Uniunea salariaților C.F.R.
2. Uniunea muncitorilor din industria fier, metal, chimie și sticlărie.
3. Uniunea muncitorilor din industria minieră, petroliferă și gaz metan.
4. Uniunea muncitorilor din industria lemnului și forestieră.
5. Uniunea muncitorilor din industria alimentară.
6. Uniunea muncitorilor arte grafice.
7. Uniunea muncitorilor constructori.
8. Uniunea muncitorilor din industria îmbrăcăminte, textile și pielărie.
9. Uniunea salariaților funcționari particulari din industrie și comerț.
10. Uniunea muncitorilor din transporturi (muncitori din porturi, societăți de tramvaie, șoferi, căruțași etc.).
11. Uniunea muncitorilor de la fabricile de tutun și chibrituri (C.A.M.).
12. Uniunea salariaților P.T.T.
13. Uniunea angajaților din uzinele comunale din țară.
14. Uniunea muncitorilor agricoli.
15. Uniunea personalului de serviciu casnic.

După stabilirea principiilor politico-organizatorice cu unanimitate de voturi Comisia de organizare a mișcării sindicale unite din România a ales, din sinul său, ca:

Președinte: Brătfăleanu Victor

Vicepreședinte: Sencovici Alexandru

Secretari: G. Apostol și A. Azriel.

Casier: Anghelu Emilian.

Comisia de organizare a mișcării sindicale unite din România, în totalitatea ei, apreciază la justă sa valoare sarcina mare, plină de răspundere ce apasă pe umerii săi.

Tinând seamă de momentele istorice prin care trece poporul român organizarea mișcării sindicale a muncitorilor din România este sarcina primordială ce-i revine.

Comisia de organizare a mișcării sindicale unite din România își ia angajamentul solemn că toată energia, forța și capacitatea sa vor fi puse în serviciul celor de mai sus.

Comisia de organizare a mișcării sindicale unite din România pentru realizarea sarcinilor sale face apel la întreaga muncitorime, manuală și intelectuală, să înțeleagă momentul istoric de față, să pășească imediat la organizare și să sprijine acțiunea acestei comisii.

Este cea mai elementară datorie pentru fiecare muncitor față de clasa sa, de a fi membru al sindicatului și de a lupta cu hotărîre pentru largirea și întărirea mișcării sindicale unite a clasei muncitoare din România.

Trăiască solidaritatea internațională a muncitorilor din toată lumea !

Trăiască unitatea clasei muncitoare !

Trăiască Frontul Unic Muncitoresc !

Trăiască sindicalele unite ale clasei muncitoare !

Trăiască clasa muncitoare din România !

Bucureşti, 1 septembrie 1944

Comisia de organizare a mişcării
sindicale unite din România

■ „România liberă”, an II, nr. 24 din 8 septembrie 1944.

906

1944 septembrie 1 și 3. Hotărirea Comitetului Executiv al Partidului Socialist (aripa Popovici) de a adera la Uniunea Patriotică și de a milita pentru formarea unui singur partid al clasei muncitoare.

Partidul Socialist (nuanța Popovici)¹, în ședințele sale ținute în ziua de 1 și 3 septembrie, a decis următoarele:

1) Fiecare membru al acestui partid și simpatizanții lui sunt îndrumați să se înscrie, în timpul cel mai scurt, în sindicalele respective de bresle și în organizațiile Uniunii Patriotice.

2) Partidul Socialist a militat ani de-a rîndul pentru Frontul Unic Muncitoresc, pentru Frontul Popular Antifascist și a avut o atitudine justă față de Uniunea Sovietică. În spiritul acestor postulate, membrii acestui partid vor lupta și în formațiunile noi pentru unirea tuturor muncitorilor și a tuturor patrioticilor în scopul de a stîrpi definitiv fascismul hitlerist și legionar.

3) După o analiză a situației create de lovitura din 23 August și a situației internaționale, ședința a ajuns la convingerea că orice activitate separatistă a Partidului Socialist, sau a oricăror altor partide pseudosocialiste, este păgubitoare intereselor generale ale mișcărilor muncitorești și ale luptei împotriva fascismului, de aceea a hotărât suspendarea oricărei activități aparte de organizațiunile amintite și de cele muncitorești. Foștii membri ai Partidului Socialist vor milita însă pentru un singur partid muncitoresc și vor da tot sprijinul lor presei muncitorești.

4) Ședința salută cu multă dragoste pe membrii recent eliberați din lagărul Tg. Jiu, precum și pe tov. Bujor, iar cu durere își amintește de memoria lui Constantin Popovici, înflăcăratul luptător socialist, care acum patru ani, atât de stupid, a fost răpit de moarte din rîndurile clasei muncitoare.

¹ În luna martie 1933 s-au desprins din Partidul Social-Democrat un grup de militanți de stînga care au format, sub conducerea lui Constantin Popovici, Partidul Socialist din România.

Acestea au fost aduse la cunoștință secretariatului Uniunii Patriotice de o delegație compusă din Vasile Anagnost, Simion Bercovici, Nicolae Onesa și Ion Stanca Tudor. Delegația a fost însoțită și de Mihail Bujor.

Comitetul Executiv

■ „România liberă”, an II, nr. 24 din 8 septembrie 1944, p. 3.

907

1944 septembrie 2. Declarații făcute presei de Iuliu Maniu, președintele Partidului Național-Tărănesc, în legătură cu pregătirea și desfășurarea actului de la 23 August.

Ieri dimineață, la ora 11, dl Iuliu Maniu, președintele Partidului Național-Tărănesc, a făcut reprezentanților presei următoarele declarații:

Trăim zile mari, zile de înaltă tensiune spirituală, de temeri și speranțe nelămurite. În clocotul acesta de evenimente și așteptări, se torc nevăzute firele unui nou destin românesc.

Tocmai de aceea, cu cât vîltoarea evenimentelor este mai copleșitoare și viitorul mai enigmatic, cu atât privirile noastre trebuie să fie mai limpezi, judecata mai calmă, acțiunea mai chibzuită, țelurile mai precise și mai conștiente, nu numai la conducere, ci și în mulțimile cetățenilor.

Scurtele declarații ce mi se cer le dau cu plăcere, pentru a fi o contribuție în sensul și scopul acesta.

Maiestarea sa regele Mihai I și-a inaugurat domnia de fapt printr-un gest regal care va fi început și temei de veac nou în istoria românească.

Pînă la 23 August 1944, România a mers pe drumuri greșite. Nu din voia noastră. Puteri vrăjmașe ne-au îmbrîncit pe margini de prăpastii în care era să ne prăbușim, spre pierzarea întregului nostru viitor și poate și însăși ființei noastre naționale. Cauzele sunt cunoscute. Dictatura instaurată de fostul rege Carol II, cu concursul unor politicieni inconștienți, a fostabil utilizată de către Germania spre a ne impune și nouă politica intereselor sale și a ne tîrî într-un război contrar intereseelor noastre. În clipa din urmă, însă, voința fermă a regelui nostru a oprit cu un gest energetic fatalitatea și a dat curs nou istoriei. Ascultînd voința națiunii — voință concretizată în partidele politice care s-au grupat în Blocul Democratic — a înfruntat opresiunea germană, a sfărîmat tirania internă, ne-a redat libertatea și ne-a așezat iarăși în alianțele noastre firești, de care nu ar fi trebuit să ne despărțim niciodată.

Pasul acesta era așteptat de multă vreme și cu atită nerăbdare de toată suflarea românească, încît unora li s-a părut prea lungă așteptarea și neînțeleasă întîrzierea. Acestora e bine să le amintim că, pînă la 23 August, noi n-am fost stăpîni la noi acasă. Vrăjmașul din afară, susținut de complicități interne îndărătnice, era mult prea tare încît să fi putut noi încerca

o împotrivire fizică cu sorți de izbîndă. Iar o încercare neizbutită ar fi mărit infinit suferințele noastre, fără să fi însemnat o contribuție reală la cauza păcii pentru care luptăm acumă alături de aliații noștri firești.

Chiar acum, cînd mașina de război germană este în plin declin, gestul nostru n-a fost lipsit de riscuri și de primejdii. Dușmanul avea forțe bine înarmate și savant distribuite pe cuprinsul țării, pentru a preveni și sugruma în fașă o încercare a noastră de eliberare de care se simțea mereu amenințat, așa încît nu erau puțini cei ce socoteau prea pripită și prea riscantă acțiunea noastră. Dacă totuși am izbutit să-l dezarmăm în timp atît de scurt și fără nici o tulburare serioasă a vieții țării, aceasta se datorește la mai mulți factori, care e bine să fie scoși în evidență.

Lovitura de stat¹, egală cu o mare revoluție, a fost bine pregătită. Fără nici o modestie falsă, pot afirma că Partidul nostru Național-Țărănesc a avut, în această pregătire, o parte de merit pe care istoria nu va înțîrzi să i-o recunoască din plin.

Al doilea: momentul declanșării a fost bine ales. Apoi: țara — și aceasta trebuie să subliniem în chip deosebit — s-a răiat din primul moment, în totalitatea ei, de la cetățeanul de pe stradă pînă la forțele armate de acasă și de pe front, acțiunii de toți dorită și entuziasmată îmbrățișată. Nici o defecțiune, în nici o parte și nici un sector al vieții publice, nici o confuzie și nici o împotrivire; ci pretutindeni însuflare și voință conștientă de a înfuranta toate riscurile noii situații, despre care toți știam că este singura salvare. Din această atmosferă generală — care arată încă o dată cît de greșite au fost drumurile României oficiale din anii din urmă și cît de firești cele de acum — s-a alimentat eroismul armatei noastre, care a fost pusă în greuă încercare de a-și schimba de la un moment la altul întreaga atitudine, trebuind să dezarmeze pe foștii ei tovarăși de luptă, mai bine înarmați și mai numerosi decît unitățile noastre. S-au scris, în aceste cîteva zile de grele încercări — în timp ce locuitorii Capitalei au suportat cu bărbătie ororile celor mai cumplite și mai criminale bombardamente de teroare ce se pot imagina — s-au scris la Băneasa și la Otopeni, la Ploiești și în atîtea altă puncte fortificate germane noi pagini de nepieritoare glorie militară românească. Eroismul fără seamă al soldatului român a salvat de fapt nu numai Capitala, ci și actul politic de la 23 August și, prin el, însuși viitorul neamului.

Nu ascundem, firește, că armistițiul ce ni s-a impus și pe care ne-am văzut nevoiți să- semnăm², ne cere sacrificii mari și lasă deschise în inimi răni dureroase. Ne dăm însă seama cu toții că nu aveam altă alegere, că toate greșelile politice se plătesc greu și că popoarele mici pe deasupra, adeseori, sătul să plătească și păcatele săvîrșite de cele mari.

Dar în ciuda poverilor și durerilor pe care le-am acceptat, actul de la 23 August 1944 ne deschide zări de speranță și de lumină în viitor. Drep-

¹ În documentele de epocă, în diverse lucrări de memorialistică sau de specialitate, insurăția armată de la 23 August 1944, care a marcat începutul revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, a fost definită în mod eronat sub termeni ca: „lovitură de stat”, „lovitură de palat”, „ieșire din război”, „capitulare”, „defecțiune”, „răsturnare”.

² Convenția de armistițiu între guvernul României și guvernele S.U.A., U.R.S.S., și Marii Britanii a fost semnată la Moscova, la 12 septembrie 1944. Vezi 23 August 1944. Documente, vol. II, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1984, documentul nr. 844.

tatea cauzei noastre este prea evidentă încât să nu fie recunoscută și împărtășită de marii aliați de acum; iar contribuția noastră la sfârșirea mașinii de război germane, la grăbirea păcii și scurtarea suferințelor generale sănsem siguri că va găsi o justă prețuire în fața spiritului de dreptate al Marilor Puteri, care vor rîndui soarta lumii după principiile libertății naționale și ale dreptății etnice.

Un început se vede de pe acum. Avînd întreaga aprobare a Aliaților, trupele noastre au și pornit, în iureș de însuflare fără margini, spre Ardealul de nord, au trecut linia blestemată a Dictatului de la Viena și cînd aceste declarații vor ieși de sub tipar multe sate și orașe ale Ardealului de nord vor fi în țara românească.

După atîtea suferințe și dureri, dîncolo de Feleac, curg acum lacrimi de bucurie și în scurtă vreme Ardealul întreg va fi al nostru, aşa cum cere dreptatea lui Dumnezeu și voința neînfrîntă a națiunii române.

Eliberarea Ardealului nostru drag va fi întîia mare și dreaptă bucurie a poporului românesc, atît de neîndreptătit, sfîrtecat și crucificat în furtunile anilor din urmă. Dar precum durerile trecutului nu ne-au putut doborî, aşa biruințele de acum nu ne vor face să uităm ceea ce nu trebuie uitat.

Nu vom uita că acesta este numai începutul. Nu vom uita că pînă la biruință totală și finală vom mai avea de suferit, va trebui să mai aducem încă jertfe, va trebui să rezolvăm încă probleme de covîrșitoare greutate. Ne rămîn încă frați în risipire; moștenim prăpăd și jale infinită. Din ruine și din lacrimi va trebui să clădim țara nouă, cu suflet nou, cu rînduieri și așezări mai drepte și mai bune.

Nu vom izbuti decît în măsura în care vom ști contopi energiile românești într-un singur efort de armonie constructivă. Va trebui, prin urmare, să rămînem și în viitorul apropiat tot atît de solidari, tot atît de strîns uniți în jurul intereselor permanente și a țelurilor fundamentale naționale, precum ne-am arătat cu prilejul răsturnării puterii germane și al noului început de viață liberă.

Va trebui apoi să păstrăm o desăvîrșită disciplină, un perfect spirit de ordine și neșovăitoare împlinire a datoriei la toate posturile unde vom fi chemați.

De bună seamă, trecutul își are vinovățiile și răspunderile lui. Sancțiuni vor trebui să se dea. De asemenea, viitorul are probleme uriașe de rezolvat asupra căror părerile pot fi împărtățite. Dar nici trecutul și nici viitorul depărtat nu trebuie să slăbească în nici un chip unitatea de simțire și de acțiune a zilei de astăzi, care reclamă toate forțele și toate puterile neamului nostru.

Astăzi, fiecare român, în cercul lui de activitate, oricît de modest ar fi, trebuie să se simtă în serviciul neamului, să-și împlinească conștiința datoria, știind că împlineste o funcțiune națională. Criticismul negativist, spre care înclină firea orășenilor noștri, trebuie să învețe din liniștea constructivă a satelor, răbdarea, încrederea în viitor și în conducători și spiritul muncii neodihnite de care țara are acum mai mult decît oricînd absolută nevoie.

Dacă vom rămîne uniți, dacă ne vom păstra sufletul tare, de care am dat dovedă în clipele hotărîtoare ale zilelor de acum, nu am nici o îndoială că, pînă în cele din urmă, dreptatea românească va trebui să iasă biruitoare

pe toată linia și să ducă la bun sfîrșit greutățile viitorului ce ne așteaptă. Dreptatea este de partea noastră și de partea dreptății este Dumnezeu!

Ziua de 23 August este o zi de biruință și un izvor de propășire națională. Amintirea ei nu trebuie să amărască nici sufletele acelora în contra căror sau în absență cărora s-a săvîrșit. Noi nu am voit ca opera săvîrșită să fie a partidului nostru, ci bucurosi am fi dorit ca ea să fie organizată chiar și de cei mai înverșunați adversari ai noștri. Am rugat insistenț pe mareșalul Antonescu să realizeze el armistițiul, dar el n-a voit. Or, frontul românesc era spart și nu mai era nici un moment de așteptat. A trebuit să acționăm repede, altfel venea pe capul nostru dubla nenorocire. Maiestatea sa regele, Tânăr, dar foarte înțelept a arbitrat energetic în această controversă dintre guvern și națiune și a hotărît repede în favoarea tezei susținută de națiune. Hotărîrea sa a fost binecuvîntată de Dumnezeu: acțiunea a reușit. Cu suflet reconfortat prin această izbîndă să privim cu ochi ageri și cu mintea hotărîtă la greutățile care ne stau în cale pentru ziua de mâine, ca să le putem înfrunta și birui.

■ „România liberă”, an II, nr. 19 din 3 septembrie 1944, p. 2.

908

1944 septembrie 2–7. Dare de seamă asupra evenimentelor militare din Dobrogea.

[...] 2 septembrie

Ora 5,20. S-a auzit pe mare în direcția est Tuzla o detunătură puternică, urmată de jerbă; ulterior s-a aflat că o navă dragoare sovietică a fost torpilată în punctul lat. $43^{\circ}52'$ și long. $29^{\circ}16'5$.

Ora 12. Comandamentul sovietic a luat toate firile telefonice și telegrafice ce leagă Constanța cu Bucureștiul și Tulcea.

Ora 16. Se trimit două nave vînătoare de submarine pentru a face căutare la locul atacului.

Ora 18,55. O navă vînătoare se întoarce în port avînd avarii la mașini.

Comandantul sovietic, colonel Sofonov, a declarat că fostele depozite germane sănătă de război și aparțin armatei sovietice.

S-au retras gărzile române de la aceste depozite.

3 septembrie

Ora 14. Domnul general Morgunov, comandantul bazei navale Constanța, împreună cu comandantul și șeful de stat major al Comandamentului litoralului maritim și fluvial au vizitat bateriile și posturile de observare.

Comandamentul naval sovietic a cerut să se facă siguranță și supravegherea la capetele barajului și în rada portului; în acest sens s-a dat ordin de operații.

4 septembrie

Ora 21,20. Trupe sovietice au ocupat porțile de intrare în port și tuneluri și au pus în vedere grănicerilor să se retragă.

Acest fapt s-a raportat la Comandamentul superior al Dobrogei pentru a fi clarificat.

În cursul după-amiezii domnul general Morgunov a vizitat birourile și serviciile Comandamentului litoralului maritim și fluvial și D.M.E.M.

Dezarmarea navelor române

5-7 septembrie 1944

Către orele 4,30 au fost dezarmate toate navele române aflate în port. La unele nave au rămas la bord parte din maștri și trupă, ca mecanici și telegrafiști, pentru a continua serviciul.

Maștrii și trupa de la bord au fost liberi cu indicația să plece acasă.

Ofițerii au fost conduși sub escortă la gara maritimă, unde li s-au cerut adresele pentru a fi chemați la nevoie și li s-au arătat motivele pentru care a fost luată flota română:

1. „Guvernul sovietic a fost informat că se pregătește o revoltă în rîndul navelor”.

2. „N.M.S. Murgescu a sabotat convoierea dragoarelor sovietice și o navă a fost torpilată”.

3. „Comandantul forțelor maritime și șeful de stat major au părăsit postul lăsând navele la voia întâmplării”.

Ofițerii au fost lăsați liberi în cursul dimineții și li s-a spus să plece acasă.

De la navele ofițerii au luat numai bagajele personale, iar arhiva, documentele și cifrurile au rămas la bord.

Au fost dezarmate și luate în posesia armatei sovietice bateria de proiectoare, cazematele din port, C.P.Z.C., Compania de observare și Compania de pioneri, ce își aveau sediul în port. C.F.N.M. și tipografia marinei, cu sediul în clădirile Școlii navale, și toate depozitele și magaziile marinei din port.

În port au rămas în stare de funcționare:

căpitania portului;

pompierii;

D.P.M.;

S.N.C.;

batalionul grăniceri.

Grănicerii din zona petrolieră, scoși din posturi în ajun, au fost repuși la posturi în cursul dimineții.

Căpitan comandor Dumbravă Al. s-a sinucis, iar căpitan Tudor a fost rănit prin împunsături de baionetă în prima busculadă și este internat la spital; starea bună.

Ora 8. Comandamentul litoralului maritim și fluvial raportează cele întâmpinate la Statul major al marinei.

Ora 15. Are loc o întrevedere la Hotel „Carlton” între domnul general Morgunov și domnul comandant și șef de stat major al Comandamentului litoralului maritim și fluvial.

Această întrevedere a fost cerută de Comandamentul litoralului maritim și fluvial.

Ofițerii români au cerut să li se acorde încredere și posibilitatea de a acționa, conform cu ordinele primite de la guvern și de la autoritățile superioare române.

Domnul general Morgunov a cerut ca personalul român de la unitățile Comandamentului litoralului maritim și fluvial de pe litoral să rămînă la posturi pentru a continua serviciul și a promis tot sprijinul pentru refacerea rețelelor de transmisiuni și funcționarea liberă a mijloacelor de transport.

S-a ordonat la R.A.M. și Detașamentul costier ca oamenii de la baterii și de la posturile de observare să rămînă pe loc să continue serviciul.

La fiecare baterie s-a instalat cîte un ofițer sovietic de legătură cu cîte trei soldați.

De asemenea, la Comandamentul litoralului un ofițer rus de legătură și un ostaș.

6 septembrie

După-amiază a sosit în localitate domnul contraamiral Roman A. pentru a lua înțelegere cu Comandamentul naval sovietic asupra modalității de colaborare între marina sovietică și marina română.

Ora 16,30. Domnul locotenent-colonel Platonov, comandantul artilleriei de coastă, prezentat la Comandamentul litoralului maritim și fluvial, a cerut lămuriri asupra organizării apărării antiaeriene existente și anterioare. S-au dat toate lămuririle arătîndu-se schița cu amplasamentele.

7 septembrie

Ora 10,20. Un avion sovietic, trecînd pe deasupra clădirilor D.M.E.M., a tras cîteva lovituri de mitralieră grea.

Transmisiunile sănt mereu întrerupte de ostași sovietici răzleți și refăcute de noi în înțelegere cu autoritățile sovietice cu care lucrăm.

Informăm tot timpul Comandamentul sovietic despre neregulile prin care sovieticii, în mod particular, ne împiedică funcționarea dispozitivului. Pe alocuri se iau măsuri de către autoritățile sovietice.

Lipsa autovehiculelor, care ne-au fost aproape toate ridicate, precum și a transmisiunilor, neconcenit întrerupte, imposibilitatea de a intra în port, precum și starea generală de spirit care domnește sănt piedici grave pentru a ține unitățile în stare de eficiență, capabile de luptă. Se face tot ce se poate și pînă în prezent situația se menține în general bună la Comandamentul litoralului maritim și fluvial, baterii, observare, faruri, transmisiuni.

Aceasta însă nu ar mai fi posibil multă vreme cu toată munca de zi și de noapte a ofițerilor și cu toată atitudinea lor eroică și stoică, dacă atmosfera nu se schimbă în sensul de a ni se acorda toată încredere, tot sprijinul și toate mijloacele luate <a ni se da> înapoi, pentru existența acestei mari unități — ultima rămasă în marina regală.

Comandantul litoralului maritim și fluvial,
Comandor Cristescu N.

Şef de stat major,
Locotenent comandor Mocanu Gh.

1944 septembrie 3. Apel al Partidului Socialist-Țărănesc prin care se cere purificarea aparatului administrativ.

Războiul tinde către lichidarea sa totală. O dată cu acesta, principiile spirituale, concepțiile de viață care l-au însușit înlocuiesc ideologiile odioase, temele de ură necmenosă care l-au pornit.

Resturile de prejudecăți, întunecate de instințe și superstiții, alimentate din străfunduri ancestrale, nu se mai pot prelungi nici măcar o clipă, în haosul provizor care succede marilor războaie.

În curând marii noștri aliați, care au săngerat în acest război pentru triumful valorilor de generozitate și de libertate, le vor cere realizate pre-tutindeni.

Nimeni nu va putea păstra tristul privilegiu al nedreptățirii altora.

Mentalitatea de ură și de exploatare trebuie înălăturată de pe acum și total.

Sistemul fascisto-legionar nu poate fi eliminat fragmentar și nici cu întârzieri.

Marele flagel ideologic al acestui război a fost rasismul. El formează o unitate globală și trebuie dizolvat în întregime.

Opinia publică a celor care au suferit sub sfîrșitul regim de prigoană cere onoratului guvern luarea de măsuri care să arate că o nouă lume și o nouă concepție de viață vor fi întronate.

Altfel, hecatombele care s-au adunat abundant peste tot n-ar fi servit la nimic. Morții nu cer răzbunare, dar cer cel puțin instaurarea dreptății pentru care și-au risipit viețile.

În consecință, cerem onoratului guvern, preocupat fără îndoială să instaureze noile îndreptare de viață, să pășească cît mai repede la soluționarea a două mari cerințe ale momentului:

1. Îndepărțarea grabnică din administrațiile publice, din posturile de propagandă, educație, ori măcar de influențare a opiniei publice, a tuturor elementelor fascisto-legionare, care întrețin vechea mentalitate de oprimare, ură și îndreptate.

2. Repunerea imediată în toate drepturile politice, administrative, profesionale și patrimoniale ale populației evreiești, așa cum s-a făcut în Franța, Italia și Polonia eliberate, iar în timpul din urmă chiar și în Bulgaria.

Întreaga structură a ideologiilor învinse trebuie schimbată în toată profunzimea ei.

În acord cu marea majoritate a opiniei publice democratice, facem acest călduros apel guvernului. Numai de la această prefacere inițială pot izvori celealte măsuri care vor desăvîrși noua față a României în adevăr democrată.

Credem că guvernul, compus din forțele democratice ale țării, împărtășește cu noi acest mod de a vedea. Cu atât mai mult el trebuie să realizeze aceste măsuri primordiale doveditoare ale introducerii unui spirit, în adevăr democratic și omenesc.

Impărtășind în totul cerințele opiniei publice democratice, al căror echipă ne facem, rugăm călduros guvernul să mediteze la decretarea legilor care vor trebui să traducă în fapt aceste inevitabile cerințe ale momentului istoric prin care trecem.

Comitetul de conducere
al Partidului Socialist-Țărănesc

■ „România liberă”, an II, nr. 19 din 3 septembrie 1944, p. 3.

910

1944 septembrie 4. Chemare a Comitetului Uniunii Tineretului Socialist din România pentru înfăptuirea Frontului Unic al tineretului muncitor.

Tineri muncitori, țărani și intelectuali !

Lupta ce se duce pe tărîm internațional împotriva fascismului barbar și apropie de izbînda principiilor noastre sociale și democratice.

Poporul român s-a alăturat cu tot elanul său acestei lupte istorice, dărîmînd unul dintre cei mai puternici piloni ai puterii hitleriste.

Dar atît nu ajunge !

O dată doborât cel mai puternic dușman al progresului uman, nouă ne încumbă sarcina de a clădi o lume nouă, întemeiată pe idealul de dreptate și mișcării sociale.

Noi am suferit cel mai mult de pe urma guvernului reaționar. În fabrici, ateliere, școli și universități energia vitală a tineretului a fost stoarsă fără milă pentru a prelungi doar cu cîteva clipe viața muribundei clase dominante.

Perspectiva dată tineretului i-a fost moartea, cîntată și slăvită de poeți, presa și așa-zisele instituții de educație și cultură aservite clasei asuprîtoare. Nici o perspectivă de viață pentru tineret; nici o îndrumare pe calea realizării nevoilor și aspirațiilor sale naturale. Am fost înșelați în buna noastră credință și sacrificiați unor scopuri banditești.

Noi știm să murim, însă pentru idealurile clasei muncitoare și dreptatea viață și libertate al poporului român.

Tineri de pretutindeni !

Vă chemăm să vă alăturați nouă în lupta împotriva acelora care ne-au înșelat întruna, distrugîndu-se idealurile și viețile neîmplinite, și pentru întrebuințarea energiei și avîntului nostru în folosul clădirii unei lumi noi, bazată pe dreptatea socială.

Trebuie să contribuim cu resursele noastre la munca de înălțare a societății pe o treaptă mai înaltă de viață economică, politică și morală, alături de Partidul Social-Democrat.

Pentru realizarea acestui ideal ne adresăm tuturor organizațiilor de tineret inspirate de idealurile largi ale omenirii progresiste. Tineretul socialist înțelege să ducă lupta împreună cu tineretul comunist într-un front unic pentru ca unitatea noastră de clasă să constituie temelia de granit a unui front larg antifascist al tineretului și să îndrepte lupta noastră pe calea realizării intereselor tuturor categoriilor de tineri care suferă de pe urma rănduirii nedrepte a societății capitaliste.

Trăiască tineretul socialist!

Trăiască Frontul Unic al tineretului muncitor!

Comitetul Uniunii Tineretului Socialist din România

■ „România liberă”, an II, nr. 20 din 4 septembrie 1944, p. 2.

911

1944 septembrie 4. Comunicat telegrafic transmis de Serviciul de presă din Stockholm în legătură cu articolul intitulat *Guvernul Quisling clandestin român*, publicat în ziarul „Arbetaren”.

Ministerul Afacerilor Străine
Direcția Presei

4 septembrie 1944

Serviciul de presă din Stockholm comunică telegrafic: 1. *Guvernul Quisling român*

„Arbetaren”, din 31 august, publică un articol intitulat *Guvernul Quisling¹ clandestin*, afirmînd că părăsirea de către România a alianței cu Germania s-a produs ca o surpriză foarte neplăcută pentru „domnii de la Berlin”.

Dovadă faptul că ei s-au lăsat surprinși de evenimente și au îngăduit să treacă nu puțin timp înainte de a lua măsuri concrete.

Singura măsură pe care au luat-o repede și pe care se pare că au avut-o la îndemnă pentru orice eventualitate este guvernul Quisling.

Lumea asistă la un spectacol tragic-comic, căci, deși a trecut multă vreme de la evenimentele din România și deși germanii sunt pe punctul de a fi complet izgoniți din această țară, ei nu se hotărăsc să comunice întregii

¹ La 9 aprilie 1940 forțe de desant navale și aeropurtate germane au invadat Norvegia. Acțiunile trupelor invadatoare au fost facilitate de intensa activitate desfășurată de partidul fascist norvegian „Nasjonal Samling”, condus de Vidkun Quisling. În după-amiaza aceleiași zile, cind forțele armate norvegiene opunere rezistență trupelor invadatoare, Vidkun Quisling a anunțat la radio formarea unui nou guvern și a cerut înșetarea rezistenței armate, creind astfel confuzie în rândurile armatei și populației. Intrat în analale celui de-al doilea război mondial ca un caz tipic de trădare a intereselor naționale ale unui popor, „cazul Quisling” a definit în sens peiorativ toate guvernele „colaboraționiste” instaurate în Europa de cel de-al treilea Reich.

lumi numele quislingilor români. Chiar românii pe care germanii intenționează să-i facă să guverneze printre-un regim compus în grabă nu au fost informați asupra numelor oamenilor cărora li s-au distribuit diferite demnități. Aceasta prezintă, desigur, un oarecare risc pentru întregul aranjament, dat fiind că guvernul numit de Berlin², dacă intenționează să facă ceva, ar trebui să apară și să încearcă să adune pe eventualii săi adepți mai înainte ca ultimul german să părăsească teritoriul românesc.

Alte experiențe germane cu guvernele Quisling nu au dat rezultate destul de încurajatoare pentru ca Reich-ul să spere că românii se vor grăbi să se adune sub sceptrul unui Quisling imediat ce a sunat semnalul de alarmă, fără ca măcar să întrebe care sunt numele celor care fac apelul.

Guvernul Quisling anonim este lucrul cel mai curios în felul său pe care lumea l-a văzut pînă acum. Mai înainte, asemenea domni nu făceau parte tocmai din numărul celor care au obiceiul să evite publicitatea (deși în situația actuală destui quislingi, și nu numai cei ce stau pe scaunele guvernamentale, ar prefera să fi rămas anonimi).

După toate probabilitățile, guvernul Quisling român nu există decît în imaginația propagandei naziste. Se va reuși poate să se adune un număr suficient de quislingi pentru a se da la iveală o listă guvernamentală întrucîptă completă, dar atunci va fi probabil ireparabil prea tîrziu ca să se înceapă o acțiune cu o anumită direcție. Regimul Quisling se află în mod iremediabil în declin.

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Presa externă, dosar nr. 2/1944, f. 7-8.

912

1944 septembrie 6. Fragmente din circulara dată de Constantin I. C. Brătianu, președintele Partidului Național-Liber, către organizațiile din țară, prin care cheamă membrii partidului la susținerea guvernului, a luptei pentru eliberarea teritoriului național și pentru democratizarea aparatului de stat.

„Din ziua de 23 August, regimul dictatorial a încetat să mai existe, ostilitățile cu U.R.S.S. au încetat și trupele noastre în acord cu Aliații și cu interesele permanente ale statului, reducînd ultimele rezistențe germane,

² Chiar în noaptea de 23 spre 24 august, după ce i s-a adus la cunoștință vestea arestării lui Antonescu și declarăția șefului statului român de încetare a ostilităților cu Națiunile Unite, Hitler a ordonat forțelor germane din România „să reprime puciul, a captura pe rege și camarila de la palat și de a constitui un nou guvern în frunte cu un general filogerman în caz că mareșalul Antonescu nu mai este de găsit”. A doua zi, la 24 august, jurnalul de război al Grupului de armate „Ucraina de Sud” consemna următoarele concluzii ce defineau pe deplin situația din România „Noul guvern român trebuie luat în serios; nu trebuie să ne lăsăm pradă iluziei că ar fi vorba de o clică restrinsă de trădători; în spatele lui se află întregul popor român și mai ales întregul corp de generali [...] Nici un general român nu este gata să continue lupta de partea germanilor”. În poziția eforturilor Berlinului, în România nu au fost depistați oameni politici sau militari care să formeze un guvern colaboraționist. Evidențindu-se unanimitatea de voință și acțiune ce a caracterizat marea ridicare la luptă a poporului român, într-un document german din 30 august 1944 se menționa: „Întrucît la această dată lipsește baza teritorială pentru un guvern național [filogerman] român și pînă în prezent nu se cunosc în zona noastră de autoritate personalități române militare sau politice care ar fi putut să preia sarcina formării unui asemenea guvern, nu poate fi vorba deocamdată de înființarea acestuia”.

au început campania pentru eliberarea Ardealului de nord, alături de armatele Uniunii Sovietice.

Lupta României alături de aliații ei firești a început.

Pentru susținerea acțiunii ce se impune țării în vederea reîntregirii hotarelor și înțoarcerii la formele de viață democratică, cele patru partide ce au dus lupta pentru răsturnarea dictaturii și pentru eliberarea de sub oprișuna germană, constituite în Blocul Național-Democratic, au hotărît să dea tot sprijinul lor guvernului Maiestății sale regele, pentru desăvîrșirea operei ce i-a fost încredințată.

Credincios tradițiilor sale naționale și liberale, partidul nostru este dator să susțină din toate puterile această acțiune de eliberare națională și de restaurare democratică.

De aceea, mînă în mînă cu Partidul Național-Țărănesc, cu cel Comunist și cu cel Social-Democrat, încadrate în Blocul Național-Democratic, Partidul Național-Liber continuă pe linia politică sale națională, susținînd guvernul ce are drept misiune reîntregirea hotarelor și pregătirea păcii".

În încheiere circulara spune:

„O dată cu această acțiune lăuntrică de partid, veți căuta a păstra cît mai strîns contactul ce ați luat cu reprezentanții din județul dv. ai celor-lalte trei partide din Blocul Național-Democratic, a coordona acțiunea dv. cu a lor, pregătind astfel calea viitorului guvern de concentrare națională, care o dată cu pacea, va avea de desăvîrșit greaua operă de reconstrucție și refacere a țării".

■ „România liberă”, an II, nr. 25 din 9 septembrie 1944, p. 3.

913

1944 septembrie 7. Manifest al Comitetului Central al Partidului Comunist Român care cheamă la luptă pentru eliberarea Transilvaniei, democratizarea aparatului de stat și continuarea războiului împotriva armatelor hitleriste.

Muncitori, muncitoare, țărani, patrioți, cetățeni !

La 6 septembrie 1940 poporul român a primit o lovitură groaznică. În acea zi Antonescu împreună cu legionarii au pus mîna pe puterea de stat. Aduși la putere de Germania fascistă, ei au dat România pe mîna lui Hitler.

La adăpostul baionetelor germane și cu ajutorul bandelor legionare țara a fost jefuită, poporul asuprit, umilit, chinuit. Oricine schița un gest de protest era închis sau asasinat. Hitler însă nu avea nevoie numai de bogățiile României. El avea nevoie de carne de tun pentru războiul său de jaf și de cotropire. Antonescu și legionarii i-au dat și aceasta.

Împotriva intereselor și năzuințelor poporului și statului român, Antonescu a băgat țara în război. Sute de mii de tineri români au fost trimiși să jefuiască, să omoare și să moară pentru Germania hitleristă.

Patrioți, cetățeni !

Partidul Comunist a luptat întotdeauna pentru interesele poporului român. Si de data aceasta el a pregătit și condus lupta pentru zdrobirea dicturii fasciste și izgonirea slugilor lui Hitler. În jurul steagului ridicat de Partidul Comunist s-au strâns cele mai hotărîte forțe ale democrației românești. Așa s-a închegat Frontul Unic Muncitoresc și Blocul Național-Democratic.

Patrioți, cetățeni !

Pentru răsturnarea regimului banditesc al lui Antonescu, aceste forțe ajutate de glorioasa Armată Roșie și de Armata Română au fost de ajuns. Dar lupta nu s-a terminat.

Trădătorii poporului, criminalii de război trebuie trași la răspundere. Agenții hitleriști uneltesc, completează. Ei trebuie scoși din viață publică. Trebuie demascați, izolați. Libertățile cucerite trebuie apărate, lărgite. Ardealul vîndut de Antonescu și legionari așteaptă să fie eliberat. Fiarea hitleristă, grav rănită, mai amenință. Ea trebuie nimicită.

Pentru atingerea acestor obiective forțele de mai sus nu sunt de ajuns. De aceea Partidul Comunist luptă pentru săvârșirea Frontului Unic Național Patriotic al întregului popor român și al popoarelor conlocuitoare¹. Interesele poporului român cer aceasta. Orice patriot o să înțeleagă aceasta.

Muncitori, muncitoare, țărani, cetățeni, patrioți !

În ziua de 6 septembrie 1940, Antonescu și legionarii au vîndut Ardealul și au dat țara pe mîna lui Hitler².

În ziua de 6 septembrie 1944, Partidul Comunist vă cheamă la luptă: Pentru eliberarea Ardealului.

Pentru stîrpirea rămășițelor hitleriste din aparatul de stat, instituții, întreprinderi, presă.

Pentru nimicirea fiarei hitleriste la ea acasă.

Strîngeți rîndurile pentru atacul hotărîtor.

Victoria contra forțelor întunericului este în fața noastră. S-o cucerim sub steagul lui Horia și Tudor.

Români !

La 6 septembrie veniți la întrunirile patriotice ale Uniunii Patriotice și Blocului Național-Democratic. Dovediți în această zi că sunteți hotărîți să duceți la capăt lupta contra bestiilor hitleriste și agenților lor din România.

Moarte cotropitorilor germano-fasciști !

Moarte trădătorilor de țară din slujba lor !

¹ Termenii de popoare conlocuitoare și de minorități naționale, ce se găsesc în multe documente de epocă, au fost utilizate, impropriu, în sensul de „naționalități conlocuitoare”.

² În sensul că generalul Ion Antonescu și-a luat angajamentul de a executa sentința Dictatului de la Viena din 30 august 1940.

Trăiască Armata Roșie și Armata Română în luptă unită pentru eliberarea Ardealului!

Trăiască Partidul Comunist din România!

Trăiască România liberă, independentă și democratică!

Comitetul Central al Partidului Comunist
din România

■ „România liberă”, an II, nr. 23 din 7 septembrie 1944, p. 1.

914

1944 septembrie 7. Notă referitoare la refugierea unor patrioți sărbi în România, care au cerut să fie înarmați pentru a lupta împotriva trupelor hitleriste.

România

Președinția Consiliului de Miniștri
Cabinet

Nota nr. 40

1944, luna septembrie, ziua 7

Pînă în prezent au trecut frontiera în România circa 192 de tineri sărbi, fugiți din cauza prigoanei germane.

Ei cer să fie înarmați și constituîți în unitate pentru a lupta contra germanilor.

Locotenent-colonel
Stelian Iamandi

[Rezoluție]

[Să fie dirijați de autorități la cele mai apropiate unități rusești]

Comunicare către Comandamentul teritorial I și VII, precum și Ministerul de Interne.

General adjutant
Sănătescu

8 septembrie 1944
Comunicare conform
ordinului dlui general Sănătescu

■ Arhivele Statului București, fond Președinția Consiliului de Miniștri, Cabinetul militar Sănătescu-Rădescu, dosar nr. 6/1944, f. 1.

1944 septembrie 7. Raport al generalului Gheorghe Mihail privind cauzele demisiei din funcția de șef al Marelui Stat Major.

București, 7 septembrie 1944, ora 2

Domnule ministru,

a) Armata română, cu începere din noaptea de 6/7 septembrie, ora 0, intră sub ordinile comandamentului sovietic, fiind împărțită la următoarele grupuri de armate sovietice:

1) Armata 3 română (comandant general Dăscălescu), din Oltenia și Muntenia, la comandamentul 75 de corp de armată sovietic, post comandă Drăgănești.

2) Armata 1 română (comandant general Macici), din Banat, Ardealul de vest și nord-vest, la comandamentul Grupului de armate sovietic general Managarov, post comandă la Clejani.

3) Armata 4 română (comandant general Avramescu), din Ardealul de nord și est, la comandamentul Grupului de armate sovietic general Trofimenco, post comandă Tîrgoviște.

În aceste condiții atributele șefului Marelui Stat Major sunt grav știrbite; și rămîn doar atribute de aprovisionări și evacuări.

b) Marinei regale române i s-a făcut marea dezonoare ca echipajele române să fie debarcate de pe vase și înlocuite cu trupe sovietice.

Pentru motivele arătate mai sus, binevoiți, domnule ministru, a primi demisiunea mea din funcția de șef al Marelui Stat Major.

General adjutant Gh. Mihail

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 332, dosar nr. 218, f. 97–98.

1944 septembrie 9. Apel al Uniunii Patrioților austrieci din România prin care, apreciind contribuția armatei române la lupta antihitleristă, se angajează să participe, alături de Națiunile Unite, la înfringerea Germaniei naziste.

Austrieci!

La Conferința de la Teheran Uniunea Sovietică, Marea Britanie și Statele Unite ale Americii au declarat nulă și fără valoare anexarea Austriei de către Reich-ul german.

România a făcut un sfîrșit radical teroarei naziste în țara ei proprii printr-o hotărîre curajoasă, unică în felul ei.

Atitudinea conducerii naziste corespunde în totul mentalității sale proprii, cuvinte de onoare călcate, avioane Stukas contra femeilor și copiilor, brutalitate împerecheată cu prostia nemărginită și arroganța prusacă. În faimoasele 5 minute după ora 12 s-au demascat și au arătat lumii adevărata lor față, desfigurată de ură oarbă și dorință de distrugere.

Austrieci !

Vitejilor soldați români și victorioasei Armată Roșii trebuie să le mulțumim că după ani de asuprire și de suferință nespusă a sunat și pentru noi ora eliberării de jugul prusac, că am recăștigat dreptul de a ne exprima liber părerile ! Este numai o chestiune de cîteva săptămîni, ca și mult iubita noastră patrie să reînvie în suveranitatea sa deplină de stat. Dar acum, noi austrieci, credincioși patriei noastre, să ne unim sub vechiul steag al Republicii Democratice Austriece și să mergem umăr la umăr cu România și cu Națiunile Unite pentru a libera patria noastră și lumea, definitiv, de cel mai teribil flagel al omenirii, care a existat vreodată, de militarismul prusac și de banditismul hitlerist.

Trăiască România, țara noastră ospitalieră !

Trăiască Austria !

Uniunea Patrioților Austrieci

■ „România liberă”, an II, nr. 25 din 9 septembrie 1944, p. 1.

917

1944 septembrie 11—30. Dare de seamă asupra acțiunilor Școlii de subofițeri de rezervă de infanterie Radna.

Școala de subofițeri de rezervă
infanterie Radna

Prin ordinul Corpului 7 teritorial operativ nr. . . .¹ din 13 septembrie 1944, comunicat verbal încă din ziua de 11 septembrie 1944, Școala de subofițeri rezervă infanterie Radna se constituie în Detașamentul Păuliș.

Misiunea detașamentului : apărarea defileului în zona Păuliș — Ghioroc
— Cuvin

Forțe puse la dispoziția detașamentului:
batalioanele 1 și 2 Școala subofițeri

1 pluton infanterie din Regimentul 93 infanterie, parte sedentară
1 pluton infanterie din Regimentul 38 artilerie, parte sedentară
Divizionul 61 artilerie grea (2 baterii 122 mm) [. . .]

¹ Lipsă în text.

14 septembrie 1944

1. Inamicul, chiar în dimineața zilei, ia contactul cu dispozitivul apărării.

Execuță recunoașteri de luptă cu blindate și infanterie purtată, în forță de 1–2 batalioane.

Efortul este dirijat pe comunicația principală Sâmbăteni-Păuliș, în scopul de a forța direct gura defileului.

Aceste atacuri au fost repetate de 6 (șase) ori în sectorul Batalionului 2 elevi axat cu apărarea pe această comunicație.

În sectorul Batalionului 1 elevi acțiunea de luptă mai redusă: 3 recunoașteri de forță unei companii însoțite de cîte 2–3 care de luptă.

Se observă, de asemenea, vîe activitate de recunoaștere din direcția Panatul Nou spre Siria și Covășinți.

2. *Reacțiunea apărării*

Toate încercările de pătrundere a inamicului sunt respinse categoric, lăsînd de fiecare dată, pe teren, în fața apărării, care de luptă distruse și morți numeroși. Apărarea rămîne intactă pe întregul traseu al poziției.

Încep a sosi fracțiuni ruse din avantgarda Corpului 18 blindat (Regimentul 32 moto), care întăresc cu 1–2 companii infanterie și în special tunuri anticar, dispozitivul Detașamentului Păuliș.

15 septembrie 1944

1. *Informații*

Din activitatea zilei precedente, prin observări și recunoașteri, se deduce că inamicul a renunțat la o forțare directă a defileului și își grupează forțele pentru a ataca flancul drept al apărării, în zona Ghioroc - Cuvîn, unde s-au semnalat aproximativ 20 care de luptă și infanterie, aproximativ 2–3 batalioane.

În cursul nopții de 14/15 septembrie 1944 s-au semnalat continuu zgomote de motoare.

Recunoașterile aduc informații că infanteria inamică se apropie de poziția ocupată de Batalionul 1 elevi, din direcția vest și nord (Ghioroc și Covășinți).

2. *Măsuri*

Se întărește Batalionul 1 elevi (dreapta) cu:

un pluton anticar ce a fost luat de la Batalionul 2 elevi (stînga), devenit disponibil prin înlocuire cu un pluton anticar rusesc. Acest pluton este instalat cu 2 piese pe marginea nord Cuvîn și cu alte 2 piese în linia apărării la vest Ghioroc;

un pluton de pușcași din rezerva Batalionului 2 elevi, care se instalează ca rezervă în zona gării Ghioroc.

Compania 5 elevi, rezerva detașamentului, este apropiată de la Baratca la Păuliș, gata a interveni la nevoie.

3. Acțiunea inamicului în ziua de 15 septembrie 1944

În dimineața zilei, ora 5,45', conform așteptărilor, inamicul atacă puternic dinspre nord și dinspre vest Batalionul 1 elevi.

Reușește, după lupte grele ce durează 4 ore pe străzile din Cuvin și Ghioroc, să ocupe aceste localități.

Pătrunde în poziția Bateriei 2 din satul Păulișul Nou, rupind legătura dintre batalioanele 1 și 2 elevi.

4. Reacțiunea apărării

a) Batalionul 2 respinge prin contraatac un atac local, dar viguros, al inamicului ce pătrunse în flancul său drept, în legătură cu atacul dat de inamic în sectorul poziției Bateriei 2.

b) Compania 5 elevi (rezerva) contraatacă și recucerește poziția bateriei împingînd apărarea pînă la legătura dintre batalioane.

c) Batalionul 1 elevi se regrupează și organizează o nouă apărare pe lîziera nord Miniș, în prelungire spre nord-est pe pantele cu vîi est Miniș.

Situatia este restabilită, dispozitivul încheiat, însă amenințarea flancului drept rămîne permanentă, din lipsă de forțe infanteristice, care să prelungească și să acopere suficient acest flanc.

d) Am cerut Armatelor 1 și s-a aprobat întărirea Detașamentului Păuliș cu Batalionul 1 [Regimentul] 96 infanterie care în după-amiaza zilei a fost dirijat de la Șiștarovăț (sud Lipova) la Cladova.

Am dat misiune acestui batalion să înainteze prin Cladova spre nord-vest și să ocupe înălțimea cota 471 (2 km nord-est Ghioroc), a păstra această înălțime rezistînd chiar la încercuire, a face legătura cu Batalionul 1 elevi de pe pantele est Miniș.

În seara aceleiasi zile Batalionul 1 [Regimentul] 96 infanterie raportează de ocuparea înălțimii cu cota 471.

Legătura cu Batalionul 1 elevi este slab realizată din cauza spațiului mare dintre aceste două unități.

e) Se iau măsuri de siguranță pe Valea Cladovei contra unei pătrunderi dinspre Agriș (nord): 1 companie din Batalionul 1 [Regimentul] 96 infanterie, cu tunuri anticar și care de luptă rusești.

Situatia la căderea nopții este aceeași din schița nr. 2 ².

16 septembrie 1944

1. Inamicul

a) Atacă cu un regiment proaspăt adus, pe înălțimile est Cuvin-Ghioroc, pe direcția nord-sud reușind o respingere a Batalionului 1/[Regimentul] 96 infanterie.

b) Continuă atacul, amenințînd serios cu învăluirea flancului drept al Batalionului 1 elevi și întreaga apărare din defileu.

c) Masează forțe blindate în Ghioroc, atacînd frontal cu infanterie și care de luptă pe comunicația Ghioroc-Miniș.

² Anexele din acest document nu se publică.

2. Reacțiunea apărării

- a) Frontul batalioanelor 1 și 2 elevi rămîne neclintit. Mici pătrunderi locale sunt restabilete imediat prin contraatacuri de grupe de luptă.
- b) Batalionul 1 [Regimentul] 96 infanterie resprins de pe cota 471 este regруpat în apărare pe Valea Cladovei, cu mare greutate.
- c) Un batalion rus ce sosește pe mici fracțiuni (infanterie din Corpul 57 armată) este împins pentru a prelungi spre nord-est flancul drept al apărării.
- d) Compania 3 elevi (specialiți: telefoniști și pioneri), ceea ce s-a putut scoate disponibil, se constituie o nouă rezervă a detașamentului (45 elevi) cu misiunea de a ocupa punctul trigonometric 365 (Păuliș) și a opri înaintarea inamicului spre sud.

e) Încep să soseacă alte unități, de toate armele, din Corpul 57 rus, care în majoritate se amplasează pe Valea Cladovei.

Ziua de 16 septembrie 1944 a fost ziua de maximă criză a apărării defileului.

Patrule inamice ajunseseră, prin pădure, pînă la Cladova și pe pantele cu vîi nord Mureș și est Păuliș.

Postul de comandă al detașamentului a fost bătut cu focul de infanterie și aruncătoare în tot cursul zilei de 16 septembrie 1944 și în noaptea de 16/17 septembrie 1944.

Dispozitivul în seara zilei de 16 septembrie 1944 este cel din schița nr. 3.

17 septembrie 1944

1. Inamicul

a) Continuă atacul de la nord-sud, pe înălțimile est Miniș, cu forțe de infanterie proaspete.

În înaintarea sa spre sud învăluie flancul drept al apărării de la est Miniș și întîlnește frontal rezistența Companiei 3 elevi pe punctul trigonometric 365 (Păuliș), unde se angajează o luptă violentă. Lupta pe această înălțime durează 3 ore în care timp Compania 3 rezistă cu înverșunare.

- b) Alte fracțiuni se îndreaptă prin masivul păduros spre Cladova.
- c) Atacurile frontale continuă în zona Miniș fără rezultate.
- d) La nord gara Ghioroc a fost semnalat un tren blindat.

2. Reacțiunea apărării

a) În timp ce Compania 3 elevi luptă greu pe înălțimea punctul trigonometric 365, debordată pe la flancuri de către atacatori, un batalion rus, sosit chiar în cursul cînd se dădea luptă pentru punctul trigonometric 365, este dirijat de la Baratca pe dealul Radnei spre cota 351, căzînd în spatele atacului inamic. Se capturează în această acțiune un batalion întreg inamic (350 prizonieri).

Măsura de a contraataca aparține comandamentului rus, în urma informării de la punctul trigonometric 365 asupra situației.

b) Concomitent cu contraatacul de la punctul trigonometric 365 am ordonat Batalionului 1 [Regimentul] 96 infanterie ca din poziția în care se află pe Valea Cladovei să contraatace inamicul din Viile Cladovenilor și să

recucerească înălțimea cota 471. În sprijinul Batalionului 1 din Regimentul 96 infanterie s-a dat una baterie 122 mm din Divizionul 61 artillerie grea, ce a fost instalată la 2 km vest Radna.

Atacul progresează încet. Până în seara zilei Batalionul 1 din Regimentul 96 infanterie reușește să respingă inamicul din zona Viile Cladovenilor și să pună stăpânire pe cotele 289 și 273. Deși obiectivul nu a fost cucerit, totuși acțiunea constituia o amenințare a inamicului ce se mai găsea pe dealul est Miniș și o asigurare a flancului drept amic.

c) Restul dispozitivului rezistă, păstrând în întregime poziția din ziua precedență.

d) Batalionul 2 și parte din Batalionul 1 elevi sunt înlocuite de forțe rusești, la căderea nopții, și regrupate în rezervă la 2 km vest Radna.

Fracțiuni din companiile 1 și 2 din Batalionul 1 elevi fiind strâns angajate în luptă în sectorul Miniș, rămân mai departe a acționa cu trupele ruse.

e) Corpul 57 armată în curs de concentrare în zona Valea Cladovei-Păuliș. Dispozitivul realizat este cel din schița nr. 4.

18 septembrie 1944

1. Inamicul

În cursul acestei zile atitudinea sa este mai calmă. Nu s-au mai observat noi forțe în sector. Dimpotrivă, recunoașterile aduc informații care duc la concluzia că dealurile est Ghioroc și Miniș sunt mai slab ocupate ca în zilele precedente.

2. Reacțiunea apărării

a) Batalionul 1 din [Regimentul] 96 infanterie recucerește cota 471, în urma unui nou ordin de atac ce i-am dat. Rezistențele întâlnite au fost slabe.

b) Pe restul frontului activitate de luptă locală.

c) Gruparea forțelor Corpului 57 armată rus este aproape terminată. Situația în seara zilei este aceea arătată în schița nr 5.

19 septembrie 1944.

1. Inamicul

Activitate de luptă redusă, mărginindu-se la patrulări în zona împădurită.

2. Trupele amice

a) Un regiment sovietic execută curățirea de la sud-nord a regiunii împădurite, făcind legătura cu Batalionul 1 [Regimentul] 96 infanterie.

b) Concomitent, din sectorul de luptă Miniș trupele apărării, între care și fracțiunile de elevi neînlocuite, pornesc la atac, însotite de care de luptă, recucerind localitățile Ghioroc și Cuvin și urmărind până la 3–4 km spre vest inamicul ce se retrage în dezordine, lăsând pe teren o bogată pradă de război și numeroși prizonieri.

Resturile încercuite între Ghioroc-Cuvin și înălțimile la est de aceste localități vor fi curățite în ziua de 20 septembrie 1944.

c) Gruparea forțelor Corpului 57 armată rus este terminată.

d) Batalionul 2 elevi primește misiunea de a face siguranță flancului drept în zona Cladova, cu fața la nord contra eventualelor atacuri dinspre Agriș și Valea Cladova Mare.

Legătura la stînga cu Batalionul 1 din Regimentul 96 infanterie de la cota 471.

Dispozitivul realizat în seara zilei de 19 septembrie 1944 este cel din schița nr. 5 [. . .]

30 septembrie 1944

[. . .] II. Rezultate (din punct de vedere tactic)

Detașamentul Păuliș, la început numai cu forțe proprii (14–15 septembrie 1944), ulterior în colaborare cu forțele rusești din Brigada 32 moto (16–20 septembrie 1944), a menținut poziția din gura Defileului Mureș împotriva tuturor atacurilor inamice, date cu forțe mult superioare.

A stăvilit atât atacurile frontale, dar mai ales acele de învăluirea flancului drept și a spatiului, asigurînd *tot timpul* libertatea de acțiune și concentrarea Corpului 57 armată rus, pentru a putea trece la ofensivă în ziua de 20 septembrie 1944. Misiunea detașamentului a fost complet îndeplinită.

III. Pierderi

a) Forța combativă a detașamentului inițial, în oameni, armament și materiale: a se vedea situația anexă nr. 1.

b) Pierderi în oameni: anexa nr. 2.

c) Pierderi în materiale: a se vedea situația anexă nr. 3.

d) Consum de munițiuni: a se vedea situația anexă nr. 4.

IV. Capturi

a) *Forțe inamice angajate*

În fața Detașamentului Păuliș au acționat: Divizia 1 blindată „Budapesta”; regimenterile 8, 10, 11, 12, 14, 19 și 21 infanterie; batalioanele 21 și 31 honvezi independente.

Prizonierii capturați în operațiunile de la 15–20 septembrie 1944 specificați în situația anexă nr. 5 fac parte din unitățile sus-menționate, care au operat în zona Păuliș-Ghioroc-Cuvin.

b) Prizonieri: situația anexă nr. 5.

c) Armament și materiale de război: a se vedea situația anexă nr. 6

V. Pe ziua de 1 octombrie 1944, conform ordinului Armatei 1 nr. 42 568/1944, școala se înapoiază de la Ineu-Regele Carol, reluîndu-și activitatea în garnizoana de reședință Radna.

Comandantul Detașamentului Păuliș (Școala subofițeri Radna)

Colonel Alexandru Petrescu

1944 septembrie 15—16. Stenogramele ședințelor Consiliului de Miniștri în care s-au discutat clauzele Convenției de armistițiu.

A fost prezent întreg guvernul, împreună cu comisia care a dus tratativele de la Moscova, afară de prințul Știrbei.

Domnul ministru Pătrășcanu citește actul de armistițiu, făcind la preambul următoarele observațuni: Delegația noastră a cerut ca să dispară din textul armistițiului cuvintele „recunoscând învingerea, România a cerut armistițiu”. Dl Molotov a argumentat că învingerea noastră este o realitate, că trupele sovietice sănătate pe teritoriul României și că armatele române se retrag, bătute. Aceasta, deci, fiind o realitate nu trebuie să se evite argumentele trecute în text.

Delegația română a revenit, arătând că armistițiul s-a produs nu prin forța înfringerii noastre militare, ci prin o acțiune politică și că aceste condiții care urmează să fie stabilite în actul de armistițiu au fost de multă vreme discutate cu Alianții și deci guvernul actual, care este emanătunea acestor care au ajutat armistițiul și nu este vechiul guvern, care poate fi făcut răspunzător pentru situația militară a României, are o altă bază juridică decât dacă ar fi rămas guvernul vechi.

Punctul de vedere românesc, totuși, nu a fost recunoscut.

Domnul ministru Buzău arată că textul preambului vorbește despre România, care a fost în război cu mai multe țări aliate. Textul nu este precis, pentru că noi nu am fost în război cu majoritatea țărilor aliate, ci numai cu trei din numeroasele țări care constituiesc grupul aliaților.

Domnul ministru Dămăceanu, comentind articolul 1, arată că primul element pe care l-a ridicat delegația noastră a fost obținerea datei de la care se scurge armistițiul. În proiect au fost trecute în locul datei puncte libere, pentru a se putea completa ulterior data. Delegația noastră a cerut ziua de 24 august, de cind, în mod efectiv, România a intrat în război cu Germania și Ungaria.

S-a argumentat că România a luptat și după data de 24 august, întrucât ordinele au sosit pe front tardiv.

Totuși, după lungi discuții, comisiunea noastră a avut satisfacția să se recunoască data de 24 august ca data oficială a încetării ostilităților.

Am considerat că această dată nu oglindește numai o realitate, dar în același timp ne va fi folositoare fie la revendicarea unui drept mai tirziu la încheierea păcii, cît în special la fixarea anumitor detalii de execuție, cuprinse în clauzele armistițiului. și într-adevăr, în ședința din 11 septembrie, cind ni s-a înmînat textul definitiv, ni s-a comunicat și verbal că s-a admis data de 24 august, ora 4.

A doua chestiune din art. 1 care se degaje este aceea a cooperării militare româno-sovietice.

S-a admis cantitatea celor 12 divizii de infanterie și a trupelor suplimentare.

Domnul general Sănătescu: Angajamentul este să cooperăm cu minimum 12 divizii. Dar diviziile formate din prizonierii români intră în numărul acestora? Diviziile organizate în Moldova intră în numărul acesta?

Domnul general Dămăceanu: S-a înțeles ca numărul total al diviziilor să fie de minimum 12 divizii, formate din tot ce organizează armata română indiferent. Această chestiune de detaliu însă, precum și altele, urmează să se precizeze într-o anumită convențiune militară ce urmează a se încheia la București între comandamentul român și comandamentul sovietic.

Domnul Dinu Brățianu: Se vorbește de mijloace suplimentare. Acestea ce sănt, din ce sănt formate?

Domnul general Dămăceanu: Acestea sănt formate din artillerie grea, transmisiuni, branduri, tancri, ce se pot da.

Domnul general Potopeanu: Din cele ce spune dl general ar rezulta că diviziile regrupate de sovietici nu intră în acestea.

Domnul general Dămăceanu: Nu s-a precizat acest lucru în ședință, urmând să se precizeze prin convențiunea militară.

Domnul ministru Buzău: Avem un element de interpretat. Data de 24 august, ora 4, s-a recunoscut ca data armistițiului. Divizia Crețulescu, formată după 24 august, din trupele noastre și cu armamentul nostru, din moment ce la 24 august am început starea de război cu sovieticii însemnează că armamentul nu mai este captură de război și atunci intră în cele 12 divizii.

Domnul general Dămăceanu: Trebuie precizat acest lucru în convenția ce se va încheia între comandamentul sovietic și comandamentul român.

Toate aceste chestiuni și altele care vor urma am vrut să le prevăd în armistițiu, la această chestiune s-a opus dl Molotov, zicind că va face obiectul unor convențiuni militare ce se vor încheia ulterior.

În legătură cu aceste divizii am comunicat cinci chestiuni și anume: aceste divizii să fie înarmate în total sau în parte echipate și dotate de către Aliați. Dat fiind că mare parte din armament, echipament și materiale, fie că au fost pierdute sau capturate înainte de 24 august, ora 4, fie că au fost capturate prin dezarmarea anumitor unități ulterior acestei date, în special corporile 1, 5 și 6, între Siret și Valea Trotușului, această înarmare am solicitat să se efectueze într-un termen maximum de 15 zile.

A doua idee: Dat fiind lipsa de mijloace și având în vedere caracterul războiului pe care îl ducem am solicitat ca din aceste 12 divizii două să fie blindate, dându-li-se materialul necesar.

Al treilea, am solicitat următoarele mijloace aeriene: 50 bombardiere grele, 75 bombardiere ușoare, 175 avioane vînătoare de zi, 50 vînătoare de noapte și 24 baterii antiaeriene grele, cu muniția și accesoriile respective.

Al patrulea, am solicitat ca forțele române, inclusiv marina de război, deși luptă sub înalt comandament rusesc, ele însă să fie comandate direct de către comandanți români, pînă la grup de armată inclusiv.

Și, în sfîrșit, ultima chestiune, am solicitat ca ori de cîte ori va fi posibil marile noastre unități să aibă un sector propriu de acțiune.

Toate aceste acțiuni au făcut obiectul din seara de 11 septembrie, în ședință plenară.

În principiu, dl Molotov fiind de acord cu anumite lucruri, rămînind numai ca toate detaliile — mi-a adus argumentul pentru a nu încărca textul armistițiului — să fie concretizate în convențiunea militară care urmează să aibă loc la București.

În legătură cu aceste chestiuni, înainte de plecare, alătăieri, s-a făcut o notă verbală dlui Molotov, solicitînd ca această comisiune militară sovie-

tică să fie instituită imediat la Bucureşti, pentru ca de acolo, cu comisiunea militară română, să se treacă la discutarea acestor chestiuni.

Față de neacceptarea trecerii în armistițiu a detaliilor pe care vi le-am enumerat d-voastră, în nota pe care am înmînat-o în cursul zilei de 12, am prevăzut numai următorul lucru:

„Les alliés contribuirons pour armer, équiper et doter ces forces”.

Nici acest text nu a fost admis să fie trecut în armistițiu, rămînind concluziunea ca toate chestiunile de detaliu să se realizeze prin comisiunile militare.

Acestea aş avea de spus referitor la punctul 1.

Domnul ministru Pătrășcanu: Trebuie să atrag atenția, cînd este vorba de note verbale, aceste note se fac în scris.

Domnul ministru Buzău: Va să zică punctul 1 nu este lămurit deloc, decît numai după ce se vor forma comisiile și se va încheia convenția militară.

Domnul general Dămăceanu: Comisia a cîștigat data de 24 august, ora 4, și că aportul nostru este de cel puțin 12 divizii. Aliații au recunoscut în principiu, prin Molotov, necesitatea înarmării acestor trupe, însă toate chestiunile referitoare la înarmare, obiective, urmează să se lămurească în convenția militară.

Domnul ministru Buzău: În propunerile transmise prin telegramă delegației era o expresiune cu mult mai precisă. În textul semnat nu mai figurează această expresiune. Cum trebuie interpretat „prin ducerea războiului pînă la capăt împotriva Germaniei și Ungariei”?

Domnul general Dămăceanu: În sensul că războiul trebuie dus pînă la capăt. Ei zic așa: independența și suveranitatea României nu pot să fie asigurate atîț timp cît Germania și Ungaria nu să învinse.

Domnul ministru Buzău: Exact cum ziceau nemții cînd ne băteam în Rusia.

Domnul general Sănătescu: De altfel este logic.

Domnul Maniu: Domnilor, țin de la început să constat că textul acestui armistițiu nu corespunde cu acele conversații și acele încheieri pe care emisarii noștri din Cairo au convenit cu reprezentanții Aliații. Lucrul acesta este foarte important. Eu mulțumesc comisiunii pe care am trimis-o, prin sîrghințele depuse, pentru rezultatele obținute, desigur cu mare trudă și desigur după multe discuții. Însă aceasta nu mă împiedică să constat că Aliații nu și-au respectat înțelegerile de la Cairo. La Cairo s-au făcut înțelegeri precise. Baza acestor condiții era fixată în 6 puncte, care conțineau anumite asigurări foarte prețioase pentru România și noi cînd am făcut armistițiu și cînd am trimis comisia la Moscova am fost de credință că aceste stipulații vor fi respectate. Spre marea noastră durere, vedem că acele condiții nu au fost respectate. Vedem o situație extrem de grea, în special pentru noi care am lucrat de atîta vreme spre a putea ajunge acest scop de a avea armistițiu de acord cu Națiunile Unite. Tocmai pentru a ne elibera de sub orice învinuire am ținut să constat acest lucru. Condițiunile care le-am stabilit noi atunci erau neasemuit mai favorabile decît cele de acum, și fiindcă eu am cîtezat să recomand partidului și Maiestății sale să facă acest armistițiu, ne doare foarte mult la ce s-a ajuns. În tot cazul țin să constat că noi aceia care am pregătit această acțiune și care am discutat-o luni de zile nu sîntem vinovați pentru acest text de armistițiu. Ceea ce am preconizat era cu totul altceva. A ieșit însă altceva. Nu poartă vina dumnealor din comisie care au discutat la Moscova și nu le fac nici o învinuire, fiindcă sînt convins că au

făcut tot posibilul ca să iasă altfel. Pe de altă parte nu-i învinuiesc pentru că au acceptat acest text de armistițiu, fiindcă nu puteau face altceva. Erau într-o situație într-adevăr tragică: armistițiul declarat, de Axă ruptă, armata rusă în cooperare cu noi pentru dezrobirea Ardealului. Evident că nu puteau să stea la mijloc și trebuiau să accepte aceste puncte care multe reprezintă o adevărată capitulație nu un contract liber de armistițiu.

În să constat acest lucru pentru a ne feri de învinuirea că noi am dus țara în această situație. Ne-am gîndit bine ce facem, am fixat bine condițiunile, dar firește se întimplă și altfel fiindcă, repet, ceea ce am stabilit la Cairo nu au respectat domnii din Moscova. Sîntem mici, sîntem slabî, am făcut o politică catastrofală, conducătorii țării noastre de pînă acum au mers cu ochii închiși, ne-au dus în toate privințele în situații absolut imposibile și comisia trimisă de noi nu putea face altfel decît să semneze. Îmi închipui durerea sufletească pe care au simțit-o și sîntem alături de dumnealor în această durere. Precizez că condițiunile avute pentru armistițiu, cînd am sfătuit partidul și pe Maiestatea sa, nu erau cele care sînt astăzi. Noi toate chestiunile le-am discutat cu multă băgare de seamă. Am luat toate măsurile care se puteau lua în asemenea ocazii, dar nu am reușit cu ele.

În special, în să mulțumesc prințului Știrbei și lui Vișoianu pentru truda și sîrguința pe care au depus-o pentru a obține condițiile de la Cairo. Le mulțumesc foarte mult, mulțumire pe care o împărtășî și dv.

În special la punctul acesta, în condițiunile stabilite acolo, a fost bine precizat că Națiunile Unite ne vor înzestra cu toate mijloacele și întreg armamentul modern, pentru a putea duce lupta mai departe. A fost precizat și stabilit că noi ducem războiul pînă cînd el se șterge de pe teritoriul nostru. Din punct de vedere militar este evident că ceea ce spun dumnealor că Germania trebuie zdorbîtă definitiv este curatul adevărat, și eu nu contrazic acest lucru, totuși aș vrea să avem precizuni ca să se înțeleagă lucrul acesta pînă la sfîrșit, fiindcă, vedeți dv., războiul acesta are multe părți, nu merge numai pe continentul nostru, merge și împotriva Japoniei și în toate părțile și întreb: cum se explică, cum pînă la sfîrșitul războiului? Este bine să știm, căci războiul nostru trebuie să-l purtăm pînă cînd s-a semnat pacea definitivă, sau pînă cînd vor fi ocupate sau vor cere armistițiu Germania și Ungaria? D-voastră știți că America și Anglia vor să zdrobească Japonia. Germania este în legătură de alianță cu Japonia. Noi trebuie să mergem pînă cînd Națiunile Unite vor zdobi Japonia, sau pînă cînd Germania și Ungaria vor capitula. Aceasta este o chestiune extrem de importantă, fiindcă aceasta ar însemna să mergem cu ani înainte. Dacă s-a hotărît așa, comisia nu avea decît să accepte, clauzele militare se vor stabili în București. Întreb: în comisia militară vor lua parte și Aliații, toate Națiunile Unite ori numai Rusia? Pentru livrările de armament se obligă și Anglia și America, ori numai Rusia? Ca să știm unde să ne adresăm. Aceasta este foarte important. Fiindcă dacă este obligată numai Rusia să dea armament, e întrebarea dacă va putea da, fiindcă însăși Rusia este avizată la ajutorul Americii și al Angliei în ce privește armamentul. Al doilea, ajungînd într-o situație grea, ajungînd într-o strîmtoare, ne vom adresa și Angliei și Americii să ne dea armament și atunci Rusia poate să ne învinuiască de oarecare nedelicătete. Ce s-a hotărît? Ce s-a discutat? La ce ne putem aștepta?

Domnul ministru Pătrășcanu: La sfîrșit am să fac cîteva concluziuni. În textul armistițiului, în discuțiunile cu cei trei ambasadori, Comandamentul

aliat este reprezentat prin Uniunea Sovietică, o dată pentru totdeauna. În toate discuțiile noastre comandamentul sovietic este singurul care reprezintă Anglia și America. Toate legăturile militare ale României trec pe planul discuțiilor și înțelegerilor cu Uniunea Sovietică. Aliații, dacă vor voi să ne înmormeze, o vor face prin intermediul Uniunii Sovietice. În România comandamentul sovietic este acela care reprezintă toți Aliații. La celelalte chestiuni am să răspund la sfîrșit.

Domnul ministru Aldea: Am de precizat ceva în legătură cu ceea ce a arătat dl președinte Maniu. În să accentuez asupra faptului că, deși România în cursul celor trei ani de război contra Rusiei a avut posibilitatea să-și trimită emisari în străinătate ca să țină contact cu oameni politici, ca să rupă toate punțile politice, în special, să păstreze contactul, ca să poată preda puterea la nevoie, spre deosebire de acei care au lucrat în felul acesta în țara românească, mareșalul Antonescu, împreună cu Mihai Antonescu, s-au opus pe toate căile și nu au lăsat oamenii noștri de suprafață ca să poată pleca și să țină contact cu personalități din țările cu care suntem aliați. În să pun la curent cu ceea ce s-a planuit acum trei ani. Grație prieteniei dlui Vișoianu și mulțumită faptului că am avut relațiile mele foarte strînse care s-au continuat și după data la care mareșalul Antonescu m-a licențiat din armată, am putut să grupez pe generalul Racoviță, generalii Potopeanu și Niculescu, cu care am pus la cale răsturnarea fostului regim. Tratativele duse între noi au dus la oarecari concluziuni. În să mulțumesc și dlui Vișoianu, care m-a pus în contact cu dl Maniu, care conducea unilaterale aceste tratative cu Aliații. Mi-a înlesnit apropierea între militari, care doreau răsturnarea regimului, și dl Maniu. Prin dl Vișoianu am aflat piedicile puse oamenilor noștri și astăzi cînd am ajuns în sfîrșit la acest armistițiu am ținut să arăt parte de activitatea a fiecăruia dintre acei pe care i-am citat, arătînd în plus că am întocmit memorii care trebuiau să ajungă în mîna Aliaților, planuri care trebuiau de comun acord cu Aliații să ducă la răsturnarea regimului, la întronarea regimului actual.

Domnul general Dămăceanu: Răspund la lămurirea cerută de dl președinte Maniu. Întîi războiul urmează să se ducă de către România alături de Puterile Aliate pînă la înfrîngerea Germaniei și a Ungariei, deci nu este vorba de Japonia. Acest lucru scrie chiar în text: „A intrat în război și ducem războiul alături de Aliați împotriva Germaniei și Ungariei”. Acest lucru va să zică este precizat și în text și din discuții, că acest război se va duce pînă la înfrîngerea Germaniei și Ungariei.

Al doilea, în privința înmormării noastre de către unii sau alți aliați, de la început, dl Molotov a fost categoric, și din conținutul armistițiului rezultă acest lucru, toate chestiunile se fac de perfect acord între Aliați, prin comandamentul sovietic. Chiar dacă cumva la un moment dat America sau Anglia vor voi să ne dea armament, o vor face prin comandamentul sovietic și înțelegeau, cînd comandamentul sovietic nu va putea face acest lucru, și vor cere ei în urma propunerilor noastre de la americani și englezi. În concluzie, toate aceste chestiuni se fac printr-o organizație unică și anume comandamentul sovietic.

Domnul ministru Buzău: Este o chestiune de detaliu, însă de mare importanță. Aceasta se referă la livrările pur militare. Avem nevoie de livrări în legătură cu activitatea militară. Nu avem nici un medicament în țară

și medicamentele sănt foarte importante în legătură cu ducerea războiului. Trebuie să cerem direct de la englezi și americani sau tot prin comandamentul sovietic?

Domnul general Dămăceanu: Cred că tot prin comandamentul sovietic.

Domnul ministru Buzău: Nu avem nimic în momentul de față în țară.

Domnul general Sănătescu: Este clar că România trebuie să ducă operațiunile împotriva Germaniei și Ungariei pînă la capitularea acestora, fiindcă Germania și Ungaria nu se mai pot aștepta că pot cere armistițiul, fiindcă ele capitulează. Din momentul capitulării și pînă la pace, nu vor mai fi operațiuni, sănt numai chestiuni de ocupație. Nu mă închieteză războiul împotriva Japoniei, fiindcă rușii nu sănt amestecați în acest război, nici nu au rupt relațiile cu Japonia. Noi ducem operațiunile pînă la capitularea Germaniei și Ungariei, fiindcă nu văd că aceștia ar mai putea obține armistițiul. De la capitulare pînă la pace, va fi probabil o perioadă destul de lungă, însă aceasta este o operație de ocupație.

Domnul ministru Buzău: Deduc, deci, că trupele române nu vor fi chemate să participe la ocupația Germaniei și Ungariei. În textul original se spune: „Vor duce războiul împotriva Germaniei și Ungariei”.

Domnul Maniu: În cele comunicate de „Radar” se spune că acceptăm condițiile armistițiului impuse de reprezentanții guvernelor celor trei puteri aliate.

Domnul ministru Buzău: În textul original este că România acceptă condițiile, deci ceea ce s-a publicat la radio nu este exact.

Domnul ministru Pătrășcanu: La articolul 2 va lua cuvîntul dl Ghiță Popp. Se dă citire articolului 2 și anexei la articolul 2.

Domnul Ghiță Pop: Am făcut adăosul pentru următorul motiv: mai întîi ar fi existat un plus de cheltuială pentru întreținerea evreilor și ar fi continuat oarecare comentarii că nu ar fi încetat România cu politica ostilă împotriva evreilor. În sfîrșit, am făcut-o, mărturisesc, și cu tendința de a sublinia încă o dată, în fața Aliaților, că evreii din Ungaria au fost în ultima vreme excluși în mod sălbatic și mulți s-au refugiat în România, demonstrînd prin aceasta că România aplică un regim mai favorabil decît Ungaria. Aceasta a fost rostul acestui articol.

Domnul general Sănătescu: Cum aplicăm? Însemnează că internăm pe toată lumea. Nu internăm pe evreii refugiați din Germania și Ungaria.

Domnul general Aldea: Dacă au domiciliu forțat, nu mai este nevoie să fie internați în lagăr, fiindcă nu avem atîtea lagăre. Unii sănt de 20–30 ani, parte din femei guvernante, și internez și pe aceștia?

Domnul ministru Buzău: Sînt cetățeni germani de origine poloneză sau cehoslovacă, și internăm și pe aceștia?

Domnul ministru Pătrășcanu: Cetățenii care aparțin Reich-ului german trebuie internați.

Domnul ministru Buzău: Și pe cei polonezi?

Domnul ministru Pătrășcanu: Toți cetățenii cu pașapoarte germane trebuie internați.

Domnul ministru Buzău: Va să zică pe evrei și scăpăm și pe cehoslovaci și pe polonezi și internăm. Pot fi internați în lagăr separat cel puțin.

Domnul ministru Pătrășcanu: Aceasta este altceva. Toți cetățenii de origine etnică germană trebuie să fie internați.

Dominul ministru Buzău : Cu interpretarea aceasta sănt de acord. Vom redacta un act în care să se facă această deosebire. Foștii cetăteni ai Republicii cehoslovace și internăm?

Dominul ministru Pătrășcanu : Aceștia nu intră.

Dominul general Racoviță : Dezarmarea și internarea forțelor armate ale Germaniei s-a făcut. Forțele armate sănt prizoniere. Ce se face cu acești prizonieri, fiindcă forțele sovietice ni-i cer?

Dominul ministru Pătrășcanu : Acești prizonieri nu mai trebuie predați Uniunii Sovietice.

Dominul ministru Buzău : După convenție nu au dreptul să-i ceară.

Dominul general Racoviță : Avem o mulțime de ofițeri, soldați și muncitori de ai noștri în Germania și dacă predăm acești prizonieri condamnăm la moarte pe toți aceștia care sănt în Germania.

Dominul ministru Buzău : Nu au dreptul să ceară prizonierii germani. În armistițiu nu se spune nimic.

Dominul ministru Marinescu : A venit un colonel rus care a cerut să dăm trenuri sanitare să ia toți răniții germani de aci, să-i ducă la Iași. Vă rog foarte mult să hotărîți, fiindcă Ministerul de Război trebuie să facă acest lucru.

Dominul ministru Titel Petrescu : Delegația ar putea să ne spună în această privință cum înțeleg să interpreteze textul, dacă prizonierii intră în prada de război, fiindcă se vorbește de pradă și pradă însemnează obiecte.

Dominul ministru Pătrășcanu : Trebuie precizat prin comisia militară.

Dominul Maniu : Va să zică nu ați precizat acest punct la Moscova.

Dominul general Dămăceanu : Nu se pot ridica neprevăzute în text. Textul este clar. Nu spune nimic la prizonieri. Spune numai la trofee. De ce să pun această chestiune cînd nu s-a pus. În privința prizonierilor, nu ne-au pretins nimic. De ce să ridic această chestiune care nu a fost ridicată.

Dominul Maniu : Ne-au luat pe unii prizonieri germani, pe unii generali.

Dominul general Sănătescu : I-au luat pînă la încheierea armistițiului. După armistițiu, ce nu ne-au luat nu mai pot să ne ia.

Dominul general Racoviță : Ar trebui să ne dea înapoi ce ne-au luat de la 24 august, ora 4.

Dominul Maniu : Este extraordinar de important. Avem în Germania afară de prizonierii noștri, puțini la număr, peste 20 000 de muncitori duși din Ardealul român pentru muncă. Sînt o serie de ofițeri români la studiu, instrucție și dacă nu avem o garanție pentru prizonierii lor, aceeași soartă pot să aibă și prizonierii noștri.

Dominul ministru Buzău : Să nu punem noi problema prizonierilor. Să protestăm dacă ni se cer. Să cerem restituirea celor care au fost luați. Dacă comandamentul sovietic continuă să ne ceară prizonieri, vom protesta la această comisiune, bazați pe textul armistițiului, și vom cere restituirea celor luați, afară numai dacă nu intră în categoria criminalilor de război.

Dominul general Aldea : Ce însemnează internare, lagăr sau domiciliu forțat?

Dominul ministru Pătrășcanu : Orice fel de măsură menită să pună în afară de a putea fi periculos.

Dominul ministru Aldea : Sînt femei însărcinate, sînt bolnavi, și pe aceștia îi internez?

Domnul ministru Pătrășcanu : În să atrag atențunea onoratului guvern să fie foarte prudent în ce privește măsurile de luat împotriva germanilor, să nu se lase impresia unei complicități a aparatului român, care este vechiul aparat al dictaturii care a făcut alianța cu Germania, căci România va plăti foarte scump acest lucru, de aceea dl general Aldea să nu aibă anumite rezerve cu acești oameni. Rușii sunt foarte susceptibili. În această privință România să dovedească complet că orice legătură cu dușmanii lor de moarte, care rămîn germanii, a fost ruptă definitiv.

Domnul general Sănătescu : Unii trebuie închiși, alții în lagăr, alții domiciliu forțat.

Domnul ministru Negel : Cred că nu trebuie pusă chestiunea domiciliului forțat.

Domnul ministru Căpățină : Trebuie principiu: lagăr, iar de la caz la caz, bine cercetat și apreciat, alte măsuri adecvate cazului. Însă principiul trebuie să arătăm că este lagărul. Aceștia sunt scoși din circulație și posibilitate de contact cu restul lumii. Aceasta este și mai ușor pentru guvernul român, afară de cazuri cu totul extraordinare și bine constatare.

Domnul ministru Pătrășcanu : După ce citește articolul 3 declară:

Din discuțiile avute chiar în prima noapte cu dl Molotov și Vișinski, și din cele ulterioare, au cerut ca ideea unei zone libere care să fie scoasă din circulația trupelor sovietice nu mai este de actualitate. Războiul pe care România îl duce alături de Aliati cere acest efort comun și coordonarea mijloacelor comune în sensul armistițiului. În sensul armistițiului punerea la dispoziția comandamentului sovietic a mijloacelor de transport și instalațiilor militare o consideră ca una din posibilitățile războiului comun pe care România îl duce împreună cu armatele sovietice. În acest sens trebuie interpretate clauzele acestui articol.

Domnul ministru Buzău : O observație de ordin general. Dacă acesta a fost sensul ducerii războiului comun și nu se mai pune problema unei zone libere, ar fi fost drept ca în același timp să nici se recunoască statutul de cobeligeranți, găsesc că renunțarea la o clauză, care era un angajament formal acceptat, prin trei declarații succesive, de a se lăsa o zonă liberă de trecere, renunțarea la această clauză în favoarea noastră trebuia să ne recunoască situația de cobeligeranți cel puțin.

Domnul ministru Pătrășcanu : Ni s-a afirmat de dl Molotov, cu asentimentul Americii și Angliei, că această calitate ni se va recunoaște în cursul desfășurării luptei, probabil după încheierea armistițiului și într-un timp destul de scurt, pentru că aceasta a reieșit din discuțiunile avute de noi la acest punct.

Domnul ministru Estiu : Nu rezultă că ar putea să facă modificarea instalațiilor de transport, de comunicație care există acum în țară. Totuși, rușii au executat lărgirea liniei de la Iași pînă la Ploiești, de la Cernăuți la Focșani, așa încît, prin această lărgire, se paralizează complet orice posibilitate de trafic în jumătatea de vest a Moldovei.

În același timp, se închid liniile secundare care merg în munți și care sunt necesare și operațiunilor și mai ales economiei din aceste regiuni.

Dacă cumva comisiunea a avut cunoștință de acest lucru și dacă s-a pus această chestiune, nu ar putea să facă modificări în structura actuală a liniilor noastre de comunicare.

Domnul ministru Pătrășcanu : Comisiunea nu a avut cunoștință de această modificare. Dar cred că după interpretarea dată de armistițiul va trebui pusă circulația în situațiunea în care era înainte.

Domnul general Potopeanu : Chestiunea aceasta este foarte gravă și foarte urgentă. Cum o putem rezolva?

Domnul ministru Buzău : Paralizăm toată viața economică din Moldova, vine iarna, o să fie o regiune înfometată.

Domnul general Potopeanu : Cred că nu putem aștepta discuțiunile între comisiunile militare și cred că ar trebui tranșată această chestiune chiar azi, printr-o audiență la dl mareșal Malinovski.

Domnul Maniu : Pentru noi care am tratat chestiunea aceasta este penală. Să-mi dați voie cu această ocazie să confirm ceea ce a spus dl general Aldea și să-mi arăt recunoștința mea pentru atitudinea dumnealor în pregătirea acestui armistițiu. Într-adevăr, dnii generali Aldea, Racoviță, Potopeanu și general Niculescu au luat parte foarte sărgitoare la pregătirea acestui armistițiu. Îi rog să primească mulțumirile noastre sincere. Nu a fost lucru ușor acesta. Mă rog, ulterior, cînd privești lucrurile în perspectivă istorică, chestiunile acestea par foarte frumoase, romantice, dar nimeni nu-și dă seama de pericolul ce comportă această întîmplare istorică. Așa și în cazul acesta. Noi trecem foarte ușor; nu ne dăm seama de dl general Sănătescu, președintele nostru, ce riscuri grozave a luat asupra sa cînd a fost în acțiunea aceasta. Nu ne dăm seama de situația dumnealui general Racoviță, de situațiunea dlor generali Potopeanu și Niculescu, de situația lui general Aldea, care, deși nu era în activitate, totuși, risca foarte mult prin activitatea pe care o desfășura. Am avut plăcerea să vorbesc cu d-lui în timpul acesta de pregătire și îi mulțumesc lui Vișoianu în special, care în direcțiunea aceasta, de a realiza o legătură între partea civilă și partea militară, a avut un rol aproape hotărîtor.

Asemenea și cu această ocazie să accentuez sentimentele mele de sinceră recunoștință dlui Niculescu-Buzău, care cu multă prevedere a luat parte la aceste lucrări. Eu sunt mulțumit de a putea aduce întreaga mea recunoștință acestor domni. În ceea ce privește pregătirea acestui armistițiu am lucrat cu toții cu mare prevedere și nouă nu ni se poate băga nici o vină că acest armistițiu este așa cum este astăzi care, în multe privințe, se prezintă ca o capitulație. De aceea, era pentru mine foarte interesant cuvîntul acela de la radio, că s-au semnat condițiunile de armistițiu impuse de alții, fiindcă acesta este adevărul. Prietenii pe care i-am trimis au făcut tot ce au putut, au fost puși în situațiunea de a capitulo. Ce au putut face la Moscova? O situație groaznică și pentru dumnealor, dar mai ales groaznică pentru noi, care am hotărît acest lucru și care avem mare răspundere morală și politică.

În ce ne privește, avem distinse mărturii și documente din care reiese felul cum am pregătit noi armistițiul. Acest lucru este important, alături de discuțiunile pe care le duceam noi pe sub mînă, în mod foarte timid. A avut niște tentacule și dl Mihai Antonescu, răspîndite în mai multe părți ale Europei. Prin aceste tentacule dînsul a prins cîte ceva și a avut unele sugestii. Între altele a avut sugestia și i s-a pus în vedere că dacă se va face armistițiul se va asigura o zonă neutră, liberă, în care să nu poată intra Aliații. Am văzut eu, dl Buzău are textul, și vă puteți închipui în ce situație ajungem noi, guvernul acesta, regimul acesta și în special noi care am lucrat efectiv la pregătirea acestui armistițiu, cînd ni se va pune în față mîine-poimii ne faptul că lui

Antonescu i s-a promis de către dl Molotov o zonă neutră pe care noi nu o avem. Pentru care motiv nu interesează, vă puteți închipui în ce situație rămînem noi. Deci, trebuie să constatăm număredicăt că noi între condițiunile pe care le avem prin armistițiul era și punctul, precis stabilit, că tot ce s-a discutat va fi respectat în armistițiul pe care noi îl vom încheia. (Domnul ministru Buzăști citește textul telegramei conținând acest punct de vedere, privitor la recunoașterea zonei libere.).

Domnul Maniu: Acest punct are importanță deosebită și din alt punct de vedere, fiindcă în acest punct se spune că România va pune la dispoziție sovieticilor mijloacele de comunicație de care dispune. Dar, vă rog, și cele care aparțin cetățenilor, adică va ține la dispoziție mijloacele de comunicație care sunt ale statului, ale armatei, ori va ține la dispoziție și mijloacele de comunicație pe care le au particularii? Adică pun mîna și pe ce este al statului, al armatei și pe mijloacele de comunicație care sunt ale particularilor? Pînă acum evident că am fost într-o situație de tranziție. Dar trebuie să știm bine, în condițiunile acestea de armistițiul se cuprinde îndatorirea noastră de a pune la dispoziția Aliaților și mijloacele de comunicație care fac parte din proprietatea cetățenilor civili români și societăților, sau numai ceea ce este al statului, al armatei.

O altă chestiune mai importantă. Sîntem obligați a pune la dispoziție aceste mijloace cu limitarea folosirii armatei noastre?

Dl ministru al sănătății ne-a comunicat că cele mai bune mijloace de transport ale Crucii Roșii și ale armatei noastre le-au luat. Sîntem noi datorî ca să ne limităm folosirea necesităților noastre de dragul acestui angajament care se cuprinde în acest punct? Lucru extrem de important, care trebuie clarificat. Va veni comisiunea aceasta și asupra acestui punct să punem o deosebită atenție.

În plus, sunt mijloace de comunicație și boii și carele țăranilor și trac-toarele și diferite mijloace de producție agricolă și industrială. Întrebarea este: Ce facem cu acestea? Ieri dl ministru al agriculturii mi-a declarat că nu-și ia răspunderea pentru situația din agricultură, dacă în anul viitor vom avea recoltă slabă, fiindcă luîndu-i mijloacele de comunicație, boii, caii, trăsurile, trac-toarele, dumnealui a raportat oficial că nu răspunde pentru situația din agricultură.

Deci, iarăși accentuez, nu mă refer la ce s-a petrecut, dar spun aceste lucruri pentru a pune o deosebită atenție la comisiunea ce se va fixa. Noi să observăm punctul de vedere pe care l-am observat noi, Partidul Național-Tărănesc. Noi eram foarte scrupuloși cînd era vorba de a stipula obligamente, sau luam îndatoriri asupra statului sau asupra noastră. Pe de altă parte, cînd era vorba de împlinirea obligamentelor contractuale eram foarte scrupuloși de a le îndeplini, fiindcă nu este mai penibil pentru un stat decît dacă promite și nu se ține de ce a promis. Trebuie scrupulozitate minuțioasă, să nu ne luăm angajamente ce nu le putem executa.

Un singur lucru, mi-am luat libertatea de a exprima mulțumiri dlor, care au luat parte la pregătirea acestor lucruri. Dar trebuie să accentuez gestul Maiestății sale regelui, care a luat în această chestiune partea leului, fiindcă în cuvîntul său în hotărîrea această a pus la dispoziția acestei acțiuni întregul său aparat militar și civil. Cum fiecare am riscat ceva în această operațiune, desigur Maiestatea să regele a riscat cel mai mult, a riscat dinastia, tronul, a riscat chiar viața.

Deci, nu este permis să lăsăm nici un moment nefolosit, și eu am fost foarte de acord cînd ieri dl ministrul Aldea a amintit acest lucru, că noi în ziaristica noastră să nu pierdem o singură ocazie ca să arătăm, și în discuțiuni și în vorbire, să accentuăm acest lucru, fiindcă fără a folosi Majestatea sa regele drepturile sale constituționale, noi cu greu am fi putut face această acțiune.

În ce ne privește, vă rog examinați „Dreptatea”, nu cred că veți găsi un număr în care să nu se spună acest lucru și nu este nici o adunare, nici o ședință, măcar în clubul nostru, în care acest lucru să nu se accentueze cu toată hotărîrea și în modul cel mai evident.

Natural că prin acest lucru accentuez și meritul altor domni, evident al dlui președinte general Sănătescu.

În concluzie, la punctul acesta vă rog, la comisiunea militară, să stăruți îndeosebi foarte mult pentru a pune la punct chestiunea.

Domnul ministru Pătrășcanu: Întrucît dl Maniu a ridicat cîteva chestiuni de ordin general, în să nu las în dubiu nici Consiliul, nici pe dl Maniu. Există un vinovat, și eu vorbesc foarte deschis, există un vinovat pentru ce România nu a încheiat armistițiul pe baza armistițiului din aprilie, și acest vinovat suntăi dv., dle Maniu, fiindcă suntăi singurul om politic căruia i-au fost transmise aceste condițiuni și ați avut posibilitatea neașteptată să interveniți efectiv în politica românească. Si nu ați făcut-o. Dacă ați fi fost de acord cu noi — eu am fost în martie — să activăram pentru salvarea, pentru scoaterea României din război în cel mai bun moment istoric trupele rusești făcuseră spărtura de la Uman, dar nu trecuseră Bugul și România ar fi putut atunci discuta condițiile armistițiului. Nu ați făcut-o invocînd așteptarea unui răspuns de la dl Știrbei, care a venit într-un moment cînd situația era schimbătă. Noi am fost puși într-o situație foarte penibilă, pentru că politica de luni de zile de așteptare, de tergiversare, din partea opoziției, și în special din partea Partidului Național-Țărănesc, nu a putut să inspire nici o încredere Aliașilor și nu ne-am găsit în fața tuturor aliașilor, ci a tuturor Aliașilor care s-au declarat de acord cu aceste condițiuni noi.

Și am făcut această introducere, pentru că atunci cînd am fi putut acționa — îl am mărturie pe dl general Sănătescu —, la începutul lunei mai, participarea noastră directă la această schimbare și lipsa de orice rezervă pe care am făcut-o în ce privește partidul nostru, Partidul Comunist, s-a lovit de rezistență sau mai bine spus de imposibilitatea de a cădea de acord cu dv.

Este o mare răspundere istorică, dle Maniu, că la propunerile de armistițiu din aprilie dv. ați răspuns în iunie, fiindcă Aliașii, în două luni, nu de la guvernul Antonescu au așteptat răspuns, ci de la dv., răspuns care a venit după două luni de zile. Vă rog să credeți că ați pus delegația română într-o situație grea. Noi am venit în numele blocului și în numele opoziției și în fața acestei situații ni s-a spus: Ce ați făcut 3—4 luni, dacă spuneți că ați fost gata, căror fapte se datorează prezența armatelor sovietice în marș în Moldova, cînd noi am fost gata din martie? Si eu am spus: Noi am propus armistițiul cu mult înainte, dar în fața acestei situații, adevărată politică românească, opoziția s-a găsit în carență. Așa încît nu aveți răspunderea acestui document, aveți o răspundere mai gravă, că ați făcut posibil acest document prin atitudinea opoziției, prin tergiversare, ați făcut posibil ca un text propus în aprilie să-l discutăm la începutul lui septembrie. Am fost puși

Într-o situație foarte grea noi, delegația, fiindcă elementele de neîncredere se bazau pe o politică de tergiversare, care nu este imputată nici delegației, nici guvernului actual.

În ce privește chestiunea de la Cairo, iarăși tin să accentuez, la Moscova a existat un consens unanim în ce privește România. Nu a fost nici un moment nici o posibilitate de a face o deosebire între atitudinea Angliei, Americii și a Uniunii Sovietice, în nici un fel de privință. Așa încât noi, ca reprezentanți ai guvernului actual, ne-am găsit în această atmosferă.

Domnul Maniu: Trebuie să pun la punct adevărul. În adevăr, eu mă ocupam cu ideea, dar și lucram ca să fac această lovitură atunci cînd s-a întîmplat catastrofa armatei germane la Uman. Firește, am stat în legătură cu marii comandanți ai armatei noastre. Am discutat chestiunea și nu am făcut această lovitură atunci fiindcă domnii comandanți ai mai multor unități mi-au adus la cunoștință și mie și celorlalți mai înalți că nu se poate face acțiunea, fiindcă dumnealor dacă veneau și spuneau da, se poate face, neapărat o făceam. Dar mărturie îl am pe dl general Potopeanu, pe dl Niculescu, pe dl Racoviță, cu care nu am vorbit, dar de la care mi s-a adus vorbă că nu se poate face. Mă găseam înaintea situației. Cum s-o fac? S-o facem pe cale normală, sau pe cale de lovitură? Cine a făcut o revoluție, ca mine, nu o mai face a doua oară.. Pentru că se știe cum începi, dar nu știi cum termini. Și atunci am văzut spiritul public. Este dispus sentimentul public la jertfe superioare? Am discutat cu prietenii d-tale și pătura muncitorească și cînd le-am pus în vedere că ar trebui să facem o mare demonstrație ca să forțăm puterea constituită a statului să se gîndească la armistițiul și la schimbarea politicii, atunci mi-au spus: Dar, domnule Maniu, răspunzi că armata este cu noi? Eu însă nu puteam răspunde atunci. Și atunci, examinînd condițiunile, cînd am văzut că sentimentul public nu este pregătit pentru aşa ceva și cînd cei răspunzători îmi spuneau că nu pot face în acel moment, puteam eu să risc la acel moment?

Atunci cînd ni s-au propus condițiunile de armistiți și le-am studiat au cerut de la mine, cei din Cairo, răspuns categoric: Acestea sunt condițiunile mai bune nu mai le au. Te obligi să semnezi? Și am răspuns în 2–3 zile: Mă oblig să fac armistițiul cu aceste condițiuni. Prin urmare din partea mea și a partidului nostru nu a fost nici un fel de tergiversare. Acum nu e vorba să facem istorie, e vorba ce trebuie făcut. Atrag atențunea dv. ca să știi unde să puneti un punct deosebit și să accentuați că nu România este de vină că a făcut armistițiul acum. Dl Buzești știe că am precizat anumite modalități, și nu ni s-a răspuns din partea Aliaților 7 săptămîni și pe urmă s-a răspuns: Faceți dv. pe puterea dv. proprie că noi nu putem face nimic, și s-a făcut pe putere proprie. Aceasta este situația, am fost într-o situație groaznică, tragică. Vedea că nu puteam întîrzi lucrurile și nu aveam nici un ajutor de nicăieri. Și a trebuit să găsim momentul cel mai potrivit. Pe câtă vreme nici de la Italia, nici de la Franța nu au cerut să facă acțiune pe puteri proprii, ci au cerut să facă acțiune cînd erau Aliații acolo cu forțele lor, nouă ne cer acțiune cu puteri proprii, și am făcut cu puteri proprii, riscînd viața, existența, dinastia și tot bunul pe care îl are România. Am riscat și a trebuit să riscăm și mulțumim și dv. socialiștilor că aștăzi stat lîngă noi, și, firește, dlui Brătianu, cu care trei ani de zile am lucrat mînă în mînă pentru a face această schimbare. Și cred că va constata și istoria și opinia

publică românească că am reușit să facem în momentul politic cel mai potrivit, ca să aibă sfîrșit bun.

Domnul ministru Pătrășcanu : Ceea ce am propus lui Maniu să facem la sfîrșitul lunii martie, pe calea răsturnării, am făcut la 23 August, aceasta vreau să se știe.

Domnul ministru Buzău : Nu era nevoie să facem pe calea răsturnării. Nu era nevoie să recurgeți la manifestații publice. Eu, care am fost amestecat în aceste discuții, vreau să menționez, cînd ați încheiat Blocul Național-Democratic? La 20 iunie. La 22 iunie în numele acestui bloc au plecat propunerii cu care dv. ați fost de acord, Partidul Comunist a subscris propunerile din 22 iunie. Declara că fără acest ajutor nu puteam face nimic în țară. Aceasta ai subscris d-ta și Partidul Comunist.

Domnul ministru Pătrășcanu : Eu vorbesc de sfîrșitul lunii martie, cînd erau 13 000 de germani în țară.

Domnul ministru Buzău : A intervenit momentul favorabil, am avut recruiții, și astfel, fără ajutor din afară, am putut face schimbarea prin mijloacele noastre proprii. Căstigarea este dacă acest text se datorează vreunei înțîrzieri din România. Nu se datorează pentru bunul motiv că după 22 iunie, la 24 august, Uniunea Sovietică ne-a asigurat în scris și în mod formal că va respecta toate cele 6 puncte din condițiunile de armistițiu. Nimeni nu este vinovat că condițiunile de armistițiu au fost înrăuățite. Niciodată nu ni s-au nerecunoscut condițiunile din aprilie. Niciodată nu ni s-a dat ultimatum, dacă nu facem ceva, le retrag. Alianții nu au retras condițiunile. Așa încît poziția juridică cu care ne prezentam la Moscova nu era slăbită de faptul că nu am făcut nimic în aprilie și mai. La 24 august, Uniunea Sovietică ne declară că semnează armistițiul pe baza celor șase puncte. Va să zică, D-ta cînd ai mers la Moscova cunoșteai aceste căstigări. Desigur că nu puteai face altceva și nu dăm răspunderea pe alții. Răspunderea este a Alianților, fiindcă nu și-au respectat cuvîntul. Nu se poate concepe să fie cineva așa vinovat decît Alianții. Aceasta este realitatea.

Domnul Dinu Brătianu : Cred că este inutil să discutăm această căstigăre. Pierdem vreme. Au făcut ce au putut. Au fost condițiuni ineluctabile, se simțeau stăpîni în țara românească, fiindcă armata ocupase țara. Sînt sigur că dl Pătrășcanu și-a făcut datoria, dar nu trebuie să ne acuzăm unii pe alții.

Domnul ministru Buzău : Alianții sunt vinovați fiindcă nu și-au respectat cuvîntul.

Domnul Maniu : Condițiunile de armistițiu primite din Cairo le-am comunicat la o serie întreagă de oameni care sunt oameni importanți în țara aceasta și, cînd ei cunosc ceea ce am primit atunci, mulți care nu știu amănuntele pot să-mi bage mie vina că am dus în eroare opinia publică. Trebuie să constatăm că Alianții nu au respectat aceste condițiuni. În tot cazul nu pot rămîne în situația morală și politică că eu sunt vinovat de aceste condițiuni.

Domnul ministru Buzău : Armistițiul trebuie publicat în fine. Al doilea, nu se face nici o declarație.

Domnul Pătrășcanu : Comentariul armistițiului trebuie să se facă. Eu îmi iau răspunderea comentariului. Eu am făcut un comentariu la Moscova, fiindcă nu trebuie să-l lasă armistițiul necomentat. Declarația o voi face în calitate de președinte al delegației, în sensul de a da asigurări că acest armis-

tițiu va fi considerat de România ca un lucru care va fi pus în aplicare. Trebuie neapărat să lăsăm impresia clară că România nu a subscris un lucru cu care nu este de acord.

Domnul ministrul Negel: Trebuie să dăm dovadă de loialitate, fiindcă numai aşa vom putea obține condițiuni mai bune, fiindcă sunt multe chestiuni care trebuie interpretate.

Domnul Maniu: Nu se poate ca un act istoric să nu fie comentat de ministrul de externe și de unul sau doi din cei de față care au fost acolo. Pentru faptul că nu am spune nici un cuvînt am ofensă pe Aliați. Ar însemna că suntem supărați. Și aceasta ar fi o ofensă și la adresa delegației și la puterea cu care am contractat și de aceea dv. trebuie să faceți comentariul care veți crede că este potrivit și demn și față de țară și de Aliați. Ar fi cea mai mare prostie din partea noastră dacă am supăra pe Aliați, în special pe sovietici, fiindcă am înghiți broasca, fără nici un folos. De aceea, trebuie să facem tot posibilul ca să menținem cele mai bune raporturi cu Uniunea Sovietică, să ducem lucrul acesta mai departe în condițiunile cele mai bune sufletești, să arătăm că noi suntem legați de această treabă și că în mod loial și cinstit trebuie să punem în aplicare armistițiul.

Domnul ministrul Buzău: Suntem de acord cu propunerile acestea. Eu voi am să mă refer la punctul că armistițiul nu corespunde cu condițiunile care ni s-au oferit. Nu trebuie să ne pronunțăm asupra acestui punct. Sunt unele clauze grele, suntem hotărîți să le aplicăm și să plătim greselile trecutului și să sperăm să le ușurăm prin aplicare și prin înțelegere cu Uniunea Sovietică.

Domnul general Estiu: Tot la articolul 3 mai am o observație. Este vorba ca aceste transporturi să se facă pe socoteala noastră. Dv. știți că regia autonomă a C.F.R. și toate celelalte mijloace de comunicație trăiesc din bugete proprii, adică din venitul pe care îl obțin. Care o să fie volumul cheltuielilor în cazul cînd toate comunicații vor fi puse la dispoziție gratuit? Nu se poate ajunge oare la mai mult decît toate celelalte plăți de despăgubiri, la o prăbușire financiară? Așa că aci este de gîndit imediat, cum se pot aplica aceste stipulații pentru ca să nu ajungem la o paralizie a tuturor acestor mijloace de comunicație, adică să nu mai poată face față cheltuielilor plăților lucrătorilor, nevoilor de întreținere, din cauză că nu putem avea nici un fel de venit, mai ales dacă aceste transporturi vor fi într-un volum foarte mare, aşa cum probabil vor fi.

Domnul amiral Georgescu: Această chestiune este foarte importantă. Se aplică și la transporturile pe apă și modul cum înțelege comandamentul sovietic să aplice această punere la dispoziție de la articolul 3, dacă înțelege să execute aşa cum a făcut pînă acum, adică prin luare în stăpînire a tot ce este mijloc de transport pe Dunăre, dacă acesta este felul de aplicare, atunci ne paralizează complet toată viața economică pe Dunăre, a transporturilor pe apă, nu se mai poate face nici un transport și executarea transporturilor militare suferă, fiindcă nu sunt centralizate și executate de organele noastre care au experiență și cunoștință acestui lucru. Așa că o chestiune importantă ar fi ca la aplicarea acestui articol să obținem ca această punere la dispoziție să nu fie în felul cum s-a operat pînă acum, adică luînd în posesie toate mijloacele noastre, ci execuția să se facă de organele noastre, cărora să se adrezeze comandamentul sovietic și noi să le executăm.

Domnul ministru Christu : Dispozițiunea articolului este clară : „Comandamentul român pune la dispoziție...”

Domnul ministru Negel : Anexa art. 3 este ceva mai grea (Se dă citire anexei). Aceasta însemnează că pui la dispoziție căile ferate cu tot personalul, însă fără conducători.

Domnul ministru Pătrășcanu : (Citește articolul 4). Am ridicat în fața celor trei aliați chestiunea rectificărilor de frontieră dintre punctele...¹ și Mihaileni, din Dorohoi, și am afirmat că delegația română reagă în mod înșistent să se reexamineze trasarea frontierei între aceste puncte. În privința acestui punct argumentarea adusă a fost că chestiunea frontierei dintre România și Uniunea Sovietică nu se discută, fiindcă aceasta este condițiunea esențială și primordială a celorlalte tratative. Așa încât această chestiune nu a fost acceptată.

Domnul general Dămăceanu : (Dă citire articolului 5). Eu m-am ocupat în special cu chestiunea prizonierilor de război. Am cerut împărțirea chestiunii în două, și anume prizonieri înainte de 24 august, ora 4, și prizonieri luați după această dată. Am solicitat restituirea într-un minimum de timp a prizonierilor români luați înainte de 24 august 1944 și, al doilea, restituirea tuturor unităților și formațiunilor române, inclusiv navele de război de pe Dunăre și mare, capturate și dezarmate după data de 24 august, ora 4, cu tot armamentul, echipamentul, materialele și depozitele lor.

Intr-adevăr, aceste unități — ca motiv principal am spus că au încetat lupta din ordinul Înaltului Comandament Român, care acceptase condițiunile de armistițiu — trebuie restituite cu tot materialul.

În fața documentării concretizate prin aceste două puncte, cu care s-a părut că în principiu este de acord, s-a trimis întreaga chestiune la comisiunea militară, urmând ca această comisiune militară să stabilească detalii.

În concluzie am cerut restituirea prizonierilor și a celor făcuți înainte de 24 și în special am insistat asupra restituirii tuturor unităților și formațiunilor luate după 24, împreună cu armamentele, materialele și depozitele lor, și am fost trimis la comisiunea militară. Ba mai mult, am concretizat în propunerile înaintate în seara de 12 septembrie, înainte de semnarea armistițiului, următcarea formulă, de a se adăuga la sfîrșitul articolului 5: „Restituirea prizonierilor români, și în special a unităților formațiunilor și navelor care au fost dezarmate după întoarcerea focului, care restituire urmează să se facă în virtutea unci convențiuni speciale între Înaltul Comandament Sovietic și Român, ce urmează să se întârjească cît mai curind posibil”. Nici această formulă nu a fost reprodusă în clauzele armistițiului, din nou spunându-mi-se verbal că această chestiune urmează să fie tratată de către comisiunea militară.

Domnul Maniu : Cum își închipuie satisfacerea acestui punct, cînd nouă ne trebuie echipament, armament, pentru propriile noastre trupe? Cum putem să satisfacem noi acest punct, cînd noi trebuie să îmbrăcăm mii și mii de prizonieri? Ne dăm seama ce cheltuieli mari sînt acestea. Cum vom aplica această obligație de a îmbrăca pe toți prizonierii ruși, cînd avem dificultăți de a îmbrăca soldații cu care trebuie să completăm cele 12 divizii?

¹ Lipsă în text.

Domnul general Dămăceanu : Nu am ridicat și discutat decât chestiunea prizonierilor români pe care Uniunea Sovietică trebuie să ni-i restituie și această chestiune a rămas că este o chestiune care urmează să fie precizată de comisia militară.

Domnul Maniu : După toate uzanțele, cînd se face o convenție se vorbește de schimbul prizonierilor. Aci nu se vorbește de schimbul prizonierilor !

Domnul general Dămăceanu : Am ridicat chestiunea că este normal să-mi dea prizonierii și nu au vrut să-mi dea nici un răspuns, decât că este o chestiune care trebuie să se precizeze de către comisiunea militară. Cert este că, în fapt, <la> această condiție, prezentată cu oarecare caracter ultimativ, nu am putut face nimic.

Domnul ministru Pătrășcanu : (Dă citire articolului 6). La acest articol am arătat, cu ample explicații, că prin legea de armistițiu, că toate eliberările, categoriile prevăzute în acest articol au fost reglementate și că nu au de ce să figureze în textul armistițiului. Am arătat că faptul desființării legilor cu caracter rasial de către guvernul român a fost îndeplinit și că pentru acest motiv nu ar mai trebui să figureze în textul armistițiului. Ni s-a obiectat că guvernul român să publice textul armistițiului, cu afirmația că toate eliberările prevăzute de articolul 6 s-au făcut în prima sau a doua zi după 24 august.

Domnul ministru Căpățînă : Legile acestora au produs oarecare efecte. Fiecare cunoaște că chestiunea va fi mai completă prin punerea în aplicare. Eu am discutat în minister această chestiune și deci avem o concepție în minister. Mi-au telefonat doi procurori generali că în aplicarea decretului de armistițiu au dat drumul ungurilor și le-am comunicat acestor procurori generali că, pentru ceea ce s-a făcut, s-a făcut, însă, în spiritul cu care am pornit noi, nu s-a putut concepe ca tocmai dușmanii noștri să fie aceia care să fie eliberați. Vreau să dau un ordin circular că nu mai începe discuție, și este spiritul decretului de armistițiu ca aceștia să fie rearestați.

Domnul ministru Pătrășcanu : La data de 23 nu eram în stare de război cu Ungaria, și săn de acord cu dv.

Domnul Dămăceanu : (Citește articolul 7). Dintre chestiunile pe care le-am judecat cele mai nedrepte ale armistițiului este aceasta. Și atunci am solicitat și în discuțiile din ziua de 11 septembrie și în discuțiile din ziua de 12 ca toate materialele de război capturate de către forțele române după data de 24 august, ora 4, să fie lăsate României. Ba încă mai mult, am cerut ca și în viitor, în calitate de colaboratori ai armatelor sovietice, aceste materiale, capturate de la germani și unguri, să ne revină nouă. Asupra acestei chestiuni dl Molotov a fost contra, spunând că tot ce a aparținut armatei germane trebuie să revină armatelor sovietice. Și atunci am adus un exemplu concret. Este mai mult decât logic că un depozit capturat de către armatele române în luptă și cu pierderi, la Turnu-Severin, în timp ce armatele sovietice erau dincolo de București, să ne revină nouă. La acest lucru nici s-a răspuns: „De ce nu ați făcut acest lucru mai înainte?“. În sensul de ce nu am făcut lovitura de stat.

Am căutat să găsesc o formulă mai atenuată pentru ca să cîștig această cauză, și am propus următoarea modificare: Înaltul Comandament Sovietic va stabili în ce măsură o parte din aceste materiale vor putea să fie cedate României pentru uzul susținerii efortului său de război. Nu a fost acceptat nici acest punct de vedere.

Domnul ministru Buzești : Dar cele care se vor captura de acum înainte?

Domnul general Dămăceanu : Am propus, aşa cum am raportat guvernului, formula primă, și anume, același regim, adică să revină armatei române, va trebui să se aplice în viitor „în afara teritoriului României”. Nici chiar la această formulă, „în afara teritoriului României”, nu s-a răspuns, neadmitându-se inserarea acestei modificări în condițiunile de armistițiu.

Totuși, am credință că în urma discuțiunilor care vor avea loc între comisiunile militare, și în special cu trecerea chiar a cîtorva zile de acum înainte, se va putea recupera parte din aceste materiale în favoarea României.

Domnul Maniu : În textul trimis din Cairo era un punct în care se spune să acceptăm aceste condiții pentru că în decursul punerii în aplicare se vor face ușurări.

Domnul general Potopeanu : Cred că textul este destul de precis în ceea ce privește viitorul, pentru că aici se vorbește că se vor remite materialele aflate.

Domnul ministru Buzești : Textul englez este diferit, se spune: pe teritoriul României.

Domnul general Potopeanu : Prin urmare, nu se pune problema pentru viitor, fiindcă are legătură cu ce anume se înțelege exact prin materialele de război? Depozitele de subzistență sunt material de război?

Domnul ministru Christu : Din discuțiuni, dacă am fi urmărit să obținem precizuni, am fi izbutit să precizăm articolele, însă în defavoarea noastră și atunci am lăsat aşa ca să le speculăm mai tîrziu, cînd poate vom discuta în altă atmosferă. Natural că tot soiul de depozite, baracamente, mărfuri procurate cu bani românești și băgăte în depozitele germane scapă de sub denumirea de material german.

Domnul ministru Marinescu : Germanii au avut un depozit foarte mare la Jilava și armata română a luat o parte din acest depozit. Acum am fost informat că rușii vor să ridice acest depozit și că obligă armata română să readucă ceea ce a luat, chiar ceea ce a luat pentru întreținerea ei.

Domnul ministru Pătrășcanu : La articolele 8—14, care sunt cu caracter economic, dl Christu va da lămuriri pentru toate aceste chestiuni.

Domnul ministru Christu : (Citește articolul 8). Nu este un articol cu caracter economic, ci privește obligațiunea pentru România ca anumite gajuri să nu se piardă, deci trebuie să se dea dispoziții ca averile ungurilor și germanilor să nu fie camuflate, să dispară.

Domnul ministru Sănătescu : Am pus de să facut un dosar întreg cu toate societățile germane și toate întreprinderile cu capital german. Există acest dosar și la Ministerul Economiei Naționale?

Domnul general Potopeanu : Există acest dosar. Trebuie văzut dacă măsurile deja luate sunt suficiente sau nu, fiindcă aici este vorba de bijuterii. Noi am făcut o lege prin care am interzis scoaterea din seifuri și cred că în declarația lui ministru de externe ar trebui spus că și acest articol a avut o aplicare anticipativă. Noi am blocat bunurile economice și comerciale ale supușilor germani și unguri, nu numai ca persoane individuale, dar ca participanți la diferite întreprinderi și societăți. Prinț-o altă lege, le-am interzis dreptul de a umbla la seifuri, decît în anumite condiții. Acum se poate deduce din redactarea acestui articol că Înaltul Comandament Aliat Sovietic are dreptul să schimbe această legislație?

Domnul ministru Christu: Se poate deduce că poate da alte indicații. Dar logic nu poate să dea alte dispoziții mai bune.

Domnul general Potopeanu: Va să zică, este tot o chestiune de trătative cu ei.

Domnul ministru Christu: Propun ca toate rapoartele diplomatice să fie ținute de o comisiune. La comisia aliată prevăzută de paragraful articolului 8 nu se mai pune ca la toate comisiile „militară (sovietică)”, ci este o comisie formată din trei, este o comisie aliată și lucrează sub direcționul comandamentului sovietic.

Domnul general Potopeanu: Eu cred că unul din principalele scopuri ale acestor întrevederi este ca să putem beneficia de luminile delegației de la Moscova, pentru ca să vedem pe de o parte spiritul în care trebuie interpretate aceste condiții și pe de altă parte pentru ca departamentele respective să capete anumite directive de care să se folosească în tratativele pe care le vor duce de acum înainte cu diferite comisiuni militare sau aliate.

Întrucât din cauza aceasta îmi permit să iau din nou cuvîntul, noi dacă am făcut aceste legi, și este una din primele legi ale actualei guvernări, o lege conservativă, am blocat bunurile țărilor cu care sănsem sau vom fi în război; este o măsură de siguranță, dar procedura întrebuită de noi a avut în vedere ca aceste bunuri să poată funcționa, să nu închidem compartimentul industriei și comerțului, adică să nu blocăm și viața noastră economică națională. Dacă dv. credeți că în locul administratorului sechestrat pus de mine poate să vină comandamentul sovietic să pună pe un altul al lui, aceasta este cu totul altceva. Trebuie să se știe de departamentele interesate, în special de dl subsecretar de stat Rică Georgescu, că noi trebuie să susținem acest punct de vedere, continuarea vieții economice a țării noastre.

Domnul ministru Rică Georgescu: La întreprinderile „Siemens” s-a dus o delegație de ruși, spunând că vor să ia toată averea societății, toate aparatul de radio etc.

Domnul ministru Potopeanu: Am rugat pe dl ministru de externe să arate că guvernul român a luat măsuri cu anticipație pentru prescripțiunile articolului 8.

Domnul ministru Christu: (Citește articolul 9 din armistițiu). Natural, textul nu este un text cu caracter economic, deși poate să aibă repercusiuni cu caracter economic. Pot să răspund că la intervențiile noastre că nu trebuie să predim aceste vase în perfectă stare, am obținut că ni se va cere ca vasele să fie restituite în starea în care se află astăzi, adică trebuie să împiedicăm anumite acte de sabotaj, demontări de motoare etc. Dacă s-ar întimpla că unele vase ar fi în stare relativ proastă, vom putea propune ca alte vase pe care le restituim se găsesc într-o stare mai bună decât în starea în care le-am luat.

Domnul ministru Potopeanu: Sunt trei vase rusești cu care am cheltuit mult și astăzi se găsesc în situații mult mai bune.

Domnul ministru general Sănătescu: Am primit două note prin care mi se aduce la cunoștință că ei au luat 2 vase de ale noastre, ne iau dragele de la Sulina.

Domnul ministru Christu: În discuțiile pe care le-am avut, după 1-2 ședințe, am ajuns la concluzia că nu e bine să cerem precizări la texte imprecise, căci erau precizate exact în contra intereselor noastre, și cînd am văzut aceasta

am socotit că este preferabil să lăsăm unele texte redactate mai vag, în speranța că vom putea obține condiții mai favorabile în discuțiunile ce vom avea cu comisiunea militară.

Domnul ministru Potopeanu: De aici se degajă obligațiunea pentru diferitele comisiuni care vor lucra cu ei, de a lucra ca oameni dibaci.

Domnul ministru Christu: (Citește articolul 10 și anexa și articolul 11 cu anexa).

Articolul 11, care precizează obligațiunile noastre de natură financiară, este, după părerea noastră, cel mai puțin supărător, fiindcă, în genere, ceea ce este precizat dintr-o dată îți dă imaginea exactă a sarcinii ce trebuie să suportăm. Și, această sarcină, fie zis între noi, nu este o sarcină excesivă. Noi ne-am așteptat cînd am mers la Moscova la o cifră mult mai mare, 300 milioane dolari reprezentă 50 miliarde lei anual, dacă o transformăm în grivă, 95 000 de vagoane anual². S-ar putea încerca o mică scamatorie jucînd pe cursul oficial al dolarului în țara românească și pe prețul oficial al grivului, însă nu știu dacă scamatoria ar putea reuși. Chestiunea o studiez cu dñii Iordan și Emanoil. Dar noi suntem obligați să ne închipuim că această scamatorie nu poate reuși, și 95 000 vagoane grivă pe an nu ar fi o sarcină excesivă.

În alineatul 2 se prevede să plătim reparațiuni pentru proprietățile engleze și americane. Am încercat să obțin precizuni ce însemnează aceasta, dat fiindcă nu pot fi obligat să repar decît lipsa de folosință cu care englezii și americanii au avut de suferit. Mi s-a răspuns că este vorba de a reconstrui rafinăriile distruse prin bombardamentele americane și engleze. Nici în viitor nu aş putea obține încă mult. Totuși lucrul nu este dezastruos și iată de ce. Nu mi se pare posibil, judec și decent, ca americanii și englezii cînd vor veni să-mi aplice un regim mai greu decît rușii. Rușii spun să repar ceea ce am stricat și se mulțumesc cu o reparație în parte. Ei apreciază pagubele cauzate la un miliard și jumătate dolari și-mi reclamă o cincime din ceea ce au păgubit, cu toate că rușii au dreptul să păstreze tot soiul de resentimente împotriva noastră. Este clar că nici englezii și americanii nu pot să reclame mai mult decît o cincime din valoarea rafinăriilor distruse prin propriile lor bombardamente. Va trebui să refacem rafinăriile cu material furnizat de Anglia și America și noi va trebui să punem mîna de lucru, conducerea tehnică etc.

Pentru aceste considerații, socot că articolul 11, așa cum a ieșit, cu toate că mi s-au refuzat unele ameliorări și încercări de a obține plata unei sume pe un număr mai lung de ani, și încercam să las guvernul român singur să aleagă proporția între diferitele mărfuri și cantumul despăgubirii în fiecare an, cu toate acestea articolul 11, care este principalul, nu este un articol dezastruos.

Dacă articolul 11 înseamnă că nu este dezastruos, nu e mai puțin adevarat că această sarcină este unică și sarcina principală, fiindcă sunt o serie de alte articole care nu precizează obligațiunile noastre și cred că sunt grave și unul din aceste articole este articolul 10, peste care am trecut deocamdată.

² În cursul tratativelor angajate pentru stabilirea cantumului și naturii despăgubirilor de război datorate de România Uniunii Sovietice, s-a dat de înțeles delegației române că prețul mărfurilor ce vor fi livrate în contul despăgubirilor va fi calculat luindu-se drept bază dolarul S.U.A. la cursul anului 1944. Decizia unilaterală prin care s-a hotărît recalcularea prețurilor în funcție de cursul dolarului la nivelul anului 1938 a însemnat o majorare a cantităților de produse de aproape 4 ori față de ceea ce se socotise inițial.

Articolul 10 este grav, depinde numai de felul cum va fi aplicat, ca această gravitate să nu se transforme într-o sarcină foarte apăsătoare. Este grav fiindcă sătul obligat să țină întreaga armată sovietică care operează pe diferite fronturi, având comandament și etapele în țara românească, și ei sătul singurii judecători ai sumelor ce li se cuvin pentru acoperirea tuturor necesităților. Și este grav pentru că pot fi să pun bani la dispoziție și pentru întreținerea armatei din Dobrogea și, doamne ferește, și pentru armata din Bulgaria.

Speranța este că mai tîrziu, cînd vom discuta cu acel comandament aliat care, deși este tutelat de comandamentul sovietic, de data aceasta este compus din trei persoane și cred că sumele ce ni se reclamă n-au să depășească o limită acceptabilă.

Dar mai sătul și alte texte cu repercusiuni cu caracter economic. Este articolul 7, care prevede restituirea materialului provenit din capturi, fiindcă pot fi restituite și baracamente și depozite de materiale făcute de nemți prin cumpărături de marfă românească. Faptul că s-a întrebuințat expresia „material de război” cu titlul de trofee ne va permite să facem această distincție între materialele de război și alte mărfuri.

Articolul 12 este supărător — și care trebuie adăugat la sarcinile financiare care cad asupra României —, fiindcă este vorba de restituit toate bunurile care au fost preluate din Basarabia sau din Transnistria. Cum articolul este redactat foarte larg, se înțeleg nu numai bunurile proprietate de stat sau comună, ci chiar bunurile care fac obiectul proprietății personale. Dacă ni se prezintă o notă de plată foarte exagerată, articolul poate fi foarte supărător.

Supărătoare mai este anexa de la articolul 10 care ne obligă să dăm Rusici toate rublele și leii de ocupație. Îmi este teamă că volumul rublelor puse în circulație poate să fie foarte mare. După cîte știu, nu s-au făcut cu aceste ruble numai cumpărări la diferiți comercianți sau producători, ci au trecut în buzunarul soldaților, subofițerilor, care au intrat în magazine și au cumpărat cantități nesăbuite. Cred că cantitatea de ruble în circulație formează o cantitate foarte mare. Ieri ajunsesem la concluzia că ar trebui dat un comunicat ca să invităm, în 24 ore, toți comercianții și industriașii, care cu just titlu și-au procurat aceste ruble, să le depună în vederea preschimbării ulterioare la Banca Națională sau, unde nu există sedii, la percepții și la primării. Pînă la urmă s-a ajuns la concluzia că ar fi preferabil să se facă o notă către mareșalul Malinovski, fiindcă toate modalitățile de retragere trebuie stabilite împreună cu D-sa. Măsura aceasta nu este decît o măsură preparatorie și în nici un caz mareșalul Malinovski nu poate să ridice vreo obiecție, că am luat dispoziții care, în ultimă analiză, îl ajută la reglementarea pentru aplicarea acestui articol.

Evident că noi am făcut la Moscova toate încercările necesare pentru ca diferențele sume pe care le punem la dispoziția armatelor sovietice, avînd în vedere că România nu poate fi considerată ca o țară ocupată, trebuie evaluate în bani și imputate asupra clauzelor de reparații. Cum am pus chestiunea, cum a fost respinsă cu maximum de claritate și cu maximum de energie. Așa că vă dați seama cum care era atmosfera. Vreau să spun că deși în aparență dl Molotov și ceilalți păstrau cea mai mare urbanitate și erau cu surîsul pe buze, nu erau accesibili la nici un fel de reglementare, și eforturile noastre erau respinse. La prima propunere a noastră, dl Molotov răspunde că nu este de părere. La a doua argumentare ni se răspunde

că vrea să știe de ce am fost la Stalingrad. La al treilea argument, dl Molotov propunea ca să treacă la discutarea articolului următor. Prin urmare, ajunsem la convingerea că unele texte neprecise trebuiau lăsate în forma relativ vagă sub care au fost prezentate, fiindcă orice încercare de a le preciza se transforma într-o redactare cu totul nefavorabilă nouă, fiindcă orice încercare a noastră de a obține o preciziune se transforma într-un codicil cu totul opus dorințelor noastre.

În rezumat, consider că articolul 11 este articolul principal al armistițiului, care cuprinde plata reparațiilor ruse și în același timp este un articol care poate să fie aplicat fără nici un fel de prea mare supărare pentru economia românească, oricât ar ieși ea de sleită la sfîrșitul acestei perioade de război.

Celealte, articolele 5, 9, 10, 12 etc., sunt articole extrem de supărătoare, tocmai pentru că nu cuprind nimic precis, tocmai pentru că dacă ele nu vor fi clarificate mai tîrziu, într-o formă brutală, pot să ridică indemnitatea de reparație cu de două, cu de trei ori, nu pot să-mi dau seama.

Și în privința celorlalte articole, nu ne rămîne decît speranța că prin colaborare cu comisiunea interaliată prevăzută de articolul 18 să ajungem la o interpretare căt mai plină de bunăvoiță. Un singur lucru am încercat, introducerea în acest text a unei clauze finale, fie a unei clauze referitoare numai la textele cu caracter economic prin care să reproducem angajamentul pe care și l-au luat cei trei aliați la Stockholm și la Cairo, că interpretarea se va face cu bunăvoiță. Ni s-a refuzat inserarea acestui text, însă ni s-a explicat că acest text merge de la sine.

Domnul general Dămăceanu: Această întrebare a fost pusă de dl Molotov respectiv ambasadorului englez și celui american și ambii au fost de acord cu interpretarea lui Molotov, de a nu se preciza în scris nici o interpretare binevoitoare.

Domnul Ghiță Popș: După ultima ședință, cînd se fixaseră toate textele tratatului în mod definitiv, am avut o lungă așteptare de 4 ceasuri pînă s-au făcut toate exemplarele. Am profitat de acest moment, să încercăm o ameliorare în ceea ce privește eșalonarea plășilor și ne-am adresat lui Molotov. Ni se spusese că poate ar fi dispus să facă o concesie. Din nefericire a fost politicos, dar ferm. Noi propuneam eșalonarea termenului de plată pe 9 ani. Dl Molotov a spus că este o sumă mică pe care ne-a propus-o și opinia publică rusească este nemulțumită cu această sumă și pornită contra dumnealor, atît pentru modicitatea sumei, căt și pentru eșalonarea ei pe 6 ani.

DL ministru Christu: Este o problemă de a ști cînd începe să curgă termenul de 6 ani în care trebuie să facem față plășii indemnitații de reparații. Din felul redactării textului, rezultă că această indemnitate nu poate să înceapă decît după încheierea păcii, fiindcă pînă atunci avem atîtea obligații pentru ducerea războiului comun, fiindcă practic nu ne putem gîndi la exporturi, nu masive, dar oarecare exporturi spre Rusia. Și pentru motivul scris adineauri nu am încercat să obțin preciziuni, fiindcă mă temeam că dacă încercam să obțin o preciziune, aş fi căpătat un răspuns că indemnitatea începe să curgă de la data de 12 august (septembrie) 1944, de aceea rog pe dl ministru al justiției să studieze această chestiune.

Domnul ministru Titel Petrescu: În legătură cu chestiunile financiare, cred că ar fi bine ca Consiliul să dea un comunicat, să nu mai circule rublele mai departe.

Domnul general Potopeanu: Dintre clauzele armistițiului, aceasta relativă la articolul 10 necesită, după părerea mea, o hotărîre imediată, pentru că, dacă lăsăm multă vreme poarta deschisă, pot să vină cantități imense de ruble, pe care noi pe urmă trebuie să le răscumpărăm la cursul probabil fixat.

Domnul ministru Pătrășcanu: Răscumpărarea rublelor puteți să faceți pe orice curs, fiindcă comandamentul militar, nu guvernul sovietic, a fixat cursul.

Domnul general Potopeanu: Dacă-mi dați voie să vă expun întreaga problemă, pentru că aseară, imediat după Consiliu, am rugat pe dnii Vișoianu și Christu și împreună cu subsecretarul de stat de la Finanțe am discutat pînă la ora 8 1/2 această chestiune, pentru că se impune o măsură de fensivă imediată. Concluzia la care am ajuns este următoarea: întîi să cerem o audiенță dlui mareșal Malinovski, și cu această ocazie pun o problemă, pe care nu ar fi rău ca guvernul să facă prin dl ministru de externe, această vizită dl Malinovski după încheierea armistițiului, el, care este însărcinat din partea Aliatilor să ducă la îndeplinire această chestiune. Aș fi vrut să profităm de această vizită pentru ca să tratăm imediat două chestiuni economice de cea mai mare importanță, cele prevăzute de articolul 10 și de clauza adițională. Întîi să punem chestiunea verbal și apoi să lăsăm dlui mareșal Malinovski o scrisoare foarte scurtă pe care vă rog să-mi dați voie să o citesc (dl ministru Potopeanu citește scrisoarea adresată dlui mareșal Malinovski, precum și textul comunicatului ce se anexează la această scrisoare, privitor la circulația rublelor).

Cu ceea ce v-am citit, cu scrisoarea și cu acest comunicat, nu am luat încă nici o măsură de apărare. Eu vreau să-l întreb pe dl mareșal Malinovski cît îi trebuie pentru întreținerea armatelor sovietice din România pe fiecare lună și pe de altă parte să fixeze o dată cît mai apropiată, pentru că în condițiile de armistițiu se spune „în termenele și condițiunile fixate de Comandamentul Suprem Aliat” – și el ar putea să fixeze, dacă nu ar fi de bună credință, de acum într-un an, deși s-a spus că de la 12 septembrie rublele nu mai au putere de circulație în țara românească.

În ce privește cursul la care se face preschimbarea am evitat să pun această chestiune. Eu nu m-am mulțumit cu atît, pentru că în comisiunea de aseară s-a zis: D-ta vîi și fixezi termen, pe cînd acest termen este de competență comandamentului sovietic și am dat un comunicat astă-noapte la radio, care s-a repetat și azi dimineață și care va apărea și în presă, și care este exact comunicatul citit, însă fără dată, și am zis: ce urmăresc prin acest comunicat? Să am o statistică a rublelor care au existat în ziua de astăzi, de mîine și așa mai departe, în cazul cînd Înaltul Comandament Sovietic nu hotărăște preschimbarea într-un termen apropiat, și eu am cît s-a depus la 17, la 18, 19, la 20 și așa mai departe, pînă cînd se va fixa această dată. În tratativele ce vom dîce, aceasta cred că este o măsură de fensivă de asigurare, însă care nu ia sfîrșit această operațiune de ruble decît cînd va fixa Înaltul Comandament Sovietic și sper că în tratativele pe care le vom duce vom spune că rubla nu mai are putere circulatorie după data de 12 septembrie.

Domnul ministru Christu: La Moscova s-a spus că rubla a fost pusă în circulație din inițiativa comandamentului sovietic.

Domnul general Potopeanu: Această chestiune trebuie tranșată cît se poate de curînd, dacă dl general Malinovski ne poate primi chiar astăzi după amiază. Unde este nu știu. Eu vreau să închid această poartă, fiindcă dacă cineva vrea să ne facă rău se duce la un țăran, cumpără o găină și îi dă 5 000

de ruble și eu trebuie să-i dău 500 000 lei, rămînînd ca pe urmă să-mi dovcdească tăranul că nu a putut să vîndă marfă de 500 000 lei, astfel că să ar putea ca articolul 10 să reprezinte pentru tezaur și contribuabilul român o sarcină incomparabil mai mare decât articolul 11. S-ar putea întîmpla ca măfine să vină cu un avion un miliard de ruble și să fie aruncate pe piață, chiar fără contraprestații, încât rugămintea mea este ca dl mareșal Malinovski să ia în această privință o hotărîre cît mai urgentă.

Domnul ministru Aldea : Dacă interpretarea s-ar da cum cred eu, nouă ni s-ar lua de pe teritoriu o mulțime de lucruri și din avere personală. Restituirea lucrurilor care au aparținut particularilor trebuie să o facem integral. Nu știu dacă inventariind tot ce s-a luat de armata sovietică nu ar putea să se treacă și la noi într-un bilanț.

Domnul general Potopeanu : Veți primi o adresă în acest sens, dar aceasta nu este în legătură cu acest articol care este foarte urgent.

Domnul ministru Aldea : Am avut o conferință cu colonelul Sidorov în privința lucrurilor preluate neregulat. Mi-a spus că este o necesitate de război de a lăsa, însă nu sunt cu caracter definitiv, se vor emite bonuri de rechiziție.

Domnul ministru Potopeanu : Vă rog să luați o hotărîre în privința propunerii mele.

Domnul ministru Maniu : Armistițiul acesta prin punerea lui în aplicare interesează aproape fiecare departament. Prințipiu meu este că dacă am luat un obligament, să-l îndeplinim conștiincios. Or, fiindcă sunt atîtea departamente interesate, va lucra fiecare după intenționarea lui. În Consiliul de Miniștri nu putem să discutăm toate aceste amănunte fiindcă este imposibil, pierdem vremea și nu putem lucra și lumea așteaptă dispozițiuni urgente și pozitive. Cred că ar fi util ca un domn ministru să fie însărcinat cu punerea în aplicare a armistițiului, care să țină legătura cu toți miniștrii și care să aibă în mintă întreaga această mașinărie, adică să nu facă după capul lui fiecare ministru, ci să fie o idee comună.

Domnul ministru Potopeanu : Trebuie creat un serviciu la Ministerul Economiei Naționale, unde să se centralizeze toate aceste lucrări. Îi vom spune Comisia pentru executarea armistițiului, sau cum vom voi, și această comisie prezidată de un domn ministru trebuie să aibă și juriști și discuțiunile acestea au fost foarte interesante, fiindcă vedem spiritul în care au fost duse tratativele și la această comisiune se fac legăturile între toate departamentele. Cel care prezidează această comisie trebuie să fie un om obișnuit cu tratativele internaționale, trebuie să fie un economist recunoscut, trebuie să fie un om de mare prestigiu, de mare suprafață. Eu mi-am permis în particular să-l rog pe dl ministru Christu să binevoiască să accepte acest rol. Îmi dau seama că poate am vexat puțin cu această însărcinare pe care îl rog să o primească.

Domnul ministru Christu : Nu, mă-ți măgulit. Din partea mea aveți asigurat tot concursul, însă vă rog să căutați pe altcineva căruia să-i dați această însărcinare, întrucât cred că sănătatea mea subredă nu îmi va permite acest efort.

Domnul ministru Potopeanu : Nu pot personal să mă ocup de toate aceste cheștiuni. Trebuie creat un organism care să se ocupe exclusiv cu executarea condițiilor de armistițiu.

Domnul ministru Aldea : Sunt și cheștiuni militare, politice, economice și trebuie să fie și domnii miniștri. Trebuie să fie un organism mult mai mare.

Dominul ministru Maniu : Cred că ideea este foarte bună, dar nu este suficient să însărcinăm pe un domn ministru care să conducă, care să aibă în mînă întreaga această operațiune. După părerea mea, 50% din chestiuni sunt stabilite și 50% nu sunt stabilite. Trebuie să fie un ministru care are în mînă aceste chestiuni. În mod natural și firesc armistițiul ar trebui să-l pună în aplicare dl ministru de război, fiindcă aceasta este o operațiune în legătură cu operațiunile militare. Este o funcție nu politică, ci mai mult de război. De aceea cred că această însărcinare ar trebui s-o aibă dl ministru de război. Dacă dînsul nu ar fi dispus, atunci trebuie însărcinat un alt domn ministru. Dar trebuie un domn ministru răspunzător, care să centralizeze întreagă această chestiune de punere în aplicare a armistițiului. Cred că dl ministru de război ar putea foarte bine să-și ia această răspundere, fiindcă are alături de D-sa pe dl subsecretar de stat Dămăceanu, care a fost la tratative și știe majoritatea chestiunilor.

Dominul general Dămăceanu : Sunt chestiuni care depășesc cunoașterea mea. Numai 10% sunt chestiuni militare și 90% sunt de altă natură.

Dominul prim-ministru general Sănătescu : Cred că este cazul să se facă un organ special cu delegați din fiecare minister. Sunt doi domni foarte bine, este dl Christu și dl Vișoianu. Întrebarca este să punem un civil sau un militar.

Dominul Vișoianu : Este bine să punem un militar.

Dominul ministru Pătrășcanu : Președinția acestei comisii ar trebui s-o ia dl general Dămăceanu, dîndu-i-se bineînțeles toată aparatura economică și juridică necesară și este natural să ușureze tratativele cu mareșalul Malinovski.

Dominul ministru Maniu : Dacă luăm civil, avem doi domni. Christu și Vișoianu, dacă luăm în considerație chestiunea pusă de dl Pătrășcanu, ca să fie un militar, este altă chestiune.

Dominul ministru Căpățînă : Chestiunile cele mai dificile care angajează viitorul țării sunt chestiunile de ordin economic și finanțiar. Pe de altă parte în această comisiune trebuie să fie persoane care au deja o practică îndelungată și cunoștințe profunde a acestor chestiuni. Acestea pot fi găsite în special la Ministerul Economiei Naționale. Prin urmare, în ceea ce privește personalul și locul de funcționare, cred că nicăieri nu va fi mai bine plasat ca la Ministerul Economiei Naționale.

Vinc partea a doua, cine ar putea să conducă și să reprezinte în afară această comisiune. Trebuie o persoană din Ministerul de Externe, fiindcă prin tot trecutul, vocația și profesiunea, cei din Ministerul de Externe sunt cei mai în măsură să păstreze raporturile sau să cunoască raporturile diplomatice cu persoanele străine. Rămîn prin urmare aceste două elemente, sau civili, sau militari. Față de cele declarate și de dl ministru Pătrășcanu, aş crede că ar trebui această comisie să funcționeze la Ministerul Economiei Naționale, cu delegați din diferite minister, sub președinția dlui general Dămăceanu, care va ține contactul în special cu comandamentul militar sovietic.

Dominul general Dămăceanu : Vă rog respectuos să mă absolviți de această însărcinare pe care apreciez că nu aş putea-o duce la bun sfîrșit pentru considerentul că conține chestiuni care mă depășesc. Nu aş vrea să figurez în această comisiune numai pe considerentul că am anumite relații cu dl mareșal Malinovski.

Domnul Maniu : Domnul prim-prezident este rugat să soluționeze această chestiune și cred că o va soluționa într-un mod favorabil. Trebuie să fie cineva responsabil. Aici nu este glumă. E o mare răspundere pe care și-o asumă această persoană, fiindcă dacă nu am respecta condițiile armistițiului se poate întâmpla să ne denunțe armistițiul. Trebuie să avem un om care răspunde pentru punerea în aplicare a acestui armistițiu, fiindcă neaplicarea lui poate să ne aducă pe cap o catastrofă.

Deci acesta este un lucru grozav, cu mare răspundere și cu mare bătaie de cap.

Vă rog să aprofundați problema și să găsiți omul care este cel mai indicat. Cătă mă privește pe mine insist asupra persoanei dumnei general Dămăceanu, fiindcă îl cunoaștem, a fost la Moscova și are rang militar însemnat care face posibil să stea în alte raporturi cu domnii militari ai comisiei. Îl rog să primească. Nu va primi, dă președinte de consiliu va hotărî.

Eu mai am o chestiune pe care vreau să o subliniez.

În acest armistițiu se vorbește de germani, de unguri, de evrei și de multe și multe lucruri. Dar nu se vorbește de un lucru esențial pentru noi, ce se întâmplă în Basarabia, cu românii noștri de acolo.

Domnul Pătrășcanu amintește adesea că eu sănătăvinovat de oarecare tergiversări. Nu este adevărat. Într-un singur caz da, într-o singură chestiune. Domnii comuniști au venit la mine la un moment dat să-mi propună să facem un fel de legătură patriotică, și atunci nu s-a făcut din cauza mea, recunosc. Pentru ce? Pentru că eu insistam la dumnealor că între țintele acestui bloc patriotic să fie pusă și chestiunea Basarabiei și Bucovinei, și am insistat pe acest lucru, și am spus că nu este posibil ca noi să inaugurăm o acțiune de stat care nu ar avea între țintele sale cîștigarea Basarabiei și Bucovinei. Dumnealor nu au vrut acest lucru și din cauza aceasta nu s-a făcut. Ce se întâmplă? După acest incident, ne-au venit propunerile provocate din partea Aliaților, a Rusiei, Angliei și Americii, în care am fost încunoaștețăți în mod definitiv, fără posibilitate de a discuta, că Basarabia și Bucovina, în forma hotarelor din 1940, trebuie să rămână Rusiei, și atunci a trebuit să mă supun acestei hotărîri a acestor trei state. Ar fi fost din partea mea un lucru nesocotit dacă eu aș fi înlăturat întreaga acțiune politică proprie, de a salva interesele României, din cauza unui impediment de neînvins. și atunci am făcut blocul cu D-lor și am făcut, prin urmare, blocul abia în luna iunie, deși propunerile erau făcute în noiembrie sau decembrie. Așa cum v-am arătat, din acest motiv nu am acceptat în această formă.

Acum lucrurile s-au închis. Am văzut porunca inexorabilă a Națiunilor Unite și a trebuit și eu să mă conformat, în sensul că am făcut blocul cu D-lor, pentru realizarea celorlalte scopuri mari. Aceasta nu înseamnă însă că noi ne dezinteresăm de partea neamului românesc care este în afară de hotarele noastre. Nu ne putem face vinovați că ne dezinteresăm de frații de un singur cu noi, pe care vitregia soartei, la un moment dat, i-a despărțit de noi. Ce se întâmplă? În acest corp al armistițiului nu se vorbește nimic de Basarabia și Bucovina, decât în sensul că rămîn în posesia Rusiei. Dacă nu se vorbește ce s-a întâmplat cu frații noștri de acolo, se vorbește, în schimb, despre ce s-a întâmplat cu evreii din România sau care pot să vină în România.

Pentru ce cred că lucrul acesta trebuie pus în discuție? Pentru că mi-a prezentat dl ministrul de interne o adresă din partea comandamentului militar prin care se cerea ca noi să arătăm tabloul exact al germanilor care se

găsesc în țară și al basarabenilor. Ce însemnează aceasta? Că cel puțin au intenționea ca să urmărească acești oameni și săt multe semne care arată că, într-adevăr, aceasta este intenționea.

Acum, în ce privește Basarabia și Bucovina, suntem o țară învinsă, niște au impus anumite condiții de armistițiu, și nu avem ce face și ne supunem fiindcă suntem într-o situație silită. A fost punctul cel mai dureros acela în care se spune că hotarul României este acela fixat în 1940, prin hotărârea regelui Carol și a lui Tătărușcu. Ce se va întâmpla în viitor? Vom vedea. Nu vrem cu această ocazie să învinuim, nici să înrăutățim raporturile noastre cu Uniunea Sovietică cu care trebuie să ducem cele mai bune raporturi. Nu punem în discuție, decât spunem că este o situație de fapt la care trebuie să ne supunem. Alta este însă chestiunea românilor din Basarabia. Dacă vor începe a urmări, a închide și aresta pe români de acolo care au votat în 1918 unirea Basarabiei cu noi, atunci noi cu ce conștiință primim acest lucru? Națiunea română și statul român au ajuns în situații foarte grele în trecut, dar conducătorii au știut să găsească accentele trebuitoare și în acele momente grele și triste. Când s-a făcut Convenția din Berlin ni s-a luat Basarabia. Firește, a fost dureros. A fost un guvern legal al României, reprezentat prin marele Ion Brătianu și Kogălniceanu. A trebuit să se supună. S-au supus. Ne supunem și noi, că nu putem fi mai tari decât Ion Brătianu și Kogălniceanu. Dar au protestat. Noi nu putem protesta acum, fiindcă acum trăim un armistițiu. Trebuie însă să se știe că sufletul nostru singurează și în al doilea rînd că avem conștiință vie că trebuie să ne îngrijim de frații noștri care sunt în afara și să vedem ce intenționi au rușii cu frații noștri din Basarabia și Bucovina, fiindcă am fost colegi de parlament cu Halipa, cu Pelivan, și nu ne vine bine să vedem că suntem aruncați în închisori sau loviți pentru ceea ce au făcut acum 25 ani. Avem datoria în conștiința noastră să ținem socoteală de acești frați de sine.

Deci, o dată cu această expunere a mea, țin să rog pe domnii care vor pune în aplicare acest armistițiu, în comisiunea militară care se va întocmi, ca să pună în discuție această hotărâre, ca frații noștri din Basarabia și Bucovina să aibă mîngiurea că noi avem grija de ei.

Nu doresc să se facă nici un fel de hotărâre acum, nici un fel de decizie. Rog însă comisia care va discuta cu comisia militară sovietică să pună în discuție această chestiune și pe cît posibil să ia garanții pentru ei.

Domnii aceștia mi se adresează mie. Acum fug, se ascund prin diferite sate, vin și-mi cer scut, sfat, unde să se ascundă, unde să se așeze, ca să nu fie spânzurați. Si eu trebuie să dau răspuns și voi da, voi găsi o posibilitate.

Cred că este cazul ca să trezesc interesul dv. asupra acestei nenorociri și să facem tot posibilul ca ei să fie ocoliți.

Domnul ministru Aldea: A fost punct cîștigat de mine în 1940. Ni s-a cerut să trimitem pe toți basarabenii în Basarabia. Si atunci s-a pus chestiunea că nu pot să trimit pe cei care nu vor să vină în Basarabia. Acum nu știu dacă ne putem prevăla de un cuvînt din armistițiu care spune: „Guvernul și Comandamentul Suprem Român vor preda pe toți prizonierii...³ De asemenea, pe cei internați sau pe cetățenii Uniunii Sovietice luați cu forță în România“. Prin urmare, nu va trebui să-i ceară pe aceia care au venit în mod voluntar din Transnistria sau din Basarabia și Bucovina.

³ Lipsă în text.

Domnul Maniu : Chestiunea este încurcată. Dacă nu este o precizare se poate întâmpla să vină un ofițer sovietic cu un detașament să ia pe dnii Halipa, Pelivan, foști miniștri. Și atunci? Ce facem? Cum răspunde conștiința noastră?

Domnul ministru Aldea : Aceasta este un abuz.

Domnul Maniu : Nu trebuie să fie aşa, fiindcă D-lor pot fi ridicați și omoniți și atunci ce am făcut?

Domnul Pătrășcanu : În textul armistițiului se spune și precizează numai acei luați cu sila. Și vă este cunoscut că o parte din români din Transnistria au fost luați cu sila din ordinul mareșalului Antonescu. Această chestiune nu am ridicat-o fiindcă nu am vrut ca noi să ridicăm chestiuni care eventual nu se rezolvau favorabil pentru noi și a rămas să dăm pe cei luați cu sila. Așa că acest articol este clar.

Domnul Maniu : Ceea ce aş dori este să ştiu ce situație au acești români care au luptat pentru unire pe vremuri. Sunt considerați trădători sau ca cetățeni care nu pot fi urmăriți acum de ruși? Trebuie precizat că acești români care au luat atunci o atitudine prin care s-au alăturat României, pentru acest fapt nu pot fi urmăriți.

Domnul ministru Pătrășcanu : Pentru informarea dv., chestiunea evreilor a fost ridicată de americani. Ei au cerut să se mențină acest paragraf.

Domnul ministru Buzești : În materia aceasta dreptul internațional are principii destul de clare, este dreptul de opțiune. Cred că pe terenul acesta trebuie să ne punem. Basarabenii de origine au dreptul că opteze pentru cetățenia română sau sovietică. În ce privește libertatea de circulație în Basarabia, aceasta tot printr-o convenție de opțiune se poate stabili.

Domnul Maniu : Evident, știm de aceasta și de aceea am pus problema, fiindcă trebuie să se facă o convenție care va stabili precis care este situația românilor din Basarabia.

Domnul general Potopeanu : Să nu ne despărțim înainte de a hotărî o întâlnire cu dl mareșal Malinovski.

Se hotărăște să ia parte la această întâlnire dnii generali Potopeanu, general Racoviță și dl general Dămăceanu.

Se discută din nou asupra desemnării președintelui comisiei militare care va pune în aplicare armistițiul și a rămas ca chestiunea să fie rezolvată în ședința de mînine dimineață de la ora 9.

*
Stenograma ședinței
din 16 septembrie 1944

Ședința se deschide la ora 9,40 sub președinția domnului general C. Sănătescu, președintele Consiliului.

Iau parte domnii:

Iuliu Maniu, ministru de stat

C.I.C. Brătianu, ministru de stat

Lucrețiu Pătrășcanu, ministru de stat

C. Titel Petrescu, ministru de stat

General dr. N. Marinescu, ministrul muncii, sănătății și ocrotirilor sociale.

General Gh. Potopeanu, ministrul economiei naționale și ministru ad-interim la Ministerul Finanțelor.

Gr. Niculescu-Buzești, ministrul afacerilor străine.

General M. Racoviță, ministrul de război.

General A. Aldea, ministrul afacerilor interne.

D.D. Negel, ministrul agriculturii și domeniilor.

General I. Boțeanu, ministrul culturii naționale și al cultelor.

General C. Eftimiu, ministrul lucrărilor publice și comunicațiilor.

Aurelian Căpățină, ministrul justiției.

General E. Gheorghiu, subsecretar de stat al aviației.

Viceamiral I. Georgescu, subsecretar de stat al marinei.

Viceamiral Al. Gheorghiu, subsecretar de stat la Subsecretariatul de stat al înzestrării armatei și producției de război.

General Gh. Liteanu, subsecretar de stat la Ministerul Afacerilor Interne.

General adj. D. Dămăceanu, subsecretar de stat la Ministerul Afacerilor Interne.

Ing. Valeriu Georgescu, subsecretar de stat al industriei comerțului și minelor.

Sabin Mănuilă, subsecretar de stat la Președinția Consiliului de Miniștri.

C. Vișoianu.

Gh. Popp.

I. Christu.

Dl. general C. Sănătescu, președintele Consiliului : Continuăm discuția condițiilor armistițiului.

Dl. Lucrețiu Pătrășcanu, ministrul de stat: „Articolul 14. Guvernul și Înaltul Comandament Român se obligă să colaboreze cu Înaltul Comandament Aliat (Sovietic) la arestarea și judecarea persoanelor acuzate de crime de război“.

La acest punct, am luat cuvântul eu și am adus următoarea întămpinare: Întrucât justiția este un atribut de suveranitate națională și în general tot ceea ce privește păstrarea, vegherea ordinii în interior, am cerut ca arestarea să se facă de către organele românești și numai în ceea ce privește judecata să se facă pe baza colaborării între sovietici și noi.

Am insistat, în repetate rânduri, asupra ideii ca arestările să fie lăsate exclusiv în seama organelor românești. Am adus, în susținerea acestui punct de vedere, faptul că cei cinci arestați la început au fost arestați și deținuți și nici o posibilitate de eliberare nu a existat pentru ei. La aceasta, mi s-a replicat: Nesiguranța în aparatul de stat român, întrucât aparatul de stat conține încă elemente puse de Antonescu, face ca să existe posibilitatea ca o serie de criminali de război să scape și deci ar fi bine ca această colaborare să fie întinsă și la arestări.

A rămas articolul sub forma lui primă.

„Articolul 15. Guvernul român se obligă să dizolve imediat toate organizațiile prohitleriste de tip fascist aflate pe teritoriul românesc, atât cele politice, militare sau paramilitare, cât și orice alte organizații care duc propagandă ostilă Națiunilor Unite și în special Uniunii Sovietice, nepermittînd în viitor existența unor astfel de organizații“.

La acest punct, am arătat măsurile care s-au luat ulterior și punerea în vigoare a măsurilor care să reprezinte împiedicarea propagandei ostile Aliaților și Uniunii Sovietice. Am arătat și necesitatea măsurilor de luat împotriva organizațiilor fasciste.

Și acest articol a rămas sub această formă.

Dl general C. Sănătescu, președintele Consiliului: Și astăzi avem unele organizații — premilitarii și M.T.R.-ul: organizația premilitară este mai veche, este din 1935—1936 — de ele, de M.T.R. s-au legat?

Dl Lucrețiu Pătrășcanu, ministru de stat: Nu.

Dl general C. Sănătescu, președintele Consiliului: Ele n-au avut un caracter profascist.

Generalul Racoviță a fost chemat ca să facă o singură organizație premilitară. De acestea nu s-au legat?

Dl Lucrețiu Pătrășcanu, ministru de stat: Numai de organizațiile paramilitare, ca S.S.-ul etc. Acelea de care vorbiți dv. sînt încadrate în aparatul de stat.

Dl Gr. Niculescu-Buzești, ministrul afacerilor străine: La aceste două articole, aş propune ca Consiliul să se ocupe puțin și de problema epurației aparatului de stat și a interdicției organizațiilor fasciste. Cred că ar trebui să consacram o ședință specială acestei chestiuni — dacă se poate, chiar astăzi, după ce terminăm analiza textului — pentru că trebuie luate măsuri urgente, fiindcă și din ceea ce au spus rușii și din cele ce am auzit la americani și englezi rezultă că această chestiune este foarte importantă și că ei cer măsuri de epurăție, cărora le acordă un foarte mare preț. Trebuie examinat un program întreg în această privință de către Consiliu; am să vă propun unele sugestii.

Dl Lucrețiu Pătrășcanu, ministru de stat: Sînt de complet acord cu propunerea dv.

Dl Lucrețiu Pătrășcanu, ministru de stat: „Articolul 16. Tipărire, importul și răspîndirea în România a publicațiilor periodice și neperiodice, prezenta spectacolelor de teatru și a filmelor, funcționarea stațiunilor de T.F.F., Poștă, Telegraf și Telefon, vor fi executate în acord cu Înaltul Comandament Aliat (Sovietic)“.

Dl C. Vișoianu: Consiliul de Miniștri a luat cunoștință de eșecul fiecăruia dintre noi. Acum începe să ia cunoștință de eșecul meu personal.

Toate propunerile noastre n-au fost luate în considerare.

Am intervenit ca să arăt că semnificația acestui articol este în contradicție cu declarația domnului Molotov și cu condițiunile armistițiului, așa cum le cunoaștem de la Cairo, și că constituie o imixtiune în administrația țării. Am stărtuit mult, dar fără nici un rezultat. Domnul Molotov mi-a spus că nu este în contradicție acest articol cu acele condițiuni și că nu este o imixtiune în treburile noastre interne.

Eu păstrez părerea mea că este o imixtiune și destul de importantă și îmi pare foarte rău că n-am putut fi ascultat.

Dl general Sănătescu, președintele Consiliului: Pînă unde merge aceasta?

Dl C. Vișoianu: N-are nici o limită.

Dl Gr. Niculescu-Buzești, ministrul afacerilor străine: Care este regimul în Italia în această materie? Dar în ce privește legățiile străine?

Dl C. Vișoianu: Cînd am ridicat această chestiune mi-au răspuns cu exemplul Italiei. Nu știu în ce măsură este exact. Acesta este răspunsul primul. Cînd am vorbit de delicatețea în raporturile internaționale, mi s-a răspuns că sînt mai importante interesele militare ale Aliaților decît delicatețea în raporturile cu noi.

Dl general C. Sănătescu, președintele Consiliului: Ei trebuie să instituie undeva un organ de cenzură. Care este semnificația textului?

Dl C. Vișoianu : Pînă acum n-aș putea să vă răspund exact care este semnificația.

Dl general C. Sănătescu, președintele Consiliului : Trebuie să fie un organ undeva : trebuie să fie un organ de cenzură, care să funcționeze undeva, și cărțile, revistele de teatru etc. trebuie să treacă prin această cenzură.

Dl C. Vișoianu : Se poate să ajungem acolo. Trebuie să alcătuim în administrația românească un organ, care să primească sugestiile generale ale comandamentului sovietic.

Dl general C. Sănătescu, președintele Consiliului : Practic, aplicarea acestui articol cum s-ar putea face?

Dl C. Vișoianu : Prima noastră propunere trebuie să fie aceasta : administrația noastră ascultă sugestiile guvernului. Se poate însă întâmpla ca comandamentul sovietic să vrea să dea o ampolare și să aplice efectiv această măsură și atunci să fie, alături de organele noastre, prezente și organele sovietice.

Dl Gr. Niculescu-Buzău, ministrul afacerilor străine : La anexa la care se face referire în textul articolului 16 chestiunea este și mai gravă. Ar trebui să abordăm discuțiunea cu delegația sovietică, ca să găsim un mod practic de aplicare a acestor dispoziții ; pentru că nu se poate să fim complet privați de orice posibilitate de a comunica cu străinătatea ; căci dacă nouă nu ni se permite și nu se permite nici legațunilor noastre, așa cum prevedea anexa la articolul 16, legăturile decât cum va fi stabilit de Comandamentul Aliat (Sovietic), nu ni se vor permite nici legăturile cu statele neutre, fiindcă, atât vreme cât durează operațiunile militare, se va putea ridica oricând chestiunea necesității de a păstra secretele militare. Este posibil ca peste cîteva săptămâni să fie eliberată Transilvania și atunci considerentul de secrete militare n-ar mai putea juca.

Așa că trebuie depuse toate străduințele pentru ca un aranjament provizoriu în această privință să fie făcut. Noi nu mai putem face politică independentă de politica externă propriu-zisă și de instrucțiunile pe care le dăm legaților. Dar avem diferite comenzi militare în diferite state și trebuie să putem lucra.

Dl C. Vișoianu : Articolul acesta poate avea două sensuri : primul ar fi că se referă la legațunile străine de aici, nu la guvernul român ...

Dl Gr. Niculescu-Buzău, ministrul afacerilor străine : Deocamdată s-au interzis și guvernului român comunicațiile.

Dl C. Vișoianu : Da. Nici noi nu comunicăm.

Dl general C. Sănătescu, președintele Consiliului : Programul de radio îl revăd ei?

Dl Gr. Niculescu-Buzău, ministrul afacerilor străine : A intrat aici. Tot ceea ce este pentru uzul intern îl facem noi ; tot ceea ce (este) emisiune pentru străinătate, adică program de radio pentru străinătate, se face de acord cu delegația lor de la Societatea de Radio.

Mai este o chestiune, aceea a telegramelor. S-au strîns 10 000 de telegramme, care nu pot pleca, pentru că zic că vor să le examineze cenzura. Se strîng telegramele, dar nici nu pot să fie examineate, așa încât, în practică, toate comunicațiile să intre întrerupte. Abia am trecut la telegramele Ministerului Afacerilor Străine. Celealte stau pe loc.

Dl general C. Sănătescu, președintele Consiliului : Ne aduce și o pagubă materială aceasta.

Dl general C. Eftimiu, ministrul lucrărilor publice: Noi înainte aveam un sistem de ascultare, pe care l-am desființat complet acum, și acum se ascultă numai la masa de verificare, cind este nevoie. Este foarte grea însă procedura.

Cu străinătatea se face cenzura.

Dl Iuliu Maniu, ministrul de stat: Punctul acesta are o importanță extraordinară și mai ales pe noi, partidele politice, ne pune într-o situație aproape intolerabilă. Noi am primit să facem parte din guvernul acesta pe baza manifestului, făcut atât de frumos, din partea Maiestății sale regelui, în care se spunea că se introduce în țara românească un regim de libertate și constituționalism, adică un regim în care opinia publică își poate exprima liber păreri și opiniile sale și se pot forma curente, potrivit situației de azi.

Or, în punctul acesta ce se spune? „Tipărirea, importul și răspândirea în România a publicațiilor periodice și neperiodice, prezentarea spectacolelor de teatru și a filmelor, funcționarea stațiunilor de T.F.F., Poștă, Telegraf și Telefon vor fi executate în acord cu Înaltul Comandament Aliat (Sovietic)” (vezi anexa articolului 16).

Ce urmează de aci? Urmează de aici că noi nu suntem stăpini asupra mișcării noastre intelectuale și asupra curentului de opinie publică care s-ar putea produce la un moment dat.

De aici urmează că orișice ziar, care apare în România, poate fi cenzurat.

Tot aici urmează că orice comunicare făcută prin radio poate fi cenzurată.

S-a dat ordin, din partea comandamentului rusesc, să se sechesteze aparatelor de radio. Această măsură s-a luat pe baza concepției lor că noi suntem o țară ocupată. Acum trecem la armistițiu și dacă punctul acesta rămîne aici comandamentul rusesc va putea să mențină măsura confiscării aparatelor de radio, pe baza acestui punct.

Se creează prin această clauză o situație intolerabilă. Noi suntem în fața opiniei publice într-o situație intolerabilă. Noi nu putem să luăm parte la mișcarea intelectuală și artistică a universului. În plus: se fac confiscări de aparat de radio unor oameni care nu sunt bogați. Întreaga lume este săracă și ea n-are un alt control al știrilor decât aparatul de radio. Acesta s-a luat. Putem noi admite lucrul acesta? Este o imposibilitate. Toată lumea ne sare în cap.

Evident, delegații noștri la Moscova n-au avut ce face; au trebuit să accepte acest armistițiu, care ne-a fost impus. Si atunci îmi pare rău că nu s-a pus aici: „condiții impuse”, fiindcă atunci s-ar fi creat o situație mai clară pentru noi și înaintea lumii și înaintea opiniei publice a țării noastre. Trebuie să acceptăm.

Care este situația? Acum cind urmează să se discute cu comandamentul rus condițiunile acestui armistițiu, dnii care au luat parte la aceste ședințe trebuie să pună în mod foarte serios această chestiune, care face imposibilă situația noastră în guvern, dacă rămîne așa, pentru că suntem asaltați și condamnați de opinia publică, într-o măsură pe care n-o putem suporta.

Nu mai vorbesc de celelalte condiții; comisiunea care se va forma va stăruia să le clarifice și să le pună la punct — dar aceasta este de cea mai mare importanță.

Noi, dacă vom avea acel comandament rus înțelegător pentru necesitățile sufletești ale poporului nostru, nu vom mai fi condamnați de opinia publică românească, lăsând la o parte ceea ce spune dl ministrul de externe: că nu avem legături cu străinătatea. Este o situație intolerabilă.

Rog comisia care va trata această chestiune să dea toată atențiuinea acestui punct și să-l precizeze. Dacă nu-l poate șterge, cel puțin să-l lămurească și să dea posibilitate opiniei publice să fie la curent cu mișcările intelectuale ale lumii.

Atunci nu se va putea vinde în librării nici o carte din străinătate. Ori ce produs artistic din Franța, din Anglia sau din America care va fi socotit că conține idei extravagante, față de concepția rusă, nu va putea fi pus în vînzare. Ba ne putem expune să ne fie confiscate cărți la noi acasă. De aceea, trebuie să se arate că prin această măsură se creează pentru noi o situație intolerabilă.

Dl general D. Dămăceanu, subsecretar de stat la Ministerul Afacerilor Interne: „Articolul 17. Administrația civilă românească este restabilită pe întregul teritoriu al României afară de un sector de 50—100 km de linia frontului, depinzînd de condițiile terenului. Organele administrative românești se obligă să aducă la îndeplinire în interesul restabilirii păcii și securității, instrucțiunile și ordinele Înaltului Comandament Aliat (Sovietic) date de către el în scopul de a asigura execuția acestor condițiuni de armistițiu”.

În legătură cu această chestiune, am pus problema reducerii adîncimii acestei zone la 50 km, în locul acestei formule: „50—100 km”.

Ni s-a adus argumentul că, în urma experienței războiului purtat de Uniunea Sovietică, s-a ajuns la concluzia că această adîncime a trecut de foarte multe ori de 100 km. S-au luat măsuri cu caracter militar și deci autoritățile militare trebuie să aibă un cuvînt preponderent în această zonă.

Am argumentat că 100 km pentru țara românească însemnează altceva decît 100 km pentru Rusia Sovietică. La acest argument mi s-a răspuns cu un zîmbet din partea lui Molotov, care m-a asigurat însă să nu fîm îngrijorați de această adîncime a zonei, pentru că va fi totdeauna fixată cu bună voință și numai în mod excepțional ea va depăși limita de 50 km, în raport cu liniile caracteristice ale terenului. D-sa a adăugat că crede că această prescripție nu va fi pusă în aplicare, dat fiind că speră ca frontul să fie împins că mai curînd posibil în afară de granițele actuale.

Dl general C. Sănătescu, președintele Consiliului: Să dea Dumnezeu.

Dl general A. Aldea, ministrul afacerilor interne: Realitatea este însă alta: de-abia s-a ocupat Sf. Gheorghe și autoritățile noastre nu s-au putut instala acolo, nu fiindcă au rămas la distanța aceasta, ci pentru că n-au avut voie să se apropie de oraș.

Și atunci, de unde noi am desființat toată administrația care avea elemente ungurești, au apărut acum unguri și secui, care și-au pus cîte o banderolă la mînă, au spus că fac parte din partidul comunist, s-au înarmat și au ocupat primăria orașului Sf. Gheorghe, iar reprezentanții autorităților noastre, cînd au venit, n-au putut să se instaleze.

De aceea, trebuie să fac apel la dl ministrul al apărării naționale, pentru ca prin Marele Stat Major să ia contact cu comandamentul rusesc, ca să nu se poată instala decît autorități pur românești și cu concursul nostru; nu să se instaleze minorității, care se găsesc acolo.

Dl Iuliu Maniu, ministrul de stat: La Covasna s-a întâmplat că de la unguri, care și-au pus banderolă la mînă, nu s-au luat armele, iar de la români s-au luat armele.

Comisia care va discuta aplicarea condițiilor armistițiului sperăm că va putea convinge comandamentul rusesc de necesitatea acestei situații, trebuie lucrat cu cea mai mare prudență, pentru că este o mare nemulțumire în îndurile populației locale.

Dl C. Vișoianu: „Articolul 18. Va fi înființată o Comisiune de Control Aliată, care va lua asupra sa, pînă la încheierea păcii, reglementarea și controlul executării prezentelor condiții, sub directivele generale și ordinele Înaltului Comandament Aliat (Sovietic), acționînd în numele Puterilor Aliate” (vezi anexa la articolul 18).

F. Anexă la articolul 18.

„Controlul cu privire la exacta execuție a clauzelor de armistițiu este încredințat Comisiunii Aliate de Control, care va fi stabilită în conformitate cu articolul 18 al Convenției de armistițiu.

Guvernul român și organele sale vor îndeplini toate instrucțiunile Comisiunii Aliate de Control care decurg din Convenția de armistițiu.

Comisiunea Aliată de Control va instaura organe sau secțiuni speciale, însărcinîndu-le respectiv cu executarea de diferite funcțuni.

În plus, Comisiunea Aliată de Control va putea să aibă funcționari în diferite părți ale României.

Comisiunea Aliată de Control va avea sediul său în București”.

Dl general C. Sănătescu, președintele Consiliului: Cum ați înțeles dv. această chestiune? Din text reiese că această Comisie Aliată de Control este sub ordinele comandamentului rus.

Dl I. Christu, ministrul plenipotențiar: Această comisie este sub ordinele comandamentului rus. În toate cazurile, va fi un funcționar care va decide. Ceilalți doi vor fi un englez și un american.

Dl C. Vișoianu: În Italia situația este inversă: comandamentul lucrează după directivele Comisiunii Aliate.

Dl C. Sănătescu, președintele Consiliului: Eu credeam că este vorba aici de o comisie a celor trei guverne aliate.

Dl Gr. Niculescu-Buzești, ministrul afacerilor străine: În comisie sînt reprezentanți ai comandamentelor, nu ai guvernelor. Or, se consideră că în România comandamentul sovietic este comandament aliat.

Dl Valeriu Georgescu, ministrul subsecretar de stat la Ministerul Economiei Naționale: O situație similară, care este și în Italia.

Dl general D. Dămăceanu, subsecretar de stat la Ministerul Afacerilor Interne: Cred că ceilalți doi reprezentanți vor fi tot militari.

Dl general C. Sănătescu, președintele Consiliului: Noi trebuie să ne adresăm acestei comisii, care recurge la rîndul ei la comandamentul suprem. Aceasta o face delegația noastră de aplicare a armistițiului.

Eu aş fi înțeles că această comisie să reprezinte cele trei guverne și să aibă autoritatea să spună comandamentului rusesc să intre în textul armistițiului, atunci cînd se depărtează de el.

Dl C.I.C. Brătianu, ministrul de stat: Comisia este mai mult o acoperire a mareșalului Malinovski și comandamentului.

Dl general C. Sănătescu, președintele Consiliului: Si cînd are să ia ființă?

Dl general adj. D. Dămăceanu, subsecretar de stat la Ministerul Afacerilor Interne: În timpul cel mai scurt.

Dl Gr. Niculescu-Buzău, ministrul afacerilor străine: Pentru diferitele acorduri speciale pentru aplicarea armistițiului care vor fi încheiate pe baza lui. Comisiunea acestui comandament sovietic aplică aceste acorduri.

Dl general adj. D. Dămăceanu, subsecretar de stat la Ministerul Afacerilor Interne: Le controlaeză.

Dl Gr. Niculescu-Buzău, ministrul afacerilor străine: Cu cine negociem noi aceste acorduri?

Dl general adj. D. Dămăceanu, subsecretar de stat la Ministerul Afacerilor Interne: Cu Malinovski.

Dl general C. Sănătescu, președintele Consiliului: Cînd s-a pus chestiunea dacă are autoritate asupra întregului teritoriu al României acesta — și deci și asupra Dobrogei — Malinovski a spus că nu are comandamentul asupra Dobrogei. De aceea, în Dobrogea avem o situație și mai proastă decât în restul țării, pentru că acolo există un alt comandament, este acela care face parte din Frontul al treilea ucrainezan.

Dl Gr. Niculescu-Buzău, ministrul afacerilor străine: El are comandamentul asupra Frontului al doilea ucrainezan.

Dl Lucrețiu Pătrășcanu, ministrul de stat: Tot teritoriul României este considerat ca o unitate.

Dl general C. Sănătescu, președintele Consiliului: Pînă acum a fost dificultate mare, din care cauză situația în Dobrogea este și mai grea ...

Dl. C. Titel Petrescu, ministrul de stat: Ar trebui clarificată chestiunea astăzi, cu domnul Malinovski.

Dl. C. Vișoianu: Teza principală trebuie să fie din partea noastră următoarea: o ruptură completă între trecut și situația actuală. În trecut, s-a spus că România, pînă la semnarea armistițiului, era considerată în război cu Rusia Sovietică și că toate cererile noastre de aceea erau respinse, pentru că nu era semnat armistițiul.

Una din condițiile armistițiului este unificarea legislației, iar domnul Malinovski devine reprezentantul Puterilor Aliate, cosemnatare ale armistițiului pentru întreaga Românie, căci acum este reprezentantul Aliaților în întreaga Românie.

Dl. general C. Sănătescu, președintele Consiliului: Noi trebuie să cerem schimbarea regimului de pînă acum și intrarea în acordul legal internațional, oricât ar fi el de aspru, dar măsurile lui să se aplice.

Dl Gr. Niculescu-Buzău, ministrul afacerilor străine: Ar fi important dacă s-ar rezerva *rezolva* și chestiunea relațiilor diplomatice, pentru că dacă tratăm numai prin domnul Malinovski, aceasta reprezintă o cale de tratare; dar ar trebui să putem avea și o cale către guvernul sovietic, care ar fi o cale de apel.

Dl. Lucrețiu Pătrășcanu, ministrul de stat: Am pus această chestiune domnului Vișinski; am discutat cu domnul Molotov această chestiune. Răspunsul a fost ca și pentru Italia, în privința schimburilor de ambasadori.

Dl Gr. Niculescu-Buzău, ministrul afacerilor străine: Domnul Molotov a pus un punct special în cursul lunii aprilie. A declarat că în afară de organele de armistițiu, dacă România dorește să schimbe reprezentanți diplomatici cu Uniunea Sovietică, aceasta era gata oricînd să procedeze la acest schimb. Așa că noi considerăm normal să avem reprezentanți cu Uniunea

Sovietică, conform propunerii din aprilie. Mi se spusese: Dacă România vrea să aibă contact cu Republica Sovietelor, în afară de generalii de război pentru chestiunile militare, ea poate avea un reprezentant politic pentru chestiunile politice; guvernul sovietic n-are nimic contra.

Trebuie să repetăm cererea noastră.

Dl. C. Vișoianu: În măsura în care ne putem transforma dezideratele actuale — cu oarecare autoritate morală, pentru că ne-au fost propuse de ei anterior — și în cadrul propunerilor lor să căutăm să ameliorăm clauzele armistițiului. Căci altfel nu facem decit să exprimăm — și dv. și noi — aceeași tristețe că nici una din cererile noastre n-a fost aplicată.

Dl. C.I. Brătianu, ministrul de stat: Când încetează clauzele acestui armistițiu? Când se retrage armata rusă?

Dl. C. Vișoianu: Vom ajunge la această chestiune numai decât.

Dl. general C. Sănătescu, președintele Consiliului: Trecem la punctul 19.

Dl. G. Popș: Dați-mi voie să vă fac un mic istoric al textului și să vă citesc textul aşa cum a fost formulat în primul rînd.

Primul text: „Guvernele aliate socotesc arbitrajul de la Viena, privitor la Transilvania, ca nul și neavenuit”.

În textul rusesc era trecut termenul „neexistent”.

„Și doresc să vadă Transilvania sau cea mai mare parte a acestui teritoriu restituit, sub condiția de a fi confirmat la Tratatul de pace”.

În rusește era trecut „partea cea mai mare”.

Față de acest text, noi am susținut — îmi permit să vă fac acest mic istoric — noi am arătat că refuzul Aliaților de a recunoaște tratatul de arbitraj de la Viena a făcut o mare impresie la noi și că aceasta este o dovdă a bunelor sentimente pe care le au Alianții și Rusia față de noi.

Am subliniat că acest articol este aproape singurul cîștig pe care ni-l aduce tratatul de armistițiu.

Am adăugat: poporul românesc va fi recunosător Rusiei pentru ajutorul promis pentru recucerirea Transilvaniei și am arătat că domnul Maniu a adresat o scrisoare domnului mareșal Stalin, prin care îi exprimă recunoștință.

Dar am spus: Așa cum este redactat acest articol, el este o decepție pentru noi, mai ales cum era redactat, cu formula că „Alianții doresc”. Deci era vorba numai de simpla dorință a Aliaților și nicidcum de un angajament ferm.

În al doilea rînd, lipsea angajamentul conform căruia armata rusească urma să dea concursul său armatei românești pentru cucerirea Transilvaniei.

În al treilea rînd, am cerut ca România să capete graniță comună cu Cehoslovacia, aşa cum a avut-o înainte.

Domnul Molotov a răspuns că va lua în considerare aceste lucruri și să î se prezinte un nou text.

Noul text, pe care l-am propus, avea următoarea redacție:

„Națiunile Unite consideră deciziunile arbitrajului de la Viena, pronunțat la 30 august 1940” — am precizat data — „ca inuste și nule și neaveneite și vor restituî României teritoriul Transilvaniei atribuit Ungariei în acest arbitraj”.

„Guvernul sovietic va conduce în acest scop operațiunile militare comune cu România, în contra Ungariei și Germaniei, pentru a elibera acest teritoriu, restabilind astfel frontieră comună care exista înainte între Cehoslovacia și România, sub rezerva confirmării la reglementarea păcii”. Ceea ce era și în textul de la Cairo.

Textul s-a aprobat, însă nu amintește de frontieră comună cu Cehoslovacia.

Are următorul cuprins: „Guvernele aliate socotesc hotărârile arbitrajului de la Viena, cu privire la Transilvania, ca nule și inexistente și sunt de acord ca Transilvania (sau cea mai mare parte a ei) să fie restituită României, sub condiția confirmării prin Tratatul de pace, și guvernul sovietic este de acord ca forțele sovietice să ia parte în acest scop în operațiunile militare comune cu România, contra Germaniei și Ungariei”.

În rusește este un cuvînt — „bolșoi” — care scris are aceeași formă dar care, după pronunție înseamnă și mare și mai mare. Așa că gradul comparativ se cunoaște numai după pronunțarea cuvîntului. Dacă se pune accentul, citindu-se „bólšoi” — cuvîntul are aceeași formă — înseamnă partea cea mai mare.

Am cerut precizări domnului Molotov și D-za mi-a spus că este comparativul și nu pozitivul.

Dl Gr. Niculescu-Buzești, ministrul afacerilor străine: În textul englezesc este „în cea mai mare parte”.

Dl G. Popp: În englez este partea . . .

Dl Gr. Niculescu-Buzești, ministrul afacerilor străine: În englez este „The great part”.

Dl G. Popp: Aceasta înseamnă „marea parte”. Cea mai mare parte ar fi „The greatest part”.

În traducerea autentică franceză s-a pus însă: „le plus grande partie” care este traducerea termenilor englezesci.

Dl general C. Sănătescu, președintele Consiliului: Ce i-a făcut pe ei să nu zică: „În totalitate?”

Dl Lucrețiu Pătrășcanu, ministru de stat: „Eu am o explicație personală: englezii nu vor să se angajeze cu nici o afirmație de frontieră. Guvernul sovietic este ca să luăm Transilvania. Englezii însă nu vor ca, prin acest tratat de armistițiu, să fie trasate frontieră față de care ei să ia vreun angajament. Din această cauză — am discutat și cu alte persoane — guvernul englez nu vrea să spună „toată Transilvania”, căci prin aceasta ar fi însemnat că s-ar fi delimitat frontieră de nord a Transilvaniei.

Deci, formula aceasta este cerută de guvernul englez.

Dl general C. Sănătescu, președintele Consiliului: Dar substratul ei care este? Nu cred că vrea să favorizeze pe unguri.

Dl Lucrețiu Pătrășcanu, ministru de stat: Sigur că nu; dar vrea să-și lase Marea Britanie un mijloc de presiune asupra Ungariei.

Aceasta este interpretarea mea.

Dl C.I.C. Brătianu, ministru de stat: Nu credeți dv. că, în cazul cînd Ungaria ar ieși din război, se urmărește să i se lase o parte din Ardeal?

Dl Lucrețiu Pătrășcanu, ministru de stat: Din impresiile pe care le-am avut, rezultă că Uniunea Sovietică nu va sprijini nici un fel de revendicare, pentru nici o bucată de pămînt, din partea Ungariei pentru Ardeal. Vă rog să luați această afirmație a mea în modul cel mai complet.

Dl G. Popp: Am fost sub impresia unei păci separate..

Dl general C. Sănătescu, președintele Consiliului: Poate să fie în avantajul cehilor.

Dl D.D. Negel, ministrul agriculturii: Și al iugoslavilor.

Dl C. Vișoianu: Cehoslovacii ar vrea să prelungim frontieră cu Cehoslovacia.

Dl general adj. D. Dămăceanu, subsecretar de stat la Ministerul Afacerilor Interne: Impresia mea personală este că s-au relevat aceste chestiuni, pentru ca să se cedeze, eventual ungurilor, o mică parte din acest Ardeal cedat, cum ar fi regiunea Oradei sau a Satului Mare.

Am avut această impresiune în urma unei comunicații de la Londra, expusă de către comandantul militar Candidus care, după ce amintește această condițiune din armistițiu — referitoare la „cea mai mare parte” din Ardeal — spune imediat: „este deci timpul pentru Ungaria să se trezească”.

Dl C.I.C. Brătianu, ministrul de stat: Chestiunea privitoare la un schimb de populație între Ungaria și România s-a pus?

Dl G. Popp: Nu. Este în legătură cu cesiunile teritoriale.

Dl Gr. Niculescu-Buzău, ministrul afacerilor străine: Dacă vor ungurii să plece n-au decât.

Dl general C. Sănătescu, președintele Consiliului: Dar ca să fac schimb de populație trebuie să fixez frontieră.

Dl Gr. Niculescu-Buzău, ministrul afacerilor străine: Problema „celei mai mari părți” din Transilvania este independentă de aceea a schimbării de populație. Cu alte cuvinte, ei fixează frontieră independent de considerentul de populație, de schimbări de populație.

Dacă ungurii vor să-și ia populația, să și-o ia; dar să nu vină la Conferința de pace cu pretenția ca noi să le cedăm o parte din Transilvania, pentru că ungurii și-au luat populația din această provincie — pentru că aceasta nu stă în textul armistițiului.

Dl Iuliu Maniu, ministrul de stat: Acesta este un punct dureros, care angajează o discuție cu Cehoslovacia.

Fiind la noi obiceiul să se lucreze după inspirații momentane și bazuindu-se fiecare pe geniul pe care i l-a lăsat Dumnezeu, s-a făcut și în această parte a țării noastre o profundă greșeală.

Când a venit la guvern generalul Averescu, acesta a avut ca ministru de externe pe marele poet al nostru, decedatul Duiliu Zamfirescu. De aceea, prima guvernare a fost nenorocită, mai ales că a mai fost un poet în acel guvern, ceea ce a făcut să urmeze o serie de încurcături extraordinare.

Într-o dimineață, la mine acasă, m-am trezit cu ministrul de externe Zamfirescu, spunându-mi că a venit să mă încunoștiințeze de un fapt foarte îmbucurător. Am răspuns atunci: „Îmi pare bine”.

Fostul ministru de externe mi-a spus: Puterile Aliate au hotărît ca noi să evacuăm Ardealul pînă la o linie oarecare, iar Consiliul Dirigent l-a desemnat pe el ca să evacueze Ardealul pînă la linia stabilită în 1916, prin tratatul încheiat de Ionel Brătianu cu Alianții, adică de la Tisa, din sus, pînă aproape de un punct oarecare, pe care Alianții l-au stabilit și care dăduse României o parte foarte importantă din fosta Ungarie.

Noi, cînd am terminat expediția către Budapesta, am fost obligați să venim pînă la o linie oarecare, care semăna cu linia stabilită prin Tratatul de la Trianon, dar noi ținem în posesie linia de la 1916.

Și a venit Zamfirescu să-mi spună că el într-adevăr a satisfăcut porunca Aliaților și ca să vadă mai repede evacuarea făcută și început-o de la nord.

S-a făcut aceasta fără să se cunoască lucrurile, fiindcă însemna să se evacueze o parte a teritoriului României în favoarea Cehoslovaciei, după o linie absurdă, fără să se studieze chestiunea, cu Cehoslovacia împreună și, pe cale amiabilă, să se stabilească o frontieră posibilă.

Am întrebat: „Cum s-a făcut lucrul acesta? Nu vedeți ce este aici?” Mi s-a răspuns atunci: „Noi suntem obligați să evacuăm în favoarea Ungariei o regiune, pînă la linia stabilită de noi, în raport cu alte state”.

Am răspuns: „Acum avem de-a face cu Ungaria, iar miine vom avea de-a face cu Cehoslovacia. Și dacă d-ta ai evacuat pînă acolo, ai împărțit Maramureșul în două părți. Masivele de pășuni și de pădure ale locuitorilor din partea de est a Maramureșului, împreună cu 17 comune românești din partea aceea, au trecut la Cehoslovacia”. Iar ministrul de externe îmi raporta lucrul acesta cu bucurie, că ce ispravă mare a făcut.

Trebuia foarte bine să ne înțelegem cu Cehoslovacia, cu care eram în raporturi foarte bune. Ne puteam înțelege atunci și cu comisia ambasadorilor și, prin urmare, această evacuare nu s-ar fi făcut aşa cum am pus-o noi în aplicare: într-o bună dimineață am oferit un teritoriu foarte important și am nenorocit o regiune întreagă românească.

De aceea, rog pe domnul ministrul de externe să țină seama de acest lucru și cînd va veni vremea să se aranjeze chestiunea definitiv va trebui pusă față de Cehoslovacia problema acestui teritoriu, pe care l-am pierdut efectiv, prin negocierile guvernului român și prin neglijența ministrului de externe, ca să-l căpătăm pe cale amiabilă, cînd se va face reglementarea definitivă. Să readucem la noi această parte din Maramureș, cu românii noștri, pe care i-am lăsat timp de 25 de ani sub stăpîniri.

Dl Gr. Niculescu-Buzău, ministrul afacerilor străine: În legătură cu acest punct, aș avea o chestiune de ridicat: pe măsură ce Transilvania se liberează, prin acțiunea militară în curs, și chiar dacă această acțiune militară depășește frontieră stabilită la Trianon, cred că această clauză, că administrația românească să fie restabilită, pînă la frontieră, rămnînd ca pacea să reglementeze definitiv această problemă, trebuie înțeleasă în sensul că se creează o stare de fapt, care poate să dea naștere la o situație de drept la Conferința păcii. Dacă noi preluăm administrația Transilvaniei, pînă la frontieră stabilită prin Tratatul de la Trianon, avem un gaj serios la Conferința păcii. Și dacă atunci se va pune chestiunea: pînă unde se întinde administrația românească, vom fi într-o situație mai bună.

Din moment ce se recunoaște că arbitrajul de la Viena este nul și neavent, însemnează că, pînă la intervenirea unui nou tratat internațional, care să stabilască o nouă frontieră, joacă frontieră hotărîtă la Trianon.

Acesta este un punct asupra căruia trebuie pusă cea mai mare insistență. Trebuie remisă administrația acestui teritoriu autorităților românești.

Este pusă această chestiune a zonei de 50–100 km din spatele frontului. Cum însă peste cîteva săptămîni trupele rusești vor ajunge pînă la

Budapesta sau Viena, trebuie ca în această provincie să intervină administrația românească. Deci trebuie să intervenim ca să ni se remită administrația efectivă a teritoriului pînă la frontieră Trianonului.

Cred că aceasta este interpretarea care va fi dată de comisie acestei clauze.

Dl C. Vișoianu: Sperăm.

Dl Gr. Niculescu-Buzău, ministrul afacerilor străine: Din punct de vedere juridic, nu văd altă interpretare posibilă.

Există un tratat, care a fixat o frontieră; a existat arbitrajul de la Viena, care a fost anulat. Deci, revine tratatul anterior.

Conferința de pace va stabili.

Dl C. Vișoianu: Interpretarea este ireproșabilă, dar nu este suficientă.

Dl Gr. Niculescu-Buzău, ministrul afacerilor străine: Care este expresia dv., care ați fost la Moscova?

Dl Lucrețiu Pătrășcanu, ministrul de stat: Întregul teritoriu este sub administrația românească. Pe urmă putem cere, pe motivul anulării arbitrajului de la Viena, ca administrația noastră să meargă pînă la vechea frontieră.

Dl general C. Sănătescu, președintele Consiliului: Da.

Dl G. Popp: În text se spune: „Puterile Aliate sînt de acord” nu „Puterile Aliate doresc”. Este o nuanță mai bună pentru noi.

Dl Gr. Niculescu-Buzău, ministrul afacerilor străine: Și mai este și o altă nuanță: Se declară nul și neavenit arbitrajul de la Viena. Și atunci, juridicește, stăm pe frontieră de la Trianon.

Dl G. Popp: S-a obținut și concursul militar rusesc pentru eliberarea Transilvaniei.

Dl general C. Sănătescu, președintele Consiliului: Vom vedea cum se va interpreta expresia „sau cea mai mare parte a ei”.

„Punctul 20. Prezentele condiții intră în vigoare în momentul semnării lor”.

O chestiune despre care vrem să vă întrebăm pe dv.: Ce i-a determinat pe Aliați ca acest armistițiu să nu fie semnat de reprezentanții celor trei puteri, ci să se dea delegație mareșalului Malinovski, care este un comandant militar.

Dl Lucrețiu Pătrășcanu, ministrul de stat: Impresia mea este că au vrut să sublinieze cine are cuvîntul hotărîtor în chestiunile românești.

Dl Valeriu Georgescu, subsecretar de stat la Ministerul Economiei Naționale: Este o copie fidelă a celor petrecute în Italia, cînd generalul Eisenhower <a semnat> în numele comandamentului aliat.

Dl C. Vișoianu: La Cairo, prima dată cînd am vrut să semnăm armistițiul englezii au răspuns: Noi considerăm că armistițiul este un act militar, care se semnează în numele Comandamentului Suprem Aliat.

Domnule președinte, mai este încă o chestiune: în afară de cererile pe care le-am făcut și n-am reușit, am propus să se adauge la Convenția de armistițiu cîteva paragrafe, care însă au fost respinse. Vreau să le aduc la cunoștința Consiliului, pentru că ele constituie o informație utilă.

Primul articol pe care l-am propus este următorul:

„Trupele aliate vor părăsi teritoriul României în momentul încetării ostilităților contra Germaniei și Ungariei. În același timp vor lua sfîrșit

toate dispozițiunile din articolele 3, 7, 10, 14, 17, 18 și 19, care sănătă relative la prezența trupelor aliate în România și la conducerea operațiunilor militare.

Cu alte cuvinte, am cerut o garanție scrisă că la sfîrșitul ostilităților trupelor aliate vor părăsi teritoriul românesc și am argumentat — cum vă puteți ușor imagina — astfel: Cauza prezenței acestor trupe în România fiind conducerea ostilităților în comun, în momentul cînd nu mai sănătă ostilități, cauza încetează și ele nu mai pot rămîne aici.

Nu mi s-a admis această cerere. Am avut discuții foarte stăruitoare și n-am reușit să se introducă acest text. Mi s-a răspuns: Este de prisos să adăugăm o asemenea dispoziție; ar fi un pleonasm, fiindcă aceasta rezultă evident din sensul armistițiului. Am insistat: Tocmai pentru că reprezintă intențiile Aliatilor, textul trebuie trecut în armistițiu. Mi s-a răspuns din nou: Nu este nevoie — deci, același răspuns —, pentru că n-ar adăuga nimic nou, întrucăt sensul armistițiului este acesta: trupele trebuie să părăsească țara românească la sfîrșitul ostilităților.

S-a cerut avizul ambasadorilor Angliei și Americii. Ambasadorul Americii a spus că interpretarea dată de domnul Molotov este corectă, iar ambasadorul englez a adăugat următorul exemplu: și trupele engleze și americane se găsesc în Franță și francezii n-au cerut un asemenea text. Din conversațiile pe care le-am avut cu el în particular, mi-a dat un exemplu care să ne servească nu numai nouă, ci și în raporturile cu ceilalți aliați.

Cum stăruințele noastre n-au fost fructuoase, am cerut să luăm la cunoștință în mod solemn că aceasta este interpretarea guvernului sovietic și guvernelor aliate; că trupele aliate vor părăsi țara românească la sfîrșitul ostilităților.

Dl Gr. Niculescu-Buzău, ministrul afacerilor străine: S-a precizat?

Dl C. Vișoianu: Am cerut să se înregistreze în mod solemn această interpretare.

A doua propunere fără succes pe care am făcut-o este următoarea: cerut să se adauge textul:

„În urma colaborării cu Puterile Aliate România dobîndește calitatea de putere aliată sau cel puțin de putere cobeligerantă”.

Această propunere am făcut-o mai întîi din cauza condițiunilor de la Cairo, unde ni s-a propus cobeligeranță în toate conversațiile pe care le-am avut cu ei. Acum au rectificat pretenția noastră de a ne numi putere aliată, pe care n-au admis-o și au reținut cererea noastră de a fi socotită cobeligeranți — pentru că acesta fusese procedeul și față de Italia.

Rezultatul a fost că domnul Molotov a declarat că din toate propunerile pe care le-am făcut numai pe aceasta o reține, dar nu se înregistrează în armistițiu. Cu timpul, pe măsură ce colaborarea noastră militară va progresă și va fi satisfăcătoare ni se va acorda și cobeligeranța.

Dl C. Vișoianu: A treia propunere, care era poate excesivă: „România păstrează dreptul de a prezenta Conferinței de pace sau la încheierea armistițiului cu țările respective cererile sale relative la valorificarea creației sale asupra Germaniei și la reparațiunile și stricăriile cauzate bunurilor românești de germani și eventual de unguri”.

Dl Iuliu Maniu, ministrul de stat: A fost respinsă?

Dl C. Vișoianu: A fost socotită prematură.

A patra propunere se ocupă de colaborarea militară a României, prevenind că, în conformitate cu declarația făcută de Aliați că urmează o colaborare militară din partea României, în acest caz va trebui să se dea pentru România o interpretare favorabilă a condițiilor prezentului armistițiu.

Am pus aceasta, pentru că și aceasta mi s-a făcut la Cairo: dacă România face schimbare de atitudine și colaborează militar cu Aliații, atunci va beneficia de o interpretare favorabilă a clauzelor armistițiului.

Am repetat această chestiune domnului Maniu și domnului Buzău, de mai multe ori, pentru că de la Cairo nu putea pleca nici o telegramă fără aprobarea lor. Am cerut în două, trei telegrame confirmarea domniilor lor, ca să fie și mai serioasă.

Mi s-a respins însă și această propunere.

Mi s-a răspuns că, pe măsură ce colaborarea militară va fi satisfăcută, în aceeași măsură interpretarea clauzelor tratatului va fi favorabilă.

N-am putut dobândi cîștig de cauză nici pe această chestiune deci.

În concluzie, la sfîrșitul acestei comunicări trebuie să vă spun că succesele delegației dv. *noastre* la Moscova au fost absolut neînsemnate. Și vă spun cu tristețe acest lucru.

Dl Iuliu Maniu, ministrul de stat: N-ați amintit că noi am avut la Cairo discuțiuni preliminare și că nu corespund textele?

Dl C. Vișoianu: Nu numai că am amintit, dar am scris în text: „în conformitate cu discuțiunile cu Aliații”.

Singura ameliorare care s-a obținut a fost aceea introdusă în articolul 19, referitoare la Transilvania. A fost o ameliorare la textul propus de ei, dar o ameliorare nu față de textul de la Cairo. Am reușit să obținem o ameliorare prin redacțiunea mea, așa cum v-am expus-o.

Dl Iuliu Maniu, ministrul de stat: Ați spus că aceste condițiuni nu corespund cu condițiile de la Cairo?

Dl C. Vișoianu: Am spus, dar ei ne-au răspuns că noua condițiune nu constituie o agravare.

Dl Lucrețiu Pătrășcanu, ministrul de stat: În afară de interpretarea textului armistițiului socotesc de datoria mea să împărtășesc guvernului unele impresiuni și unele constatări, făcute în timpul șederii noastre la Moscova.

Fac aceasta cu conștiința că sănătatea lucruri care trebuie spuse și că sănătatea lucruri care trebuie cu foarte mare luare-aminte luate în considerare.

Am socotit semnarea armistițiului ca un succes. După două săptămâni de așteptări zadarnice la Moscova — și în sufletul delegației, cînd a fost chemată la tratative, s-a născut o mare bucurie, după ce suportase zile întregi de așteptare și tristețe — astăzi cred că îscălirea armistițiului, așa cum este, constituie un succes pentru noi și pentru România.

Textul în discuție nu s-a modificat decît foarte puțin. Am însă motive puternice să cred — și unii din membrii delegației au fost ținuți la curent cu acest lucru — că între textul pe care l-am găsit noi, cînd am sosit la Moscova, și acela care ne-a fost prezentat apoi spre discuție există modificări în bine.

Adică cred că textul, cu care trebuie să înceapă discuțiile la 30 august, era mult mai drastic decît acela asupra căruia a început discuția la 12 septembrie.

Textul ultim, la care ei s-au oprit și care ne-a fost prezentat, a fost o formulare aproape definitivă.

De aceea, a fost foarte bine întîrzierea provenită, nu din vina Sovietelor, ci din cauza intervențiilor guvernului englez, timp de așteptare pe care eu cred că noi l-am folosit spre binele României.

În ce privește atitudinea Uniunii Sovietice față de România: nu numai declarațiile celor trei membri din delegația sovietică — spuse în conversațiunile particulare, dar nu personale — că Uniunea Sovietică are bună-voință față de România, că Uniunea Sovietică vrea să sprijine România să se refacă și să devină puternică; nici cele declarate de domnii Maiski, Vișinski și Molotov, declarații care au fost întărite de reprezentanții Angliei și ai Statelor Unite, dar chiar declarațiile ministrului plenipotențiar al Olandei și ale ministrului Cehoslovaciei le-au întărit.

Din această cauză, am ținut să subliniez că Uniunea Sovietică are bună-voință față de România și că privește prin prisma viitorului România, și nu prin prisma trecutului —, ceea ce trebuie iarăși luat în considerare.

În chestiunea Transilvaniei — vă rog să rețineți că tot ceea ce spun acum doresc să fie material documentar pentru guvern, pentru că toate se bazează pe realitățile constatațate la Moscova —, n-aș putea să indic pentru fiecare chestiune sursa și argumentele opiniei mele — vă rog să-mi faceți credit și să credeți că ceea ce afirm o fac dind toată greutatea cuvintelor spuse — în ce privește chestiunea Transilvaniei: de Uniunea Sovietică ni se face retrocedarea, pentru că Ungaria este considerată ca primul aliat al Germaniei și pentru că gravitează în jurul politiciei germane, într-un moment cînd axismul nu mai poate fi în favoarea Ungariei; pentru că acolo chiar elementele populare se găsesc încadrate în această politică, ceea ce pentru Uniunea Sovietică este socotit un lucru defavorabil, fapt care nu s-a constatat la poporul român.

În ce privește armata, am avut o declarație din partea domnului Vișinski, pe care am comunicat-o guvernului: nu vor să pună armata română într-o situație inferioară față de armata sovietică. Tot ceea ce a fost dezarmat, se va înarma.

Din punct de vedere moral, material etc. se vor aplica condițiuni de perfectă egalitate, libertate și de cobeligeranță.

Vreau acum să spun cîteva cuvinte și în ce privește situația de viitor.

În delegație au fost oameni deosebit de distinși.

Dacă impresiunile mele personale au aerul să fie subiective, rog pe domnii delegați, care sunt aici, să le completeze aceste impresiuni ale mele, sau să le răstoarne. Dacă ceea ce spun eu este contrar impresiunilor domnilor lor, le fac rugămintea expresă față de toți domnii delegați să rectifice sau să răstoarne în întregime impresiunile mele.

Cum a operat poziția României față de cei trei aliați? Vom spune lucrurile pe față. Am fost nemulțumiți, majoritatea delegației a fost nemulțumită de întîrzierea produsă în începerea discuțiunii. După primul contact, după ce sosisem la Moscova și luasem contact și cu Vișinski, după ce au trecut două zile și am văzut că nu încep discuțiile și după ce au mai trecut încă vreo cîteva zile, am hotărît facerea unei vizite de curtoazie la ambasadorul Angliai și la acela al Statelor Unite.

Domnul Șirbei, care a fost la acest ambasador, a pus chestiunea unei reclamații — n-aș putea spune chiar acest cuvînt, dar a pus chestiunea

unei criticări a acestei situații, de acord cu întreaga delegație. S-a pus așa chestiunea pentru că există impresia că întîrzierea este produsă de Uniunea Sovietică, ca să ocupe întregul teritoriu național.

În primul rînd a fost o rezervă locală față de noi.

Au fost foarte afabili, însă foarte prietenoși. Ambasadorul american a fost mult mai larg și mai comprehensiv; ambasadorul Marii Britanii a fost ceva mai închis, dar toți au primit foarte bine delegația. Ne-au mulțumit că le-am făcut vizita de curtoazie și s-au stabilit legături normale, fără însă să obținem de la ei altceva decât un singur răspuns: depinde de Uniunea Sovietică.

Între timp au venit din țară telegramele Ministerului Afacerilor Străine, în care se semnalau diferitele fapte care se întîmplau în cursul zilelor: chestiunea rublelor, chestiunea rechizițiilor etc., toate chestiunile pe care le cunoașteți.

În sînul delegației s-a propus — eu am respins această părere, pentru că mi-am dat seama de realitățile de la Moscova — să facem un protest sau să se ia o atitudine potrivnică și să adresăm această plîngere a noastră ambasadorului american și celui englez.

Am fost împotriva unui asemenea pas pentru că, cunoscînd foarte bine Uniunea Sovietică și oamenii politici sovietici, mi-am dat seama nu numai de inutilitatea, ci și de primejdia unui asemenea demers. Totuși, am acceptat propunerea făcută de doi din domnii delegați ai noștri și, împreună cu domnul Șirbei, am făcut o vizită, cu copia adresei depusă de Ministerul Afacerilor Străine, lui Vișinski, pe care am depus-o și ambasadorului Statelor Unite — copiile sănt în mîna domnului Buzău — și celui englez. Răspunsul a fost stereotip. Noi nu putem face nimic, vom comunica aceasta la Londra. Dv. înțelegeți-vă cu rușii. Aceasta a fost atitudinea de la care nici unul din ambasadori nu s-a abătut nici o clipă.

Acesta este un prim element, la care țin foarte mult, în special reprezentanții partidelor politice, și domnul Maniu și ceilalți, și acest element țin să-l subliniez foarte mult prin calculele noastre politice de viitor. Le-am spus acest lucru.

Al doilea lucru: Nu este întîmplător faptul că Malinovski iscălește armistițiul. Iar faptul că textul armistițiului, unde este vorba de Comandamentul Suprem Aliat, are trecut în paranteză cuvîntul sovietic, ține să accentueze cine are puterea și cine are autoritatea să tranșeze chestiunile românești.

În chestiunile expuse, vedeți că dau o anumită extindere, ca să nu existe vreun dubiu.

În afara de vizitele oficiale, am avut în special vizitele domnului Șirbei și ale domnului Vișoianu și contactul personal luat cu ambasadorii respectivi, în calitate personală, nu în calitate oficială. Raporturile bune ale domnului Șirbei și autoritatea de care se bucură în țările respective i-au îngăduit aceste vizite. Dar, peste tot, a găsit același răspuns: Nu putem face nimic: înțelegeți-vă cu rușii. Acestea au fost directivele care li s-au spus.

În tot timpul dezbatelor, atât ambasadorul Marii Britanii, cât și acela al Statelor Unite, n-au intervenit în discuție sub nici o formă și niciodată, decât cel mult să sublinieze și să întărească afirmațiunile domnului Molotov.

Dar atît, și nimic mai mult.

Toate încercările de a face din contactul personal un prilej de intervenții lățurale la ceilalți doi s-au izbit de un refuz și de recomandarea să căutăm

să avem bune relații cu Rusia Sovietică, de unde am ajuns la concluzia că în ceea ce privește România, acordul între Aliați este perfect.

Plecând de la aceste date, de ce depinde aplicarea favorabilă a obligațiunilor ce decurg din armistițiul? — pentru că năs-a afirmat că spiritul armistițiului este favorabil României. Condițiunile armistițiului vor fi aplicate favorabil nouă, dacă se vor îndeplini anumite condiții.

Care sunt aceste condiții, neformulate de domnul Molotov, ci deduse de mine — și aici iar rog pe domnii membri ai delegației să confirme sau să răstoarne afirmațiunile mele — din împrejurările și discuțiile care au avut loc la Moscova?

România trebuie să facă efortul maxim de război, nu dincolo de cele 12 divizii, dar trebuie să pună armata în poziție de luptă.

Pentru că cunoșteam opiniunea celorlalți membri ai delegației și știam și intențiile guvernului, am asigurat pe reprezentanții Uniunii Sovietice că această obligație va fi îndeplinită întocmai, pentru că interesele României cer aceasta și fiindcă chestiunea Transilvaniei stă la inima fiecărui român.

În ceea ce privește sarcinile economice, ele sunt elastice. Aplicarea lor va depinde foarte mult de felul cum se pornesc tratativele. Dacă se va face dovada unei bunăvoiințe acolo unde sunt posibilități, acolo unde într-adevăr există posibilități, și se va dovedi aceasta în spirit amical, sunt sigur că, această problemă fiind grefată pe colaborarea noastră militară, vom obține îmbunătățiri economice. Dacă va exista impresia la guvernul sovietic că România vrea să facă totul sau maximum, pentru ca ceea ce se cere pentru întreținerea armatei sovietice să nu fie nici dosit, nici sabotat, nici dat cu jumătate măsură, vom ajunge la acest rezultat.

Al treilea element este elementul politic. și aici trebuie să intervenă iarăși o foarte mare băgare de seamă.

Am mai spus și altă dată că trebuie făcut totul pentru a căpăta încrederea politică a Uniunii Sovietice, fiindcă mi-am dat seama că în această privință unele partide și unii oamenii politici se înșeală. Dacă, din punct de vedere politic, guvernul de astăzi sau guvernul de mîine al țării, reprezentanții partidelor și oamenii politicii vor păcătui, vor duce o politică falsă, acest lucru nu ne va costa numai prestigiul, sau va pune capăt carierei politice a unor sau altora — ceea ce este o chestiune personală —, dar va atrage asupra României grave primejdii. Deci, fixarea poziției politice a României este un element determinant în ceea ce privește relațiile viitoare cu Uniunea Sovietică.

Îmi permit să fac aceste observații, care vin din realitate, de președinte, vă rog să credeți, dintr-o realitate pe care am avut ocazia să o pipăi în mod direct, date fiind cunoștințele mele cu Rusia Sovietică și ținând seama de faptul că nu era prima dată când mă duceam acolo, să că știam ce interpretații se dau faptelor, gesturilor, fiecărui lucru și fiecărui pas care se făcea. Totul era judecat și se căuta pe urmă să se vadă care era interpretarea.

În legătură cu acest fapt, vreau să mă opresc asupra unei constatări pe care eu am făcut-o la sosirea mea în România. Am sosit în România la 15 zile după ocuparea Bucureștilor, într-un moment când fuseseră semnalate anumite incidente petrecute cu Armata Roșie, incidente de care am luat cunoștință din telegrama lui ministru Niculescu-Buzău.

Iarăși voi fi foarte sincer și voi spune: Nu cred că guvernul și mai ales partidele politice, recte Partidul Național-Țărănesc și Partidul Liberal, au procedat just în această chestiune pînă acum. Vă spun foarte cinstiți: greșelile recente sunt mai grave decît cele trecute.

Ce s-a întîmplat în România? De pe o zi pe alta, o armată care se pregătea să intre victorioasă în România, o armată ucraineană, care trecuse prin satele devastate din Ucraina, trupe care fuseseră întîmpinate de populația ucraineană cu strigăte: Să ne răzbunați, trupe care aveau în ochi imaginea vie a ruinelor, pe care le-a lăsat armata română, au sosit în țară. Ce sentimente doriți dv. să aibă această armată? Nu putea să aibă alte sentimente și alte porniri decît aceleia pe care le-a avut — și cred, în limitătă măsură, pentru că s-a văzut bine, din tot ceea ce am putut avea ca material diplomatic, că deașamente izolate, grupuri răzlețe, au prădat și au făcut anumite excese, dar sub nici un motiv unități compacte n-au făcut asemenea lucruri.

Dl Gr. Niculescu-Buzău, ministrul afacerilor străine: Așa vi s-a transmis la Moscova; exact în aceeași formă.

Dl Lucrețiu Pătrășcanu, ministru de stat: Aceasta dovedește că Armata Roșie n-a intrat în România ca armată inamică.

Dar ce s-a întîmplat aici? Timp de ani de zile, vă rog să vă amintiți, s-a dus cea mai ticăloasă propagandă de aparatul nazist; s-a făcut din prezența Armatei Roșii un lucru de oroare; copiii vor fi spintecați, femeile vor fi siluite, sate și orașe vor fi distruse — aduceți-vă aminte de placardele pe care le-ați admirat — tot ceea ce mintea omenească imagina ca grozăvie a fost înfățișat ca perspectivă, în ceea ce privește prezența Armatei Roșii. S-a creat în poporul român o stare de panică, care a facilitat excesele și nu le-a împiedicat.

Dl Gr. Niculescu-Buzău, ministrul afacerilor străine: Nimeni n-a admirat placardele aceleia, cum ziceți dv. În să protestez în ceea ce mă privește.

Dl general C. Sănătescu, președintele Consiliului: Eu nici nu le-am văzut.

Dl Lucrețiu Pătrășcanu, ministru de stat: Le cunoașteți; știți propaganda făcută de aparatul lui Antonescu; oamenii erau gata să fugă din fața Armatei Roșii.

Dl Valeriu Georgescu, subsecretar de stat la Ministerul Economiei Naționale: Unii oameni.

Dl. general C. Sănătescu, președintele Consiliului: Domnilor, în legătură cu această chestiune, am văzut la Președinție ce sume fantastice s-au cheltuit cu această propagandă. Nici nu vă închipuiți: sunt miliarde.

Dl Lucrețiu Pătrășcanu, ministru de stat: Am impresia — și aș dori foarte mult să fiu dezmințit — că și după prezența Armatei Roșii această panică a fost cultivată. Aici mă adresez în special domnului Maniu și domnului Dinu Brățianu. Nu s-a intervenit ca acestei panici să i se pună capăt, cu toată autoritatea Partidului Național-Țărănesc și a Partidului Liberal, pentru că cuvîntul dlui Maniu și al dlui Dinu Brățianu, în zilele de panică, ar fi adus foarte mult bine României. Acest cuvînt nu s-a spus.

Nu fac proces de intenții nimănui, dar nu trebuie să se lase impresia că se cultivă panica, după intrarea Armatei Roșii în România. Sînt regretabile incidentele: fiecare viață care se pierde, fiecare cinste care se ofensează este un bun pierdut, nu există discuție, dar pentru atitudinea României

și a partidelor politice cred că în momentele acelea de panică cuvîntul dlui Maniu și al dlui Brătianu ar fi trebuit să se audă. Domniile lor ar fi trebuit să ia atitudine, pentru că aceasta ar fi fost spre binele României.

Dl Gr. Niculescu-Buzești, ministrul afacerilor străine: S-a auzit cuvîntul guvernului.

Dl Lucrețiu Pătrășcanu, ministrul de stat: Cuvîntul guvernului s-a auzit, dar cuvîntul reprezentanților opiniei publice, care sunt tocmai dnii Maniu și Brătianu, ar fi trebuit să se audă.

Dl C.I.C. Brătianu, ministrul de stat: Domnule Pătrășcanu eu am un defect de audiție și nu aud tot ce spuneți. Cum s-au luat note stenografice, am să cer stenograma și am să vă răspund în ședința viitoare.

Dl Lucrețiu Pătrășcanu, ministrul de stat: Acum revin la elementul politic. Jocul primejdios de pînă acum trebuie să înceteze. Dacă se merge cu iluzia — mă adresez partidelor politice — că România va face jocul celor două lunte, că va specula pe unii împotriva altora, că va aduce aici influențe care să se bată cap în cap, pentru perioada istorică pe care o trăim, se înșeala enorm și face un rău imens României.

Dacă conducerea partidelor politice burgheze nu va avea înțelegerea momentului politic actual, România își pierde neatîrnarea, și aceasta din vina, din incapacitatea sau din lipsa de pricere a timpurilor pe care le trăim.

Perspectivele României sunt legate în momentul de față de executarea armistițiului, de pregătirea, prin armistițiu, a viitorului. Toate vechile iluzii, toate vechile resentimente, dacă astăzi se mai cultivă în șoaptă și dacă se caută să se facă din ele arme pentru înveninarea raporturilor cu Rusia Sovietică, să știi că se dau lovitură directe în trupul României.

Realitatea politică trebuie ținută în seamă și executată și din ea luate învățăminte necesare. Este o realitate istorică, creată de conducătorii vremelnici care au guvernat România. Rezultatul războiului este o realitate istorică, în situația geografică și politică în care ne găsim.

Armistițiul cred că trebuie privit de noi ca un instrument de îmbunătățire a relațiilor noastre. Cunoașteți clauzele grele pe care le are. Să-l privim ca pe un instrument și să facem ca acest instrument să fie în folosul intereselor poporului român și să nu fie un instrument îndreptat împotriva Rusiei Sovietice. Să se abandoneze ideea sprijinului exterior, care ar putea veni în favoarea României, fiindcă această idee complică inutil situația. Să plecăm cu convingerea că trebuie să ne îmbunătățim relațiile cu Rusia Sovietică, cu convingerea că aceasta este condiția prosperității României și îmbunătățirii tuturor relațiilor naționale și internaționale ale poporului român.

Dl Iuliu Maniu, ministrul de stat: Domnilor, fiind ecoul sălii aşa cum este, n-am înțeles tot ceea ce a spus dl ministrul Pătrășcanu. Totuși am prins ceva din expunerea D-sale: am primit înainte de toate învinuirea, pe care o face dlui Brătianu și mie că, la sosirea armatei sovietice, n-am contribuit cu nimic la calmarea panicii, care s-a produs în opinia publică româncască.

Învinuirea nu este înțemeiată. Am făcut tot ce s-a putut face. Adevărat este însă că n-am putut face tot ceea ce doream să fac. Din ce cauză? Din cauza armatei sovietice. Domnul Pătrășcanu să-și dea seama de situația noastră extrem de gravă în fața opiniei publice românești.

Noi am militat pentru această politică ani de-a rîndul; ani de-a rîndul am lucrat în opinia publică, în scris și cu vorbe, ca să înlăturăm acea iluzie, care există în contra Națiunilor Unite, din cauza prezenței Rusiei Sovietice, în care România avea o neîncredere, să zicem, tradițională.

N-am ținut să convingem lumea că soarta României depinde de aceste Națiuni Unite, că trebuie să acceptăm situația că între aceste Națiuni Unite este și Rusia. Îi am militat, prin toate mijloacele posibile, ca să producem un sentiment de liniște în opinia noastră publică.

Astfel, am arătat că nu este de prevăzut o agresiune dușmană din partea Sovietelor, dacă noi vom avea o politică prietenească față de ele.

Am arătat că alianța noastră cu Axa este o catastrofă și că singura mîntuire este alăturarea României la Alianță, la Națiunile Unite.

Am produs un sentiment de liniște și înainte de a fi sosit armatele rusești aici și am creat, prin urmare, o atitudine care, înselată, în opinia publică românească ar fi însemnat o dezavuare, a noastră și în special a mea.

Eu eram decis ca să fac toate gesturile primitoare, ca să arăt armatei sovietice că suntem cu toată încrederea față de ea și că o privim ca pe o aliată, ca o tovarășă de luptă.

Ce s-a întîmplat însă?

S-a întîmplat mai mult decât ceea ce spunea domnul Pătrășcanu. Conducătorii oficiali al armatei sovietice au declarat, oficial și în conversațiunile particulare pe care le-au avut, că ei vin în România ca într-o țară dușmană, ca o armată de ocupație. Până acolo a mers această atitudine inexplicabilă că s-a întîmplat durerosul și uimitorul fapt că ministrul nostru de război și un alt domn ministru au trebuit — întîi — să ceară audiență și n-au fost primiți și pe urmă să aștepte cu ceasurile pînă cînd au putut fi primiți de comandamentul militar al Sovietelor, cu o motivare că nu pot să stea de vorbă cu oamenii politici, ci cu militarii, fiindcă sună într-o țară străină, care este ocupată militaricește.

Va să zică, vedeți, o atitudine ofensatoare, nu numai contrarie lucrurilor noastre interioare, nu numai contrarie atmosferei, pe care eu mă sileam și produc cu toată bună-credință, ci contrarie celor mai elementare reguli de bună-cuvînță.

Nu puteam noi, un guvern al României pînă astăzi libere, vedea că ministrul nostru de război, ministrul de interne și ministrul de comerț și industrie să nu fie primiți de un domn general rus și să fie ținuți cu ceasurile la ușă.

În fața acestei atitudini a lor, care era cunoscută nouă, nu puteam face noi manifestări de dragoste și manifestări de amicitie cînd ei fac manifestări evidente nu numai de dușmanie, dar chiar de ofensă.

Este adevărat că existența noastră depinde în mare parte de Rusia; ne dăm seama de aceasta. Dar vă rog să credeți că noi, guvernul român, putem fi învinuîți într-o mare măsură de opinia publică românească și făcuți răspunzători de respectul și prestigiul pe care îl putem cîștiga și de influența morală pe care o putem produce în această opinie publică românească.

De aceea, nu putem face acte de dragoste cînd față de noi ei fac acte de ofensă.

De aceea, vă rog să examinați și din acest punct de vedere atitudinea noastră, căci nu puteam face altfel.

A trebuit să facem cea mai mare sfîrșitare — morală și politică, domnul Brătianu și eu, nu știu dacă și domnul Titel Petrescu — ca să nu scăpăm

cumva un cuvînt de indignare, care știam că ar produce mari pagube intereselor românești.

În afară de acestea, dacă ar fi fost aşa cum spunea domnul Pătrășcanu — că au fost excese din partea anumitor soldați ruși, fiindcă în orice armată din lume se găsesc și elemente fără conștiință — n-aș fi spus nimic. Dar cînd însăși conducerea supremă și Comandamentul Suprem militar și cînd unitățile organizate rusești fac acte inadmisibile, atunci ce putem noi face? Las că la toate protestele, pe care le puteam prezenta pînă în ultimul moment, răspunsul era că sunt în țară ocupată, sănem țară fără armistițiu și că, prin urmare, ei, punct cu punct, respectă legile militare.

Dar am văzut în ce situație a ajuns guvernul acesta și eu, cînd s-au petrecut lucrurile despre care v-am vorbit; știi cum s-a purtat comandamentul militar rusesc în modul cel mai umilitor. Știi cum au pus mâna pe toate vasele noastre și au făcut unele acte pînă acolo, încît un amiral a trebuit să se împuște, s-a sinucis, pentru că au fost făcute acte umilitoare (asemănătoare) cu acte făcute numai de un dușman, și acte umilitoare care dezonorează.

Ei bine, în asemenea condiții, cum poți d-ta aștepta ca noi să facem osanale de dragoste și de prietenie, să facem manifestări de prietenie?

Am fost fericit că m-am putut stăpini pe mine și că dl Brătianu s-a putut stăpini și că lumea românească și ceilalți domni miniștri s-au putut stăpini ca să nu facem nici un accent de revoltă și nemulțumire.

De aceea, imputarea pe care ne-o faceți pentru trecut este completamente neavenită și nedreaptă. N-ați fost aici, căci eu cred că dacă dv. ați fi fost aici și ați fi văzut ce se întimpla, apoi dv. de bună seamă ați fi trebuit să folosiți o mare forță morală ca să vă rețineți de a dezaproba lucrurile petrecute.

Cînd sate de ale noastre sunt aprinse, cînd se prăpădesc averi de miliarde, cînd comandamentul militar rus nu primește pe membrii guvernului și eva-cuează sate întregi — ce vrei d-ta să facem noi? Manifestări de amor, dragoste și iubire?

Dar dv. vă dați seama ce înseamnă acestea pentru autoritatea Ministerului de Interne; ca să meargă comandamentul militar rus sau unitățile militare — nu particulare și soldații ruși, ci comandamentul sau trupele organizate — să meargă prin sate și să scoată pe oameni afară din casele lor și îi aruncă afară în timp de noapte!

Apoi, bine, domnule Pătrășcanu, d-ta trebuie să-ți dai seama de sentimentul de răspundere pe care trebuie să-l avem față de opinia publică românească și față de poporul român. Oricît ar fi rațiunea politică de clară și de calmă, sunt anumite sentimente care nu pot fi predominante fără ca să nu ne supunem atunci la acte de umilire și la o rupere totală de publicul românesc.

Noi cu publicul românesc trebuie să trăim; noi cu lumea românească trebuie să ne așezăm viitorul. Evident că această posibilitate, a condițiilor de viitor, trebuie să-o coordonăm cu necesitățile politice și, pînă la un punct, care se poate.

Am și făcut-o.

Îți dai d-ta seama ce înseamnă pentru ministrul de război, general de armată, ca să stea la ușa cutării sau cutării domn general rus? Si nu o dată, ci de două și de trei ori?

Iți dai seama ce înseamnă pentru președintele Consiliului de Miniștri că să ceară audiență și pe urmă să fie ținut la ușă? N-a zis nimic. A mers și a doua și a treia oară. A răbdat.

Dar un lucru putem și noi cere, ca, după aceste întâmplări, să nu se ceară de la noi explozii de bucurie și explozii de osanale și iubire față de armata pe care vrem să-o servim, care însă ne ofensează în măsura aceasta absolut lipsită de orice tact.

Mai adaug și alt motiv: că noi nu ne-am născut ieri. Povestea noastră cu Rusia și cu armata rusească și Alianții nu începe de ieri și de alătăieri, ci merge de ani. Si să nu uitați că noi am precizat anumite condiții fixe, care nu puteau să fie discutate, prin marii patrioți ai noștri, care s-au dus în străinătate ca să lucreze în acest sens, prin emisarii noștri, care au discutat cu reprezentantul Sovietelor, al Angliei și Americii și au stabilit anumite lucruri și care au pretins anumite lucruri, care nu se pot pretinde false.

Ai fi făcut d-ta — te întreb pe d-ta, domnule Pătrășcanu, și pe domnul Brățianu — pe toată răspunderea d-tale fără să întreba pe cineva, pe nici un membru din partid, nici comitetul executiv, nici delegația, nici chiar pe cei mai buni prieteni, ceea ce am făcut eu: ca să dau telegramă la Cairo că mă oblig a face armistițiul? Ai fi făcut-o d-ta? Nu cred, fiindcă ar fi trebuit — și tovarășii d-tale și-ar fi spus-o — să te consulți și cu altcineva.

Eu am făcut-o. De ce? Fiindcă eram convins că trebuie făcut acest lucru și fiindcă contam pe prietenia camarazilor mei. Si m-am obligat la aceasta, să fac eu acest armistițiu, vezi bine cu prevederea care trebuie să-o aibă fiecare om cu conștiință cind trebuie să facă anumite acte. Eu nu mă duc ca domnul Antonescu cu nemții, care s-a dus fără nici un fel de precizare, fără nici o promisiune, fără nici o stipulare. Eu nu puteam face aceasta.

De ce?

Fiindcă eu nu m-am născut ieri. Eu nu trăiesc în opinia publică românească de ieri, nici de alătăieri. Eu n-am venit în viața publică românească ca un copil sărac, ci dictator al Transilvaniei, recunoscut de regele României și proclamat de opinia publică întreagă din acea regiune. Si atunci trebuie să am în sufletul meu o conștiință de răspundere și de tradiție și măcar un gram din scrupulozitatea pe care trebuie să-o aibă cineva care reprezintă o colectivitate oarecare și care a fost cinstit, cu o încredere nemaiînținută.

Si atunci, examinând aceasta, sfătuindu-mă cu domnul Brățianu, am spus din a mea proprie putere: fac armistițiul, cu aceste condiții, care au fost primite, care au fost acceptate, și reconfirmate.

Si atunci, vă rog: mă trezesc aici cu o armată care vine ca în țară dușmană și care nu știe nimic de treaba aceasta; vine ca o armată de ocupație, care, nu ca soldați particulari, cum ați spus dv., ci ca unități organizate și comandate, face lucruri de acestea.

Am închis ochii și am înghitit. Eu multe înghit; n-aveți idee că pot să înghit, cind trebuie să fie în interesul țării noastre. Am făcut niște declarații foarte cinstite și am avut toată înțelegerea domnului ministrul de externe, care știe cum am făcut aceste declarații. Nu se poate pretinde de la mine, atunci cind lumii întregi, începând de la rege și pînă la ultimul om cu care am vorbit, i-am spus: am condiții liniștitore de la Alianță, să vină armata aceasta, să facă ce a făcut, iar eu să spun: te salut, domnule ocupator al nostru

Dl Lucrețiu Pătrășcanu, ministru de stat: Domnule președinte, dv. combatăți lucruri pe care eu nu le-am cerut și vă rog să-mi dați voie să precizez.

Nu v-a cerut nimeni să faceți osașale nimănui; nu v-a cerut nimeni să faceți acte lipsite de demnitate; v-am cerut să vă adresați opiniei publice și s-o liniștiți, chiar dacă se întimplă incidente. Nimeni nu v-a cerut să faceți osașale, sau acte de nedemnitate națională; v-am cerut să vă adresați opiniei publice românești și glasul dv. s-o liniștească.

Dl Iuliu Maniu, ministru de stat: Cum aş fi putut-o face?

Dl Lucrețiu Pătrășcanu, ministru de stat: Întrebăți-mă cum ați fi putut-o face, dar să nu spuneți că eu v-am cerut să faceți osanale armatei sovietice. Aceasta n-o puteți face.

Eu v-am cerut un singur lucru: în momentul cînd opinia publică era în panică, dv. trebuia să liniștiți lumea, arătînd că ceea ce se întîmplă are caracter trecător — cum trecător a fost —, iar lumea să evite să se provoace incidente mai regretabile.

Dl Iuliu Maniu, ministrul de stat: Am făcut-o.

Dl. *Lucretiu Pătrășcanu*, ministru de stat: N-ati făcut-o.

Dl Iuliu Maniu, ministrul de stat: Am spus: acestea sunt lucruri trecătoare, sunt neplăceri de moment. Am făcut-o. Vă rog pe dv., domnilor miniștri, să declarați dacă, în observările mele, n-am spus încontinuu aici și în toate părțile, în partidul meu. Domnilor, să nu pierdem vremea. Noi suntem chemați la o colaborare și la o conlucrare cu Uniunea Sovietică. Noi trebuie să liniștim lumea, fiindcă vor veni alte vremuri, va veni armistițiul și vom vedea ce va fi. Mai mult ce puteam face?

Ce ați fi făcut dv., în fața celor ce s-au petrecut? Trebuia să am considerație față de primul-ministru, față de ministrul de război și față de ministrul de interne, care sunt încontinuu bruscați.

Dl Gr. Niculescu-Buzesti, ministrul afacerilor straine: Mă pot cita și pe mine; am așteptat și eu două ceasuri.

Dl Iuliu Maniu, ministru de stat: Pentru a lămuri această chestiune, învinuirea adusă domnului Brătianu și mie este cu totul gratuită, mai ales dacă vă dați seama de procesul politic care s-a petrecut în capul nostru. A trebuit la un moment dat să pun în ființă toată stăpînirea pe care am avut-o totdeauna asupra mea și care m-a ajutat, mulțumesc lui Dumnezeu, să trec peste multe momente, fiindcă ceea ce s-a petrecut în special cu mine, care pot să zic, fără a fi modest, că am fost oarecum în centrul acestei lupte împotriva politicii regelui Carol și a lui Antonescu și pentru a face politică alături de Rusia Sovietică, cu ani înainte, este că am fost pus într-o situație intolerabilă. Poate că, dacă nu m-ar cunoaște opinia publică în măsura în care mă cunoaște, ar putea spune că eu am lucrat prost în această chestiune, că am sedus-o și am pus-o într-o situație ireală sau că, în vederea unui scop politic, pe care îl urmăresc, am spus lucruri neadevărate, fiindcă este groaznică această dezmințire, pe care am suferit-o prin acest armistițiu și prin purtarea Armatei Roșii; e groaznică, dar mă stăpînesc, fiindcă n-am ce face altceva, pentru că așa pretind interesele nației noastre și trebuie să mă mărginesc a constata lucruri care s-au petrecut, respingînd orișice învinuire care se îndreaptă împotriva mea, pentru că așa face altceva decât ceea ce am făcut și cind într-adevăr, pentru a face altceva, erau impedimente morale și politice pe care nu le puteam nesocoti.

Eu pe istorie nu pun prea mare temei, fiindcă sătul lucruri care trec peste prevederile mlele; eu examinez judecata pe care o poate avea națiunea română.

nească în ceea ce privește faptele mele. Conștiința mea mi-a spus să lucrez cum am lucrat; conștiința mea mi-a dictat să spun ceea ce am spus întreaga mea viață și națiunea română este chemată să aducă judecata. Va aduce o judecată bună sau rea, eu o voi primi. Un lucru însă în să spun: am făcut ceea ce putea face orice om politic în țara noastră. Mi-am luat răspunderi enorme. Față de trei state mari am spus: fac armistițiul, fără să întreb pe cineva în țara aceasta. Mai mult ce pot face pentru a atinge ținta pe care am atins-o și, atingind-o, sper să putem merge mai departe pe calea aceasta politică, alături de Națiunile Unite, pentru mărirea patriei noastre scumpe.

Eu, în tot cazul, în situația de astăzi, în de datoria mea să mulțumesc tuturor celor care au lucrat la realizarea acestei politici.

Mulțumesc mai întâi domnului Brătianu, cu care eu am fost în mare luptă. Știți dv. ce înseamnă aceasta, ca eu să mă duc alături de domnul Dinu Brătianu și alături de Partidul Liberal? Știți dv. ce însemnează ca domnul Dinu Brătianu și Partidul Liberal să stea alături de mine într-o politică oarecare? Noi am dus 20 ani cea mai groaznică luptă, nu pentru că aş fi dubitat de patriotismul dumnealor, pe care l-am respectat, nu pentru că am fost adversarul personal al lui Ion Brătianu, care a fost un om mare și căruia i-am respectat patriotismul, ci pentru că aşa este politica.

Ideologia lor politică nu este ca a mea și în multe momente găseam că politica pe care o duc este rea pentru țară — și s-a dovedit că această politică a Partidului Liberal n-a fost totdeauna bună, ci că adeseori a fost rea.

Ei bine, eu m-am dus la domnul Dinu Brătianu, i-am întins o mînă frâtească și i-am spus: să uită lupta pe care am avut-o, aceea a fost a trecutului, și să salvăm țara. Îi mulțumesc, pentru că în momentul acela a fost alături de mine, zi de zi și săptămînă de săptămînă, pentru reîntronarea vieții constituționale și pentru politica aceasta a noastră. Îi mulțumesc din toată inima că nu m-a primit cu nici un resentiment din pricină că noi am dus o groaznică luptă contra Partidului Liberal și a prietenilor domniei sale, ci m-a primit cu un suflet de patriot mare și a acceptat oferta mea în lupta aceasta împreună.

Le mulțumesc că în epoca aceasta a primelor transformări au stat alături de mine, expunîndu-se astă de mult, domnului general Sănătescu, domnului general Potopeanu, domnului general Niculescu și domnului general Racoviță, care într-adevăr în epoca acestor frâmîntări au stat lîngă mine cu tot sufletul.

Pentru a treia epocă, cînd s-a dat lovitura și în zilele cînd s-a făcut lovitura, în să mulțumesc din toată inima lui ministru de externe și lui general Dămăceanu, care în calitatea sa oficială a făcut lucruri extraordinare pentru ca lovitura din 23 August să reușească și pentru ca numele D-sale să figureze în mod hotărîtor în această transformare.

Mulțumesc și domnilor care au fost la Moscova, pentru că într-adevăr au fost supuși la un chin nemaipomenit. Au trebuit să dovedească stăpînire de sine, ca să accepte aceste condițiuni, care Dumnezeu știe unde ne pot duce. Sînt lucruri care sînt lăsate în seama lui Dumnezeu și a bunăvoiinței unui comandament militar oarecare, care se schimbă și care poate avea un temperament deosebit.

În tot cazul, în ceea ce privește viitorul, eu mi-am dat seama încă de acum 7—8 ani, cînd era regele Carol pe tron, cum se desemnează situația. Viitorul nostru este legat de bunăvoiință, de prietenia vecinului nostru Rusia Sovietică. Mi-am dat seama de lucrul acesta atunci și-mi dau seama și astăzi. Toată

atitudinea mea din momentul de față pornește din această considerațiune. Prin urmare, pentru ceea ce a fost în trecut, conștiința mea este liniștită oricând și înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor. Cît pentru viitor, n-am decît o dorință: să reușim, cu multă abnegație și cu multă sănătate de nervi, să păstrăm relațiuni bune cu Națiunile Unite și în special cu Rusia Sovietică, pentru că suntem avizați la ele. Multe pagube vom avea, dar n-avem ce face. Dacă Dumnezeu ne-a așezat aici, trebuie să ținem seama de contingente. Și contingentele sunt așa că suntem nevoiți să primim acest armistițiu, pe care altfel opinia publică l-ar accepta cu multă greutate.

Eu vă rog să mă iertați că v-am luat prea mult timp cu această expunere, însă trebuie ca dv., care pe mine nu mă cunoașteți, să nu puteți avea o judecată asupra mea fără a vedea lucrurile mai apropiat, așa cum le arăt în partidul meu, cu care trăiesc împreună de 50 ani. Să mă iertați dacă, pentru a vă pune în cunoștință cu aceste lucruri, v-am reținut prea mult timp — și mai ales pentru lucruri care ne stau înainte.

Ne dăm seama că sunt unguri și nemți în țara noastră, care ne atacă din două părți, că sunt oameni care se omoară, iar noi stăm discutând în ședință, neputind să facem ceea ce trebuie. Îmi dau seama că v-am luat timpul, dar nu puteam altfel, pentru a răspunde la învinuirile care au fost aduse.

Dl Lucrețiu Pătrășcanu, ministrul de stat: Am ascultat cu foarte mare atenție pe domnul Maniu și trebuie să remarc că de juste au fost observațiile mele și că de întemeiată a fost adresarea că domnul Maniu să fie cu foarte-mare băgare de seamă, cum judecă, cum acționează și cum angajează țara.

Sentimentul public, domnule Maniu, nu trebuie exploatat; trebuie îndreptat. Este o crimă dacă dv. vreți să exploatați sentimentul public. Acest sentiment public a fost indus în eroare de ani de zile. Trebuie îndreptat acum, de dv. și de noi.

Este foarte regretabil ceea ce s-a întîmplat domnului general Sănătescu și domnului general Racoviță. Eu nu judec sentimental. N-aveți drept să judecați nici dv. sentimental. Reacțiunea domnului general Sănătescu a fost mai sănătoasă decît a dv. Nu trebuie pus accentul peste ceea ce este trecător, ci trebuie să privim prin perspectiva politică necesară țării. A te lăsa condus de sentimente în această materie este o crimă, căci aceasta privește țara și poporul român.

Așa încît, prin cele ce v-am spus dv., nu v-am cerut să faceți acte de servilism, ci să vă adresați opiniei publice să-l liniștiți. Nu v-am cerut să faceți acte de servilism. Să mergeți, cînd este nevoie, chiar împotriva opiniei publice. Dacă sentimentele dv. mergeau în concordanță cu sentimentul public fals îndrumat, ele trebuiau îndreptate. Pe viitor nu mai trebuie să se întâiple aceasta, căci fiecare pas pe care îl facem este interpretat și cîntărit și — vă spun încă o dată — noi angajăm România și viitorul ei în momentul de față.

Dl C.I.C. Brătianu, ministrul de stat: N-am să răspund mult, la cele spuse de domnul Pătrășcanu, fiindcă domnul Maniu a explicat în mod foarte înțios și foarte clar care a fost atitudinea noastră în timpul acestei perioade.

Sunt în guvernul compus din militari și din șefii celor patru partide din țară care lucrează alături de dv. Cînd am intrat în contact cu domnul Pătrășcanu aveam oarecari judecăți contra Partidului Comunist, în afară de concepțiile noastre. Însă domnul Pătrășcanu mi-a spus, atunci: Domnule

Brătianu, noi mai înainte de toate sătem români. Să lucrăm într-un scop comun fiindcă în această ordine de idei nu reprezentăm altceva decât reprezentanți dv.

Am spus domnului Pătrășcanu: cred că dv. puteți avea, pentru apropierea cu Rusia, mai multă influență la Moscova decât putem avea noi și puteți arăta opera noastră, pe care vrem să o ducem înainte și care va deveni opera comună a tuturor partidelor politice.

Vă spun acestea, fiindcă mă miră cum domnul Pătrășcanu, pe care l-am cunoscut și l-am apreciat, cum a putut aduce împotriva noastră chestiunile pe care le-a adus. Cum a putut reproşa domnului Maniu și mie că n-am făcut armistițiul? Cum ne-a putut reproşa că n-am făcut propagandă pentru împăcarea cu Rusia?

Domnul Maniu a răspuns la ambele aceste chestiuni. Însă aş putea chema ca martori persoanele de aici, pentru a vă arăta că schimbarea atitudinii noastre politice depindea de armată; depindea de domnii generali Sănătescu, Potopeanu, Racoviță, Niculescu — cu care ne pusesem de acord asupra loviturii, pe care trebuie să facem ca să schimbăm regimul. Însă domniile lor, care erau comandanți de armată, trebuiau să determine momentul cînd trebuia să facem acest lucru. Si domniile lor ne-au ținut pe loc în nerăbdarea noastră. Si au făcut bine, căci momentul ales a fost cel mai bun moment și de aceea a reușit așa de bine.

Fiindcă pericolul a fost foarte mare atunci. Am avut o sută de noroace — cum spunea domnul general Sănătescu. Am avut norocul că a fost un guvern militar, care a fost energetic și a dominat pe germanii care erau în țară.

În ce privește partea a doua, a celor spuse de domnul Pătrășcanu, că n-am putut face propagandă pentru împăcare, a explicitat foarte bine domnul Maniu situația. Nu vreau să repet ceea ce a spus dumnealui.

Vreau însă să vorbesc și eu de domnul Maniu și să arăt de ce am mers cu domnul Maniu mînă în mînă timp de patru ani — adică opt ani, de cînd a început dictatura.

De cînd a început dictatura, am văzut pericolul și am procedat ca întotdeauna în trecut: cînd a fost un pericol pentru țara românească, oamenii politici și-au dat mîna. Nu mai existau nici un fel de fricțiuni interne. Tatăl meu, Ion Brătianu, a lucrat cu Petre Carp, cu Marghiloman, cu toți șefii conservatori — cu care fusese în luptă — cînd a fost vorba să facem războiul; fratele meu Ionel a lucrat cu Tache Ionescu, cu Filipescu, cu toți acei care erau în alte partide în afară de al lui.

Prin urmare, cînd a venit momentul greu pentru țara noastră, nici eu nu puteam să fiu decât alături de domnul Maniu, fiindcă am fost convins de patriotismul său nețărmurit, de suferințele pe care le îndură, pentru că toate durerile Ardealului se repercutau în sufletul domniei sale. A reprezentat Ardealul în modul cel mai conștient și deosebit. Domnia sa este o personalitate incontestabilă în Ardeal și pot să spun că și în țara românească. Dar, vă închipuiți dv. că un om ca D-sa, care a fost dat afară de acolo, care și-a pierdut averea în Ardeal, care în locul unde să-născut nu mai putea să vină, vă închipuiți că a trebuit să-și calce înima ca să poată merge înainte și ce curaj a avut ca să nu descurajeze.

De aceea, nu pot decât să fac un omagiu la munca pe care a depus-o domnul Maniu și să spun că prejudecățile, care erau în contra D-sa, în parti-

dul meu, le-am risipit întotdeauna, fiindcă am știut că acțiunea noastră comună trebuie să predomine.

Fac apel la domnul Pătrășcanu: să nu aruncăm vina nici a armistițiului, nici a situației care ne-a dus la armistițiu, între noi. Eu n-aș arunca-o nici asupra regimului care a fost înaintea noastră, dacă nu ne-ar fi lăsat o moștenire ca aceea pe care o lichidăm astăzi.

Până în ultimul moment, domnul mareșal n-a vrut să înțeleagă că putea să ajute cu ceva această acțiune pe care o duceam. Din contra: a contracararat-o. Și a trebuit să lucrăm contra lui mai mult încă decât contra nemților din țară. Devenise un instrument prea orb în mâna lor.

Astfel că vina armistițiului nu este nici a noastră, nici a domnului Pătrășcanu.

Am moștenit acest armistițiu.

Am fost nevoiți să-l primim, fiindcă erau astfel de tulburări, domnule Pătrășcanu, în țară, încât nu știm unde am fi ajuns. Începuse să se împuște soldații sovietici. La Ștefănești — lângă mine — s-au împușcat trei, fiindcă se duceau să violeze fete.

Comandamentul rusesc n-a avut altă vină decât că s-a ținut prea departe de guvernul nostru. N-a colaborat cu guvernul. Însă, cind i se aduceau la cunoștință cazurile, era indignat.

Cind spuneam comandamentului militar tot ceea ce se întâmpla, nu puteam noi să spunem că aceasta nu e nimic sau că acestea sunt fapte inerente războiului, fiindcă ne-ar fi luat oamenii cu pietre dacă spuneam aşa ceva. Au suferit în viața lor, au suferit în familiile lor — și noi le spunem că nu este nimic?

Am spus încontinuu: suntem într-o stare de război; cind se va încheia armistițiul, se va schimba situația. Continuu am spus aceasta. Ce puteam spune altceva? Și am mai spus: dintr-o colaborare sinceră, din frăția de arme dintre noi și ei, se vor naște alte relații între Republica Sovietică și noi. Și aceasta o cred și astăzi. Și aşa și trebuie să facem. Să căutăm să ne înțelegem cu ei și atunci vom ajunge să salvăm situația țării, care este mult mai catastrofală decât cred mulți din țară. Din toate părțile suntem loviți, demoralizați, peste tot refugiați. Trebuie să ridicăm moralul, întii, și în urmă să trecem la ridicarea situației economice și financiare a țării.

Fac apel și la domnul Pătrășcanu să ne ajute în această operă și să nu mai aducem în discuție chestiuni care nu pot decât să învărajbească relațiile dintre noi, care trebuie să lucrăm împreună. Să ne ajute pe unde poate să ne ajute, pe unde are mai multă influență decât noi și, în același timp să ne ajute în opera de reconstrucție a țării românești. Atunci se va vedea că este tot atât de patriot ca și noi și că, pe deasupra ideologilor, este țara românească.

Nu vreau să vă spun mai multe, fiindcă domnul Maniu v-a spus tot ceea ce trebuie să fie spus.

Dl general C. Sănătescu, președintele Consiliului: Aceste discuții n-au fost inutile, fiindcă ele au plasat drumul pe care noi trebuie să mergem; de pe urma lor am căzut de acord cu toții asupra drumului pe care trebuie să-l urmăm. Dacă vom pune la un loc sforțările noastre, pentru a urma acest drum, cred că vom ajunge la bun sfîrșit.

Această chestiune se închide și trecem la alta mai importantă: consecințele clauzelor din armistițiu.

Dl Gr. Niculescu-Buzău, ministrul afacerilor străine: Domnilor, propunerile pe care vreau să vi le fac stau pe două considerațiuni: Mai întâi, trebuie să punem în aplicare anumite obligațiuni, pe care ne-am angajat să le îndeplinim în virtutea condițiilor de armistițiu. Acestea sunt interdicțiunea organizațiilor fasciste și colaborarea la arestarea criminalilor de război înainte de a stabili o procedură în ceea ce privește judecarea lor.

A doua chestiune am dedus-o din diferite impresii, pe care le-am cules din mai multe locuri. Toți membrii delegației care s-au întors de la Moscova mi-au spus că guvernul sovietic și ceilalți delegați sovietici, cu care au intrat în contact, au arătat oarecare neîncredere în guvernul român, datorită faptului că în administrații nu s-a produs epurarea și că aceste administrații sunt conduse tot de demnitarii vechiului regim.

Aceeași impresie am avut-o și aici, cînd am stat de vorbă cu generalul Lambricev.

În sfîrșit, trebuie să spun că și americanii și englezii au ridicat aceeași chestiune.

Deci, sunt două puncte de rezolvat: întâi, îndeplinirea cît mai curînd și mai fidel a obligațiunilor din armistițiu și, în al doilea rînd, această epurătîune a aparatului de stat, care constituie una din primele condiții ale Rusiei și a celorlalte Națiuni Unite față de guvernul român și pe care o cere și opinia publică în mod imperios. Nu este vorba aici numai de o chestiune politică, ci este vorba și de o problemă morală. În aparatul nostru de stat, în presă și în alte sectoare trebuie să se producă o epurătîune radicală.

Nu sunt de acord cu ceea ce a spus domnul Maurer, că această epurătîune s-ar impune pentru considerațiuni de siguranță a regimului nostru și a guvernului actual, adică pentru motivul că oarecare cercuri reaționare, organizații fasciste sau legionare ar putea să procedez la răsturnarea regimului, prin măsuri de forță.

După părerea mea, aceasta este o copilărie. Dacă la 23 August, cînd aveam pe germani în țară, n-a îndrăznit să scoată capul nici o creațîune legionară sau fascistă a vechiului regim, acum, cînd nu mai avem pe nemți, dar avem pe ruși în țară, nu se mai poate imagina că s-ar putea produce o lovitură de stat împotriva noastră.

Aceasta însă nu schimbă concluzia că epurătînia aparatului de stat este necesară. În această privință, vreau să prezint un program cu mai multe puncte. S-a făcut un proiect de lege, care a fost remis domnului ministrului de Justiție și domnului ministrul Manuila. Principiile acestui proiect au fost stabilite ținîndu-se seama de dezideratele unora din partidele politice. Îmi exprim regretul că n-am putut sta de vorbă și cu delegatul domnului Dinu Brătianu, însă am avut o confiștare la domnul Maniu acasă și acolo delegatul Partidului Liberal nu s-a prezentat, așa că am discutat proiectul cu cei prezenți.

Al doilea punct este acțiunea imediată. În această privință, am să vă prezint de asemenea propunerile concrete.

A treia chestiune este arestarea unor responsabili.

În această privință trebuie făcută o distincție. Prin Convenția de armistițiu ne-am obligat să colaborăm la arestarea și la judecarea criminalilor de război. Trebuie să intervină un acord separat între noi și Puterile Aliate, reprezentate prin comandamentul sovietic, asupra procedurii după

care se va face judecarea acestor criminali de război. Pînă cînd să intervină acest acord trebuie luate măsuri asigurătoare, care ar constitui și o satisfacție pentru opinia publică și un element de încredere în guvernul nostru.

Distinctiunea noastră este că sunt unele persoane care și fără să fie criminali de război sunt totuși criminali față de națiunea română. Acestea nu cad în dispozițiunile Convenției de armistițiu. Este vorba de cei care au făcut arbitrajul de la Viena sau de cei care sunt cuprinși în lungul proces care s-a desfășurat de cînd s-a introdus dictatura în România și pînă în momentul de față. Deci, acest sector îl putem rezolva, independent de dispozițiunile Convenției de armistițiu.

Ar trebui să se facă un prim lot de arestări. Mai întîi criminalii de război, potrivit Convenției de armistițiu, iar în al doilea rînd, cei care nu sunt criminali de război, independent de Convenția de armistițiu.

Ar fi vorba apoi de interdicția organizațiilor fasciste. Aceasta trebuie să-o facem cît mai curînd, fiindcă este cerută prin Convenția de armistițiu.

Tot în legătură cu epurăția aparatului de stat, este o primă măsură care trebuie luată, fără să fie nevoie de o lege specială: este vorba de schimbarea prefectilor și a primarilor, care trebuie să se producă în mod masiv. S-ar putea foarte bine ca 3-4 sau 5 prefecti ai fostului regim să fi fost oameni cînști și să-și fi îndeplinit obligațiunile fără nici un reproș — nu cred că au fost mai mult de cinci; nu văd nici o obiecție ca aceștia să fie menținuți. În afară de aceștia însă, trebuie să se producă un act ostentativ de schimbare a prefectilor și primarilor.

În sfîrșit, abolirea legilor rasiale, în principiu s-a făcut prin decretul constituțional pe care îl cunoașteți. Sunt dispozițiuni date pentru liberul exercițiu al profesiunilor. La Barou s-au dat dispozițiuni pentru liberă înscriere a evreilor, dar sunt alte aspecte contractuale și patrimoniale care nu s-au putut rezolva pînă acum, dar care sunt necesare să fie soluționate cît mai curînd. În această privință, trebuie să luăm decizia să constituim o delegație pe care s-o însărcinăm să studieze chestiunea și să facă propuneri.

Dl general Gh. Potopeanu, ministrul economiei naționale și al finanțelor: S-a făcut.

Dl Gr. Niculescu-Buzău, ministrul afacerilor străine: Mai avem un punct, care, în urma Convenției de armistițiu, cade. Trebuie să se instituie printr-o lege specială o procedură pentru judecarea celor răspunzători.

În ceea ce privește criminalii de război, nu putem să prejudecăm asupra dispozițiunilor Convenției de armistițiu, care va avea să stabilească procedura după care acești criminali vor fi judecați. Totuși, putem în al doilea sector, pentru cei care nu sunt criminali de război, dar sunt criminali față de națiunea română, să luăm decizia și să primim propunerea pentru întocmirea unui proiect de lege de stabilire a procedurii de judecată.

ACEstea sunt chestiunile pe care vream să vi le expun. Prima problemă, epurăția aparatului de stat, a intrat într-o fază foarte concretă. Domnii miniștri Căpățină și Manuilă sunt rugați să arate realizările Comitetului Central în această privință.

Dl Lucreiu Pătrășcanu, ministrul de stat: Eu îți să declar că sunt complet de acord cu propunerile domnului ministrul de externe. Am fost încunostînat de aceste probleme și atunci cînd am lipsit din țară, partidul nostru le va susține pe toate.

Dl Valeriu Georgescu, subsecretar de stat la Ministerul Economiei Naționale: Deoarece chestiunea este extrem de urgentă, să procedăm la arestarea criminalilor contra națiunii. Măsura trebuie executată imediat, fiindcă opinia publică ne judecă. Nu putem întîrziă nici o clipă.

Dl Gr. Niculescu-Buzău, ministrul afacerilor străine: Domnule ministru Christu, d-ta confirmi, cu impresiile d-tale de la Moscova, că epurația aparatului de stat trebuie să fie făcută?

Dl I. Christu, ministrul plenipotențiar: Da, domnule ministru.

Dl Gr. Niculescu-Buzău, ministrul afacerilor străine: Am vrut să am și acordul dv.

Dl C.I.C. Brătianu, ministrul de stat: Unde s-a înselat guvernul de la Moscova a fost atunci cînd a crezut că actele mareșalului au avut vreo aprobare.

Dl general C. Sănătescu, președintele Consiliului: A lămurit domnul ministru Pătrășcanu chestiunea aceasta, care a tras mult în balanță în ceea ce privește tratativele.

Dl A. Căpățînă, ministrul justiției: Domnule prim-ministru și domnilor, eu am avut un proiect de lege privitor la epurația aparatului de stat. L-am cercetat, iar astăzi după amiază trebuie să mă întîlnesc cu domnul Manuilă pentru a pune la punct chestiuni de amănunt.

În principiu, se creează aici două situații distințe: o primă situație, a tuturor funcționarilor de stat care au dobîndit această calitate între 23 februarie 1938 și 23 August 1944, funcționari care pot fi licențiați din serviciu, acordindu-li-se în raport cu timpul servit și oarecare despăgubiri, corespunzînd cu salariul pe o lună, pe două luni sau pe trei luni.

A doua categorie de funcționari este a celor care se găseau mai dinainte în serviciu și care, potrivit proiectului, vor putea fi îndepărtați numai dacă se vor fi făcut vinovați de oarecare atitudini de ordin politic, care nu cadau cu situația lor de funcționari.

În ceea ce privește această a doua categorie, care pot fi înlăturați, în proiect se prevede un termen de trei luni, în care directorii diferitelor ministere, la propunerea ministrului respectiv, să facă această operă de epurare.

Cercetînd acest proiect și aducîndu-mi aminte, pentru că am aplicat-o de atîtea ori înainte la Contenciosul administrativ, de o lege cu oarecare similaritate, pe care a făcut-o Partidul Liberal în 1934, legea pentru simplificarea aparatului de stat, am găsit în acest proiect oarecare părți nelămurite și care trebuie discutate.

În primul rînd, această operație necesită un timp mai îndelungat de trei luni de zile, care, în regulă generală nu poate fi suficient. Si rîndul trecut guvernul liberal a venit după trecerea celor trei luni de zile prevăzute, pentru a fi aplicată legea, cu o prelungire a acestei perioade.

Dl Gr. Niculescu-Buzău, ministrul afacerilor străine: Se prevede chiar un proiect.

Dl A. Căpățînă, ministrul justiției: Se mai pune o chestiune: ce mijloace trebuie să găsim, pentru ca să nu lovim funcționarii meritoși și funcționari care la un moment dat nu și-au pus sufletul în executarea unui ordin într-o direcție politică, ci și-au îndeplinit o obligație de serviciu — pentru că funcționarul, mai înainte de orice, trebuie să fie disciplinat și să asculte de șeful lui.

Aceasta pe de o parte. Pe de altă parte, trebuie să vedem ce măsuri luăm pentru ca să nu dăm loc la pîrî de tot felul, la învînovătîri nedrepte și la războinări.

Vedeți îmi pun această chestiune și, punîndu-mi-o, socotesc că însăși alegerea directorilor de minister căte o dată poate să nu fie tocmai exactă.

Trebuie să vedem ce persoane anume vor fi acele care vor face această operație. Pot să vă dau un caz: Mi-a venit la un Contencios administrativ un director de minister, care, legionar convins, dobîndește patru-cinci decrete de înaintare și care n-au putut fi anulate, pentru că unul din decrete reînviat după patru ani de zile reînvia situația unui prim decret retractat, iar acesta din urmă nu fusese atacat de Contenciosul administrativ.

Cu alte cuvinte, doresc lămuriri de la dv. asupra modului în care urmează să fie compusă această comisiune și asupra posibilității ce o vom da funcționarilor ca, înaintea acestei comisiuni, să-și arate activitatea lor.

Ultimul lucru, pe care l-am observat din citirea acestui proiect este următorul. Sînt două situații cu totul diferite: situația faptelor constataate de comisiune și situația formelor cu care aceștia ar putea fi scoși din aparatul de stat.

În momentul de față ne găsim guvernați de anumite legi și aş dori — și cred că ar fi bine — ca în ce privește constatăriile de fapt să le excludem din cercetările oricărei instanțe judecătorești. Eu cunosc cazuri când s-au făcut în magistratură aceste epurări — acum cîțiva ani de zile —, cunosc erorile care s-au comis, cîteva sărîtoare în ochi. Dar în regulă generală rezultatul a fost bun.

Ei bine, aceste constatări de fapt să nu poată fi deduse înaintea nici unei comisiuni. Din punctul de vedere al legilor care ne guvernează cred că acești oameni trebuie să aibă un drept: nu le putem lua dreptul de adresare la Contenciosul administrativ. Dar aş dori să se precizeze în legătura că acest drept există numai în ce privește formele cu care au fost scoși din funcțiunile lor. Adică, să se spună: Comisiunea n-a fost alcătuită bine, o formalitate nu s-a îndeplinit cum trebuie etc.

Acestea sunt obiecțiunile pe care le am de ridicat la o primă cercetare a legii.

Dl C. Titel Petrescu, ministrul de stat: Hotărîrile comisiunii să fie executorii.

Dl A. Căpățină, ministrul justiției: Din punct de vedere administrativ, orice act administrativ este executoriu. Administrativ, Contenciosul nu vine să se substitue administrației publice, ci numai să spună că forma n-a fost îndeplinită. În orice mod ar fi dat afară funcționarul, hotărîrea este executorie.

Dl C. Titel Petrescu, ministrul de stat: Trebuie totuși precizat, deși rezultă din spiritul legilor.

Dl A. Căpățină, ministrul justiției: Acestea am avut de spus asupra acestui proiect de lege, pe care l-am văzut azi dimineață.

Dl Gr. Niculescu-Buzău, ministrul afacerilor străine: Dați-mi voie să vă dau cîteva lămuriri asupra celor spuse de domnul ministrul de justiție.

D-sa își exprima temerea că aceste hotărîri să nu fie deduse înaintea Contenciosului administrativ. În privința aceasta nu este nici o temere. S-a redus parțial Constituția. Nu s-au redus dispozițiile cu privire la stabilirea funcționarilor publici, așa încît în această materie nu mai poate exista nici o îndoială; acest proiect de lege nu poate da o sansă nici unui funcționar de a cîștiga pe calea Contenciosului administrativ.

Pe de altă parte, în ce privește cealaltă temere exprimată, ca nu cumva unele din aceste licențieri să se facă pe cale arbitrară: tocmai pentru aceasta s-au prevăzut în proiect aceste comisiuni consultative, care vor examina situația funcționarilor de la caz la caz și își vor da avizul lor motivat, iar ministrul va lua decizia de licențiere din serviciu.

Dl A. Căpățină, ministrul justiției: Din cine vor fi compuse aceste comisiuni, fiindcă dacă se apelează la directori ...

Dl Gr. Niculescu-Buzău, ministrul afacerilor străine: Șeful departamentului va propune în deplină libertate pe funcționarii superiori care să participe — pentru că chiar unii din directori sunt suspecti, așa încât, șeful departamentului, care este reprezentantul guvernului, cu idei democratice, va ști pe cine să aleagă.

Dl A. Căpățină, ministrul justiției: Abia ieri am primit proiectul de lege. Trebuie să mă văd cu domnul Manuilă, pentru a-l discuta.

Dl general dr. N. Marinescu, ministrul sănătății: Mai înainte de toate, există o serie întreagă de liste, pe care Siguranța Generală le are, de oameni care s-au afirmat prin acte și fapte doveditoare, care ar putea fi folosite, în fața judecății, pentru a se vedea atitudinea lor.

Să nu uităm că în statul român s-a spus că toată lumea este legionară. A fost o lege. Și, prin urmare, am fost un stat legionar. Multă au zis: Sunt legionar. Dar n-au făcut acte care să-i pună în situația de a fi legionari.

De aceea, cred că — în primul rînd — la documentarea ministerelor vor servi foarte mult și listele, pe care Siguranța Generală le are și prin care se vor dovedi funcționarii care au făcut fapte care-i împiedică de a rămîne mai departe în serviciu. La Ministerul Muncii, din 20 directori, patru sunt compromiși, iar la cabinetul fostului ministru sunt cinci-șase care au fost compromiși. Cine n-a activat, nu este nimic.

Așa că se găsesc mijloace informative prin care se pot da informații asupra lor. Dacă dăm numai în mîna directorilor această judecată, este insuficient.

Dl A. Căpățină, ministrul justiției: Comisiunea își dă numai avizul.

Dl Gr. Niculescu-Buzău, ministrul afacerilor străine: Fiecare șef de departament compune comisiunea cum vrea.

Dl general dr. N. Marinescu, ministrul sănătății: Aviz informativ, da; dar nu ca să judece și să hotărască.

Dl D.D. Negel, ministrul agriculturii: Comisiunea numai îi propune.

Dl general dr. N. Marinescu, ministrul sănătății: Comisiunile sunt așa de strîns legate între ele ... ⁴

Sunt ministerie complet copleșite de atmosfera din trecut, unde sunt mulți de o solidaritate nemaipomenită —, așa că a face o comisiune din directorii dintr-un minister este foarte greu. Trebuie găsită o bază juridică. Trebuie pus un președinte, un secretar general, care să fie ales de noi.

Dl A. Căpățină, ministrul justiției: Toți am adus secretari generali. Acum este administrația noastră.

Dl general dr. N. Marinescu, ministrul sănătății: La dv., da. Dar sunt unii, pe care nu-i cunoaștem.

Dl C. Titel Petrescu, ministrul de stat: Din comisiune fac parte secretarul general.

⁴ Lipseă în text.

Dl D.D. Negel, ministrul agriculturii: Se poate ca Siguranța să nu-i știe pe toți.

Dl general A. Aldea, ministrul afacerilor interne: Siguranța Generală și știe.

Dl A. Căpățină, ministrul justiției: Dați ordin să se comunice, confidențial, fiecărui minister în parte.

În ce privește chestiunea judecării criminalilor de război, din cîte am auzit din textul armistițiului, aceasta este cu totul altceva și ea face parte din dreptul internațional. Nu ne preocupa pe noi.

Dl Gr. Niculescu-Buzău, ministrul afacerilor străine: Trebuie să ne preocupe, pentru a-i aresta.

Dl A. Căpățină, ministrul justiției: Eu însuși arătam că socot că acesta este un act care nu mai poate aștepta: este un act de guvernămînt independent de ceea ce va urma ulterior, care se efectuează de guvern pe baza informațiilor pe care le are.

Pe urmă urmează partea a doua: aceea a trimiterii în judecată.

Ați văzut expunerea pe care am făcut-o în sinul Consiliului de Miniștri privitor la situația din punctul de vedere al legalității, al modului cum trebuie să se procedeze.

De aceea, aş ruga pe domnii șefi de partide să delege cîte trei persoane indicate, care să arate modul de a privi această chestiune în ansamblul ei, rămînînd ca după aceea, într-o comisiune de juriști să dăm o redactare în formă de lege diferitelor propuneri făcute.

Pînă în momentul de față, deși am avut două convocări, n-au fost decît foarte puține persoane care s-au prezentat.

Dl C.I.C. Brătianu, ministrul de stat: Să vă spun de ce: nu se pot face con vorbiri telefonice, așa că nu pot găsi persoanele.

Dl C. Titel Petrescu, ministrul de stat: Aș ruga pe dl ministrul de justiție să trimîtă șefilor de partide invitația . . .⁵.

Dl A. Căpățină, ministrul justiției: Am făcut-o. Am adresat-o și domnului ministrul Pătrășcanu. D-sale i-am telefonat azi dimineață. Au venit din partea a două partide politice. Au venit și din partea domnului Titel Petrescu, dar mi-au declarat . . .⁶.

Dl C. Titel Petrescu, ministrul de stat: Am făcut o eroare. Am crezut că se cer acei care vor trebui să-i judece. Era vorba de o comisiune de juriști care să examineze proiectul din punct de vedere juridic și de o comisiune compusă din acei care vor fi judecători. Am crezut că pe aceștia din urmă vreți să-i vedeați. În ce privește comisia cu juriști, care să examineze proiectul de lege, vă voi trimite o listă.

Dl Gr. Niculescu-Buzău, ministrul afacerilor străine: Dați-mi voie să vă fac o propunere: cu siguranță că legea răspunderilor va fi foarte complicată și va trebui să fie foarte amănuntită discutată. Acest fapt însă nu trebuie să ne împiedice de a lua unele măsuri imediate, pentru a da satisfacție opiniei publice și pentru a-i da încrederea de care are nevoie în starea actuală.

Să nu ne împiedică de considerațiuni juridice sau constituționale. Anglia, care este o țară cu un nivel constituțional la care aș fi fericit să ajungă România, are o lege prin care orișicine, fără nici un motiv, poate fi arestat. Să

⁵, ⁶ Lipsă în text.

facem o lege la fel; să-i arestăm pe toți și să stea acolo, pînă cînd vor fi cercetați și judecați.

Juriștii aceștia se vor întruni și pînă cînd vor ajunge să facă legea va trece un an de zile. Să facem o lege simplă și apoi să procedăm la arestarea tuturor vinovaților, fiindcă apoi vom avea tot timpul să facem legi cît mai perfecte, pentru judecarea lor, fără însă ca acum să avem scrupule constituționale.

Dl A. Căpățină, ministrul justiției: Au venit juriști eminenți la această comisie și eu am pus problema: pe de o parte avem un regim constituțional, cu anumite garanții și forme, iar pe de altă parte chestiunea se poate pune și așa cum ați arătat dv., prin înlăturarea unor texte. Am rugat pe eminenții juriști-consulti Anibal Teodorescu, Emil Otulescu și Vintilă Dongoroz să înceapă cu partea a doua, pentru ca o dată textele constituționale înlăturate, să se poată proceda așa cum ați spus dv.

Prin urmăre, am crezut că este de început cu ceea ce nu este reglementat în momentul de față și cu ceea ce am impresia că va deveni lege care ne va guverna.

Mi s-a pus în vedere și modul de a vedea al tuturor partidelor. Nu mi-am permis să legiferez fără să fac aceste consultări. În opera de tehnică legislativă, vă rog să credeți că am ales colaboratori și am constituit comisii cu care să pot lucra în cele trei direcții, pe care le vor avea legile ce vă vor fi prezentate. Vedeți ce am făcut pînă astăzi, deși nu s-au prezentat decât doi delegați din doisprezece.

Dl Gr. Niculescu-Buzău, ministrul afacerilor străine: Noi avem toată recunoștința pentru străduința dv., însă vrem să vedem dacă guvernul este de acord cu propunerea mea.

Dl A. Căpățină, ministrul justiției: Propunerea dv. se oprește la un impediment constituțional. În virtutea unei legi, un mandat de arestare trebuie emis cu 24 ore înainte de arestare. Dacă însă faceți arestări ca un act de guvern, din motive de siguranță generală a statului, pe care nimeni nu le poate critica, așa trebuie făcut, pentru că aceasta este situația, rămînînd ca în ceea ce privește judecarea, așa cum ați spus și dv., să găsim formula legală peste cîteva zile.

În fine, ultima chestiune pe care am pus-o, din discuțiile pe care le-am avut la departament, a fost aceea relativă la legile rasiale.

Domnilor, sunt chestiuni și situații de drept și de fapt, create în interval de patru ani, de aplicare a unor legi contravenind nu principiilor constituționale, ci principiilor de drept omenesc, pentru că s-a procedat într-un mod pentru care ființa omenească se revoltă, această procedură neputînd fi produsul gîndirii unui jurist.

Sunt situații de drept create: în imobilele evreiești s-au introdus o mulțime de persoane, nenumărați funcționari, invalizi și ofițeri, oameni care locuiesc acolo, apartamente pe care le-au închiriat în baza unor legi existente, cu contracte valabile. Si atunci am socotit necesar următorul lucru și în acest mod am și dispus să se legifereze:

Trebuie respectat principalul dreptul de proprietate al celor care au fost izgoniți din proprietățile lor.

Dl. general Gh. Potopeanu, ministrul economiei naționale și al finanțelor: Pentru că dv. nu făceați parte din guvern la început, trebuie să știți că această chestiune este deja studiată la mine. Subsecretariatul de stat al

românării, colonizării și inventarului a fost luat de Președinția Consiliului și trecut la Ministerul Economiei Naționale, fiind transformat în Comisariatul pentru lichidarea patrimoniului C.N.R.

Eu am vrut să fac o documentare cît mai amplă și cît mai completă și de aceea am întocmit un cuestionar, pe care l-am trimis la toate departamentele interesate în cauză. De la unele ministere am primit răspunsuri; mai sunt numai două de la care n-am primit.

Am vrut să fac ceva mai mult să consult cele patru partide politice. Le-am trimis cuestionarul; mi-au venit răspunsurile și mai aștept numai răspunsul de la Partidul Comunist, unde a fost o mică întârziere.

Rămîne acum să punem pe patru coloane părerile celor patru partide politice și ale departamentelor. Acolo unde este unanimitate, nu mai încapă nici o discuție; acolo unde vor fi divergențe de păreri, voi supune chestiunile Consiliului de Miniștri. Deci, în această privință vă rog să credeți că suntem foarte înaintați. Evident, acest antiproiect de lege va fi trimis înaintea dv., ca să-l contrasemnați.

Dl C. Titel Petrescu, ministrul de stat: În tot cazul, Ministerul Economiei Naționale și Ministerul Justiției să elaboreze acest proiect.

Dl General Gh. Potopeanu, ministrul economiei naționale și al finanțelor: Tocmai aceasta am spus și eu.

Dl Gr. Niculescu-Buzești, ministrul afacerilor străine: Am înțeles că guvernul este de acord cu programul, în linii generale.

Să nu trecem de la o chestiune la alta. Am pus problema epurării aparatului de stat. Dacă în această chestiune rămîne ca domnul ministrul al Justiției și domnul ministrul Sabin Manuilă să ne prezinte un proiect de lege, să trecem la altă problemă.

Dl A. Căpățină, ministrul justiției: Eu am vorbit de toate chestiunile care mă privesc.

Dl Lucrețiu Pătrășcanu, ministrul de stat: În ceea ce privește temeiurile constituționale pentru arestarea și judecarea criminalilor de război și criminalilor contra națiunii române, procedura trebuie să fie mult mai rapidă. Am arestat pe Antonescu fără mandat de arestare. Dacă ne vom încurca în formule constituționale, vom da impresia că sabotăm această măsură.

Dl Gr. Niculescu-Buzești, ministrul afacerilor străine: Să facem lista de comun acord. Ce să mai discutăm chestiuni juridice?

Dl Valeriu Georgescu, subsecretar de stat la Ministerul Economiei Naționale: Ar fi bine ca domnul ministrul de externe să ne citească primele nume.

Ședința continuă.

■ Arhiva C.C. al P.C.R., fond nr. 103, dosar nr. 8944.

919

1944 septembrie 18. Manifest al Uniunii Patrioților armeni din România prin care se susține alăturarea la Frontul Patriotic de luptă contra hitlerismului și lupta unită a tuturor cetățenilor țării pentru democratizare.

Teroarea guvernului hitlerist al lui Antonescu, care a înfometat și însinuat poporul român într-un război nedrept de jaf și crime, s-a năpustit cu furie și asupra comunității noastre.

Clica noastră fascistă, slugă plecată a lui Hitler și Antonescu, ne-a trădat sacrificind floarea tineretului nostru pe altarul războiului lor de cucerire și asasinate.

Dreptul nostru la viață, muncă și libertate ne-a fost răpit.

Demnitatea noastră de oameni și cetățeni a fost batjocorită.

Cu mijloace perfide și criminale au încercat să ne învărajbească pentru a paraliza elanul nostru de luptă alături de patrioții poporului român.

Am continuat însă lupta sub drapelul libertății și al fraternității popoarelor în contra hitlerismului și fascismului asupritor.

Am învins!

La 23 August Blocul Național-Democrat instituit de forțele patriotice și democratice ale țării, împreună cu ale popoarelor conlocuțioare, au doborât guvernul trădător al lui Antonescu.

Armata Română, formațiunile patriotice, împreună cu Armata Roșie eliberatoare, gonesc pe cotropitorii nemți de pe teritoriul țării și-i urmăresc pînă la distrugerea lor completă.

Uniunea Patrioților armeni și Blocul Național își exprimă încrederea în lupta guvernului Blocului Național-Democrat care a dat țării un regim de libertate.

Lupta însă continuă.

Hitleriștii și resturile legionare din țară își dau mîna cu fasciști din rîndurile noastre în acțiunea lor criminală de subminare a libertății și democrației cîștigate cu sacrificiul de sânge și viață a milioanelor de luptători anti-fasciști.

Supravegheați pașii lor, demascați-i și alungați-i din mijlocul vostru.

Uniunea Patrioților armeni vă cheamă la organizarea și susținerea acestei lupte.

Să dovedim poporului, în mijlocul căruia trăim, că lupta lor este și lupta noastră; că suntem alături de ei cu trup și suflet în lupta de distrugere a fascismului; că aspirațiile lui de libertate și democrație sunt și ale noastre.

Să ne unim toate forțele în contra dușmanului nostru de moarte.

Să arătăm că suferințele noastre și sacrificiul eroilor noștri n-au fost zadarnice.

Uniunea Patrioților armeni va continua cu dîrzenie lupta alături de toate partidele și organizațiile patriotice și democratice ale țării pentru realizarea marelui Front Patriotic de luptă contra hitlerismului asupritor de popoare, pentru libertatea tuturor naționalităților de a dispune de soarta lor, pentru dreptul la viață, muncă și cultură, egal cu al poporului român.

Trăiască guvernul Blocului Național-Democrat!

Trăiască lupta Frontului Patriotic Antihitlerist!

Trăiască Uniunea Patrioților armeni!

Trăiască lupta unită a tuturor minorităților naționale cu poporul român!

■ „România liberă”, an II, nr. 34 din 18 septembrie 1944, p. 3.

1944 septembrie 18. Studiu întocmit de Marele Stat Major în legătură cu aplicarea clauzelor militare ale Convenției de armistițiu.

Marele Stat Major
Secția operațiilor

18 septembrie 1944

Notă

1. Clauzele militare ale armistițiului încheiat la 12 septembrie 1944 între România și Națiunile Unite, reprezentate prin U.R.S.S., Regatul Unit și Statele Unite ale Americii sunt cuprinse, în special, în articolele 1, 3, 5 și 7 ale Convenției.

De la început trebuie arătat că atât textul Convenției cît mai ales tratativele și discuțiile care au avut loc la Moscova în jurul acestui text au stat sub semnul unei colaborări militare a României, dorită de U.R.S.S. cît mai largă, mai completă și mai loială.

De importanță acestei colaborări militare va depinde, în mare parte, și posibilitatea ca situația actuală a României să se amelioreze.

2. În articolul 1 al Convenției s-a prevăzut ca România să pună la dispoziția Aliaților pentru războiul comun contra germano-ungurilor, cel puțin 12 divizii de infanterie cu mijloacele suplimentare necesare, care vor acționa sub conducerea Înaltului Comandament Sovietic.

Cu ocazia discuțiilor la acest articol, delegația română a cerut următoarele:

„Cele 12 divizii să fie înarmate, echipate și dotate de către Aliați, deoarece majoritatea armamentului, echipamentului și materialului marilor noastre unități fie că a fost pierdut pe timpul operațiunilor anterioare, fie că a fost capturat de trupele ruse, cu ocazia dezarmării marilor noastre unități între Trotuș și Siret, la 24 și 25 august 1944.

Armamentul să fie de proveniență română sau germană, deoarece trupele noastre cunosc mănuirea lui.

Înarmarea și echiparea să se facă în maximum 15 zile de la încheierea armistițiului.

Având în vedere caracterul războiului actual și lipsa aproape totală a mijloacelor blindate la armata noastră, s-a propus ca 2 din cele 12 divizii să fie organizate la Aliați ca divizii blindate.

De asemenea s-a solicitat Înaltului Comandament Aliat următoarele mijloace de aviație și artillerie contra aeronavelor: 50 bombardiere grele, 75 bombardiere ușoare, 150 avioane de vînătoare, 50 avioane vînătoare noapte, 24 baterii antiaeriene grele; toate acestea cu munițiile și accesoriile respective.

Forțele române, inclusiv marina, vor lupta sub Înaltul Comandament Sovietic, dar vor fi comandate pînă la eșalonul armată de comandamentele române respective.

Ori de câte ori va fi posibil, aceste forțe vor acționa într-un sector propriu".

Reprezentanții Aliaților au luat cunoștință de aceste cereri și propuneri, dar au arătat că ele, constituind detalii de aplicare, vor fi discutate și solu-

ți onate de o comisie militară rusu-română care va lucra la București. Ambasadorul Statelor Unite a luat notă de cererile noastre în aviație și artileri antiaeriană.

În prezent, armata română a angajat în Ardeal 17 mari unități (10 divizii de infanterie, 4 divizii de munte și 3 divizii de cavalerie)*. Valoarea combativă a acestora fiind foarte variabilă, este necesar a se realiza, deocamdată, numai numărul de mari unități prevăzute în Convenția de armistițiu care să aibă însă o valoare combativă cît mai mare și sensibil egală [...].

3. În articolul 3 se prevede că trupele aliate au dreptul de liberă trecere prin teritoriul României, în orice direcție, în raport de necesitățile operative.

Guvernul și Înaltul Comandament Român trebuie să facă toate înlesnirile necesare acestor mișcări de trupe, punîndu-le la dispoziție — pe socrateala României — comunicațiile, transmisiunile și instalațiile militare necesare etc.

În legătură cu aceste prevederi s-a precizat, în timpul discuțiunilor la Moscova, că totul se va face într-o deplină și armonioasă colaborare între cele două comandamente, român și sovietic.

Trebuie deci insistat la Comisiunea militară rusu-română că este de cel mai mare interes, pentru ambele armate, ca utilizarea rețelelor de comunicații (drumuri și căi ferate) și transmisiuni să fie imediat și definitiv reglementată. Astfel, atât operațiunile, transporturile, cît și toată activitatea în legătură cu efortul de război vor suferi mari întîrzieri.

Aceste reglementări să se sprijine pe o continuă legătură rusu-română, în toate domeniile, pe organe mixte de direcție și control în marile centre și pe numeroase comisii regulatoare și unități de pază, patrulare și reparație — tot mixte — în lungul traseelor.

4. În articolul 5 al Convenției se prevede „înapoierea prizonierilor aliați”, dar nu se vorbește nimic despre prizonierii români aflați în Moldova sau Rusia.

Delegația română la Moscova a pus și această problemă, arătînd că: „față de efortul de război cerut României și ținînd seama de situația recunoscută de Aliați la articolul 1, ca și de termenii inițiali ai armistițiului comunicați reprezentanților români la Cairo, cere:

a) Să se restituie toate unitățile și formațiunile (inclusiv navele de război de pe Dunăre și Marea Neagră) captureate și dezarmate de pe data de 24 august 1944, împreună cu tot armamentul, echipamentul, materialul și depozitele lor.

b) Restituirea, într-un minimum de timp, a prizonierilor români luati înainte de 24 august 1944”.

S-a răspuns că și aceste cereri vor fi discutate și soluționate în comisia militară la București, în raport cu situația și colaborarea noastră militară.

Este deci necesar să se ceară în primul rînd marile noastre unități constituite, dezarmate între Trotuș și Siret, în zilele de 24 și 25 august, și anume, în primul rînd acelea ale căror dubluri sunt deja angajate în luptele din Transilvania.

* Diviziile de infanterie 9, 21, 19, 20, 11, 1, 3, 6, 7, 14; diviziile de munte 1, 2, 3, 18; diviziile de cavalerie 1, 8, și 9.

Ca urmare ordinea de urgență a restituirii acestor mari unități este următoarea: diviziile 1, 6, 11, 20 și 8 infanterie, apoi diviziile 18 munte, 21 infanterie, 4 infanterie, 13 infanterie, divizia de gardă, 15 infanterie și 4 munte, în fine diviziile 2, 3, 5, 7, 14 infanterie, 5 cavalerie, comandanțele 101 și 102 (munte).

De asemenea urmează a se cere subordonarea către Armata 4 a comandanțelor 103 și 104 munte, care luptă împreună cu rușii pe Mureșul superior.

5. În articolul 7 al Convenției se prevede că materialele și trofeele germane aflate pe teritoriul românesc revin armatelor sovietice.

Delegația română la Moscova a propus ca materialele de război germane și ungare aflate pe teritoriul român și capturate de forțele române, prin luptă, după 24 august, ora 4, trebuie să revină României. La fel să se procedeză în viitor și pentru capturile luate în afara teritoriului României.

S-a răspuns că și această chestiune se va soluționa de comisiunea militară la București.

Urmează deci ca și această chestiune să fie dezbatută în ședințele Comisiunii mixte româno-ruse și că în orice caz să se găsească o modalitate ca cel puțin o parte din acest material să fie cedat României pentru susținerea efortului său de război.

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 948, dosar nr. 882, f. 1-6.

921

1944 septembrie 21. Articol redațional publicat în primul număr legal al ziarului „Scîntea“, organ de presă al Comitetului Central al P.C.R.

Cuvînt înainte

După două decenii de adîncă ilegalitate, după două decenii de terorișare crîncenă, de arestări de redactori, colaboratori și difuzori, de schinziuri, grele condamnări și asasini, apare „Scîntea“.

Timp de douăzeci de ani „Scîntea“, tipărită în mici tipografii ilegale, urmărite pas cu pas de dușmanul poporului român, a fost portdrapeul năzuințelor de libertate și democrație ale poporului nostru.

Adeseori „Scîntea“ a fost nevoită să-și întrerupă vremelnic apariția, dar totodată a reapărut mai viguroasă.

„Scîntea“ apare pentru prima dată legal. „Scîntea“ este organizatorul și mobilizatorul clasei muncitoare, al țărănimii, al intelectualilor, al ofițerilor și soldaților.

„Scîntea“ este ziarul de apărare a intereselor celor ce muncesc cu brațele și cu mintea.

„Scîntea“ este ziarul de luptă pentru un război hotărît contra dușmanului de afară și dinăuntru. „Scîntea“ este ziarul de luptă pentru democratizarea țării.

„Scînteia” apare după încheierea armistițiului cu Uniunea Sovietică și aliații ei. Ea va milita pentru îndeplinirea sinceră a armistițiului, întărirea prieteniei cu Uniunea Sovietică, chezășie a păcii, independenței naționale, prefacerii și prosperitateii țării noastre.

Redacția

■ „Scînteia”, an I, nr. 1 din 21 septembrie 1944, p. 1.

922

1944 septembrie 22. Notă referitoare la cererea Germaniei de a se aproba evacuarea din România a populației de origine germană.

România

Președinția Consiliului de Miniștri
Centrul centralizării informațiilor

Notă
1944 luna septembrie ziua 22

Sumar

Germania propune ca guvernul român să aprobe a fi evacuați către nord-vest toți germanii de pe teritoriul României, în schimbul păstrării vieții și a bunurilor locuitorilor români din Ungaria

Marele Stat Major comunică:

În ziua de 7 septembrie c., s-a făcut cunoscut domnului ministru al afacerilor străine, Niculescu-Buzesti, că generalul Phleps Arthur, împăternicul general pentru Transilvania, a cerut — în numele guvernului german — *ca guvernul român să aprobe a fi evacuați din România către nord-vest toți germanii de pe teritoriul României* (este vorba de întreaga populație de origine etnică germană).

În schimbul acestei operațiuni guvernul german și cel ungăr vor lua toate măsurile pentru ca viața și bunurile locuitorilor români din Ungaria să fie apărate și păstrate.

Domnul ministru al afacerilor străine ne-a comunicat că :

— chestiunea se studiază ;
— nu se poate soluționa deocamdată, întrucât ea depășește posibilitățile de a hotărî ale țării și a trebuit să se ceară avizul Aliaților. Marele Stat Major, deși înțelege greutățile ce se ivesc în calea soluționării acestei probleme, apreciază totuși că acesta este singurul moment cînd populația de origine etnică germană poate fi trecută în Germania chiar după cererea guvernului german.

■ Arhivele Statului București, fond Președinția Consiliului de Miniștri, Cabinetul militar Sănătescu-Rădescu, dosar nr. 38/1944, f. 101.

1944 septembrie 23. Raport al Marelui Stat Major către Președinția Consiliului de Miniștri relativ la tratativele purtate la Moscova pentru semnarea Convenției de armistițiu.

Marele Stat Major
Secția operațiilor
Secret

Nr. 680 319 din 23 septembrie 1944

Marele Stat Major
Secția operațiilor
către
Președinția Consiliului de Miniștri
Cabinet

Am onoare a vă aduce la cunoștință că din rapoartele delegației noastre de la Moscova, rezultă că în ultima ședință a Conferinței de armistițiu delegația română — prin domnul ministru plenipotențiar Vișoianu — a cerut ca să se acorde României statutul de *aliată* sau cel puțin de *cobeligerantă*, ținându-se seama de faptul că:

- acționează contra armatelor germano-ungare încă de la 24 VIII, ora 4;
- prin semnarea armistițiului, se angajează la o colaborare totală, în toate domeniile, cu Alianții.

Ca răspuns, domnul Molotov a făcut o declarație în ședință, în numele U.R.S.S., Angliei și Statelor Unite, arătând că cei trei mari aliați *sunt în principiu de acord* ca să se acorde României statutul de *cobeligerantă* și că acesta se va traduce în fapt imediat ce acțiunea armatei române se va fi făcut simțită.

Având în vedere că:

- toate forțele germane aflate pe teritoriul românesc la 24 VIII au fost lichidate aproape exclusiv de trupele noastre;
- armata noastră luptă contra armatelor germano-ungare de o lună;
- întreaga concentrare a armatelor sovietice s-a făcut la adiționalul acoperirii organizate de forțele noastre;
- colaborarea militară rusu-română este confirmată în toate comunicatele Înaltului Comandament Soviatic, începînd de la 2 septembrie 1944;
- în prezent, operăm alături de forțele sovietice cu 17 mari unități, din care aproape jumătate au o valoare combativă importantă, ținînd un front de 100 km în centrul Transilvaniei și de 70 km, în vest, și un front

de acoperire de 250 km în Munții Banatului și pe Dunăre pînă la Vidin;

— o parte din forțele noastre dezarmate inițial în Moldova au acționat împreună cu trupele ruse peste Carpații Orientali;

— toată aviația noastră operează în sprijinul forțelor rusu-române din centrul Transilvaniei;

— toată marina și toate mijloacele noastre de transport, transmisiuni, producție, asigură din plin operațiunile armatelor sovietice.

Cred că acțiunea armatei române și a tuturor energiilor noastre s-a făcut mai mult decît simțită și că se poate cere imediat să ni se acorde statutul de putere cobeligerantă.

În afară de contribuția arătată mai sus, se poate invoca cu succes precedentul Italiei căreia după aproximativ 2 luni de la armistițiul i s-a recunoscut cobeligeranța, deși în afară de flotă n-a intervenit cu nimic în sprijinul Aliaților, iar jumătate din Italia se află și astăzi ocupată de germani.

În acest scop, poate fi folosită și recenta declarație a domnului Cordell Hull, ministru de externe al Statelor Unite, care în esență are următorul conținut:

„Faptul că condițiunile de armistițiu româno-sovietice au fost deja publicate, în timp ce condițiunile de armistițiu dintre Italia și Alianță nu se cunosc nici pînă în prezent, se datorează *numai României*, care a fost fermă în hotărîrile ei de a arăta poporului român situația clară a politicii adoptate recent.

În ceea ce privește Italia, această țară nu și-a putut clarifica nici pînă astăzi rosturile sale politice și militare”.

Este de interes capital ca această cobeligeranță să fie obținută *înainte de capitularea Ungariei*, eveniment care, după declanșarea puternicei ofensive rusu-române din sectorul Arad, poate deveni foarte apropiat.

Şeful Marelui Stat Major,
General adjutant Gh. Mihail

■ Arhivele Statului București, fond Președinția Consiliului de Miniștri, Cabinetul militar Sănătescu-Rădescu, dosar nr. 38/1944, f. 50-52.

924

1944 septembrie 23. Ordin de zi al generalului-locotenent I. M. Managarov prin care sunt citate, pentru fapte de arme excepționale, trupele române de sub comanda generalului de corp de armătă Nicolae Macici.

Unitățile române care au acționat sub ordinele Grupului de armate, oprind năvala trupelor germane și ungare, au acoperit mișcarea trupelor roșii spre cîmpia Ungariei și au luat parte activă la cucerirea orașului Arad. În aceste lupte, unitățile și subunitățile române, în condiții grele de regăpare, au dovedit bărbătie și dîrzenie și au îndeplinit cu cinste misiunea înaltă ce li s-a încredințat.

98

Pentru aceste fapte de arme excepționale, transmit mulțumirile mele dlui general de corp de armată Nicolae Macici și trupelor de sub comanda sa, care au acoperit mișcarea Armatei Roșii spre cîmpia Ungariei și au luat parte activă în luptele pentru cucerirea Aradului. Am toată încrederea că în luptele viitoare contra trupelor germano-ungare, pentru victoria care va elibera națiunile iubitoare de libertate, pentru dezrobirea Transilvaniei de sub jugul cotropitorilor germani și unguri și pentru distrugerea completă a armelor fasciste armatele române, trecînd peste greutățile de organizare și peste lipsuri, menținînd tot timpul disciplina și arta conducerii la un nivel ridicat, vor acoperi drapelele lor cu glorie nouă.

■ Arhivele Statului București, fond Casa Regală, Diverse, dosar nr. 5/1944, f. 119.

925

1944 septembrie 24. Cuvintare rostită de Gh. Gheorghiu-Dej la adunarea populară de la stadionul „ANEF“ din București.

Tovarași,

Țin să mulțumesc în numele prezidiumului, cît și în numele meu, pentru cinstea ce mi s-a făcut de către marea adunare de azi a muncitorimii din Capitală, de a ne fi ales în prezidiul acestui adunări.

Se vorbește aici despre libertatea de organizare a clasei muncitoare, despre libertatea de exprimare a gîndirii și despre libertatea scrisului. Pentru aceste idei, cei mai buni fii ai clasei muncitoare și ai poporului român au suferit în temnițe și lagăre de concentrare.

Suferința le-a întărît convingerea în posibilitatea cuceririi acestor libertăți și încrederea în capacitatea de luptă a clasei muncitoare și a poporului român. În sfîrșit, suferința i-a învățat să prețuiască libertatea ca bun al maselor largi de la orașe și sate, bun pentru care merită să lupti și să te sacrifici (*Strigăte: Cînste lor!*).

Dacă astăzi putem vorbi despre largirea libertăților cetățenești dobîndite prin actul istoric de la 23 August, apoi aceasta o datorăm în primul rînd Armatei Roșii (*ovații*), care și-a vîrsat singele cu atită generozitate, nu numai pentru cauza eliberării teritoriilor Uniunii Sovietice invadate de hoardele lui Hitler, dar și pentru cauza libertății și independenței celorlalte popoare subjugate de fascism (*ovații, strigăte: Trăiască Uniunea Sovietică!*)

Zdrobind armatele fasciste aflate în România, Armata Roșie a ușurat sarcina forțelor democratice și poporului român de a doborî regimul Antonescu și, mulțumită acestor factori, putem astăzi să ținem această întrunire.

Marea întrunire de astăzi are o deosebită importanță, deoarece, de la greva generală din 1920, muncitorimea n-a avut posibilitatea să-și manifeste liber forță și voință sa de luptă și de organizare.

De atunci și pînă la înscăunarea dictaturii singeroase antonesciene muncitorimea din toată țara n-a încetat o clipă să lupte. Acțiuni mai mari sau

mai mici dovedeau că spiritul de luptă al clasei muncitoare pentru revendicările sale economice și politice nu poate fi înăbușit.

Toate guvernele care s-au perindat în tot decursul acestor ani au gătit libertățile omenești și în primul rând libertățile maselor muncitorești de la orașe și sate.

În 1929 a fost înecată de singe greva muncitorilor din Valea Jiului, la Lupeni au fost împușcați muncitori pentru că au îndrăznit să ceară dreptul lor la viață. Vaida Voievod, nașul Gărzii de fier, a ordonat această împușcare¹ (*Mulțimea strigă: Să fie arestat și judecat!*).

În 1933 i-a venit rîndul muncitorimii ceferiste. Vom avea mereu viu în fața noastră acel 16 februarie glorios, cînd muncitorii de la Grivița au dat semnalul de luptă întregii clase muncitoare din România. Si atunci același Vaida a vîrsat singe muncitoresc. Unde se ascunde el? Muncitorimea română are o mare răfuială cu el (*Strigăte: îl vom găsi oriunde se ascunde!*).

Apoi a venit domnia regimului legionar și antonescian, care a cufundat țara în întuneric, singe și rușine. Domnia cămașilor verzi a fost domnia celei mai singeroase asupririri și celei mai negre mizerii. Ce avea comun clasa muncitoare și poporul cu Garda de fier și regimul lui Antonescu? Ce avea comun clasa muncitoare și poporul român cu aceste slugi ale nemților?

Legionarii momeau țărâimea, promițîndu-i pămînt. Amintiți-vă, tovarăși, de lozinca mincinoasă prin care legionarii au reușit să cîștige increderea unei bune părți a țărâimii noastre, cu lozinca: «omul și pogonul». Amintiți-vă, de asemenea, de lozincile mincinoase prin care căutau să ademească pe muncitori. Din păcate, au reușit să tîrască pe căi rătăcite, împotriva intereselor lor, o oarecare parte a muncitorimii.

În ziua cînd țara a căzut pe mâna lui Antonescu și a legionarilor, atât țărâni, cît și acei muncitori care s-au lăsat amăgiți de propaganda uneltelelor lui Hitler, au văzut adevărata față a acestor trădători de neam.

Tara devenise o adevărată închisoare. Muncitorii încătușați economic și politicește. Nivelul de viață era scăzut. Toată lumea trăia sub amenințarea bandelor legionare. Cred, tovarăși, că niciodată nu vom mai vedea defilind cămașile verzi, că niciodată acel trecut întunecat nu se va mai întoarce — sănătatea și convins de aceasta (*Mulțimea strigă: Niciodată, niciodată!*).

Pînă la urmă, poporul român, sătul de regimul lui Antonescu și războiul criminal în care a fost aruncat, a reușit, la 23 August, să-și redobîndească libertatea.

Această întrunire măreță înseamnă o adevărată zi de sărbătoare pentru clasa muncitoare și poporul român, care și-au cucerit prin luptă libertatea și dreptul de organizare.

¹ În zilele de 5–9 august 1929 a avut loc greva muncitorilor mineri de la Lupeni. Guvernul național-țărănesc în care Al. Vaida-Voevod deținea portofoliul Ministerului de Internă a ordonat înăbușirea grevei, fapt ce a dus la singeroasele represalii soldate cu uciderea a numeroși muncitori greviști. Al. Vaida-Voevod, politician burghez de extremă dreaptă, cu orientare naționalist-șovină, s-a desprins cu gruparea pe care o conducea, din Partidul Național-Țărănesc și a creat la 29 martie 1935 „Frontul românesc”. În una din ședințele Comitetului Executiv al „Frontului românesc”, referindu-se la sprijinul pe care l-a acordat lui C. Zelea Codreanu în acțiunea de constituire a Gărzii de fier, Al. Vaida-Voevod și-a arogat chiar calitatea de „naș” al organizației politice legionare.

Aceasta arată că între popor și regimul dictaturii lui Antonescu și legionari a fost o prăpastie. Astăzi, acești dușmani ai poporului, legionarii, trăiesc în unghere întunecate și pîndesc să tragă cu revolverul asupra conducerilor clasei muncitoare.

Legionarii și elementele reaționare antonesciene sunt principalul pericol intern. Ei amenință libertățile dobîndite la 23 August și împiedică largirea lor, democratizarea țării.

Atâtă vreme cît aparatul de stat, instituțiile publice și întreprinderile industriale n-au fost curățate de acești dușmani, sănem obligați să nu încetăm o clipă lupta începută.

Acum, cînd Armata Română luptă cot la cot cu Armata Roșie (*Mulțimea strigă: Trăiască Armata Română! Trăiască Armata Roșie!*) pentru eliberarea Ardealului de sub jugul grofilor și magnătilor unguri, cît și pentru nimicirea definitivă a hitlerismului, trebuie să sprijinim activ efortul de război.

Veți spune: ce legătură au libertățile democratice cu războiul împotriva hitlerismului? Nu e greu de înțeles că aşa cum legionarii și elementele antonesciene amenință dinăuntru cuceririle de la 23 August ale clasei muncitoare și poporului nostru, tot aşa sănem amenințate din afară, atâtă vreme cît fascismul german nu este nimicit.

Planurile lui Hitler urmăreau gîtuirea libertății popoarelor, subjugarea națională și aservirea lor economică. Apoi, Națiunile Unite, în frunte cu Uniunea Sovietică, înfăptuiesc prin lupta lor eliberarea popoarelor, dezrobirea națională și dreptul de a hotărî singure de soarta lor.

Tovarăși!

Care trebuie să fie rolul clasei muncitoare în actualele împrejurări? Muncitorimea trebuie să înțeleagă că rolul ei este de a sta în fruntea poporului român, pentru libertatea și independența sa plină.

Clasa muncitoare este datoare să sprijine, în modul cel mai activ, efortul de război împotriva hitlerismului, dacă vrea ca libertățile dobîndite la 23 August să devină o realitate <de> plină.

Frontul Unic al clasei muncitoare trebuie să devină chezășia însăși a acestei lupte. Aceasta înseamnă că trebuie să asigurăm cu toate cele necesare frontul împotriva lui Hitler. Trebuie asigurată o producție capabilă să satisfacă în primul rînd nevoia frontului, cît și nevoile populației. Trebuie asigurate transporturile, pentru aprovizionarea trupelor.

Dar efortul de război nu poate fi conceput fără curățirea aparatului de stat de elementele fasciste, cozile de topor ale lui Antonescu și ale stăpînului său, Hitler. Această acțiune de curățire nu poate fi făcută de către acest guvern.

Numai un guvern care să reprezinte cele mai largi pături muncitoare de la orașe și sate, toate forțele democratice ale țării, poate rezolva sarcinile actuale, de interes vital pentru poporul român.

Reprezentanții tuturor păturilor sociale, muncitorimea, țărăniminea și intelectualii trebuie să intre în acest guvern.

Sarcina noastră este numai de a continua războiul împotriva lui Hitler, dar și aceea de a reconstrui țara. Peste tot vedem numai ruine. Viața economică este dezorganizată. Trebuie să pornim la refacerea economică a țării. Legile muncitorești trebuie să fie alcătuite cu participarea muncitorilor.

Și acum voi aduce o critică prietenească Partidelor Național-Țărănesc și Național-Liberal, din cadrul Blocului Național-Democratic.

A trecut o lună de la 23 August și cu toate că muncitorii, prin Partidul Comunist și Partidul Social-Democrat, au cerut să se curețe aparatul de stat și întreprinderile de fasciști, nu s-a luat încă nici o măsură (*Mulțimea strigă: Cerem să se facă ca în Franța și Bulgaria!*!).

Care este cauza acestei atitudini? Oare fasciștii, resturile Gărzii de fier nu reprezintă o primejdie pentru democrația română? Elementele fasciste, dușmanii poporului, se manifestă deschis și au ridicat din nou capul. Horia Sima (*Strigăte: Jos cu el!*) cheamă la asasinate, îndeamnă la rebeliune și sabotaj. La aceasta, pînă acum, cele două partide mai sus amintite n-au luat nici o atitudine, n-au schițat nici un gest pentru lămurirea opiniei publice asupra pericolului intern.

Și dacă gardiștii încă sănt tolerați, cauza principală este slaba reprezentare a muncitorimii române în guvern, lipsa în guvern a reprezentanților tuturor forțelor patriotice.

Muncitorimea, chiar dacă nu și-ar propune să cîștige decît revendicările profesionale, guvernul, aşa cum este, tot nu e în stare să le realizeze. Toate forțele trebuie să tie reprezentate în viitorul guvern (*Ovații*).

Se vorbește despre condițiile grele ale armistițiului. Dacă am compara armistițiul de la Buftea și cel de acuma, atunci s-ar vedea grosolanul neadevăr al acestor afirmații (*Strigăte: Trăiască Uniunea Sovietică!*). În acest armistițiu noi vedem sprîjinul dat de Armata Roșie și generozitatea statului sovietic. Muncitorimea română trebuie să vegheze pentru ca clauzele armistițiului să fie respectate întocmai.

Ca muncitor și comunist (*Strigăte: Bravo! Trăiască Partidul Comunist!*) cred că muncitorii nu trebuie să se gîndească numai la interesele lor imediate. Muncitorimea din sindicate are dreptul și trebuie să facă politică. Ea trebuie să facă politică pentru interesele clasei muncitoare și ale poporului român.

Clasa muncitoare reprezintă o mare forță. Ca partea cea mai combativă a poporului, ea trebuie să stea în frunte, să fie factorul dinamic, principal, al luptei întregului popor. Clasa muncitoare trebuie să fie organizată.

Cred că adunarea de astăzi dovedește o creștere a nivelului conștiinței ei de clasă. Cred că sindicalele trebuie să devină un instrument de luptă, nu numai pentru interesele economice, dar și pentru apărarea dreptului de organizare, a scrisului și a gîndirii pentru întregul popor român.

În fața voastră, muncitori, și numai în fața voastră, îmi iau angajamentul să militez ca un simplu soldat, de a lupta mai departe pentru interesele poporului (*Strigătele mulțimii: Vrem să fie în frunte!*). Și nu mă voi abate niciodată de la această linie (*Mulțimea strigă: Vrem să te vedem ministru, reprezentant al muncitorimii*).

Trăiască Frontul Unic al clasei muncitoare (*Strigăte: Unitatea să nu fie sfărîmată. Vom face zid în jurul unității!*).

Trăiască unitatea de luptă a Partidului Comunist și a Partidului Social-Democrat din România!

Trăiască unitatea poporului român!

Trăiască Armata Roșie eliberatoare!

Trăiască armata noastră care luptă cot la cot cu Armata Roșie!

Acum, vă rog să vă încolonați și să demonstrați voința noastră fermă de luptă. Steagul roșu, alături de cel tricolor, să fie purtat cu demnitate de către clasa muncitoare.

Pentru o democrație reală!

Pentru libertatea de organizare!

Pentru încheierea unui Front Național-Democratic!

Pentru un guvern Național-Democratic!

Înainte!

(Urale nesfîrșite)

■ „Scîntea“, an I, nr. 7 din 28 septembrie 1944, p. 1 și 4.

926

1944 septembrie 24. Rezoluție adoptată de Comisia de organizare a mișcării sindicale unite din România la marea adunare convocată pe stadionul „ANEF“ din Capitală.

Muncitorimea Capitalei, întrunită în marea adunare convocată de Comisia de organizare a mișcării sindicale unite din România, în ziua de 24 septembrie 1944 pe stadionul „ANEF“, după cuvîntările rostite de conducătorii ei autorizați, constată că:

1. Clasa patronală, ajutată de comandanții militari ai întreprinderilor, elemente reacționare și fasciste, precum și de către conducătorii întreprinderilor publice, nici astăzi nu vrea să înțeleagă importanța actului istoric de la 23 August, prin care s-a descătușat țara de lanțurile dictaturii fasciste hitleriste a guvernării antonesciene.

Libertatea de organizare, garantată prin Constituția țării tuturor cetățenilor, este nesocotită. Sute de muncitori, care au început opera de organizare, sunt condeiați și sunt urmăriți cu aceleși mijloace ca și în trecut.

De asemenea, comitetele de fabrică, ca reprezentante ale muncitorimii organizate, nu sunt recunoscute.

Prin procedeele acestea se caută a se împiedica libertatea de organizare garantată prin Constituție.

În consecință, cerem cu hotărîre participarea reprezentanților muncitorilor, iar legile ce înțelege guvernul să le întocmească în legătură cu organizarea sindicală să fie alcătuite cu participarea reprezentanților muncitorimii organizate.

2. Adunarea, luînd cunoștință de tratativele duse cu Ministerul Economiei Naționale în vederea măririi salarilor și luînd cunoștință din ziare de sporurile de salarii stabilite, constată că aceste sporuri nu sunt rezultatul tratativelor duse de delegații muncitorimii, ci sunt aduse fără consultarea lor. Aceste sporuri nu satisfac nici pe departe necesitățile de trai ale salariaților.

Adunarea protestează cu hotărîre contra acestui procedeu și cere că stabilirea salarilor să se facă de comun acord cu reprezentanții muncitorimii. Salarile să fie stabilite conform indicelui de scumpete.

3. Adunarea cere reintegrarea obligatorie a funcționarilor, muncitorilor care au luptat pentru revendicările clasei muncitoare, cît și a celor care au fost scoși din cîmpul muncii pe motive rasiale.

Pentru ca aceste revendicări muncitorești să poată fi realizate se cere, în primul rînd, ca instituțiile publice și particulare să fie curățate imediat de toate elementele fasciste și legionare.

Comisiile de purificare trebuie să fie alcătuite exclusiv din elemente cunoscute ca antifasciste, la care să participe și reprezentanții muncitorimii.

Prin această măsură, efortul țării pentru continuarea războiului împotriva hitlerismului, pînă la zdrobirea lui definitivă, va fi mărit, deoarece aceste elemente sabotează atît acțiunile muncitorești, cît și cele militare.

Trăiască libertatea de organizare !

Trăiască unitatea sindicală !

Trăiască Frontul Unic Muncitoresc !

Adunarea delegă pe delegații mai jos notați, pentru a prezenta rezoluția de față domnului prim-ministrului.

Gheorghiu Gheorghe

Brătfăleanu Victor

Apostol Ghcorghe

Chivu Stoica

Popa Ilie

Carcali Constantin

■ „Scîntea“, an I, nr. 6 din 27 septembrie 1944, p. 3.

927

1944 septembrie 25. Articol publicat în ziarul „Scîntea“ prin care se susține necesitatea democratizării țării.

Poporul român, ajutat de marii săi aliați, și îndeosebi de Uniunea Sovietică, a răsturnat de la putere banda de trădători de țară în frunte cu Antonescu și a izgonit pe cotropitorii germano-fasciști. O dată cu formarea guvernului sprijinit de Blocul Național-Democratic, în fața poporului se pune un șir de probleme noi, de a căror rezolvare depinde poziția și rolul pe care România îl va juca în concertul popoarelor dornice de libertate.

Una din aceste probleme este democratizarea țării. Aceasta rezultă din caracterul schimbărilor produse de 23 August și din condițiunile armistițiului încheiat între România și Națiunile Unite.

Partidul Comunist a fost conștient de la început că actul istoric de la 23 August nu era decît primul pas făcut în această direcție. De aceea chiar

104

din prima zi conducătorii noștri au pus în fața muncitorilor și a tuturor patrioticilor chestiunea continuării luptei pentru apărarea libertăților, a apărării drepturilor cucerite și a lărgirii lor.

Curățirea aparatului de stat și a tuturor instituțiilor și întreprinderilor de stat și private de elementele fasciste, de toți acei care într-un fel sau altul și-au bătut joc, au asuprit și au umilit poporul, este necesară. Viața publică trebuie curățată de toți acei care au jefuit poporul, de toți acei care au împins poporul într-un război criminal, potrivnic intereselor și aspirațiilor naționale și care sabotează azi războiul pentru eliberarea Ardealului de nord. Aceasta pe de o parte. Atât însă nu ajunge. Trebuie schimbate metodele de lucru, metodele de conducere din toate instituțiile și întreprinderile țării noastre. Trebuie să dispară mentalitatea că orice reprezentant al statului sau al vreunei instituții este un stăpân, care tratează pe cetățeni ca pe niște slugi. Orice demnitar, orice funcționar trebuie să înțeleagă că e pus acolo pentru a apăra interesele poporului, că este în serviciul poporului și nu invers. Poporul este judecătorul suprem care e în drept să ceară socoteală oricui pentru tot ce face. Aceasta e punctul nostru de vedere în chestiunea democratizării, pentru aceasta chemăm poporul la luptă.

Aceasta desigur că nu convine fasciștilor cuibăriți în aparatul de stat și în întreprinderile private, care sunt amenințăți să-și piardă pozițiile pe care le ocupă azi. Si fiindcă nu pot lua o atitudine fățușă de apărare a regimului de dictatură fascistă și a metodelor reacționare de conducere ale instituțiilor și întreprinderilor, ei fac acest lucru în mod deghizat. Se prezintă ca apărători ai democrației și susțin că ea e realizată în România.

Muncitorii mai sunt împiedicați de a se organiza, mai sunt bătuți, băgați la carceră. În fruntea diferitelor instituții mai sunt oameni care au asuprit poporul și au schinguit pe apărătorii lui. În justiție mai sunt oameni care au băgat la închisoare sau au trimis la moarte pe cei mai buni fii ai poporului. În răndurile armatei mai sunt oameni care au executat orbește ordinele călăului Antonescu ori au dat ei însăși ordine de jefuire și asasinare a populației sovietice, iar azi sabotează lupta dreaptă pe care Armata Română o duc împreună cu Armata Roșie.

Mulți dintre aceștia încearcă să se pună la adișpostul ordinelor de sus, susțin că au comis din disciplină, sau de teamă ca să nu le rămână familia pe drumuri. E lesne de înțeles că asta nu poate fi o justificare. Disciplina este necesară în orice organizație, în orice instituție. Dar nu o disciplină oarbă, ci o disciplină conștientă. Atunci cînd ordinele de sus sunt în flagrantă opoziție cu interesele poporului, cînd ele sunt în discordanță chiar cu jurămîntul depus, ele nu trebuie executate orbește.

În 1941 primul-ministru și ministrul de externe al Iugoslaviei încheiaseră un acord cu Germania hitleristă, acord care amenință independența țării. Poporul iugoslav în frunte cu armata să l-a gonit pe Stefanovici și Marcovici și a intrat în luptă contra hoardelor hitleriste, deși forțele în luptă erau atât de inegale. Iugoslavia a fost cotropită de bandele lui Hitler, dar lupta n-a, încetat nici o clipă. Azi eroicul popor iugoslav și el lucrează plin de glorie, fiind mîndru că nu s-a lăsat antrenat într-un război criminal alături de Germania hitleristă. Toate acestea poporul și armata iugoslavă le-au făcut contra

ordinelor de sus, contra ordinelor guvernului Sfetcovici și apoi contra ordinelor trădătorilor Nedici și Pavelici¹.

La fel au procedat toate popoarele cotropite de canibalii lui Hitler, inclusiv poporul român. Dacă noi am fi executat, din spirit de disciplină, orbește, toate ordinile criminale ale lui Antonescu și clictii lui, n-am fi încheiat un armistițiu atât de generos și n-am fi azi în luptă contra Germaniei lui Hitler, pentru eliberarea fraților din Ardeal, dați pe mîna fasciștilor maghiari.

Și mai e ceva. Se susține de unii că România și instituțiile ei au fost întotdeauna democratice, fiindcă oricine are dreptul să se ridice pînă la cele mai înalte posturi de conducere și fiindcă mulți din demnitarii statului sănătății să fie de origine țărănească. Formal este într-o anumită măsură așa. Dar una e să ai un drept formal și alta e să dispui de toate mijloacele pentru aplicarea în practică a acestui drept.

Orice țăran și orice muncitor are, formal, dreptul de a urma orice școală și de a ocupa deci orice post. Dar cîți țărani săraci și cîți muncitori au posibilitatea de a-și trimite copiii la școală?

Și apoi nu ajunge ca aparatul administrativ să fie de origine țărănească sau chiar muncitorească. Hitler a fost zugrav și mulți membri ai Partidului Național Socialist sănătății să fie țărani, mici burghezi și unii chiar muncitori. Dar cine nu știe că prin ajutorul acestui partid s-a întrebat cea mai sălbatică dictatură din istoria omenirii? Membrii aparatului de stat pot ieși din popor și cu toate astea pot duce o politică antipopulară. Nu ajunge ca cineva să fie ieșit din sînul poporului pentru a fi democrat. E nevoie să servească interesele poporului. Aceasta vrem. Pentru aceasta chemăm poporul la luptă. De aceea cerem curățirea aparatului de stat și a întreprinderilor de elementele fasciste. De aceea cerem democratizarea țării și deci și a armatei. Ceea ce s-a făcut pînă acum nu este de ajuns. Poporul român trebuie să-și poată spune liber cuvîntul împotriva fasciștilor, trebuie să se poată manifesta liber, nestingherit, trebuie să aibă dreptul de a se întruni și de a se organiza.

■ „Scînteia”, an I, nr. 5 din 25 septembrie 1944, p. 1 și 3.

¹ La 25 martie 1941 guvernul iugoslav condus de Dragan Čvetković a aderat la Pactul tripartit. Două zile mai tîrziu, la 27 martie, a avut loc o lovitură de stat ce a dus la formarea unui nou guvern condus de generalul Dusan Simović, care a refuzat să ratifice aderarea și a semnat la 5 aprilie 1941 un tratat de prietenie și neagresiune cu Uniunea Sovietică. La 6 aprilie Hitler a ordonat declanșarea operației „Vergeltung” pentru ocuparea Iugoslaviei. La agresiunea declanșată, alături de forțele germane au fost angajate pe teritoriul iugoslav și trupe italiene, ungare și bulgare. La 10 aprilie 1941, Croația s-a declarat „stat independent”, în frunte cu un guvern condus de fascistul Ante Pavelici. Serbia a intrat sub directa ocupație a Germaniei naziste, care a constituit un guvern colaboraționist condus de Nedici. În aceste condiții, mișcarea de rezistență din Iugoslavia luind amploare, la 4 iulie 1941 Biroul Politic al Partidului Comunist Iugoslav a dat indicații pentru declanșarea războiului de eliberare.

1944 septembrie 25. Articol publicat în ziarul „Scîntea“ referitor la necesitatea susținerii luptei de eliberare a Transilvaniei.

Ardealul, simbolul luptei pentru libertate și democrație

În decursul istoriei, problema Ardealului n-a avut numai un caracter intern ardelenesc, ci s-a extins peste această limită, avînd o importanță și de ordin internațional.

Caracterul demografic al Ardealului, cu mase importante de români și maghiari, a scos problema națională pe primul plan al preocupărilor politice și sociale. De felul cum a fost tratată și rezolvată această problemă, de felul cum au fost apropriate sau depărtate cele două popoare conlocuitoare a depins în măsură covîrșitoare libertatea, pacea și bunîstarea pe meleagurile ardelenе.

Fascismul german, în colaborare cu agenții săi din Ungaria și România, a dus în cursul anilor o politică de învîrăjire sălbatică între popoarele conlocuitoare din Ardeal, reînviind și folosind principiul reaționar al curților imperiale habsburgiene de la Viena. Prin învîrăjire și combinație, pe toate căile au alimentat și au căutat să creeze condiții de nemulțumiri naționale în sinul maselor maghiare și ură șovină în mijlocul românilor ardeleni. Scopul esențial era împiedicarea înfrâștririi celor două popoare pe linia comunității de interes, adică împiedicarea ca Ardealul să devină o fortăreață antihitleristă a păcii și libertății popoarelor.

După Dictatul de la Viena, conținutul diversionist al politicii fascisto-hitleriste în problema Ardealului a devenit și mai evident. În scopul războiului tîlhăresc duplicitatea politicii hitleriste n-a mai găsit limite și a fost dusă cu un cinism și o brutalitate rar întîlnite pînă atunci. Hitler promitea ungurilor Ardealul de sud, românilor Ardealul de nord în fiecare moment cînd era vorba să stoarcă bunurile materiale și umane ale celor două națiuni pentru interesele sale războinice. Agenții săi, Horthy și Antonescu, ca servitori fideli au difuzat duplicitatea hitleristă sub masca „împlinirea năzuințelor naționale“, trimînd la moarte sute de mii de bărbați din țările lor.

Ziua de 23 August a încheiat acest capitol nenorocit și rușinos în istoria Ardealului și a început un nou capitol menit să cuprindă paginile de glorie pentru libertatea și pacea popoarelor conlocuitoare.

Armatele eliberatoare, sovietică și română, strivesc în calea lor bandele fasciste germane și maghiare. Drapelele libertății filii pe culmile Carpaților, pe plaiurile ardelenе.

Ardealul nu mai este și nu va mai putea fi focarul dezbinării și al urii între popoare.

Ceasul de față însă în lupta pentru eliberarea Ardealului cere toată seriozitatea și privirea sinceră a problemei, fără îngustimea politică alimentată de interesele șovine atât de apropiate spiritului fascist. Din lozinca lansată de anumite cercuri șovine, „singe pentru singe”, nu poate rezulta altceva decât crearea noilor condiții de ură și dezbinare. Cei care pornesc spre Ardeal cu aceste lozinci servesc în mod fatal interese străine de dezideratele de libertate ale Ardealului.

Noi am pornit spre Ardeal ca purtători ai noilor vremuri ale democrației. Lupta noastră se îndreaptă, înainte de toate, contra bandelor fasciste germano-maghiare și pentru curățirea completă a Ardealului de nord de cotropitorii fasciști.

În spiritul principiilor democratice trebuie să eliberăm Ardealul cu ajutorul glorioasei Armate Roșii. În acest spirit trebuie să rezolvăm toate problemele Ardealului. Poporul român va îndeplini astfel un mare act istoric, nu numai în interes propriu, dar și în interesul păcii și libertății popoarelor din bazinul dunărean și Balcani.

Armatele eliberatoare, luptând în Ardealul de nord, trebuie să simtă în spatele lor sprijinul total al întregului popor român unit în Frontul Unic Național Patriotic, cu aparatul de stat curățat definitiv de elementele fasciste și profasciste. Acest drum ni-l arată Comitetul Central al Partidului Comunist din România în manifestul său din 21 septembrie 1944.

Pășind pe meleagurile ardeleni să fim necruțători față de dușmanul fascist, dar nu putem să transformăm lupta noastră măreată într-o luptă șovină, aşa cum ar dori-o cercurile reaționare și profasciste. Masacre șovine ar duce apă la moara criminalilor fasciști maghiari și germani, spre scăparea lor.

Fasciștii maghiari trebuie să plătească fără milă toate crimele lor bestiale, săvîrșite contra populației românești din Ardealul robit de patru ani. Nici un act de teroare, de crimă și samavolnicie nu poate să rămînă nepedepsit. Criminalii trebuie să răspundă pînă la unul pentru faptele lor.

Frații noștri ardeleni în Ardealul robit trebuie să susțină pe toate căile lupta eliberatoare a Armatei Roșii și a Armatei Române. Lupta partizanilor ardeleni trebuie să cuprindă tot dosul frontului maghiar și german, lovind în spate pe cotropitorii hitleriști și fasciștii unguri, dușmanii de moarte ai libertății și dreptății ardeleni.

„Muncitorii, țăraniii, intelectualii unguri trebuie să se alăture luptei Armatei Roșii și Armatei Române, împotriva dușmanului comun, hitlerismul, pentru că aceasta este lupta pentru propria lor eliberare de sub jugul cotropitorilor germani”. (Din manifestul Comitetului Central al Partidului Comunist din România.)

Ei trebuie să contribuie cu toate forțele la demascarea, predarea și pedeșirea tuturor criminalilor fasciști și profasciști maghiari. Astfel vor cîștiga încrederea armatelor eliberatoare, astfel vor găsi sprijinul forțelor democratice din România.

de Lupta poporului român pentru eliberarea Ardealului este lupta sfântă împlinire a unei mari misiuni democratice. Această luptă trebuie să se desfășoare în spiritul marilor luptători ai cauzei libertății ardelene: Doja și mai tîrziu, Horia, Cloșca și Crișan.

Ardealul este simbolul luptei pentru libertate și democrație.

Ardealul își va recăștiga libertatea în cadrele unei Românie libere, independente și democratice.

■ „Scînteia”, an I, nr. 5 din 25 septembrie 1944, p. 1.

929

1944 septembrie 27. Comentariu asupra articolului apărut în ziarul „Timpul” cu privire la criza politică și necesitatea elaborării legii privind epurarea aparatului de stat.

Începe criza politică

Proiectul programului de guvernămînt prezentat de Partidul Comunist este primit cu rezerve de partidele democratice burgheze din Frontul Național Democrat, mai ales în ceea ce privește condițiunile reformei agrare și naționalizării de întreprinderi.

Un al doilea fapt care produce dezbinare în rîndurile guvernului și ale F.N.D. e următorul:

Dl ministru Pătrășcanu sesizează azi Consiliul de Miniștri că textul proiectului de lege privind epurăția aparatului de stat, așa cum a fost el aprobat de Consiliul de Miniștri, a apărut sub formă de lege cu textul alterat, ceea ce a schimbat complet obiectul urmărit. Proiectul, așa cum a trecut prin consiliu, prevedea că „participarea sub orice formă la activitatea unei organizații politice sau paramilitare, legionare, fasciste sau hitleriste” este incompatibilă cu calitatea de funcționar public. În lege, a spus dl ministru Pătrășcanu, a apărut că numai cei care au avut „o activitate notorie” în asemenea organizații, sau care au lucrat „din proprie inițiativă sau excesiv” intră în categoria epurăților. Cu alte cuvinte, cei care au lucrat clandestin sau nu au păcătuit prin exces rămîn mai departe în funcțiuni publice. Dl ministru Pătrășcanu a adăugat că, deși a convocat personal pe dl ministru de justiție Căpățînă pentru ședințele de ieri și de azi ale Consiliului de Miniștri, domnia sa a rămas absent („Timpul”).

Consiliul însărcinează pe dl ministru Pătrășcanu să refacă textul legii în forma primă a proiectului.

■ Arhivele Statului București, fond Casa Regală, Diverse, dosar nr. 5/1944, f. 120.

1944 septembrie 28. Raport al Marelui Stat Major către Președinția Consiliului de Miniștri cu privire la necesitatea înfăptuirii unor reforme cu caracter economic și social.

România

Ministerul Apărării Naționale
Marele Stat Major
Secția a II-a
Biroul contrainformații
confidențial — personal

Nr. 577 302 din 28 septembrie
1944

Marele Stat Major
Secția a II-a
către
Președinția Consiliului de Miniștri
Cabinet

Am onoare a vă aduce la cunoștință următoarele:

1. Problema „dreptății sociale” în țara noastră alcătuiește temeiul propagandei ce o fac partidele politice pentru:

- cîștigarea de aderenți și
- ajungerea la putere.

2. Este drept că la noi s-au produs nedreptăți, că cei mulți au suferit și au dat contribuția de sine și muncă în slujba țării și că, prin contrast cu aceasta, alții au fost privilegiații regimului care:

- s-au eschivat de la datorie,
- au făcut afaceri cu cîștiguri considerabile,
- au dăs și duc viață de belșug.

3. În procesul deschis nimenei nu se mai poate opune dezlegării lui și este momentul să se treacă fără întîrziere la măsurile practice care să ducă la *înfăptuirea dreptății sociale*, asigurîndu-se poporului un trai mai bun¹.

Față de cele semnalate mai sus și cum agitațiile politice se întețesc, unele partide, afirmînd chiar tendințe revoluționare, fapt ce ar duce la anarhie, Marele Stat Major propune:

a) Așa cum la 1917 regele Ferdinand I a hotărît prin cuvînt regal că va da pămînt țăranilor, la fel Maiestatea sa regele Mihai I să dea mesaj țării că sub domnia sa această dreptate socială se va face.

b) Cu vîntul regal în această cîștiune să fie tălmăcit de oameni aleși mai ales în mediile muncitorești (fabrici).

¹ Măsuri care urmău să conduceă în acastă direcție, inclusiv reforma agrară, au fost inscrise în proiectul de Platformă al Frontului Național-Democratic, publicat în ziarul „Scînteia” în ziua de 26 septembrie 1944. Vezi 23 August 1944. Documente, vol. II, documentul nr. 863 și vol. III, documentul nr. 933

În cazul cînd domnul președinte al Consiliului de Miniștri își însușește aceste propuneri, urmează să se întocmească mesajul respectiv, care să fie supus Maiestății sale regelui.

După aprobare, mesajul să fie tălmăcit de persoane autorizate și cu priză în masele muncitorești, spre a se realiza încrederea în cele promise de rege și guvern.

Lozinca ce trebuie larg difuzată este: *încredere că dreptatea se va face; solidaritatea națională prin strîngerea rîndurilor în jurul regelui și tronului, muncă și disciplină.*

Şeful Marelui Stat Major,
General de corp de armătă adjutant
Gh. Mihail

Şubșeful Marelui Stat Major,
General Bardan

■ Arhivele Statului București, fond Președinția Consiliului de Miniștri, — Cabinetul militar Sănătescu-Rădescu, dosar nr. 38/1944—1945 f. 136—137.

931

1944 septembrie 29. Sinteza asupra acțiunilor diviziei 11 infanterie pentru forțarea Mureșului în zona Oarba de Mureș în intervalul 19—28 septembrie 1944.

Divizia 11 infanterie

Punct de comandă Ogra
1944 septembrie 29

Stat major

Biroul 3

Partea I

În ziua de 19 septembrie a.c., Divizia 11 infanterie a atacat cu Regimentul 3 dorobanți intrat sub ordinele Detașamentului general Niculescu în capul de pod de la nord de Mureș, realizat în urma luptelor anterioare între Lechința și Iernut, reușind să ocupe după lupte foarte grele șaua dintre cotele 495 și 463.

În urma unor contraatacuri puternice date de inamic la 495, Regimentul 3 dorobanți a fost obligat să se replieze.

Cu celelalte unități, divizia a avut misiunea de a face siguranța flancului și supravegherea Mureșului, avind un batalion la Ogra, un batalion la Cipău și Iernut, un batalion la Șeulia și un batalion în rezervă.

În zilele de 20, 21 și 22 septembrie a.c., Regimentul 3 dorobanți a repetat atacurile în capul de pod nord Mureș însă, după ciștișuri de teren ne-

însemnate, cu pierderi destul de mari în oameni și materiale, acest regiment a trebuit să se replieze de fiecare dată pe baza de plecare, din cauza contratacurelor inamice date la cotele 463 și 495.

În ziua de 23 septembrie a.c., Divizia 11 infanterie primește misiunea de a forța Mureșul în zona Ogra, atacind cu Regimentul 19 infanterie pe direcția Ogra — cota 421 — Dealul Negriți.

Trecerea s-a făcut prin vad sub un foc puternic al armamentului automat inamic provocînd pierderi foarte mari acestui regiment.

În ziua de 24 septembrie a.c., divizia a atacat și cu Regimentul 2 dorobanți pe direcția Cipău — Dealul Negriți, reușind după lupte foarte grele să ocupe pantele vest satul Oarba de Mureș avînd stînga împinsă imediat sud-est cota 463, și să curete păduricea de la nord de satul Cipău.

În urma unui puternic contraatac inamic dat în timpul nopții, Regimentul 2 dorobanți a fost nevoie să se replieze cîteva sute de metri către vest.

Regimentul 19 infanterie a reușit să ajungă în fața cotei 421, aceasta însă cu pierderi mari, din cauza rezistențelor numeroase inamice.

În ziua de 25 septembrie a.c., divizia a reluat atacul încă din timpul nopții cu Regimentul 2 dorobanți și Regimentul 19 infanterie în linie și cu Regimentul 3 dorobanți în rezervă, reușind după lupte grele să reocupe creasta dealului de la Oarba de Mureș la cota 463, să curete satul Oarba de Mureș și să ocupe cota 421.

În ziua de 26 septembrie a.c., urma să se continue atacul cu Regimentul 2 dorobanți și cu Regimentul 19 infanterie pentru ocuparea Dealului Negriți, în legătură cu atacul marii unități din stînga.

Acest atac nu s-a mai dat.

În aceeași zi Regimentul 3 dorobanți a fost dat în rezerva Corpului blindat fiind trecut la nord de Mureș în zona sud pădurea „România Mare”.

În ziua de 27 septembrie a.c., la ora 15, cu toate că era o ploaie torențială, s-a atacat cu Regimentul 2 dorobanți și Regimentul 19 infanterie, reușind, după lupte și eforturi fizice extrem de mari din cauza timpului, să pună stăpînire pe Dealul Negriți și pe întreaga pantă de la vest de Valea Dinjos.

În urma unui puternic contraatac, care a durat toată noaptea, Regimentul 2 dorobanți a revenit pe baza de plecare, iar Regimentul 19 infanterie din cauza atacului din ață și flanc, bătut mereu de armamentul automat de la est de Valea Dinjos, precum și ținut continuu sub foc puternic de branduri, a fost aproape complet decimat.

Concluziuni și constatări

Inamicul dispune de un foarte mare număr de arme automate ușoare și grele, de foarte multe aruncătoare și mai multe baterii de artilerie de toate calibrele (88 mm, 105 mm, 150 mm și chiar 210 mm).

Dispunînd de muniție suficientă pentru artilerie și branduri execută concentrări de o intensitate nevăzută încă.

Dispune, de asemenea, și de rezervele necesare pentru executarea contratacurelor.

Luptele au fost date pentru fiecare metru de teren care de nenumărate ori a trecut dintr-o mînă într-alta, chiar în cursul aceleiași zile.

Este de remarcat că pînă în prezent inamicul nu are decît o atitudine pur defensivă, toate contraatacurile lui fiind date numai pentru recăștigarea terenului pierdut.

Luptele la care a luat parte Divizia 11 infanterie în perioada de timp de la 19–28 septembrie a.c. au fost deosebit de grele, duse contra unui inamic puternic organizat și hotărît să reziste, dotat cu numeroase arme automate și bine organizat la teren.

Pierderile suferite de divizie au fost mari atât în oameni cât și în materiale, unele unități fiind aproape complet dezorganizate.

Din ordin:

Şeful de stat major,

Locotenent-colonel Romulus Tiulescu

Şeful Biroului 3,
Maior N. Mircea

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 517, dosar nr. 79, f. 76–77.

932

1944 septembrie. Directive trimise comandanților marilor unități române privind colaborarea dintre armatele române și sovietice.

I. Scopul colaborării

O deplină înțelegere și ajutor reciproc, în vederea celei mai perfecte conlucrări.

II. Colaborarea din punct de vedere al organizării și efectivelor

1. Armata ține evidența:

a) Capacității operative pînă la batalioane (divizioane) inclusiv, din care să reiasă procentul la % al forțelor existente față de prevederile de încadrare din tabelele în vigoare.

b) Situației efectivelor existente.

c) Situației pierderilor zilnice și de la începutul campaniei din Ardeal.

d) Ordinii de bătaie cu încadrarea marilor unități, șefilor de stat major la brigăzi și încadrarea regimentelor și batalioanelor (divizioanelor).

e) Recompenselor ofițerilor, subofițerilor și ostașilor din armata sovietică care se disting în luptele pentru eliberarea Transilvaniei, în cadrul drepturilor ce revin diferiților comandanți și eșaloane române.

(Pentru acordarea decorațiilor ruse ofițerilor și ostașilor români, urmează a fi stabilite norme de către comandamentul sovietic, Marele Stat Major român și Ministerul de Război român.)

2. Armata aliată să informeze armata română asupra organizării și efectivelor pe frontul român în general și, în detaliu, asupra efectivelor marilor unități care colaborează imediat cu armata română.

III. Colaborarea din punct de vedere informativ

1. Întrunirea șefilor birourilor informații pentru schimb de păreri în legătură cu intențiunile comandamentelor din punct de vedere informativ, în vederea operațiilor ce urmează a se întreprinde (după caz, zilnic sau periodic).

2. Prezența unor ofițeri de legătură la comandamentele respective, pentru a putea urmări și comunica la timp informațiile obținute.

3. Reciprocitate informativă (toate piesele informative: note, sinteze și rapoarte zilnice să fie trimise de armata română comandamentului rus, iar acesta să informeze la rîndul său armata română. Interesează în special rezultatul aviației de recunoaștere îndepărtată și al concentrărilor și luptelor de blindate).

IV. Colaborarea din punct de vedere propagandă

1. Gazetele ostășești de front, precum și buletinile informative zilnice editate de aceste gazete pentru armată, să fie prezentate de redactorii respective la cenzura Secției a II-a (informații) a armatei respective, urmând ca comandamentul rus să primească un număr de exemplare (2–3) de fiecare număr pentru documentare.

2. Reporterii de presă, foto și cinema să fie admisi a lucra în teren acolo unde colaborarea strânsă rusu-română ar da prilejul unor foarte bune lucrări în legătură cu camaraderia de arme a celor două armate în luptă.

3. Stabilirea de misiuni aero necesare aruncării manifestelor în teritoriul ocupat de inamic.

4. Comandamentul rus să doteze fiecare armată română cu cîte o tipografie instalată pe camioane, pentru ca randamentul de lucru să sporască și să se poată realiza oportunitatea publicațiilor.

5. Strîngerea relațiilor dintre organele de propagandă respective, în vederea colaborării în special din punct de vedere tehnic (mijloace).

V. Colaborarea din punct de vedere operativ

1. În misiunile ce se dău armatei române, să se țină cît mai riguroasă seama de capacitatea operativă a unităților.

2. În cadrul misiunii să se lase libertatea hotărîrii și libertatea de alegere a direcțiilor și unităților ce vor acționa, armata fiind răspunzătoare și animată de dorința îndeplinirii misiunii.

3. Să se dea timpul necesar pregătirii acțiunii.

4. Dotarea dețașamentelor de legătură ruse cu tot ce le este necesar (mijloace de transport), spre a nu se mai cere armatei române.

5. Libertate de acțiune a diferenților comandanți în subordine care, prin instrucție și doctrină, știu, în cadrul misiunii ce au, ce le revine ca execuție.

VII. Colaborarea pentru asigurarea aprovizionărilor și evacuărilor armatei române

1. Grupul de armate să trimită pe lîngă Armata 4 un detașament de legătură împăternicit, care de acord cu Secția a IV-a:

- să asigure satisfacerea nevoilor de aprovizionări și evacuări ale armatei;
- să rezolve eventuale incidente ce s-ar ivi cu organele sovietice;
- să vegheze la aplicarea strictă, în ce privește trupele sovietice, a prescripțiunilor protocolului din 25 septembrie 1944, încheiat între domnul mareșal Malinovski și domnul general de corp de armată adjutant Mihail, referitoare la folosirea depozitelor de tot felul, atelierelor, arsenalelor etc.

2. Libera circulație a autocamioanelor armatei și marilor unități în subordine, în zona armatei și zona etapelor, pentru aprovizionări și evacuări.

3. Să se precizeze de către Marele Stat Major:

- în ce măsură putem ajuta armata sovietică și cu ce fel de materiale (din depozitele armatei și din resursele zonei);
- care sunt formele legale de îndeplinit în asemenea cazuri;
- cine face cereri;
- ce acte de primire trebuie să elibereze cei ce primesc (armata sovietică).

4. Să se acordeze de către grupul de armate un credit de mișcare a trenurilor de aprovizionare și evacuare pe rețeaua căi ferate, atât cît este necesar pentru satisfacerea nevoilor de trai și luptă ale Armatei 4.

VII. Colaborarea pentru îmbunătățirea comunicațiilor din zonă, aprovizionării cu material de geniu și pentru executarea distrugerilor

1. Pentru îmbunătățirea comunicațiilor;

a) Marele Stat Major, în legătură cu delegați ai armatei sovietice, să stabilească ca în zona armatei să se organizeze transporturi pe căi ferate pentru aprovizionarea cu pietriș, nisip și material lemnos necesar refacerii comunicațiilor și pođurilor.

Astfel, este absolut necesară constituirea a două trenuri navetă de cîte 20—25 vagoane fiecare, între stația Teiuș și stațiile Tîrnăveni, Bahnea, Singeorgiu de Pădure, așa fel ca zilnic un tren să se găsească la încărcat pietriș și altul la descărcat.

b) Mijloacele de transport hipo, din sectorul armatei, să nu fie rechiziționate de armata sovietică, ci numai de Armata 4, spre a putea face față nevoilor de transport de pietriș, pentru îmbunătățirea comunicațiilor.

c) Idem, mîna de lucru civilă din sectorul Armatei 4, să se rechiziționeze numai de armata română.

d) Față de lipsa mijloacelor de transport auto și hipo, armata sovietică să întrească Armata 4 cu unii coloani auto (40—50 mașini).

e) La podurile mari de pe comunicații, să se organizeze paza mixtă, cu scopul de a se respecta de către coloanele române și sovietice consecvenele privitoare la tonaj, viteză etc.

2. Aprovizionarea trupelor cu materiale:

a) Deoarece rezervele armatei române în materiale și unelte de geniu sunt foarte reduse, aprobările pentru distribuiri de materiale și unelte la trupele sovietice să se dea numai de către Marele Stat Major.

b) În cazul că se aprobă distribuiri de materiale și unelte la trupele sovietice, să se stabilească formele cu care se face predarea.

c) La nevoile urgente impuse de situații speciale, armata sovietică să distribuie din depozitele sale materiale și unelte de geniu necesare trupelor române.

3. Distrugeri:

Marele Stat Major, în legătură cu delegați ai armatei sovietice, să stabilească planul distrugerilor și cine anume va da ordinul de dare a focului.

4. Pentru aplicarea tuturor chestiunile de mai sus, este necesar ca armata sovietică să aibă un reprezentant tehnic, care să colaboreze cu comandamentul geniului Armatei 4.

VIII. Colaborarea în vederea realizării legăturilor și transmisiunilor din zonă

1. Rețelele permanente telegrafo-telefonice să fie folosite de armata rusă și română numai cu aprobarea comandamentului transmisiunilor armatei respective rusă sau română.

Să fie cu desăvîrșire interzis ca o unitate să folosească un circuit telefonic sau fir telegrafic permanent fără aprobarea acestora.

2. În acest scop să existe o legătură strânsă între cei doi comandanți de transmisiuni, direct sau prin detașament de legătură, pentru a se repartiza circuitele în raport cu nevoile celor două armate.

3. Să se dea ordine severe ca unitățile armatei ruse să nu folosească sau să îintrerupă circuitele telefonice sau firile telegrafice repartizate armatei române.

În caz că se întâmplă acest lucru, armata rusă să dea un delegat care să meargă pe teren, să ia măsuri contra vinovaților și să înapoicze circuitul luat.

4. Luarea în primire a circuitelor telefonice și firilor telegrafice repartizate armatelor rusă și română să se facă numai împreună cu personalul S.A.R.T. sau P.T.T. care le cunoaște, pentru a nu se produce încurcături.

5. Cind pe același traseu se folosesc circuite de ambele armate, personalul de control al armatei ruse să permită personalului armatei române să lucreze la circuitele pe care aceasta le folosește.

6. Folosirea circuitelor telefonice de către armata rusă să se facă în așa fel, încât să nu distrugă fantomele și frecvențele ce ar exista eventual pe ele.

IX. Norme de întrebuințare a artilleriei și aviației de avut în vedere în colaborarea dintre armata română și cea sovietică

A. Întrebuințarea artilleriei:

1. Să se țină seamă în proiectarea operațiunilor de cantitatea de artillerie și de muniție de care se dispune, dind misiuni proporționale.

Pentru mărirea cantității de material să fie ajutată armata română, livrîndu-i-se material capturat.

2. Aprovizionarea cu muniție de artillerie pe calca ferată și în coloane auto să nu fie neglijată în favoarea altor transporturi secundare.

3. Materialul român să aibă prioritate la atelierele de reparații și arsenale. Materialul Aliașilor să fie reparat în atelierele aliate și numai în caz de nevoie absolută în atelierele noastre. Drept de reparat în atelierele aliate.

4. Livrare de aparate de radio, mijloace de reperaj și eventual material de artillerie pentru înlocuirea materialelor noastre vechi sau fără muniție (obuziere 100 mm 14/19 și tunuri 75 mm K.F.).

Idem pentru materialul anticar și antiaerian de care se simte mare lipsă.

B. Întrebunțarea aviației:

1. Pentru colaborare, să fie făcut schimb de ofițeri aviatori de legătură:
— a procura date asupra situației aeriene, atât cît operațiile terestre respective o cer în sectoarele interesate;

— a procura date asupra acțiunii aviației de vînătoare necesare lucrului aviației de observație în zonele în care eventual aceste acțiuni se duc simultan (aviația de observație își va putea astfel executa misiunile profitând de zborul aviației de vînătoare);

— a face schimb de informații privind situația aeriană inamică, care să ajute și să ușureze acțiunea aviației în aceeași zonă sau zone interdeterminate.

2. Să fie stabilit organul sau eșalonul de comandament superior pentru coordonarea acțiunii aeriene, căruia să i se adreseze cereri de intervenția aviației în sprijinul luptelor terestre și de la care să se primească directive în acest sens.

3. Să fie stabilite coduri și panouri de identificare și semnalizare pentru cooperarea aviației cu trupele terestre (cele actuale în serviciu sunt cunoscute de inamic; trupele terestre nu dispun de mijloace pentru a le materializa — panouri, artificii etc.).

X. Colaborarea pentru strîngerea legăturilor dintre cele două armate

Prin:

— contact între comandanții care conlucreză;
— trimiterea de ofițeri de legătură;
— ajutor material din partea aliatului mai puternic, mai numeros și mai dotat;

— măsuri pentru strîngerea relațiilor prin evitarea conflictelor de orice natură, prin exteriorizarea respectului față de egali și superiori, prin salut și atitudine ostășească corectă și disciplinată, și prin schimb de echipe de propagandă (teatru etc.).

Şeful Secției a III-a,

Locotenent-colonel Marcel Mihăilescu

1944 octombrie 2. Proiectul de Platformă a Frontului Național-Democratic din România propus de Frontul Unic Muncitoresc tuturor partidelor și organizațiilor democratice din țară.

**Proiectul de Platformă
a Frontului Național-Democrat din România, propus tuturor
forțelor democratice de către Frontul Unic Muncitoresc¹**

După ce dezastrul, în fața căruia se găsea poporul român, a fost înlăturat prin îndepărarea guvernului Antonescu și a politiciei sale antinaționale, o nouă situație politică și militară s-a creat în România. Astfel s-a pus capăt războiului alături de Hitler, în care poporul n-avea ce căuta.

Bilanțul sacrificiilor impuse poporului român de către politica lui Antonescu pentru cauza lui Hitler și războiul său de cotropire este dezastruos. Întreaga viață economică a țării este aproape ruinată. Industria, comerțul, transporturile și celelalte compartimente de activitate sunt dezorganizate și, în mod serios, amenințate.

Poporul nostru a răbdat prea multă vreme politica criminală și antinațională a guvernelor de dictatură fascistă, acoperindu-se de rușine în ochii întregii lumi înaintate.

Loviturile zdrobitoare date însă de către coaliția antihitleristă Germaniei fasciste și complicitelor ei, dar mai cu seamă ofensiva victorioasă a Armatei Roșii pe teritoriul țării noastre, au ușurat sarcina forțelor democratice dinăuntru și poporului român să rupă alianța cu Germania fascistă și să iasă din războiul hitlerist. Iată factorii care au hotărât noua orientare politică a României pe calea luptei contra Germaniei hitleriste și a Ungariei horthyste.

Armistițiul încheiat cu Uniunea Sovietică și Marile Puteri Aliate a deschis poporului nostru largi perspective de propășire economică, politică și socială.

Pentru prima dată în istoria sa poporul român are posibilitatea să-și dobândească independență deplină și un regim de largi libertăți democratice. Pentru aceasta trebuie neapărat:

a) să fie dusă lupta necruțătoare, cot la cot cu Armata Roșie, pentru curățirea întregii țări de hitleriști și pentru înfringerea desăvîrșită a Germaniei hitleriste;

b) să fie realizată o politică de sinceră prietenie și strânsă colaborare cu marea noastră vecină, Uniunea Sovietică, și de relații prietenești cu țările vecine democratice;

c) să fie dusă lupta pentru deplina nimicire a fascismului în România, pentru pedepsirea tuturor trădătorilor și vinovaților de război împotriva Uniunii Sovietice, Angliei și Americii;

¹ Inițial, Comitetul Central al P.C.R. a propus un proiect de Platformă, publicat la 26 septembrie 1944 (Vezi 23 August 1944. *Documente*, vol. II, documentul nr. 863). Adeziunea forțelor democratice la acest proiect a impus revederea și publicarea lui ca document al Frontului Unic Muncitoresc. Sub această formă a fost adoptat la 2 octombrie 1944.

d) să fie stabilit în țară un regim de reală democrație parlamentară.

Lupta pentru acest program trebuie să unească toate forțele naționale democratice ale țării noastre.

1) Interesele vitale ale poporului român cer ca el să participe în modul cel mai activ la lupta de eliberare a țării de jugul cotropitorilor fasciști, nemți și unguri, la lupta de nimicire a hitlerismului, luptă pe care o duce întreaga omenire înaintată.

Se impune mobilizarea tuturor puterilor poporului și a tuturor resurselor materiale ale țării, pentru a da tot ajutorul trupelor sovietice și celor române, în lupta lor comună împotriva Germaniei hitleriste.

2) Politica de vrăjmășie, pe care România a dus-o aproape neîntrerupt față de marea putere vecină, Uniunea Sovietică a fost adînc greșită și păgubi-toare pentru națiune. Interesele de viață ale poporului român cer ca această politică de vrăjmășie să fie cu desăvîrșire părăsită. România trebuie să ducă o politică de prietenie față de puternicul stat vecin, care nu numai că nu tinde să ocupe teritoriul românesc, sau să șirbească independența țării, ci dimpotrivă, a eliberat teritoriul țării de nemți, ne ajută să eliberăm Transilvania de nord și să ne restabilim neașternarea.

Îndeplinirea loială a condițiilor de armistițiu trebuie să fie una dintre principalele pietre de demarcăție între vechea și noua politică externă a României.

3) Dreapta ură a poporului contra acelora care au dus la pieire floarea națiunii în războiul nelegiuit hitlerist, precum și necesitatea de a garanta România împotriva încercărilor de revenire la politica antinațională, catastrofală, a trădătorilor de neam, cer:

Arestarea trădătorilor vinovați de războiul pe care l-a dus România.

Confiscarea întregii lor averi, mobile și imobile, precum și a averii îmlogătișilor de război.

Confiscarea tuturor bunurilor nemțești;

Arestarea hitleriștilor sași și șvabi și confiscarea averilor lor.

4) România își va putea reface economia națională, distrusă de războiul dus în alianță cu Germania și va putea să-și dezvolte economia numai dacă poporul român se va bucura de toate drepturile și libertățile sale. Pentru ca România să devină o țară cu adevărat democratică trebuie ca:

Toate legile, decretele și dispozițiile reaționare și antipopulare, precum și toate măsurile excepționale ale guvernelor dictatoriale și antipopulare, să fie anulate.

Armata și întreg aparatul de stat și administrativ al municipalităților și comunelor să fie curățate de elementele fasciste și profasciste și să fie democratizate.

Să fie înfăptuită completa egalitate a tuturor cetățenilor țării, fără deosebire de naționalitate, religie, sex. Să fie stabilit un regim de conviețuire și conlucrare amicală între toate naționalitățile țării. Persecuțiile naționale și religioase să fie urmărite și sancționate de lege.

Să fie asigurat exercițiul libertății cuvîntului, a presei, a întunirilor și a dreptului de organizare. Libertățile democratice însă nu trebuie să servească dușmanilor democrației. Organizațiile fasciste și profasciste să fie

cu desăvîrșirea lichidate. Orice activitate a fasciștilor, dușmani ai poporului, trebuie să fie urmărită și pedepsită cu toată rigoarea legii.

5) Pentru o cît mai grabnică refacere și dezvoltare a țării, se impune satisfacerea celei mai arzătoare și îndreptățite cerințe a țărănimii române și anume:

Înfăptuirea unei largi reforme agrare prin exproprierea marii proprietăți agrare de la 50 ha în sus și împroprietărirea cu acest pămînt a țărănilor fără pămînt sau cu pămînt puțin. Acei care luptă pe front împotriva fascismului german să fie avantajați la împroprietărire.

Procurarea de inventar agricol pentru acești țărani, pe seama marii proprietăți și a statului.

Organizarea pe bazi democratică a cooperativelor țărănești de credit, aprovizionare și producție.

Datoriile țărănilor către bănci și stat, rezultate din vechea împroprietărire și din conversiunea datoriilor, să fie anulate.

6) Să fie asigurate condiții omenești de muncă pentru muncitorii, funcționari, căturari.

Stabilirea unui salariu minimal în raport cu scumpetea.

Recunoașterea organizațiilor sindicale, cu obligativitatea contractelor collective de muncă.

Ocrotirea muncii femeilor și a tineretului. La muncă egală, salariu egal.

Asigurarea de condiții omenești de muncă și salarizare pentru muncitorii agricoli.

Dreptul de liberă organizare sindicală pentru muncitorii agricoli și cuprinderea lor în Asigurările Sociale. Autonomia Asigurărilor Sociale pentru toate categoriile de salariați și controlul asigurărilor, prin alegerea de către asigurați a organelor de conducere.

7) Acordarea de credite ieftine, pe termen lung, sinistrașilor nevoiași, pentru refacerea gospodăriilor lor.

8) Libertatea comerțului și a meșteșugului, care a fost îngrădită de guvernul Antonescu în interesul nemților, să fie restabilită și dezvoltată, slujind interesele poporului.

9) Măsuri energice împotriva scumpetei și a speculei. Organizarea transporturilor de aprovizionare și stabilirea unui contact cît mai direct între producător și consumator.

10) Reorganizarea și simplificarea aparatului fiscal. Revizuirea legilor fiscale pe baza principiului impunerii proporționale și progresive pe venit.

11) Reforma învățămîntului, în sensul democratizării lui.

12) Asigurarea existenței invalizilor, văduvelor și orfanilor de război, prin acordarea de pensii, ajutoare etc.

13) Naționalizarea Băncii Naționale și a celor 18 mari bănci.

14) Controlul tuturor cartelurilor și naționalizarea întreprinderilor cartelate din industria de bază.

15) Naționalizarea întreprinderilor aparținând nemților și complicitelor lor.

16) O nouă constituție va trebui să stabilească principiile vieții de stat ale țării, pe baza orînduirii democratice parlamentare, în conformitate cu interesele poporului român.

Adunarea Constituantă va fi aleasă prin vot universal, egal, direct și secret, cu reprezentanță proporțională. Vor avea drept de vot toți cetățenii, civili și militari, de ambele sexe, de la vîrstă de 18 ani.

17) Acest program propus de Frontul Unic Muncitoresc al Partidelor Comunist și Social-Democrat poate fi înfăptuit numai de un guvern care reprezintă toate forțele naționale și democratice ale țării, unite într-un Front Național-Democratic și care se bucură de sprijinul activ al pădurilor largi ale poporului român.

■ „Libertatea”, an I, nr. 40 din 6 octombrie 1944, p. 3.

934

1944 octombrie 2. Rezoluție adoptată în ședința comună a delegaților Comitetelor Centrale ale P.C.R. și P.S.D. cu privire la realizarea Frontului Național-Democratic și a unui guvern democratic.

Rezoluție asupra ședinței comune a delegaților
Comitetelor Centrale ale Partidelor Comunist și Social-Democrat
din România

2 octombrie 1944

Sarcina actuală a poporului român de a mobiliza toate forțele și resursele țării pentru a duce pînă la capăt, alături de Armata Roșie, lupta pentru stîrpirea hitlerismului, sarcinile actuale de nimicire a fascismului din țară, de îndeplinire sinceră și loială a condițiilor armistițiului, de realizare a unei politici de prietenie cu Alianții și în special cu Uniunea Sovietică, apărarea intereselor muncitorimii și ale întregului popor, prin înfăptuirea unei reale democrații progresiste, cer, în primul rînd, desăvîrșirea unității de acțiune a clasei muncitoare.

Frontul Unic realizat de Partidul Comunist din România și Partidul Social-Democrat din România, încă în timpul dictaturii antoneștilor, a contribuit la ieșirea României din războiul criminal. A dat astfel posibilitatea muncitorimii să devină factor hotărîtor în lupta poporului pentru libertate, democrație și independență, precum și pentru încadrarea poporului român în puternica familie a popoarelor iubitoare de pace și libertate.

Pentru îndeplinirea sarcinilor actuale ale clasei muncitoare, Frontul Unic trebuie să devină o forță puternică, bine organizată, cu o platformă de luptă comună. Frontul Unic Muncitoresc nu poate fi o realitate vie, decît dacă se realizează, de jos în sus, prin luptă comună, atît pe teren politic, cît și pe teren sindical.

Pentru o cît mai strînsă conlucrare și înlesnire a mobilizării întregii clase muncitoare, comitetele centrale ale celor două partide muncitorești au hotărît alcătuirea unui comitet comun central al Frontului Unic Muncitoresc, precum și comitete locale de Front Unic Muncitoresc în toată țara, unde există organizații ale celor două partide, menite să coordoneze acțiunea clasei muncitoare, atît pe teren politic, cît și pe teren sindical.

121

Deci toți membrii Partidelor Social-Democrat și Comunist sănătății obligați să conlucrare în modul cel mai strâns în toate chestiunile care privește mișcarea politică și sindicală muncitorească.

Conlucrarea însă, pe temeiul unei platforme comune, nu înseamnă renunțarea la un program propriu al partidelor, precum și încălcarea autonomiei sindicale, rezemată pe principiile democrației muncitorești.

Luându-se în discuție proiectul de Platformă al Frontului Național-Democratic, elaborat de Comitetul Central al Partidului Comunist din România și propus tuturor forțelor democratice, precum și răspunsul Comitetului Central al Partidului Social-Democrat din România la această Platformă, s-a ajuns prin adăugiri și modificări la redactarea Platformei Frontului Unic Muncitoreesc, care se publică separat.

În noua sa redactare, Platforma este susținută de Frontul Unic Muncitoreesc al Partidelor Comunist din România și Social-Democrat și astfel de întreaga muncitorime.

Pe temeiul ei, Frontul Unic Muncitoreesc cere unirea tuturor partidelor și organizațiilor democratice, pentru realizarea Frontului Național-Democratic și a unui guvern care să fie expresia lui.

Pentru Partidul Social-Democrat
din România

Pentru Partidul Comunist
din România

■ „Scîntea” , an I, nr. 16 din 7 octombrie 1944, p. 1.

935

1944 octombrie 2, București. Raport al nunțiului apostolic Andrea Cassulo către cardinalul Maglioni în care exprimă gratitudinea ce i-o arată comunitățile evreiești pentru intervențiile făcute pe lingă guvernul român de a proteja populația evreiască.

Bucarest, 2 octobre 1944

Nei miei Rapporti precedenti ¹ ho avuto occasione di segnalare alla Santa Sede la gratitudine che la comunità ebrea di Bucarest ha dimostrato verso di Essa, per opera svolta da Mons. Nunzio in favore di tante povere famiglie, sottoposte, in questi ultimi anni, a ben dura prova.

Il dott. Safran, Capo Rabbino di Rumania, ed anche il Gran Rabbino Herzog di Gerusalemme, si sono fatti interpreti presso di me della riconoscenza di tutti coloro i quali, in qualche modo, hanno potuto usufruire dell'alta autorità morale della Santa Sede.

Ora gli Ebrei, col cambiamento del Governo e il nuovo orientamento delle cose, sono stati riammessi nei loro pieni diritti e in completa libertà

di parola e di azione. Sopra il giornale „Mântuirea“ è apparsa, in data del 27 settembre a.s., una intervista di un redattore in favore degli ebrei e specialmente dei concentrati in Transnistria². Credo bene mandare all'Eccellenza Vostra l'estratto del giornale e la traduzione che ho voluto fare io stesso perché voleva fosse preso con la maggior fedeltà possibile il pensiero del Capo Rabbino.

Debbo dire che, ogni qual volta venne da me, si è sempre mostrato molto deferente e discreto benché abbia davuto, per ragioni di prudenza, usare con lui molta discrezione e prudenza, dato lo spirito e l'ambiente in cui si svolgeva la modesta mia opera.

Le dichiarazioni fatte pubblicamente dal Safran, potranno servire come documento dell'interesse paterno del Sommo Pontefice verso i sofferenti senza distinzione di nazionalità e di credenza.

■ Arhiva Congregației Afacerilor Eclesiastice Extraordinare, Nr. 3611/1945; *Actes et documents relatifs à la seconde guerre mondiale*, Ed. Vaticana, 1980, vol. X, doc. 336.

București, 2 octombrie 1944

In rapoartele mele precedente¹ am avut ocazia să semnalez Sfîntului Scaun recunoștința ce i-a arătat-o comunitatea evreiască din București, pentru opera desfășurată de monseniorul nunțiu în sprijinul atîtor familii sărmâne, supuse, în ultimii ani, la o încercare foarte dură.

¹ Primul raport din anul 1944, trimis la 16 martie, către cardinalul Maglioni — secretarul de stat al Vaticanului, despre poziția guvernului român față de solicitările nunțiuului pentru protejarea evreilor:

Bucarest, 16 marzo 1944

In riferimento alla protezione degli ebrei concentrati in Transnistria, segnalata all'Eminenza Vostra Reverendissima dal Gran Rabbino di Gerusalemme per il tramite di S.E. Mons. Roncalli, mi prene, inanzitutto, far sapere che il dott. Safran capo della comunità ebraica di Romania, più volte è venuto da me per ringraziare la Sante Sede di quanto ha fatto e fa allo scopo su indicato.

Mi pare quindi sia, in sostanza, superfluo fare altri passi presso il Governo rumeno il quale, da parte sua, non manca di prendere, in ogni occasione, in benevola considerazione la parola del Nunzio Apostolico, ora mai conosciuto da tutti il più alto ed efficace protettore di tante povere famiglie concentrate o bisognose di essere assistite. Certo, tutto non si può ottenere, ma si può dire che il Governo rumeno, nell'insieme, si studia di conciliare le disposizioni prese con un senso di larga comprensione; e farebbe anche più se non temesse la reazione da parte di coloro che sono recisamente contrari a favorire gli israeliti.

L'Eminenza può quindi essere assicurata che qui facciano quanto è possibile nel senso desiderato.

Debbo, inoltre, segnalare che l'amministrazione civile rumena è stata ora ritirata dalla Transnistria e che le popolazioni nostre, compresi i concentrati non ariani, saranno evacuati al di qua del Nistro. Tengo d'occhio al grave problema e riferiro.

(A.A. EE.SS., 1946/1944, Raport nr. 10858)

Dr. *(Alexandru) Safran*, rabinul șef din România, și chiar marele rabin *(Isac) Herzog* al Ierusalimului, s-au făcut interpreții, pe lîngă mine, ai tuturor acelora care, într-un fel sau altul, au putut beneficia de înalta autoritate a Sfîntului Scaun.

Acum evrei, prin schimbarea guvernului și noua orînduire a lucrurilor, au fost repuși în deplinile lor drepturi și în libertate completă de exprimare și de acțiune. În ziarul „Mântuirea” a apărut, în data de 27 septembrie trecut, un interviu al unui redactor în favoarea evreilor, mai ales a acelora concentrați în Transnistria². Cred că este bină să înaintez excelenței voastre extrasul din ziar și traducerea pe care am voit să-o fac eu însuși, deoarece am dorit că să se respecte, cu cea mai mare fidelitate posibilă, gîndirea rabinului șef.

București, 16 martie 1944

În legătură cu protejarea evreilor concentrați în Transnistria, semnalată Eminenței voastre Reverendissime de către marele rabin de Ierusalim *<Isac Herzog>* prin intermediul Excelenței sale monseniorul Roncalli *<delegat apostolic la Istanbul, viitorul papă Ioan XXIII>*, mă obligă, mai înainte de orice, să vă aduc la cunoștință că dr. Șafran, șeful comunității evreiești din România, a venit de mai multe ori la mine să mulțumească Sfîntului Scaun pentru tot ce a făcut și face în scopul mai sus arătat.

Mi se pare, aşadar, de prisos, a face alti pași în acest sens pe lîngă guvernul român care, din partea sa, nu lipsește să ia, în orice ocazie și cu bunăvoie, în considerație cu vîntul nunțiului apostolic, astăzi de toți cunoscut ca fiind cel mai înalt și mai eficient protector al atitor sărmâne familii concentrate și având nevoie de a fi ajutat. Neîndoelnic că nu se poate obține totul, dar se poate spune că guvernul român, în totalitate, se străduie să aplice dispozițiile date într-un sens de largă înțelegere și ar face chiar mai mult dacă nu s-ar teme de reacție din partea celor ce sunt fermi împotriva săi a favorizeze pe israeliți.

Eminența voastră poate să fie sigură că facem aici tot ce este cu puțință în sensul celor dorite.

De altfel, trebuie să semnalizez că administrația civilă românească a fost acum retrasă din Transnistria și că populația noastră, înțelegind și deportații nearieni, vor fi evacuați din-coace de Nistru. Urmăresc îndeaproape această gravă problemă și voi refera.

Al doilea raport din 25 mai 1944 se referă la recunoștința arătată de conducătorii evreilor din țară și de peste hotare pentru asistența acordată de Vatican evreilor din România.

Anexe: a) Scrisoarea rabinului Șafran din 7 aprilie 1944 către nunțiul apostolic Andrea Cassulo, din care cităm:

„... Aux heures les plus difficiles que nous autres, Juifs de Roumanie, avons passées l'appui généreux du Saint Siège, par Votre haute personnalité a été décisif et salutaire... Les Juifs de Roumanie n'oublieront jamais ces faits d'une signification historique...” (...). În orele cele mai grele pe care le-am trăit noi ceilalți evrei din România, ajutorul generos al Sfîntului Scaun, prin înalta voastră personalitate, a fost decisiv și salutar... Evreii din România nu vor uita niciodată aceste fapte cu semnificație istorică...”)

b) Scrisoarea marelui rabin Isac Herzog către monseniorul Andrea Cassulo, mulțumindu-i pentru grijă arătată pentru protejarea evreilor din România.

² Convoare cu dl. dr. Al. Șafran:

Nunțiul apostolic a făcut să se sisteneze deportările în Transnistria. „Dumnezeu să răspândească opera sa”.

E drept, în toate ceasurile grele ale existenței noastre din anii de zbucium, ultimul drum pe care l-am făcut, după epuizarea celorlalte căi de rugămintă pentru viața conaționalilor și coreligionarilor moi, era drumul la nunțiul apostolic. În imprejurările grele în care ne aflăm, nu mă puteam niciodată anunța la Excelența sa; am invins toate uzanțele protocolare, veneam pe neașteptate, pe inserare, în goana emoției, fiindcă era vorba de „pikuach nefesh”. Și intotdeauna mă primea cu largă căldură și mingiiletoare compasiune. Demersurile Excelenței sale au fost hotărâtoare la răspîntile cele mai primejdioase ale existenței noastre. Cind situațiunile păreau deznădăjduite, intervenția sa prestigioasă curma nenorocirea ce se anunța. Acum doi ani, în aceste „zile înfricoșătoare” – Iemini Noraiam – cind deportarea evreilor rămași în cuprinsul țării a fost sistematic pregătită, orinduită și inaugurată prin deportarea celor „pentru delice la munca obligatorie”, ținuta Excelenței sale de înaltă autoritate morală ne-a salvat, cu ajutorul lui Dumnezeu, a făcut să se sisteneze deportările. Nu voi uita dramatismul convoirilor mele cu Excelența sa, în acele zile de toamnă. „Curaj, curaj!” era salutul de despărțire ce-mi adresa.

Trebuie să spun că acesta, ori de câte ori a venit la mine, s-a prezentat întotdeauna foarte respectuos și discret, deși ar fi trebuit ca eu, din motive de prudență, să folosesc față de el multă discreție și prudență, din cauza spiritului și a mediului în care se desfășura modesta mea operă.

Declarațiile făcute public de către Șafran vor putea servi ca document al interesului părintesc arătat de Pontificele Suprem față de cei suferinzi, fără deosebire de naționalitate și de credință.

936

1944 octombrie 6. Material pentru presă transmis Marelui Stat Major de un corespondent de război.

Desfășurarea operațiunilor din Ungaria

În ultimele 48 de ore operațiunile militare pe teatrele de luptă din Ungaria de nord-est și Ungaria de centru au continuat să se desfășoare în văditul profit al trupelor noastre în cooperare cu forțele aliate ruse, care — stăpîne pe inițiativă în toate sectoarele — au reușit să realizeze:

definitiva curățire a malului sudic al Tisei superioare, între frontiera cehoslovacă și marele cot al Tisei din regiunea Tokaj;

străpungerea tot mai adâncă, între Tisa și Dunăre, a dispozitivului inamic care, dezarticulat și cu comunicațiile interceptate, grăbește sfîrșitul luptei pentru Budapesta.

In Ungaria de nord-est

După lichidarea ultimului cap de pod pe care ariergărzile germano-maghiare îl mai stăpîneau la sud de Tisa în zona Tokaj, lichidare efectuată prin luarea cu asalt de către unitățile noastre de infanterie a localităților Balsa, Szabolcs, Timár și Rakamaz, unități de munte române în cooperare cu forțe

Ajutorarea celor din Transnistria.

Excelența sa a inițiat legalizarea acțiunii de ajutorare a evreilor deportați în Transnistria, s-a ocupat tot timpul de această dureroasă chestiune, în toate detaliile ei. A vizitat Transnistria, a cercetat locurile de suferință, a dat ajutorare însemnată. Aproape de inima lui bună a fost tot timpul situația orfanilor. S-a străduit pentru repatrierea tuturor evreilor din Transnistria, iar de orfani s-a ocupat ca un milos părinte. Cu cătă bucurie mi-a comunicat obținerea aprobării ca ei să plece în Țara Sfântă!...

Dar parcă e vreo durere a noastră pe care să nu i-o fi infățișat și pe care să nu ne-o fi ușurat?!

Socotesc ca un har dumnezeiesc pentru noi, apropierea mea; în acești ani, de acest suljet mare.

— Doriți să-mi faceți un mic portret al personalității sale?

— Era un înțelept cu largă viziune, un erudit cu vaste concepții filozofice. Dumnezeu să răsplătească opera sa.

ruse au terminat cu succes anihilarea ultimelor rezistențe inamice din bucla cea mai de vest a Tisei superioare, cucerind, prin lupte îndărjite, marile centre populate: Tiszadob și Tiszadada.

Favorizat de teren și vremea rea, utilizând și populația civilă din zonă, inamicul încearcă să organizeze pe înălțimile care străjuesc cursul Tisei o nouă rezistență.

În Ungaria de centru

În timp ce pe malul de nord-vest al Tisei superioare rezistențele inamice, folosind obstacolele naturale din zonă și reacțiunea puternică prin foc, continuă a se face simțite, în pustă, între cursul inferior al Tisei și Dunăre, acțiunea de intriziere a ariergăzilor inamice motorizate și sprijinate de aviație n-a reușit nicăieri să încetinească ritmul acțiunilor ofensive întreprinse de unitățile noastre de cavalerie și infanterie, în strînsă colaborare cu forțele aliate ruse.

Forțele germano-maghiare, după numeroase reacțiuni, utilizând rarele ferme, lizierele de plantații și accidentele de teren specifice pustei, se retrag pe comunicațiile principale care duc spre capitala Ungariei, urmărite fără răgaz.

După cucerirea prin lupte scurte, dar violente, a localităților: Kocsér și Törtel, care a dus în zona nord Nagykörös la pătrunderi de 20–25 km spre nord, trupele noastre de infanterie și cavalerie, în legătură la est și vest cu forțe sovietice, au continuat cu vigoare urmărirea inamicului, realizând în ultimele 24 ore noi pătrunderi de 10–15 km, interceptând calea ferată Szolnok-Cegléd-Budapesta și cucerind la nord de orașul Cegléd localitățile Cziganyszek, H. Tanyák și Rákoczy.

În urma acestor operațiuni sînt demne de semnalat uniformitatea în efort și desăvîrșita camaraderie de arme russo-română, evidențiată o dată mai mult de:

acțiunea strălucită a unui brav escadron dintr-o glorioasă unitate de cavalerie română care — în operațiunile întreprinse concomitent cu luptele pentru cucerirea, de trupele ruse, a orașului Szolnok — a atacat purtat de carele de luptă sovietice¹;

contribuția la succesul atacului unei mari unități de infanterie române a focului puternic tras de bateriile unui eroic regiment de artilerie antitanc rus².

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 948, dosar nr. 869, f. 144–145.

¹ Se referă la un escadron din Divizia 9 cavalerie, care a acționat ca desant pe tancurile Brigăzii 27 tanuri sovietice, pentru eliberarea orașului Törtel.

² Regimentul 114 antitanc sovietic, care a sprijinit Divizia 19 infanterie română în atacul inceput la 11 noiembrie 1944.

1944 octombrie 7. Articol publicat în ziarul „Scîntea“ referitor la apelul Uniunii Muncitorilor și Țăranilor Maghiari din România (Madosz) care îndeamnă la participare activă la lupta antihitleristă și antihorthystă.

Apelul Madosz-ului

O seamă de articole de presă ca și anumite manifestări izolate ale unor agitatori lipsiți de o justă perspectivă politică au deschis în ultimul timp o campanie șovinistă împotriva poporului maghiar.

Interesant de subliniat este faptul că cei mai neînduplați și cei mai zgomotoși dintre aceștia sunt tocmai oamenii care nu au schițat nici o împotrivire atunci cînd prin Dictatul de la Viena s-a smuls țării Ardealul de nord și nu au acționat în nici un fel împotriva guvernului trădător Antonescu, care în înțelegere cu horthystii unguri păinea războiul de jaf al lui Hitler.

Sînt aceleasi elemente fasciste care și astăzi își caută o temă de diversiune pentru a acoperi cu demagogia lor șovinistă caracterul just de eliberare al războiului pe care-l poartă Armata Română alături de glorioasa Armată Roșie.

Este just să confundăm poporul maghiar cu banda de asasini a lui Horthy?

Este just să învînuim întreg poporul maghiar de crimele bestiale, de silnicile, schingiurile și întemnițările în masă pe care le săvîrșesc hitleriștii unguri împotriva populației românești din Ardeal, dar și împotriva muncitorilor, țăranilor și intelectualilor maghiari care se opun războiului hitlerist?

Oare am fi considerat noi, români, justă confundarea de către poporul sovietic, de către popoarele englez și american, a cîlicii trădătoare a lui Antonescu cu întreg poporul român?

Nu, desigur că nu!

Numai în măsura în care războiul hitlerist găsește sprijin și chiar aliați de luptă în Ungaria, numai în măsura în care acest război nu întîmpină o rezistență din partea poporului, se poate vorbi de participarea sau de vina ungurilor în acest război.

Așa s-a pus problema cu noi români, așa este just să considerăm și noi problema atunci cînd este vorba de poporul maghiar.

Dar manifestația a 60 000 de cetăteni la Budapesta împotriva ororilor comise de guvernul horthyst — știre pe care guvernul hitlerist al lui Antonescu a cenzurat-o în presa românească, grevele împotriva războiului făcute de muncitorii unguri, rezistența țărănimii maghiare ca și miile de arrestări făcute între patriotii din Ungaria dovedesc că cel puțin o parte din poporul maghiar luptă împotriva lui Hitler și deci luptă alături de noi și de cauza Națiunilor Unite.

Apelul Madosz-ului — Uniunea Muncitorilor și Țăranilor Maghiari din România — adresat poporului maghiar vine să dea un nou și puternic îndemn luptei de rezistență antihitleristă din Ungaria.

Cităm:

„Am luat o atitudine hotărîtă împotriva revisionismului otrăvitor, care avea un singur scop: dezbinarea popoarelor din sud-estul Europei și prin aceasta transformarea pîmîntului nostru într-o bază de plecare a războiului imperia-

list pornit de fascismul german contra Uniunii Sovietelor. Madosz-ul a protestat, printre primii, împotriva Dictatului de la Viena, care, nesocotind voința populației ardelene, a rupt în două pământul Transilvaniei, prefăcîndu-l în mijloc de sănaj războinic al imperialismului nemîtesc hitlerist. Madosz-ul sprijină din toate puterile eliberarea populației Transilvaniei de nord, a poporului român și a fraților noștri maghiari și secui, de domnia bandiților hitleriști și a magnaților maghiari reaționari“.

Nenorocirea Ungariei, pieirea tineretului maghiar, înfometarea și terorizarea maselor maghiare, asasinatele și distrugerile se datorează acelorași bande hitleriste care și acolo, ca și în celealte țări, au găsit sprijin la trădătorii poporului maghiar din cîica lui Horthy.

Madosz-ul se adreseză poporului maghiar, chemîndu-l la luptă:

Muncitori maghiari !

„Atitudinea voastră dîrză dovedește că voi sănăti inima poporului maghiar. Către voi se îndreaptă privirile neamului nostru. Voi sănăti lumina ochilor noștri. De la voi așteptăm să ridicăți puntea ce va duce de la noi către masele democratice ale poporului român și către toate neamurile din jurul nostru. Voi veți ridică puntea destrămată de trădătorii de neam, trădătorii voștri. Noi democrații strînsi sub steagul Madosz-ului dorim colaborare frățească și sinceră cu muncitorimea maghiară conștientă.

Tărani maghiari !

Voi formați stratul cel mai larg al poporului nostru și voi ați suferit cel mai mult. Voi ați vărsat din pîn sîngele vostru pe altarul războaielor și revoluțiunilor noastre. Voi ați suferit cel mai prelung sub tirania domnilor noștri de odinioară. Nu mai așteptați să fiți mînați de sus. Duhul lui Budai Nágý Ántal, spiritul lui Dósza György strigă către voi: cine știe mai bine ca voi, ce vă doare? Urmați exemplul muncitorimii oțelite în luptele ei politice și economice. Intrați în rîndurile luptătoare ale Madosz-ului. Trecutul nostru garantează că numai voi veți decide aci în problemele voastre. Alături de voi pășește nu numai muncitorimea călătă în lupta de clasă, dar și intelectualii noștri progresiști și cetățenii trezîți la răspunderea lor istorică.

Cetățeni și intelectuali maghiari !

„Indepărtați de pe capetele noastre sentința ce aproape a și căzut deja. Istoria vă oferă această ultimă șansă. Nu pierdeți această ocazie. Uitați de această dată egoismul meschin al amorului propriu, ca munca voastră depusă în interesul poporului să fie rodnică. Numai cu aceasta veți merita stima poporului nostru“.

Întreg poporul maghiar din România, din Ardealul vremelnic cotropit și din Ungaria trebuie să urmeze pilda mîilor de patrioți unguri care, ca și patrioții din întreaga Europă cotropită de hoardele hitleriste, au luptat și luptă cu arma în mînă, sau sub alte forme, împotriva dușmanului de moarte al tuturor popoarelor europene, hitlerismul.

El trebuie să saboteze producția pentru războiul hitlerist, să nimicească mașina de război nemțească, să sprijine lupta Armatei Române aliată cu Armata Roșie pentru dezrobirea Ardealului de sub jugul grofilor horthyști.

În modul acesta poporul român va învăța o dată pentru totdeauna să facă o deosebire esențială între poporul maghiar și bandiții horthyști, aliați cu Hitler, și va ști să asigure poporului maghiar din România un trai liber și onomesc.

Apelul Madasz-ului să fie încă un imbold în acest sens.

■ „Scînteaia”, an I, nr. 16 din 7 octombrie 1944, p. 1.

938

1944 octombrie 9. Reportaj cu privire la desfășurarea operațiilor militare împotriva trupelor hitleriste și horthyște.

Reportaj asupra operațiunilor din Ardeal și Ungaria

Caracterul fluctuant al operațiunilor militare pe teatrele de luptă din Ardeal și Ungaria a luat sfîrșit pe ziua de 9 octombrie.

Pretutindeni — în Transilvania, în Transilvania de vest, în Ungaria ca și pe teritoriul iugoslav — operațiunile întreprinse de trupele noastre în legătură cu forțele aliate ruse se desfășoară sub semnul ofensivei generale, care progresează adinc pe teritoriul inamic spre nord, vest și sud-vest.

În Transilvania de centru, între Tg. Mureș și Turda, unitățile române de toate armele, în strînsă legătură la est și nord-est de Tg. Mureș cu trupele aliate sovietice — după ce în zilele precedente au definitivat dezorganizarea dispozitivului apărării inamice de la nord de Mureș și Arieș;

După ce prin operațiuni ofensive locale — care datorită dîrzei rezistențe inamice au necesitat perseverență în acțiune și au prilejuit încă o dată evidențierea înaltului spirit combativ al trupelor noastre și camaraderiei de arme româno-ruse;

După ce în aceste operațiuni locale lupte îndîrjite s-au dat pentru fiecare înălțime de la nord de Mureș și Arieș, înălțimi care, una după alta căzînd, au zdruncinat sistemul defensiv inamic;

În dimineața zilei de 9 octombrie trupele române au dezlănțuit atacul general la nord de Mureșul superior, mijlociu și Arieș, înaintînd cu impetuozitate pe valea Someșului; în timp ce în sectorul cuprins între Tg. Mureș și Reghin forțele aliate rusești înaintează pe front larg spre valea Comlodului.

La căderea serii, după pătrunderi adînci variînd între 10 și 15 km, trupele noastre se găseau în stăpînirea importantelor localități: Band, Icland, Sânger, Triteni, Ceanul Mare, precum și a înălțimilor situate în zona 7 km sud Cojocna, iar forțele aliate ruse atinseseră pe front larg valea Comlodului.

În sectorul cuprins între Someșul Rece și Someșul Mic vînătorii noștri de munte, care se găsesc în a cincea zi de atac viguros într-un teren păduros și foarte accidentat, au reușit, în legătură la dreapta cu trupe aliate ruse, să pătrundă pe Dealul Feleacului (cinci km sud Cluj).

În Transilvania de vest și Ungaria, puternice forțe aliate ruse în legătură cu aripa dreaptă cu trupe de munte române, continuînd înaintarea adînc pe teritoriul maghiar, se găsesc în stăpînirea importanțelor centre și noduri de comunicație: Nádudvar (10 km nord-vest Oradea); Szarva și Turiul (85 km vest Salonta) reușind a se atinge Tisa la Csongrád și Szentes și formînd totodată un puternic cap de pod la nord de Seghedin.

După formarea acestui cap de pod la nord de Seghedin, Dunărea și Tisa au fost aproape peste tot atinse de forțe aliate ruse în ziua de 9 octombrie — între Panciovo (est Belgrad) și Csongrád (sud Szolnok).

Sprîjinind acțiunile ofensive ale trupelor noastre terestre, aviația română de recunoaștere a fost tot timpul zilei activă pe tot frontul, supraveghind mișările inamicului în retragere, în timp ce aviația de asalt și bombardament a atacat cu succes triajul gării Someșeni și podurile de cale ferată de la sud de Apahida, dezorganizînd transporturile inamice spre și dinspre front.

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Presa internă, dosar nr. 1/1944, f. 48—49.

939

1944 octombrie 9. Pastorala patriarhului României, I. Nicodim, în care se face referire la semnificația actului de la 23 August 1944 și se apreciază lupta pentru eliberarea teritoriului național.

I.P.S.S. Mitropolitul Nicodim
conșfințește actul de la 23 August și binecuvîntează
lupta de dezrobire a fraților din Ardeal

Din mila lui Dumnezeu arhiepiscop al Bucureștilor, mitropolit al Ungro-Vlahiei, patriarh al României, locuitor al Cezareei, Capadochiei și președinte al Sfîntului Sinod.

Iubitului nostru cler și tuturor bine-credincioșilor creștini ai sfintei noastre Biserici Ortodoxe Române, har și pace de la Dumnezeu, părintele cel ceresc, iar de la smerenia noastră arhierească binecuvîntare.

Iubiții mei fii duhovnicești,

Mai mulți ani, în scumpa noastră țară a domnit un regim care a înăbușit, de fapt, libera manifestare a gîndurilor și simțămîntelor neamului nostru.

Dictatura este străină de sufletul și firea poporului român. Ea s-a strecut de pe meleaguri străine în țara noastră, învățată să trăiască numai cu așezămînte constituționale și democratice, cărora cetățenii se supun din

130

libera lor voință. Dictatura e străină și de spiritul și învățătura sfintei biserici creștine, care de aproape două mii de ani propovăduiește și cere afirmarea drepturilor personale și aceea a libertăților naționale și democratice. Prin glasul sfîntului Apostol Petru, biserica ne îndeamnă să trăim „ca oameni liberi, temindu-ne de Dumnezeu și iubind unirea dintre frați” (I. Petru, II, 16–17).

Libera expresie a gîndurilor și sentimentelor a fost însă, la noi, puternic înbușită. Mulți din fiili țării au suferit nedreptatea unei administrații lipsite de etică cetățenească. Țara însăși a fost silită să facă un război pe care masa cea mare a neamului nostru nu l-a înteleșit și nu l-a vrut.

De la pieire, țara a fost scăpată prin gestul măreț, săvîrșit de Maiestatea sa regele Mihai I, în ziua de 23 August 1944. Din primul ceas ne-am arătat, în telegrama noastră, din 24 august, îndreptată către suveran, adîncă năstră bucurie pentru actul istoric săvîrșit. Biserica strămoșească, am adăugat noi, stă, ca întotdeauna, alături de poporul român, regele său. Binecuvintarea noastră se îndreaptă, întru biruință și izbîndă deplină, asupra tuturor celor săvîrșite cu atită întelepciune și smerit implorăm ajutorul bunului Dumnezeu.

Iubiții mei fii duhovnicești,

Ziua de 23 August 1944 rămîne încrisă printre datele cele mai însemnante ale istoriei neamului românesc. În această zi memorabilă, cu hotărîre bărbătească tînărul și înteleptul nostru suveran, încurajat și ajutat de cei mai luminați bărbați ai neamului, însuflareți de curată și adîncă iubire de patrie, a smuls barca neamului din valurile ce amenințau să o scufunde, și a călăuzit-o către limanul mîntuirii. În ziua aceasta mare, poporul român a luat din nou calea politică sale tradiționale, de la care n-ar fi trebuit să se abată vreodată.

Statul român modern s-a format și s-a întărit cu sprijinul dezinteresat al marilor noștri aliați de astăzi. Cu puternicul vecin de la răsărit am avut totdeauna cele mai strînse legături politice, culturale și religioase.

Actul istoric de la 23 August 1944 a înălțat regimul dictaturii, care era nepotrivit cu tradiția țării noastre. El ne-a redat libertățile democratice. Fără acestea un popor se vestejește și moare asemenea unei plante lipsite de lumină.

Aceste libertăți ne sunt scumpe și fiindcă, în cea mai mare măsură, ele sunt rodul învățăturii Mîntuitorului: „Dați Cezarului cele ce sunt ale Cezarului și lui Dumnezeu cele ce sunt ale lui Dumnezeu (Matei, XXII, 21)”. Cuvintele acestea formează temeiul, și sunt izvorul libertăților individuale, politice și religioase, bunul cel mai scump și floarea patrimoniului popoarelor civiliștice.

La 23 August, ne-am prins în lupta purtată împotriva agresorilor, mai ales maghiari, și ne-am învrednicit de marea cinste de a colabora, în chip activ, la opera de dreptate umană și socială pentru care, de ani de zile, sîngerează marii noștri aliați, Uniunea Sovietelor, Statele Unite și Anglia, împreună cu toate celelalte națiuni unite. Cu sprijinul puternic al victorioaselor armate sovietice, am dobîndit dreptul și am folosit prilejul de a ne împlini misiunea istorică cea mai dorită, aceea de a izbăvi Ardealul de nord de sub înjisoitoarea dominație maghiară, care dezonorează civilizația și umanitatea prin nelegiuirile și ororile ei. Pentru această din urmă îndatorire, nici o jertfă

nu este prea mare. Poruncă națională, ea este și o poruncă a învățăturii creștine: „Este bine și frumos ca frații să fie împreună” (Ps. 132, 1).

Hotărîrea din 23 August 1944 a pornit din inimă și din adîncă convinsă. Ea a ajutat, în măsură poate neașteptată, să ne facă să întrezmărim ziua cea mare a păcii, și să ne înviorăm de zorile fericite ale războiului, care a pornit spre sfîrșit. Din ziua aceasta, am simțit fiorii și înțelesul cel mare al păcii, pe care a vrut-o Mintitorul: „Pacea mea dau vouă, pacea mea las vouă”; pacea, pentru care săngerăm, alături de Uniunea Sovietelor, Statele Unite și Anglia, împreună cu toate celelalte națiuni aliate și unite, și pe care o vor ele pentru propăsirea lumii și liniștea ei.

Iubiții mei fii duhovnicești,

Minunate rezultate și fericite așteptări. La toate acestea am ajuns prin înțelepciunea și energica hotărîre a iubitului nostru suveran și a bărbătilor destoinici care îl înconjoară cu nețârmuită iubire. Trebuie să spunem însă, cu toată convingerea, că la nimic n-am fi putut ajunge dacă n-am fi avut parte de largă înțelegere, pe care a vădit-o, în condițiunile armistițiului acordat nouă, puternica noastră vecină de la răsărit. Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste n-a folosit imensa ei forță militară împotriva României și n-a voit ca țara noastră să fie zdrobită de loviturile armei sale biruitoare. Marea noastră vecină a vrut să dea României putința de refacere ca stat independent și prilejul de a redeveni o țară prosperă, la adăpostul principiilor democratice sincer aplicate. Generozitatea sa ne impune, și datoria hotărâște, să ne legăm, în spirit de absolută încredere, de Rusia Sovietică și de sora noastră mai mare întru dreapta credință.

Cu biserică rusească, care prin activitatea ei, pe terenul religios și patriotic, a adus servicii imense patriei sovietice, noi am avut legăturile cele mai vechi și cele mai strînse. Ambrozie, arhiepiscopul Ecaterinoslavului, a păstorit Biserica Moldovei. Grigore Tamblac, pornit din Moldova, a înălțat la autocefalie biserică rusească. Petru Movilă, făuritorul *Mărturisii Ortodoxe*, a întemeiat Academia Teologică din Kiev. Dimitrie Cantemir a ilustrat Academia de Științe din Leningrad. Meșteri veniți din Kiev și Moscova au organizat minunata activitate de artă din atelierele mănăstirești și domnești de broderie religioasă ale lui Ștefan cel Mare, Nazarie, Proca Nichitin și Jacoblev, celebrii mozaïști ai Moscovei, au împodobit pereții Trei-Ierarhilor din Iași și au zugrăvit strălucitele icoane ctitorești ale aceluiasi monument. Paisie, călugărul rus de fericită amintire, a adus duh nou de viață duhovnicească și ordine în Mănăstirea Neamțului, care a ajuns să fie, prin fapta sa și aceea a ucenicilor pe care-i adusese la noi, un îndreptar al vieții călugărești din țara noastră, centru de cultură asemenea celui din trecutul ei cel mai glorios și model de gospodărie. În institutele înalte ale bisericii rusești au învățat atitia clerici români, și noi însine am primit lumină în Academia Kievului, unde am petrecut cinci ani de bogată și folositoare învățătură.

Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste a vrut renașterea și înflorirea sfintei biserici creștine ortodoxe. De curînd, Înalt Preasfințitul mitropolit Alexie al Leningradului și Novgorodului, locțiitor al Scaunului Patriarhal al Moscovei, a îndreptat către credincioșii ortodocși ai scumpei noastre țări cuvînt de frățesc îndemn și de întremătoare îmbărbătare pentru nădejdile iubitului nostru neam și binele sfintei noastre biserici. Ne-a bucurat mult acest gînd al sorei noastre celei mai mari întru Iisus Hristos. Dorința noastră

vie este să vedem reînnoită și întărită, cu sora noastră întru Domnul, sfânta biserică ortodoxă a Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste, în spirit de creștinească și frățească dragoste, cea mai strânsă legătură.

Iubiții mei fii duhovnicești.

Actul istoric de la 23 August 1944, și toate cîte după aceea s-au făcut în duhul regimului de libertate, prin voința lui Dumnezeu s-au săvîrșit. Se cuvine să strigăm, laolaltă cu psalmistul: „Dumnezeul nostru este în ceruri, și tot ce el voiește îndeplinește” (Ps. 113, v. 11), și să spunem împreună cu înțeleptul Solomon: „Al meu este sfatul și izbînda. Eu sănătatea, a mea este puterea. Prin mine împărații împărațesc și principii dău drepte hotărîri; prin mine cîrmuiesc dregătorii și mai-marii, toți judecătorii pământului” (prev. VIII, 14—16).

La 23 August 1944 s-a arătat voința lui Dumnezeu. Să ne supunem voinței lui. Să nu ne supunem însă numai din sentimentul datoriei, ci și din conștiință: „pentru conștiința noastră și pentru Domnul”, așa cum ne poruncește Sfânta Scriptură (Pavel către Romani, XIII, 5). Fiecare, la locul unde l-a rînduit pronia cerească, să lucreze cu tragere de inimă și cu convingere. Lucrul nimăului nu e umil, și munca fiecăruia își are rostul și însemnatatea cea mai mare în mecanismul complicat al vieții neamului.

Biserica a fost mama poporului românesc. Mamă etnică, fiindcă ea a unit pe coloniști cu dacii și a prezidat la nașterea poporului, precum și la crearea statelor românești. Mamă duhovnicească, fiindcă ea a format sufletele și a creat civilizația românească. Totdeauna, alături cu poporul și laolaltă cu el. Ea a îmbrățișat cu căldură și luptă și astăzi pentru realizarea nevoilor și aspirațiilor lui naționale și sociale.

În nestrămutată convingere că marețul act de la 23 August este un act de îndurare a providenței față de mult încercatul popor românesc, dăm arhiepăstorieasca noastră binecuvîntare tuturor acelora care, în frunte cu scumpul nostru rege Mihai I, munesc cu suflet și cu foc pentru propășirea neamului românesc întru dreptate și libertate. Rugăm pe Dumnezeu să sprijine din slava sa, și să dăruiască victorie marilor noștri aliați, Uniunii Sovietice, Statelor Unite, Angliei, și bravei noastre armate care luptă în izbăvitoare frăție, alături de glorioasa armată a U.R.S.S. Îndemnăm, din tot sufletul, pe toți fiii României să facă zid în jurul bunului nostru suveran și să ajute guvernul țării întru misiunea sa.

Dumnezeu să păzească România.

Al vostru către Domnul fierbinte rugător.

I. Nicodim
Patriarhul României

București
la 9 octombrie 1944

■ „Timpul”, an VIII, nr. 2 662, p. 1 și 3.

1944 octombrie 9. Raport al Marelui Stat Major către Președinția Consiliului de Miniștri, însoțit de memoriul Coloniei cehoslovace din România, cu privire la organizarea unei unități de voluntari cehoslovaci refugiați pe teritoriul țării.

România
 Ministerul Apărării Naționale
 Marele Stat Major
 Secția a II-a
 Biroul contrainformației

Nr. 578 082 din 9 octombrie 1944

Marele Stat Major
 Secția a II-a
 către
 Președinția Consiliului de Miniștri
 Cabinet

Am onoare a vă înainta în copie memoriul Coloniei cehoslovace din România, prin care arată că a început *organizarea unei unități de voluntari, din cehoslovacii refugiați pe teritoriul țării*.

Această unitate, constituită în parte sedentară, urmează a trimite, pe măsura prezentării lor, pe voluntarii înscrîși *unei unități cehoslovace aflate în U.R.S.S.*

Marele Stat Major este de părere a se aproba organizarea sus-menționatei unități.

Vă rugăm să binevoiți a aprecia și dispune.

Şeful Marelui Stat Major,
 General de corp de armătă adjutant Gh. Mihail

Şeful Secției a II-a,
 Colonel A. Runceanu

Colonia Cehoslovacă
 București
 Str. Matei Basarab nr. 3

București, 25 septembrie 1944

Onor
 Comandamentul militar al Capitalei
 București

Colonia cehoslovacă cu onoare își permite a vă face cunoscut următoarele:
 Conform instrucțiunilor primite atât din partea guvernului Republicii Cehoslovace, din Londra, cât și din partea Misiunii militare cehoslovace din Moscova, colonia noastră a început să organizeze în București o unitate mili-

tară de voluntari cehoslovaci (partea sedentară), la care urmează a se prezenta toți voluntarii de pe întreg teritoriul țării care se vor înscrie.

Până în prezent s-au înscris circa 40 voluntari, care sunt găzduiți în imobil situat în strada Plantelor nr. 30, care ne-a fost pus la dispoziție pentru acest scop de către proprietara acestui imobil, dna Ahleserova, de origine etnică cehă.

Voluntarii înscriși și adunați în imobilul de mai sus urmează a fi trimiși succesiv și potrivit efectivului lor, la unitatea cehoslovacă respectivă din Rusia, conform instrucțiunilor care urmează a ne fi comunicate de către dl general Pika, șeful Misiunii militare cehoslovace din Moscova și fost atașat militar cehoslovac din București.

Toți voluntarii care se prezintă actualmente în imobilul de mai sus (majoritatea din ei sunt ofițeri, subofițeri și soldați proveniți din armata slovacă și sunt îmbrăcați în uniformă militară), precum și cei ce se vor prezenta în viitor, sunt întreținuți din fondurile coloniei noastre.

Comandamentul militar al armatei sovietice din București va fi ținut în curenț, de către colonia noastră, asupra organizării acestei unități.

Primiți, vă rugăm, asigurarea deosebitei noastre consideraționi.

Președinte,
(indescifrabil)

Pentru conformitate,
Maior Păcuraru

Secretar,
(indescifrabil)

■ Arhivele Statului București, fond Președinția Consiliului de Miniștri, Cabinetul militar Sănătescu-Rădescu, dosar nr. 38/1944, f. 66-67.

941

1944 octombrie 10. **Ordin de zi al comandantului Corpului 6 armată care evidențiază vitejia militariilor și exprimă hotărîrea de a lupta pentru eliberarea deplină a țării.**

Corpul 6 armată
Comandamentul

Ordin de zi nr. 120

Astăzi, 10 octombrie 1944, ora 12, după grele lupte și nemăsurate greutăți ați trecut linia de demarcație, pășind în Ardealul nostru de nord vremelnic răpit.

Să fim mîndri că ne este hărăzit nouă, ofițeri și ostași ai Corpului 6 armată, să dărîmăm pietrele de hotar maghiare¹, tocmai aici în regiunea Clujului, leagănul de milenii al poporului român.

Mulțumesc tuturor pentru faptele de arme săvîrșite.

Eroilor noștri căzuți în luptele de la Cîmpia Turzii, Vîisoara, Dosul Grindului, Urca, Iernut, Lechința le trimitem salutul nostru ostașesc.

¹ Este vorba de linia de demarcație impusă României prin Dictatul de la Viena din 30 august 1940.

Vouă, ostași moldoveni, sub comanda generalului Popescu Ioan, alături de vînătorii de munte din Sibiu, sub comanda generalului Pascu, dobrogeni, sub comanda generalului Ionașcu Costin, și munteni, sub comanda generalului Dumitrescu Polichrom, vă trimite îndemnul ca să nu aveți liniște și să nu cruțați nimic pînă cînd armele voastre nu vor pune stăpînire pe granița noastră dinspre Tisa.

Recunoștință marilor noștri aliați.

Trăiască comandanțul Armatei 4, generalul Avramescu Gheorghe !

Dat astăzi 10 octombrie 1944 la cartierul nostru general Cojocna

Pentru comandanțul Corpului 6 armată,

General Filip Agricola

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 341, dosar nr. 102, f. 137.

942

1944 octombrie 11. Textul declarației lui Iuliu Maniu, președintele Partidului Național-Țărănesc, cu ocazia eliberării Clujului.

Cuvîntul dului Iuliu Maniu¹, președintele Partidului Național-Țărănesc și ministrul de stat

Vesta despre eliberarea Clujului umple toate inimile românești de o nemărginită bucurie.

Clujul este legat de sufletul nostru prin suferințe comune și prin cele mai înălțătoare momente ale luptei noastre naționale pentru libertate.

Clujul nu însemnează numai atît. Clujul este o mărturie monumentală despre mărețele realizări de ordin cultural ale poporului românesc, care la rîndul lor constituie o doavadă inapelabilă a vredniciei românești pe toate tărîmurile.

Înclinăm capetele noastre, cu recunoștință neștearsă, în fața sacrificiilor imense ale scumpei noastre armate; în fața vitejiei și priceperii fără seamă a armatelor glorioase sovietice, care deodată cu avansarea victorioasă militară au cimentat și drumul spre o frăție trainică și prin nimic dissolubilă între cele două popoare.

Sufletul nostru strălucește în razele soarelui dreptății, care azi răsare asupra Clujului nostru !

Trăiască România !

Trăiască regele Mihai I !

Trăiască armata sovietică !

Veșnică mărire Națiunilor Unite !

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Presă internă, dosar nr. 1/1944, f. 73.

¹ Vezi și declarațiile lui Lucrețiu Pătrășcanu și C. Titel Petrescu (23 August 1944. *Documente*, vol. II, documentele nr. 890 și 891).

1944 octombrie 11. Textul articolului scris de Constantin I. C. Brătianu, la cererea organelor de presă, cu prilejul eliberării Clujului.

Cuvîntul
domnului ministru Constantin I.C. Brătianu, președintele
Partidului Național-Liberal către Ardeal

După patru ani de suferință, prin lupta eroică a trupelor române și ruse, Clujul este astăzi eliberat de stăpînirea ce i-a fost impusă prin Dictatul odios de la Viena și redevine capitala Ardealului reîntregit.

Eliberat prin forța armelor, Clujul își reia — în virtutea justiției internaționale — locul pe care nu a încetat să-l aibă în conștiința românească.

Actul de teroare din 1940 n-a putut zdruncina temeinicia drepturilor românești asupra Transilvaniei, nici desfînța voința poporului nostru de a trăi liber și stăpîn pe pămîntul pe care sute de ani a suferit și rezistat în contra tuturor cotropitorilor.

Ceea ce s-a împlinit astăzi nu este decît restaurarea firească a Unirii de la 1918.

Faptul acesta a fost posibil prin voința poporului român de a-și apăra ființa națională și prin hotărîrea puterilor aliate de a-l sprijini într-o luptă a cărei dreptate au recunoscut-o și altădată.

Cu sprijinul armatei sovietice, într-un război comun în care singele s-a înfrățit, poporul român a șters astfel una din paginile cele mai triste ale istoriei sale.

Această luptă comună, prin care inima țării începe din nou să bată, înmensează și începutul unei comunități sufletești cu marele nostru vecin de la răsărit, alături de care România contribuie cu toate energiile și cu tot devotamentul la realizarea cît mai grabnică a victoriei finale.

În această clipă istorică de eliberare a capitalei Ardealului, — centru de cultură și luptă națională — în numele Partidului Național-Liberal, care a realizat condițiunile reîntregirii de la 1918 și a luptat pentru reîntregirea de astăzi, aduc salutul meu Ardealului și Clujului nostru drag. Si nu pot ca în această zi de biruință românească să nu retrăiesc cu emoție clipele cînd mai întîi tînăr împărtășeam lupta tatălui meu și a celorlalți patrioți, care la sfîrșitul secolului trecut păstrau aprinsă făclia unității noastre sufletești cu Ardealul ; cînd, apoi, alături de frații mei și de neuitații luptători ca Nicolae Iorga, Nicolae Filipescu și nemuritoarea falangă de apostoli și martiri ardeleani, continuam fără șovăire acțiunea părintilor noștri, și cînd în ceasul deșteptării popoarelor de sub jugul habsburgic ne-am cerut, într-o unire deșăvîrșită, consacrarea prin jertfă a idealului nostru milenar: viața noastră și a Ardealului sub aceeași lege românească.

Se arată astfel, în fața lumii întregi, că lupta noastră pentru Ardeal este o permanență de neînlăturat a conștiinței românești și, în fața românilor, că numai prin unirea noastră, a tuturor, putem păstra și desăvîrși ceea ce nu o singură generație, ci întreg sirul generațiilor românești a pregătit pentru întregirea și libertatea neamului.

Inițiator și executor al celor mai scumpe cauze românești, Ardealul ocupă — prin lupta sa continuă și dîrză — cea mai frumoasă pagină a istoriei noastre. De aceea Partidul Național-Liberal asigură prin mine Ardealul că suferințele pe care le-a îndurat vor fi cele din urmă și că toate forțele nemului vor lucra pentru refacerea și propăsirea sa.

Asigurarea aceasta o adresez, în numele Partidului Național-Liberal, tuturor cetățenilor care au rămas loiali statului român în perioada opresiunii germano-maghiare și care vor înțelege să păstreze această atitudine și în viitor.

Trăiască Maiestatea sa regele Mihai I — simbolul unității naționale!

Trăiască armatele dezrobitoare sovietice și române!

Trăiască Aliații!

Trăiască România!

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Presă internă, dosar nr. 1/1944, f. 71–72.

944

1944 octombrie 11. Extras din jurnalul de operații al Diviziei sovietice 243 infanterie referitor la comportarea eroică a unităților Diviziei 19 infanterie română în zona Mindszent.

Секретно

экз.

Выписка из журнала боевых действий 243 СНКД
за 11.10.44 г. и 12.10.44 г.

В 18.00 11.10.44 г. для совместных действий по расширению плацдарма на правом берегу р. Тисса в р-не Миндсент прибыл 96 ПП 19 ПДР.

В 22.00 11.10.44 г. под сильным артиллерийским огнем полк начал перевопляться на правый берег реки для совместного участия в наступлении против частей противника: 23 ПД венгров, 1 и 4 танковых батальонов СС МТ немцев.

96 ПП закончил переправу в 3.30 12.10.44 г., а в 8.00 совместно с частями 243 СНКД начал атаку переднего края противника. На переправе, при сложных обстоятельствах, весь офицерский, сержантский и рядовой состав проявлял мужество, расторопность, распорядительность и смелость разбить врага.

При хорошо организованной системе огня и достаточной огневой и людской насыщенности переднего края противника части дивизии совместно с 96 ПП 19 ПД сломив сопротивление противника на переднем крае очистили от просочившихся в течение ночи мелких групп противника побережье и продвинулись на несколько км вперед, улучшив свои позиции.

Особо активно и мужественно дралися 96 ПП 19 ПД на протяжении всего боя. Заслуживает внимания особо выделить мужественные и боевые действия офицерского состава дивизии, который, пренебрегая опасностью, личным примером воодушевлял солдат на ратные подвиги в борьбе с врагом и проявил хорошую командирскую последовательность боя на слом переднего края противника.

Начальник Штаба 243 СНКД

Подполковник: сс Кошелюк

Начальник I-го Отделения 243 СНКД

Майор: сс Пилаг

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 1, dosar nr. 203, f. 623.

La orele 18, în ziua de 11 octombrie, pentru lărgirea sectorului de luptă de pe malul drept al Tisei în raionul Mindszent, a sosit Divizia 19 infanterie.

La orele 22, din ziua de 11 octombrie 1944, sub un puternic foc de artilerie, primul regiment din Divizia 19 infanterie a început trecerea pe malul drept al Tisei, pentru colaborarea la ofensiva împotriva inamicului: Divizia 23 ungără și batalioanele de tancuri 1 și 4 SS germane.

Regimentul 96 infanterie a terminat trecerea la orele 3,30 pe data de 12 octombrie 1944, iar la orele 8, împreună cu Divizia 243 infanterie, a început atacul contra capului înaintat al inamicului.

În timpul trecerii, care s-a făcut în condiții foarte grele, toți ofițerii, subofițerii și trupa au arătat că posedă un curaj supraomenesc.

Toți sînt încadrați cu o disciplină și o tactică militară exemplare.

Deși inamicul posedă un sistem de luptă foarte bine organizat și avînd mulți oameni și armament, unitățile Diviziei 19 infanterie, în frunte cu Regimentul 96 infanterie, au înfrînt dîrza rezistență a inamicului (care a atacat în tot cursul nopții), curățind malul de inamic și înaintînd cîțiva km au ocupat poziții de luptă mai favorabile.

În mod deosebit de eroic a luptat Regimentul 96 infanterie în tot cursul luptelor.

Merită atenție deosebită, curajul și tactica militară a ofițerilor din această divizie care, disprenind moartea, au demonstrat soldaților cum trebuie înfrînt un inamic.

Şeful de stat major al Diviziei 243 infanterie,
Locotenent-colonel Koşelnik

Şeful Secției 1 a Diviziei 243 infanterie,
Maior Pilag

945

1944 octombrie 11—12. Extrase din jurnalul de operații al Regimentului 96 infanterie referitoare la acțiunile desfășurate pentru forțarea Tisei.

11 octombrie 1944

La orele 6 dimineață, conform ordinului de operații al Diviziei 19 infanterie nr. 32/1944, se pune în marș din nou pe itinerariul Földeák—Hódmezővásárhely — Mindszent.

La orele 18 sosește în Mindszent, unde se iau măsuri de trecerea rîului Tisa, începînd cu Batalionul 2/Regimentul 96 infanterie. În această zi s-a executat un marș de 30 km.

După ce s-a luat legătura cu comandamentul rus, care ne-a informat că inamicul se găsește pe dig la circa 600—700 metri în jurul locului de trecere, la orele 19 a început trecerea pe bîrci a primelor elemente din Batalionul 2, care avea misiunea să ocupe poziție la dreapta (N) punctului de debarcare, să se orienteze și să ia contact cu inamicul în zorii zilei.

La orele 21,30 Batalionul 2 a fost trecut în întregime, urmând Compania antitanc, pionierii și apoi Batalionul 1. În zorii zilei întreg regimentul a trecut rîul Tisa și s-a așezat în dispozitiv de atac cu distanțe și intervale reduse. Spre marea noastră surpriză, inamicul nu era pe dig, așa cum ni se comunicase de comandamentul rus, ci în imediata apropiere a locului de trecere. Frontul capului de pod existent la trecerea regimentului era de aproximativ 300 metri, iar în adîncime în unele locuri chiar sub 50 metri. Tot timpul trecerii am fost bombardăți intens de artleria inamicului de toate calibrele și bătuți cu focuri de arme automate și pistoale de pe malul opus care împiedicau serios îmbarcarea.

Cu această ocazie a căzut la postul datoriei, grav rănit de schiye de obuz, căpitanul Novac Octavian, ofițerul cu operațiunile regimentului, în timp ce raporta diviziei situația trecerii cu greutățile ce le-a întîmpinat; după 48 ore a decedat la spitalul din ...¹. Au fost răniți 45 soldați și foarte mulți cai ce se aflau pe comunicația ce ducea spre debarcader.

12 octombrie 1944

La orele 7 dimineața, după un scurt ordin verbal de atac, batalioanele 1 și 2 și Compania de pionieri au pornit la atac. [. . .]

După cîteva minute de la debușare a început un foc violent de arment automat de la inamic, care era ascuns în pădure în imediata apropiere a bazei de plecare. A început lupta apropiată, luptă de pădure, reducînd la tăcere pe rînd fiecare cuib prin izbire și foc de grenade.

Către orele 10, Compania pionieri și Batalionul 1 erau pe punctul de a pune stăpînire pe dig, cînd s-a dezlănțuit un contraatac inamic, obligîndu-i să se retragă din nou în pădure și să deschidă foc. Contraatacul a fost oprit pe dig prin foc de pistoale și grenade, începînd din nou acțiunea de atac a Batalionului 1, concomitent cu a Batalionului 2.

Către orele 12, inamicul a fost respins pe întreg frontul regimentului punîndu-se stăpînire solidă pe dig.

Un bombardament violent de artlerie s-a dezlănțuit asupra digului, după care a urmat, în jurul orei 13, un contraatac dat de cavaleria ungăra, în lungul şoselei Tömörkény, care însă a fost oprit și luptătorii inamici puși pe fugă în debandadă. Fugarii au fost urmăriți cu foc puternic de mitraliere.

În seara, la orele 17, un bombardament violent de artlerie inamică de toate calibrele a fost dezlănțuit și menținut în aceeași intensitate asupra liniei atinse de ostașii acestui regiment.

În luptele din această zi, regimentul a pierdut 7 ofițeri bravi, morți pentru națiune și dreptate, 7 răniți, 41 soldați morți, 224 soldați răniți, 63 soldați dispăruți.

Vitejia și curajul de care au dat dovadă ofițerii și soldații acestui regiment au stîrnit admirarea comandamentului sovietic și român. Regimentul 96 infanterie, pentru dirzenia cu care a luptat și a înfrînt rezistența inamică, formînd și menținînd capul de pod Mindszent, a fost citat prin ordin de zi pe divizie, corp de armată și divizia rusă. Ofițerii morți au fost propuși la decorația „Mihai Viteazul”, post-mortem.

¹ Lipsă în text.

În jurul orei 17,50, artleria inamică a dezlănțuit un nou puternic bombardament asupra întregului cap de pod realizat, timp de o oră, trăgind în special asupra punctului de trecere.

Noaptea a plouat și s-a scurs în general în liniște. S-au evacuat toți răniții și s-au transportat morții în localitatea Mindszent, unde au fost înmormântați. [. . .]

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 1095, dosar nr. 7, f. 38, 45, 47.

946

1944 octombrie 14. Declarație a Partidului Național-Țărănesc referitoare la criza de guvern și atitudinea adoptată pentru soluționarea crizei.

La agitațiile care se fac pentru răsturnarea guvernului, care încă nu și-a împlinit misiunea lui, Partidul Național-Țărănesc, neaprobată o astfel de politică, răspunde:

Este gata să participe la o guvernare de colaborare națională, cu partidele din Blocul Național-Democratic, verificate de opinia publică și care au luat parte, alături de Partidul Național-Țărănesc, la actul de la 23 August, în baza protocolului din 20 iunie 1944.

În cazul cînd unii componenți ai Blocului Național-Democratic nu ar accepta această colaborare, Partidul Național-Țărănesc își asumă răspunderea guvernării, singur, sau împreună cu acele partide din bloc care acceptă continuarea conlucrării la guvern, pe baza unui program care să soluționeze problemele grave ale momentului, adică:

Executarea armistițiului în mod exact, scrupulos și conștiincios.

Ducerea războiului, în condițiuni optime, pînă la capăt, alături de armata sovietică și Națiunile Unite.

Menținerea ordinii.

Îngrijirea gospodărească a țării și a populației.

Purificarea aparatului de stat.

Sanctionarea tuturor celor vinovați de dezastrul țării.

Dezarmarea gărzilor.

■ „Timpul“, an VIII, nr. 2666 din 15 octombrie 1944, p. 3.

947

1944 octombrie 14. Declarație a Partidului Național-Liberal în legătură cu criza de guvern și atitudinea adoptată față de această criză.

Partidul Național-Liberal, față de propunerea făcută de a da concurs unei guvernări alcătuite pe alte baze politice decît aceleale ale Blocului Național-Democratic, constată că guvernul pe care-l susține în cadrul acestui bloc nu și-a încheiat încă misiunea.

Partidul Național-Liberal consideră, desigur, ca un țel firesc formarea unui guvern de concentrare a forțelor democratice, socotind însă că asemenea formăriune să fie sprijinită în total sau în parte de partidele care au pregătit și au participat la actul istoric de la 23 August 1944, pe baza protocoulului de la 20 iunie 1944.

Programul acestui guvern trebuie să corespundă intereselor și nevoilor de imediată realizare, adică:

Executarea armistițiului în mod exact, scrupulos și conștiincios.

Ducerea în condițiunile cele mai bune a războiului pînă la capăt alături de armata sovietică și Națiunile Unite.

Menținerea ordinii.

Îngrijirea gospodărească a țării și a populației.

Purificarea aparatului de stat.

Sancționarea celor vinovați de dezastrul țării.

Dezarmarea gărzilor.

Partidul Național-Liberal face apel la patriotismul tuturor celor care pot avea o înriurire în treburile publice, făcînd abstracție de orice considerație de partid sau de doctrină.

■ „Timpul”, an VIII, nr. 2 666 din 15 octombrie 1944, p. 3.

948

1944 octombrie 16. **Manifest-program al Partidului Național-Țărănesc asupra direcțiilor și obiectivelor de politică internă și externă pe care partidul se angaja să le promoveze.**

Manifest-program

În aceste vremuri de răscruce, Partidul Național-Țărănesc cheamă țara întreagă la lupta pentru consolidarea victoriei cîștigate la 23 August.

De la ultimele alegeri, din 1937, partidul n-a mai putut fi crainicul văzut al voinei națiunii. Dictatura, începută în 1938, s-a transformat repede în tiranie. Orice manifestare liberă de gîndire a fost oprită. Prigoana s-a dezlînguit asupra acelora care credem în democrație. Noi am prevăzut cu groază prăpastia ce avea să se deschidă la sfîrșitul drumului luat de aceia care se făcuseră uneltele oarbe ale regimului personal de atunci.

Cînd principiile de morală care conduc viața unui stat nu mai aveau valoare, era firesc ca unii să nu înțeleagă sensul adevărat al vremii. Conducerea de stat se transformase în tarabă pentru cumpărarea de conștiințe omenești. Trădarea avea îndrăzneala să se înfățișeze sub masca patriotismului. Dregătoriile și avereia statului erau fluturate pe dinaintea ochilor lacomii ai celor grăbiți să se ajungă.

Un aşa-zis „Front al Renaşterii Naţionale”¹, organizat după modelul partidelor fasciste şi hitleriste, transformat apoi în pretinsul „Partid al Naţiunii”, întemeiat şi el pe aceleasi baze, ilustrează această epocă de corupţie şi ruşinoasă decădere.

Fără nici o legătură cu ţara, aceste partide şi guvernele lor n-au înţeles nimic din ideile permanente ale politicii româneşti. De aceea tiraniei interne i-a urmat fatal dezorientarea şi apoi aventura din politica din afară.

România nouă a fost creată prin lupta noastră alături de Franţa, Anglia, Statele Unite şi Rusia.

Ce era mai firesc decât ca România să rămînă credincioasă marilor aliaţi? Cu toate acestea, oamenii de atunci au rupt aceste legături pe care interesul politic al poporului nostru le stabilise cu prilejul războiului din 1916–1918.

Arbitrajul de la Viena a fost urmarea înlăturării regimului democratic în România.

Regimul „legionar” şi tot ce s-a întîmplat în urmă a avut originea tot în lovitura de stat din februarie 1938, cînd orice libertate a fost suprimată în ţară. Războiul contra Uniunii Sovietice a fost impus de Germania unui regim care nu se sprijinea pe voinţa poporului român, ci pe baionetele unei armate străine, venită la noi sub pretextul de a instrui armata română, pentru ca de aici să pătrundă în Bulgaria şi să înceapă războiul contra Iugoslaviei şi Greciei.

Cîteva luni mai tîrziu, aceeaşi armată avea să ne antreneze în războiul contra Rusiei.

În tot acest timp, Partidul Naţional-Țărănesc a luptat cu tenacitate, cînd pe faţă, cînd prin mijloace subversive, împotriva regimurilor de tiranie.

El nu s-a mărginit la o acţiune internă.

Prin oamenii ce i-a trimis în străinătate, el a informat opinia publică a Naţiunilor Unite că războiul pornit de generalul Antonescu era impus României, că poporul românesc nu-l aprobă şi că respinge continuarea lui pe pămînt străin. Conducerea Partidului Naţional-Țărănesc s-a opus la toată acţiunea aceasta prin numeroase proteste trimise guvernului de atunci.

Am cerut generalului Antonescu, în nenumărate ocazii, să iasă din război şi să treacă de partea Naţiunilor Unite, către care se îndreptau nu numai simpatiile poporului românesc, ci şi aspiraţiile lui spre libertate şi democraţie.

Proteste ale preşedintelui partidului, adresate regimului fostului rege şi mai apoi generalului Antonescu sînt dovada străduinţelor Partidului Naţional-Țărănesc.

În vremea din urmă, chiar şi cei mai sceptici, şi-au dat seama că Partidul Naţional-Țărănesc avusese dreptate.

De aceea toată ţara îşi punea acum nădejdile în el. Rîsturnarea regimului Antonescu şi trecerea în rîndurile Naţiunilor Unite nu mai puteau fi întîrziate.

Preşedintele partidului a pus în serviciul acestei cauze o energie, o perseverenţă şi un prestigiu unanim recunoscute.

¹ La 16 decembrie 1938 a fost creat Frontul Renaşterii Naţionale, organisaţie politică unică, menită să servească promovării scopurilor şi obiectivelor regimului de dictatură regală Constituind singurul cadru legal admis de desfăşurare a activităţii politice, forţele politice democratice ale ţării, inclusiv comuniştii, au desfăşurat în organizaţiile locale ale Frontului Renaşterii Naţionale o largă şi susţinută activitate pentru apărarea intereselor majore ale ţării şi promovarea celor ale clasei muncitoare şi maselor largi populare.

Maiestatea sa regele și partidele democratice au luat la 23 August o hătărire cu adevărat istorică.

Afîrnă însă de noi toți ca zilele ce vin să aducă o așezare nouă a țării în liniște, ordine și pe temeiul ideilor de libertate și democrație pentru care luptăm azi alături de Națiunile Unite.

În luptă pentru această așezare Partidul Național-Țărănesc, legat, prin însăși obîrșia sa, de structura țărănească a poporului român, cu ale cărui aspirații sociale și naționale a înțeles să se identifice, rămîne consecvent pe linia programului ce și-a dat încă din 1935, completare a programului Fuziunii din 1926 și al Partidului Țărănesc din 1923, precum și pe linia crezului său pentru statul național-țărănesc, ca formă de prefacere a statului român, prin biruința muncii împotriva claselor exploatatoare. Din acest crez se inspiră întregul nostru program.

Acest program cuprinde pe de o parte o serie de soluții pentru problemele curente ale statului sub alcătuirea sa actuală și în cadrul Constituției în vigoare, iar pe de altă parte el cuprinde liniile mari de prefacere ale statului într-o nouă formă de stat potrivit alcăturii sale sociale și mersului vremurilor, prefacere pe care înțelegem să o urmărim pe căi legale. Ea presupune un alt cadru constituțional.

Partidul Național-Țărănesc, rezemîndu-se în primul rînd pe imensa majoritate a țărănimii muncitoare de pămînt, a înțeles să-și însușească, de asemenea, încă de la înțemeierea sa și aspirațiile muncitorilor din fabrici și ateliere și ale celorlalte pături muncitoare și producătoare, ce nu trăiesc din exploatarea muncii altora.

Partidul Național-Țărănesc înțelege să pășească la opera de organizare a statului, pe cale evolutivă, prin democrație și în măsura în care votul liber al națiunii îi acordă încrederea.

Partidul Național-Țărănesc stă, în materie agrară, pe temeiul proprietății individuale țărănești, limitată principial la capacitatea de muncă a unei familii.

Proprietatea agrară trebuie să fie supusă principiilor „pămîntul aparține celui care îl cultivă” și „proprietatea este o funcțiune socială”.

În ceea ce privește industria mare, Partidul Național-Țărănesc precizează că înțelege să procedeze la etatizări treptate, în măsura utilării tehnice a nouului stat, și în așa fel ca producția să nu fie zdruncinată.

În politica externă Partidul Național-Țărănesc a practicat cea mai loială colaborare cu marii săi aliați, Franța, Anglia, Statele Unite ale Americii de Nord și cu Societatea Națiunilor care urmărea securitatea colectivă.

El a făcut, cît timp a fost la guvern, o politică de pace și bună înțelegere cu toți vecinii.

Partidul Național-Țărănesc a urmărit întotdeauna ca România să aibă raporturi sincere și cordiale cu puternica sa vecină, Rusia Sovietică, și se felicită că prin stăruință și înțelegerea fostului ministru de externe, Nicolae Titulescu, membru al partidului nostru, apropierea și colaborarea cu această țară crescuse cu pași repezi.

Vremurile au confirmat această politică și Partidul Național-Țărănesc înțelege să-o adîncească printr-o strînsă și loială colaborare.

Doctrina și programul lui de guvernare nu sunt determinate de circumstanțe. El se folosește de noile împrejurări pentru aplicarea integrală a concepției sale sociale.

El va adînci deci, pe liniile mai sus arătate, soluțiile menite a realiza statul național-țărănesc, în care un țăran nou, sănătos, înstărit și instruit va fi vrednic colaborator al pădurilor muncitoare manuale și intelectuale, luptînd cu ele alături, ori de căte ori va fi nevoie, împotriva pădurilor exploatatoare și pentru binele țării întregi.

Pînă la încetarea războiului

Țara trebuie să facă războiul pentru Ardeal cu cea mai mare hotărîre și pînă la eliberarea Transilvaniei de nord și pînă la înfrîngerea completă a inamicilor noștri de veacuri.

Executarea armistițiului se va face în mod just, scrupulos și exact.

Restabilirea încriderii Uniunii Sovietice și a Națiunilor Unite în România trebuie să fie grija de căpeneție a oricărui guvern democratic român.

Se va reprimă cu cea mai mare asprime orice uneltire sau acțiuni ce să arătă încercă împotriva regimului democratic.

Sancțiuni severe vor fi aplicate acelor care de la dizolvarea parlamentului ales în 1937 și pînă la 23 August 1944 au fost factorii principali ai înlăturării regimului democratic, ai însăcăunării dictaturilor și care au contribuit în mod hotărîtor la declararea războiului împotriva U.R.S.S.

Se va proceda la confiscarea totală a averilor vinovaților pentru acest război și afectarea lor la plata despăgubirilor de război.

Un regim special se va institui asupra averilor marilor profitori ai regimurilor de dictatură.

Un suflu de viață nouă va străbate țara sub al cărui control liber se va face această purificare — sinceră și fără resentimente —, dar atîț de trebuitoare însănațășirii organismului nostru de stat.

Vor fi reparate nedreptățile făcute de aceste regimuri care nu respectau nici un fel de drept.

Se vor abroga decretele-legi ale guvernelor dictatoriale, contrare Constituției puse în vigoare.

Se vor lăsa măsuri urgente necesare normalei funcționări a aparatului de stat și îmbunătățirii situației funcționarilor, clasei muncitorești și profesiunilor libere și pădurilor mijloacii.

Se vor ajuta prin măsuri prompte producătorii agricoli pentru însămîntarea ogoarelor și valorificarea produselor.

Se vor ajuta cît mai urgent sinistrații de război și refugiații.

Aprovizionarea orașelor cu alimente și combustibil, activitatea producției ca să asigure hrana întregii populații și a armelor de pe front sînt obiective de cea mai mare importanță, imediată, de guvernare.

Dar mai presus de toate nu se poate face război cu succes fără ordine și liniște în interior.

De aceea, toate controversele politice și acțiunile care slăbesc autoritatea guvernului și ar putea să influențeze moralul armatei trebuie să înceteze.

După război, țara va fi chemată să hotărască în deplină libertate între programele și reformele sociale propuse de partidele politice.

După închiderea războiului

I. Proprietatea rurală. Transformarea marii proprietăți agricole de azi în proprietate țărănească va fi una din preocupările de căpetenie în acest domeniu.

Ca urmare, statul — reprezentant al interesului colectiv — are dreptul să procedeze la exproprieri, la împroprietăririi, la cooperativizare, la culturi comune, la comasare, la disciplina muncii etc., în scopul ca producția să sporească la maximum, iar exploatarea capitalistă și a intermediarilor să fie înălțată.

Partidul Național-Țărănesc consideră că, în faza actuală de concentrare a proprietății agrare, a devenit necesară o nouă expropriere.

În acest scop se va urmări treptat ca întreaga mare proprietate să fie transformată în proprietate țărănească de muncă — cu excepția fermelor model, obștești sau particulare, care se vor încadra într-un program și se vor reorganiza din punct de vedere al necesităților colective.

O lege specială va defini fermele model, obștești și particulare.

Proprietatea țărănească va fi completată cu pășuni comunale, păduri obștești, proprietăți obștești și ferme model.

În același timp se vor procura mijloacele și inventarul agricol necesare ridicării producției. Se va urmări sporirea puterii de consumație a țărănimii.

II. Industrie, comerț, credit. Se vor încuraja în mod deosebit industriile țărănești, meseriile, industria casnică etc., pentru ca suprapopulația rurală să găsească întrebuințare utilă în industrii.

Folosirea maximă a tuturor produselor agricole și a materiilor extrase din solul și subsolul țării. Întrebuințarea măinii de lucru țărănești și întreaga reorganizare a industriei, care utilizează aceste materii prime, cer așezarea acesteia, pe cât posibil, în mediile rurale.

Se vor etatiza treptat și progresiv industriile mari, începînd cu acele care au un monopol de fapt, sau au ca principal client statul, ori pe care interesul colectiv le va arăta în viitor.

Se vor interzice cartelurile, care urmăresc specularea consumatorilor.

Se va restabili libertatea micului comerț, se va înălța intervenționismul cu caracter polițienesc în producție și circulația mărfurilor; se va realiza un contact cât mai direct între producător și consumator.

Se va revizui tariful vamal.

Se vor lua toate măsurile pentru restabilirea creditului.

Banca Națională va fi etatizată.

Se va reglementa funcționarea băncilor private și se va controla activitatea lor, făcînd să închidă monopolul de fapt al marilor bănci.

Se vor crea noi monopoluri cu caracter social (importul și distribuția produselor farmaceutice).

Se va organiza creditul țărănesc prin dezvoltarea unei întinse rețele de cooperative de credit, și prin înlesnirea reescontului.

Se va organiza finanțarea recoltei.

În politica economică națională va trebui să ținem seamă de planurile internaționale de refacere a lumii și de aplicare a lor.

România va trebui să se integreze în economia internațională și să colaboreze cu ea pentru a primi ajutorul ei.

Relațiile noastre economice cu Rusia Sovietică vor fi intensificate cu toată stăruința.

III. Transporturi, energie electrică. Partidul Național-Țărănesc a prevăzut în programele sale anterioare refacerea rețelelor noastre feroviare, rutiere, pe apă și aeriene.

Se vor etatiza mijloacele de producție, transport și distribuție a energiei electrice, destinață a deservi nevoile populației urbane și rurale.

Se vor valorifica, pe baze etatiste, energia naturală, pentru a se produce energie electrică masivă și ieftină, în scopul electrificării feroviare și pentru aplicații industriale și agricole.

IV. Finanțe publice. Regimul fiscal va fi așezat pe baze democratice. Se va introduce o progresivitate accentuată la impunerea veniturilor.

Micul comerț, meserii și veniturile din muncă, în general, vor trebui să beneficieze de un tratament fiscal de favoare.

Se va modifica progresivitatea impozitului succesoral, mărinindu-se la averile mari, pentru a se micșora inegalitățile sociale și pentru a se procura noi mijloace de ajutorare a tinerilor săraci.

Se vor revizui impozitele indirecte pentru ușurarea consumatorilor.

Se va cere participarea tuturor forțelor contributive, pentru a ajuta la reconstruirea țării. În acest scop se va afecta produsul impozitului extraordinar asupra beneficiilor obținute în timpul dictaturilor.

Se va impune plusvaloarea solului.

Se va reorganiza sistemul de impunere, de control și de justiție fiscală pentru înlăturarea arbitrariului și apărarea contribuabilului.

V. Reconstrucția țării. Țara a suferit distrugeri mari din cauza acestui război.

Refacerea ei și ajutorarea eticace a sinistraților, pentru a-și reclădi casele distruse, întreprinderile, fondurile industriale și comerciale, este una din griile de căpetenie ale Partidului Național-Țărănesc.

Această refacere se va realiza prin solidarizarea întregii națiuni.

Se va acorda o grija deosebită construcției de cartiere cu locuințe moderne, populare și economice.

VI. Cultura publică. O imediată și adâncă acțiune de ridicare culturală a maselor va trebui să fie grija cea dintâi a unei guvernări democratice.

Statul va suporta în cea mai largă măsură cheltuielile de educare a copiilor și de buna lor dezvoltare fizică, dându-li-se haine, cărți, rechizite și cantină gratuit celor săraci.

Se vor organiza biblioteci populare și cămine culturale în toate satele.

Învățământul primar se va bucura de cea mai mare atenție, el va fi reformat, imprimându-i-se un caracter practic regional. În acest scop și învățământul normal va fi dezvoltat în vederea pregătirii învățătorilor pentru noua școală primară.

Învățământul tehnic, profesional, comercial, gospodăresc, rural, muncitoresc etc. vor fi dezvoltate în același spirit.

Învățămîntul secundar teoretic, care este cheia de boltă a întregului învățămînt, va fi întărit prin pregătirea unui corp profesoral de elită.

Universitățile și școlile de învățămînt superior vor fi reorganizate ca să poată corespunde pe deplin misiunii lor în știință, tehnică, artă, precum și în formarea de profesioniști.

Se va face reeducarea tineretului universitar, în spiritul generos al marilor idealuri democratice și în interesul statului.

Se va revizui corpul profesoral, universitar pentru a se restabili autoritatea morală și științifică în învățămîntul superior.

Se va urmări stabilirea de strînse legături culturale, științifice și artistice cu U.R.S.S. și Națiunile Unite.

VII. Politica sanitată. Partidul Național-Țărănesc va urmări cu hotărîre o politică sanitată care să asigure dezvoltarea și păstrarea capitalului uman al națiunii noastre, utilizînd mijloacele cele mai moderne, preventive și curative.

Numărul spitalelor va fi mărit și aparatul tehnic sanitar va fi dezvoltat și perfecționat.

Asistența socială va fi complet reorganizată și raționalizată, astfel ca ea să fie rapidă și eficace mai cu seamă pentru persoanele ce suferă din cauza războiului.

Se va monopoliza importul medicamentelor, în scopul ieftinirii lor.

Se va începe o campanie energetică pentru combaterea bolilor sociale, mai ales la sate, dîndu-se medicamente gratuite.

VIII. Clasele mijlocii urbane și profesiunile libere. O preocupare specială a Partidului Național-Țărănesc va fi încurajarea micii industriei urbane și rurale, a meserilor în general și a comerțului mic și mijlociu, printr-o protecție directă a statului.

În acest scop: se va organiza un credit ieftin; se va înlesni procurarea de materii prime; se va ușura utilizarea micilor meseriași cu inventarul necesar; se va dezvolta cooperativizarea micilor meseriași.

Se va da o nouă organizare profesiunilor libere, bazată pe principiul libertății profesionale, a susținerii elementelor tinere, începătoare, asigurării exercițiului profesiunii conform cu interesul social și în primul rînd al marilor mase rurale și urbane.

IX. Problemele muncitorești. Se va elabora un statut complet pentru satisfacerea revendicărilor legitime ale salariaților industriali și comerciali.

Se va face o politică de sporire a salariailor, adaptîndu-le la fluctuațiile costului vieții. Nici una din revendicările muncitorești nu este străină Partidului Național-Țărănesc, care le-a tratat cu aceeași solitudine, ca și chestiunile speciale țărănimii.

Noi dorim un muncitor liber ca și un țăran liber.

Sindicalizarea funcționarilor particulari și a muncitorilor trebuie să rămînă liberă.

Contractul colectiv de muncă va fi obligatoriu.

Se vor reorganiza asigurările sociale, care se vor extinde și la salariații agricoli.

Partidul Național-Țărănesc este pentru adaptarea planului englez de asigurări (Beveridge), în măsura posibilităților financiare ale țării.

Se vor construi locuințe în cartierele muncitorești sinistre.

Se va asigura protecția eficace a minorilor și femeilor din fabrici și susținerea copilor salariaților în școlile tehnice sau superioare ale statului.

X. Invalidii, văduvele și orfanii de război. Un statut al invalidilor, văduvelor și orfanilor de război va trebui să prevadă obligațiunile statului, ținând seamă de gradul de invaliditate, de nevoile acestora și de costul vieții.

Același principiu al solidarității națiunii, pe care se întemeiază reconstrucția țării, va trebui să stea la baza acestui statut.

XI. Culte. Ca în tot frământatul nostru trecut, religia și morala creștină sunt fundamentele vieții noastre de stat și spirituale.

Menținerea bisericii creștine în rosturile ei tradiționale va fi una dintre preocupările noastre.

Toate cultele sunt libere. Se va reprima orice încercare de atingere a acestei libertăți.

XII. Minoritățile etnice. Partidul Național-Țărănesc păstrează față de minoritățile etnice politica tradițională bine cunoscută.

XIII. Reforma administrativă. În materie administrativă Partidul Național-Țărănesc rămîne la programul său de descentralizare, după principiile legii administrative din 1929 adaptată împrejurărilor actuale.

Reforma finanțelor locale, atât de necesară gospodăriilor comunale, este în strînsă legătură cu descentralizarea administrativă.

O parte din veniturile realizate din anumite impozite vor fi afectate finanțelor locale.

Un statut definitiv al funcționarilor publici le va reda acestora stabilitatea, dar va crea și răspunderea individuală pentru greșelile în serviciu.

Salariile vor trebui să fie adaptate la costul vieții, spre a se da funcționarului de stat posibilitatea unei vieți demne și în deplină securitate.

XVI. Reforma constituțională. Statul român rămîne o monarhie constituțională. Noua Constituție îl va pune pe bazele schițate mai sus, în liniile lor mari.

Libertatea individuală, limitată de interesul social și proprietatea privată, înțeleasă ca o funcție socială, vor sta la temelia așezării noastre constituționale.

Toate drepturile care asigură libera dezvoltare a personalității omenești vor fi garantate. Femeile vor primi drepturi politice egale. Puterile vor rămîne mai departe separate în stat.

Se va modifica legea răspunderii ministeriale, pe baza noilor principii înscrise în Constituție, pentru asigurarea unei răspunderi efective.

Partidul Național-Țărănesc aduce în sprijinul crezului și programului său nu numai natura obârșiei sale, dar și rolul ce și-a asumat de la începuturile sale, precum și o consecvență verificată de 25 ani în politica țării.

Cu toate numeroasele și mereu repetatele manifestări de încredere ale țării, el n-a putut guverna decât trei ani și jumătate împărțiti în două guvernări, totdeauna răsturnat prin mașinațuni ale oligarhiei atotputernice.

Restul timpului a fost măcinat de lungi lupte de opozitie totdeauna împiedicat prin furturi de urnă, prin violentări sau prin directe lovitură de stat, ca astfel să se asigure — împotriva voinei țării — dictaturile succesive.

Secretarul general al partidului a fost ucis de bandele rămase nepedepsite ale uneia din dictaturi și fruntașii partidului au fost urmăriți și încontinuu amenințați.

Și totuși partidul nu s-a abătut de la programul și ideologia sa: statul național-țărănesc.

Deși a guvernat numai trei ani și jumătate în condițiuni de sabotare necunoscute încă, Partidul Național-Țărănesc a lăsat urme ce nu se pot șterge: restabilirea libertăților publice, reforma administrativă care începuse să redea viață autonomă satelor și provinciilor, reforme școlare, sanitare, sociale și muncitorești, reforme fiscale, stabilizarea monetară, politica externă pe linia marilor noștri aliați și îndeosebi un climat de democrație și respect al drepturilor individuale.

Toate drumurile deschise de Partidul Național-Țărănesc în politica internă și externă au fost confirmate de experiența timpului pînă în momentul de față.

Partidul nu se prezintă deci în fața țării nici ca improvizație a conjuncturilor prezentului, nici ca purtător al unor pasive ale claselor stăpînitoare în lichidare.

Verificat de probele de rezistență la care a fost supus, de asprimea luptei pe care a dus-o, el vine purtător al unei ideologii ce a premers vremurile. El aduce o experiență încercată și caracter statornice, atunci cînd solicită încrederea națiunii.

Partidul Național-Țărănesc, din nou gata de luptă și jertfă, cheamă cu hotărîre pe cetățenii țării să răspundă la chemarea sa, pentru înfăptuirea dreptății sociale și a unei adevărate democrații românești.

Înainte, pentru a putea înfăptui o țară nouă și un stat nou !

Vicepreședinți,
Ion Mihalache
Dr. N. Lupu
Mihai Popovici

Secretar general,
Gh. Pop

Președintele Partidului
Național-Țărănesc,
Iuliu Maniu

■ „Dreptatea”, seria a 2-a , anul I, nr. 45, p. 3 – 4.

949

1944 octombrie 16. Notă cu privire la știrea apărută în ziarul „Tribuna poporului” din București referitoare la dizolvarea Blocului Național-Democratic și crearea Frontului Național-Democratic.

16 octombrie 1944

Ziarul „Tribuna poporului” din București, comentînd desfășurarea crizei politice din România, scrie că în ziua de 13 octombrie Lucrețiu Pătrășcanu a adus la cunoștința Partidului Național-Țărănesc și a Partidului Liberal că

150

cele patru partide ce formează Blocul Național-Democratic trebuie să considere dizolvat acest bloc, în vederea instituirii unui Front Unitar Național-Democratic. De asemenea, ziarul anunță că la întrunirea Frontului Unic, ce a avut loc în ziua de 13 octombrie, în vederea creării unui Front Național-Democratic, au fost invitate Partidele Tânără și Liberal, dar n-au venit decât liberalii care — și ei — au părăsit sala de ședință în mijlocul dezbatelor.

Membrii Frontului Național-Democratic au fost primiți în audiență de către suveran, căruia i-au declarat că Frontul Național-Democratic își deschide larg porțile tuturor partidelor care doresc să participe la o strânsă colaborare în cadrul lui.

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Buletine, dosar nr. 1/1944, f. 18.

950

1944 octombrie 18. Comunicat referitor la demisia din guvern a lui Lucrețiu Pătrășcanu și C. Titel Petrescu.

În ședința de ieri a consiliului F.N.D. s-a hotărît ca dnii Lucrețiu Pătrășcanu și C. Titel Petrescu, membri ai Consiliului F.N.D., să-și dea demisia pentru ca astfel să se rezolve cu un ceas mai devreme criza care durează de mai mult timp.

■ „România liberă”, an II, nr. 65 din 19 octombrie 1944, p. 1.

951

1944 octombrie 18. Relatare cu privire la susținerea de către Lucrețiu Pătrășcanu și Titel Petrescu a necesității formării unui guvern democratic condus de dr. Petru Groza.

Ieri, la ora 6 scara, dnii miniștri Lucrețiu Pătrășcanu și Titel Petrescu au fost primiți în audiență de Maiestatea sa regele. Audiența a durat pînă la ora 7 fără un sfert.

Dl ministrul Pătrășcanu a expus și explicat amănunțit formula de guvernare a Frontului Național-Democrat, subliniind necesitatea concentrării tuturor forțelor democratice. Dl ministrul a susținut cu tărie propunerea încredințării mandatului pentru formarea guvernului lui Petru Groza, arătînd că este vechi luptător ardelean, democrat convins și consecvent, luptător antifascist, care a avut o atitudine consecventă și dirză în timpul războiului, suferind în ultimii ani prigoana sălbatică a regimului antonescian.

Dl ministrul Pătrășcanu a subliniat că dl Petru Groza este cel mai indicat pentru a da maximum posibilităților de lucru nouului guvern.

■ „România liberă”, an II, nr. 65 din 19 octombrie 1944, p. 1.

1944 octombrie 18. **Ştire referitoare la refuzul lui Iuliu Maniu și Constantin I. C. Brătianu de a intra în Frontul Național-Democratic.**

Ieri după masă dl Iuliu Maniu a avut o întrevedere îndelungată cu dl C. I. C. Brătianu. După cît se pare, D-lor au rămas hotărîți la punctul de vedere de mai înainte și în consecință n-au acceptat nici acum intrarea în Frontul Național-Democrat. D-lor continuă să propună un guvern politic de colaborare. Se pare însă că mai mult e vorba de împărțirea portofoliilor ministeriale, împărțire care, susținută de D-lor, n-ar reprezenta încă nimic relațiile actuale de forțe.

■ „România liberă”, an II, nr. 65 din 19 octombrie 1944, p. 1.

1944 octombrie 19. **Comunicat al Consiliului Frontului Național-Democratic referitor la hotărîrea de a milita pentru un guvern de largă concentrare a tuturor forțelor naționale.**

Comunicatul Consiliului Frontului Național-Democratic

Ieri, 19 octombrie a.c., orele 18, s-a întrunit Consiliul Frontului Național-Democratic, fiind prezenți: Lucrețiu Pătrășcanu, Vasile Luca, Titel Petrescu, Lothar Rădăceanu, Ștefan Voitec, dr. Bagdasar, prof. Vlădescu-Răcoasa, Tudor Ionescu, Chivu Stoica, Victor Brătfăleanu, Gheorghe Micle și Petru Groza.

Consiliul a luat cunoștință cu satisfacție de succesul deplin al manifestației spontane pe care populația Capitalei a făcut-o, răspunzînd prompt și masiv manevrelor clicii reaționare, care susține un guvern demisionat și respins de largile mase populare.

Consiliul hotărăște să continue fără șovăire acțiunea întreprinsă, pentru a împiedica fostul guvern să se mențină la suprafață prin manevre de culise și pentru a da țării un guvern democrat de largă concentrare a tuturor forțelor naționale, adică un guvern al Frontului Național-Democratic.

Consiliul a mai hotărît să publice manifestul către țară anunțat, cerînd maselor populare să sprijine acțiunea întreprinsă.

■ „Timpul”, an VIII, nr. 2 672 din 20 octombrie 1944, p. 1.

1944 octombrie 20. Ordin de zi dat de comandantul Corpului 6 de armată, general de divizie Nicolae Stoenescu, prin care citează Regimentul 1 artillerie grea condus de colonel Dobriceanu Alexandru.

În grele lupte din ziua de 19 octombrie 1944 cînd inamicul, atacînd cu numeroase forțe blindate de toate tipurile amenința flancul și spatele corpului de armată, Regimentul 1 artillerie grea, prin focul tunurilor sale și printr-o abilă manevră de material, a reușit să distrugă și să avarieze parte din tancurile inamice, contribuind astfel la încetinirea atacului care nu a putut progresă decît cu o viteză de 2,5 km pe oră.

Pentru dîrzenia și eroica comportare a comandantului, ofițerilor și trupei acestui regiment, *citez* prin ordin de zi Corpul de armată, Regimentul 1 artillerie grea, comandat de colonelul Dobriceanu Alexandru.

Comandantul Corpului de armată,
General de divizie
Nic. Sc. Stoenescu

■ „Timpul”, an IX, nr. 2 737 din 4 ianuarie 1945, p. 3.

1944 octombrie 20. Comunicat al Marelui Stat Major asupra desfășurării operațiilor militare în zona Satu Mare–Carei.

Marele Stat Major al armatei. Comunicat special
din ziua de 20 octombrie 1944

Trupele române, luptînd în strînsă legătură cu cele sovietice, au continuat luptele de dezrobire a Transilvaniei, reușind să treacă peste Munții Făget, ultima barieră din fața orașelor de frontieră Satu Mare și Carei.

Au fost ocupate numeroase localități printre care: Sighetul Silvaniei, Corni, Băița, Hodîsa, Poiana Codrului, Bîrsăul, Fărcașa, Buzești, Lăpușul, Arieșul de Pădure, Baia Mare, Fînteușul, Sărmășag, Medisa, Bicău, Borlești, Ardușat.

Avangărzile noastre în plină înaintare se găsesc numai la cîțiva kilometri de orașele Satu Mare și Carei.

■ „Timpul”, an VIII, nr. 2 673 din 22 octombrie 1944, p. 1.

1944 octombrie 23. Dare de seamă asupra discuțiilor pentru definitivarea protocolului militar româno-sovietic.

Dare de seamă
asupra
ședinței din seara de 23 octombrie 1944, ora 20
(la Comisia Aliată de Control)

Prezenți: General-locotenent Vinogradov
Colonel Eremin
Locotenent de marină — interpret
General adjutant Rădescu N.
General adjutant Mardari S.
General Pretorian S.
Colonel Leonida Paul
Colonel Siminel — delegat pe lîngă Comisia Aliată de Control

Comisia sovietică a prezentat un nou proiect de protocol redactat numai în limba rusă. Discuțiile au urmat pe baza acestui text tradus verbal în ședință de colonelul Siminel. Textul nu a fost însă predat asistenților români.

1. Comisia aliată prezintă propuneri de completare a preambulului și articolului I, în sensul ultimului proiect de protocol.

La preambul se păstrează vechea redactare sovietică (firma IV) la care se adaugă „și în urma discuțiunilor dintre generalul-locotenent Vinogradov și delegatul guvernului român și împăternicul Înaltului Comandament Român, general de corp de armătă adjutant N. Rădescu...”

La articolul I se începe cu „Guvernul român și Înaltul Comandament Român...”

2. La articolul III, alineatul „În Ungaria” se modifică redactarea, trećîndu-se mai întii întrunit corpurile de armătă și apoi diviziile de infanterie, la fel cum s-a redactat alineatul precedent privitor la „În Transilvania de nord”, adică în Ungaria:

Armata 1 avînd în compunerea sa corpurile 4 și 7 armătă cu diviziile 2, 4 și 19 infanterie, Divizia 3 munte și Divizia 1 cavalerie.

3. La articolul V se propune ca alineatul B să fie redactat astfel: Corpul de aviație se va completa cu personal trimis de la școlile de aviație.

4. Articolul VI a fost prezentat într-o nouă redactare în care s-a introdus textul adresat din octombrie domnului general șef al Marelui Stat Major.

alineatul 1 propune să rămînă neschimbat;
alineatul 2 propune să fie redactat astfel;

Celelalte unități vor fi:

a) Desființate:

— comandamentul Armatei 3;
— comandamentul corpurilor 1 și 3 armătă, comandamentul Corpului de cavalerie și comandamentul trupelor motomecanizat;

- 4 divizii infanterie (diviziile 8, 13, 14 și 15 infanterie);
- 2 divizii de cavalerie (diviziile 5 și 9 cavalerie)

b) Demobilizate: . . . ¹

Pentru alineatul ultim din articolul VI adică „Cadrele vor fi întrebuințate conform indicațiunilor Comandamentului Aliat (Sovietic)“ generalul Vinogradov propune ca Marele Stat Major să facă un proiect de redactare care să fie în acord cu modificările aduse alineatelor precedente.

Generalul Vinogradov comunică dorința domnului mareșal Malinovski ca armata română să intervină în plus cu Divizia 2 munte de care este foarte mulțumit cum operează. Domnul general șef anunță că menține propunerea din proiectul anterior român de a spori numărul de mari unități de intervenție cu două divizii de infanterie. Divizia 2 munte va putea fi una din aceste două divizii.

La terminarea considerațiilor asupra articolului VI, domnul general Mardari pune însă din nou chestiunea personalului reținut de armata rusă după data de 24 august, ora 4, în Moldova și Băsărabia. Reamintește că domnul mareșal Malinovski a promis formal pentru cei 22 000 oameni adunați atunci în zona Bacău și principal și pentru circa 30 000 adunați în zona Iași.

5. După ce s-a ajuns la acest stadiu, care părea că împăcă teza sovietică cu concesiile făcute de Marele Stat Major român, generalul Vinogradov, în urma unei converzări telefonice (făcute în afara sălii de conferință), s-a întors cu următorul răspuns:

„Domnul mareșal Malinovski este de acord ca armata română să intervină cu două divizii de infanterie în plus, dar pentru paza teritoriului României și ca rezerve de completare hotărâște să rămînă numai trei divizii de infanterie în interiorul țării (în loc de 10 divizii propuse de Marele Stat Major, discutate anterior în ședință, ca scop, efective și dislocare și anume: Divizia 1 [infanterie]—Timișoara—Arad, Divizia 5 [infanterie]—Ploiești—Rîmnicul Sărat, Divizia 7 [infanterie]—Roman—Botoșani—Fălticeni, Divizia 10 [infanterie] (probabil va pleca pe front), Divizia 20 [infanterie]—Tîrgu-Mureș—Alba Iulia—Cluj, Divizia 1 [gardă]—București—Giurgiu, Divizia 1 munte—Sinaia—Brașov—Munții Ciucului, Divizia 2 munte—Bistriția—Sighet—Baia Mare, Divizia 4 munte—Tîrgu-Ocna—Piatra Neamț—Rădăuți—Vatra Dornei, Divizia 6 cavalerie—Iași—Dobrogea—București, Divizia 1 blindate—Tîrgoviște—Cîmpina—București).

La comunicarea generalului Vinogradov, domnul general șef al Mareiui Stat Major răspunde: „Nu pot lua nici o hotărîre, cererea Comisiei aliate de pîsind împăternicirea cu care sănătățile sunt investit; o voi aduce la cunoștința guvernului“.

După ce se arată că noua cerere a Comisiei nu se înscrie în cadrul obligațiilor prescrise prin Convenția armistițiului se face o sumară analiză a art. 1, art. 18 și anexei la art. 18 în urma invocării de către generalul Vinogradov a drepturilor Comisiei Aliate de Control înschise în Convenția de armistițiu.

¹ Lipsă în text.

În urma dovedirii inexistenței unor prescripții care să dea dreptul Comisiei Aliate de Control de a ne obliga să desființăm și să demobilizăm marile unități din interior, generalul Vinogradov se oprește la afirmația că acesta este ordinul domnului mareșal Malinovski și instrucțiunea guvernului sovietic.

În tot timpul ședinței generalul Vinogradov a avut o atitudine binevoitoare și a făcut chiar unele glume.

Mai mult, după ce s-au dat tot felul de explicații cerute asupra organizării, mecanismului mobilizării, dislocării, forței combative, unităților ce vor rămâne în interior, a afirmat: „Am înțeles, sănătățile sănătățile și este bine așa”.

General adjutant N. Rădescu
General adjutant S. Mardari
General S. Pretorian
Colonel P. Leonida
Colonel V. Siminel

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 948, dosar nr. 879, f. 146 – 149.

957

1944 octombrie 23. Rezumat al operațiilor militare desfășurate de Divizia 4 infanterie în capul de pod sud Szolnok.

Armata 1
Stat major
Secția a III-a

23 octombrie 1944

Notă
asupra încercuirii Diviziei 4 infanterie și operațiunilor
de despresurare

I. Situația diviziei în capul de pod ca în harta anexă¹.

II. Dispozitiv:

1. Regimentul 5 dorobanți și Regimentul 21 infanterie, cu toate batalioanele organice în linie, au ca rezervă, fiecare, cîte un batalion din Regimentul 20 infanterie la vest de Tisa.

Batalionul 998 instalat în apărare în viile Szanday Szöllök asigura dreapta și spatele diviziei.

2. În rezerva diviziei batalionul 1 000 b la Rákóczifalva (est Tisa).
3. Artileria amplasată cu Divizionul de branduri la vest de Tisa și cu celelalte 2 divizioane de tunuri și obuziere la est de rîu în zona Rákóczifalva, nord Veszeny.

¹ Anexa nu se publică.

4. Post comandă Rákóczifalva.

III. Desfășurarea operațiunilor

1. În ziua de 18 octombrie 1944 și în noaptea de 18/19 octombrie au loc atacuri locale maghiare cu mult foc de artillerie, din direcțiile nord-vest și sud-vest Tószeg, fără rezultat, și acțiuni de recunoașteri și de minare a terenului din zona viilor Szanday, Szöllök de către unități de care germane.

2. La 19 octombrie, ungurii dezlănțuie un atac puternic din direcția vest asupra localității Tószeg, combinat cu un alt atac asupra flancului stîng în scopul de a-l arunca înspre nord și a-i tăia astfel legătura cu unitățile amice de la est de Tisa.

Concomitent cu atacurile de la vest Tisa, o grupare germană de circa 60 care și infanterie purtată, acționînd dinspre Szolnok către sud, a ajuns către orele 14 la Tiszaföldvár pe care a ocupat-o, trimînd elemente înațiate pînă la Cibakháza. În același timp, fracțiuni de care și infanterie au ajuns spre est pînă la Mezőtúr, Sălașul Mic și Tûrkeve.

Mai la sud în sectorul Diviziei 2 infanterie ungurii au dezlănțuit un atac pe direcția Tiszaug—Kunszentmárton, reușind să cucerească satul Tiszaug.

3. Sub presiunea puternică a inamicului, a lipsei sprijinului de artillerie precum și a munițiunilor de tot felul, divizia și-a repliat în seara zilei dreapta, pe Tiszavárkony.

Acțiunea carelor dezvoltată la est de Tisa a dat peste cap Batalionul 998, a pulverizat toată artilleria și a măturat complet tot spatele unde se găseau dislocate serviciile.

Postul de comandă, atacat, s-a mutat la Veszeny, pentru ca astfel, prin prezența comandantului diviziei în mijlocul trupelor, să se asigure acestora suportul moral pînă la despresurare.

4. La 20 octombrie atacurile inamice și focul puternic al artilleriei acestuia silesc divizia să se îngrămădească în bucla de la Veszeny, către ora 16. În cursul zilei se trimit diviziei prin avion un mesaj lestat, cerîndu-i-se să reziste, întrucît va fi despresurată printr-o acțiune concentrică a trupelor româno-sovietice.

5. În seara aceleiași zile, atacul nostru care ajunsese pînă la Tiszaföldvár, este respins spre Cibakháza, pierzîndu-se, astfel, posibilitatea reluării legăturii.

În același timp, lipsa totală a muniției obligă divizia să depună armele.

Majoritatea trupei și ofițerilor trec Tisa înot, cu butuci sau bărci improvizate, evitînd predarea la trupele maghiare.

În zona gării Martfû toți cei care au trecut au fost prinși de germani.

IV. Concluzii

Germanii au acționat în zonă cu aproximativ o divizie blindată, circa 120 care „Tigru” și „Pantera”.

Acțiunea de despresurare nu a avut vigoarea suficientă pentru a respinge trupele germane.

Au luat parte, cu destulă întîrziere, 2 divizii de infanterie și 1 brigadă anticar ruse, precum și 2 batalioane române, fără mijloace blindate.

Înîțial se pare că Aliații au socotit ca exagerate informațiile noastre. În momentul cînd s-au convins de realitate, era prea tîrziu pentru ca să se poată realiza un succes fără mijloace puternice.

Comandantul sovietic, de asemenea, a refuzat retragerea la vremea acestei divizii din capul de pod.

Maior Țârulescu

23 octombrie 1944

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 1, dosar nr. 269, f. 36—38.

958

1944 octombrie 26. Protocol încheiat între șeful Marelui Stat Major român, general de corp de armată adjutant Nicolae Rădescu, și locuitorul președintelui Comisiei Aliate de Control (partea sovietică), general-locotenent V.P. Vinogradov, privind aplicarea punctului 1 din Convenția de armistițiu.

Protocol

În urma discuțiunilor ce au avut loc la 25 septembrie 1944 între mareșalul Uniunii Sovietice R.I. Malinovski și șeful Marelui Stat Major al armatei române, general adjutant Mihail, iar mai tîrziu între generalul-locotenent V.P. Vinogradov și reprezentantul guvernului și al Înaltului Comandament Român, șeful Marelui Stat Major al armatei române, general de corp de armată adjutant Rădescu pentru aplicarea punctului 1 din Convenția de armistițiu între guvernele U.R.S.S., Regatul Unit și Statelor Unite ale Americii, pe de o parte, și guvernul român, pe de altă parte, de la 12 septembrie 1944 subsemnatii au convenit asupra următoarelor:

I. Guvernul român și Înaltul Comandament Român, pentru continuarea operațiunilor militare contra Germaniei și Ungariei, începute la 24 august 1944, va acționa cu următoarele mari unități și unități:

- a) diviziile 2, 3, 4, 6, 9, 11, 18, 19 și 21 infanterie,
Divizia 3 munte,
Divizia 8 moto,
Divizia 1 cavalerie;
- b) comandamentul corpurilor 2, 6, 4 și 7 armată;
- c) comandamentul Armatei 1 și 4.

Diviziile și corpurile de armată vor avea comandamentele, trupele și serviciile organizate conform tabelelor anexate la prezentul protocol.

Armatele vor avea în compunerea lor organică unități de transmisiuni, poliție, unități de spate și servicii.

II. Trupe speciale

- a) Un corp de aviație compus din:
4 escadrile de recunoaștere I.A.R. 39 corespunzătoare celor 4 coruri de armată;
una escadrilă de bombardament Ju. 88;

un grup de bombardament compus din 2 escadrile avioane bimotoare „Savoia”-79;

un grup de vînătoare compus din 2 escadrile Messerschmidt-109 G;
un grup de vînătoare compus din 2 escadrile I.A.R.-80;

un grup mixt de luptă și bombardament în picaj compus din 2 escadrile: escadrila de luptă Henschel-129 și escadrila de bombardament în picaj Ju-87.

b) Un regiment de artillerie antiaeriană compus din 4 baterii 75 mm Vickers și 4 baterii 20—37 mm.

c) Unități de pionieri

Armata 4 va avea Batalionul 30 pionieri

Armata 1 va avea Batalionul 35 pionieri.

d) Unități de pontonieri

Batalionul 1 și 2 pontoane grele

Companiile 12, 18, 19 și 21 pontoane ușoare.

e) Unități de transmisiuni

Batalionul 51 transmisiuni la Armata 1

Batalionul 53 transmisiuni la Armata 4

Batalionul 22 constructori linii.

f) Unități de artillerie antiaeriană ale armatei.

Armatele 1 și 4 vor avea cîte un divizion mixt de artillerie antiaeriană compus din cîte 2 baterii 75 mm Vickers și 3 baterii 20—37 mm.

III. Unitățile arătate mai sus se vor reorganiza și completa conform tabelelor, pe front, fără a se întrerupe operațiunile contra Germaniei și Ungariei astfel:

în Transilvania de nord: Armata 4, avînd în compunerea sa comandanțele corpurilor 2 și 6 armată, diviziile 3, 6, 9, 11, 18, 21 infanterie și Divizia 8 purtată.

în Ungaria: Armata 1, avînd în compunerea sa Corpul 4 și Corpul 7 armată cu diviziile 2, 4 și 19 infanterie, 3 munte și 1 cavalerie.

IV. Reorganizarea și completarea unităților și marilor unități menționate în prezentul protocol vor fi terminate la 20 octombrie 1944, ora 24.

V. Pentru completarea pierderilor în tot timpul luptelor:

a) Fiecare corp de armată va dispune de cîte un regiment mixt de marș, unde se vor pregăti completările necesare infanteriei, artilleriei și unităților speciale.

Compunerea regimentului de marș: 3 batalioane de infanterie, un divizion de artillerie și subunități speciale.

b) Corpul de aviație se va completa prin trimiteri de personal pregătit în școlile corespunzătoare.

VI. Pentru completările marilor unități și unităților arătate în prezentul protocol se vor folosi: personalul, animalele, mijloacele de transport, armamentul și materialele marilor unități și unități ale armatei române ce nu intră în prezentul protocol.

Restul de unități vor fi:

a) desființate:

comandamentul Armatei 3,
comandamentele corpuriilor 1 și 3 armată,
comandamentul Corpului de cavalerie,
comandamentul trupelor motomecanizate,
zece divizii de infanterie și munte,
una divizie motomecanizată,
trei divizii de cavalerie;

b) demobilizate la efective de pace:

comandamentul Corpului 5 armată,
comandamentul trupelor de munte,
trei divizii de infanterie sau munte.

Desființarea și demobilizarea vor fi terminate la 1 decembrie 1944.

VII. Pentru realizarea la timp a transporturilor personalului, materialelor și averii necesare pentru completarea marilor unități și unităților indicate, Marele Stat Major român întocmește cereri de transport care vor fi înglobate în planul general de transport pe calea ferată.

VIII. Prezentul protocol intră în vigoare din momentul semnării lui. Întocmit la București în 2 exemplare, fiecare în limbile rusă și română — cîte un exemplar pentru fiecare din părți.

Locuitorul președintelui
Comisiei Aliate de Control,
General-locotenent Vinogradov

Semnez cu rezerva
din nota adițională
și adresa nr. 2 748
a Comisiei române
pentru aplicarea armistițiului,
aici alăturate

Şeful Marelui Stat Major român
General adjutant N. Rădescu

București, 26 octombrie 1944

Notă adițională

Ca împuernicit al guvernului și ca reprezentant al Înaltului Comandament Român declar că consider fixarea de către Comisia Aliată (Sovietică) de Control a numărului de mari unități române ce pot rămîne în ființă în interiorul țării ca nederivind din obligațiile impuse României prin Convenția de armistițiu din 12 septembrie 1944 (art. 1, art. 18, anexa la art. 18), condiții care nu pot fi modificate prin acest protocol.

Protocolul îl semnez ca fiindu-ne impus de Comisia Aliată (Sovietică) de Control și în scopul de a evita consecințe dăunătoare operațiilor comune contra Germaniei și Ungariei.

Se anexează copie de pe avizul nr. 2 748 al Comisiei române pentru aplicarea armistițiului.

Şeful Marelui Stat Major,
General adjutant
N. Rădescu

Comisiunea română pentru aplicarea
armistițiului
Nr. 2748
Marele Stat Major

Domnule general șef,

Răspunzînd adresiei dv. cu nr. 681 866 din 25 octombrie 1944, am onoarea a vă comunica cele ce urmează:

Textul din Convenția de armistițiu de la 12 septembrie 1944 care are legătură cu chestiunea pusă de dvs. este articolul 1.

Acest articol prevede că trebuie să participăm la războiul comun cu nu mai puțin de 12 divizii de infanterie.

Această comisiune este de părere că textul citat nu poate fi interpretat în sensul că se impune desființarea și demobilizarea diviziilor române rămase în interiorul țării.

Președintele Comisiunei române pentru aplicarea
armistițiului, Christu

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 948, dosar nr. 880, f- 21—25.

959

1944 octombrie 27. Articol, publicat în ziarul „Scîntea“, referitor la semnificăția eliberării depline a teritoriului național.

Ardealul a fost dezrobit

Comunicatul special al Marelui Stat Major al armatei din ziua de 25 octombrie 1944 anunță această mare bucurie a poporului român.

Ne amintim zilele cernite din toamna lui 1940, cînd cîțiva trădători au semnat Dictatul de la Viena și au dispus samavolnic de seara popoarelor român și maghiar.

Ele au coincis cu aservirea completă a României față de prădănicu imperialism german, ele au coincis cu invazia armatelor naziste la noi.

Robirea Ardealului în 1940 a dus la robirea României.

Au urmat anii de ocupație germană, anii războiului de jaf și asuprare, anii cei mai trăși din istoria poporului român.

Dar lupta muncitorilor uniți și a țăranilor, a tuturor patrioticilor n-a încremat. Și prin luptă și jertfe, cu ajutorul hotărâtor al eroicei Armate Roșii eliberatoare, am izbutit la 23 August 1944 să răsturnăm dictatura singeroasă a criminalului de război Antonescu.

Armata Română a întors apoi armele contra asupitorilor germani, arme care, de la început, ar fi trebuit să fie îndreptate spre dușmanul secular al poporului român: neamțul cotropitor.

Am izgonit acest dușman de pe pămîntul patriei noastre. Apoi l-am încercuit și nimicit ajutînd Armatei Roșii glorioase și învingătoare, în Transilvania și Banat. Divizia de voluntari „Tudor Vladimirescu” și comandantul ei, colonelul Cambrea, s-au acoperit de glorie în această luptă.

Eliberarea României în 1944 a dus la eliberarea Ardealului.

În patru ani de „alianță” cu Germania hitleristă am pierdut Ardealul și șase sute mii de oameni¹ în U.R.S.S.

În două luni de prietenie și luptă comună alături de Uniunea Sovietică și ceilalți aliați am eliberat România și Ardealul întreg.

Dar războiul nu s-a terminat.

Trebuie să luptăm mai departe, să nimicim în bîrlogul său fiara hitleristă, să nimicim din rădăcină imperialismul german și uneltele sale criminale maghiare, de felul lui Szálasi.

Înainte, spre Budapesta, spre Berlin!

Să piară asasinii popoarelor, jefuitorii hitleriști!

Ardealul dezrobit să fie pe veci liber, iar întreaga Românie – eliberată de jugul nazist și de năpîrcile legionare dinăuntru – să devină realmente democratică.

Trăiască Uniunea Sovietică și Națiunile Unite!

Trăiască Armata Română ce luptă pentru nimicirea hitlerismului!

Trăiască Armata Roșie eliberatoare și comandantul ei suprem, mareșalul Stalin!

■ „Scînteia”, an I, nr. 37 din 27 octombrie 1944, p. 1.

¹ Situația centralizată întocmită de Marele Stat Major asupra pierderilor suferite de armata română în războiul antisovietic, inclusiv cele înregistrate pe parcursul desfășurării operației Iași–Chișinău, prezintă următorul tablou: 71 585 morți; 243 622 răniți; 309 533 dispăruti (Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 948, dosar nr. 93, f. 92).

1944 octombrie 27. Chemare a Comisiei de organizare a Sindicatelor Unite din România referitoare la organizarea activității tineretului muncitor.

Comisia de organizare a Sindicatelor Unite din România
către comitetele de sindicate și fabrici

Tovarăși,

În cadrul sarcinilor generale pe care le avem pentru a organiza muncitorimea în sindicate profesionale de luptă pentru revendicările sale juste avem și sarcina de a organiza tineretul muncitor.

Tineretul a suferit cel mai mult de pe urma exploatarii patronale, nefiind proteguit de nici o lege. Guvernele fasciste au împins această exploatare la maximum, transformînd tineretul muncitor într-un rezervor de energie destinat alimentării războiului criminal al lui Hitler și Antonescu, care a fost străin de interesele clasei muncitoare și ale poporului român. Regimul fascist nu a dat nici o educație profesională și morală tineretului, în schimb au fost otrăviți de propaganda deșanțată șovinistă, copiată după sistemele fasciste și hitleriste de îndobitoare a maselor. Această propagandă a făcut cele mai multe victime în rîndurile tinerilor nepregătiți sau naivi.

De aceea ne revine nouă sarcina de a înlătura această stare de lucruri, cuprinzînd în efortul nostru general de organizare și categoria tinerilor muncitori ca, antrenîndu-i în luptă necesară, să-și găsească soluția propriilor lor nevoi.

1) Trebuie mai întîi de toate să smulgem tineretul muncitor de sub influența nefastă a fasciștilor și legionarilor și să-i atragem în sindicalele noastre profesionale. Trebuie să-i dăm îndrumările necesare și tot sprijinul material și moral, ca să se poată organiza în sindicate. Unitatea dintre muncitorii vîrstnici și tineri trebuie să fie desăvîrșită. De aceea trebuie combătută cu toată energia acea mentalitate, care mai stăruie încă la mulți, după care ar exista interese opuse între tineri și vîrstnici.

Din comitetele de fabrică, sindicate sau uniuni trebuie să facă parte și reprezentanți ai tineretului, care să țină în curent organele de conducere cu nevoile și problemele speciale ale tineretului muncitor, iar pe de altă parte să primească îndrumări și instrucțiuni.

2) În același timp, tineretul trebuie antrenat în luptă de zi cu zi a clasei muncitoare, aducînd aportul său în lupta de purificare a întreprinderilor de elementele legionare și fasciste, care se camuflăază sub diferite forme. Tineretul nu trebuie izolat de realitate, ci angajat în toate acțiunile pentru revendicările sale economice, educat și călit în spiritul luptei de clasă.

3) Activitatea pe care o desfășoară tineretul trebuie urmărită îndeaproape, pentru că de felul cum vom activa în această direcție depinde viitorul tinerei generații de muncitori, precum și însuși viitorul cadrelor apropiate.

4) La formularea revendicărilor muncitorești față de minister, direcțiune sau patron, trebuie să se țină seamă și de revendicările specifice ale tineretului.

5) De asemenea trebuie să participe câte un delegat al tineretului în delegațiile care reprezintă interesele muncitorilor organizați.

6) O atenție deosebită trebuie dată educației culturale, sportive și profesionale a tineretului muncitor. În această privință trebuie avut grijă ca biblioteca sindicatului să conțină lucrări de cultură generală elementară, pentru a se ridica nivelul de cunoștință al tinerilor muncitori, care este astăzi foarte scăzut din cauza greșitei sale îndrumări cu privire la folosirea timpului liber.

7) Trebuie încurajată activitatea sportivă și artistică în sindicate prin organizarea de serbări sportive și artistice, prin care să se facă o educație fizică și culturală a tinerilor muncitori, încurajându-se în același timp talentele tinere nefolosite pînă acum sau folosite în mod greșit.

8) De asemenea trebuie înființate cursuri de pregătire profesională, menite să îmbogățească cunoștințele tinerului, care sunt legate de meseria lui.

În cadrul activității noastre am înființat o comisie a tineretului sindical pe lîngă Comisia de organizare a Sindicatelor Unite din România, care lucrează sub conducerea noastră. Această comisie a tineretului sindical lucrează cu activiști selecționați, delegați din partea Comisiei de organizare pentru a organiza cît mai grabnic tinerii muncitori în sindicate.

Tineretul își va desfășura activitatea după un program de revendicări economice, sociale și culturale, elaborat de Comisia de organizare, dar acest lucru nu împiedică pe tinerii muncitori din fabrici, uzine, ateliere sau instituții ca să-și formuleze revendicările lor specifice.

Rapoartele asupra activității tineretului se fac pe calea organizatorică sindicală și se centralizează la secretariatul Comisiei de organizare a Sindicatelor Unite din România.

■ „Scînteia”, an I, nr. 37 din 27 octombrie 1944, p. 3.

961

1944 octombrie 28, Berna. Știre din „Journal de Genève”, preluată de Biroul de știri german, despre cererile partidelor de stînga din România privind demisia primului guvern Sănătescu și formarea unui guvern al Frontului Național-Democratic.

DNB — vertrauliches Rohmaterial
Nr. 302, Eigendienst 28. Oktober 1944 Blatt 23

Verworrne Lage in Rumänien

Bern, 28. Oktober (DNB-Vertreter). — Über die Verhältnisse in Rumänien berichtet der Bukarester Korrespondent des „Journal de Genève“ vom 28.10.:

Die Lage in Bukarest ist wegen der Meinungsverschiedenheiten zwischen den bürgerlichen Parteien und der Linken noch immer sehr verworren. Indessen ist kein Bruch eingetreten. Fast täglich finden Fühlungsnahmen und Besprechungen statt.

164

Die Linksparteien fordern den Rücktritt der gegenwärtigen Regierung und ihre Ersetzung durch eine umfassende Konzentrationsregierung auf der Grundlage der Parteien der nationaldemokratischen Front.

Die Liberale Partei und die Nationale Bauernpartei verlangen ihrerseits die Aufrechterhaltung der gegenwärtigen Regierung und deren Ergänzung durch die Wiederbesetzung der vakanten¹ Ministerien der Justiz, der nationalen Wirtschaft und der Finanz.

In Bukarest haben *Strassenkundgebungen* gegen die Regierung stattgefunden.

Die Linkspresse beharrt auf dem Abtreten der Regierung in Ruhe und Ordnung, welche so nötig für das ganze Land seien. Die Presse führt aus, dass die Zeit nicht dazu angetan sei, in den Strassen Kundgebungen zu veranstalten und Unordnung zu stiften in einem Augenblick, wo die allgemeine Anspannung sich darauf konzentrieren müsse, den Kampf auf Seiten der grossen Verbündeten fortzusetzen.

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme R.F.G., r. 63, c. 114; Bundesarchiv-Koblenz, Archiv Anti-Komintern, Zsg 121/310.

Biroul de știri german — material confidențial
Nr. 302, Serviciul propriu, 28 octombrie 1944, pagina 23

Situație tulbure în România

Berna, 28 octombrie 1944 (Reprezentantul Biroului de știri german). Despre situația din România, corespondentul din București al ziarului „Journal de Genève“ din 28 octombrie comunică:

Situația din București devine tot mai tulbure datorită deosebirilor de vederi dintre partidele burgheze și de stînga. Cu toate acestea, nu s-a produs nici o ruptură. Aproape zilnic au loc contacte și discuții.

Partidele de stînga cer demisia guvernului actual și înlocuirea lui cu un guvern de largă concentrare, pe baza partidelor Frontului Național-Democratic.

Partidul Liberal și Partidul Național-Țărănesc pretind, la rîndul lor, menținerea actualului guvern și completarea lui prin reocuparea (portofoliilor) vacante¹ la Ministerele de Justiție, al Economiei Naționale și de Finanțe.

În București au avut loc *demonstrații de stradă* împotriva guvernului.

Presă de stînga insistă pentru retragerea guvernului în liniște și ordine, atît de necesare pentru întreaga țară. Presă arată că nu este momentul potrivit pentru a se organiza demonstrații de stradă și a se crea dezordine, acum cînd toate eforturile trebuie concentrate pentru continuarea luptei de partea marilor aliați.

¹ La 18 octombrie 1944 demisionează din guvern reprezentanții P.C.R. și ai P.S.D.

1944 octombrie 28. Informații de presă cu privire la politica sovieto-engleză în Balcani.

Balcanii

İstanbul (Rădor). Într-un articol de fond „Times“ scrie:

Vizita lui Churchill la Moscova se produce într-un moment în care evenimentele militare au făcut deosebit de oportune consultările directe cu Stalin asupra Balcanilor.

Debarcarea Aliaților în Albania și Grecia înseamnă că pentru întâia oară în acest război Uniunea Sovietică și Alianții luptă pe același teatru de operații. În curând vom putea vedea frontul aliat întinzându-se peste tot sudul Europei, cu forțe britanice și americane la flancul stâng și cu forțe sovietice la flancul drept.

Consecințele politice ale eliberării Balcanilor sunt tot atât de importante și chiar mai urgente. În scurtă vreme, cea mai mare parte din România¹, Bulgaria, Grecia, Iugoslavia, Albania și poate Ungaria vor fi curățite de germani. România, Bulgaria și Ungaria, care la început vor trebui să fie administrate de vreo Comisiune aliată de control, vor depinde de responsabilitatea directă a celor trei mari aliați, iar politica aliată în spatele frontului va trebui să fie și ea coordonată, ca și operațiile militare.

Declarația Moscovei, că guvernul bulgar a acceptat condițiile Aliaților de a evacua pînă în 15 zile teritoriile grec și iugoslav și că evacuarea va fi controlată de misiuni militare ale celor trei puteri sub președinția sovietică, este de foarte bun augur pentru unitatea și eficacitatea politicii comune a Aliaților.

Nu există nici un motiv ca problemele complexe și rivalitățile politice din Balcani să prezinte dificultăți de neînvins pentru oamenii de stat aliați, dacă aceste dificultăți vor fi examineate în spiritul tratatului anglo-sovietic din 1942. Credința că interesele britanice și cele ruse în Balcani ar fi diametral opuse și că întărirea poziției unei puteri ar însemna slăbirea celeilalte nu-a avut nici o dată prea multă bază și este acum cu desăvîrșire demodată. Principalul interes britanic în această regiune este siguranța comunicațiilor britanice în Mediterana orientală și în Orientul Mijlociu, care presupune o Grecie și o Turcie amicale, cu un hinterland pacific. Principalul interes sovietic stă în securitatea frontierelor sovietice, pe care Uniunea Sovietică ar putea, în mod legitim, să încerce să-o asigure înglobînd România, Bulgaria, poate Ungaria și Iugoslavia, în sistemul securității sovietice. Într-o astfel de politică nu vedem nimic nepotrivit și desigur nimic care să poată alarma Anglia, Statele Unite sau țările interesate mai deaproape.

Orice teamă că Uniunea Sovietică ar putea să aibă intenții agresive în aceste regiuni a fost desigur eliminată prin declarația lui Molotov din iunie trecut asupra României, prin condițiile armistițiului României și prin faptul

¹ Întregul teritoriu național al României fusese eliberat de sub dominația horthysto-hitleristă la 25 octombrie 1944.

că de o sută de ani începând cu politica rusă față de Balcani a fost mai curind negativă decât pozitivă, în sensul că a urmărit, doar atât, ca această regiune să nu cadă sub dominația unei mari puteri ostile. Cazul Iugoslaviei este poate dovada cea mai lăptită că interesele britanice și sovietice în Balcani nu sunt în conflict. Tito a înțeles lămurit că securitatea Iugoslaviei în timpul războiului și după război nu stă în amicizia exclusivă cu democrațiile occidentale sau cu Rusia, ci într-o amicinție egală cu amândouă.

Ceea ce este adevărat pentru Iugoslavia este adevărat și pentru orice altă țară balcanică. Va fi desigur o ușoară schimbare în cazuri diferite. Țările limitrofe cu Rusia vor fi inevitabil să se miște spre orbita rusească, pe cind Grecia, ale cărei interese sunt esențial maritim, va fi tot atât de firesc să se miște în orbita britanică. Interesele Angliei și Rusiei ar fi cel mai bine servite de un Balcan pacificat și unit, cu un standard de viață ridicat, care să facă parte din sistemul de securitate sovieto-britanic.

■ Arhivele Statului București, fond Casa Regală, Diverse, dosar nr. 20/1944, f. 12 – 14.

963

1944 octombrie 29. Ordin de zi dat de comandantul Armatei 4, generalul Gheorghe Avramescu, care evocă eroismul militarii români în luptele duse pentru eliberarea patriei.

Armata 4
Stat major

Ordin de zi nr. 392 bis
din 29 octombrie 1944

La chemarea țării pentru dezrobirea Ardealului răpit prin Dictatul de la Viena ați răspuns cu însuflețire și credință în izbînda dreptății neamului românesc. Tineri și bătrâni ați pornit spre hotarele sfinte ale patriei și cu pieptul vostru ați făcut zăgaz de neînfrîntă dușmanului care voia să ajungă la Carpați. Apoi, alături de marea armată sovietică, ați trecut la atac și după lupte grele de zi și noapte, fără răgaz, ați înfrîntă dîrza apărare a Mureșului. Zdrobit de focul năprasnic al artilleriei și de neconitenitele voastre asalturi, inamicul a fost gonit din Ardealul scump.

Prin ploi, prin noroai și drumuri desfundate, zi și noapte ați luptat cu un dușman dîrza și hotărît și l-ați învins.

Azi, cînd avangărilor trec pe pămînt străin, pentru desăvîrșirea înfrîngerii definitive a dușmanului, gîndul meu se îndreaptă către voi, cu dragoste și admirăție pentru faptele voastre de arme. Peste veacuri veți fi slăviți, voi ofițeri și ostași care ați eliberat Ardealul.

Pe cei care au căzut la datorie și vor preamări urmașii și numele lor va fi scris în cartea de aur a neamului.

Încrezători în destinele neamului și luând pildă de la cei ce au pus patria mai presus decât viața, continuăm lupta strâns uniți în jurul steagului și a tronului.

Comandantul Armatei 4,
General de corp de armată Gheorghe Avramescu

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 4, dosar nr. 201, f. 211.

964

1944 octombrie 31. Comunicat al Marelui Stat Major al armatei române asupra operațiilor militare din regiunea Kecskemét din Ungaria.

Marele Stat Major al armatei
Comunicat
asupra operațiunilor din ziua de 31 octombrie 1944

În Ungaria de nord-est, trupele române — luptând în strânsă legătură cu cele sovietice — au reușit să înfrângă rezistențele inamice și să se apropie, pe un front larg, de Tisa.

Au fost cucerite numeroase localități între care: Gyirmót, Nyirábrány, Ramocsaháza, Laskod, Petőháza, Kárász, Gyulaháza, Gemzse, Iako.

Între Tisa și Dunăre, în regiunea Kecskemét, forțele sovietice, în colaborare cu trupe române, au pătruns adânc în dispozitivul inamic, realizând importante cîștiguri de teren.

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Presă internă, dosar nr. 1/1944, f. 161; „Timpul“, an VIII, nr. 2 684 din 2 noiembrie 1944, p. 1.

965

1944 octombrie. Memoriu asupra îndeplinirii de către România a Convenției de armistițiu.

Cooperarea armatei române
la războiul contra forțelor germano-ungare
(articulul 1 din Convenția de armistițiu)

1. România a început acțiunea ei militară contra Germaniei și Ungariei încă din ziua de 24 august, ora 4¹, fapt recunoscut de altfel chiar prin articolul 1 al Convenției de armistițiu.

¹ Starea de beligeranță a armatei române cu armata germană s-a produs în seara zilei de 23 August 1944.

2. Între 24 august și 20 septembrie, dată cînd armatele sovietice au fost complet concentrate în Transilvania și Banat, trupele noastre au îndeplinit cu succes următoarele două misiuni de o importanță capitală pentru desfășurarea ulterioară a operațiunilor:

a) Lichidarea tuturor rezistențelor și dezarmarea tuturor forțelor germane aflate pe teritoriul românesc la 24 august 1944;

b) Acoperirea concentrării forțelor sovietice în Transilvania centrală, în poarta Mureșului și în Banat.

3. Operațiunea de lichidare a rezistențelor germane a avut loc pe întreg teritoriul României, între 24 august și 7 septembrie, și a fost executată aproape exclusiv de forțele române.

Ea a culminat prin înverșunatele lupte din jurul Bucureștiului, între 24–28 august, terminate cu un deplin succes pentru forțele române care, la 28 august, au reușit să degajeze complet Capitala și șoseaua București–Ploiești, capturîndu-se 5 464 ofițeri și soldați germani, între care 7 generali.

Alte operațiuni de curățire importante au mai fost:

în Dobrogea, între 24–26 august, unde s-au capturat 4 500 ofițeri și soldați germani;

în județul Mehedinți, la Șimian, Hinova și Gura Văii, unde s-au capturat 2 900 ofițeri și soldați germani, între 26–31 august;

la Călărași, unde la 29–30 august s-a capturat un general și 5 446 ofițeri și soldați germani;

în zona petroliferă, unde între 24 august și 4 septembrie au fost capturați 5 generali și 8 474 ofițeri și soldați germani;

în zona Vințul de Jos–Alba Iulia–Aiud, unde între 27 august și 8 septembrie s-au capturat 1 700 de ofițeri și soldați inamici.

În total, au fost capturați de trupele române, pe teritoriul nostru, 52 000 de ofițeri și soldați germani, între care 14 generali.

În două din operațiunile arătate mai sus, și anume la Călărași și în zona petroliferă, trupele române au fost ajutate de către armatele sovietice care presau asupra spotelui german, astfel:

dinspre Slobozia, pentru încercuirea și capturarea Grupului general Burckhardt la Călărași;

dinspre Buzău, pentru încercuirea și lichidarea ultimelor rezistențe germane din regiunea petroliferă, acelea de la Valea Călugărească și Păulești.

De altfel, Slobozia, Valea Călugărească și Păulești reprezintă ultimele puncte de contact între forțele ruse și elementele germane aflate pe teritoriul nostru.

4. Operațiunile de acoperire

Între aceste ultime puncte de contact și zonele din Transilvania și Banat, unde forțele ruse au luat din nou contact cu inamicul, armatele sovietice au executat marșul lor strategic prin România, desfășurarea strategică și concentrarea lor, la adăpostul acoperirii formate de armata română.

Această acoperire a fost prevăzută și pregătită de către Marele Stat Major, prin menținerea în Transilvania sau Muntenia de nord a 9 mari unități (diviziile 1, 2 și 3 munte, Divizia 19 infanterie și 9 cavalerie și diviziile de instrucție: 1 infanterie, 3 infanterie, 20 infanterie și 1 cavalerie).

Aceste mari unități au realizat pînă la 27 august, împreună cu școlile și centrele de instrucție din Ardeal, dispozitivul de acoperire, arătat în harta anexă nr. 1².

Între 27 august și 20 septembrie acoperirea noastră în Ardeal este continuu întărită prin transporturi masive de trupe din interior și la 20 septembrie, cînd forțele sovietice sunt aproape complet concentrate în zonele fixate de Frontul 2 ucrainean, armata română constituie un front de acoperire de 420 km: 100 km în centrul Transilvaniei, 70 km în vest și 250 km în zona munțoasă a Banatului și pe Dunăre pînă la Vidin. [...]

Primele forțe sovietice care întăresc această acoperire sunt:

Divizia „Tudor Vladimirescu” și 202 [infanterie sovietică] la 7 septembrie în zona Sf. Gheorghe;

Corpul 35 armată sovietic, la 13 septembrie, în zona Turda, Luduș, Lechința, și cîte un regiment anticar sovietic au întărit la 14 septembrie apărarea noastră din defileul Păuliș și de la Timișoara.

5. Cooperarea forțelor române la eliberarea Transilvaniei și pătrunderea pe teritoriul ungar.

După ce au îndeplinit cu succes și operațiunea de acoperire a concentrării forțelor sovietice (ordinul de zi general de divizie Managarov), trupele noastre au trecut la atac împreună cu forțele sovietice și pînă la data de azi au atins obiectivele din harta anexă nr. 3.

În această fază ofensivă, trupele noastre au purtat lupte grele cu inamicul, au executat marșuri istovitoare, atingînd etape de 50 km, și, în același timp, au făcut toate eforturile posibile pentru ca cele 12 divizii, prevăzute în art. 1 al Convenției de armistițiu, să fie organizate și dotate conform înțelegерilor stabilite între excelența sa mareșalul U.R.S.S. Malinovski și Marele Stat Major, la 25 septembrie a.c.

Totuși sunt 3 mari unități (Divizia 3 munte, Divizia 1 cavalerie și Divizia 21 infanterie) care, din cauza situației operative și a transporturilor — reduse cu 45% din ceea ce ni se promisese (9 trenuri pe zi, reduse apoi la 5 trenuri, nerealizat e nici acestea în mod regulat) — nu vor putea fi complet organizate și dotate pînă la 15 octombrie a.c., astfel:

a) Divizia 3 munte acționînd izolat (sub comandament sovietic), de departe de Armata 1 și cu comunicații foarte lungi și rele, se află permanent în lupte grele, de la mijlocul lui septembrie și pînă acum.

Din această cauză, această unitate a pierdut mai mult de 60% din valoarea sa combativă (personal și armament), pierderi în curs de completare, dar care nu vor putea fi completate în întregime decîn după ce Divizia 1 infanterie instrucție și Divizia 9 cavalerie vor fi făcute disponibile de comandanțele sovietice și cînd îi vor sosi transporturile de completare de la Comandanțamentul 103 munte.

b) Divizia 1 cavalerie, fiind reșinută conform ordinelor dvs. la Grupul de armate Trofimenco nu s-a putut deplasa la vest, pentru a se contopi cu Divizia 1 cavalerie instrucție și a intra, astfel completată, în compunerea Armatei 1 române.

² Hărțile anexate nu se publică.

c) Divizia 21 infanterie, deși avea toate elementele de întregire disponibile, n-a putut primi încă ultimele 3 trenuri cu trupe și servicii, din cauza transporturilor reduse.

În rezumat, din cele 12 mari unități prevăzute în Convenția de armistițiu și stabilite în înțelegere verbală de către excelența voastră și domnul general Mihail, șeful Marelui Stat Major român, la 25 septembrie a.c.:

— nouă divizii sînt complet organizate și dotate (diviziile 2, 3, 4, 6, 8, 11, 18 munte, 19 și 8 cavalerie purtată).

De asemenea au fost complet organizate și dotate: 2 comandamente de armată (1 și 4), 4 comandamente de corp de armă (2, 4, 6 și 7) și toate elementele independente prevăzute;

— trei divizii (1 cavalerie, 3 munte și 21 infanterie) sînt încă incomplete, urmînd ca reorganizarea și dotarea lor să fie prelungite pînă către 20 octombrie 1944.

Tot din cauza transporturilor reduse și a marilor pierderi suferite de forțele noastre, între 25 septembrie și 15 octombrie, nu am mai putut dispune de unitățile de marș prevăzute, efectivele destinate acestor unități de marș fiind consumate în aceste lupte.

Sau luat măsuri pentru organizarea altor unități de marș.

În schimb, armata română acționează, în plus, peste prevederile Convenției și a înțelegерii verbale, cu următoarele mari unități:

În Ungaria cu diviziile: 9 cavalerie, 1 infanterie instrucție, 1 cavalerie instrucție și cu comandamentul Corpului de cavalerie.

În centrul Transilvaniei cu diviziile: 1 și 2 munte, 7 infanterie, 20 infanterie și comandamentul Corpului de munte.

6. În rezumat

Toate forțele germane aflate pe teritoriul românesc la 24 august au fost lichidate aproape exclusiv de trupele române, între 24 august și 7 septembrie, luîndu-se 52 000 [56 500 n. n.] prizonieri între care 14 generali germani.

Întreaga concentrare a armatelor sovietice s-a făcut la adăpostul acoperirii organizate de forțele noastre, cu 9 mari unități la 27 august întărîte continuu pînă la 20 septembrie, cînd aceste acoperiri însuau 17 mari unități.

În prezent operăm ofensiv alături de armatele sovietice, cu 2 armate, 6 corpuși de armate, 19 divizii, dintre care 9 organizate conform înțelegерii dintre excelența sa mareșalul U.R.S.S. Malinovski și Marele Stat Major.

O parte din forțele noastre, dezarmate inițial în Moldova (Divizia 103 munte, Regimentul 17 infanterie, Regimentul 7 artillerie grea, Detașamentul blindat locotenent-colonel Matei), au acționat împreună cu trupele ruse peste Carpații Orientali.

Deci, armata română luptă de aproape 2 luni cu maximum de forțe, alături de armatele sovietice, contra forțelor germano-maghiare (vezi comunicatele Înaltului Comandament Sovietic din 4, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 16, 17, 21, 22 septembrie 10, 14, 15 octombrie și ordinul de zi general Manganarov).

Toată aviația noastră operează în sprijinul forțelor russo-române din centrul Transilvaniei.

Toată marina și toate mijloacele noastre de transport, transmisiuni, producție, asigură din plin operațiunile armatelor sovietice.

7. Concluziuni

Tinând seama de aceste rezultate, Comisia română pentru aplicarea armistițiului apreciază că guvernul și Înaltul Comandament Român au exercitat — în limita situațiilor excepționale create de nevoile operative și greutățile de transport — toate prevederile Convenției de armistițiu și mai mult chiar decât aceste prevederi.

De aceea, tinând seama de contribuția noastră și comparind-o cu precedentul Italiei și cu recentele evenimente din Ungaria, credem că se poate acorda României statutul de cobeligeranță.

Într-adevăr, Italiei, după aproximativ 2 luni de la armistițiu, i s-a recunoscut cobeligeranța, deși în afară de flotă n-a intervenit cu nimic în sprijinul Aliaților, iar jumătate din Italia se află și azi ocupată de germani.

Lucrurile se petrec la fel în Ungaria, unde regentul Horthy, care a cerut armistițiu, a fost arestat, iar teritoriul și armata ungără vor avea probabil aceeași soartă ca și teritoriul și armata italiană.

Şeful Secției operațiilor,
Colonel P. Leonida

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 948, dosar nr. 882, f. 8—13.

966

1944 noiembrie 1. **Comunicat al Consiliului Frontului Național-Democratic prin care se face apel la lupta pentru instaurarea unui guvern democratic.**

Comunicatul Consiliului Frontului Național-Democratic

De la publicarea Platformei Frontului Național-Democrat, îmbrățișată de cele mai largi mase populare, întreaga opinie democratică a țării cere un guvern al Frontului Național-Democrat.

Poporul român și-a exprimat în întruniri și demonstrații voința fermă ca țara să aibă un guvern al Frontului Național-Democratic, care să treacă imediat la înșăptuirea punctelor din Platforma sa, pentru a pune astfel capăt dezastrelui spre care este dusă România prin politica guvernului actual.

Conform cu interesele de viață ale țării și cu voința poporului, Consiliul Frontului Național-Democrat a făcut în repetate rânduri apel la concentrarea tuturor forțelor democratice ale României, chemînd Partidele Național-Țărănești și Național-Liberal să intre și ele în Frontul Național-Democrat. Conducerea acestor partide a refuzat, dovedindu-se potrivnică oricărei reale concentrări democratice.

În urma demisiei din guvern a celor doi miniștri, membri ai Consiliului Frontului Național-Democrat, întregul guvern și-a dat demisia.

De două săptămâni România nu mai are guvern.

Țara nu are încă guvernul Frontului Național-Democratic pe care îl cerea și continuă să-l ceară cu energie.

Situația dezastruoasă lăsată de către război poporului român, cu nimic ușurată de guvernul de după 23 August, s-a înrăutățit și mai mult în ultimele două săptămâni lipsite de guvernare.

În fața acestei stări de lucruri, consiliul Frontului Național-Democratic a hotărât să accepte ideea chiar a unui guvern de coaliție cu Partidele Național-Țărănesc și Național-Liberal, rămase în afara concentrării forțelor democratice.

Tratativele începute au fost lungi și anevoieioase. Punctul de vedere susținut de reprezentanții Frontului Național-Democratic a fost că înțelegerea trebuie făcută pe baza unui program de guvernare.

Punctul de vedere al celor două partide Național-Țărănesc și Național-Liberal era că înțelegerea trebuie făcută pe baza repartiției de portofolii.

Reprezentanții Frontului Național-Democratic au insistat în special asupra necesității expropriierii immediate a pământurilor marii proprietăți peste 50 de ha și a improprietății țărănilor săraci și lipsiți de pământ, a naționalizării Băncii Naționale și a marilor bănci, a naționalizării industriilor de bază cartelate, precum și asupra reformei fiscale. Toate acestea în cadrul Platformei Frontului Național-Democrat.

Reprezentanții Partidelor Național-Țărănesc și Național-Liberal au refuzat să accepte realizarea acestor reforme de către noul guvern. Preocuparea principală a acestor două partide a fost mărirea numărului ministerelor de la 12 la 20 și păstrarea în lotul lor a celor mai numeroase ministere, cuprindând pe cele mai însemnate ca atribuții.

Pentru a pune cît mai repede capăt crizei guvernamentale, adînc dăunătoare pentru țară, reprezentanții Frontului Național-Democratic au făcut o serie de largi concesii reprezentanților conducerii Partidelor Național-Țărănesc și Național-Liberal. Astfel, au acceptat un program minimal de guvernămînt, rezervîndu-și dreptul de a lupta mai departe pentru concentrarea forțelor democratice și pentru realizarea integrală a Platformei Frontului Național-Democrat.

Frontul Național-Democratic a făcut cele mai largi concesii în chestiunea portofoliilor, lăsînd Partidelor Național-Țărănesc și Liberal nouă dintre cele mai importante ministere, rămînd Frontul Național-Democratic, alcătuit din două partide: Partidul Comunist și Partidul Social-Democrat și trei organizații de masă: Uniunea Patrioților, Sindicalele Unite și Frontul Plugarilor n umai șase ministere.

Cu toate aceste concesii, conducerea celor două Partide Național-Țărănesc și Național-Liberal a ridicat în ultimul moment obiecțuni și pretenții menite să împiedice epurăția aparatului de stat, continuarea efortului de război și să saboteze armistițiul, deci să ducă mai departe practicile actualului guvern.

Atât dăunătoarele rezultate ale guvernării actuale, cît și tratativele duse cu Partidele Național-Țărănesc și Național-Liberal, dovedesc în mod clar că singura soluție salvatoare, în starea desperată în care se găsește țara, nu o poate da decât un guvern puternic, unit, realmente democrat, care să păsească neîntîrziat la înfăptuirea Platformei Frontului Național-Democrat.

Consiliul Frontului Național-Democratic face apel la toate forțele democratice înregimentate sau nu în Partidele Național-Țărănesc și Național-Liberal să lupte cu toată energia pentru un guvern al Frontului Național-Democratic.

Dacă conducerile Partidelor Național-Țărănesc și Național-Liberal nu au înțeles imperativele momentului politic actual, organizațiile și membrii acestor partide au datoria de a se pronunța și a începe imediat lupta, cu toată energia, pentru realizarea guvernării corespunzătoare intereselor de viață ale poporului român.

Consiliul Frontului Național-Democratic

■ „România liberă”, an II, nr. 78 din 1 noiembrie 1944, p. 1.

967

1944 noiembrie 1. Comunicate de presă în legătură cu criza de guvern din România și marea demonstrație organizată de Frontul Național-Democratic în București.

1 noiembrie 1944

Ieri spre seară a avut loc la București marea demonstrație a Frontului Național-Democratic. Pe străzi au manifestat nu mai puțin de 70 000 persoane.

Demonstrația a ținut peste patru ore. În fața palatului regal a avut loc întîlnirea formațiilor de manifestanți și au luat cuvântul membrii partidului și organizației Frontului Național-Democrat. S-a cerut imediata plecare a actualului guvern și formarea noului guvern, capabil să îndeplinească cerințele poporului expuse de Platforma Frontului Național-Democratic.

Criza de guvern din România nu a fost încă rezolvată. Național-țărăniștii caută prin toate mijloacele să o prelungescă.

Ziarul „Scînteia” scrie: „Au trecut mai mult de 2 luni de la 23 August, dar situația din țară rămîne neschimbată, aprovisionarea armatei suferă, condițiile de armistițiu nu sunt respectate, criminalii de război încă n-au fost trași la răspundere, transportul și aprovisionarea sunt în stare deplorabilă.

Blocul Frontului Național-Democrat a făcut toate eforturile ca să creeze un bloc unic democratic, pentru rezolvarea problemelor în curs. Tratativele cu național-țărăniștii pe de o parte și cu Blocul Național-Democratic, pe de altă parte, au durat o lună întreagă, fără să fi marcat vreun progres. Însistențele Frontului Național-Democratic pentru crearea coaliției democratice au rămas zadarnice”.

Ziarul „Tribuna poporului” scrie că după consiliul de la 28 octombrie situația nu s-a schimbat deloc.

După cum scrie ziarul, național-țărăniștii insistă ca la Afacerile Interne să fie numit un ministru neutru, ceea ce ar însemna ca politica internă de pînă acum față de criminalii de război să rămînă neschimbată și cer pentru partidul lor portofoliul Educației Naționale.

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Buletine, dosar nr. 1/1944, f. 22.

1944 noiembrie 1. Notă asupra problemelor discutate de generalul de corp de armată adjutant Constantin Sănătescu cu generalul-locotenent V.P.Vinogradov.

Sînt foarte bucuros să profit de această întrevedere cu dl general Vinogradov pentru a lămuri unele chestiuni de cea mai mare importanță pentru relațiunile între țările noastre.

În primul rînd este bine să se stie că opinia publică românească precum și partidele politice reprezentative sînt unanime în ce privește politica țării noastre față de Rusia Sovietică. Toți sînt de părere că colaborarea între cele două țări trebuie să se extindă și să se adîncească în toate domeniile și consideră această colaborare ca elementul fundamental al politicii externe a României.

Oricare ar fi divergențele de politică internă ce despart diferențele partide, unitatea este perfectă în ce privește politica externă. Această unitate deplină asupra principiilor esențiale ale politicii externe, care constituie condițiunea cea mai importantă de dezvoltare normală a oricărui stat, România a realizat-o. Ea este cu atît mai solidă cu cît a fost confirmată de o experiență tristă pe care poporul român nu o va putea uita și nu poate concepe să o repete vreodată.

Conducătorii sovietici pot deci pleca de la ideea că nici unul dintre partidele politice reprezentative românești nu poate merge mai departe decît altul pe calea colaborării cu Rusia Sovietică.

Tîn să declar și autorizez pe dl general să o repete că nu voi permite niciodată ca raporturile României cu Rusia Sovietică să fie tulburate.

Politica de colaborare cu Uniunea Sovietică se va extinde desigur și la problemele de organizare a păcii. Oricare ar fi formele internaționale de organizare a păcii pe plan general sau regional, elementul fundamental în aceste organizări va fi, pentru țara noastră, prietenia cu Rusia Sovietică.

Aceasta este în substanță politica externă a României. Nu văd absolut nici un obstacol important care s-ar putea opune la dezvoltarea ei. Un singur lucru ar putea produce în opinia publică românească unele rezerve: tendința unui partid politic care nu ar reprezenta cel puțin o parte destul de importantă a opiniei publice de a profita de actualele împrejurări pentru a se impune la conducere sau a-și asigura o participare disproportională cu valoarea sa reprezentativă reală sau cu mijloacele sale. Asemenea tendințe ar putea crea, în opinia publică, o oarecare neliniște, care ar putea fi de natură a descuștajă, într-o oarecare măsură, dorința fermă și sinceră a poporului român de a da un maximum de dezvoltare relațiunilor sale cu Rusia Sovietică și de a face toate sacrificiile pentru o cît mai strictă aplicare a armistițiului.

Este deci absolut necesar, în interesul însuși al dezvoltării raporturilor româno-sovietice și al aplicării armistițiului, ca nici un partid să nu aibă iluzia că ar putea fi susținut în revendicările sale pe planul politicii interne.

S-au produs anumite fenomene care în fond nu sînt desigur decît manifestări sporadice, întîmplătoare și lipsite de orice semnificație reală, dar care prin aspectele lor aparente pot da naștere la iluziuni ce nu sînt de natură a

favoriza o conciliere politică atât de necesară în momentul de față. Astfel, ofițeri sovietici au luat cuvîntul la anumite întruniri publice, iar acum cîteva zile la Galați, cînd cîteva sute de manifestanți au ocupat prefectura și primăria, se găseau printre ei și soldați sovietici. Asemenea fenomene sunt dintre cele mai dăunătoare. Îndrumările la moderație, la unitate, la înțelegere și la părăsirea mijloacelor de amenințare și de violență ar fi adevărata cale pentru a se promova interesele comune româno-sovietice și a se dezvolta o colaborare și o încredere cît mai perfecte în raporturile dintre țările noastre. Un exemplu concret îl constituie actualele negocieri în vederea formării noului guvern. Două dintre partidele ce ar urma să participe la acest guvern au acceptat propunerile ce li s-au făcut, deși ele susțin că aceste propunerile le rezervă o participare la guvern inferioară forței ce aceste partide o reprezintă în opinia publică. O altă grupare politică, ce ar urma de asemenea să figureze în guvern, nu a acceptat propunerile în chestiune, așa încît negocierile nu au putut duce, pînă în prezent, la nici un rezultat. Perspectivele de a se ajunge la un guvern reprezentînd un maximum de concentrare națională nu sunt deci, în acest moment, prea promîțătoare.

Dacă toate grupările politice ar face dovedă de un spirit egal de conciliere, criza ar putea fi rezolvată, asigurîndu-se astfel țării o atmosferă politică de unitate națională.

Desigur, însă, că spiritul de conciliere nu ar trebui să se limiteze la negocierile în vederea formării guvernului, ci că el ar trebui să continue în acțiunea însăși de guvernare. Dacă, guvernul o dată format, neînțelegările și întransigențele își vor face iarăși loc, acest guvern nu va putea fi de natură să asigure țării un regim politic normal.

Evident că s-ar putea pune întrebarea dacă un guvern politic direct ar fi soluțunea cea mai indicată. În momentul de față un guvern de specialiști sprijinit bineînțeles de principalele partide politice, ai căror șefi ar participa, sub forma de miniștri fără portofoliu, nu ar fi mai potrivit. Lipsa unei obișnuințe de colaborare între diferitele partide care nu au mai conlucrat pînă în prezent, cît și izbucnirea inevitabilă a pasiunilor, caracteristică reintroducerii unui regim democratic după o lungă perioadă de dictatură și asuprîre, constituie cauze reale care ar putea îngreuna misiunea unui guvern politic. Totuși, cum Frontul Național-Democratic susține că o participare la guvern a diferitelor formațiuni politice ar constitui soluțunea cea mai indicată, s-a acceptat această idee, dîndu-se astfel o dovedă evidentă a spiritului de conciliere de care sunt animate celelalte partide politice.

Oricum, tot ce ar putea încuraja tendința de colaborare între diferitele partide politice din România contribuie în același timp la dezvoltarea relațiunilor țării noastre cu Uniunea Sovietică și constituie un exemplu pe care toate țările vecine Rusiei nu pot lipsi de a-l imita. În acest mod se vor pune adevăratele baze ale unei politici realiste în Europa Orientală, politică ce este singura de natură a asigura menținerea durabilă a păcii în această regiune. Cazul României va constitui astfel un precedent politic important pentru întreaga Europă Orientală și va indica tuturor țărilor din această regiune adevărată cale de urmat în ce privește politica față de Uniunea Sovietică.

Orice, din contra, ar contribui la încurajarea spiritului de intransigență și a metodelor violente ale diferitelor partide politice în România va produce o atmosferă de neliniște ale cărei consecințe ar depăși frontierele țării noastre.

■ Arhivele Statului București, fond Casa Regală, Diverse, dosar nr. 21/1944, f. 1-4.

969

1944 noiembrie 2. Textul scisorii înmînate de către vicepreședintele Comisiei Aliate de Control, general-locotenent V. P. Vinogradov, generalului de corp de armătă adjutanț Constantin Sănătescu, președintele Consiliului de Miniștri.

Domniei sale

Domnului președinte al Consiliului de Miniștri,
General de corp de armătă adjutanț Sănătescu

Domnule prim-ministru,

Perioada de timp care s-a scurs din ziua semnării Convenției de armistițiu era pe deplin suficientă pentru ca guvernul român să înceapă executarea efectivă a clauzelor din Convenție.

Totuși Comisiunea Aliată de Control e nevoită să constate mersul cu totul nesatisfăcător al aplicării Convenției de armistițiu, ceea ce se explică prin lipsa dorinței necesare și a bunăvoiței din partea guvernului român de a asigura executarea clauzelor de armistițiu de către autoritățile românești.

Aceasta reiese din faptul că n-au fost îndeplinite acele articole ale Convenției pentru îndeplinirea cărora nu era nevoie de vreo pregătire specială și care nici nu sănătescă în funcție de oarecare dificultăți obiective.

Pentru exemplificare, putem să ne referim la art. 2 din Convenția de armistițiu.

Supușii germani și unguri, care trăiesc pe teritoriul României, pînă acum n-au fost toți internați, iar cei internați sunt întreținuți în condiții ce le permit cu impunitate zilnic să părăsească lagărul, să întrețină legături cu aderenții mișcării lor și să primească pachete fără nici un control. Astfel de condiții au favorizat dezertarea unor internați. Nu prin condiții obiective, ci numai prin lipsa de dorință, din partea guvernului român, de a îndeplini Convenția de armistițiu, se poate explica îndeplinirea cu totul nesatisfăcătoare a articolului 5 din Convenție ca urmare a cărui fapt, pînă acum, autoritățile românești n-au prezentat încă datele complete despre cetățenii sovietici și aliați, duși cu forță în România.

Asigurarea materială a acestor cetățeni nu se face, și din această cauză ei se află în condiții materiale grele.

Avem date care dovedesc că diferiții reprezentanți ai administrației românești încearcă, prin toate mijloacele, să influențeze asupra cetățenilor sovietici, convingîndu-i să nu se repatrieze în Uniunea Sovietică.

Articolul 8 din Convenția de armistițiu obligă guvernul român să nu permită exportul sau exproprierea diferitelor bunuri (inclusiv valorile și moneda)

apărînind Germaniei și Ungariei sau cetățenilor lor sau persoanelor care trăiesc pe teritoriul lor sau pe teritoriul ocupat de ei fără învoiearea Înaltului Comandament Aliat (Sovietic).

Totuși guvernul român n-a luat măsurile necesare ca prin darea unor legi și dispoziții corespunzătoare, precum și prin înfăptuirea controlului efectiv asupra situației bunurilor și valorilor indicate, să asigure aplicarea articolului 8 din Convenția de armistițiu.

Prin situația existentă, bunurile și valorile persoanelor indicate pot să fie înstrăinat fără nici un control, ceea ce este o încălcare a articolului 8 din Convenție.

Articolul 11 din Convenția de armistițiu este în mod vădit ignorat de către guvernul român.

Intr-o lună și jumătate, guvernul român n-a făcut în realitate nimic pentru aplicarea articolului 11 din Convenția de armistițiu și numai în urma presiunii Comisiunii Aliate de Control dl ministru Christu a prezentat, de abia în a doua jumătate a lunii octombrie, propunerile sale pentru despăgubire și trebuie să remarcăm că aceste propuneri sunt absolut nesatisfătoare în ce privește conținutul lor și dovedesc lipsa de dorință de a se ocupa în mod serios și practic de despăgubiri pentru pagubele pricinuite Uniunii Sovietice de către România.

Îndeplinirea articolului 12 din Convenția de armistițiu, cu privire la restituirea bunurilor aparținând Uniunii Sovietice, nu numai că nu este forțată, ci de fapt este împiedicată de către autoritățile românești.

Pînă la 20 octombrie, adică peste o lună după semnarea armistițiului, s-au primit din partea dlui ministru Christu date cu totul nesatisfătoare și necomplete despre locurile unde se află în prezent instalațiunile transportate din U.R.S.S., pe cînd aproape la fiecare întreprindere colaboratorii Comisiunii Aliate de Control descoperă mari cantități de mașini și instalații, strunguri, tractoare și alte bunuri. În același timp au loc multe cazuri de demontare a instalațiilor, vînzarea acestora unor particulari și tăinuirea lor, autoritățile românești rămînînd cu totul inactive față de această situație. Instalațiile se sustrag și se strică.

Pînă în momentul de față guvernul român n-a făcut nimic în vederea stabilirii responsabilității particularilor pentru sustragerea de la predarea bunurilor transportate din U.R.S.S., care sunt tăinuite și de seori se revînd.

Organizația de sub conducerea generalului Cassian, creată pentru înfăptuirea restituirii bunurilor sovietice, lucrează în mod absolut nesatisfăcător, din care cauză și expedierea bunurilor se face într-un mod inadmisibil de încet.

Numărul exemplelor asemănătoare se poate înmulți și mai mult, dar chiar și dovezile arătate mai sus sunt suficiente pentru a se constata prezența sabotajului din partea autorităților românești și în activitatea guvernului român în chestiunea respectării clauzelor armistițiului.

O asemenea stare de lucruri nu mai poate fi suportată.

Îndeplinirea în termenul cel mai scurt a clauzelor Convenției de armistițiu este obligația guvernului român, de la executarea cărora guvernul român, pînă în prezent, se sustrage în mod sistematic.

Această sustragere se exprimă prin tărgănanarea înfăptuirii clauzelor de armistițiu, prin prezentarea de propuneri vădit neseroioase și în mod anticipat cunoscute ca inacceptabile pentru guvernul sovietic, privind metodele de îndeplinire de către România a obligațiunilor sale din articolul 11 al Con-

venție de armistițiu, prin încercările de a prețui mărfurile furnizate în contul acestor obligațiuni cu prețuri umflate peste măsură etc.

Comisiunea Aliată de Control CERE ca guvernul român să cumele această politică de tărgănare a îndeplinirii obligațiunilor luate asupra-și prin Convenția de armistițiu de la 12 septembrie și să se apuce, în mod serios, de asigurarea îndeplinirii rapide și conștiincioase a tuturor clauzelor de armistițiu.

Comisiunea Aliată de Control atrage atenția guvernului român asupra întregii seriozități a situației create în privința îndeplinirii armistițiului de la 12 septembrie a.c. și cere ca fără întârziere să fie luate măsuri care să asigure îndeplinirea Convenției.

Locuitorul președintelui Comisiunii Aliate de Control
în România

General-locotenent Vinogradov

Şeful de stat major a Comisiunii Aliate de Control
General-maior din gardă Vasiliev

Textul acestui document a fost înmînat de către vicepreședintele Comisiunii Aliate de Control, dl general-locotenent Vinogradov, în ziua de 2 noiembrie 1944, dlui general de corp de armată adjutant Sănătescu, președintele Consiliului de Miniștri.

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Presă internă, dosar nr. 2/1944, f. 24-26.

970

1944 noiembrie 2, Moscova. Scrisoare a lui A. I. Vișinski, prim-locuitor al comisarului pentru afaceri externe al U.R.S.S., adresată lui A. Clark-Kerr, ambasadorul britanic la Moscova.

Moscow, 2 November, 1944

Secret

Dear Mr. Ambassador,

With reference to your letter of 26th October about Roumania I consider it necessary to state that the British Government's information about the strained situation in Roumania, if compared with the details available to the Soviet authorities, shows that the aforementioned situation is connected, chiefly, with the tendency of certain Roumanian political groups to escape from or delay the fulfilment of the armistice terms and not with the behaviour of any particular detachments. As regards the question of the disarmament by the Roumanian authorities of all non-Government groups and organizations in

Roumania, the necessary steps in that direction are being taken by the Soviet High Command which is directing the activities of the Allied Control Commission in Roumania.

Please accept, Mr. Ambassador, the assurance of my very high esteem.

(Signed) A. Vyshinski

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme Anglia, r. 404, c. 182 – 183, Foreign Office, Political, London, F.O. (371), vol. 43 989, f. 50 – 51.

Secret

Moscova, 2 noiembrie 1944

Domnule ambasador,

Referitor la scrisoarea dv. din 26 octombrie despre România, consider necesar să vă declar că informațiile guvernului englez despre situația încordată din România, dacă le comparăm cu detaliile de care dispun autoritățile sovietice, arată că situația amintită este legată îndeosebi de tendința anumitor grupări politice din România de a se eschiva sau de a întîrzi punerea în aplicare a condițiilor armistițiului și nu de manifestarea unei mari indiferențe. În ceea ce privește problema dezarmării tuturor grupărilor neguvernamentale și a organizațiilor din România, sînt luate măsurile necesare în această privință de către Înaltul Comandament Sovietic care conduce activitatea Comisiei Aliate de Control din România.

Vă rog să primiți, domnule ambasador, asigurarea finală a mele stime.

A. Vișinski

971

1944 noiembrie 2, Moscova. Telegramă a ambasadorului britanic la Moscova A. Clark-Kerr, care redă răspunsul lui A. I. Vișinski la unele probleme ridicate de ambasadorul britanic referitoare la despăgubirile de război ce urmau să fie plătite de țările invinse.

From Moscow to Foreign Office

Sir A. Clark-Kerr
2 November 1944

Vyshinsky has now replied on the following lines.

He states that the Soviet Government agree with the principle put forward by his Majesty's Government that each country with claims on Germany and her allies in Europe must receive at the final settlement such fair shares of the total reparations as shall be agreed. But the Soviet Government do not consider that fixing a figure in the Roumanian and Finnish

armistices violates the above principle as the main volume of reparation payments will come from Germany.

3¹. Vyshinsky points out that my letter to him of April 11, did not object to the principle of fixing a definite figure in the case of Finland. He then repeats the argument used by M. Molotov during the discussions of both the Finnish and Roumanian armistice (grp. undec.? negotiations) that the Soviet public would not understand leaving the indemnity unspecified for an indefinite time in view of the enormous destruction and looting by the Roumanian troops in particular and also by the Finnish.

4. As regards the size of the Roumanian indemnity figure, Vyshinsky says that the Soviet Government's statements to His Majesty's Government show the amount of three hundred million dollars does not even cover one fifth of direct losses of plant, buildings and so on caused to the Soviet Union by Roumania. These losses were so great that the Soviet Union had decided not to present demands for production losses during that period. 300,000,000 dollars must therefore be regarded as a minimum. Vyshinsky states there is (grp. undec.) no ground for the fears of His Majesty's Government that this amount will interfere with Romania's capacity to deliver (grp. undec.? commodities). The information at the Soviet Government's disposal indicates that the figure is in no way excessive.

5. Vyshinsky says nothing about the figure in the Finnish armistice.

6. He concludes by saying that the Soviet Government cannot therefore regard as well founded the two considerations in paragraph 2 of your telegram No. 223² Citizen as applying either in the Roumanian or Finnish case.

7. Full text by bag.

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme Anglia, r. 401, c. 497, Foreign Office, Political (371), London, F.O., vol. 44012, f. 31.

De la Moscova către Foreign Office

Domnul A. Clark-Kerr
2 noiembrie 1944

Vișinski a răspuns în următorul sens:

Afirmă că guvernul sovietic este de acord cu principiul expus de guvern Maiestății sale ca fiecare țară care are pretenții la <despăgubiri din partea> Germaniei și aliaților ei din Europa trebuie să primească, la reglementarea finală, acele părți echitabile din totalul despăgubirilor, după cum se va cădea de acord. Guvernul sovietic nu consideră însă că încalcă principiul de mai sus fixând o cifră în cazul armistițiilor încheiate cu România și Finlanda, întrucât cea mai mare parte a plășilor despăgubirilor se va obține de la Germania.

3¹. Vișinski arată că scrisoarea pe care i-am adresat-o la 11 aprilie nu se opune la stabilirea unei sume precise în cazul Finlandei. El repetă apoi

¹ Așa în original.

argumentul folosit de Molotov în timpul negocierilor armistițiilor cu Finlanda și România, că opinia publică sovietică nu ar înțelege să lase nespecificată pe termen nelimitat suma despăgubirilor, având în vedere distrugerile enorme și jafurile comise, în special de trupele române, și de asemenea, de finlandezii.

4. În ceea ce privește mărimea cifrei despăgubirilor datorate de România, Vișinski spune că în declarațiile guvernului sovietic adresate guvernului Maiestății sale se arată că suma de 300 milioane de dolari nici măcar nu acoperă o cincime din pierderile reale de uzine, clădiri și altele provocate Uniunii Sovietice de România. Aceste pierderi au fost atât de mari, încât Uniunea Sovietică a hotărât să nu formuleze pretenții pentru pierderile de producție din acea perioadă. Suma de 300 000 000 de dolari trebuie, în consecință, considerată ca fiind minimă. Vișinski afirma că nu există motive ca guvernul Maiestății sale să se temă că această sumă va depăși capacitatea de livrare a României. Informațiile deținute de guvernul sovietic arată că suma nu este, în nici un caz, exagerată.

5. Vișinski nu amintește nimic de cifra prevăzută în armistițiul cu Finlanda.

6. El arată în concluzie că guvernul sovietic nu poate, în consecință, să socotească drept fundamentate cele două considerente din paragraful 2 al telegramei dv. nr. 223², ca aplicându-se fie la cazul României, fie la cel al Finlandei.

7. Textul integral prin valiză diplomatică.

972

1944 noiembrie 3. Îndemnul patriarhului Nicodim către credincioși și cler.

Iubiții mei fii duhovnicești,

Cînd marea vieții se învolburează, glasul cîrmaciului trebuie să se facă mereu auzit. De aceea și cuvîntul nostru către voi se repetă mai des decît în alte timpuri.

Vremurile pe care le trăim, vremuri de grele încercări pentru întreaga omenire, dar cu osebire pentru țara noastră, cer de la toți fiili ei sforțări neobișnuite pentru a putea ieși la liman. Avem de luptat cu lipsuri materiale și cu răvășiri sufletești, avem de vindecat răni trupești și sufletești, toate urmări ale războiului.

Pentru aceasta e nevoie de trudă multă, de suțoare, de spirit de jertfă, de înțelegere între toți fiili țării, de ascultarea stăpînirii și de multă, de foarte multă credință și nădejde în ajutorul lui Dumnezeu, fără de care nimic nu putem izbuti, căci „Nădejdea mea este Tatăl, scăparea mea este Fiul, acoperămîntul meu este Duhul Sfînt, Treime Sfîntă slavă ție”.

Toți trebuie să fie la datorie: plugarul la munca ogorului, meșteșugarul la atelier și la meșteșugul lui, slujbașul neadormit la slujba lui și ostașul la apărarea țării. Pentru fiecare din aceste categorii de muncitori se cere mai mult ca niciodată muncă, unire și vîghere continuă.

² Telegrama Foreign Office-ului la care se referă diplomatul britanic nu se află pe microfilm.

182

Tara s-a găsit la o aşa cotitură a destinului său, încât fiecare e dator să mulțumească lui Dumnezeu că a binecuvântat-o cu un rege tânăr și înțelept care să fie în stare să schimbe macazul destinului ei prin actul de la 23 August 1944. Din această zdruncinătură însă, prin care țara s-a salvat de la o distrugere nemaipomenită, s-au resimțit toate mădularele ei, aşa încât fiecare să caute de acum împlinirea datoriei numai în pace și în liniște, întocmai ca un organism după o boală cumplită.

În mîinile plugarului stă posibilitatea de hrană a tuturor fiilor acestei țări. Cunosc toate lipsurile plugarului din momentul de față, dar îmi dau seamă și de marea răspundere pe care el o are pe umeri, cît și de cumințenia cu care trebuie să-și urmărească îndatoririle acum cînd pretutindeni au fost stînjenite muncile cîmpului atît de mult. Așadar fiecare să muncească cu rîvnă, neprecupeșind timpul, pentru a aduna totul de pe cîmp și a însămînța cît mai multe ogoare, căci lipsa mîncării este cel mai rău sfătitor al omului.

Jalea ce ți-o provoacă în suflet dărîmăturile din orașe arată de asemenea ce cîmpuri întinse de muncă au meșteșugarii tuturor breslelor și ce mare trebuie să le fie încordarea la muncă.

Iar rănilor timpurilor grele pe care le supraviețuim îndeamnă pe fiecare slujbaș să fie la datorie, de la cel mai mare pînă la cel mai mic, toți deo-potrivă de necesari în posturile ce ocupă.

La hotare ostașii noștri își fac cu prisosință datoria. Spiritul lor de jertfă a stîrnit admirăția lumii și a atras lauda comandanților oștirilor aliate. Pe umerii lor apăsă povara cea mai grea. Ei jertfesc totul, pînă și viața. Jertfei lor și ajutorului armatei aliate sovietice le datorăm eliberarea Ardealului cotropit. O înrățire de arme care amintește și înrățirea de credință pravoslavnică, care a fost și va fi.

De aceea îndemnul nostru părintesc se îndreaptă către toți fiii țării să-și încordeze puterile de muncă pe ogoare, în fabrici, în ateliere și în birourile tuturor autorităților. Căci munca este sănătate pentru trup și aducătoare de bucurii. Munca este sfințită de însuși Dumnezeu, care binecuvîntează pe cei vrednici care-și înmulțesc talanții. Sfînta Scriptură osîndește pe cel ce nu muncește spunînd: „Nici să nu mânânce” (II Tesalonicieni, 3, 10).

Prin muncă se dă hrană lumii aici pe pămînt și tot prin muncă se pregătește și raiul.

Munca și cu rugăciunea, după învățătura bisericii creștine săint cele două aripi care înalță pe om la Dumnezeu; el ne poruncește să ne rugăm și să muncim ca să putem să-i împlinim poruncile, aşa încât fiecare să poată da un răspuns bun în ziua cea mare a Judecății. Căci cine nu muncește nu poate da îmbrăcămînt celui gol, n-are de unde să dea mîncare celui flămînd, acela nu poate împlini nici o poruncă a dragostei către aproapele său.

Iubiții mei fii duhovnicești,

Cît de scump este timpul mai ales acum! Nu vi-l pierdeți în gîlcevi și învățbiri de tot felul, care nu aduc decît pagubă și pentru trup și pentru suflet, ci „dragostea voastră să sporească din ce în ce mai mult, însotită de cunoștință și de toată simțirea, ca, cunoscînd ce este mai bun, să fiți curați și fără poticnire în ziua lui Hristos” (Filipeni 1,9–10).

Vă îndemn „să vă purtați în chip vrednic de Domnul și să-i plăceați în toate, rodind tot felul de fapte bune, sporind în cunoștința de Dumnezeu și întăriindu-vă toate puterile prin puterea lui cea slăvită, ca să suferiți toate cu răbdare și voie bună” (Coloseni, 1,10–11).

Multe a avut de îndurat neamul românesc în tot trecutul lui, dar din toate a ieșit biruitor prin înțelepciunea ocîrmuitorilor lui prin strădania lui și mai cu seamă prin ajutorul lui Dumnezeu, căruia i-a rămas credințios în totdeauna.

Biserica i-a fost cetate! Aici a fost tăria lui de totdeauna de nu l-au putut doborî nici cele mai năpraznice furtuni venite asupra lui. Aici să ne căutăm și noi reazim și scăpare. Adăpați-vă pururea din izvorul dreptei credințe, ducîndu-vă în toate duminicile și sărbătorile la sfintele slujbe, pe care să le ascultați cu toată evlavia, ca Dumnezeu să vă binecuvînteze munca voastră pentru că „de n-ar zidi Domnul casa, în zadar s-ar osteni zădorii; de n-ar păzi Domnul cetatea, în zadar ar veghea păzitorii. În zadar vă sculați dis-de-dimineață, în zadar sedeți pînă tîrziu și mîncăti pîinea necăjită, dacă nu v-ar da Domnul pacea iubitului său” (Ps. 126, 1–2).

Nu nesocotîți sfaturile și îndemnurile păstorilor voștri duhovnicești.

Iubit cler,

Spre voi se îndreaptă nădejdile pregătirii unei lumi mai bune decît cea care suferă acum. Mai mult ca oricînd vi se cere să fiți „lumină lumii” (Matei, 5, 14). Fiți povătuitori zeloși ai păstorîtilor voștri și în treburile gospodărești și în cele duhovnicești: „Sfătuți pe cei fără rînduială, mîngîiați pe cei întristați, sprijiniți pe cei slabî și fiți îndelung răbdători către toții” (I Tesalonicieni 5, 14). Fiți în frunte la toate și vegheați necontenti. Slujiți Domnul cu frică și cutremur și stăruiți necontenti la rugăciune către Dumnezeu. Osteniți-vă neîncetat în răspîndirea cuvîntului dumnezeiesc. Vremurile actuale cer imperios acest lucru. Vi-l cere chemarea voastră de sfînțitori și propovăduitori, vi-l cere însuși Dumnezeu, a cărui poruncă este să propovăduiți „cu timp și fără timp”.

De la nici un alt slujbaș al țării nu se cere astăzi mai multă rîvnă ca de la voi. Arătați-vă vrednicî de nădejdile care se pun în voi și roadele vor fi îmbelșugate și pentru biserică și pentru patrie. Propovăduirea să vă fie unită cu o viațuire pilduitoare, ca cei ce sînteți numiți: „sarea pămîntului” (Matei 5, 13).

Iubit cler și popor,

Fără buna orînduială nici o obște omenească nu poate dăinui. Ea e trebuitoare atît în viața de familie, cît și în cea a satelor și orașelor și cu atît mai mult în cea a statelor. De aceea și rînduiește Dumnezeu pe unii în fruntea treburilor obștești și cere tuturor să-i asculte: „Supuneți-vă înaltelor stăpîniri, pentru că nu este stăpînire fără numai de la Dumnezeu, iar stăpînările care sînt de Dumnezeu sînt rînduite” (Romani, 13, 1).

Încordați-vă toate puterile ființei voastre și întăriți-vă credința în Dumnezeu, ale cărei roade le-ați și văzut în încercările pe care le-ați trăit pînă acum.

Sporiți iubirea dintre voi, cunoscînd că „Toată împărația care se dezbină înăuntrul său se pustiește” (Matei, 12, 25).

Darul Domnului nostru Isus Hristos și dragostea lui Dumnezeu Tatăl și împărtășirea Sfîntului Duh să fie cu voi toți.

Nicodim
Patriarhul României

■ „Timpul”, an VIII, nr. 2 685 din 3 noiembrie 1944, p. 7.

973

1944 noiembrie 4. Comunicat cu privire la constituirea noului guvern condus de generalul de corp de armată Constantin Sănătescu.

Astăzi 4 noiembrie 1944, domnul general C. Sănătescu, președintele Consiliului de Miniștri, și-a luat rămas bun de la membrii guvernului demisionat, care au fost convocați la ora 11 la Președinție.

După demisia guvernului prezentată Maiestății sale regelui de către domnul președinte al Consiliului de Miniștri, general de corp de armată adjutant C. Sănătescu, Maiestatea sa regele a binevoit a însărcina cu formarea guvernului din nou pe domnul general Sănătescu.

Ca urmare a tratativelor următe cu toți factorii politici ai țării, domnul general Sănătescu a constituit nouă cabinet de largă colaborare politică. Lista definitivă a noilor miniștri a fost prezentată Maiestății sale regelui și va apărea în „Monitorul oficial” de mîine.

Luni dimineața noii miniștri își vor lua în primire departamentele.

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Presă internă, dosar nr. 2/1944, f. 28.

974

1944 noiembrie 4. Comunicat al Frontului Național-Democratic în legătură cu soluționarea crizei guvernamentale.

Consiliul Frontului Național-Democratic, în ședință convocată aseară la ora 9.30, ascultînd raportul delegaților săi, constată următoarele:

Dnii general Sănătescu și dr. Petru Groza s-au străduit în ultimele 2 zile pentru formarea unui guvern de coaliție democratică. Ei au fost ajutați în aceste străduințe de Consiliul F.N.D., care a făcut toate concesiunile cerute. S-a căzut de acord atât asupra programului de guvernare cât și asupra repartiției portofoliilor ministeriale și a subsecretariatelor, pînă la ultimele detalii.

În momentul însă al constituirii guvernului, cînd formalitățile pentru redactarea decretelor erau făcute și cînd întreaga aparatură necesară publi-

185

cării lor în „Monitorul oficial” era pusă în stare de funcțiune, deci în ultimul moment, dl Iuliu Maniu a ridicat noi pretenții, care au împiedicat alcătuirea guvernului.

Fără știrea conducerii Partidului Național-Liberal, a propus un al doilea vicepreședinte din partea liberalilor, refuzând să dea lista ministrilor Partidului Național-Tărănesc, pentru a împiedica astfel formarea guvernului.

Această ultimă zădănicire a formării guvernului din partea dlui Iuliu Maniu merge pe linia prelungirii crizei, consecvent urmată în ultima lună.

Dacă aseară țara nu a avut un guvern nou, aceasta se datorează modificărilor de ultimă oră aduse de dl Iuliu Maniu.

În această situație, Consiliul Frontului Național-Democratic declină orice răspundere pentru consecințele incalculabile care decurg pentru întregul popor.

Pentru faptul că în fața țării care așteaptă cu nerăbdare, ca și în fața Aliaților, România nu se poate prezenta încă cu un guvern de coaliție democratică, răspunderea o poartă dl Iuliu Maniu și conducerea Partidului Național-Tărănesc.

Dacă pînă azi la ora 9 dimineață nu vom avea guvern pe baza înțelegerii stabilite, Frontul Național-Democratic va păși la acțiunea directă pentru soluționarea crizei de guvern, în interesul suprem al poporului român și al obligațiunilor pe care și le-a luat față de Națiunile Unite.

■ „Timpul”, an VIII, nr. 2 687 din 5 noiembrie 1944, p. 3.

975

1944 noiembrie 4. Moțiune votată de Frontul Plugarilor, în cadrul conferinței din 1–3 noiembrie 1944, cu privire la sprijinirea Platformei Frontului Național-Democratic.

Moțiunea Frontului Plugarilor votată la Congresul de la București

Noi delegații organizațiilor Frontului Plugarilor din Ardeal și Banat, din Oltenia și Muntenia, din Moldova și Dobrogea. Întruniti la sediul Comitetului Central al F.P. din București, str. general Angelescu nr. 93, în zilele de 1, 2 și 3 decembrie 1944, am examinat următoarele probleme care se pun astăzi atât pentru țară și cât pentru plugăriime.

1. Situația economică și politică a țării în momentul actual.
2. Rolul Frontului Plugarilor ca organizație componentă a F.N.D.
3. Situația organizatorică a F.P. Rapoartele delegaților din regiuni.
4. Planul de muncă al F.P. în munca satelor.
5. Metodele de muncă.
6. Diverse.

1. Examinînd situația politică internă și externă creată la 23 August prin armistițiul cu Uniunea Sovietică și prin răsturnarea regimului criminalului Antonescu — sluga mîrșavă a lui Hitler — constatăm că datorită poli-

186

ticii reacționare a guvernului trecut — politică de tergiversare și complicitate cu forțele fascismului intern — țara noastră a ajuns pe marginea unei catastrofe interne și externe, a ajuns pe punctul de a fi declarată de Aliați ca o țară care nu-și respectă angajamentele, ca o țară care nu prezintă garanții materiale și morale de sinceră colaborare cu Aliații pe linia aplicării armistițiului și securității colective.

2. Față de această primejdie, reală și imediată, de a pierde onoarea și demnitatea națională în fața marilor noștri aliați în frunte cu generoasa republiească muncitorească și țărănească, Uniunea Sovietică.

Conferința salută cu bucurie constituirea guvernului F.N.D. și în numele plugărimii organizate din toată țara declară solemn că va sprijini acest guvern în măsura în care va îndeplini cerințele de bază ale poporului producător, formulate în Platforma F.N.D., platformă la care Comitetul Central al mișcării noastre a aderat de la început.

Numai aplicând cu hotărire și sfîrșenie această Platformă, numai oferind securitatea internă și externă maselor muncitoare de la sate și orașe actualul guvern se va bucura de sprijinul, de colaborarea și entuziasmul acestor largi mase populare.

Examinind problema rolului F.P. în cadrul F.N.D. sub toate aspectele, am constatat că Frontul Plugărilor are marea misiune să organizeze toate energiile imense din sectorul agrar al țării, făcând din ele armata uriașă de multe milioane care să acționeze sub comandamentul unitar al F.N.D., că Frontul Plugărilor este astăzi prima organizație țărănească pornită de jos în sus, care a făcut pactul de alianță cu Frontul Unic al clasei muncitoare de la orașe în cadrul F.N.D.

Luându-și angajamentul solemn să sprijine revendicările muncitorilor manuali și intelectuali de la orașe, în schimb aceștia luându-și la rîndul lor angajamentul să sprijine revendicările arzătoare ale țărănimii, ajutând-o totodată și în lupta de organizare și luminare a maselor atât de necesară pentru a aduce aportul său, corespunzător numărului, în lupta și munca de construcție a lumii noi.

3. Pentru a-și îndeplini toate aceste angajamente luate în fața întregii țări, conferința a studiat și constituț un plan de muncă bine precizat și a repartizat sarcinile pe sate, plăși, județe și regiuni. A verificat încă o dată metodele de muncă în conformitate cu rezultatele experiențelor făcute pe teren de echipele sale de propagandă și organizare în noua situație creată după 23 August a.c.

În spiritul acestui plan de muncă conferința hotărăște:

a) Să editeze la București gazeta „Frontul Plugărilor”, ca organ central și ideologic al mișcării, având însăși colaborarea țărănilor și dându-i un tiraj nemaivăzut de o gazetă țărănească.

b) Să tipărească broșuri pentru plugari, care să lumineze cu de-amănuntul atât linia programatică a F.P. cît și chestiunile arzătoare ale sufletului țărănesc — adică problemele politice, culturale pe care înțelege să le susțină și realizeze F.N.D. față de lumea nesfîrșită a satelor, menținută în întuneric de toate regimurile hitleriste pseudodemocratice de pînă acum.

c) Să convoace peste o lună o nouă conferință mult mai largă, în care să fie reprezentate nu numai toate regiunile mari ale țării, ci toate județele, cuprinzînd și județele din Ardealul de nord, dezrobit de curînd, unde F.P.

a avut organizații încă din 1936, urmând noi astfel să înfăptuim într-adevăr lozinca unirii tuturor plugarilor din această țară într-un singur front de neînvins.

Conferința face apel către plugarii din întreaga țară să răspundă la chemarea de luptă, încolonindu-se în Frontul Plugarilor, aceasta fiind organizația lor firească.

Conferința îndreaptă de asemenea apelul său către cărturarii satelor, către învățătorime în primul rînd și către intelectualii de la orașe, porniți mulți dintre ei de la brazdă, cerîndu-le să iasă din neutralitate, să-și amintească doina țărănească și cîntecul de leagăn și să devină astfel apostolii luminării satelor, soldații dezinteresați ai organizării plugărești în vederea ridicării acestei țări la adevărata mîndrie și demnitate națională.

Să iubească poporul prin fapte nu prin cuvinte și poezii și să-și amintească mereu ca un memento cuvintele cîrmaciului ideologic al revoluției din 1848

— Simion Bărnuțiu:

„Mergeți cu poporul ca să nu rătăciți !“

Conferința își încheie lucrările cu încrederea nezdruncinată că acum plugărimea acestei țări va dovedi că a devenit majoră și că va înțelege pe deplin deviza luminoasă a Frontului Plugarilor.

„Plugari din toate colțurile țării, uniți-vă cu noi !“.

București, 4 noiembrie 1944

■ „Scînteia“, an I, nr. 54 din 13 noiembrie 1944.

976

1944 noiembrie 4. Decret regal de numire a președintelui Consiliului de Miniștri.

Mihai I,

Prin grația lui Dumnezeu și voința națională, rege al României,

La toți de față și viitor, sănătate.

Văzînd demisia ce ne-a fost prezentată;

În baza dispozițiilor art. 88 din Constituție și art. 1, alin. 1 din Legea pentru organizarea ministerelor,

Am decretat și decretăm:

Art. unic. Dl general de corp de armătă adjutant Constantin Sănătescu se numește președinte al Consiliului de Miniștri și ministrul ad-interim al Departamentului Războiului.

Dat în București la 4 noiembrie 1944.

Nr. 2 149

Mihai

■ „Monitorul oficial“, nr. 257 din 5 noiembrie 1944, p. 7181.

1944 noiembrie 4. Decretul regal de numire a ministrilor în guvernul nou constituit.

Mihai I

Prin grația lui Dumnezeu și voința națională,
rege al României,

La toți de față și viitori, sănătate.

În baza dispozițiunilor art. 88 din Constituție și art. 1 și 2 din Legea
pentru organizarea ministerelor,

Am decretat și decretăm

Art. 1. Domnul Petru Groza se numește vicepreședinte al Consiliului
de Miniștri;

Art. 2. Se numesc miniștri secretari de stat domnii:

Lucrețiu Pătrășcanu, la Departamentul Justiției;

Constantin Vișoianu, la Departamentul Afacerilor Străine;

Gheorghe Pop, la Departamentul Cultelor și Artelor;

Constantin Brătianu, la Departamentul Producției de Război;

Niculae Penescu, la Departamentul Afacerilor Interne;

Mihail Romnceanu, la Departamentul Finanțelor;

Profesor Daniel Danielopol, la Departamentul Sănătății și Asistenței
Sociale;

Aurel Leucuția, la Departamentul Economiei Naționale;

Profesor Ion Hudiță, la Departamentul Agriculturii și Domeniilor;

Ștefan Voitec, la Departamentul Educației Naționale;

Lothar Rădăceanu, la Departamentul Muncii;

Profesor inginer Gheorghe Nicolau, la Departamentul Asigurărilor
Sociale;

Gheorghe Gheorghiu-Dej, la Departamentul Comunicațiilor;

Virgil Solomon, la Departamentul Lucrărilor Publice;

Profesor Gheorghe Fotino, la Departamentul Cooperației;

Profesor Gheorghe Vlădescu-Răcoasa, la Departamentul Minorităților;

Art. 3. Se numesc subsecretari de stat:

La Președinția Consiliului de Miniștri, domnii:

general de brigadă Dimitrie Dămăceanu, pentru legătura cu Alianții și
aplicarea armistițiului;

Sabin Manuilă, pentru Organizarea statului;

Lucian Burchi, pentru Aprovizionare.

La Ministerul Afacerilor Interne, domnii:

general de brigadă Virgil Stănescu, pentru Siguranța statului;

Dimitrie Nistor și

Teohari Georgescu, pentru chestiuni administrative;

La Ministerul Războiului, domnii:

general Ilie Crețulescu, pentru Armata de Uscat;

contraamiral Roman August, pentru Marină;
general Gheorghe Vasiliu, pentru Aviație;

La Ministerul Finanțelor domnul:
Emil Ghilezan;

La Ministerul Educației Naționale, domnii:
profesor Victor Papacostea și
Dimitrie Căpățineanu;

La Ministerul Producției de Război, domnul:
Constantin Zamfirescu;

La Ministerul Agriculturii și Domeniilor, domnul:
Zăroni Romulus;

La Ministerul Economiei Naționale, domnul:
inginer Tudor Ionescu;

La Ministerul Comunicațiilor, domnul:
Mihail Răutu.

Dat în București la 4 noiembrie 1944

Mihai R.

Președintele Consiliului de miniștri,
General de corp de armată adjutant
Constantin Sănătescu

nr. 2150

■ „Monitorul oficial”, nr. 257 din 5 noiembrie 1944, p. 7 181 – 7 182.

978

1944 noiembrie 4. Comunicat al Marelui Stat Major privind luptele duse de
armata română pe Tisa superioară și interceptarea căii ferate Szolnok –
Budapesta.

În Ungaria de nord-est trupele noastre au terminat acțiunea de curățire
a malului sudic al Tisei, prin acțiuni locale încununate de succes.

Mai la vest, vînătorii noștri de munte au realizat printr-o acțiune îndrăz-
neață un cap de pod peste Tisa.

Între Tisa și Dunăre trupele române care luptă în legătură cu forțele
sovietice au continuat să înainteze cu vigoare spre nord, interceptînd calea
ferată și șoseaua Szolnok-Budapesta.

În această operațiune s-a realizat o exemplară și strînsă cooperare între
o unitate blindată sovietică și cavaleria română, care a însoțit și a luptat urcată
pe puternicele tancuri ale trupelor aliate.

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 948, dosar nr. 869, f. 139.

190

1944 noiembrie 4, Moscova. Relatare a lui A. Clark-Kerr, ambasadorul Marii Britanii în U.R.S.S., asupra unei con vorbiri cu A. I. Vișinski despre bunurile evacuate de sovietici din România.

From Moscow to Foreign Office

4th November 1944

Immediate

<1> At the request of Mr. Molotov who was busy the United States Chargé d'Affaires and I called on Vyshinski last night. My United States colleague had had no instructions but his representations were in the same sense as mine. We found Vyshinski not unprepared to meet them.

2. He said that memoranda which we left with him would be examined and facts verified. Meanwhile he could tell us at once that he did not understand the concern we shewed because property that was being 'taken away was German and taking it was in accordance with the armistice terms. His information shewed that it was "tubes" (he knew nothing of the removal of machinery) sent by the Germans to Roumania for despatch to Baku when they thought they were about to capture that town. The Soviet Government saw no reason why tubes should not now reach their destination, where it was in everybodys interest to improve the oil industry.

3. When we again explained the facts as we knew them and claimed the material in question to be the property of Anglo-American companies, Vyshinski reiterated his statement that it was German and added that it would be useful to establish the date of its importation into Roumania — whether this had been before or during the war. The Control Commission had indentified it as German and the British member had admitted seeing the German marks or origin on it. The general question of Roumanian economy had not been overlooked. The stock of tubes was so large that removal of a quantity of them would not disturb production of the Roumanian oilfields. Soviet Government had no intention of touching anything that belonged to British and American companies and if it could be shewn that the property in question was Anglo-American, it would be left. But facts must be verified.

4. In reply, my United States colleague and I urged that nothing should be done except by agreement between people on the spot. Vyshinski admitted that we and the Americans should have been consulted and said again that he would go into the whole question.

Please pass immediately to Bucharest and Caserta.

■ Arhivele Statului Bucuresti, colectia Microfilme Anglia, r. 408, c. 505—506, Foreign Office, Political (371), London , F.O., vol. 44012, f. 39—40.

4 noiembrie 1944

Urgent

⟨1⟩ La cererea domnului Molotov, care este ocupat, eu și însărcinatul cu afaceri al Statelor Unite l-am vizitat aseară pe Vișinski. Colegul meu american nu avea instrucțiuni, dar observațiile lui erau în același sens cu ale mele. Nu l-am găsit pe Vișinski nepregătit pentru acestea.

2. El a spus că notele pe care le lăsasem la el vor fi examineate, iar faptele verificate. Totodată însă ne-a putut spune imediat că nu înțelege îngrijorarea noastră față de faptul că bunurile care fuseseră luate erau ⟨de proveniență⟩ germană și că preluarea s-a făcut conform prevederilor armistițiului. Informațiile deținute de el arătau că este vorba de niște „conducte” (el nu știa nimic de transportarea utilajului) trimise de germani în România pentru a fi expediate la Baku atunci cînd ei considerau că erau pe punctul de a cucerî orașul. Guvernul sovietic nu vede nici un motiv pentru care conductele n-ar ajunge la destinație, cînd era în interesul tuturor ca industria petrolieră să se îmbunătățească.

3. Cînd am expus din nou faptele aşa cum le cunoașteam noi și am preținut că materialul în discuție este proprietatea companiilor anglo-americană, Vișinski a repetat afirmația că acesta era ⟨de proveniență⟩ germană și a adăugat că ar fi edificator să se stabilească data importării lui în România — dacă aceasta s-a făcut înaintea sau în timpul războiului. Comisia de control l-a identificat ca fiind german, iar reprezentantul britanic a admis că văzuse pe el marca sau proveniența germană. Problema generală a economiei românești nu a fost trecută cu vederea. Stocul de conducte este aşa de mare, încît transferul unui număr de conducte nu ar perturba producția din terenurile petrolifere. Guvernul sovietic nu intenționa să se atingă de nimic din ceea ce a aparținut companiilor engleze și americane și, dacă s-ar putea dovedi că utilajul în discuție este anglo-american, el ar fi lăsat. Dar faptele trebuie verificate.

4. Drept răspuns, colegul meu din Statele Unite și cu mine am susținut că nimic nu trebuie întreprins fără un acord între reprezentanții de la fața locului. Vișinski a recunoscut că noi și americanii ar fi trebuit să fim consultați și a repetat că va analiza problema în amănunt.

Vă rog să transmiteți urgent la București și Caserta.

980

1944 noiembrie 5. Cuvîntare a tovarășului Nicolae Ceaușescu, rostită în Capitală, în care se reafirmă angajarea tineretului democratic român în lupta pentru realizarea Platformei Frontului Național-Democratic.

Tovarăși, prieteni, tineri și tinere,

Acum o săptămînă erați aici și spuneați că nu plecați pînă nu va pleca guvernul.

Iată că guvernul a plecat prin luptă și prin hotărîrea noastră.

Tovarăși, este al doilea succes al poporului român, al doilea succes la care tineretul român a contribuit prin forța și prin hotărârea sa, alături de forțele democratice.

Cu ajutorul hotărîtor al Armatei Roșii, prin lupta noastră, am scos țara din războiul criminal de cotropire.

Dar, tovarăși, guvernul trecut nu a ținut seama de nevoile poporului român, de nevoile femeilor românce, de nevoile tineretului român; guvernul trecut a dus o politică de distrugere a țării. Acest guvern a vrut ca prin neaplicarea armistițiului să ducă la prăbușirea țării noastre.

Tovarăși, al doilea succes al poporului român este răsturnarea acestui guvern.

Dar, ca succesul nostru de astăzi să însemne într-adevăr un succes, se impune ca noi să fim în permanență mobilizați pentru a impune rezolvarea nevoilor și cerințelor noastre.

Guvernul recent să știe că va fi susținut de noi în măsura în care va satisface nevoile noastre.

Tovarăși, tineretul democratic declară că va sprijini acest guvern, dacă va ține seama de nevoile tineretului și ale poporului.

Tovarăși, s-au găsit oameni politici care să spună că tineretul nu are ce căuta la manifestațiuni. Aceștora le spunem:

— Ați știut să trimiteți pe tineri să moară pentru Germania;
— Ați știut să vă folosiți de acești tineri pentru a vă îmbogăți voi, — atunci astăzi acești tineri cer dreptul la viață, cer drepturi politice de la vîrstă de 18 ani în sus.

Tineretul democratic va continua lupta alături de Frontul Național-Democratic pentru realizarea Platformei.

Noi vrem întărirea și cimentarea relațiilor de sinceră prietenie cu popoarele sovietice (*mulțimea manifestă pentru U.R.S.S.*).

Noi vrem să avem relații de adîncă prietenie cu eroicul tineret sovietic (*aplauze îndelung repeteate*).

Tovarăși, tineri, plecînd de aici aveți o datorie: aceea de a vă organiza, de a strînge rîndurile pentru unirea întregului tineret progresist din România.

Frontul comun de luptă al întregului tineret va fi garanția că guvernul va trebui să țină seama de nevoile noastre.

Tovarăși, să strigăm:

- Cerem arestarea imediată a criminalilor de război;
- Cerem aplicarea loială și sinceră a condițiunilor de armistițiu încheiat cu Uniunea Sovietică și Aliații;
- Cerem democratizarea învățămîntului;
- Cerem pămînt și pentru tinerii țărani.
- Trăiască Armata Roșie eliberatoare !
- Trăiască Armata Română care luptă împotriva fascismului !
- Cerem curățirea armatei de trădătorii fasciști !
- Trăiască România liberă, democratică și independentă !

1944 noiembrie 5, Bucureşti. Relatare a lui Stevenson, şeful Misiunii militare britanice în România, asupra unei con vorbiri cu regele Mihai și regina mamă.

From the British Military Mission Bucharest to War Office

5th November, 1944

Most immediate

Top secret

From Air Vice Marshal Stevenson

With permission of Marshal Malinovsky I lunched with the King and Queen today. After lunch the Queen drew the King and me aside into a study where a private conversation was possible. The King told me that he was convinced Russia intended to take over Roumania and that every time he tried to form a Cabinet with agreement obtained between parties Russia invariably sabotaged formation of Government by raising last moment obstacles. For instance Stirbey and Radescu as leaders were both said to be unacceptable to General Vinogradov. He also said for example that when agreement on portofolios in Sanatescu's new Government had been gained Communists insisted with their usual tactics on changing. In this case they had asked for Rascanu and his influence in Army affairs was significant. Bratianu and Maniu at once withdrew their support and would not have Communists in army post in any circumstances. King said great trouble was that he kept on being told by Vinogradov that certain portofolios must be held by certain people or that certain persons as Prime Minister were persona grata or reverse. I asked him if indeed he got personal direction from Vinogradov. He replied "no" and it was evident this information regarding Vinogradov's desires invariably came through a third party and might therefore be incorrect. King confirmed Vinogradov had not made any written communication on subject to Roumanian Government. He said he had been trying to form a Cabinet for weeks and that such sabotage tactics always prevented new Government forming. Result was that grave uncertainty was caused inside and outside country and moreover discharge of Armistice terms could not be properly tackled. Queen mother intervened in conversation throughout and pressed points made. I was asked for my advice. I said: —

(1) It was essential that the terms of the Armistice should be carried out in full and as quickly as possible.

(2) That the present internal political situation in Roumania was intolerable.

(3) That what His Majesty's Government wanted to see was strong Government able to govern the country and so adequately to fulfil its responsibilities.

(4) Roumania was a Sovereign State under agreement with nations and that her State frontiers with the exception of the portion of Transilvania had been fixed in the Treaty.

(5) Consequently there was nothing to prevent strong Government being formed without loss of time in order to discharge these functions at this critical time.

(6) It would be incorrect for A.C.C. to interfere with internal political affairs of sovereign state of Roumania and that from what he had told me he had certainly given me no evidence that Vinogradov had in fact so intervened. The Queen Mother immediately seized on this point and said this was true and what in fact had happened was that party leaders and Cabinet were so fearful of Russia and intervention of Red Army on the side of the Communists that they were quite unable to act with freedom. She also agreed that Vinogradov had never personally intervened. They took considerable heart from this point. I was invited to discuss internal political detail and personalities but this I pointed out would be improper.

I then said:

First — that further dilatory action by Roumania no matter its cause might possibly have serious consequences and bring about sanctions to enforce action.

Second — it was better for Roumania to act.

Third — what was wanted was formation of strong government.

Fourth — that in this the Crown must perform its sovereign will.

Fifth — that in critical circumstances clear vision and determined action were necessary and ability without fear of outside pressure was necessary to discharge this State function. Queen and King were greatly (group undec. ? reassured). She said "This is what I have always told the King to do but he is very young and because Marshal Antonescu kept him pretty well in prison for 3 years he has not the political experience necessary to help him at a time like this. From what you have said what must be done is clear and is fresh light on what has been to us a position of ingenious intrigue and uncertainty". I had asked the King what he was afraid of and he said after some thought "of Russia". He felt he may be removed to Russia at any moment. The Queen then remarked "The worst that can happen to you is to be put against a wall and shot but if that happens you will at least you have done your duty to your country and no man can do more than that". The King said he had made up his mind and knew what to do. The King impressed me a lot and the Queen particularly, because she had so clear and fearless a picture of the King's task in Romania.

Foreign Office please pass Moscow.

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme Anglia, r. 408, c. 518—520; Foreign Office Political (371), London, F.O. vol. 44 012, f. 52—53.

De la Misiunea militară britanică din Bucureşti
către Ministerul de Război

5 noiembrie 1944

Urgent

Strict secret

De la vicemareşalul aerului Stevenson

Cu permisiunea marelui Malinovski, astăzi am luat masa cu regele și cu regina. După masă, regina ne-a condus pe mine și pe rege într-un birou unde a avut loc o conștientare particulară. Regele mi-a spus că este convins că

Rusia intenționează să înglobeze România și că ori de câte ori el a încercat să formeze un guvern, având un acord realizat între partide, Rusia a sabotat permanent formarea guvernului, ridicând piedici de ultim moment. De exemplu, s-a afirmat că Știrbei și Rădescu, ca lideri, nu ar fi acceptați de generalul Vinogradov. El a mai spus că, de exemplu, atunci când se ajunse la un acord în problema portofoliilor în noul guvern Sănătescu, comuniștii au insistat pentru remaniere, folosind tacticile lor obișnuite. În cazul acesta el îl ceruse pe Rășcanu, autoritatea sa în probleme militare fiind semnificativă, Brătianu și Maniu și-au retras imediat sprijinul și *„au cerut”* ca în posturi militare să nu fie numiți comuniști, în nici un caz. Regele a spus că problema dificilă a fost faptul că Vinogradov îi spunea tot timpul că anumite portofoliu trebuie să fie deținute de anumite persoane sau că anumite persoane, cum ar fi primul ministru, erau persona grata sau non grata. L-am întrebat dacă, într-adevăr, personal primise directive de la Vinogradov. Mi-a răspuns „nu”, și a devenit evident că această informație cu privire la dorințele lui Vinogradov parvenea constant dintr-o a treia sursă și putea fi de aceea incorctă. Regele a confirmat că Vinogradov nu-i făcuse nici o comunicare scrisă referitoare la guvernul român. El a afirmat că încercase săptămâni întregi să formeze un guvern, dar că astfel de tactică de sabotaj au împiedicat permanent formarea unui nou guvern. Rezultatul a fost că s-a creat o gravă stare de incertitudine în interiorul și în afara țării și, mai mult, îndeplinirea condițiilor armistițiului nu a putut fi abordată în mod adecvat. Regina mamă a intervenit în tot cursul con vorbirii și a subliniat aspectele discutate. Mi s-a cerut sfatul. Am spus:

- 1) Este extrem de important ca prevederile armistițiului să fie îndeplinite integral și cât mai curând posibil.
- 2) Că actuala situație politică din România este intolerabilă.
- 3) Că ceea ce dorește guvernul Maiestății sale să vadă este un guvern ferm, capabil să conducă țara, să-și îndeplinească obligațiile cu aceeași fermitate.
- 4) Că, potrivit acordului cu Națiunile *„Unite”*, România este un stat suveran și că frontierele de stat, cu excepția unei porțiuni a Transilvaniei, au fost stabilite prin tratate.
- 5) Prin urmare, nimic nu poate împiedica formarea fără întîrziere a unui guvern puternic cu scopul de a îndeplini aceste funcții într-un moment atât de critic.
- 6) Ar fi greșit ca în problemele politice interne ale statului suveran român Comisia Aliată de Control să se amestece, și din tot ce îmi spusește el mie nu mi-a oferit nici o dovdă că Vinogradov ar fi intervenit. Regina mamă *„a profitat de această afirmație”* și a spus că acesta era adevărul și că, de fapt, ceea ce se întîmplase era că liderilor de partid și guvernului le era atât de teamă de Rusia și de intervenția Armatei Roșii de partea comuniștilor, încit erau total incapabili să acționeze liber. Ea a fost de acord că Vinogradov niciodată nu intervenise personal. Ei au susținut cu tărie aceasta. Mi s-a cerut să abordez aspecte ale politiciei interne și să fac observații personale, dar aceasta, am afirmat eu, ar fi inopportun.

Apoi am spus:

1 — că o nouă acțiune de tărgănare din partea României, indiferent de cauza ei, ar putea avea serioase consecințe și atrage după sine sancțiuni care să constrângă;

2 — că era mai bine ca România să acționeze;
3 — că ceea ce se dorește este formarea unui guvern puternic;
4 — că în aceasta Coroana trebuie să-și impună voința suverană;
5 — că în împrejurări critice erau necesare o viziune clară și o acțiune fermă, iar capacitatea, fără teama unei presiuni din afară, este necesară pentru îndeplinirea acestei funcții de stat. Regina și regele s-au liniștit în foarte mare măsură. Ea a spus: „Aceasta este ceea ce-i spuneam totdeauna regelui să facă, dar el este foarte tânăr și deoarece mareșalul Antonescu l-a ținut mai bine de 3 ani aproape ca într-o închisoare el nu are experiență politică necesară care să-l ajute într-o perioadă ca aceasta. Din ceea ce dv. ați afirmat este clar ce trebuie făcut și o nouă lumină cade asupra situației de intrigă inventivă și incertitudine în care am fost noi”. L-am întrebat pe rege de ce se teme și el mi-a răspuns, după ce s-a gîndit puțin, „de Rusia”. El considera că poate fi dus în Rusia în orice moment. Apoi regina a făcut remarcă: „Ceea ce ți se poate întîmpla și cel mai rău este să fii pus la zid și împușcat și, dacă aceasta se va întîmpla, îți vei fi făcut, cel puțin, datoria față de țară și nimeni în lume nu poate face mai mult”. Regele a spus că s-a hotărît și știe ce are de făcut. Regele m-a impresionat mult, iar regina în mod deosebit, deoarece ea avea o idee clară și curajoasă asupra rolului regelui în România.

Foreign Office vă rog transmiteți *(această telegramă)* la Moscova.

982

1944 noiembrie 6. Relatare asupra cuvîntării rostite de ministrul afacerilor externe, Constantin Vișoianu, cu ocazia instalării sale la conducerea ministerului.

În dimineața de luni 6 noiembrie a avut loc, la Ministerul Afacerilor Străine, instalarea dlui Constantin Vișoianu, noul titular al departamentului.

Dl ministrul Niculescu-Buzești, întîmpinînd pe dl Vișoianu, a început prin a aminti activitatea dlui Vișoianu în cadrul Societății Națiunilor și la conducerea legaționilor României de la Haga și de la Varșovia. Fost unul din cei mai apropiati colaboratori ai lui Nicolae Titulescu, a cărui politică a fost confirmată acum — din nefericire — în mod atât de dureros pentru țara noastră, dl Vișoianu a luat o parte din cele mai importante la lupta României pentru ieșirea din război, purtînd în special, împreună cu printul Barbu Știrbei, negocierile diplomatice care au pregătit actul de la 23 August. Nu se putea găsi o persoană mai calificată decât dl ministrul Vișoianu pentru a lăa conducerea Ministerului Afacerilor Străine. „În numele tuturor funcționarilor departamentului, printre care și reia astăzi locul, și fac dlui ministrul Vișoianu cele mai vii urări de succes”, a încheiat dl ministrul Niculescu-Buzești, mulțumind în același timp tuturor colaboratorilor săi pentru sprijinul ce i-au dat atât înainte cît și după 23 August.

Mulțumindu-i pentru caldele cuvînte ce i-a adresat, dl ministrul Vișoianu ține să sublinieze mai întîi rolul deosebit de important pe care dl ministrul Niculescu-Buzești l-a avut în pregătirea actului de la 23 August. D-sa evocă

apoi memoria lui Nicolae Titulescu, la a cărui școală s-a format și ale cărui idei esențiale de politică externă le păstrează și astăzi.

„Nu este acum momentul să schițez un program de politică externă, vreau totuși să amintesc două trăsături caracteristice ale concepției lui Titulescu și după care voi continua să mă conduc:

1. Titulescu a înțeles că în centrul Europei se pregătea o agresiune împotriva ordinii continentului și a independenței unora dintre statele lui. Titulescu și-a dat seama că apărarea acestor state este posibilă numai prin crearea unui sistem de securitate colectivă la care să participe Mariile Puteri, inclusiv Rusia Sovietică.

2. Titulescu a înțeles că rezerva Rusiei Sovietice, provocată de problemele interne create de revoluția socială pe care aceasta a împlinit-o, era numai trecătoare și că U.R.S.S. va reveni curând în ciclul Europei. Într-adevăr, niciodată nimic nu s-a făcut și desfăcut în Europa, și îndeosebi în Europa de sud-est, fără participarea Rusiei Sovietice. Rusia Sovietică a intrat victorioasă în politica europeană și mondială. România va fi fericită să poată găsi calea deschisă spre Moscova pentru examinarea împreună nu numai a chestiunilor russo-române, dar și a altor probleme importante ale politicii noastre externe. În elaborarea programului nostru de politică externă, vom ține seama de cîteva asemenea elemente dominante“.

Domnul ministrul Vișoianu a terminat scurta sa alocuțiune exprimîndu-și încrederea în colaborarea pe care o așteaptă, cu deosebire în împrejurările actuale, din partea tuturor funcționarilor afacerilor străine.

Domnul ministrul Filotti, secretar general al Ministerului Afacerilor Străine, a exprimat dlui ministru Niculescu-Buzești mulțumirile tuturor pentru spiritul în care D-sa a lucrat în cele două luni cît a condus departamentul. Subliniind și D-sa rolul esențial al dlui ministru Niculescu-Buzești în actul istoric de la 23 August, dl ministrul Filotti a arătat satisfacțunea întregului minister de a ști că dl ministrul Niculescu-Buzești rămîne în cadrele corpului nostru diplomatic. Salutînd apoi în dl ministrul Vișoianu pe unul dintre vechii colaboratori ai Ministerului Afacerilor Străine, care-l revendică pentru sine ca pe unul dintre ai săi, dl ministrul Filotti a încheiat cu urarea ca pentru binele departamentului și al țării dl ministrul Vișoianu să rămînă cît mai multă vreme la conducerea politiciei noastre externe.

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Presă internă, dosar nr. 2/1944, f. 51-52.

983

1944 noiembrie 6. Discursul rostit de Lucrețiu Pătrășcanu cu ocazia instalării sale ca ministru al justiției.

Preiau Ministerul de Justiție în condiții deosebit de grele: grele pentru țară în primul rînd. Noi n-am lichidat încă războiul. Stau în fața noastră probleme într-adevăr de viață și de moarte pentru poporul român.

198

Departamentului justiției și revine rezolvarea unei serii întregi de probleme spinoase, dar dacă vom ști să dăm soluția pe care și țara și conștiința noastră ne-o impun, vom putea într-adevăr să privim viitorul cu încredere.

Toate problemele legate de continuarea războiului, toate problemele legate de aplicarea armistițiului, toate acele grele probleme legate de reconstrucția și democratizarea României vor trebui să aibă aportul Ministerului de Justiție.

Va trebui să clădim în spiritul noii României pe care o reprezentăm, în spiritul viitoarei României.

Eu mulțumesc foarte mult lui ministru Negel pentru cuvintele care mi le-a adresat și rog pe dnii directori și întregul personal al Ministerului Justiției ca într-adevăr să dea tot concursul și tot aportul lor, pentru a putea rezolva problemele care ne stau în față.

Sînt momente în care oricine dezertează, într-un fel sau altul de la comandamentele momentului național, trebuie stampilat și trebuie condamnat ca trădător.

În acest spirit sper că voi găsi concursul dv. al tuturor și că vom putea păși de astăzi înainte pentru realizarea tuturor problemelor ale căror soluții țara *(le)* așteaptă de la noi.

■ „Timpul“, an VIII, nr. 2 890 din 8 noiembrie 1944, p. 4.

984

1944 noiembrie 6. Discursul rostit de Ștefan Voitec cu ocazia numirii sale ca ministru al culturii naționale.

Venim în fruntea acestui departament în vremuri grele, în vremuri care cer — cu deosebire în ce privește învățămîntul și cultura națională — fapte imediate, iar nu vorbe deșarte. Guvernul actual de coaliție democratică are sarcina imediată de a duce războiul alături de marii noștri aliați, de a împlini cinstiția clauzele armistițiului și de a redresa viața economică și de stat. Dar nu e mai puțin adevărat că el trebuie să așeze și învățămîntul în făgașul adevăratelor interese naționale. Căci trebuie să recunoaștem, cu tot curajul, că din nenorocire școala are o grea răspundere în dezastrul în care am fost împinși. Și ceea ce a făcut rău, tot școala și tot prin școală se cuvine îndreptat. Repede și radical. Ne vom strădui să dăm poporului o școală nouă, cu o mentalitate nouă, o școală pusă realmente în slujba maselor populare, pentru a întări temelia care înseamnă cultura poporului. Un suflu nou va trebui să străbată întregul învățămînt, de la cel primar pînă la cel universitar. În nefastele regimuri dictatoriale de pînă la 23 August școala a fost unul din principalele mijloace de fascizare a țării¹, de aservire a ei, de întunecare a

¹ Se referă la strădaniile regimului antonescian de a adapta învățămîntul și educația tineretului la profilul politic al puterii instaurate în septembrie 1940.

minților și detracare a sufletelor. O nouă îndrumare a școlii este de aceea o necesitate patriotică, vitală, precum este un imperativ curățirea ei de toate acele elemente care au slujit cauze potrivnice adevăratelor interese ale poporului român.

Dl ministrul, continuând, a accentuat că: este o rușine și o umilință de a ne număra printre țările cu cei mai mulți analfabeți. Stîrpirea analfabetismului, prin asigurarea adevăratei gratuități a învățămîntului primar, este una din sarcinile noastre primordiale. Salarizarea corpului didactic este mai mult decît neîndestulătoare. Ridicarea nivelului de trai, a condiției umane a învățătorimii și a celorlalte categorii de dascăli o vom urmări cu toată atenția, străduindu-ne ca dreptatea să li se facă neîntîrziat. În munca de dezintoxicare antifascistă la care pornim, va fi nevoie de o reformă adâncă a metodelor de învățămînt, de completă refacere a programelor și manualelor, de curmarea unor inerții nefaste în învățămînt, de o largă purificare a atmosferei îmbîcșite de miasme reaționare.

Le vom înfăptui în acel spirit care să facă simțită sincera încadrare a României în marea familie a popoarelor iubitoare de cultură, de libertate, de dreptate, de pace și progres. Vom căuta să reînnoim legăturile culturale cu marii noștri aliați precum și cu vecinii noștri, și în primul rînd ne vom strădui să dăm posibilitate poporului român să cunoască uriașele și epoca-lele înfăptuiri pe tărîm cultural ale popoarelor sovietice, cu care și relațiiile culturale ale României trebuie să fie cît mai strînse. Săcătăm ca o necesitate vitală pentru noi români cunoașterea limbii ruse și de aceea vom propune introducerea ei în școlile noastre, precum și reintroducerea limbii engleze, scoasă în timpul dictaturii. Trebuie să cunoaștem serios valorile culturale ale vecinilor și Aliaților și mai ales ale celui mai apropiat clăditor al unei noi civilizații progresiste. Știm că acest departament n-a fost numai un departament al marilor erori, dar și al marilor nedreptăți. Avem mîinile complet libere așa că ceea ce a fost nu va mai fi, iar toate injustițiile vor fi reparate, a ținut să accentueze dl ministrul Voitec. În cursul anilor negri ai dictaturii și huliganismului, a fost mare numărul prigoñiților pentru ideile, pentru credințele sau originea lor. Mulți tineri au fost siliți să-și întrerupă studiile umiliți și batjocorați. Nenumărați au fost dascălii care au trebuit să-și părăsească catedrele. Le vom da unora posibilitatea să-și cîștige timpul pierdut nu din vina lor, iar celorlalți dreptul de a-și relua activitatea didactică, mar- cînd și în această privință spiritul de dreptate ce trebuie să caracterizeze România nouă. În conducerea ministerului mă voi folosi de un consiliu alcătuit din profesori universitari, secundari, învățători și profesori din învățămîntul profesional, care — ca tehnicieni ai școlii — să colaboreze la toate înfăptuirile necesare departamentului.

O editură de stat pusă larg și efectiv în slujba adevăratelor interese naționale, care să ofere marilor mase cărți bune și ieftine, va trebui să ia ființă, necesitatea ei fiind adânc simțită.

Reglementarea manualelor didactice va fi înfăptuită cît de curînd.

În greaua misiune ce mi s-a încredințat, am principali colaboratori pe dl ministrul prof. Victor Papacostea, căruia îi port o veche prețuire, și pe dl ministrul Căpățineanu. Am convingerea că va fi rodnică tot timpul conlu-

crarea noastră între realizarea marilor comandamente pe care trebuie să le slujim fără rezerve și cu toată hotărîrea, absolut numai în interesele poporului român.

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Presă internă, dosar nr. 2/1944, f. 42-44.

985

1944 noiembrie 7. Raport al Comandamentului General al Etapelor către Președinția Consiliului de Miniștri privind ancheta efectuată asupra situației existente în partea de nord-vest a țării.

Comandamentul General al Etapelor
Stat major
Secția a III-a
Secret

nr. 30 222
1944 noiembrie 7

Către
Președinția Consiliului de Miniștri,
Secretariatul general
București

Am onoarea a raporta că acest comandament, conformându-se I.D. nr. 1 996 din 24 octombrie 1944, a căutat, prin cercetare la fața locului, să se documenteze asupra situației de fapt în toate județele din Ardealul dezrobit.

Rezultatul acestei anchete se arată în alăturata dare de seamă.
Din cuprinsul acestei dări de seamă rezultă:

1. Administrație

În 4 județe s-au instalat autoritățile românești numite de înaltul comisar pentru Ardeal;

În 4 județe conducerea a fost luată de autorități numite provizoriu și formate numai din români;

În județul Bihor, afară de Inspectia C.F.R., toate celelalte autorități (civile și militare) au fost silite de comandamentul sovietic a evacua județul. Prefectul numit de sovietici este ungur.

În Cluj și Satu Mare n-au fost admise a intra autoritățile românești, parte din ele se află, respectiv, la Someșeni și Baia Mare, însă posturile de jandarmi ocupă județele în întregime.

În Cluj, prefectul este român, iar la Satu Mare prefectul este ungur, ambii numiți de comandamentul sovietic.

Neprimirea autorităților românești la Cluj, Oradea și Satu Mare, apreciez că se datorește unor cauze politice, care ar putea fi puse de acord numai prin intervenția guvernului.

În județele unde autoritățile numite de înaltul comisar n-au fost instalate, însă totuși activitatea este ținută de români localnici, s-au dovedit ca elemente de mare valoare națională o serie de români localnici, cum este la Sighet, Năsăud și Sălaj, și care n-ar trebui îndepărtați.

2. *Necesități urgente*

În cuprinsul dării de seamă se arată diferențele lipsuri și nevoi.

În general lipsesc:

- a) carburanții, cu care s-ar putea recupera cerealele netreierate și un procent de însămînțări;
- b) hrana pentru populație (jud. Maramureș și Satu Mare);
- c) mijloace de comunicații;
- d) măsuri financiare (moneda circulatorie, cursul pengö, lipsă sucursale B.N.R.);
- e) medicamente etc.

Acet comandament, cu toate mijloacele ce sunt pe teritoriu, a luat măsuri pentru normalizare și se lucrează peste tot în ritmul cel mai dinamic.

Acolo unde este posibil, s-a cerut ca înaltul comisar să trimită personalul de specialitate.

Ca chestiune de prestigiu este necesar a se obține de la comandamentul sovietic intrarea autorităților române în Cluj.

Comandant general al etapelor,
General de divizie O. Stavrat

■ Arhivele Statului București, fond Președinția Consiliului de Miniștri, Direcția Relații cu departamentele, dosar nr. 112/1944, f. 161 – 162.

986

1944 noiembrie 7. Dare de seamă întocmită de Comandamentul General al Etapelor asupra situației administrative, civile și militare în partea de nord-vest a țării.

Comandamentul General al Etapelor
Stat major
Secția a III-a

Dare de seamă
asupra situației administrative civile și militare în
Ardealul eliberat

I. Generalități

Potrivit înaltului decret nr. 1996 din 24 octombrie 1944, publicat în „Monitorul oficial” nr. 247 din octombrie a.c., Comandamentul General al Etapelor a luat în subordine toate autoritățile militare, întreprinderile și sta-

bilimentele militare sau militarizate din Ardealul eliberat și exercită administrația asupra acestui teritoriu, pînă la instalarea autorităților de către înaltul comisar pentru administrarea regiunilor eliberate ale Transilvaniei.

În virtutea și pentru aplicarea dispozițiunilor cuprinse în înaltul decret amintit mai sus, am organizat și trimis — în întreg teritoriul — echipe constituite din funcționari superiori ai departamentelor pe lîngă acest comandament, conduse de căte un ofițer superior de stat major, cu misiunea de a recunoaște și a studia condițiunile în care se exercită administrația și a se informa asupra autorităților militare, întreprinderi sau stabilimente militare etc. ce se găsesc în zonă precum și asupra măsurilor de ordin general administrativ ce se impun pentru restabilirea autorității românești pe teritoriul.

Din constatăriile făcute de aceste echipe rezultă că în Ardealul eliberat se distinge în prezent:

— o regiune formată din județele: Trei Scaune, Ciuc, Odorhei și Mureș, în care organele administrative românești numite de guvern sunt instalate și funcționează în condiții multumitoare și

— o a doua regiune, constituită din restul teritoriului Ardealului eliberat, unde organele administrative române ale guvernului sunt încă lipsă și administrația este asigurată de elemente locale numite de comandamentele sovietice sau constituise singure ad-hoc.

Constatările de detaliu pentru fiecare din aceste regiuni — pe județe — sunt, în general, următoarele:

II. Regiunea unde înaltul comisar își exercită atribuțiunile

Județul Trei Scaune

A. Autorități militare

Comandamentul garnizoanei colonel Samsonovici, comandantul Cercului teritorial.

Legiunea jandarmi cu efective complete.

Cercul teritorial are deficit 3 ofițeri.

Centrul de exploatare în curs de înființare.

Secția de pompieri din Sf. Gheorghe completă.

Companie de garnizoană din Batalionul 2 v.m. Brașov.

Centrul de instrucție al infanteriei din Făgăraș a luat în primire fostele localuri deținute pînă în 1940.

Toate unitățile au localuri bune și mobilier suficient.

B. Autorități civile

1. Administrația locală

a) Administrația propriu-zisă:

Sînt prezenți: prefectul, primarii urbani la Sf. Gheorghe și Tg. Secuiesc, toți 5 pretorii, primarii rurali, iar din 66 notari sunt prezenți 45 și lipsă 21. Lipsă funcționari inferiori, dactilografi etc.

b) Poliția și jandarmeria prezente cu efective complete.

2. *Agricultura și domeniile*

a) *Agricultura* nu are organe prezente la posturi.

Însămîntările de toamnă efectuate cca 30%.

Recolta 1944 strînsă în bună parte cu excepția cartofilor, însă păioasele netreierate din lipsă de carburanți. Are mare excedent de cartofi.

Inventar agricol mult diminuat. Caii lipsă, iar animalele de tracțiune reduse, fiind ridicate. Tractoarele existente inactive din lipsă de carburanți.

b) *Zootehnia*. S-a prezentat numai medicul primar veterinar al județului.

Situația animalelor nu se poate stabili în cifre, recensămîntul fiind în curs. S-au ridicat foarte multe vite, numărul lor fiind în continuă descreștere. S-a semnalat și ridicarea animalelor de prăsilă, inclusiv reproducătorii.

Furaje suficiente față de numărul redus de animale.

Epizootii: pesta porcină.

c) *Silvicultura*. Nu are organe la posturi.

Materialele lemnioase exploataate și prelucrate sunt în mari cantități în păduri și la fabrici. Nu se pot transporta.

Cherestea, în gări și depozite, puțină.

Industria lemnului în regiunea Covasna parte avariată, parte în stare bună, se poate repune în funcțiune.

Căile ferate forestiere întregi, având poduri distruse.

3. *Economia națională*

Nu are organe instalate.

Industria în general în bună stare. Funcționează Fabrica de tutun, Uzinele textile, Uzina electrică și Fabrica de macaroane „Kraus” în Sf. Gheorghe și se poate pune în funcțiune Fabrica de uscat zarzavat din Tg. Secuiesc, industriile textile și forestiere din Covasna precum și unele mori puțin avariante.

Comerțul în plină organizare, fiind deschise magazine care satisfac neceșitățile populației.

Resurse alimentare puține, județul fiind deficitar în cereale. Lipsesc total petrol, săpun și zahăr.

Articole fabricate lipsesc cu desăvîrșire, magazinele fiind devastate.

4. *Finanțe*

Administrația finanțiară prezentă, având și servicii exterioare de constatare, a început perceperea impozitelor indirecte din taxe și impozite de timbru, de taxe de consumație și impozit 6%. Debitele contribuționilor directe în curs de efectuare, cele maghiare sunt anulate. Nu a instalat percepții rurale.

Regii comerciale și autonome.

Administrația M.A.T. — monopolul alcoolului — prezentă în curs de organizare. Fabrica de spirit Sf. Gheorghe se pune în funcțiune la 15 noiembrie, iar Fabrica de spirit de la Ozun mai tîrziu. Depozitul județean M.A.T. în curs de organizare. Băuturile alcoolice prohibite, spirit sanitar lipsă.

C.A.M. prezent atât la Fabrica de tutun Sf. Gheorghe cât și la depozitul C.A.M. care desface stocurile de produse capturate la fabrică.

5. B.N.R.

Nu s-a instalat, iar alte bănci locale sau sucursale nu s-au deschis.

Moneda în circulație pengö și lei. Lipsesc lei, care stăjenesc tranzacțiile comerciale. Proporția de schimb: un pengö = 30 lei. Ruble nu sunt pe piață. Este necesară retragerea monetei maghiare prin B.N.R.

6. Lucrări publice

S-a prezentat numai un arhitect ca șef al Serviciului tehnic județean-fără personal subaltern.

Starea drumurilor bună, unele porțiuni foarte bune.

Mașini rutiere lipsă.

Podurile distruse însă reparate pe șoselele principale și în curs de reparatie pe cele secundare. Se circulă bine și în siguranță.

Cariere de piatră suficiente.

7. Căi de comunicație

C.F.R. prezent cu toate organele.

Liniile C.F.R. funcționează de la Sf. Gheorghe spre Brașov, spre Miercurea-Ciuc și spre Brețcu. Nu funcționează spre Comandău.

Podurile C.F.R. refăcute provizoriu.

S.A.R.T. prezent la Sf. Gheorghe, având circuit spre Brașov, Baraolt și Tg. Secuiesc. Refacerea liniilor în județ merge greu din lipsă de personal tehnic și a discuțiilor între S.A.R.T. și P.T.T.

P.T.T. funcționează la Sf. Gheorghe și Tg. Secuiesc, liniile telegrafice fiind restabile în bună parte. Corespondența în județ prin curieri din lipsă de oficii rurale.

8. Sănătatea publică

Organele Ministerului Sănătății nu au sosit pînă în prezent. Funcționează puțini medici minoritari.

În orașul Sf. Gheorghe este un local de spital foarte modern, utilat perfect cu 400 paturi de Spitalul de campanie nr. 2 al Crucii Roșii. Nu are bolnavi și nici răniți. Se mai pot organiza 500 paturi la Liceul de băieți fiind tot utilajul. S-ar putea diri răniți dinspre Sibiu, Sighișoara și Brașov, unde sunt prea mulți.

Dispensare lipsă.

Farmacii suficiente dar cu medicamente puține.

Nu sunt epidemii.

9. Educația națională și cultele

Funcționează inspectoratul școlar județean, personalul didactic reparțizat prezentat numai în parte.

Scolile secundare și primare nu funcționează.

Toate localurile de culte funcționează normal.

10. *Justiția*

Nu a sosit în localitate. Este necesară funcționarea parchetelor și a cabinetelor de instrucție pentru instruirea diferitelor infracțiuni. Poliția dresează acte fără a putea deține persoanele cercetate, ceea ce slăbește enorm prestigiul justiției represive și a eficacității administrației românești. Mare confuzie la autorități în statutul bărbăților civili foști în armatele de operații sau taberele de lucru maghiare, care fiind depășiți de trupele de înaintare, se reîntorc acasă. Părerile sunt împărțite asupra stărilor de fapt în normele de tricare și expediere a lor, pentru internare în lagăre.

11. *Diverse*

Starea generală a orașelor și satelor, bună. Casele absenteiștilor devastate de mobile.

Starea de spirit a populației secuiești liniștită în aparență, ostilă în fond și neliniștită. Nemulțumiri între muncitori pentru stagnarea industriilor distruse în retragere de trupele inamice.

Relațiile între români și secui pașnice. Nu se comit acte de răzbunare. Populația maghiară de la orașe plecată. Evreii lipsă.

12. *Concluziuni*

În județul Trei Scaune viața se normalizează repede sub energica supraveghere a prefectului dl V. Cerghi Pop.

Județul Ciuc

A. Autorități militare

Comandantul garnizoanei maior Botoroagă, comandantul Legiunii de jandarmi.

Legiunea de jandarmi cu efective complete.

Cercul teritorial sub comanda unui căpitan.

Detașament C.F.R. pentru reparația liniilor.

Toate unitățile au localuri bune și mobilier suficient.

B. Autorități civile

1. Administrația locală

a) Administrația propriu-zisă: sunt prezenți prefectul, primarii comunelor urbane, 4 pretori (unul lipsă la Tulgheș). Primarii rurali în curs de completare, iar notarii prezenți 21, fiind lipsă 38. Aceeași lipsă de funcționari inferiori.

b) Poliția și jandarmeria prezente.

2. Agricultura și domeniile

a) *Agricultura* nu are organe prezente la posturi. Însamîntările de toamnă abia au început.

Recolta 1944 strânsă în cea mai mare parte, însă păioasele sănt netreierate din lipsă de carburanți.

Inventar agricol satisfăcător.

b) *Zootehnia* nu are organe prezente la posturi. Funcționează provizoriu un fost medic primar veterinar, pensionar.

Situația animalelor mai bună, deoarece au fost ascunse în păduri. Cu toate ridicările se presupune că au rămas suficiente vite.

Furajele sănt în excedent.

Epizootii nu sănt.

c) *Silvicultura* nu are organe la post.

Materialele lemnioase exploataate și prelucrate sănt în mari cantități în păduri și fabrici.

Cherestea, în gări și depozite, puțină.

Industria lemnului în cea mai mare parte distrusă. Se pot pune în funcție abia 2-3 fabrici.

Căile ferate forestiere avariate în parte.

3. *Economia națională*

Nu are organe la posturi.

Industria în general distrusă de către trupele inamice în retragere. Cele mai importante industriei sănt cele de cherestea care au ars sau au fost avariate. Uzina electrică Miercurea-Ciuc funcționează.

Comerțul în curs de timidă organizare. Funcționează numai cîteva magazine.

Resurse alimentare foarte puține, județul fiind deficitar în cereale. Lipsesc total petrol, săpun, grăsimi și zahăr.

Articole fabricate lipsesc cu desăvîrșire, magazinele fiind complet devastate.

4. *Finanțe*

Administrația financiară prezentă cu personal redus în curs de organizare. Nu percepă nici un fel de impozit.

Regii comerciale și autonome.

Administrația M.A.T în curs de organizare la depozitul județean.

C.A.M. prezent. Lipsesc produsele *C.A.M.* și sarea, din cauza lipsei transporturilor.

5. *B.N.R*

Nu s-a instalat. Aceeași situație monetară ca la Sf. Gheorghe, băncile locale și sucursale nu funcționează.

6. *Lucrări publice*

Funcționează Serviciul de drumuri naționale, însă lipsește Serviciul tehnic județean.

Starea drumurilor bună, unele porțiuni foarte bune.

Mașini rutiere lipsă.

Podurile distruse însă reparate. A rămas nereparat podul peste Olt pe şoseaua Sf. Gheorghe—Miercurea-Ciuc între Sîncrăieni și Miercurea-Ciuc. Se circulă ocolit pe la Tușnad — Sînmartin — Miercurea-Ciuc. De asemenei în curs de reparație podurile spre Gheorghieni. Se circulă bine și în siguranță. Cariere de piatră suficiente și bune.

7. Căi de comunicație

C.F.R. prezent cu toate organele.

Liniiile C.F.R. funcționează între Ciceu — Miercurea-Ciuc — Sf. Gheorghe. Nu funcționează spre Gheorghieni, unde se lucrează intens.

Podurile C.F.R. distruse sunt refăcute provizoriu.

S.A.R.T. prezent la Miercurea-Ciuc cu o singură legătură spre Sf. Gheorghe. Se lucrează la restul rețelelor.

P.T.T. funcționează numai în orașul Miercurea-Ciuc fără a avea linii telefonice și telegrafice. Telegramele se trimit cu trenul la Sf. Gheorghe de unde se transmit. Corespondența în județ prin curieri.

8. Sănătatea publică

S-a instalat medicul primar județean și 5 medici de circumscriptie.

2 spitale și maternitatea părăsite prin devastare.

Dispensare lipsă.

Farmaciile urbane și rurale nu funcționează fiind complet devastate.

Epidemii: s-a semnalat febra tifoidă care evoluează lent, fiind energetică combătută.

9. Educația națională și cultice

Nu s-au instalat inspectoratele școlare.

Școlile nu funcționează. Nu a sosit personalul didactic.

Cultele funcționează redus dar normal.

10. Justiția

Lipsă.

11. Diverse

Starea generală a orașelor și satelor bună. Distrugeri mici și avarii la imobile în Miercurea Ciuc și Gheorghieni. Casele absenteiștilor devastate.

Starea de spirit a populației ca la Trei Scaune.

Populația minoritară urbană în bună parte fugită. Evreii lipsă.

12. Concluziuni.

În județul Ciuc viața se reface cu greu din cauza marilor devastări ale războiului și a greutăților circulației.

Judecătul Odorhei

A. Autorități militare

Comandantul garnizoanei maior Bogatu, comandantul Legiunii de jandarmi.

Legiunea de jandarmi.

Cercul teritorial sub comanda unui căpitan având 9 subofițeri lipsă.

Comenduirea pieței sub comanda unui locotenent.

Secția de pompieri.

Postul de pîndă radio.

B. Autorități civile

1. Administrația locală

a) Administrația propriu-zisă. Prezenți prefectul, primarul și pretorii. Primarii rurali în curs de completare. Notarii sunt 25 în funcțiune pentru 159 comune.

b) Poliția și jandarmeria prezente.

2. Agricultura și domeniile

a) Agricultura

Nu are organe la posturi.

Însămîntările de toamnă s-au făcut cca 60%.

Recolta 1944 strînsă de pe câmp, însă nu s-au treierat toate păioasele.

Inventar agricol insuficient, fiind în continuă diminuare.

Tractoarele rămase sunt inactive din lipsă de carburanți.

b) Zootehnia nu are organe la posturi.

Situația animalelor se prezintă în descreștere din cauza ridicărilor care se cifrează la cca 75% la cabaline, 40% la bovine, 65% la ovine și 40% la păsări.

Furaje suficiente. Epizootii nu se semnalează.

c) Sivilcultura nu are organe la posturi.

Materiale lemnoase puține și nu se pot transporta.

3. Economia națională

Nu are organe instalate.

Industriile de cherestea și spirt avariante sau distruse. Fabrica de bere din Odorhei nu a funcționat între 1940—1944, iar în prezent este devastată. Fabrica de spirt din Odorhei grav avariată. Morile sunt în stare de funcționare. Uzina electrică după reparare funcționează normal.

Comerțul promite să se redreseze, deși magazinele au fost în bună parte devastate.

Resurse alimentare satisfăcătoare, deși județul este deficitar, având numai excedent de cartofi. Lipsesc total petrolul, săpunul și zahărul.

Articole fabricate sunt puține, însă magazinele satisfac necesitățile populației.

4. *Finanțe*

Administrația finanțiară s-a instalat și este în curs de organizare. Nu percep nici un impozit.

Regii comerciale și autonome.

Administrația M.A.T. prezintă în curs de organizare a depozitului județean. Se cercetează situația fabricilor de spirt devastate.

C.A.M. s-a înființat însă nu a început distribuirea de produse.

5. *B.N.R.*

S-a instalat în localitate dar nu a început operațiunile. Nu funcționează încă nici o bancă locală sau sucursală.

Aceeași situație monetară ca la Trei Scaune și Ciuc.

Se semnalează apariția pe piață de pengő aduși din alte regiuni, chiar din provinciile Ungariei. Se presupune că sunt aduși și plasați pe piață, pentru cumpărături, de către trupele ruse.

6. *Lucrări publice*

Nu are personal la posturi.

Starea drumurilor bună. Mașini rutiere lipsă.

Podurile distruse, însă reparate. A rămas nereparat podul de peste Tîrnava pe șoseaua Odorhei – Sighișoara, între Feliceni – Cristuri, și se circulă ocolit prin Simionești. De asemenei în orașul Odorhei s-a refăcut un pod peste Tîrnava, iar unul a rămas nerefăcut. Se remarcă că podul refăcut a fost construit din lemn pe ruinele metalice rămase în apă, ceea ce va da naștere la inundații din cauza sloiurilor de ghiță.

7. *Căi de comunicație*

C.F.R. pe singura linie existentă, Sighișoara–Odorhei, nu circulă. Se speră că va fi redată circulației pînă la 15 noiembrie.

S.A.R.T. funcționează în oraș și cu legătura numai spre Sighișoara.

P.T.T. a sosit în localitate dar nu are nici o legătură telefonică sau telegrafică în județ. Poșta funcționează numai prin curieri, lipsind chiar ziarele.

8. *Sănătatea publică*

S-a prezentat la posturi medicul primar județean cu trei medici de circumscriptie.

Dispensare lipsă.

Farmaciile funcționează insuficient aprovizionate.

Nu sînt epidemii.

9. *Educația națională și cultele*

Nu s-a instalat inspectorul școlar județean, iar școlile care fuseseră deschise cu personal maghiar din ordinul comandamentului sovietic au fost închise provizoriu din ordinul lui prefect și se vor deschide cu personal didactic român.

Liceul românesc devastat, în schimb sunt 2 localuri bune ale fostelor școli confesionale (Liceul de băieți și Școala normală reformată de fete) care ar putea adăposti școli secundare românești.

Cultele funcționează normal. Catedrala ortodoxă, devastată sălbatic și pîngărită, ar trebui restaurată de către Primăria Odorhei, deoarece locuitorii s-au făcut vinovați între 1940—1944 de pagubele suferite de biserică.

10. *Justiția*

Lipsă.

11. *Diverse*

Starea generală a orașului și satelor bună, cu mici avarii din lupte. Casele absenteiștilor devastate.

Starea de spirit acceași ca la Ciuc și Trei Scaune.

Populația minoritară din oraș plecată. Evreii lipsă.

12. *Concluziuni*

În județul Odorhei viața se refac treptat, stagnarea datorindu-se mai mult lipsei totală de legături și comunicații.

Activitatea lui prefect, avocat Prescurea, foarte mulțumitoare.

Județul Mureș

A. *Autorități militare*

Comandamentul garnizoanei sub comanda comandantului Regimentului 82 infanterie.

Regimentul 82 infanterie format din: un batalion de recruti, 3 companii de garnizoană din care una instalată la Regin, o companie instrucție, o companie depozit și o grupă md. C.

Secția de pompieri.

Spitalul militar spitalizează la spitalul civil.

Două baterii din Regimentul 39 artilerie sub comanda unui căpitan.

Comandamentul militar sovietic sub comanda unui căpitan.

B. Autorități civile

1. Administrația locală

a) Administrația propriu-zisă

Prefectura (prefect dr. Bozdoc) cu servicii incomplete, fără serviciu tehnic județean.

Primăria orașului Tg. Mureș (primar Ștefan Pantea), la Reghin primar dr. E. Truță.

În comunele urbane și rurale au fost instalăți toți primarii și notarii, lipsesc în județ cca 29 notari.

Lipsesc autoritățile pendințe de ministeriale: finanțe, agricultură și domenii, muncă, sănătate și ocrotiri sociale, educația națională, industrie și comerț, justiție, B.N.R., C.A.M. și I.N.C.O.O.P.

În județ și oraș, autoritățile au fost numite de Comisariatul Transilvaniei de nord.

b) *Politia și jandarmeria*, instalate cu lipsă un număr de gardieni publici și funcționari polițienești.

2. Agricultura și domenii

a) Agricultura propriu-zisă

Organele agricole nu sunt instalate (Camera agricolă și agenți agricoli).

Nu s-au făcut însămânțări din cauza nesiguranței, neculegere minelor și obuzelor de pe câmp, lipsa organelor agricole, lipsa vitelor de muncă și lipsa carburanților.

Recolta 1944, 80% din păioase netreierate din lipsă de carburanți acoperă necesitățile rurale, afară de cîteva sate de munte și orașe.

Sunt necesare cca 20 vagoane grâu și porumb și pentru Tg. Mureș 5 vagoane grâu.

Inventarul agricol suficient, lipsesc carburanții.

b) *Zootehnia*. Organe pe teritoriu nu sunt.

Stocul de animale redus.

Furajele vor acoperi cu greu necesitățile locale.

Situația epizootiilor nu se cunoaște.

c) *Silvicultura*. Organele silvice lipsesc.

Fabrica „Ierbuș”, proprietatea C.A.P.S. și Fabrica Societatea Foresta Română la Reghin.

La Fabrica „Ierbuș” a ars o mare cantitate de cherestea și bușteni, au rămas cca 4 vagoane cherestea și o mare cantitate de bușteni și lemn de foc împrăștiat în pădure și depozit.

Fabrica „Ierbuș” a fost luată în primire de primarul orașului Reghin. Industria lemnului nu funcționează.

La Fabrica „Ierbuș” se găsesc 5 locomotive bune, 2 în reparație și 3 distruse, atelierele nu funcționează din lipsa utilajului.

3. Economia națională

Organe pe teritoriu nu sunt. Au fost distruse: Uzina electrică (a început să funcționeze parțial în oraș), Uzina de apă (orașul n-are apă), Rafinăria de petrol și parțial Fabrica de zahăr.

Sînt aproape intacte: morile, Fabrica de piele, săpun, fabricile de conserve, Fabrica de mobilă, tipografii etc.

Magazinile devastate, cu puține mărfuri rămase, parte din ele au început să se deschidă.

Piața alimentară la oraș suficient aprovizionată, carne puțină, zahăr puțin, este nevoie imediat de un vagon zahăr, ulei nu există, încălțăminte, tutun, chibrituri, petrol și carburanți lipsă total.

Nevoie imediată de 5 vagoane motorină, 3 vagoane benzинă, 5 vagoane petrol și 5 000 kg ulei mineral.

4. *Finanțe*

Administrația finanțiară, percepțiile urbane și rurale nu s-au instalat. Vama, de asemenea.

Regii comerciale și case autonome.

M.A.T. și C.A.M. lipsă pe teritoriu.

5. *B.N.R.*

B.N.R. nu s-a instalat, moneda circulatorie leul și pengö, cursul pengö-ului fixat neoficial de negustori la 30 lei.

6. *Lucrări publice*

Serviciul drumurilor naționale abia instalat.

Drumurile naționale și județene în stare de viabilitate, sunt pietruite.

Podurile distruse și refăcute provizoriu pentru tonaje mici.

Mașini rutiere lipsă complet.

Lucrările de artă, poduri și tuneluri distruse.

7. *Căi de comunicație*

Organele C.F.R. au început să se instaleze și lucrează la refacerea rețelei. Podurile aruncate în aer.

Stațiile, cantoanele în parte distruse.

S.A.R.T. S-a început instalarea organelor S.A.R.T., rețeaua telefonică în județ distrusă, în oraș există.

S-a făcut legătura telefonică cu Sighișoara.

P.T.T. Organe sunt numai în oraș, se trimite periodic corespondență cu o motocicletă la Sighișoara și Tîrnăveni.

Rețeaua telegrafică în județ distrusă, orașul este legat cu Sighișoara. Liniile telefonice rurale distruse și întrerupte.

Oficii poștale rurale nu sunt.

8. *Sănătatea publică*

Organe sanitare oficiale nu sunt. Sunt medici locali în oraș. La țară nu sunt spitale și dispensare.

În oraș sunt farmacii deschise, lipsă medicamente, farmaciile au fost devastate, iar în județ nu sunt farmacii.

Starea sanitată a populației satisfăcătoare, nu sunt epidemii.

9. Educația națională și cultele.

Organele pe teritoriu nu s-au instalat.

Scolile secundare și primare n-au început să funcționeze.
Bisericile în mare parte funcționează.

10. Justiția

Organele Ministerului de Justiție nu s-au prezentat.

11. Diverse

Orașele au suferit puțin din cauza războiului, au fost distruse numai industriile, fabrici, uzinele electrice și de apă și s-au devastat magazinele.

La sate populația românească cu moralul ridicat.

La orașe se păstrează integral caracterul unguresc¹ și politic comunist.
Populația maghiară plecată cu trupele se reîntoarce.

12. Concluziuni

În general viața revine greu la normal din cauza distrugerii industriilor, lipsei mijloacelor de transport, a lipsei comunicațiilor C.F.R.

Autoritățile locale depun toate eforturile pentru normalizare.

Populația maghiară, refractară măsurilor luate de către autoritățile române, ține contactul permanent cu comandamentul sovietic pentru satisfacerea pretențiunilor ei.

Bunurile absenteiștilor se inventariază și administrează cu greutate.

Politia și jandarmeria activă, însă lipsind organele judecătorești, justiția represivă în special este inexistență, dăunând prestigiului autorităților și având repercusiuni asupra siguranței.

Se remarcă neprezentarea la posturi în toate județele, mai sus arătate, a organelor de conducere și aplicare pe teren pendinte de Ministerul Agriculturii, în ceea ce privește agricultura, silvicultura și zootehnia.

* * *

III. Regiunea unde înaltul comisar nu-și exercită atribuțiunile

1. Județul Cluj

A. Autorități militare

În Cluj nu s-a putut instala nici o autoritate militară. Comandamentul Diviziei 20 se află la Apahida. De această divizie depinde:

Regimentul 83 infanterie la Apahida

Regimentul 91 infanterie la Dej

¹ După ocuparea părții de nord-vest a României, ca urmare a sentinței Dictatului fascist de la Viena, în afara politicii de maghiarizare, o preocupare a regimului horthyst a fost de a aduce coloniști unguri în locul celor peste 200 000 de refugiați români. Această politică a fost aplicată și în situația creată odată cu deportarea în masă în lagărele de concentrare a populației evreiești, guvernul de la Budapest urmărind să schimbe structura națională în teritoriul ocupat. În principal, măsurile au fost aplicate în localitățile urbane (Vezi 23 August 1944. Documente, vol. 1, documentele nr. 190, 246, 445).

Regimentul 82 infanterie la Tîrgu-Mureş
Regimentul 40 artillerie la Tîrgu-Mureş
Regimentul 39 infanterie la Alba Iulia.

B. Autorități civile

1) *Administrația locală* civilă nu s-a putut instala încă din motivele cunoscute.

Administrația este exercitată în mod provizoriu de un ccmitet local cu asentimentul comandamentului rus.

Poliția Cluj cu un efectiv de cca 40 gardieni așteaptă intrarea în oraș la Feleac.

Legiunca de jandarmi, instalată provizoriu la Someșeni, a organizat posturile pe întreg teritoriul județului; efectiv total cca 380 oameni.

2) *Agricultura și zootehnia* se fac fără dirijare.

Însămîntările se fac foarte timid.

Recolta porumbului bună, dar incomplet strînsă de pe câmp; grâul idem, dar rămas foarte mult netreierat. În cazul cînd s-ar efectua muncile necesare, s-ar putea asigura întru-cîtva hrana populației.

Inventarul agricol redus.

Nu se poate face o statistică a vitelor rămase.

Furaje suficiente.

Nu sunt semnalate epizootii.

Silvicultura. În județ la 40–50 km de Cluj se găsesc la locurile de exploatare 5 – 600 vagoane lemne de foc.

În oraș însă sunt cantități cu totul insuficiente.

3) *Economia națională.* Industriile din Cluj în parte salvate, altele avariate sau distruse. Morile pot fi puse în funcțiune. Uzinele de apă și electricitate s-au refăcut.

În județul Cluj nu se poate conta pe subzistențe; alimentarea populației rurale este asigurată numai pe cca 3 luni, iar în Cluj nici pentru o săptămînă.

Comerțul e paralizat.

4) *Finanțe.* Pentru un moment nu există nici o activitate de încasări și plăți.

Vămi, M.A.T. și C.A.M. inexistente.

5) *B.N.R.* nonexistent. La băncile locale sau alte instituții publice sau particulare, armata rusă a ridicat tot numerarul disponibil, paralizîndu-se astfel orice operație financiară, pînă cînd se va normaliza activitatea economică.

Moneda circulatorie pengö și leul.

6) *Lucrări publice.* Serviciul drumurilor naționale girat provizoriu de un inger ungar. Starea drumurilor bună. Podurile și podețele distruse dar refăcute provizoriu din lemn de către armata de operațuni.

7) *Comunicații*. Se lucrează cu mare intensitate la restabilirea liniei ferate între Cîmpia Turzii și Cluj. Personalul C.F.R. începe a veni.

În Cluj a fost distrusă centrala telefonică. Se lucrează intens la refacerea ei și a legăturilor, contîndu-se a fi pusă în funcție pînă la 15 noiembrie. În județ toate liniile distruse și se fac eforturi pentru restabilirea cel puțin parțială a circuitelor.

Nu a început încă să funcționeze serviciul telegrafo-poștal.

8) *Sănătatea publică*. Clinicile universitare și spitalele funcționează normal, cu personalul unguresc rămas și cu lipsurile inerente situației.

Este mare lipsă de medici și medicamente.

În Cluj sunt deschise 24 farmacii, dar cu totul insuficient aprovizionate.

Nu sunt semnalate boli contagioase.

9) *Educația națională și cultele*. Clădirile școlilor primare și secundare se pot aduce în stare bună de funcționare prin reparații. Lipsesc însă complet cărți și materiale didactice românești.

Personalul didactic ar putea să se întoarcă individual pînă la instalarea autorităților românești.

10) *Justiția* inexistență.

11) *Concluzii*. Clujul are nevoie să fie aprovizionat cu alimente și celelalte produse strict necesare, pentru a se evita mizeria populației.

Șalubritate publică nu există, deci pericol de molime.

Trebuie făcute toate diligențele pentru restabilirea autorităților românești, fără de care nu se poate conta pe un început de normalizare a vieții economice și sociale.

Județul Sălaj

A. Autorități militare

În garnizoana Dej s-a instalat Regimentul 91 infanterie cu efectiv de cca 1400 oameni, plus Legiunea de jandarmi.

B. Autorități civile

1) *Administrația locală* a început sub conducerea prefectului numit de guvern, subprefect și alți cîțiva funcționari județeni. S-au instalat 3 primări din 7 și 8 notari din 71.

Poliția orașului nu a sosit încă.

Legiunea de jandarmi instalată în Dej a înființat posturile pe tot teritoriul județului; efectiv cca 400 oameni.

2) *Agricultura* se face fără dirijare. Însămîntările se fac foarte timid. Recolta bună, dar incomplet strînsă de pe cîmp, a rămas mult grîu netreierat. În cazul cînd s-ar efectua complet atîț strîngerea recoltei de pe cîmp cît și treieratul grîului, s-ar putea asigura hrana populației.

Inventarul agricol foarte redus.

Zootehnia. Nu se poate face o statistică a vitelor rămase. Nu sunt semnalate epizootii.

În județ se găsesc furaje în cantități mari.

Silvicultura. În ultimii ani administrația maghiară a făcut tăieri masive în pădurile din județ, pentru fabricarea cărbunilor de lemn expediți în Ungaria, pentru lemn de foc și de construcție. Lemne de foc se găsesc în abundență la locurile de exploatare.

În județ predomină fagul și stejarul.

3) *Economia națională.* Aproape toate industriile distruse; dintre cele exceptate este Fabrica de ciment din Dej care e numai grav avariată. Nu se poate conta pe mori sistematice, urmând a fi folosite morile țărănești pentru nevoile locale.

Administrația locală cere înființarea unei agenții I.N.C.O.O.P. și o agenție a Creditului Național Agricol.

Comerțul este inexistent.

4) *Finanțe.* Pentru moment nu există nici o activitate de încasări și plăți. Idem, vămi, M.A.T. și C.A.M.

5) *B.N.R.* inexistent. Situația analogă județului Cluj.

6) *Lucrări publice.* Serviciul tehnic al județului funcționează cu personal provizoriu local. Starea drumurilor bună; podurile și podețele toate distruse și refăcute provizoriu din lemn de către armatele de operațuni.

Este nevoie urgentă de a se curăți albiile apelor acolo unde sunt prăbușite grinzi de poduri distruse, pentru a se evita inundații la viituri și ghețuri.

7) *Comunicații.* Personalul C.F.R. a început să sosească și să se lucreze la linii și reparații sumare la gări. Liniile au fost rupte sistematic din loc în loc de trupele germane în retragere, iar gările aproape toate distruse; toate podurile au fost aruncate în aer. Nu se poate preciza data restabilirii circulației pe C.F.R.

Telefoanele funcționează în Dej, dar cu județul și interurban nu e nici o legătură. A început să se lucreze la restabilirea liniilor, continuându-se în curând pe refacerea cîtorva circuite.

Nu a început să funcționeze încă Serviciul telegrafo-poștal.

8) *Sănătatea publică.* Serviciile funcționează numai cu personal provizoriu.

În Dej, Spitalul județean cu cca 300 paturi funcționează normal, cu 5 secții conduse de medici unguri. Are nevoie de lenjerie, material sanitar, medicamente, alimente și cărbuni pentru încălzire.

Dispensarul asigurărilor sociale, rămas în stare bună, nu poate funcționa din lipsă de personal și material sanitar.

Farmaciile în general distruse.

Nu sunt semnalate epidemii în oraș și județ.

9) *Educația națională și cultele*. Școlile secundare se pot repara și deschide în cursul anului curent. Personalul didactic a început să se prezinte. Școlile primare din oraș și rurale în curs de deschidere.

10) *Justiția* inexistentă.

11) *Concluzii*. Dejul, ca și celelalte orașe din Ardealul eliberat, are nevoie urgentă de restabilirea comunicațiilor, aprovizionării și grăbirea instalațiilor autorităților civile pentru un început de normalizare.

Situația alimentară în orașul Dej e grea, dar nu dezastruoasă ca în Maramureș, de exemplu.

Județul Maramureș

A. Autorități militare

Nu s-a instalat nici o autoritate militară în afara de Legiunea de jandarmi.

B. Autorități civile

1) *Administrația locală* exercitată de Consiliul Național format numai din români marcanți, care au dat însărcinări provizorii în toate funcțiile. Poliția este exercitată de gărzile civile.

Jandarmeria s-a instalat în ziua de 31 octombrie pe tot teritoriul județului, cu un efectiv total de 250 oameni.

2) *Agricultura* se face fără dirijare.

Însământările s-au făcut în mod neînsemnat.

Recolta e bună, dar incomplet strânsă de pe câmp. Mult grâu netreierat. Cantități foarte mari de mere și prune ce nu se pot valorifica.

Lipsă mare de pluguri și grape. Puținele mașini agricole rămase nu se pot folosi din lipsă de carburanți.

Zootehnia e organizată cu personal provizoriu. Numărul animalelor a fost considerabil redus, prin rechiziții forțate. Nu sunt semnalate epizootii. În județ se găsesc furaje excedentare.

În Sighet e un centru zootehnic unde au rămas 8 tauri și 3 vaci de rasa Schwitz. Armăsarii au fost ridicați de unguri.

Silvicultura funcționează cu personal provizoriu.

Sunt depozite în județ cca 500 vagoane lemne de foc. Fabricile de cherestea din Sighet, în număr de 4, au motoarele și mașinile demontate și ridicate. Fabricile de la Vișeu, Poienile de sub Munte și Borșa sunt arse. Cele de la Sarăsău, Dragomirești și Cîmpu-Lung la Tisa, sunt numai parțial avariate.

Căile ferate silvice au liniile deteriorate în parte și cu foarte puțin material rulant rămas.

3) *Economia națională*. Aproape toate industriile demontate și transportate sau aruncate în aer de germani și unguri, astfel că industria e complet paralizată.

La Sighet este o moară sistematică în bună stare dar fără curele de transmisie. Pentru măciniș se vor putea folosi morile țărănești din județ. Comerțul e inexistență.

Din punct de vedere alimentar județul e deficitar în mod normal. Prin distrugeri și rechiziții masive cauzate de război, aprovizionarea populației orașului Sighet și a județului a devenit o problemă de prim ordin.

4) *Finanțe*. Administrația financiară, vămi, M.A.T. și C.A.M. inexistente.

5) *B.N.R.* inexistență. Situația analogă județelor Cluj și Someș.

6) *Lucrări publice*. Starea drumurilor e bună; podurile și podețele distruse în întregime și refăcute provizoriu din lemn de către armatele de operații. În unele locuri se trece prin vad. La podurile mai mari ce au fost distruse, grinziile sunt căzute în apă și obturează albia, menținând un pericol de inundații la viituri sau ghețuri. Trebuie luate măsuri urgente de curățire a albiilor.

Mașini rutiere nu s-au găsit.

7) *Comunicații*. Liniile C.F.R. și gările parțial avariate. Toate podurile distruse. Personalul nu a început să sosească.

Telefoanele au liniile complet distruse, cu toți stâlpii tăiați. Nu există nici o legătură telefonică.

Se speră a se face o legătură telefonică județeană de la Sighet la Baia Mare, cu munca publică.

Serviciul telegrafo-poștal inexistență.

8) *Sănătatea publică*, funcționează numai cu personal provizoriu.

Spitalul județean și de boli mintale din Sighet și Vișeu de Sus sunt în funcțiune formală.

Dispensarul din Sighet nu funcționează din lipsă de personal și material sanitar.

Farmaciile au fost toate distruse și jefuite, rămânind în Sighet o singură farmacie, fără posibilități de aprovizionare.

Nu sînt semnalate epidemii.

9) *Educația națională și cultele*. Școlile existente au clădirile avariate și mobilierul distrus. Se fac eforturi pentru amenajarea unui singur liceu mixt cu mobilier improvizat.

Personalul didactic se va improviza din profesorii existenți și intelectualii din oraș, pînă la venirea titularilor.

Școlile primare din oraș și rurale sunt în curs de deschidere, făcîndu-se reparații necesare și improvizații de mobilier și rechizite.

Este lipsă completă de cărți didactice și rechizite școlare, atît pentru cursul primar, cît și pentru cel secundar.

10) *Justiția*, inexistență.

11) *Concluzii*. Orașul Sighet are absolută nevoie a fi aprovizionat cu alimente de primă necesitate, în special cu grâu sau făină pentru pîine. De asemenei, carburanți pentru Uzina de apă și electricitate.

Comunele Borșa, Moisei și Repedea sînt complet lipsite de alimente; în timpul operațiunilor militare populația a fost refugiată în munți, iar avutul distrus și jefuit.

Securitatea e garantată prin jandarmi și gărzi naționale.

Județul Maramureș etnic pur românesc și-a manifestat satisfacția eliberării printr-un entuziasm mișcător.

Populația județului a fost mult redusă prin deportări și munci forțate sub ocupația maghiară. În Sighet a avut de suferit, în special, populația evreiască, care de la 14 000 suflete se găsesc acum cca 80 bărbați și 2 femei; dar continuă să mai sosească.

S-a constatat o viață românească în județ, ca și la oraș.

Județul Bihor

A. Autorități militare

Nu există decît un batalion din Regimentul 5 cai ferate.

Restul autorităților militare, la ordinul comandamentului rus, au fost evacuate pe ziua de 1 noiembrie 1944.

B. Autorități civile

Cu excepția personalului C.F.R., toate autoritățile românești prezentate au fost evacuate pe ziua de 1 noiembrie 1944 de către comandamentul rus.

1) *Administrația locală*. Prefectura și primăria Oradea conduse de elemente maghiare locale, instalate de comandamentul sovietic.

Primăriile rurale sunt conduse de primari români și maghiari instalati ad-hoc.

Ordinea în oraș se face de către poliția civilă maghiară, dar fără eficacitate. La sate paza mai eficace prin gărzi cetățenești.

2) *Agricultura*. Însămîntări de toamnă cca 10%. Se întîmpină greutăți din cauza lipsei de animale, nesiguranță și ploi.

Recolta anului 1944: mediocă, cca 30% păioasele netreierate. În crumb, mijlocie, cca 50–60% necules. Cartofi, bună, în curs de stringere.

Inventar agricol mort: lipsă care și căruțe, fiind în bună parte luate. De asemenea tractoare.

Zootehnia. Animale foarte puține, fiind ridicate de diferite arme.

Situația furajelor foarte bună. Există disponibilități.

Nu s-au semnalat epizootii.

Silvicultura. Exploatari de lemn de foc s-au executat în regiunile Aleșd, Marghita și Budoia. Nu se cunosc cantitățile.

3) Economia națională

Starea industriilor. În Oradea 6 mori întregi.

Fabrica de încălțăminte „Carmen”, întreagă și lucrează cu cca 400 lucrători, pentru armata sovietică, producând 1 000 perechi încălțăminte pe zi.

Fabrica de încălțăminte „Hungaria” distrusă.

Două fabrici de încălțăminte, mai mici, lucrează pentru armata sovietică, cu cca 100—150 lucrători.

Două fabrici de pielărie, intacte (foste evreiești).

Două fabrici de bitum întregi, dintre care Fabrica „Tătăruș” lucrează pentru armata sovietică.

Două fabrici textile întregi nu lucrează (foste evreiești).

Fabrica de blănuri „Hungaria”, întreagă, nu lucrează.

Patru fabrici cărămizi și țiglă, întregi, nu lucrează.

Brutării există.

Uzina electrică și de apă funcționează.

În județ majoritatea morilor întregi.

Situația comerțului, inexistentă, magazinele fiind devastate.

Resurse: disponibilități numai la cartofi și furaje.

Situația aprovizionărilor.

Cereale. Oradea dispune de grâu pînă la 15 noiembrie a.c., iar Salonta cca pînă la 30 noiembrie 1944.

Populația rurală, cu excepția regiunilor muntoase, satisfăcută din recoltă proprie. Necesitățile acestora pot fi acoperite din județele Bihor și Sălaj, cu condiția reglementării transporturilor.

Sare, zahăr, ulei, grăsimi, carne, carburanți, produse C.A.M., săpun și alte articole fabricate, lemne lipsă.

Încălțăminte lipsă la români.

Morile sănt lipsite de combustibil.

Piața alimentară suficient aprovizionată.

4) *Finanțe.* Nu activează nimeni.

M.A.T. Fabricile de spirit din Oradea întregi. Activează numai secția de drojdie a fabricii „Moskovița”.

Produse M.A.T. nu sănt.

C.A.M. produse lipsă. Tutunul recolta 1944 la cultivatori.

5) *B.N.R.* Circulă pengő și în foarte mică măsură leul. Cursul pengő-ului 1 la 30.

Din informații numerarul băncilor ridicate de Banca Națională Maghiară.

6) *Lucrări publice.* Șoseaua Cluj—Oradea foarte bună, fără distrugeri de poduri.

Șoseaua Oradea—Secuieni — Valea lui Mihai — Carei și Oradea — Marghita circulabile și cu puține poduri distruse.

Mașini rutiere nu sănt.

Există în județ 4 cariere de piatră.

7) *Comunicații.* Personalul C.F.R. s-a prezentat și lucrează la refacerea distrugerilor.

Funcționează o Inspecție L.

Gara Oradea distrusă.

C.F.R.-ul este singura instituție admisă în Oradea.

Starea liniilor

Sectiunea Oradea—Stîna: liniile între stații nedistruse. Gările, liniile de garaj în stații, acele, castelele de apă, în majoritate distruse. Toate podurile distruse. Au început lucrări de reparații.

Sectiunea Oradea — Valea lui Mihai: reparată și pusă în circulație. Linia telefonică refăcută.

Sectiunea Valea lui Mihai — Carei: podurile, acele, castelele de apă, instalațiile telefonice și telegrafice, distruse. De asemenea 11 km linie. Lucează 3 companii din Regimentul 3 cai ferate.

Sectiunea Secuieni—Marghita: șinele intace. Podurile și toate instalațiunile din gări distruse. Material rulant foarte puțin.

S.A.R.T. Localul Oradea bun. Centrala locală și interurbană bună. Circuitele bune, utilizate de armata sovietică. Traseele în mare parte distruse.

P.T.T. Localul în bună stare, cu foarte multe aparate și material tehnic. Traseele în mare parte distruse.

S-a restabilit cu Arad 3 fire, utilizate de armata sovietică.

La Püspökladány se găsesc 7—8 magazii cu materiale tehnice, între care 80 aparate Hugues.

8) *Sănătatea publică*. Există un spital militar român, spitalul de campanie român nr. 8, 4 spitale rusești.

A rămas o farmacie cu foarte puține medicamente.

Boli contagioase nu s-au semnalat.

9) *Educația națională*. Învățămîntul nu a început. Localurile în general bune.

10) *Justiția*. Nu activează nimeni.

11) *Concluziuni*. Orașul Oradea a suferit foarte mult de pe urma bombardamentelor aeriene și a luptelor de eliberare.

Casele în mare parte devastate.

Două poduri peste Criș, distruse.

Populația municipiului Oradea cca 35 000. Evrei deportați cca 40 000. Maghiari plecați cca 15 000. Au rămas foarte mulți funcționari proveniți din Ungaria veche.

Starea de spirit în județ bună și liniștită.

În oraș vădit antiromânească. Românii sunt bruscați. O parte din români rămași sub ocupație părăsesc orașul, în special femeile și copiii.

Cu excepția C.F.R. și batalionului cai ferate nu există nici o autoritate românească civilă sau militară în județul Bihor.

Administrația deținută de maghiari.

Județul nu are disponibilități decât în cartofi și furaje.

Populația urbană are puține rezerve de pâine.

Zona muntoasă lipsită de cereale. Necesară organizarea transporturilor.

Lipsă totală de sare, zahăr, carburanți, produse C.A.M. medicamente, încălțăminte.

Legătura feroviară există pe ruta Arad — Oradea — Valea lui Mihai.

A. Autorități militare

Nici o autoritate militară nu a sosit în garnizoană.

B. Autorități civile

Cu excepția jandarmeriei, nu s-a prezentat nici o autoritate civilă în județ sau capitală.

1) *Administrația locală*. Primăria și prefectura Satu Mare, conduse de elemente maghiare, instalate de comandamentul sovietic.

Primăriile rurale conduse de primari români și maghiari provizorii.

Poliția la orașe se face de civili maghiari ineficace.

Posturile de jandarmi instalate în toate comunele. Legiunea de jandarmi și are postul de comandă în Baia Mare, nefiind încă admisă în capitala județului.

La sate există și gărzi cetățenești.

2) *Agricultura*. Însămîntări cca 20%. Greuătă din cauza lipsei de animale, nesiguranță și ploi.

Recolta 1944 mijlocie.

Păioase 30% netreierate.

Porumb și cartofi în curs de strîngere.

Inventarul agricol mort, redus. Lipsă care și căruțe fiind rechiziționate. Tractoarele luate.

Zootchnia. S-au ridicat foarte multe bovine, cabaline și ovine. Porcine se află cca 60%.

Situația furajelor mediocă din cauza secetei. Satisfac necesitățile locale. Se semnalează febră afloasă.

Silvicultura. În 1944 s-au executat exploatari în regiunile: Homorod, Necopoi, Sâi, Borlești, Negrești și Bicsad.

Cantitățile exploatații se apreciază la cca 6 000 vagoane. Se află în păduri și gări.

Fabricile de cherestea Beltaug și Bicsad, afirmativ ar fi întregi.

Fabrica „Lomaș” și „Șomeșana”, distruse.

3) Economia națională

Starea industriilor

Fabrica de fierărie „Gross”, Textila „Freund”, Fabrica de mașini și vase emailate „Princz”, Rafinăria „Freund”, toate morile din Satu Mare, Uzina electrică, Fabrica de ulei comestibil „Edelmann”, distruse.

Fabrica de panglici și dantele „Haytaiel”, parțial distrusă. Va deservi lumina electrică.

Tăbăcăriile mărunte există.

Fabrica textilă din str. Ștefan cel Mare, Fabrica de ulei „Gumann”, fabricile de mobile „Sucs” și „Litecki” și Fabrica de mezeluri „Walent”, întregi, dar nu funcționează.

Patru brutării în funcțiune.

Există două fabrici de săpun. Nu lucrează din lipsă de sodă caustică. Comerțul: magazinele comerciale devastate. S-au salvat foarte puține mărfuri.

Resurse: disponibilități există numai în cartofi și lemne de foc.

Situația aprovizionărilor

Cereale: orașul Satu Mare are rezerve de grâu pe 10 zile. Dacă se rezolvă problema transporturilor, se va putea aproviziona din județ.

Suburbia Viile-Satu Mare dispune de 6 vagoane grâu.

Populația rurală asigurată din recolta proprie, cu excepția comunelor de la munte. Acestea se vor putea aproviziona, deocamdată, din județ.

Alte articole: zahăr, sare, încălțăminte, sticlărie, săpun, sodă caustică pentru fabricile de săpun, carburanți, lipsă.

Lemnele de foc sunt: constituie numai problema de transport.

Carne, grăsimi există.

Piața alimentară inexistentă.

4) Finanțe. Organele fiscale nu activează.

Regii autonome, M.A.T., Fabrica de spirit și drojdii Seini, întreagă.

Produse M.A.T. nu sunt.

C.A.M. Toate instalațiile și clădirea depozitului de fermentare din Satu Mare distruse de bombardament.

Recolta de tutun 1944 se află la cultivatori.

Lipsă produse C.A.M.

5) *B.N.R.* Clădirea întreagă. Băncile nu funcționează. Numeralul a fost luat de Banca Națională Maghiară și armate.

Circulă pengő-ul la cursul de lei 30 și mai puțin leul.

6) *Lucrări publice.* Șoseaua Tășnad — Carei foarte bună. Podurile distruse, reparate provizoriu.

Șoseaua Carei — Satu Mare bună. Podul de peste Someș la intrarea în Satu Mare, distrus. Podul provizoriu construit puțin deasupra apei, la venirea ploilor va fi distrus.

Șoseaua Satu Mare — Ardud — Beltiug, bună, cu puține poduri distruse dar refăcute.

Din informații și șoseaua Satu Mare — Șomcuta, bună.

Mașini rutiere distruse.

7) *Comunicații.* Stațiile Carei Mari și Satu Mare, distruse, de asemenea podurile.

Secțiunea Satu Mare — Halmei, Satu Mare — Baia Mare — Cehul Silvaniei, în curs de stabilirea distrugerilor.

Secțiunea Satu Mare — Bicsad în reparație, peste puțin timp se va putea pune în circulație.

Secțiunea Satu Mare — Șomcuta Mare, ambele linii înguste.

S.A.R.T. Localul Satu Mare bun. Lipsă aparatele. Cablurile distruse. Traseele și firele distruse în cea mai mare parte.

P.T.T. Localul bun. Există foarte puține aparate și materiale. Traseele în parte distruse.

8) *Sănătatea publică.* Există 4 spitale în Satu Mare și unul în Arad. Farmaciile devastate 80%. Boli contagioase nu s-au semnalat.

9) *Educația națională.* Localurile de școli întregi. Liceul de fete Satu Mare prezintă avarii. Învățămîntul nu a început.

10) *Justiția.* Nu activează nimeni.

11) *Concluziuni.* Orașul Satu Mare prezintă distrugeri mari din cauza bombardamentelor aeriene.

Starea de spirit a populației bună. Așteaptă reîntoarcerea autorităților românești.

Populația actuală a orașului Satu Mare cca 9 000.

Refugiații la Viile — Satu Mare cca 15 000.

Populația evreiască parte deportată, parte dusă la munci; din cei duși la muncii, o parte se reîntorc.

Cu excepția Legiunii de jandarmi, nu s-a prezentat în județul Satu Mare nici o autoritate românească civilă sau militară.

Administrația în orașe deținută de unguri.

La sate majoritatea primari români.

Resurse disponibile numai cartofi și leme.

Însamîntări foarte puține.

Populația urbană are rezerve mici de grâu. Nevoile pot fi acoperite din județ.

Comunele de la munte lipsite de cereale.

Lipsă totală de sare, zahăr, săpun, carburanți, produse C.A.M., medicamente, încălțăminte, sodă caustică pentru fabricile de săpun, fierărie.

Nu are cu restul țării nici o legătură feroviară, telegrafică sau telefonică.

Județul Sălaj

A. Autoritățile militare

În Zalău se află:

Centrul de instrucție al Armatei 4, cu un efectiv peste 5 000 oameni. O companie de garnizoană.

Comandură pietei.

B. Autorități civile

Cu excepția Legiunii de jandarmi și un număr redus de personal C.F.R. nu s-a prezentat în județ nici o autoritate civilă românească.

1) *Administrația locală.* Prefectura și Primăria Zalău conduse provizoriu de elemente românești rămase sub ocupație.

Prefect dr. Pintea Augustin, iar primar Iarca Traian.

Nu dispun de personal românesc.

Primăriile rurale în majoritate conduse de români.

La Jibou funcționează Consiliul Național Român.

În Carei primar maghiar.

Ordinea în oraș este menținută, pe lîngă poliția civilă maghiară, și de o companie de garnizoană.

Legiunea de jandarmi comandată de maiorul Suciu, cu sediul în Zalău, are instalate posturi în toate comunele. Contribuie într-o măsură foarte largă la înjghebarea administrației românești. Nu are mijloace mecanice de locomoțiune.

2) *Agricultura*. Însămîntări cca 10%. Muncile în curs; în unele părți lipsesc animalele de tracțiune.

Recolta 1944 bună. Din păioase 40—50% netreierate. Porumbul și cartofii în curs de strîngere.

Inventarul agricol mort, lipsă. Careale și căruțele ridicate în mare parte.

Zootehnia. Animale de tracțiune foarte puține. Animale de prăsilă sînt. Porcine foarte puține.

Furajele acoperă necesitățile locale.

În unele părți epizootii de febră aftoasă. Nu au mijloace de combatere.

Silvicultura. S-au executat tăieri de păduri în regiunea Hodod și Sărmașag. Nu se cunosc cantitățile.

S-au luat măsuri de pază prin Legiunea de jandarmi.

3) *Economia națională*

Situatia industriilor

În orașul Zalău sînt: una moară comercială cu capacitatea zilnică de 1/2 vagoane, una moară țărânească, una mezelărie și 6 brutării în funcțiune pentru armată, un atelier mecanic întreg, una uleiniță și uzina electrică în funcțiune.

În orașul Carei: fabrica de săpun distrusă.

În județ morile întregi, dar fără curele de transmisiune și fără combustibil.

Comerțul: magazinele în cea mai mare parte au fost devastate. Nu este deschis nici un magazin.

Resurse: disponibile sînt la cereale, cartofi și semințe de floarea soarelui.

Depozitele au fost preluate de armata sovietică și română.

Situatia aprovizionărilor

Cereale: necesitățile de consum, atît urbane, cît și rurale pot fi acoperite din producția locală.

Alte articole: sare, zahăr, încălțăminte, carburanți, săpun, fierărie, lipsă.

Lipsă pălării și căciuli pentru tineret, care sub regimul maghiar purtau șepci de premilitari.

Grăsimi există.

Piața alimentară aproape inexistentă.

4) *Finanțe*. Organele fiscale nu activează.

M.A.T.-ul nu are depozite.

C.A.M.-ul nu are depozite. Lipsă de tutun și chibrituri.
Recolta de tutun 1944 se află la cultivatori.

5) *B.N.R.* Băncile nu funcționează. Numerarul acestora a fost ridicat de Banca Națională Maghiară și armate.

Circulația pengő-ului la cursul de lei 30 și leul în foarte mică măsură.

6) *Lucrări publice.* Șoseaua Marghita — Tășnad, desfundate și cu patul ros. Nu are pietriș depozitat în lungul șoselei. Podul de peste Berătău la intrarea în Tășnad, distrus. Varianta circulabilă numai pe vreme uscată.

Șoseaua Beltiug — Supurul de Sus circulabilă, cîteva poduri mai mici distruse. Sînt refăcute provizoriu.

Șoseaua Supurul de Sus — Zalău — Jibou — Surduc — Gîrbou — Dej, bună. Pînă la Jibou podurile întregi. De la Jibou la Dej toate podurile distruse. Cele refăcute slabe. Trecerea peste variante, de la Almaș (la Tîhău) și nord vest de Jibou, foarte grea.

Șoseaua Zalău — Șimleul Silvaniei și Zalău — Unguraș, Cluj, bună.

Mașinile rutiere distruse.

Cariere de piatră există în județ.

7) *Comunicații.* Personalul C.F.R. în parte sosit.

În secțiunea Marghita — Șimleul Silvaniei liniile bune. Podurile, instalațiunile din stații, liniile de garaj, distruse.

În secțiunea Șimleul Silvaniei — Sârmășag podurile, stațiiile cu toate instalațiunile, distruse. Liniile bune. Firele pe traseu distruse.

În secțiunea Carei Mari — Sârmășag — Zalău — Jibou aceeași situație. Material rulant se află pe linie.

S-au luat măsuri pentru reparare.

Delegatul Inspecției L. Oradea ing. Munteanu.

S.A.R.T. Localul complet distrus cu toate instalațiunile. Traseele în cea mai mare parte distruse.

P.T.T. Localul nedistrus, s-au găsit foarte puține aparate și materiale de linie.

Traseele în parte distruse. S-au luat măsuri pentru refacerea a două fire pe distanță Zalău — Dej.

S-a realizat pe distanță Jibou — Cluj un circuit telefonic. Postul telefonic nu este însă instalat, localurile P.T.T. și S.A.R.T. sunt distruse.

8) *Sănătatea publică.* Funcționează cîte un spital în Zalău, Carei și Șimleul Silvaniei.

În Zalău se mai află și spitalul de campanie nr. 4. Există 3 farmacii cu foarte puține medicamente.

Nu se semnalează boli contagioase.

9) *Educația națională.* Localurile de învățămînt întregi. Învățămîntul nu a început.

10) *Justiția*, nu activează.

11) *Concluzii.* Orașele au suferit distrugeri neînsemnate.

Starea de spirit a populației bună. Așteaptă instalarea autorităților românești.

Foarte puțină populație plecată cu trupele maghiare, mai mult intelectualii.

Numărul populației orașului Zalău este de 8 000, din 9 000 cât a fost.

În afară de Legiunea de jandarmi și personalul restrâns C.F.R. nu s-a prezentat nici o autoritate românească.

Legiunea activă și cu mult tact.

Administrația, cu excepția orașului Carei și cîteva comune rurale, stăpînătă de români.

Nu împiedică nimic prezentarea autorităților române în județ.

Recolta fiind bună, există disponibilități în cereale, cartofi și semințe de floarea soarelui; 40–50% din păioase netreierate.

Aprovizionarea populației urbane și rurale cu cereale satisfăcută din recolta locală.

Populația duce lipsă de: sare, zahăr, produse C.A.M., săpun, carburanți; iar români de încălțăminte. Tineretul, folosind șepci premilitare maghiare, duce lipsă de pălării și căciuli.

Morile lipsite de curele de transmisiune și combustibil.

Județul Năsăud

A. Autorități militare

În orașul Bistrița se găsesc:

Comenduirea Pieței, instalată în ziua de 25 octombrie a.c. pe baza ordinului Armatei 4, sub conducerea dlui lt. rez. M. Iosivăș din Regimentul 82 infanterie.

Compania de garnizoană, venită în localitate la 31 octombrie a.c., formată de Compania 2 din Regimentul 91 infanterie.

B. Autorități civile

1) Administrația locală

a) Administrația propriu-zisă

În orașul Bistrița și în județ nu s-a prezentat nici un funcționar administrativ numit în mod legal.

De către comandamentul sovietic, condus de un căpitan, a fost numit un prefect la 21 octombrie c., col. rez. Teodor Sbîrcea.

În baza acestui mandat, domnul prefect a rechemat în serviciu pe toți funcționarii care au activat în administrație pînă la 1940, pe care i-a repartizat după necesitate și urgență, după cum urmează:

Subprefect: dr. Titus Crișan.

Pretori: dr. Ștefan Pop ca prim pretor și pretor delegat notarul Augustin Loliciu, la plasa de jos.

dr. Ioan Monda la plasa de sus.

dr. Ioan Luca la plasa Năsăud și

Aurel Nedea la plasa Rodna.

Primari sînt la toate comunele. S-au menținut cei buni și meritoși dintre cei vechi, iar acolo unde a fost nevoie, s-au numit alții noi.

Secretari s-au numit la prefectură și la fiecare comună.

Notari, din lipsă de personal, s-au numit la 3–4 comune unul, din foști notari, iar acolo unde lipseau, dintre învățători, sau alții intelectuali, cărora li s-au dat îndrumările necesare.

Astfel în plasa de jos, compusă din 50 comune, s-au numit 17 notari, din care numai 3 diplomați.

În celelalte plase nu se cunoaște situația exactă.

b) *Politia și jandarmeria*

Organele de poliție numite legal nu s-au prezentat în orașul Bistrița sau în județ.

De către prefectură și comandamentul sovietic, s-a numit ca șef al poliției orașului Bistrița dl dr. Dan, care a organizat poliția orașului, iar la sate ordinea și liniștea au fost menținute prin gărzi naționale.

Pentru organizarea Legiunii de jandarmi Bistrița s-a prezentat în orașul Bistrița dl lt. col. Niculescu, cu 400 jandarmi, căruia după o ședere în Bistrița de o săptămînă, cu argumente și mai ales cu tact, i s-a permis de către comandamentul sovietic, în ziua de 2 noiembrie a.c., răspîndirea jandarmilor în județ.

2) *Agricultură*. Nu s-a prezentat nici un funcționar numit legal și nici nu s-a numit de prefectură.

Însămîntările de toamnă sunt aproape inexistente din următoarele cauze: Minele nu s-au strîns de pe câmp.

Lipsa de brațe pentru muncă și mijloace de transport, mai ales în satele părăsite de săși.

Lipsa de curele, carburanți și uleiuri pentru tractoare.

Lipsa de vite și frica locuitorilor de a nu le fi rechiziționate și puținele vite rămase (a se vedea cele arătate mai jos la capitolul zootehnie).

Frica de a nu li se ridica cu forța recolta ce vor realiza.

Lipsa organelor agricole și administrative, care să-i stimuleze și organizeze..

Recolta anului 1944 de: struguri, porumb, sfeclă, cartofi, a rămas în ceea mai mare parte pe câmp, nestrînsă, iar grîul, orzul și ovăzul, se găsesc în şire și clăi, netreierat, pentru motivele mai sus arătate.

În lipsa organelor agricole, nu s-a putut face inventarul agricol.

Se crede însă că, cu ceea ce există în județ, se pot face însămîntările de toamnă, sub condițunea de a se da: curele, carburanți și uleiurile necesare pentru tractoare și mașinile de treier și să nu se mai facă rechiziții forțate de animale, cereale și furaje.

Zootehnia. Nu s-au prezentat în județ funcționari numiți și nici nu s-au numit de prefectură, din lipsă de specialiști.

În lipsa organelor de specialitate, inventarierea animalelor s-a dispus de prefectură a se face prin primării. Lipsesc date exacte. Se crede că cca 80% din vitele aflate în cuprinsul județului au fost ridicate cu, dar mai ales fără, forme legale, de către armatele de operațiuni.

Comandamentele militare continuă să ceară sute de vite și căruje, pentru transport de cereale, furaje și chiar mobilier, iar coloanele de căruje plecate acum 2–3 săptămîni nu s-au înapoiaț înăcă.

De frica rechizițiilor, locuitorii își țin puținele vite rămase ascunse prin păduri, din care cauză strângerea recoltei și semănăturile de toamnă stagnăează.

Din cauza lipsei organelor de specialitate, nu se pot da cifre asupra furajelor, care sunt în curs de inventariere, de către primării.

Se crede că sunt suficiente pentru nevoile locale, dacă nu se mai rechiziționează.

Epizootii în cuprinsul județului nu sunt.

Silvicultura. Funcționari numiți de minister sau înaltul comisar al Ardealului de nord, nu s-au prezentat.

Serviciul silvic județean și Serviciul silvic al orașului Bistrița nu funcționează.

Prefectura județului a delegat pe dl ing. silvic F. Fixek să organizeze Direcțunea silvică Bistrița, pentru poliția silvică și administrarea propriu-zisă a averii celor 44 comune grănicerești, avere formată din 320 000 jugăre cadastrale, pădure și terenuri afectate, egal cu 184 148 ha, supuse regimului silvic pe baza legii din 1890 și care se administrează de stat, prin Direcțunea silvică Bistrița, ce aparține de Inspectoratul silvic Cluj.

Exploatarea pădurilor, pe baza unui contract în vigoare, se execută de către Societatea „Regna“.

Sediul Direcției silvice s-a fixat în Bistrița, iar în exterior are un număr de 8 ocoale silvice.

Direcțunea silvică Bistrița a fost încadrată cu 3 ingineri silvici în centru și 1 inginer stagiar, pentru conducerea a două ocoale silvice.

Conducerea celorlalte 6 ocoale silvice a fost încredințată la cîte un brigadier silvic.

Ocoalele silvice au fost organizate pe brigăzi și cantoane de pază, cu brigadierii silvici și pădurarii aflați în localitate.

Personal necesar: un director și 4 ingineri silvici pentru centrul direcției și 7 ingineri silvici, ca șefi ai celor 7 ocoale.

Personalul subaltern necesar se poate recruta din localitate.

În cuprinsul județului se găsesc mari cantități de materiale lemnăoase exploatare, proprietatea Societății „Regna“ și a diferite altă firme exploatare și particulari, din care cea mai mare parte au părăsit județul și teritoriul statului român.

Date exacte asupra cantităților de materiale aflate în păduri, depozite și gări nu se pot da, din cauza lipsei organelor de specialitate.

Aproximativ există:

- cca 100 000 mc răšinoase în Rodna.
- cca 40 000 mc răšinoase în Telci și Tivuța.

Prefectura a luat măsuri pentru inventarierea și paza materialelor lemnăoase, aflate în diferite depozite, proprietatea diferitelor societăți străine și particulari care au părăsit țara și care materiale revin de drept statului român.

Este absolut necesară numirea și prezentarea de urgență pe teren, a organelor silvice, pentru a lua în stăpînire materialele de mai sus, a le inventaria și comercializa.

Fabrici de cherestea, proprietatea C.A.P.S., nu sunt.

Fabricile de cherestea, proprietatea diferitelor societăți și particulari, au fost dinamitate și incendiate de armatele de operaționi.

Este necesar a se identifica, inventaria și pune sub pază ceea ce a mai rămas din fabricile de cherestea, ai căror proprietari au părăsit țara și care revin statului român.

3) *Economia națională*. Funcționari numiți legal sau de prefectură, în diferitele compartimente ale economiei naționale (Camere de Comerț, Oficiul economic, Serviciul măsuri și greutăți, I.N.C.O.O.P. etc.) nu sînt.

Uzinele electrice și uzinele de apă au fost dinamitate și incendiate.

Fabricile de cherestea au fost de asemenea distruse.

Fabricile de bere și spirit din Bistrița și Năsăud pot fi puse în funcțiune, completîndu-le miciile lipsuri.

Fabrica de sobe de teracotă din Bistrița este intactă.

Fabrica de marmeladă, distrusă.

Fabricile de pielărie și atelierele tehnice au fost parte incendiate, parte demontate și transportate de armatele de operaționi.

Morile mici din județ funcționează. Cele mari au fost distruse complet, sau numai deteriorate. Acestea din urmă sînt în curs de repunere în funcțiune, în care scop s-au luat cuvenitele măsuri.

În orașul Bistrița din 3 mori una a fost amenajată și va funcționa peste cîteva zile, alta nu poate funcționa decît după repararea uzinei electrice, iar a treia este complet distrusă.

Resurse: Din lipsa inventarului și a unei statistici exacte a resurselor și a populației, nu se pot ști astăzi cu exactitate nevoile populației.

Se crede că, dacă se treieră în întregime grîul și cerealele netreierate și se strînge de pe câmp toată recolta, se vor putea satisface în întregime nevoile populației rurale, dacă nu se mai fac rechizitionări.

Lipsesc cu desăvîrșire din județ: benzina necesară pentru tractoare, motorina, uleiurile minerale, uleiurile comestibile, săpunul, sarea, petrolul, zahărul, produsele C.A.M., încălțămîntea și îmbrăcămîntea.

4) *Finanțe*. Funcționari fiscali, numiți legal, nu s-au prezentat în Bistrița sau județ.

Prefectura județului a numit pe dl dr. Teodor Moga, fost administrator financiar înainte de 1940, cu organizarea administrației financiare.

Acesta, ajutat de 8 funcționari și 2 cameristi, a luat măsuri pentru repararea localului și punerea în ordine a arhivei, care s-a găsit: parte răvășită, parte distrusă.

În județ nu s-au numit funcționari fiscali și nu s-a lucrat nimic.

M.A.T. lipsă.

C.A.M. lipsă.

5) *B.N.R.* nu funcționează.

Din informații, autoritățile maghiare au ridicat tot numerarul de la Banca „Albina”.

Pe piață locală circulă pengö-ul care este socotit la cursul de 30 lei și leul românesc.

6) *Lucrări publice*. Nu s-a prezentat nici un funcționar numit și nu funcționează nici un serviciu.

Prefectura a luat măsuri pentru paza și inventarierea inventatului rămas proprietatea Serviciului tehnic județean.

Drumurile principale în cuprinsul județului sunt carosabile.

Necesită lucrări de întreținere ca: aducerea pietrișului și astuparea gropilor.

Majoritatea podurilor mai lungi de 3 m de pe șoselele principale au fost distruse de armatele de operațiuni.

Unitățile militare și mai ales etapele, precum și prefectura județului, au construit poduri și podețe provizorii de lemn, unde a fost nevoie, așa că momentan șoselele naționale și județene sunt redate circulației în condiții destul de bune.

Majoritatea podurilor construite sunt provizorii, nu sunt destul de solide și nu li s-a dat înălțimea necesară, din care cauză în timpul îngheteștilor, și al viitorilor de apă, sunt expuse a fi distruse, iar circulația întreruptă.

Se impun măsuri urgente pentru refacerea prin lucrări definitive a podurilor importante distruse, spre a se evita o nouă întrerupere a circulației, în iarna curentă și primăvara viitoare.

7) *Comunicații*. Funcționari C.F.R., stabili numiți, nu s-au prezentat.

În cuprinsul județului lucrează 2—3 echipe de lucrători, sub conducerea unui șef de secție, delegat de către Direcția de întreținere C.F.R.

Lucrările de refacere a liniei se fac foarte greu din următoarele motive: lipsa mijloacelor de transport pentru aducerea materialelor necesare și pentru curățirea tunelurilor dărâmate; lipsa de scule de linie, care au fost ridicate de armatele de operațiuni, și lipsa de material.

Liniile C.F.R. care străbat județul au fost distruse de armatele de operațiuni, dinamitindu-se fiecare și în parte și unele chiar în două trei locuri.

S-au distrus de asemenea prin dinamitare acele și tunelurile, iar gările au fost dinamitate și incendiate.

Toate podurile C.F.R. mai lungi de 2 m au fost distruse.

Până în prezent, nu s-a luat nici o măsură pentru refacerea lor.

S.A.R.T. Funcționarii numiți nu s-au prezentat.

Comunicațiile telefonice au fost întrerupte în întreg județul, precum și cu alte județe, prin tăierea stâlpilor de telefon de către armatele de operațiuni.

În urma măsurilor luate de prefectură, s-a reușit să se restabilească în ziua de 3 noiembrie c. comunicația telefonică de la prefectura Bistrița, cu Năsăud și Rodna.

P.T.T. Funcționarii numiți nu s-au prezentat.

Rețeaua telegrafică a fost întreruptă, prin tăierea stâlpilor.

8) *Sănătatea publică*. Funcționarii numiți nu s-au prezentat.

S-a delegat de prefectură pentru organizarea serviciului sanitar al județului și orașului Bistrița dl dr. Dumitru Cosma, fost medic al orașului Bistrița.

S-a reînființat Spitalul județean, care funcționează în localul sanatoriului particular „Ionașcu”, deoarece localul spitalului județean este ocupat de o secție de boli interne sovietică.

Are: 22 paturi, din care 16 sunt ocupate de răniți civili grav, victime ale minelor rămasă pe câmp neexplodate, instrumentarul medical necesar, și un aparat röntgen.

Din 18 farmacii funcționează 2:

Farmacia „Gheorghe Drugă” în Năsăud și

Farmacia „Schwartz” în Bistrița, formată cu puținele medicamente rămase la cele 6 farmacii devastate și care a fost pusă sub conducerea unui bătrân, în vîrstă de 70 ani, care nu corespunde serviciului încredințat.

Epidemii în orașul Bistrița și județ nu sănt.

Au fost 2 cazuri izolate de febră tifoïdă.

Din cauza lipsei de apă potabilă, uzinele fiind distruse, și a murdăriei este de prevăzut lățirea febrei tifoïde și a altor boli infecțioase, contra cărora trebuie luate măsuri de prevenire și combatere.

9) Educația națională și cultele. Nu s-au prezentat funcționarii legal numiți.

De prefectură a fost delegat pentru organizarea învățământului primar dl inspector Aurel Groze, iar la cancelaria inspectoratului dl inspector Maxim Puia.

S-au numit directori de școli și învățători din cei aflați în localitate, în număr de 148, la 83 școli primare și 16 grădini de copii.

Școlile secundare nu pot funcționa, din lipsă de profesori.

Școli primare vor putea funcționa 83 și 16 grădini de copii mici.

Nu pot începe cursurile, din lipsă de învățători, 83 școli primare.

Bisericile sănt toate în ființă, iar preoții respectivi la datorie.

10) Justiția. Nu s-au prezentat la posturi funcționarii numiți.

Pentru organizarea Tribunalului Năsăud și a judecătoriilor de ocol: Năsăud, Bistrița și Rodna a fost delegat la 16 octombrie c. de către Primăria Bistrița dl dr. Emil Rebreanu, delegație recunoscută ulterior de prefectură.

Pentru organizarea parchetului, a judecătoriei de instrucție și a închisorii, a fost delegat de prefectură la 22 octombrie c. dl dr. Teofil Moldovan.

S-au organizat Tribunalul Năsăud și judecătoriile de ocol: Năsăud, Bistrița și Rodna, folosind personalul rămas și 4 avocați, care au primit, benevol, mandatul de judecători.

S-a organizat de asemenea Parchetul tribunalului, judecătoria de instrucție și închisoarea.

Instanțele judecătoarești instalate judecă procesele curente după legile maghiare.

Limba de dezbatere este cea românească.

Arhiva tribunalului nu s-a putut aranja și inventaria, deoarece în localul tribunalului este instalat un comandament de etape sovietic, care nu a permis cercetarea localului și a arhivei.

Arhivele judecătoriilor Năsăud și Rodna sănt aproape complete.

De la arhiva județului Bistrița lipsesc cărțile funduare și planul.

11) Concluziuni. Marea majoritate a populației săsești, a părăsit orașele și satele.

Din cca 22 000 suflete săși, au rămas cca 2 000 în tot județul.

Populația ungurească care în 1939 se găsea cca 5 000 suflete, în timpul administrației maghiare a sporit simțitor, prin aducerea de funcționari și mai ales de coloniști, dintre familiile cu cel puțin 6 copii, pe care i-au instalat în locul românilor repatriați sau prigoniți de autoritățile maghiare.

Astăzi, ungurii se declară toți comuniști convingiți, pentru a obține bunăvoință și favoruri de la comandamentele sovietice și avantaje asupra populației băștinașe românești.

În general se constată că funcționarii români care activează în cuprinsul județului, cu toate că nu sunt definitivi, ca fiind numiți de comandamentul sovietic, în unire cu dl prefect al județului, delegat și D-sa cu exercitarea atribuțiunilor de prefect de către comandamentul sovietic, luptând cu marile greutăți ale începutului, cu lipsa de brațe de muncă și mijloace de transport auto și hipo, cu lipsa de materiale și mai ales cu lipsa de comunicații: C.F.R., drumuri, telefon, telegraf, poștă, etc. în județ și cu celelalte județe și centru, și-au dat tot interesul și cu multă muncă, pricepere, devotament și tact au reușit să organizeze și să facă să funcționeze aproape toate autoritățile din județ, în armonie cu comandamentul sovietic, menajând în același timp suscepțibilitatea celor învinși.

Inițiativele dlui prefect al județului și a colaboratorilor D-sale merită toată lauda și tot concursul, pentru înlăturarea lipsurilor semnalate, în interesul grabnicei intrării în normal.

IV. Concluziuni generale

1) În Ardealul eliberat administrat de înaltul comisar, viața a început să se normalizeze și autoritățile, deși cu personal incomplet, fac față nevoilor administrative.

Se simte lipsa notarilor.

Lipsesc total organele exterioare ale departamentelor: agricultură, economie națională, justiție, educație națională și parțial ale departamentelor lucrării publice, sănătate și B.N.R.

Drumurile și transmisiunile, în curs de refacere, satisfac mulțumitor nevoile urgente locale. Se continuă completarea și îmbunătățirea lor cu perseverență.

Starea de spirit a populației, calmă.

Activitatea economică financiară este stînjenită de menținerea în circulație a monedei maghiare și de lipsa capitalului pentru investiții de refacere.

2) În restul Ardealului eliberat, jandarmeria stăpînește întreg teritoriul, cu excepția orașelor Cluj, Satu Mare și Carei Mari, precum și toată partea dezrobîtă a județului Bihor.

În județele Maramureș, Năsăud, Sălaj și Cluj, administrația se face prin elemente locale românești.

Se remarcă activitatea deosebită depusă de prefectii primelor trei județe de mai sus, pentru promovarea intereselor românești și satisfacerea nevoilor locale.

Județele Bihor și Satu Mare sunt conduse de prefecti unguri, numiți de asemenei de comandamentul sovietic.

În județul Sălaj există un început de instalare a autorităților românești, numite de guvern.

Drumurile în general practicabile cu poduri refăcute provizoriu.

Căile ferate, distruse masiv, vor fi inutilizabile pentru mult timp.

Viața economică și comercială stagnează.

În județul Maramureș se simte o accentuată lipsă de hrana, iar de articolice de primă necesitate în întreaga zonă.

Starea de spirit a populației, în mediul rural, calmă, în timp ce în orașele mai mari populația românească este timidă și neliniștită. În schimb, populația maghiară face toate eforturile pentru a pune piedici elementului românesc, făcind chiar imixtiuni în administrație și iridentism la adăpostul oportunității politice.

V. Propuneri

1) Pentru teritoriul administrat de înaltul comisar:

Să se trimită de îndată toate organele exterioare ale departamentelor neprezentate încă și să se completeze lipsurile acestora care au sosit.

Să se impulsioneze refacerea comunicațiilor și transmisiunilor.

Să se satisfacă nevoile de aprovizionare în cereale și articole de primă necesitate, în special petrol și carburanți.

2) Pentru restul teritoriului, comandamentul este în legătură cu înaltul comisar și a indicat acestuia unde poate trimite autoritățile numite de dînsul.

Se impune ca guvernul să intervină pe lîngă Înaltul Comandament Sovietic pentru a se admite instalarea autorităților românești în orașele Cluj, Satu Mare și Oradea.

Să se ia măsuri pentru o cît mai grabnică restabilire a comunicațiilor și transmisiunilor, trimîndu-se inginerii și tehnicienii necesari. Pînă atunci să se organizeze transportul cu camioane.

Să se aprovizioneze regiunea cu subzistențe și articole de primă necesitate.

Să se trimită carburanți necesari pentru efectuarea muncilor agricole și treieratul grînelor.

Se impune intervenția guvernului pentru a face să dispară cauzele politice care și ele au contribuit ca autoritățile românești să nu fie primite la Cluj, Oradea și Satu Mare.

Comandant general al etapelor,
General de divizie O. Stavrat

■ Arhivele Statului București, fond Președinția Consiliului de Miniștri, Direcția Relații cu departamentele, dosar nr. 112/1944, f. 169—217.

987

1944 noiembrie 8. Propuneri de înaintare în grad, post-mortem, a sergentului Boeru Nicolae.

Grupul 18 cercetare
Oficiul poștal militar nr. 825

Nr. 2 943 din 8 noiembrie 1944

Regimentul 18 infanterie
către
Divizia 18 infanterie
Stat major, Biroul 1

Am onoarea a vă înainta anexat raportul special al comandantului plutonului armament greu, pentru propunerea la gradul de sergent-major termen redus în rezervă „post-mortem” a sergentului termen redus Boeru Nicolae, contingentul 1937, care în toate acțiunile executate a dat dovedă de mult curaj și spirit de sacrificiu, astfel:

1. În atacul prin surprindere dat în dimineața de 12 octombrie 1944 asupra satului Feiurdeni, în calitate de comandant de grupă și prin focul

grupei sale, a contribuit în cea mai mare măsură la capturarea a 96 prizonieri.

2. În acțiunea de urmărire din ziua de 15 octombrie 1944 se infiltrează cu grupa sa, din vîrful avangărzii, în satul Unguraș, distrugе prin foc un camion german și pune pe fugă o unitate de pionieri germani ce voia în acel moment să arunce în aer cele trei poduri principale ce erau deja pregătite pentru distrugere, salvând astfel trei lucrări de artă, care dacă ar fi fost distruse se îngreuna foarte mult mișcarea de urmărire a unităților noastre.

3. În ziua de 26 octombrie 1944 este trimis cu grupa sa, cu misiunea de a cerceta și determina conturul aparent al inamicului, după care s-ar fi putut stabili numeric este forțele lui. În timpul acestei misiuni, fiind surprins de un foc automat puternic, tras de mitraliere, puști-mitraliere și pistoale, este grav rănit în regiunea toracică și abdominală, dar cu toată gravitatea acestor răni s-a putut menține călare distanță de 1 km pînă la grup, unde, fără să dea cea mai mică dovadă de emoție sau disperare, raportează exact situația inamicului.

Trimis la postul de prim-ajutor și pansat, iar după aceea evacuat la spitalul de campanie Carei, moare pe drum, lăsînd în urma sa eterne regrete, dar rămînînd pentru totdeauna un model de perfecțiune ostășească în fața camarazilor săi, pentru spiritul de jertfă și abnegație [dovedit] tot timpul cătă activat în această unitate.

Față de cele mai sus raportate vă rugăm să binevoiți a interveni locului în drept pentru ca sergeant termen redus Boeru Nicolae să fie înaintat la gradul de sergeant-major termen redus „post-mortem”.

Se anexează copie după foaia matricolă și tabel nominal de propunere de înaintare.

Comandantul Grupului 18 cercetare,
Căpitan Christorian Dumitru

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 462, dosar nr. 3, 189; *În numele libertății și prieteniei*, vol. I, Editura Militară, București, 1970, p. 58–59.

988

1944 noiembrie 8, Londra. Instrucțiuni ale Foreign Office-ului către reprezentantul misiunii politice britanice din România, Le Rougetel, referitor la poziția adoptată de V. P. Vinogradov în unele probleme ale vieții politice românești; înțelegerea sovieto-britanică asupra influenței în România și respectiv Grecia; interesele britanice în România.

Mr. Le Rougetel,

Bucharest

Immediate

Most secret

Nov~~ember~~ 8, 1944

Your telegrams Nos. 154 and 155 [of 2nd November] and Air Vice Marshal Stevenson's telegrams Nos. 192 and 193 paragraphs 5 to 10.

<1> There seems to be three main points which emerge from these telegrams. The first is what appears to be Russian interference in Rumanian affairs. The second is the conduct of the Russians in invoking the name of

the Allied Control Commission without even informing the British Mission of what they are doing. The third is the arbitrary removal of equipment etc. from Anglo-American oil companies.

2. As regards the first point it is difficult to judge to what extent the Russians are intent on interference. I must, however, confess to having little sympathy with either M. Maniu or M. Bratianu who by their lack of realism have only themselves to blame if they are excluded from the Government. Doubtless also the Russians are exasperated at what appears to be, at any rate from here, Roumanian tergiversation and inefficiency. As regards the second question, namely the abuse of the name of the Allied Control Commission, I fear that General Vinogradov's contention (see paragraph 6 of Air Vice Marshal Stevenson's telegram No. 193¹) is correct inasmuch that all Air Vice Marshal Stevenson can insist on is prior *information*.

3. In both these questions we *must* be guided by the fact that there exists between us and the Soviet Government an understanding that they take the lead in Roumania in consideration of our leading position in Greece. We must therefore avoid the temptation of endeavouring to get the best of both worlds, and proceed with the utmost caution. I do not, therefore, propose to take these matters up in Moscow with the Soviet Government. At the same time I am glad that Air Vice has established such cordial relations with General Vinogradov. The Air Vice Marshal should continue to ask to be *informed* before action is taken by the Commission but he should not insist on prior *consultation*. He should not, moreover, insist on being present at meetings between the Chairman of the Control Commission and the Roumanian Government so long as he is informed beforehand as to what is to be said. If further instances occur where instructions are issued to the Roumanian Government without first informing Air Vice Marshal Stevenson the latter can remonstrate but he certainly should not take the action proposed in paragraph 4 of his telegram No. 192.² This would only irritate the Soviet authorities and encourage the Roumanians in the belief that they can play the Allies off against each other.

4. Where Russian action takes the shape of an attack on British interests, as it has done in the case of the arbitrary removal of equipment etc. from the three Anglo-American oil companies, the question assumes quite a different form. Our understanding with the Soviet Government in no way implies the abandonment of legitimate British interests in Roumania, as you will see from the instructions I have sent to His Majesty's Ambassador in Moscow. In this and similar cases Air Vice Marshal Stevenson should insist resolutely vis-a-vis of the Russian authorities that British interests must be respected.

5. This telegram is sent with the concurrence of the War Office and you should speak to Air Vice Marshal Stevenson accordingly. You should at the same time make it clear that this in no way implies criticism of his conduct of affairs with which both I and the War Office are fully satisfied.

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme Anglia, r. 408, c. 489—493, Foreign Office, Political (371), London, F.O., vol. 44012, f. 23—25.

«Referitor la» telegramele dv. nr. 154 și 155 [din 2 noiembrie] și telegramele nr. 192 și 193, paragrafele 5—10, ale vicemareșalului aerului Stevenson

⟨1⟩ Se pare că ar fi trei probleme importante care reies din aceste telegrame. Prima se referă la ceea ce ~~pare~~ a fi amestecul rus în problemele României. A doua se referă la comportamentul rușilor invocînd numele Comisiei Aliate de Control, fără măcar să informeze Misiunea britanică despre ceea ce întreprind. A treia se referă la transportul arbitrar de utilaj și altele de la companiile petroliere anglo-americane.

2. În ceea ce privește prima problemă, este dificil de apreciat pînă unde intenționează rușii să meargă cu amestecul. Eu trebuie, totuși, să mărturisesc că nutresc puțină simpatie atât față de domnul Maniu cât și față de domnul Brătianu care, din cauza lipsei lor de realism, au a se acuza doar pe ei însăși dacă sunt excluși din guvern. Fără îndoială că rușii sunt exasperați de ceea ce pare a fi, în orice caz de aici, tergiversările și lipsa de eficiență a românilor.

În ceea ce privește a doua problemă, și anume faptul că se abuzează de numele Comisiei Aliate de Control, mă tem că protestul generalului Vinogradov este corect, în măsura în care tot ce poate pretinde vicemareșalul aerului Stevenson este informarea *anterioară* (vezi paragraful 6 al telegramei nr. 193 ^a a vicemareșalului aerului Stevenson).

3. În aceste două chestiuni, noi *trebuie* să ne orientăm după faptul că între noi și guvernul sovietic există înțelegerea ca ei să ia conducerea în România, lăudînd în considerare poziția noastră de conducere în Grecia. Noi trebuie, de aceea, să rezistăm tentației de a încerca să obținem ceea ce este ~~mai bun~~ în ambele ~~țără~~ și să procedăm cu maximum de precauție. Prin urmare, nu propun să abordăm aceste aspecte la Moscova cu guvernul sovietic. În același timp, sunt bucuros că vicemareșalul aerului Stevenson a stabilit relații atât de cordiale cu generalul Vinogradov. Vicemareșalul aerului trebuie să continue să ceară să fie *informat* înainte ca Comisia să ia o măsură, însă nu trebuie să insiste pentru o *consultare* prealabilă. Mai mult, el nu trebuie să insiste să participe la întîlnirile dintre președintele Comisiei Aliate de Control și guvernul român atîta timp cât el este, în prealabil, informat de ceea ce urmează să se spună. Dacă se mai întîmplă ca guvernul român să primească directive fără ca vicemareșalul aerului Stevenson să fie informat în prealabil, acesta din urmă poate să protesteze, dar el, în mod categoric, nu trebuie să ia măsura

¹ Șase. El (generalul Vinogradov) a continuat, spunind că președintele sau vicepreședintele Comisiei Aliate de Control își menține controlul operațional și că pentru acest motiv, cu condiția ca eu să fiu informat fie înainte, fie după eveniment, aceasta era tot la ce ne putem aștepta, intrucît ar fi în conformitate cu regulile de funcționare a Comisiei Aliate de Control pentru Italia (F.O. 371, dosar 44 012, f. 16).

propusă în paragraful 4 al telegramei sale nr. 192². Aceasta doar ar irita autoritățile sovietice și i-ar încuraja pe români în credința că îi pot face pe Aliați să se acuze unul pe celălalt.

4. Atunci cînd măsurile rușilor iau forma unui atac împotriva intereselor britanice, așa cum s-a întîmplat în cazul transportului arbitrat al utilajului și altfel, de la cele trei companii petroliere anglo-americană, chestiunea capătă cu totul un alt aspect. Înțelegerea noastră cu guvernul sovietic nu implică, în nici un caz, renunțarea la interesele legitime britanice în România, așa după cum veți afla din *instrucțiunile* pe care le-am trimis ambasadorului Maiestății sale la Moscova. În acest caz și în cazuri similare vicemareșalul aerului Stevenson trebuie să insiste ferm pe lîngă autoritățile rusești ca interesele britanice să fie respectate.

5. Această telegramă este trimisă cu concursul Ministerului de Război, iar dv. va trebui să-i vorbiți vicemareșalului aerului Stevenson ținînd cont de aceasta. În același timp dv. trebuie să vă fie limpede faptul că acest lucru nu presupune, în nici un caz, vreun reproș pentru felul în care el rezolvă problemele în cazuri foarte dificile, conduită de care atî eu cît și Ministerul de Război sănsem pe deplin satisfăcuți.

989

1944 noiembrie 9. Mulțumiri adresate de generalul Șumilov, comandantul Armatei 7 de gardă, generalului Nicolae Șova pentru contribuția adusă de militarii Corpului 7 armată în lupta împotriva forțelor hitleristo-horthyste.

Domnului general-colonel Șova¹
comandant al Corpului 7 armată român

Vă rog să transmiteți domnilor generali, ofițerilor, subofițerilor și trupei mulțumirile mele pentru lupta dusă în ultimele zile pentru respingerea atacurilor ocupanților germano-unguri.

Sînt încredințat că Corpul de armată condus de dumneavoastră va continua lupta și mai bine pentru victoria asupra ocupanților germano-unguri.

Comandantul Armatei 7 de gardă sovietic,
General-colonel Șumilov

Membrul Sovietului militar,
Colonel Șerbac

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 948, dosar nr. 1404, vol. 2, f. 310.

² Patru. Mă voi intîlni cu el astă-seară și voi raporta la timpul potrivit. Totodată propun ca pe viitor, dacă generalul Vinogradov sau oricare alt membru al Misiunii ruse în Comisia Aliată de Control va face recomandări guvernului român, invocînd autoritatea Comisiei Aliate de Control, să informez imediat guvernul român că Misiunea britanică nu a fost consultată, iar recomandările respective nu au avizul Comisiei Aliate de Control. Aș putea primi instrucțiuni urgente în această chestiune? (F.O. 371, dosar 44 012, f. 11).

¹ Echivalentul gradului de general de corp de armată în armata sovietică.

1944 noiembrie 9—15. Extras din jurnalul de operații al Regimentului 19 infanterie descriind acțiunile angajate la vest de Tisa pentru cucerirea localității Tiszatardos (Ungaria).

9 noiembrie 1944

Plouă. Sîntem în răchita de pe malul de vest al Tisei, plină de noroi și de nisip. Ne regrupăm sub focul ucigător al inamicului, la început de artillerie și branduri, ulterior cel automat. Avem ordin să înlocuim Batalionul 681 aliat (Divizia Smolensk) și să continuăm atacul spre Tiszatardos. Ploaia nu conținește și eforturile depuse ating maximum încercărilor. Rezultatul este negativ.

Postul de comandă este într-un mal nisipos în apropierea Tisei. Dăm ordine și ținem legătura cu linia întii. Reacțiunile inamicului ne-au dat mult de lucru.

În cursul după-amiezei un duel extraordinar de artillerie și branduri ne ține treji. Curg râniții — cei mai buni din bravii ostași ai regimentului. Ne menținem poziția și așteptăm de la vrăjmașii un moment de slăbiciune pentru a-l împinge cu tărie mai departe. Noaptea se lasă imprecisă, tulbure și cu ploaie.

O zi foarte grea, care a însemnat un succes tactic de necombătut, dar cu pierderi mari.

10 noiembrie 1944

În cursul dimineții se atacă în aceeași direcție Tiszatardos în legătură cu Divizia 133 Smolensk la stînga.

Atacul se reia sub focul artilleriei, brandurilor și armelor automate. Cîștigăm teren, dar nu reușim să ocupăm satul. Seara cîțiva camarazi din comandamentul diviziei (căpitan Popa, căpitan Simian) vin pînă la linia postului de comandă regiment pentru informare și pentru încurajare.

Ne trebuie satul Tiszatardos.

În cursul nopții verificăm linia batalioanelor și după o regrupare, în cursul celei de a doua părți a nopții, la ora 4, se atacă satul prin surprindere. Strigătele de „ura” și țăcănitul mitralierelor dau senzații tari. Nu s-a reușit decît aceea că am micșorat spațiul dintre noi și inamic. Satul este sub focul efectiv al Batalionului 1/Regimentul 19 infanterie. În această zi am avut pierderi: 9 ofițeri, 2 subofițeri — răniți; trupă — 19 morți, răniți 116, dispăruți 71.

Zi foarte grea. Timpul continuă a se menține ploios.

11 noiembrie 1944

Se atacă cu Batalionul 1/Regimentul 19 infanterie pe la sud, satul Tiszatardos, cu Batalionul 2/Regimentul 19 infanterie pe la nord-vest de sat.

La ora 12 satul este cucerit de Batalionul 1/Regimentul 19 infanterie, luînd 136 prizonieri unguri. La ora 16, în urma unui contraatac puternic dat cu blindate, satul este pierdut; Batalionul 2/Regimentul 19 infanterie este

prins ca într-un clește de focul foarte puternic de la Hegyeshal cota 109 și nu mai poate progrăsa un pas, neputind veni nici în ajutorul Batalionului 1/Regimentul 19 infanterie.

Timpul este insuportabil: plouă, noroi și ceață.

Pierderi mari. Zbucium și mai mare. Satul însă continuă să reziste.

12 noiembrie 1944

Sîntem în funcție de cucerirea satului Csobaj, care este atacat de Regimentul 4 dorobanți. Atunci cînd satul va fi ocupat, Regimentul 3 dorobanți atacă Hegyeshal, cota 109, iar Regimentul 19 infanterie + Batalionul 2/Regimentul 2 dorobanți atacă satul Tiszatardos. Atacul Regimentului 3 dorobanți și Regimentul 19 infanterie se va da la ordin.

Atacul, care trebuie să preceadă acțiunile Diviziei 11 infanterie, nu reușit. Satul Csobaj rezistă. Nu ne-am mișcat. Către ora 17, un contraatac german se produce dinspre Csobaj, dar a fost stăvilit de acțiunea promptă a artilleriei.

Zi grea, nu prin acțiune, cît prin timp: plouă, apar primii fulgi de zăpadă. Gropile ce ne adăpostesc devin din ce în ce mai insuportabile. Nisipul ne-a intrat și în oase.

La ora 18, am mutat postul de comandă regiment în malul Tisei din cauză că primul adăpost s-a surpat.

Zilele de la trecerea Tisei și pînă azi ne-au adus multe pierderi. Oamenii, greu încercați, de abia mai suportă. Batalionul 2/Regimentul 19 infanterie a avut mult de suferit de un baraj foarte puternic din colțul de nord-vest satul Tiszatardos cît și de la Hegyeshal, cota 109.

La ora 21 primim ordin de a trece în repaus, rezervă de divizie, pe o vîlcică din apropierea punctului de trecere la 800—900 m înapoia liniei întîi. Schimbarea ca și intrarea în rezervă a durat pînă la ora 1,30.

13 noiembrie 1944

Zi de organizare a Regimentului pe 2 batalioane, făcîndu-se noi egalări în urma pierderilor de la trecere. Acțiunile proiectate de divizie n-au avut succes, aşa că am rămas în situația de rezervă a diviziei fără a fi întrebuințați.

Capul de pod continuă a fi mic și perspectivele direct proporționale, înamicul părînd dîrz în menținerea poziției.

14 noiembrie 1944

Continuăm să rămînem pe aceeași vîlcică, fără altă întrebuințare, adică rezervă de divizie. În cadrul diviziei se procedează la cucerirea cotei 109, Hegyeshal.

Regimentul 19 infanterie are misiunea de a prelungi dreapta Regimentului 3 dorobanți, care atacă Hegyeshal, cota 109, sau de a contraataca spre nord-vest satul Tiszatardos. Acțiunile întreprinse n-au rezultat favorabil.

Spre seară ploaia de abia încetată de o zi își reia torsul mărunt și blesemat. În cursul serii duel de artillerie. Peste noapte doar picuri mărunti și reci bat surd în nisipul de pe malul Tisei.

În cursul dimineții liniște. Nu se mai primește nici un foc de la inamic. În aşteptarea aceea înfrigurată, din cauză că din moment în moment aşteptăm aceeași via activitate de foc, primim ordin de a depăși Regimentul 2 dorobanți, care a fost întuit în fața satului Tiszatardos, și să continuăm înaintarea pentru a ocupa Tiszaladány, de unde să fim în măsură a continua la ordin.

Mergem de-a lungul Tisei pe un teren scormonit la metru de loviturile artileriei și brandurilor. Ici și colo morții noștri, figuri palide cu dinții înțepeniți a scrijire, ne dau a înțelege că avem datoria răzbunării.

Satul Tiszatardos nu mai există decât ca nume și epava ne indică grozăvenia luptelor. Cîteva bătrîne ce de-abia își mișcă anii ne întîmpină cu cîte o găleată de apă, singurul dar ce-l mai pot face învingătorilor.

Continuăm înaintarea, în avangardă fiind Regimentul 3 dorobanți.

Pînă la ora 13 ocupăm obiectivul diviziei. Satul este intact. Începe ploaia. La ora 17 primim ordin de înaintare pentru a ocupa Tokaj. Plecăm. Noaptea se lasă din ce în ce mai întunecoasă. Sîntem înapoia artileriei.

La ora 8, tăcănit de mitralieră și un fulger de anticar pe deasupra întregii divizii încolocate. Trec primii răniți din Regimentul 2 dorobanți.

Tokaj este ocupat, iar cercetarea de luptă a fost primită cu foc puternic de la distanță mică.

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 1040, dosar nr. 5, f. 55–56.

991

1944 noiembrie 9 — decembrie 4. Extras din jurnalul de operații al Diviziei 11 infanterie referitor la luptele duse în zona localităților Csobaj, Tiszatardos, Tokaj (Ungaria).

La ora 1,30, Regimentul 2 dorobanți a început trecerea la nord de Tisa. Inamicul execută dese trageri de hărțuială asupra plajei. Trecerea continuă totuși cu destulă repeziciune. Pînă la ora 6,30 au trecut la nord de Tisa Regimentul 2 dorobanți și un batalion din Regimentul 19 infanterie și 2 piese anticar grele de 75 mm din bateria 11 anticar. Cu ivirea zorilor inamicul a simțit că se fac treceri, și, probabil, prin ceață nu prea densă, putea observa acest lucru și a dezlănțuit trageri masive de artilerie pe plajă. Pînă la ora 8 a fost trecut și celălalt batalion al Regimentului 19 infanterie. Din cauza tragerilor inamicului, o portiță a fost stricată. Trecerea trăsuriilor și armamentului greu se face numai pe o portiță, ceea ce face să necesite timp foarte lung de trecere.

Corpul 6 armată, cu ordinul de operații nr. 126, contînd că trecerea diviziei va fi terminată în cursul nopții, ordonă ca la ora 7 Divizia 11 să atace în strîns contact cu Corpul 50 armată aliat pentru a cucerî obiectivele: Tiszatardos, Csobaj, pădurea Csere, Tiszaladány.

Divizia a dat ordinul de operații nr. 111 prin care hotărăște să atace cu 2 regimenter (Regimentul 2 dorobanți stânga și Regimentul 19 infanterie dreapta) în linia întii și un regiment (Regimentul 3 dorobanți) în rezervă. La ora 7 însă nu era posibil atacul deoarece artleria nu avea nici un reglaj făcut, iar infanteria încă nu intrase în dispozitiv.

La ora 7,45, Aliații, care ocupaseră în timpul nopții satul Csobaj, l-au pierdut în cursul dimineții din cauza unui contraatac inamic. Contraatacul a fost oprit la 500 m sud Csobaj de Regimentul 2 dorobanți. Regimentul 19 infanterie era însă în curs de înlocuire a unităților aliate. În plus ceața făcea imposibilă observarea [de către] artlerie. Trecerile continuă sub puternicul baraj al artleriei inamice. Până la ora 10,30 a fost trecut și Regimentul 3 dorobanți. Companiile anticar nu au putut fi trecute o dată cu unitățile, ci au fost trecute pe singura portiță existentă împreună cu celelalte 2 piese anticar de calibrul 75 mm până la căderea serii.

Inamicul continuă să execute trageri masive pe plajă cu aruncătoare, artlerie grea și supergrea. Îngrămadirea de trupe din acest mic cap de pod face ca efectul tragerilor artleriei inamice să fie foarte mare. Pierderile sunt foarte mari atât la unitățile noastre cât și la cele aliate.

Corpul 6 armată cu ordinul special nr. 127 ordonă să se atace după amiază pentru cucerirea obiectivelor fixate. S-a dat ordinul de operații nr. 112.

La ora 16,30 Regimentul 2 dorobanți după o scurtă pregătire de artlerie, la care inamicul a dezlănțuit o foarte puternică tragere de contrapreparație pe întreg capul de pod, a pornit la atac înfrângind rezistențele inamice și a pătruns în satul Csobaj. La intrarea în sat inamicul a dezlănțuit o foarte puternică tragere de aruncătoare și artlerie și tragere cu arme automate și tunuri de pe care de luptă. Atacul nostru a fost oprit. Imediat inamicul a început să contraatace din sat cu infanterie însorită de care de luptă, obligând primele elemente ce pătrunseseră în sat să se retragă la sud de sat. Cu toate eforturile depuse de inamic, contraatacurile lui au fost oprite pe liziera de sud a satului.

Atacul Regimentului 19 infanterie spre Tiszatardos a fost oprit din ordin. Într-adevăr s-ar fi creat în cursul înaintării un gol la centru care ar fi pericolat existența întregului cap de pod.

La căderea serii unitățile noastre se găseau în strîns contact cu inamicul în întreg sectorul afectat și cu planul de foc gata pentru oprirea oricărui contraatac inamic. [...]

10 noiembrie 1944

În cursul nopții inamicul a executat trageri masive de artlerie și aruncătoare pe plajă și în capul de pod.

Corpul 6 armată cu ordinul de operații nr. 128 ordonă ca Divizia 11 infanterie să atace în dimineața zilei pentru lărgirea capului de pod. [...]

De la ora 4 a început trecerea la nord de Tisa a Divizionului 52 artlerie grea, care este dat ca întărire diviziei. Inamicul nu încetează tragerile de hărțuială pe plajă. Trecerea pe portiță se face foarte greu și cu mari riscuri.

La ora 20, inamicul a contraatacat cu care [de luptă] spre cota 110. În satul Csobaj trupele germane execută lucrări de organizare a terenului.

De la ora 3 pînă la ora 9,30 a plouat fără întrerupere. Intrarea și ieșirea de la plaje se face foarte greu din cauza terenului desfundat. Trecerile peste Tisa mult îngreuate.

La ora 11, după o pregătire de artilerie de 15 minute, Regimentul 2 dorobanți a debușat la atac. Din comandament au fost trimiși pentru a observa cursul operațiunilor căpitanul Opriș Grățian, căpitanul Popa Ioan și căpitanul Sava. Atacul Regimentului 2 dorobanți progresează. Satul Csobaj a fost ocupat după lupte grele.

Regimentul 19 infanterie pornind la atac a pus stăpînire pe cota 109 Hegveshal, cu dreapta atingînd Tisa în partea de est a buclei Sziget.

Inamicul a contraatacat imediat de la nord de Csobaj cu infanterie însoțită de 6 care de luptă pe Regimentul 2 dorobanți după o puternică pregătire de artilerie. Regimentul 2 dorobanți sub presiunea inamicului a trebuit să se retragă pe liziera de sud a satului. Luptele grele ce s-au dat ne-au provocat foarte mari pierderi.

La ora 17, Regimentul 19 infanterie a reluat atacul spre Tiszatardos reușind pînă la ora 18 să pătrundă cu primele elemente în sat pe la vest. Luptele s-au dat și în cursul se cînd Regimentul 19 infanterie fiind puternic contraatacat a fost obligat să se retragă pe baza de plecare. Prin aceste atacuri succesive se dă posibilitatea inamicului să concentreze tot focul numai în sectorul atacat. Din această cauză ne provoacă pierderi mari și contraatacurile date reușesc în mare parte.

În timpul nopții artilleria inamică a continuat să execute trageri atît pe plajă și în capul de pod, cît și în satul Tiszalok.

Pentru noapte s-a dat ordinul de operații nr. 115. Un batalion din Regimentul 2 dorobanți (cel din stînga) a intrat sub comanda Diviziei 133 [sovietică]. Astfel divizia în sectorul său dispune de 4 batalioane în linie și un batalion în rezervă.

Starea atmosferică: nori, ploaie, vînt. Temperatura destul de scăzută.

13 noiembrie 1944

[. . .]. La ora 8,50 a început pregătirea de artilerie, iar la ora 9 Regimentul 3 dorobanți a pornit la atac. Atacul progresează. Cota 109 a fost atinsă. Imediat inamicul a contraatacat cu care de luptă. Un car de luptă tip „Pantera“ a fost distrus de un tun anticar de la Bateria 11 anticar. Cu toate acestea, din cauza focului puternic din celelalte care de luptă, infanteria a trebuit să se retragă pe baza de plecare după ce suferise pierderi mari. Prin distrugerea carului de luptă inamic infanteria s-a putut convinge de efectul ce-l are proiectilul tunului anticar de 75 mm. Moralul infanteriei pare a fi redresat.

La ora 10 s-a reluat atacul simultan cu Regimentul 2 dorobanți și Regimentul 3 dorobanți după o scurtă pregătire de artilerie. La sud de cota 109 atacul a fost oprit imediat de un contraatac cu care de luptă. Bateria 11 anticar a mai scos din luptă încă un car de luptă care a luat foc. Regimentul 2 dorobanți a ajuns la 500 m vest de satul Tiszatardos și a fost oprit. Un contraatac inamic sprijinit de care de luptă a fost oprit. Artileria inamică execută concentrări masive în zona atacată.

La ora 15,15 s-a reluat atacul însă inamicul a dezlănțuit imediat trageri de oprire masive. Carele de luptă inamice apăreau după cute de teren, trăgeau cu tot armamentul pe linia întîi rafale violente după care se retrăgeau

după cufe de teren. Un alt car de luptă a fost imobilizat de focul acelorași tunuri anticar ale Bateriei 11 anticar. Astfel, sublocotenentul Mușatescu, și sublocotenentul Scurtu au scos din luptă 3 care de luptă (primul un car celălalt 2 care de luptă). Cred că este prima [sub]unitate română pe acest front care a repurtat un asemenea succes contra carelor de luptă.

În urma tragerilor executate de tunurile anticar acestea au fost descoperite de observatorii de artillerie și inamicul a dezlănțuit imediat o concentrare cu toată artilleria de toate calibrele pe aceste piese. Un comandant de tun a fost omorât și 2 servanți răniți, un tun a fost lovit în plin și scos definitiv din serviciu, un alt tun fiind ușor avariat.

Până la căderea serii nu s-a mai putut cîștiaga teren. Au fost luați în cursul acestei zile 37 prizonieri. Din declarațiile acestora [rezultă că] alte 3 tancuri au fost scoase definitiv din serviciu din cauza tragerilor artilleriei în Tiszatardos. Deci inamicul a pierdut în total 6 care de luptă. Asemenea pierderi sunt destul de dureroase pentru inamic și l-au slăbit mult. Armata 4 s-a interesat de tunuri care au distrus carele de luptă, cerîndu-le numele pentru a-i decora și pentru a-i cita prin ordin de zi pe armată. Inamicul trebuie să aibă pierderi foarte mari din cauza focului artilleriei noastre. În tot cazul inamicul slăbește din zi în zi și mai mult. În cursul nopții tragerile artilleriei inamice au fost mult mai slabe ca în nopțile precedente.

Starea atmosferică: cerul acoperit de nori. Vînt. Temperatura scăzută. Au fost luați 37 prizonieri.

14 noiembrie 1944

La ora 6,30, inamicul după un puternic bombardament de artillerie în sectorul Regimentului 2 dorobanți a dezlănțuit un puternic contraatac din satul Tiszatardos. Artilleria proprie a dezlănțuit imediat tragerile de oprire, însă inamicul nu a putut să opri. Trupele care atacă sunt trupe geimane. Sub puternica presiune a inamicului, Regimentul 2 dorobanți a trebuit să se replieze cedînd pas cu pas terenul pînă imediat sud de dig unde a reușit să opreasă pe inamic. Încercările inamicului de a da dezvoltare atacului lui s-au izbit de dîrza rezistență a Regimentului 2 dorobanți și Regimentului 3 dorobanți și a fost obligat să se opreasă.

La ora 7,30, inamicul a reluat atacul în același sector însă a fost opri în fața liniilor noastre după ce suferise și foarte mari pierderi din cauza focului artilleriei și infanteriei noastre. Cu tot atacul lor puternic s-a putut totuși observa diminuarea focului artilleriei inamice și timiditatea în folosirea carelor de luptă, care de data aceasta nu și-au mai făcut apariția pe cîmpul de luptă în apropierea infanteriei, mulțumindu-se să tragă de la distanță mare.

La ora 8,25 a sosit la postul de comandă domnul comandant al corpului de armată, care fiind informat asupra situației a hotărît amînarea atacului pentru ora 9,50.

La ora 9,45 au început tragerile de pregătire a atacului. La ora 9,50, infanteria a pornit la atac însă a fost imediat fixată la teren de focul masiv al armamentului automat, aruncătoarelor și artilleriei inamice. Înaintarea a început om cu om fără însă a reușit să progrescă prea mult. Din satul Tiszatardos inamicul înaîntează pe grupe mici către linia 1, fie cu intenția de a umple gurile create din cauza pierderilor, fie pentru a relua atacul. Regimentul 21 artillerie a deschis imediat focul reușind să le provoace pierderi mari.

Regimentul 2 dorobanți continuă acțiunea pentru recucerirea poziției pierdute prin infiltrări, operațiune destul de grea și care dă rezultate destul de slabe cînd lupți cu un inamic hotărît și bogat dotat în armament automat.

La ora 14 s-a reluat atacul cotei 109, împreună cu Divizia 3 [infanterie], încercînd manevra ordonată de corpul de armată. Atacul nu a putut progresă decît circa 100—150 m din cauza focului inamic de arme automate, în special, care flanșează perfect fața cotei atît la vest cît și de la est. Inamicul execută trageri puternice și cu artillerie și cu aruncătoare.

La ora 17 s-a reluat acțiunea. Regimentul 3 dorobanți reușind să depășească cota 109 pe la est și pe la vest. La urcarea unui pluton pe cotă, inamicul a deschis foc de pe 2 care de luptă și mai multe mitraliere au deschis focul de pe cotă obligînd centrul să se replieze 100 m. Căderea întunericului a împiedicat continuarea acțiunii în acest sector, lăsînd ca în cursul nopții cota să fie ocupată prin surprindere.

La dreapta, Regimentul 2 dorobanți încercînd să ia cu asalt digul a fost imediat opriți. Acțiunea s-a continuat în cursul nopții punîndu-se stăpînire pe dig către ora 23. Ploaia care a început să cadă la ora 19 și care a ținut aproape toată noaptea ne-a împiedicat să continuăm acțiunea.

În urma luptelor de astăzi s-a putut constata că inamicul dispune de puțină artillerie cu care concentrează focul succesiv în diferite sectoare.

Starea atmosferică: cerul acoperit de nori. Vînt puternic și rece. În timpul nopții a plouat.

Capturi: 4 prizonieri.

22 noiembrie 1944

[. . .]. La ora 6,45 s-a dat ordin să se înceapă înaintarea, cu prudență însă, pentru ocuparea masivului Tokaj, după care se va trece la urmărire. Ordinele telefonice date au fost confirmate scris în ordinul de operație nr. 152.

La ora 7, primele elemente pătrunse în satul Kistokaj au constatat că nu mai sunt în sat decît foarte slabe rezistențe, după cîteva focuri ostașii maghiari predîndu-se, însă atît șoseaua cît și liziera de sud a satului Kistokaj sunt puternic minate. S-a dat ordin Companiei 1 pionieri să înceapă imediat deminarea. Șoseaua Kistokaj-Tarcal este complet minată. Am avut 5 morți din cauza minelor la prima încercare de abordare a masivului.

Înaintarea continuă cu multă prudență și din cauza cîmpurilor de mine instalate peste tot. Pînă la ora 10, satul Kistokaj a fost ocupat și curățit în întregime, iar satul Tarcal a fost pe jumătate curățit de inamic de Regimentul 3 dorobanți. Cele 2 companii de la Fegyveres tn. curăță masivul Tokaj. Reacțiuni inamice destul de slabe. La stînga, Regimentul 19 infanterie a fost opriți de rezistențe puternice inamice de la Szirmay tn.

La ora 10,45, orașul Tokaj a fost complet ocupat. Tarcalul este iarăși în mîinile noastre. Înaintarea continuă cu dreapta și centrul fără a avea rezistențe prea mari. Zeci de prizonieri se scurg spre postul de comandă al diviziei. Companiile de pionieri deminează cu repeziciune șoselele, deschizînd drum infanteriei.

La ora 13, armata, cu nr. 312 232, ordonă să se continue înaintarea pentru a cucerî obiectivul Szegy, Tallya, Galop. La ora 13,30, Regimentul 19 infanterie se găsește în curs de lichidare a rezistențelor de la Szirmay tn.; Regimentul 3 dorobanți se găsește opriți de puternice rezistențe pe liziera

sud și est Mezőzombor și de-a lungul căii ferate spre Tarcal. Lichidarea acestor rezistențe fără artillerie este grea. S-a cerut să ni se înapoiyeze cele 2 divizoane.

La ora 14,20, Regimentul 3 dorobanți a fost oprit cu foc de pe mameilonul cu vii.

La ora 15,10 s-a primit ordin telefonic de la armată ca Divizia 11 [infanterie] să se opreasă cu grosul pe linia: sud Bodrogkeresztúr, cota 198 Kenye, mameilonul cu vii, unde se va organiza defensiv. Din cauza rezistențelor inamice care dau impresia a fi continue și pentru a nu avea surprize neplăcute, s-a dat ordin unităților să înainteze prudent luîndu-se imediat legătura între unități. La ora 15, mameilonul cu vii (nord Tarcal) a fost ocupat de Regimentul 3 dorobanți; Batalionul 2 / Regimentul 19 infanterie se găsește la 2 km nord Tokaj. Regimentul 2 dorobanți după înfrângerea rezistențelor inamice a ajuns pe linia Regimentului 3 dorobanți. [. . .]

Regimentul 3 dorobanți execută o manevră pe la est și pe la vest a satului Mezőzombor pentru cucerirea satului. Pînă la căderea serii a fost ocupat Szirma tn. Patrulele în Mezőzombor au fost respinse cu foc. Încercarea de a manevra satul Mezőzombor a dus la interceptarea șoselei spre Mezőzombor. Satul este însă puternic apărat de inamic. Masivul Tokaj a fost complet curățat de inamic. [. . .]

O zi frumoasă. Vestitul oraș Tokaj a fost ocupat. Bastionul acesta natural este astăzi cucerit, după ce a curs astă singe după atîtea zile de lupte grele. Înima luptătorilor nu poate să nu salte de bucurie.

Starea atmosferică: dimineață ceață, mai tîrziu cer senin — soare.

Capturi: 1 tun de munte, prizonieri 50.

4 decembrie 1944

În cursul nopții, schimb de focuri de arme automate, aruncătoare și artillerie, cu violență mai mare în zona sud cota 111 canton și la Málom tn. Corpul de armată ordonă să se atace în cursul nopții pentru a cucerî încrucișarea de cale ferată nord Málom tn. urmînd ca în cursul dimineții la ora 8,30 să se reia atacul împreună cu Divizia 9 [infanterie].

Pentru această zi divizia, cu ordinul de operații nr. 173, a menținut hotărîrea să atace succesiv cu Regimentul 19 infanterie (înîial cu Batalionul 2, ulterior cu Batalionul 1) apoi cu Regimentul 3 dorobanți în legătura cu Batalionul 2 / Regimentul 2 dorobanți.

La ora 1 s-au auzit zgomețe puternice de motoare în Szerencs.

La ora 2,15, inamicul a contraatacat în tot sectorul Regimentului 2 dorobanți, însă după lupte grele, chiar lupte la grenadă, atacul inamic a fost oprit cu focul infanteriei și artilleriei.

Atacul dat de Batalionul 1 / Regimentul 19 infanterie pentru cucerirea încrucișării de cale ferată nord Málom tn. s-a izbit de un foc puternic de arme automate, aruncătoare și artillerie. Nu s-a putut progrăsă decît puțin, interceptîndu-se șoseaua Mezőzombor—Szerencs pe o portiune mai mare.

La ora 8,30, după o pregătire [de artillerie] de 10 minute Batalionul 2 / Regimentul 19 infanterie a atacat, reușind pînă la ora 9,30, după lupte grele, să cucerească cota 141 și cantonul. La nord de aceste puncte inamicul opune o dîră rezistență. Cu ocazia luptelor, în acest sector au fost capturate 3 mitra-

liere germane și au fost luați 43 prizonieri. La nord de cele două puncte atacul nu a mai putut progresă. S-a hotărât ca la ora 13,45 să se reia atacul în acest sector.

Timpul este nefavorabil. Ceața împiedică vizibilitatea și îngreuiază mult sprijinul de artillerie. În plus a plouat cu intermitență.

La ora 11, inamicul a contraatacat cota 111 și cantonul, sprijinit de un foc puternic de artillerie și aruncătoare. După lupte extrem de grele cele două puncte au fost pierdute, după ce suferisem pierderi mari. S-au regrupat forțele. Grupul de cercetare și Compania 11 pionieri au fost băgăte în linie. La ora 17 totul era gata și după o scurtă pregătire de artillerie cota 111 și cantonul au fost recucerite la ora 17,30. Inamicul luptă pentru fiecare metru de teren. Batalionul 1 / Regimentul 19 infanterie a trecut cu dreapta la nord de șosea cu circa 100 m.

La ora 17,30, inamicul a atacat puternic stînga Batalionului 1 / Regimentul 19 infanterie. După lupte grele, bogate în pierderi de ambele părți, în care au rămas la compania respectivă numai 120 oameni, atacul inamic a fost complet oprit în fața liniei noastre, fără a se ceda din terenul cucerit. În cursul nopții desele contraatacuri date la cota 111, la canton și la Málomtn. au fost respinse. Artilleria proprie nu a încetat focul toată noaptea.

O zi foarte grea pentru divizie. Timpul nefavorabil îngreuiază mult operațiunile. Capturi: 135 prizonieri. Pierderi: morți 7 trupă; răniți — 1 ofițer, 4 subofițeri și 46 trupă; dispăruți — 10 trupă; bolnavi evacuați — 1 ofițer și 7 trupă.

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 517, dosar nr. 61, f. 239—240, 245, 254—255, 257—258, 277—278; *Pe drumurile biruinței. 23 august 1944 — 12 mai 1945*, Editura Militară, București, 1984, p. 276—284.

992

1944 noiembrie 10. Informații privind atitudinea populației civile ungare față de trupele române.

Hugues

Raport contrainformativ: IV: Coroana¹, Secția a II-a
Buletin contrainformativ: Piscul² și Zefirul³
din 10 noiembrie 1944, ora 21

I. Starea de spirit în armată Neschimbată.

II. Starea de spirit a populației

1. Populația maghiară din Orosháza în frunte cu autoritățile locale este mulțumită de conduită trupelor noastre și în nenumărate rînduri și-a exprimă-

¹ Denumirea codificată a Marelui Stat Major între 23 octombrie 1944 și 31 ianuarie 1945.

² Denumirea codificată a Corpului 4 armată între 24 octombrie 1944 și 31 ianuarie 1945.

³ Denumirea codificată a Corpului 7 armată între 24 octombrie 1944 și 31 ianuarie 1945.

mat dorința ca să rămînă în acea localitate unități române pentru menținerea ordinei. [. . .]

K. 35 R⁴

Şeful Secției a II-a,
Locotenent-colonel V. Bichiceanu

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 1, dosar nr. 180, f. 528.

993

1944 noiembrie 12. Declarația ministrului justiției, Lucrețiu Pătrășcanu, cu ocazia instalării Comisiilor interimiare ale Baroului Ilfov și Uniunii avocaților.

În în primul rînd să mulțumesc pentru cuvintele care mi-au fost adreseate și mă asociez în totul sublinierii pe care ați făcut-o în ce privește activitatea meritorie a Grupului avocaților democrați.

Să-mi fie permis totodată a-mi manifesta deosebita satisfacție pe care o simt asistînd la instituirea primului consiliu, în primul barou din țară, Baroul de Ilfov, în cadrul noii vieți de stat creată din ziua de 23 August 1944. Este satisfacție de a fi chemat să instalez primul consiliu democratic aici în Capitala țării. Dar motive și mai puternice mă îndeamnă de a-mi manifesta bucuria. Eu nu uit, și vă rog și pe domniile voastre să vă amintiți, că în anul 1936 primul asalt dat de forțele fasciste și reaționare pentru cucerirea posturilor de comandă în stat și în viața publică a început cu Baroul de Ilfov. Vă amintiți scenele penibile petrecute cu ocazia alegerii din acel an, cînd cete înarmate de bătaușii au încurjat Palatul și, în numele crucii încîrligate și al huliganismului, au siluit voința avocaților votanți, au împiedicat alegările și și-au impus candidații lor de tristă amintire. Baroul de Ilfov a devenit apoi trambulina și instrumentul de rapidă fascizare a tuturor barourilor din țară, mișcarea întinzîndu-se cu repeziciune și asupra celorlalte coruri profesionale.

Acest atac masiv al tuturor forțelor reaționare de a pune stăpînire pe Baroul de Ilfov nu era rodul unei simple întîmplări. Cei care conduceau din umbră operația de fascizare a țării își dădeau seama de importanța deosebită pe care acest barou o reprezenta. Importanță pe care nici noi astăzi nu o subprețuim, ci, dimpotrivă, înțelegem să i-o dăm, de astă dată însă în numele și sub semnul democrației celei mai largi.

Urmele trecutului trebuie șterse radical, fără îndurare, fără nici un fel de rezervă. Nivelul corpului avocaților a fost coborât. Aici, pe sălile Palatului de Justiție, în sălile de ședințe, pînă la camerele de deliberare, ani de zile au stăpînit oameni care au pătat și demnitatea baroului și a țării. Sub ochii noștri, ai tuturor, s-au petrecut aici acte de cruzime și ticăloșii neînchipuite. Huliganismul, în cel mai abject conținut și în forma cea mai hidioasă, a tronat ani și ani, avînd încurajarea aparatului de stat și a tuturor celor care, prin usurpație și abuz, au vorbit în numele Baroului și al avocaților.

Acest trecut cere reparații fundamentale. Le vom face. În Platforma sa Frontul Național-Democrat a făcut din epurăție un punct central de pro-

* Semnătura codificată a șefului de stat major.

gram, guvernul fiind hotărît să urmeze pînă la capăt pe acest drum. Epurația trebuie să cuprindă rapid, ca singură soluție salvatoare, dătătoare de sănătate a întregului Colegiu, întreg corpul avocaților. Vor trebui scoși din rîndurile dvs. toți cei care au patronat, au activat și au devenit părtăși ai tuturor practicilor fasciste și huliganice. Nici nume celebre, nici clientele politice, nici trecuturi mai mult sau mai puțin onorabile nu trebuie să constituie piedici în epurarea corpului. De astă dată, Baroul de Ilfov trebuie să fie pildă și îndemn pentru toate barourile din țară. Nu mă îndoiesc că acest lucru se va realiza. În fruntea Uniunii avocaților din România, precum și în fruntea Baroului de Ilfov, sătăci chemăți să reprezinte corpul avocaților unele din cele mai distinse figuri ale barei. Să-mi fie permis să văd în prezență dv., domnilor consilieri din fruntea Uniunii, a dv. domnule decan și a colegilor dvs., o garanție în plus că epurația pe care nu numai corpul avocaților, dar țara întreagă o așteaptă, va fi făcută în spiritul vremurilor de astăzi, cu întreaga trăinicie, pentru a rezista viitorului.

Din partea mea, vă urez spor la muncă și vă asigur de întregul meu sprijin.

Aici, domnilor, aş putea încheia cuvintele pe care doream să vi le adresez. Dar aş fi incomplet. Auxiliari ai justiției — după clasica definiție — Domnilor voastre, și aici mă adresez Domnilor voastre în totalitatea Corpului — nu poate să vă fie indiferent ce se petrece în magistratura țării.

Au trecut trei zile de la contactul pe care l-am luat cu cel mai înalt for al magistraturii, Curtea de Casete. Au trecut trei zile și,oricîn veți fi de surprinși, nu s-a produs nici o demisie. Nu și-au dat demisia nici dl. Dimitrie Lupu, primul președinte al Curții de Casete, nici dl. Eugen Petit și nici dl. Constantin Macri, primul președinte al secției a III-a și al doilea consilier la secția a IV-a a aceleiași Curți. Mă mărginesc să citez numele acestor trei domni, doar, capi de listă. Pentru că numărul celor care își mai pot găsi cu greu locul în rîndul magistraților este cu mult mai mare.

Am așteptat gestul demisiei. El nu s-a produs. Voi arăta întregii opinii publice cu fapte și dovezi concrete pentru ce epurația trebuie să înceapă de la acești înalți magistrați. Și vă pot asigura că țara care a trebuit să suporte odioasele regimuri dictatoriale trecute, regimuri care au găsit un suport în activitatea publică a acestor înalți magistrați, va avea satisfacția dorită. Și aceasta curînd, foarte curînd.

■ „Scîntea“, an I , nr. 56 din 15 noiembrie 1944, p. 1.

994

1944 noiembrie 12. Articol publicat în ziarul „Scîntea“ referitor la rolul Uniunii Populare Maghiare în cadrul acțiunilor pentru făurirea unei Românie libere, independente și democratice.

Conferința de la Brașov a Uniunii Populare Maghiare

Ardealul este liber. Ardealul de nord a fost dezrobit de sub jugul grofilor și hitleriștilor, de glorioasa și eroica Armată Roșie eliberatoare și de Armata Română.

Poporul român din Ardealul de nord a luptat împotriva dominației imperialismului hitlerist german, împreună cu forțele democratice maghiare din teritoriul înrobit și din Ungaria. Iar populația maghiară din România, prin organizația sa Madosz-ul, s-a alăturat luptei duse de forțele democratice și patriotice antihitleriste din țara noastră.

Și lupta a fost dusă și în România, precum și în Ardealul de nord și Ungaria, cu hotărîre și spirit de sacrificiu.

Astăzi, poporul român este liber și o dată cu el s-au descătușat de sub jugul grofilor și hitleriștilor și maghiarilor din Transilvania.

Astăzi poporul maghiar își poate făuri o altă soartă. Și vrea să și-o făurească pe linia stabilită încă din 1933, o dată cu înființarea Madosz-ului, întărâtă în 1935 prin colaborarea cu Frontul Plugarilor, în 1937 prin participarea la campania electorală, în cadrul Frontului Democratic, luptând împotriva forțelor reaționare și prin lupta ilegală dusă cu atîțea jertfe în perioada 1938–1944, în anii de singeroasă teroare, în anii dictaturilor succese care au ținut sub călciiul lor România.

Numele lui Szabó Árpád, ucis de călăii germani și români, pentru lupta sa antihitleristă, ucis prin frîngerea trupului în lanțuri de fier și zdrobirea lui în drugi de fier, va fi un îndemn veșnic de luptă pentru libertate, progres și frăție între popoare.

Maghiarii din Ardeal și-au ales drumul. Este acela exprimat la conferința Madosz-ului din octombrie 1944, la Brașov, de către delegații lor din Ardeal și toată țara, din București, Arad, Brașov, Trei Scaune, Severin, Timiș-Torontal, Odorhei etc. —, este drumul solidarității cu poporul român în lupta contra fascismului; numai alături de partidele și organizațiile unite în Frontul Național-Democrat își va cucerii poporul maghiar drepturile.

În spiritul luptei din 1437, 1514, 1784, așa cum iobagii români și unguri s-au unit în contra feudalilor, tot astfel urmășii acelor iobagi, muncitorii și țărăni români și unguri de astăzi trebuie să se unească în lupta contra fascismului, hitlerismului. Unirea înseamnă victorie, înseamnă libertate, înseamnă drepturi pentru naționalități, înseamnă o viață mai bună. Toți oratorii și delegații de la Conferința din Brașov în frunte cu Kurkó Gyárfás, Nándor Cziko, Dr. Béla Csákány, Iosif Palasti, au afirmat cu fermitate necesitatea unirii și luptei comune cu poporul român. Au fost evocați eroii acestei lupte din trecut, au fost narate episoadele demne de a sta ca pildă tuturor.

Întreaga conferință și-a exprimat dragostea și recunoștința pentru Armata Roșie eliberatoare; dacă Madosz-ul poate activa astăzi legal, dacă populația maghiară din Transilvania și restul țării se bucură astăzi de libertăți democratice și poate să-și făurească o viață nouă, asta se datorește în primul rînd victoriilor glorioasei Armate Roșii.

Adunarea și-a manifestat apoi completa adeziune la Platforma Frontului Național-Democrat, insistînd în special asupra nevoii de pămînt a țărănilor unguri. Să se exproprieze moșile de peste 50 ha ale grofilor și boierilor din Ardeal și să fie împroprietăriți țărăni săraci români și maghiari.

Problemele reformei agrare, naționalizării băncilor și industriei cartelate au fost discutate pe larg.

Intelectualii, funcționarii, tineretul s-au alăturat, prin reprezentanți autorizați, acțiunii populare.

Apoi dl. Kurkó Gyárfás a venit cu următoarea propunere, care a fost înșușită de toată conferința:

„Cadrul vechi s-a dovedit prea strîmt. Ca sarcinile crescînd să găsească expresie și în denumirea noastră, vom schimba cuvîntul «muncitor» în cel de «popular». Numele «muncitor» dă aspectul unei organizații de breaslă. Dar păturile muncitoare se organizează astăzi în Sindicalele Unite, fără deosebire de naționalitate. Cuvîntul «popular» însă scoate în evidență caracterul național și politic al organizației”.

Urmează ca Madosz-ul, lărgit și cuprinzînd pături noi ale poporului maghiar, cu sarcini noi în față, să poarte numele corespunzător nouii sale situații: Uniunea Populară Maghiară.

Această hotărîre a fost salutată cu entuziasm de populația maghiară și ovataționată de uriașa manifestație din 7 noiembrie din București.

Sarcinile pe care Uniunea Populară Maghiară trebuie să le realizeze, mobilișînd și organizînd masele populației maghiare pentru curățirea rîndurilor maghiarimii de elementele fasciste, pentru o participare mai activă la lupta împotriva nazismului, vor contribui la făurirea unei Românie libere, independente și democratice.

■ „Scînteia”, an I, nr. 53 din 12 noiembrie 1944, p. 1.

995

1944 noiembrie 12, București. Telegramă a reprezentantului S.U.A. în România, Burton Y. Berry, către secretarul de stat al S.U.A., Cordell Hull, în care relatează o convorbire cu ministrul de externe român, Constantin Vișoianu, privind situația politică din România și îndeplinirea condițiilor armistițiului.

Bucharest, November 12, 1944 — 8 p.m.
Received: November 14 — 2 : 17 p.m.

3. Late last evening I called on Foreign Minister Vișoianu and informed him of my status. He said that he warmly welcomed the arrival in Bucharest of a representative of the American Government. Then he kept me for an hour describing Rumania's present administrative and economic difficulties particularly with reference to application of the terms of the armistice. Throughout his talk he spoke without bitterness and even with considerable tolerance of the untraditional approach of the Soviet Command to local problems and the spontaneous actions of subordinate officers. Again and again he said that his government sincerely desired to fulfill the obligations they had assumed under the armistice but that this might prove impossible if it were denied the means of fulfilling them.

The Minister said that his government had agreed to ensure free movement as required by military authorities but it was incapable of this as in fact the control of all communications was in Soviet hands. It had agreed to compensate for losses caused the Soviet Union to the amount of 50 million dollars yearly for 6 years payable in oil products, grain and other commodities. However, the means of producing oil products were being seized [and] transported from Rumania and grain next year would be lacking as only 15% of the land normally planted with wheat had been sown this autumn. This was due in part to the fact that fuel for tractors was not transported

and distributed on Soviet-controlled Rumanian railways and in part to a fear born of experience among the peasants that their animals and tractors would be requisitioned by the Soviets if exposed.

Visoianu confirmed the report that Christu had withdrawn as chairman and member of the Rumanian delegation to the Armistice Control Commission because of the resentment of General Vinogradov to the Rumanian reply to the Soviet note of November 2.¹ (General Constantine Niculescu is slated to replace Christu², but Christu because of his experience and personality will be recalled unofficially as advisor to the delegation.) The Minister added the Deputy Commissar for Foreign Affairs Vyshinski had come to Rumania, carrying a long verbal message for the King, for purpose of arranging for the better execution of the terms of the armistice.

On the way to the door the Minister stopped and once again emphasized the desire of the Rumanian Government to fulfill conscientiously the terms of the armistice, stressing the fact that the Government found no fault with the terms but did object to the way in which they had been executed until the present time. It was also unable to understand some requests made by the Soviets in the name of the Armistice Commission which he said would be humorous if the situation were not so tragic. To illustrate his point, the Minister drew from his pocket a request just received from the Soviets which according to him called for the immediate delivery of large quantities of silk of the finest quality, of underwear for soldiers, cocoa and other articles not produced in the country or available in reserve stocks.

Berry

■ Foreign Relations of the United States, Diplomatic Papers, 1944, vol. IV. Europe, p. 260—261; The National Archives of the United States, Washington D.C., General Records of the Department of State (R.G. 59). U.S. Military Representation, Allied Control Commission, No. 740.00119 Control (Rumania)/11—1444.

București, 12 noiembrie 1944, 8 p.m.
Primită: 14 noiembrie (1944), 2,17 p.m.

3. Aseară întrziu i-am făcut o vizită ministrului de externe Vișoianu și l-am informat în legătură cu statutul meu. El a spus că salută cu căldură sosirea la București a unui reprezentant al guvernului american. Apoi el m-a reținut o oră prezentându-mi actualele dificultăți administrative și economice ale României, cu referiri speciale la aplicarea condițiilor de armistițiu. Tot timpul cît a vorbit, el s-a exprimat fără amărițiune și chiar cu o deosebită toleranță despre abordarea netraditională din partea comandamentului sovietic a problemelor locale și acțiunile spontane ale ofițerilor din subordine. El a spus în repede rînduri că guvernul său dorește sincer să se achite de obligațiile pe care și le asumase prin armistițiu, dar că aceasta s-ar putea dovedi imposibil dacă i se refuză mijloacele de a le îndeplini.

Ministrul a spus că guvernul său a fost de acord să garanteze libertatea de mișcare așa cum o cer autoritățile militare, dar nu poate face aceasta, întrucît de fapt controlul asupra căilor de comunicație se află în mîinile sovieticilor. Se convenise să se compenseze pierderile provocate Uniunii Sovietice în valoare de 50 milioane dolari anual timp de 6 ani, plătibile în produse petroliere, grîne și alte bunuri. Însă mijloacele de fabricare a produselor petroliere au fost luate și transferate din România, iar grînele vor lipsi anul viitor, întrucît numai 15% din terenurile în mod normal semănate cu grîu

au fost culese toamna aceasta. Acest lucru s-a datorat în parte faptului că combustibilul pentru tractoare nu a fost transportat și distribuit pe căile ferate române aflate sub control sovietic, iar în parte fricii care domnește în rindul țăranilor că animalele și tractoarele lor ar fi rechiziționate dacă săt arătate.

Vișoianu a confirmat știrea că Christu a demisionat din funcția de președinte și membru al reprezentanței române în Comisia Aliată de Control datorită indignării manifestate de generalul Vinogradov față de răspunsul României la nota sovietică din 2 noiembrie ¹. (Generalul Constantin Niculescu este propus să-l înlocuiască pe Christu ², dar Christu, datorită experienței și personalității sale, va fi invitat neoficial să fie consilier al reprezentanței.) Ministrul a adăugat că vicecomisarul pentru afaceri externe, Vișinski, a venit în România, fiind purtătorul unui lung mesaj verbal pentru rege, pentru a organiza o mai bună aplicare a condițiilor de armistițiu.

În drum spre ușă, ministrul s-a oprit și a mai accentuat încă o dată dorința guvernului român de a îndeplini în mod conștiincios condițiile armistițiului, subliniind faptul că guvernul nu are obiecții față de condițiile, ci reproșează de fapt maniera în care acestea au fost puse în aplicare pînă în prezent. Guvernul nu a putut, de asemenea, înțelege unele cereri formulate de sovietici în numele Comisiei de armistițiu, cereri care, a spus el, ar fi ilare, dacă situația nu ar fi atât de tragică. Pentru a ilustra cele spuse de el, ministrul a scos din buzunar o cerere pe care tocmai o primise din partea sovieticilor care, potrivit lui, solicitau livrarea imediată a unei mari cantități de mătase de cea mai fină calitate, de lenjerie de corp pentru soldați, cacao și alte articole ce nu se produc în țară sau nu se află în stocurile de rezervă.

Berry

996

1944 noiembrie 12, București. Raport informativ al filialei de la București a Biroului american pentru informații strategice privind discuțiile dintre reprezentanții partidelor componente ale cabinetului Sănătescu și rege în legătură cu formarea unui nou guvern.

Office of Strategic Services
Washington D.C.

12 November 1944

1. Confusion concerning the final steps in the formation of the new, Rumanian Government, was occasioned by General Sănătescu's premature announcement in the press that the Government had been formed whereas

¹ Notă sovietică din 2 noiembrie 1944 adresată guvernului român expunea nemulțumirea autorităților sovietice din România față de felul în care se pun în aplicare condițiile armistițiului.

² Generalul Niculescu a fost însă numit șef al Casei militare a regelui, iar Savel Rădulescu, membru al reprezentanței române în Comisia Aliată de Control, a fost numit la 17 noiembrie 1944 șeful reprezentanței.

in fact, it had not received the final approval of either the King or the leaders of the National Liberal and National Peasant Parties. Consequently, for a few hours on 4 November, it looked as though the entire proposition would collapse again. However, Bratianu and Maniu gave in, and their decision induced the King to accept the Government substantially as Sanatescu had given it to the press. The principal change was the removal of General Vasile Răscănu from the Ministry of War, which was taken over ad-interim by General Sanatescu.

2. The final events which led to the formation of the new government were described by a sub-source, who is close to the King as follows:

a. On the night of November 3, the King informed General Sanatescu that he must have a Government formed by ten o'clock the following morning or that he (the King) would appoint General Radescu to carry out this task. (General Radescu had agreed to accept this assignment and had been approved by Maniu and Bratianu).

b. At 9:00 a.m., November 4, General Sanatescu requested that the King postpone his deadline until noon, as there were certain final points to be cleared up. The principal points at issue were Groza's position as Vice President of the Council of Ministers, and the appointment of Visoianu as Minister of Foreign Affairs and General Vasile Răscănu as Minister of War. The King had not approved this post of Vice President, and for the posts of Foreign Affairs and War, which from the beginning were to be the King's selection, he preferred Buzesti and General Niculescu. At noon the issue was still undecided, and Maniu, who had seen Sanatescu, seriously doubted, that the King would approve the Government as proposed by General Sanatescu.

c. After lunch extras appeared on the streets, which to the surprise of the King and Stârcea, announced the formation of a Government with Groza Vice President, Visoianu as Foreign Minister and General Vasiliu Răscănu as Minister of War. Stârcea was sent by the King to see General Sanatescu, and a very violent session ensued, in which Stârcea accused Sanatescu of acting against the King's wishes and of being a traitor.

d. In the late afternoon a meeting was held at which the King, Sanatescu, Maniu, Bratianu, Buzesti and Stârcea were present to determine whether the King should accept Sanatescu's Government. At this point Maniu and Bratianu gave in and recommended that the King accept what was almost a fait accompli. Their reason, according to the sub-source was that they felt that they could gain time and that the new government could only last two or three weeks, when the Communists should run into their first serious obstacle. It would then be possible for Maniu and Bratianu to come to the offensive. Stârcea and Buzesti vigorously opposed this position and felt that giving in at this time would give the Communists a strong foothold, which they could exploit increasingly. The King, however, said that he could not act in opposition to the wishes of the country, and that he must regard the decision

of Bratianu and Maniu, as leaders of the two largest parties, as determining his decision. The King did insist, however, that General Vasile Rascanu could not be Minister of War, and it was agreed that Sanatescu would assume the post ad-interim. Both Stârcea and Buzesti resigned at this meeting. (Buzesti maintained his decision to resign despite the fact that at the last minute the Communists had agreed to keep him as Minister of Foreign Affairs.)

3. Further sidelights were presented to source by two sub-sources who were directly concerned with the formation of the new government.

a. On the subject of whether anything was said by General Vinogradov to the King or to some other member of the Government regarding the formation of the new government, both sub-sources agreed that General Vinogradov had made no suggestions or recommendations directly to the King. However, they both agreed that General Sanatescu had on at least three occasions during the past week voluntarily gone to see Vinogradov and asked him for his advice concerning the formation of the new government, and for his recommendations as to the persons to fill certain Ministries. They further stated that following those interviews with General Vinogradov, General Sanatescu had returned and reported to the Council of Ministers that the Russians had requested certain specific action. Both sub-sources expressed themselves as regarding this action on the part of Sanatescu as having been most unwise and dangerous, for the reason that it had opened the door to the Russians to intervene in Rumanian internal politics in such a way that no one could object if they did so.

b. At the outset of the conference which took place at six o'clock on the afternoon of November 4, between the King, Messrs. Bratianu and Maniu, and Generals Sanatescu and Radescu the King was very angry and had asked General Radescu if he was ready to form a Government which would stand more firmly for Rumanian independence that it appeared likely that Sanatescu's proposed Government would stand. Radescu replied positively that he was ready to form such a Government and would do so within 24 hours if so directed by the King. However, Sanatescu protested loudly and effectively, stating that if such a Government were formed the Communists would have no part in it, and that soon there would be rioting and street fighting; following which the Russian Army would almost surely intervene to restore order (on the side of Communists), and would take over the entire administration of the country.

c. Maniu and Bratianu, who had stated orally at noon that they were opposed to the Government and would not consent to any Government including General Rascanu as War Minister and not including Buzesti as Foreign Minister, limited themselves to protest against Rascanu at the time of the conference. They stated that apart from this matter they were satisfied with the Government as announced by Sanatescu earlier in the afternoon. Under the circumstances the King did not feel that he would be justified in entering any further objections, for the

reason that this would place him in the position of being the sole person in opposition to the formation of the new Government. It was agreed that General Vasile Rascanu would not take office as Minister of War and that General Sanatescu would take over this position ad-interim. In the course of discussing General Rascanu, it was mentioned that there was a considerable dossier in the War Department showing extensive irregularities in his behavior while serving with the Germans in Russia. According to sub-sources, these irregularities were largely of a financial nature, Rascanu having been charged with speculating in Russian currency to his own great personal profit. It was further agreed that his case would be promptly investigated, and that he would be forced to stand trial.

4. Another prominent Rumanian political figure presented the following picture on 7 November:

- a. According to sub-source, Maniu objected most strongly to the inclusion of General Rascanu in the Government, and was prepared to withhold his approval of the new Government if Rascanu were to be appointed War Minister. When it was agreed that Rascanu would be dropped, Maniu withdrew his objections and declared that he would not oppose further the formation of the new Government along the lines previously announced by General Sanatescu. Maniu mentioned that Sanatescu had declared at the conference that the Russians wished to have a political Government and to have Visoianu and Rascanu installed in the post of Foreign Minister and Minister of War, respectively. Maniu had no real objection to Visoianu for the post of Foreign Minister, in view of the fact that Visoianu is considered to be no Communist and to be very much of the same mind on most matters of importance as Niculescu-Buzău who was Maniu's choice for the post. (Maniu told subsource that in his opinion Sanatescu has become so keen on being Prime Minister that he is willing to resort to any devious and opportunistic measures necessary to accomplish this purpose. Maniu has no faith whatever in the workability of the present Government, and is quite pleased to be out of it, inasmuch as his position on the outside enables him to organize opposition and prepare himself for the eventual failure of the Government).
- b. Sub-source further stated that he had had a conversation on Monday with Mr. Groza, the new Vice President of the Council of Ministers, and had found him to be fairly reasonable in his views. However, Groza had stated that he was very annoyed with Mr. Stârcea, who he regarded as an obstructionist, and was considering ordering the arrest of Stârcea. Groza also stated to sub-source that he, as well as the Communists, proposed to insist upon the inclusion of General Vasile Rascanu in the Government as Minister of War, and that they would not give way on this point even at the risk of allowing the Government to break up. Groza declared that in his mind this represented the first real test of

strength between the National Democratic Front and the reactionary parties, and that if the former should give way on this point it could only expect to lose on succeeding points.

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme S.U.A., r. 653, c. 427—431; The National Archives of the United States, Washington D.C., Records of the Office of Strategic Services (R.G.226) No. L49026

Biroul pentru informații strategice
Washington D.C.

12 noiembrie 1944

1. Confuzia privind ultimele acțiuni ale formării noului guvern român a fost prilejuită de anunțarea prematură în presă de către generalul Sănătescu că guvernul fusese format, în timp ce, de fapt, el nu obținuse aprobarea categorică nici a regelui, nici a liderilor Partidelor Național-Liber și Național-Țărănesc. În consecință, timp de cîteva ore în ziua de 4 noiembrie, se părea că întreaga propunere va cădea din nou. Totuși Brătianu și Maniu și-au dat acordul și hotărîrea lor l-a convins pe rege să accepte guvernul în esență așa cum îl anunțase Sănătescu presei. Principala schimbare a fost schimbarea generalului Vasiliu Rășcanu din funcția de ministru de război, care a fost preluată ad-interim de generalul Sănătescu.

2. Ultimele evenimente care au dus la formarea noului guvern au fost expuse de o sursă apropiată regelui astfel:

a. În noaptea de 3 noiembrie, regele l-a informat pe generalul Sănătescu că trebuie să prezinte a doua zi dimineață la ora 10 un guvern format, sau el (regele) îl va numi pe generalul Rădescu să îndeplinească această misiune. (Generalul Rădescu acceptase această numire, ce fusese aprobată de Maniu și Brătianu.)

b. La ora 9 a.m. pe data de 4 noiembrie, generalul Sănătescu i-a cerut regelui să amîne termenul pînă la ora 12, întrucît existau unele aspecte finale care trebuiau clarificate. Problemele principale în discuție erau poziția lui Groza în funcția de vicepreședinte al Consiliului de Miniștri și a lui Vișoianu în funcția de ministru al afacerilor externe și a generalului Vasiliu Rășcanu în cea de ministru de război. Regele nu aprobase această funcție de vicepreședinte, iar pentru funcțiile de ministru de externe și de război, care de la început urmău să rămînă la alegerea regelui, el îl prefera pe Buzești și pe generalul Niculescu. La ora 12 problema era încă nerezolvată, iar Maniu, care se întîlnise cu Sănătescu, avea dubii serioase asupra faptului dacă regele va aproba guvernul așa cum îl propusese generalul Sănătescu.

c. După-masă pe străzi au apărut suplimente ale ziarelor care, spre surpriza regelui și a lui Stârcea, anunțau formarea guvernului cu Groza în funcția de vicepreședinte, Vișoianu ministru de externe și generalul Vasiliu Rășcanu ministru de război. Stârcea a fost trimis de rege să se

întîlnească cu generalul Sănătescu și a urmat o foarte violentă întrevedere în care Stârcea l-a acuzat pe Sănătescu de a fi acționat contra dorințelor regelui și de a fi un trădător.

d. Tîrziu, după-amiază, a avut loc o ședință la care au fost prezenți regele, Sănătescu, Maniu, Brătianu, Buzău și Stârcea pentru a stabili dacă regele trebuie să accepte guvernul Sănătescu. Cu acest aspect Maniu și Brătianu au fost de acord și au recomandat ca regele să accepte ceea ce era aproape un fapt împlinit. Raționamentul lor, potrivit sursei, era că ei credeau că puteau cîștiga timp și că noul guvern putea dura doar două sau trei săptămîni, cînd comuniștii vor trebui să întîmpine primul obstacol serios. Atunci va fi posibil ca Maniu și Brătianu să treacă la ofensivă. Stârcea și Buzău s-au opus cu tărie acestei poziții și considerau că, cedînd în acest moment, ar da comuniștilor un punct de sprijin puternic pe care aceștia l-ar putea exploata în tot mai mare măsură. Regele a spus totuși că el nu poate acționa în opoziție cu voința țării și că el trebuie să considere hotărîrea lui Maniu și a lui Brătianu, ca lideri ai celor două mari partide, ca determinînd decizia sa. Regele a insistat, cu toate acestea, ca generalul Vasiliu Rășcanu să nu fie ministrul de război și s-a căzut de acord ca Sănătescu să asigure funcția ad-interim. Atît Stârcea cît și Buzău și-au prezentat demisia la această întrunire. (Buzău și-a menținut hotărîrea de a demisiona, în ciuda faptului că în ultimul moment comuniștii acceptaseră să-l mențină în funcția de ministru al afacerilor externe.)

3. Alte informații au fost prezentate de o sursă care are legătură directă cu formarea noului guvern.

a. Asupra faptului dacă generalul Vinogradov i-a spus ceva regelui sau altui membru al guvernului privind formarea noului guvern, ambele surse au fost de acord că generalul Vinogradov nu făcuse nici o sugestie sau recomandare direct regelui. Totuși, ambele surse au declarat că generalul Sănătescu s-a dus în ultima săptămînă de cel puțin trei ori să se întîlnească cu generalul Vinogradov și i-a cerut sfatul în legătură cu formarea noului guvern și recomandările sale privind persoanele care să ocupe funcția de titulari la diferite ministere. Ele au mai spus că după aceste întrevăderi cu generalul Vinogradov generalul Sănătescu se întorsese și informase Consiliul de Miniștri că rușii ceruseră anumite acțiuni concrete. Ambele surse și-au exprimat părerea referitoare la acest gest al generalului Sănătescu ca fiind deosebit de neînțelept și periculos, pentru motivul că deschidea ușa rușilor să intervină în afacerile politice interne ale României de o asemenea manieră încît nimeni nu va putea obiecta dacă ei vor face aceasta.

b. La începutul reuniunii, care a avut loc în ziua de 4 noiembrie la ora 6 după-amiază și la care au participat regele, domnii Maniu și Brătianu, generalii Sănătescu și Rădescu, regele era foarte supărat și l-a întrebat pe generalul Rădescu dacă este pregătit să formeze un guvern care să apere mai ferm independența României decît se pare că o va face guvernul propus de Sănătescu. Rădescu a răspuns categoric că este gata să formeze un astfel de guvern și o va face în decurs de 24 de ore, dacă regele așa

dispune. Sănătescu a protestat însă puternic și în mod eficient, afirmind că, dacă un astfel de guvern va fi format, comuniștii nu ar lua parte la el și că în curând ar avea loc tulburări și lupte de stradă după care armata rusă ar interveni, aproape în mod sigur, pentru a reinstaura ordinea (de partea comuniștilor) și ar prelua întreaga administrare a țării.

c. Maniu și Brătianu, care declaraseră verbal la prinț că ei se opun guvernului și că nu vor accepta nici un guvern din care să facă parte generalul Rășcanu în funcția de ministru de război și să nu fie inclus Buzești în funcția de ministru de externe, în timpul reuniunii s-au limitat să protesteze împotriva lui Rășcanu. Ei au declarat că în afară de această chestiune ei erau satisfăcuți de guvernul anunțat de Sănătescu la începutul după-amiezei. În această situație, regele a considerat că nu ar mai avea nici o justificare să mai ridice alte obiecțuni, pentru motivul că aceasta l-ar pune în situația de a fi singura persoană care s-ar opune formării unui nou guvern. S-a căzut de acord ca generalul Rășcanu să nu ocupe funcția de ministru de război și ca generalul Sănătescu să preia postul ad-interim. În timpul discuțiilor referitoare la generalul Rășcanu s-a menționat că la Ministerul de Război exista un dosar voluminos care demonstrează numeroasele nereguli în comportamentul său în vremea când lupta cu germanii în Rusia. Potrivit sursei, aceste nereguli erau în mare măsură de natură financiară. Rășcanu fiind acuzat de a fi făcut speculă cu valută rusească, obținând mari profituri personale. S-a mai căzut de acord ca situația lui să fie imediat cercetată și că el va fi obligat să apară în fața justiției.

4. O altă personalitate politică marcantă din România a prezentat la 7 noiembrie următorul tablou:

a. Potrivit sursei, Maniu a obiectat cel mai vehement față de includerea generalului Rășcanu în guvern și era gata să-și retragă acordul pentru noul guvern dacă Rășcanu era numit la Ministerul de Război. Când s-a căzut de acord ca Rășcanu să fie scos de pe listă, Maniu și-a retras obiecțiunile și a declarat că nu se mai opune formării unui nou guvern, așa cum fusese anterior anunțat de generalul Sănătescu. Maniu a menționat că Sănătescu declarase la reuniune că rușii doreau să aibă un guvern politic, iar Vișoianu și Rășcanu să fie instalati în funcțiile de ministru de externe și respectiv ministru de război. Maniu nu avea, de fapt, nici o obiecție ca Vișoianu să fie numit în funcția de ministru de externe, având în vedere faptul că Vișoianu nu era considerat comunist și că are în foarte mare măsură aceleasi opinii în multe probleme de importanță cu Niculescu-Buzești, pe care îl propunea Maniu pentru această funcție. (Maniu a spus sursei că după părerea sa Sănătescu este atât de dornic să fie prim-ministru, încit ar fi dispus să recurgă la orice acțiune ocolită și oportunistă necesară pentru a-și atinge scopul. Maniu nu are nici un fel de încredere în capacitatea noului guvern și este foarte mulțumit că nu face parte din el, deoarece poziția lui de om din afară îi permite să organizeze opoziția și să se pregătească pentru eventuala cădere a guvernului.)

b. Sursa a mai declarat că avusese luni o convorbire cu domnul Groza, noul vicepreședinte al Consiliului de Miniștri, și l-a găsit deosebit de rezonabilă.

nabil în opinile sale. Groza a declarat însă că este îngrijorat din cauza domnului Stârcea, pe care-l considera un obstrucționist, și studia ipoteza de a ordona arestarea lui Stârcea. Groza a mai declarat sursei că el, ca și comuniștii, a propus să se stăruie asupra includerii generalului Rășcanu în guvern ca ministru de război și că ei nu vor renunța la acest aspect chiar cu riscul de a permite guvernului să se destrame. Groza a declarat că în opinia lui aceasta reprezenta prima adevărată încercare de forță între Frontul Național-Democratic și partidele reaționare și, dacă acesta va da înapoi în această chestiune, atunci va putea să se accepte la pierderi în problemele următoare.

997

1944 noiembrie 13, Ankara. Raport al ministrului Spaniei în Turcia, José Rojas y Moreno, despre formarea noului guvern presidat de generalul C. Sănătescu și despre situația politică și economică din România.

Legación de España
en Turquía
Política
No. 640

Ankara, 13 de Noviembre de 1944

Asunto: Información sobre Rumanía

Excelentísimo Señor,

Persona recién llegada de Bucarest manifiesta lo que a continuación detallo:

Situación política: La crisis latente del Gobierno estalló como consecuencia de la Nota de protesta de la Comisión interaliada de Armisticio, que a petición de los Delegados soviéticos expresó su descontento por la manera como el Gobierno rumano cumplía los compromisos asumidos en su armisticio. Las acusaciones más graves eran.

1) que los numerosos subditos alemanes y húngaros seguían en libertad en el territorio rumano, no habiendo hecho las Autoridades competentes lo necesario para descubrirlos, detenerlos e internarlos, así como para la confiscación de sus bienes.

2) que numerosos responsables de la guerra rumana cuyos nombres habían sido indicados a las Autoridades, seguían en libertad, y que por otra parte las Autoridades rumanas no hacían lo necesario para fijar la lista de otras personas, sobre todo oficiales, responsables de actos criminales particularmente en el territorio soviético durante la ocupación rumana.

3) que mucha maquinaria industrial traída del territorio soviético por los rumanos estaba escondida en distintos lugares de Rumanía siendo aprovechada en varias fábricas en su forma original o enmascarada con las inscripciones y números que la identificaban borrados ó cambiados. Las Autoridades, añadía la Nota, no habían hecho lo necesario para descubrirla y en algunos casos tampoco para reexpedirla al lugar de procedencia ni para san-

cionar a los culpables. Parece que el tono de la Nota era duro y hacía prever consecuencias desagradables. El Consejo de Ministros que se reunió inmediatamente decidió presentar su dimisión. El Rey Miguel lo aceptó y encargó al antiguo Presidente General Sanatescu, el formar nuevo Gobierno. Aún absteniéndose de participar directamente en este nuevo Gabinete, los Jefes de los Partidos políticos que forman el bloque democrático prestaron todo su apoyo autorizando a miembros de sus partidos a colaborar con el Gobierno, que quedó constituido con hombres poco gastados ya que ninguno de ellos fué Ministro anteriormente. El único Jefe del Partido que continua en el Ministerio, es el Señor Patrascanu, Jefe del Partido Comunista que continua regentando la Cartera de Justicia. El Gabinete se integra de siete nacional campesinos (Maniu), cuatro liberales (Constantino Bratianu), tres comunistas (Patrascanu), dos socialistas (Petrescu) y un trabajador, nuevo Partido de Grozdea, con tendencia comunista, aunque desligado del grupo. El Gobierno queda constituido como sigue:

General Sanatescu:	Presidente del Consejo y ad-interim en la Defensa Nacional. Como se sabe, fué Jefe de la Casa Real y es hombre de confianza del Rey Miguel.
Petre Grozea:	(no confundir con el legionario que huyó en su tiempo a Moscú y del que no se sabe nada). Es Jefe del nuevo Partido de los Labradores y ejercerá las funciones de Vice Presidente del Consejo. Puede ser considerado como perteneciente a la izquierda-moderata (No nos han podido dar más datos.)
Constantin Visoianu:	Ministro de Asuntos Exteriores. Diplomático de Carrera. Ultimamente estuvo con el Príncipe Stirbey en el Cairo, a donde fué para tratar con los Aliados y luego en Moscú como miembro de la Comisión rumana de Armisticio.
Nicolae Penescu:	Ministro del Interior. Abogado. Miembro del Partido Nacional Campesino. Amigo y hombre de confianza del Dr. Juliу Maniu.
Lucrețiu Patrascanu:	Ministro de la Justicia. Abogado Jefe del Partido comunista.
Mihail Romniceanu:	Ministro de Hacienda. Director del Banco Nacional. Liberal.
Leucutia:	Ministro de Economía. Industrial. Nacional Campesino.
Gheorghe Voitec:	Ministro de la Educación Nacional. Profesor Universitario. Socialista.
Daniel Danielopol:	Ministro de Salud Pública. Doctor y Profesor Universitario. Rector de la Universidad de Bucarest. Liberal.
Virgil Solomon:	Ministro de Obras Públicas. Nacional-Campesino.
Gheorghiu-Dej:	Ministro de las Comunicaciones. Comunista.
Bébé Bratianu:	Ministro del Armamento. Liberal. Primo del Jefe del Partido Liberal.
Lotar Radaceanu:	Ministro del Trabajo. Socialista.
George Fotino:	Ministro de la Cooperación. Profesor Universitario. Liberal.

Vladescu-Racoasa:	Ministro de las Minorías (Ministerio recién creado). Comunista.
General Damaceanu.	Subsecretario de Estado en la Presidencia del Consejo y agente de enlace con la Comisión de Armisticio. Ex-ayuda de campo y hombre de confianza del Rey Miguel.
General Stanescu:	Subsecretario de Estado para el Interior.
General Petrescu:	Subsecretario de Estado para la Defensa Nacional.
Victor Papacostea:	Subsecretario de Estado para la Cultura Nacional. Profesor Universitario.

La mayoría de los Ministros son personas conocidas y de buena fama. Los comunistas y los socialistas representan lo que sus partidos poseen de más notable entre sus intelectuales. No se cree que este nuevo Gobierno esté llamado a gozar de larga vida. Sin embargo parece ha producido buena impresión en la opinión pública y provocado una cierta tranquilidad después de la agitación que reinó en Bucarest en las últimas semanas.

Situación económica: sigue muy confusa. Rumanía no práctica ninguno comercio exterior. Gran parte de la producción es consumida por el propio Ejército rojo. El resto es necesario para el consumo interno que empieza a resentirse escaseando la carne y las materias grasas. Abunda el pan y el caviar. Ultimamente fueron hechas algunas tentativas para restablecer los intercambios con los países vecinos, especialmente con Bulgaria y Turquía. Pero estos intentos hasta ahora han sido infructuosas. El coste de la vida ha aumentado de 50 a 100% y el mercado negro trabaja con intensidad. Habiendo cesado el pánico que siguió a la ocupación soviética, se ha fortalecido la moneda nacional y así el Napoleón oro se cotiza a 35 000 Lei en vez de 50 000, el Dólar a 2 500 en vez de 3 500 y el Franco Suizo a 600 Lei en vez de 800.

Atmósfera interna: Ha mejorado considerablemente. Han cesado las manifestaciones callejeras, han sido suprimidas algunas medidas de restricción. Se ha concedido cierta libertad a la Prensa que se manifiesta con tendencias francamente democráticas. Cada cual puede escribir a su antojo para criticar al Gobierno, si bien no le es permitido hablar de los rusos, del régimen soviético ni de la ocupación. Reapareció el periódico decano y más importante "Universul". Su propietario, Señor Popescu, marchó antes de la ocupación a Suiza y cedió el periódico a su yerno, Señor Lugojanu (Presidente de la Asociación hispano-rumana Trajano), que después de haber estado detenido durante algunos días, fué puesto en libertad a petición del Señor Maniu. El otro gran periódico "Curentul" aparece ahora bajo la denominación de "Curentul Nou". Su propietario, Señor Pamfil Seicaru se encuentra actualmente en Alemania, y aun se dice que se ha puesto allí en relación con Horia Sima. El nuevo periódico pertenece al partido nacional campesino que cuenta además con su antiguo órgano oficial Dreptatea. "Curentul Nou" ha conseguido un gran éxito.

Consecuencias en Turquía de la situación en Rumanía: casi todos los miembros de la Legación de Rumanía aquí que habían sido destituidos de sus puestos se proponen regresar a Bucarest en el tren especial, que trajo a diplomáticos de distintos países. En el mismo tren marcharán algunos refugiados

rumanos que aquí se encontraban. Los barcos rumanos "Transilvania" y "Besarabia" que habían obtenido la autorización del Gobierno turco para zarpar, siguen esperando órdenes de Bucarest, debiéndose, según se dice, este aplazamiento en su marcha a la existencia en el Mar Negro de numerosas minas que se están recogiendo.

El Ministro de España
José Rojas y Moreno

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme Spania, r. 8, c. 107—111; Archivo del Ministerio de Asuntos Exteriores, serie Política, Rumanía, legajo 1180, expediente 13, f. 10—14.

Legația Spaniei
în Turcia
<Direcția> Politică
Nr. 640

Ankara, 13 noiembrie 1944
Tema: Informații despre România

Preastimate domn,

O persoană sosită de curînd de la Bucureşti declară cele ce înfățișez mai jos în detaliu.

Situația politică: Criza latentă de guvern s-a declansat *(efectiv)*, ca urmare a notei de protest a Comisiei interaliiate de armistițiu, care, la cererea delegaților sovietici, și-a exprimat nemulțumirea față de modul în care guvernul român și-a îndeplinit obligațiile asumate prin armistițiu. Acuzațiile cele mai grave erau următoarele:

1/ că numeroși supuși germani și maghiari se află în libertate pe teritoriul român, autoritățile competente neluînd măsurile necesare pentru a-i descoperi, a-i reține și a-i interna în lagăre, sau pentru a le confisca bunurile;

2/ că numeroase persoane răspunzătoare de *(intrarea)* României în război, ale căror nume fuseseră indicate autorităților, se află în libertate și că, pe de altă parte, autoritățile române nu au întreprins cele necesare pentru a întocmi lista altor persoane, mai ales demnitari, vinovate de acte criminale *(săvîrșite)* îndeosebi pe teritoriul sovietic în timpul ocupației române;

3/ că mult echipament industrial, adus de români de pe teritoriul sovietic, era ascuns în diferite locuri în România, fiind utilizat în diferite fabrici fie fără modificări, fie camuflat (mărcile și numerele de înregistrare fiind șters sau schimbate). Autoritățile, continua nota, nu întreprinseră cele necesare pentru a descoperi acest material sau, în cîteva cazuri, pentru a-l expedia spre locul de proveniență, ori a-i pedepsi pe vinovați. Se pare că tonul notei era dur și lăsa să se întrevadă o serie de consecințe nedorite. Consiliul de Miniștri, care s-a întrunit de îndată, a decis să-și prezinte demisia. Regele Mihai a acceptat-o și i-a încredințat fostului președinte, generalul Sănătescu, sarcina de a forma un nou guvern. Abținîndu-se să participe efectiv în acest nou cabinet, șefii partidelor politice care formează Blocul Democratic și-au oferit tot sprijinul, autorizîndu-i pe membrii partidelor lor să colaboreze cu guvernul, care a fost constituit din oameni puțin folosiți pînă acum și din care nici unul nu fusese anterior ministru. Unicul șef de partid care a rămas în continuare în guvern este domnul Pătrășcanu, șeful Partidului Comunist, care continuă să dețină portofoliul Justiției. Cabinetul se compune din șapte na-

țional-țărăniști (Maniu), patru liberali (Constantin Brătianu), trei comuniști (Pătrășcanu), doi socialisti (Petrescu) și un reprezentant al Frontului Plugărilor, noul partid al lui Groza, de orientare comunistă, deși separat de aceștia. Guvernul este alcătuit după cum urmează:

- General Sănătescu: Președinte al Consiliului șef de Miniștri și ad-interim la Apărarea Națională. După cum se știe, a fost aghiotant al Casei Regale și este omul de încredere al regelui Mihai.
- Petru Groza: (A nu se confunda cu legionarul care a dispărut cîndva la Moscova și de care nu se mai știe nimic). Este șeful noului partid (numit) Frontul Plugărilor și va exercita funcția de vicepreședinte al Consiliului. Poate fi considerat ca aparținînd stîngii moderate (nu s-au putut afla mai multe informații).
- Constantin Vișoianu: Ministrul afacerilor externe. Diplomat de carieră. Recent a fost cu prințul Ștefan la Cairo, pentru a trata cu Aliatii și a participat, la Moscova, ca membru al Comisiei române de armistițiu.
- Nicolae Penescu: Ministrul de interne, avocat. Membru al Partidului Național-Țărănesc. Prieten și om de încredere al dr. Iuliu Maniu.
- Lucrețiu Pătrășcanu: Ministrul de justiție. Avocat. Șef al Partidului Comunist.
- Mihail Romniceanu: Ministrul de finanțe. Director al Băncii Naționale. Liberal.
- ⟨Aurel⟩ Leucuția: Ministrul de economie. Industriaș. Național-țărănist.
- Ștefan Voitec: Ministrul de educație națională. Profesor universitar. Socialist.
- Daniel Danielopol: Ministrul sănătății publice. Doctor și profesor universitar. Rector al Universității din București. Liberal.
- ⟨Gheorghe⟩ Gheorghiu-Dej: Ministrul de comunicații. Comunist.
- Bebe Brătianu: Ministrul armamentului. Liberal. Văr al șefului Partidului Liberal.
- Lothar Rădăceanu: Ministrul muncii. Socialist.
- Gheorghe Fotino: Ministrul cooperăției. Profesor universitar. Liberal.
- ⟨Constantin⟩ Vlădescu-Răcoasa: Ministrul minorităților (minister creat recent). Comunist.
- General Dămăceanu: Subsecretar de stat la Președinția Consiliului de Miniștri și agent de legătură cu Comisia de armistițiu. Ex-aghiotant și om de încredere al regelui Mihai.

General Stănescu:	Subsecretar de stat la Interne.
General Petrescu:	Subsecretar de stat la Apărarea Națională.
Victor Papacostea:	Subsecretar de stat la Cultura Națională. Profesor universitar.

Majoritatea ministrilor sunt persoane cunoscute și de bun renume. Comuniștii și socialiștii reprezintă ceea ce partidele lor au mai reprezentativ între intelectualii lor. Se estimează că acest nou guvern nu se va bucura de viață îndelungată. Cu toate acestea, se pare că a făcut o bună impresie în rândul opiniei publice și a instaurat un oarecare calm, după agitația care a dominat în București în ultimele săptămâni.

Situația economică: continuă să fie foarte tulbure. România nu are practic nici un fel de comerț exterior. Mare parte a producției este destinată Armatei Roșii. Restul este folosit pentru consumul intern, care începe să resimtă lipsa cărnii și a grăsimilor. Abundă pâinea și icrele negre. În vremea din urmă s-au făcut cîteva tentative de restabilire a schimburilor cu țările vecine, mai ales cu Bulgaria și Turcia. Dar aceste încercări au rămas infructuoase pînă acum. Costul vieții a crescut de la 50 la 100% și comerțul la negru sporește în intensitate. Potolindu-se panica ce a urmat otupației sovietice, moneda națională s-a întărit, astfel că napoleonul de aur se cotează la 35 000 de lei în loc de 50 000, dolarul la 2 500 în loc de 3 500 și francul elvețian la 600 de lei în loc de 800.

Atmosfera internă: S-a îmbunătățit considerabil. Au încetat manifestațiile de stradă, au fost suprimate cîteva măsuri restrictive. S-a acordat oarecare libertate presei, care manifestă tendințe deschis democratice. Oricine poate scrie în voie critici la adresa guvernului, dar nu e permis să vorbești de ruși, de regimul sovietic sau de ocupație. A reapărut periodicul fruntaș și de mare influență "Universul". Proprietarul său, dl Popescu, a plecat înainte de ocupație în Elveția, cedînd publicația ginerelui său, dl Lugojanu (președintele Asociației hispano-române „Traian”), care, după ce a stat în detenție cîteva zile, a fost pus în libertate la cererea dl Maniu. Celălalt mare periodic, „Curentul”, apare acum sub denumirea de „Curentul nou”. Proprietarul său, dl Pamfil Șeicaru, se găsește actualmente în Germania și se zice că a intrat în legătură cu Horia Sima. Noul periodic aparține Partidului Național-Tărănist, care dispune în plus și de vechiul său organ oficial „Dreptatea”. „Curentul Nou” se bucură deja de mare succes.

Consecințele pe care le are în Turcia situația din România. Aproape toți membrii Legației României de aici, care au fost destituîți din posturile lor, își propun să se întoarcă la București cu un tren special, în care vor călători diplomați din mai multe țări. Cu același tren vor merge și cîțiva refugiați români care se aflau pe aici. Navele românești „Transilvania” și „Basarabia”, care obținuseră autorizația guvernului turc să ridice ancora, continuă să aştepte dispoziții de la București, această întîrziere în ruta lor datorîndu-se, după cîte se spune, existenței în Marea Neagră a numeroase mine, care de-abia urmează să fie culese.

Ministrul Spaniei
José Rojas y Moreno

1944 noiembrie 14. **Ordin de zi prin care este citată pe armată Școala de subofițeri de rezervă de infanterie Radna pentru eroismul cu care a luptat împotriva trupelor hitleristo-horthyste.**

Ministerul de Război
Cabinetul ministrului

**Ordin de zi
nr. 15 din 14 noiembrie 1944**

Școala de subofițeri de rezervă infanterie Radna, comandată de locotenent-colonel Petrescu Alexandru, s-a acoperit de glorie, cu ocazia luptelor dintre 14 și 20 septembrie 1944 în regiunea Păuliș—Ghioroc—Cuvin.

Datorită rezistenței îndărjite a elevilor și conducerii pricepute s-a reușit timp de o săptămână să se sfarme puternicele atacuri inamice, sprijinate de care de luptă, care căutau să pătrundă pe valea Mureșului spre înîmă Ardealului.

Alături de elevii școlii de subofițeri s-au bătut cu aceeași bravură Batalionul 1 al Regimentului 96 infanterie și Divizionul 61 artilerie grea.

Pentru exemplul strălucit de bravură și spirit de sacrificiu de care au dat dovadă, elevii Școlii de subofițeri de rezervă infanterie Radna și unitățile de întărire se citează prin ordin de zi pe armată.

În fața eroilor căzuți, ne încinăm cu adincă reculegere.

Președintele Consiliului de Miniștri
și ministrul de război ad-interim,
General de corp de armată adjutant
C. Sănătescu

Pentru conformitate,
Director de cabinet,
Colonel P. Caramitru

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 4, dosar nr. 172, f. 234.

1944 noiembrie 16. **Apel lansat de Comitetul Central al Apărării Patriotice pentru ajutorarea populației din Transilvania și Moldova.**

Români și românce de pe întregul
cuprins al țării, ardeleni și ieșeni,
pe care împrejurările războiului v-au
rupt de la vetele voastre!

Vă adresăm astăzi chemarea noastră, pentru a veni în ajutorul fraților
și regiunilor din țară care au avut cel mai mult de suferit de pe urma războiului.

Ardealul, leagănul românismului, trădat și vîndut de Antonescu și legionari groșilor hitleriști maghiari — la ordinul stăpînului lor — Hitler.

Ardealul care de la Dictatul hitlerist de la Viena gema sub jugul tiraniei horthysto-hitleriste, Ardealul eliberat de către Armata Roșie, Divizia „Tudor Vladimirescu” și Armata Română a fost jefuit și pîrjolit și el de către hoardele hitleristo-horthyste, în retragerea lor, și prefăcut în ruine.

Ardealul este încă martorul ororilor săvîrșite contra populației pașnice conlocuitoare de către acei agenți hitleriști care măresc jalea și mizeria acestei regiuni atât de crunt lovite.

Cluj, Oradea, Turda, Satu Mare, nume care ne fac să tresărim de bucuria eliberării lor, ne aduc însă și imaginea tristă a unor orașe mutilate, martire, cu o populație în grea suferință amenințată cu pieirea.

Situația la Iași

O situație asemănătoare găsim la Iași.

Iașul, orașul de care sunt legate cele mai generoase și glorioase pagini din istoria noastră națională.

Iașul, orașul care a dat lumină țării întregi, citadela culturii românești, care a dat țării iluștrii oameni de știință, arte și litere, este astăzi în ruină și paragină.

De numele capitalei Moldovei, de numele orașului Iași, este degădată acum jalea, moartea și ruina.

Jalea și rușinea pricinuite de asasinatul bestial și mișelesc împotriva populației pașnice de către fiarele hitleriști, imediat după atacul perfid împotriva Uniunii Sovietice — baia de sângie din 29 iunie 1941 și din zilele următoare. Moartea și ruina pricinuite de jaful și silnicile germane, de pîrjolul retragerii hoardelor hitleriste de prăpădul luptelor, înverșunate din întreaga regiune.

Întreaga populație a orașului și a regiunii dimprejurul său este amenințată acum, în prag de iarnă, să fie pradă foamei frigului și bolilor.

Cu casele avariate, fără greamuri, fără lemn, fără îmbrăcăminte, zecile de mii de locuitori ai orașului au rămas pradă mizeriei și distrugerii.

Lipsa industriilor evacuate, a celor jefuite de nemți și de legionari în retragere sau a celor sabotate și avariate de cei din slujba lui Hitler, lipsa posibilităților de transport fac din Iași un oraș mort, care nu poate oferi populației sale un mijloc de a-și cîstiga o fărîmă de pînă.

Lipsesc spitalele, medicamentele, bandajele. În Iașul ce se zbate în ghia-rele foametei și mizeriei crunte au început să-și facă loc molimele: bîntuire puternică epidemie de febră tifoidă și s-au semnalat cazuri de tifos exantematic.

Români,
ardeleni, moldoveni, ieșeni.
Este o datorie frătească a noastră
de a sări în ajutorul fraților și
surorilor noastre în suferință.
E o datorie națională să contribuim
la refacerea orașelor și a regiunilor de
care este cel mai strîns legată dezvol-
tarea istorică a poporului nostru.

De aceea Apărarea Patriotică vă adresează astăzi chemarea ei pentru o unire în acțiunea de salvare a celor mai dragi ținuturi.

Toate păturile sociale, toți oamenii de suflet și de bine, toți patrioții cinstiți, toate întreprinderile, toate instituțiile, toate organizațiile, toate asociațiile de binefacere, asociațiile de femei sunt chemate să-și dea contribuția în muncă, bani, obiecte de îmbrăcăminte și medicamente.

Trebuie trimis de îndată ajutoare, trebuie mobilizate bunăvoințele și dorința de ajutorare a milioanelor de români, trebuie readuse industriile și întreprinderile evacuate, trebuie redată viața Ardealului și Iașilui.

Organizând săptămîna ajutorării Ardealului și Iașilui, nu avem credință că în această săptămînă se va putea umple întreg imensul gol ce este de umplut.

Sunăm dar alarmă și chemăm la mobilizare. În această săptămînă să facem pași mari de la început, luminînd drumul unei solidarizări necesare, urgente a întregului popor, într-o problemă națională ce nu mai rabdă întîrziere îndezlegarea ei.

Muncitori cu brațul și cu mintea,
comerçanți și industriași,
bărbați și femei!

Pășiți de îndată la ajutorarea Ardealului și a Iașilui.

Dați din toată inima pentru frații noștri expuși morții de foame, frig și molime, ajutorul și munca voastră!

Sprijiniți imediata reclădire a Iașilui și Ardealului!

Veți face astfel nu numai o adevărată faptă de frate, ci veți contribui la realizarea unui prim și mare comandament național.

Comitetul Național al Apărării Patriotice

■ „Timpul“, an VIII, nr. 2 698 din 16 noiembrie 1944, p. 5.

1000

1944 noiembrie 16. Relatare, publicată în ziarul „Scîntea“, asupra dejunului oferit de Constantin Vișoianu, ministrul afacerilor străine al României, lui A. I. Vișinski, prim-locuitor al comisarului poporului pentru afacerile străine al U.R.S.S., și cuvîntările rostite cu acest prilej.

Domnul Constantin Vișoianu, ministrul afacerilor străine, a oferit un dejun lui Andrei Ianuarevici Vișinski, prim-locuitor al comisarului poporului pentru afacerile străine al U.R.S.S.

Dejunul a avut loc în ziua de 14 noiembrie la orele 13,30 la Ministerul Afacerilor Străine, distinsul oaspete fiind înconjurat de dnii: general-locotenent Vinogradov, Alexei Pavlovici Pavlov, ministrul plenipotențiar, contra-amiral Bogdenko, dl Serghei Alexievici Golonschi, consilier, și Ștefan Pavlovici Kirsanov, consilier.

Au participat dnii: general de corp de armătă adjutant Const. Sănătescu, președintele Consiliului de Miniștri, tov. Gh. Gheorghiu-Dej, membru în C.C. al P.C.R., conducătorul grupului de comuniști din guvern, tov. Lucrețiu

Pătrășcanu, ministrul justiției, tov. C. Titel Petrescu, șeful Partidului Social-Democrat, tov. Ștefan Voitec, ministrul educației naționale, tov. Lothar Rădăceanu, ministrul muncii, prietenul Vlădescu-Răcoasa, ministrul naționalităților, prof. ing. Nicolau, ministrul asigurărilor sociale, general N. Rădescu, șeful Marelui Stat Major, și personalități reprezentând lumea diplomatică, politică și culturală a țării.

Marea Britanie a fost reprezentată prin dnii: vicemareșal al aerului D. F. Stevenson și excelența sa dl. J. Le Rougetel, reprezentant politic al Marii Britanii.

Statele Unite ale Americii au fost reprezentate prin F. S. d. Berry, reprezentant al Statelor Unite în România, și locotenent-colonel Mac Glasson, șeful Misiunii americane.

Dejunul s-a desfășurat într-o atmosferă cordială și însuflareată.

**Cuvântarea domnului ministru
Constantin Vișoianu**

**Domnule prim-locuitor al comisarului poporului, q
Excelențe,
Domnilor,**

Sînt fericit să primesc aici pe dnii Andrei Ianuarevici Vișinski, prim-locuitor al comisarului poporului pentru afaceri străine al Uniunii Republicii Sovietice Socialiste și să salut cu această ocazie marea sa țară și pe marii săi șefi.

Am placerea să cinstesc numele mareșalului Stalin, sub conducerea căruia popoarele Republicii Sovietice, strîns unite într-o uriașă sforțare, sînt pe cale să zdobească cea mai monstruoasă încercare de agresiune cunoscută în istorie. Totodată avem datoria, pe deplin recunoscută în această țară, de a ne mărturisi sentimentul de profundă gratitudine față de glorioasa Armată Roșie, care a contribuit într-o puternică măsură la eliberarea scumpei noastre Transilvaniei.

Felicitările prezentate cu acest prilej de dl Vișinski, în numele guvernului sovietic, augustului nostru suveran au mers la inima fiecăruia român.

Îmi este plăcut să mărturisesc aceste sentimente în fața reprezentanților Marii Britanii și Statelor Unite, aceste două nobile și puternice națiuni care, într-o strînsă colaborare cu U.R.S.S., luptă pentru restaurarea păcii, a dreptății și a libertății într-o lume frustrată de aceste bunuri indispensabile oricărui adevărată civilizație.

România este fericită să alăture sforțările sale la lupta Națiunilor Unite. La 23 August, la ordinul Maiestății sale regelui și la chemarea partidelor democratice, națiunea română și armata sa, fără nici o defecțiune, s-au ridicat contra unui guvern de dictatură și de inspirație străină care le impusese un război potrivnic năzuințelor și intereselor lor. Unanimitatea cu care națiunea s-a supus proclamației regelui dovedește sentimentele sale.

Nici dezbinare, nici șovăire.

A doua zi după această proclamație, întreaga armată română era alături de Națiunile Unite. Transilvania, ca și idealul de libertate și justiție de care erau însuflați marile națiuni, o chemase.

Domnilor,

Dați-mi voie să spun că această operație a fost de oarecare folos militar cauzei noastre comune.

Aceasta pentru trecut. Pentru viitor:

Hotărîta voință a acestei țări de a continua lupta alături de Națiunile Unite și în colaborare cu Armata Roșie, pentru a-și restaura și consolida drepturile, pentru a contribui în măsura mijloacelor sale la restabilirea păcii.

Voința hotărîtă a acestei țări de a executa clauzele armistițiului, toate clauzele lui, pentru a asigura restabilirea raporturilor de încredere cu U.R.S.S. și Națiunile Unite și de a șterge — e o dorință fierbinte a României — urmele unui război necugetat, singurul care ne-a despărțit în cursul istoriei.

Voința hotărîtă a României suverane și independente de a nu întrerupe niciodată colaborarea cu Națiunile Unite și, mai ales, cu Rusia Sovietică.

Ne dăm seama de situația noastră geografică și de destinele noastre istorice și sănătos să proclam acum că declarația de la 2 aprilie a lui Molotov constituie pentru noi o bază sigură de colaborare a celor două țări.

Într-adevăr, a respecta independența și suveranitatea noastră — așa cum a declarat dl Molotov — înseamnă a înlesni poporului român putința de a lupta pentru aceste scopuri supreme și, totodată, de a pune bazele unei colaborări întemeiate pe încredere.

Am putea oare să nu răspundem în modul cel mai echitabil la o astfel de respectare a drepturilor noastre?

România democrată va fi mîndră să se încadreze în lumea de mîine alături de Națiunile Unite. România democrată va fi fericită să trăiască și să muncească într-un sistem de națiuni libere, pașnice și încrezătoare, care se respectă mutual.

În acest spirit, care, sănătos, este al întregii națiuni, și în numele guvernului regal, ridic paharul în sănătatea mareșalului Stalin și a marilor șefi ai Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste, Statelor Unite și Marii Britanii, pentru prosperitatea popoarelor lor, cît și pentru fericirea excelenței voastre.

**Răspunsul excelenței sale
domnului Vișinski**

Domnule președinte,
Excelență,
Domnilor,

Aș vrea să răspund în cîteva cuvinte cuvîntării excelenței sale dl Vișoiu, ministrul afacerilor străine al României, și să exprim sentimentele și țelurile guvernului meu în legătură cu relațiile prezente și viitoare între România și Uniunea Sovietică.

Relațiile între poporul rus și poporul român au fost totdeauna relații de bună vecinătate pînă la acest război criminal, la care România a fost silită să ia parte de către agenți ai lui Hitler, care aveau puterea în epoca aceea.

Rezultatele sănt cunoscute trei ani de război cumplit între două țări vecine și pașnice, ale căror interese au fost totdeauna să păstreze relații bune și liniștite.

Acest război între cele două țări s-a terminat.

La 12 septembrie au fost așezate temeliile pe care trebuie să se dezvolte relațiile reciproce dintre popoarele rus și român — aceste două popoare pașnice — ca să trăiască într-o reciprocă stimă și să lupte împreună contra puterilor răului, contra acelor puteri care combat tot ce e bun și generos, contra Germaniei hitleriste.

Data de 12 septembrie este prin urmare o dată istorică și nu e o întîmplare că o altă dată istorică a precedat-o: data de 23 August.

Ziua de 23 August este o dată istorică fiindcă în acea zi sau mai exact în zorii zilei de 23 August — ceea ce este simbolic — România începea o viață nouă, o viață demnă de un stat democratic, răsturnînd dictatura fascistă și pe agenții lui Hitler.

Este de asemenea o zi istorică deoarece la data aceasta, prin mișcarea revoluționară a poporului român, în fruntea căruia se găseau toate partidele democratice ale țării, a fost oprit războiul criminal dus alături de Germania și au fost făcuți primii pași către marii aliați, Statele Unite, Marea Britanie și Uniunea Sovietică, cele trei mari puteri care asigură viața democrată a lumii.

Iată de ce această dată are o semnificație atât de importantă în viața internă a României.

În ce privesc relațiile externe ale României nu cred să fac o greșală afirmînd că data de 12 septembrie are o semnificație asemănătoare.

Urez că aceste două date — 23 August și 12 septembrie — să fie înconjurate întotdeauna de un nimf de iubire și de florile recunoștinței pentru această nouă legătură amicală refăcută între România și Națiunile Unite.

Sînt sigur că executarea în toate punctele ei a Convenției de armistițiu de la 12 septembrie va asigura și mai mult legătura între România și statele aliate, — în primul rînd între România și Rusia Sovietică, vecina cea mai apropiată a României, așezînd astfel bazele noilor relații amicale care vor lega cele două țări ale noastre în viitor.

Vă invit să ridicăm paharul pentru justa executare a Convenției de la 12 septembrie, care va constitui punctul de plecare al relațiilor noastre viitoare — și sînt convins că tocmai acum vor fi așezate temeliile edificiului relațiilor de bună vecinătate pe care niciodată și nimic nu va trebui să le distrugă ca și în sănătatea nouului guvern democrat al României, care intră astfel în marea familie a țărilor democratice ale lumii.

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Presă internă, dosar nr. 2/1944, f. 92—95; „Scîntea”, an I, nr. 57 din 16 noiembrie 1944, p. 1 și 6.

1001

1944 noiembrie 16. Informații transmise de Agenția A.F.I. referitoare la procesul de democratizare a aparatului de stat în România.

Agenția A.F.I.

Din Moscova, ora 14,15

Se află din București că Comisia interministerială pentru organizarea clauzelor de armistițiu este prezidată de dl vicepreședinte al Consiliului de Miniștri, Petru Groza. Se anunță de asemenea, din ordinul ministrului de justiție, arestarea tuturor membrilor fostelor guverne românești de la anul 1940 pînă la 23 August 1944.

Ministrul justiției, dl Pătrășcanu, a făcut cunoscut printr-o declarație publicată în presă voința sa de a continua energetic opera de epurăție imediată a aparatului guvernamental, fără a ezita să lovească în funcționarii care ocupă posturi de responsabilitate. Ministrul justiției recunoaște că anumiți oameni politici pun obstacol epurăției, avînd aerul că susțin democrația, dar în același timp protejează pe legionari și agenții hitleriști. Dl Pătrășcanu a afirmat că adversarii epurăției, din orice partid ar face parte, vor da greș în încercările lor.

■ Arhivele Statului București, fond Președinția Consiliului de Miniștri, Cabinetul militar Sănătescu-Rădescu, dosar nr. 64/1944, f. 83.

1002

1944 noiembrie 17, București, via Caserta. Relatare a lui Burton Y. Berry, reprezentantul S.U.A. în România, asupra con vorbirii cu regele Mihai în legătură cu situația politică din țară.

Bucharest via Caserta
Dated: November 17, 1944
Received: 11:59 p.m., 18th

Secretary of State,
Washington
13, November 17, 6 p.m.

The King arranged a private luncheon yesterday for the Legation staff. After luncheon he took me aside to „provide some information concerning present conditions in Rumania“. Following is a summary of his remarks.

He told in detail his story of the events of August 23. This I shall include in a despatch.

Next he took up subject of Transylvania saying that the promise to return the greater part of Transylvania to Rumania had been a strong incentive for the Rumanians to fight the Nazis and the Hungarians. Lately Rumanian enthusiasm had been cooled by the action of the Soviet authorities in obliging Rumanian administrative officers and civilians to leave Transylvania. The King said that neither he nor his people understood the reason for this inasmuch as the battle line had moved far beyond the areas where the Rumanians had reestablished civil administration.

He also discussed Moldavia. He said that as the Soviet armies advanced into this province most Rumanian civil servants had retired with the Rumanian army. With the Soviet army came large numbers of people from Transylvania. They settled in the homes and on the land of some 100,000 people that the Soviets sent away. The new arrivals set up their own administration. After their mistake the King had sent to Moldavia prefects and other local officials but without exception these had either been arrested or sent back. The result is that there is no centralized administration existing in the province. The king fears the consequence of the situation. He says the new settlers are intriguing against the state. The old population is so terrified that it dares not react to these intrigues in accordance with its settlements. His informers say that the situation may develop to the point where a small minority purporting to make up his mind whether he would yield to the Communists and appoint General Rascanu or appoint an honest man of his own choice and likely be faced with a crisis provoked by the withdrawal from the government of the Communists and perhaps the Socialists. He said that the Communists in the country numbered not more than 100,000 and it would be a simple matter to deal with this small minority if it were not for two factors: first, the likelihood that local Soviet officials would show their strong displeasure and, secondly, the possibility that the Communists would resist with arms. Of course the Communists are the only political group that is armed and a small number were armed to assist on August 23 and others have been armed secretly with confiscated German equipment. They had agreed to disarm within 6 days after the information of the new unit but they have not kept their agreement. And though forcible disarmament of them is desired by all parties it is difficult during a Soviet occupation. He added that another disturbing element in the country was the 80,000 Soviet deserters. An element that would have to be counted upon in the future would come from the workers that would gravitate to the cities upon the closing of many factories throughout the country through the ability of the management to meet increased wage demands or furnish the necessary raw material to keep the factories operating.

The King said that the Soviets complained that the armistice terms were not being fulfilled, and in some particulars they had reason to complain. However, his reports showed that the Rumanian Government had made available vast resources to the Soviets perhaps enough to meet the reparation requirements for the first year. He said that he foresaw a slowing down of future deliveries until and unless authority over communications was returned to the Rumanians. He called my attention to the fact that one main railway line had been widened to the Soviet gauge and as a result Rumanian rolling stock could not be used on this line. He said that every railroad station had its group of Soviet officials whose orders often were contradictory. To illustrate

the resulting confusion he said that beginning today there is only sufficient cereals in the capital to last 5 days though there is an abundant stock of cereals nearby. Trains had been loaded with cereals and started for Bucharest but Soviet officials along the right of way had diverted them. Under such conditions it is impossible in the King's opinion to ensure the necessary deliveries for the Rumanian population and equally impossible to make reparation deliveries to the Soviet authorities.

Berry

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme S.U.A., r. 630, c. 716—719; The National Archives of the United States, Washington D.C., General Records of the Department of State (R.G. 59) No. 871 01/11—1744.

Secretarul de stat
Washington

13, noiembrie 17, 6 p.m.

București, via Caserta
Datată: 17 noiembrie 1944
Primită: 11: 59 p.m. pe 18 nov.

Regele a organizat ieri un dineu particular pentru personalul legației. După dineu m-a luat deoparte „pentru a-mi da unele informații referitoare la actuala situație din România”. În ceea ce urmează este un rezumat al remarcilor lui.

El mi-a povestit în detaliu varianta lui despre evenimentele de la 23 August. Aceasta o voi include într-o telegramă.

Apoi el s-a referit la Transilvania, spunând că promisiunea de a retroceda României mareea parte a Transilvaniei a reprezentat un puternic impuls pentru români de a lupta împotriva naziștilor și a ungurilor. În ultimul timp, entuziasmul românilor a fost redus de măsura luată de autoritățile sovietice de a obliga autoritățile administrative românești să părăsească Transilvania. Regele a spus că nici poporul nici el nu au înțeles motivul acestei măsuri, de vreme ce frontul de luptă s-a mutat mult în spatele zonelor unde români și-au instalat administrația civilă.

El a discutat, de asemenea, despre Moldova. El a spus că, întrucât armatele sovietice au avansat în această provincie, majoritatea funcționarilor români civili s-au retras o dată cu armata română. Împreună cu armata sovietică, din Transilvania a venit un mare număr de oameni. Ei s-au instalat în casele și pe pămîntul a 100 000 de oameni pe care sovieticii i-au strămutat. Nou-sosiții și-au instalat propria lor administrație. După greșeala lor, regele a trimis în Moldova prefecti și alte oficialități locale, dar fără excepție aceștia au fost fie arestați, fie trimiși înapoi. Rezultatul este că nu există o administrație centralizată în provincie. Regele se teme de consecințele acestei situații. El spune că nou-sosiții completează împotriva statului. Vechea populație este atât de terorizată, încit nu îndrăznește să reacționeze la aceste acte ostile în conformitate cu hotărîrile lor. Informatorii lui spun că situația poate evolua pînă la punctul la care o minoritate își afirmă hotărîrea dacă el va ceda comuniștilor și îl va numi pe generalul Rășcanu, sau va numi un om corect ales de el însuși și va avea de înfruntat o criză provocată de retragerea din guvern a comuniștilor și probabil a socialistilor. El a spus că comuniștii din țară nu numără mai mult de 100 000 și ar fi o problemă

simplă să o scoți la capăt cu o minoritate aşa de redusă dacă nu ar exista doi factori: primul, probabilitatea ca autoritățile locale sovietice să-și manifeste violent nemulțumirea și, al doilea, posibilitatea ca comuniștii să opună forța armelor. Desigur, comuniștii reprezintă singura grupare politică înarmată în timp ce doar un număr mic dintre ei dispuneau de arme pentru a lăua parte la evenimentele de la 23 August, iar alții sănătății să fie în secret cu armament confiscat de la germani. Ei au acceptat să depună armele în decurs de 6 zile după instruirea unei noi unități, dar nu și-au ținut angajamentul. Și, deși dezarmarea lor obligatorie este dorită de toate partidele, aceasta este greu de realizat în timpul ocupației sovietice. El a adăugat că un alt element turbulent din țară îl reprezintă cei 80 000 de dezertori sovietici. Un element pe care ar trebui să-l avem în vedere în viitor ar fi muncitorii care se îndreaptă spre orașe, la închiderea multor fabrici în întreaga țară datorită incapacității direcțiilor de a face față cererilor mereu crescînd de mărire a salariilor sau de aprovizionare cu materiile prime necesare pentru a menține fabricile în funcționare.

Regele a spus că sovieticii se plâng de neîndeplinirea prevederilor armistițiului și în cîteva cazuri speciale ei au dreptate să se plângă. Totuși informațiile lui arată că guvernul român a pus la dispoziție vaste resurse sovieticilor, poate suficiente pentru a satisface cerințele impuse de despăgubiri pe primul an. El a spus că prevede o reducere a livrărilor viitoare pînă când și cu condiția ca autoritatea asupra comunicațiilor să fie redată românilor. El mi-a tras atenția asupra faptului că o cale ferată principală a fost largită la ecatorialul sovietic și, ca urmare, stocul de material rulant românesc nu va mai putea fi folosit pe această linie. El a spus că fiecare stație de cale ferată are grupul său de autorități sovietice ale căror ordine sănătății adesea contradictorii. Pentru a ilustra confuzia rezultată de aici, el a spus că în Capitală există o cantitate de cereale suficientă numai pentru cinci zile, deși un important stoc de cereale se află în apropiere. Trenurile au fost umplute cu cereale și au plecat spre București, dar autoritățile sovietice de pe traseu le-au deviat. În aceste condiții este imposibil, după opinia regelui, să se asigure livrările necesare către populația românească și, de asemenea, imposibil să se efectueze livrările în contul despăgubirilor către autoritățile sovietice.

Berry

1003

1944 noiembrie 20. Textul comunicatului Consiliului de Miniștri cu privire la necesitatea numirii de noi prefecti și primari.

Comunicat

Consiliul de Miniștri, reunit în ședință din 20 noiembrie, sub președinția domnului general de corp de armată adjutant C. Sănătescu, luînd în cerștere situația administrativă a țării a hotărît, în deplină solidaritate, să fie numiți alți prefecti în locul acelora care au funcționat pînă la formarea actualului guvern.

Primarii de municipii și comune urbane vor fi numiți, pînă la alegerile administrative, ținîndu-se seama de propunerile organizațiilor locale ale grupărilor politice care alcătuiesc guvernul.

Orice altă cale de desemnare a acestor autorități, contrazicînd direcțiile actualului guvern, care condus de spirit democratic înțelege să asigure exprimarea voinței libere a poporului, nu poate fi admisă.

O comisiune interministerială va pleca la Moscova pentru a lua la fața locului toate măsurile necesare normalizării situației administrative, economice și sanitare.

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Presă internă, dosar nr. 2/1944, f. 127; „Timpul”, an VIII, nr. 2 703 din 22 noiembrie 1944, p. 1.

1004

1944 noiembrie 20. Ordin de zi prin care se citează pe întreaga armată marile unități din compunerea Armatei 1 pentru eroismul dovedit în luptele purtate împotriva trupelor hitleristo-horthyste.

Ministerul de Război
Cabinet

Ordin de zi nr. 16 din 20 noiembrie 1944

De la începutul operațiunilor contra trupelor inamice germane și ungare, marile unități ale Armatei 1 s-au afirmat continuu, atât prin spiritul de sacrificiu și tenacitatea ofițerilor și soldaților, cât și prin destoinicia și înalța pricepere a comandanților.

Aceste mari unități au fost primele care s-au acoperit de glorie prin cucerirea trecerilor peste Tisa.

Marii noștri aliați au recunoscut jertfa și eroismul lor!

S-au distins în mod deosebit următoarele mari unități:

Corpurile 4 și 7, sub conducerea generalilor Stoenești Nicolae și Șova Nicolae.

Marile unități și trupele acestor corperi de armată, sub conducerea și sub impulsul energetic al acestor comandanți, după ce timp de douăsprezece zile au mărșăluit prin ploi și noroai etape record în istoria războaielor, au trecut imediat la acțiune, luînd parte importantă la forțarea trecerii peste Tisa și la stabilirea primelor capete de pod definitive la vest de acest fluviu.

Divizia 9 cavalerie, sub comanda generalului Popescu T. Dumitru, a reușit, între 12—18 septembrie 1944, printr-o apărare îndîrjită, să păstreze orașul Timișoara, respingînd puternicele atacuri inamice. Se menționează în mod deosebit acțiunea Regimentului 13 călărași, al cărui comandant locotenent colonel Enescu Ioan a căzut eroic în fruntea unității sale.

Divizia 19 infanterie, comandată de generalul Lăcătușu Mihail, este prima mare unitate română care a trecut Tisa în acest război. După marșuri lungi executate fără întrerupere, a ajuns la 10 octombrie pe Tisa. Primul

regiment sosit în zonă Regimentul 96 infanterie este trecut imediat la vest de fluviu, în capul de pod menținut cu greu de o mare unitate sovietică, care se află sub puternica presiune a inamicului. Datorită intervenției oportună a acestei divizii și eroismului neasemuit, situația în capul de pod a fost consolidată definitiv.

Ulterior, trecind toată divizia s-a reușit, prin lupte grele, să se lărgească și adâncească capul de pod.

Divizia 1 infanterie, sub comanda generalului Poșoiu Gheorghe, printr-o apărare dărăzată, în fața unui inamic mult superior și dotat cu numeroase mijloace blindate, a stăvilit înaintarea acestuia pe valea Crișului Negru. Între 9–16 octombrie 1944, prin violente contraatacuri a interzis încercarea de pătrundere a forțelor inamice spre confluența Crișurilor după care, reacționând vijelios, cucerește localitatea Nagybajom, asigurând astfel manevra de încercuire executată de trupele din zona sud Debrețin.

Pentru faptele de arme arătate, toate aceste mari unități se citează prin ordin de zi pe armată.

Președintele Consiliului de Miniștri
și ministru de război ad-interim,
General de corp de armată adjutant
C. Sănătescu

Pentru conformitate,
Directorul de cabinet,
Colonel P. Caramitru

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 4, dosar nr. 172, f. 50.

1005

1944 noiembrie 20, Washington. *Aide-mémoire* al ambasadei britanice la Washington referitor la hotărîrea guvernului sovietic de a calcula la prețurile din 1938 și 1939 despăgubirile de război ce urmează a fi plătite de Finlanda și, respectiv, România.

Aide-mémoire

<1> The British political representatives in Bucharest and Helsinki have reported that the Roumanian and Finnish Governments have been informed by the Soviet Government that their reparations deliveries will be valued at 1939 and 1938 prices respectively. The Finnish Government say that this is contrary to their understanding of the Armistice negotiations, at which, they allege, M. Molotov implied that prevailing prices would be used in calculating the value of Finnish reparations deliveries. The Roumanian Government are also unwilling to accept this interpretation of the armistice.

2. In the case of Roumania the Soviet Government argue that the Roumanian Government cannot be allowed to profit by inflated world prices

to the detriment of the Soviet Union. Whilst His Majesty's Government fully agree that the Soviet Government are entitled to protect themselves against the abnormal internal price levels in Finland and Roumania, the British view is that the equitable method of achieving this would be to reckon the value of Roumanian and Finnish deliveries on the basis of current world prices. In the opinion of His Majesty's Government, it is clear that this should be the interpretation of the relevant articles in the Roumanian and Finnish Armistice in the absence of any provisions to the contrary.

3. Though it may possibly be contended by the Soviet Government that world prices have risen unduly, it is clear that the Soviet Union benefits by the increased prices for Russian exports, for example deliveries to the United Kingdom under the Anglo-Russian Protocol (which are based on world prices). It should, in His Majesty's Government's view, also be taken into account that since Finland and Roumania cannot obtain their essential imports at less than world prices, they cannot be held to be profiteering from the increased internal price level.

4. Moreover, on general grounds it would seem to be desirable to avoid the complications which would result if, owing to the fact that the greater part of their exportable surpluses was devoted to reparations deliveries, Roumania and Finland found themselves unable to pay for the imports which they require to sustain their economics. Without such imports, there would certainly be an early falling off of reparations deliveries and a general economic breakdown in both countries.

5. Instructions have been sent to Sir A. Clark Kerr to make representations to the Soviet Government on the above lines and to hand them a note, the text of which is contained in Annex A.

6. His Majesty's Government hope that the United States Government will feel able to instruct their Chargé d'Affaires in Moscow to support Sir A. Clark Kerr in his approach to the Soviet Government.

British Embassy
Washington, D. C.
November 20th, 1944

Annex A
Text of note to be addressed by Sir A. Clark Kerr
to
M. Molotov

<1> I have the honour, upon instructions from His Majesty's Principal Secretary of State for Foreign Affairs to draw your Excellency's attention to the following points arising out of the application of the Armistice terms with Roumania and Finland.

2. In both these instruments it is provided that the Government concerned shall pay compensation to the U.S.S.R. to the amount of three hundred million United States dollars payable over six years in commodities, the dollars to be calculated at the rate of 35 dollars for one ounce of gold. It has come to the knowledge of His Majesty's Government in the United Kingdom that doubt has arisen both in Roumania and in Finland as to the prices which should be set upon the commodities being delivered in per-

suance of this obligation. It appears important that a clear understanding should be arrived at in this matter.

3. On this matter the Soviet Government are aware that His Majesty's Government only agreed with the greatest reluctance to the insertion of any specific figure in the reparation clauses of the Armistice. It appears to His Majesty's Government that a stipulation for delivering the commodities up to a value expressed in dollars at current gold parity dollars can only be interpreted as signifying valuation of commodities so purchased at the prices in dollars for those commodities generally prevailing at the time of delivery. If the signatory Governments had intended to fix the prices with reference to a fixed date in the past this could and presumably should have been stated in the armistice terms.

His Majesty's Government in agreeing to the relevant clauses of the two armistice agreements assumed that they were intended to bear their natural meaning and could not now agree to any other interpretation.

4. His Majesty's Government fully appreciate that it would be inappropriate to convert the prices which may be ruling locally for commodities being delivered into dollars at a rate of exchange which may well be artificial; they would consider it equally inappropriate to take as a basis local prices for commodities at some previous date. But the adoption of world prices as a basis would not only protect the Soviet Government against unduly high local prices incommensurate with general world prices but also secure to them the advantages of increased deliveries as and when world prices decline as may be expected.

5. His Majesty's Government accordingly consider it would be right and fair to all parties concerned for Rumanian deliveries to be credited against their obligations with the counter-value in dollars of all deliveries in reparation, reckoned on the basis of prices currently prevailing in the world market at the time of delivery. In certain exceptional cases where no world market price for a particular commodity exists, it should be possible to determine a fair price taking into account the relationship between the local price of that commodity and of some other commodity for which a price in dollars has been determined in accordance with the criterion suggested above.

6. The Soviet Government will appreciate that His Majesty's Government have also themselves an important direct interest in this particular question of prices. It is essential for the reconstruction needs of the United Kingdom to obtain substantial quantities of Finnish timber and wood pulp. They could not hope to do this, if the value set upon Finnish timber delivered to the Soviet Union by way of reparation were calculated on an artificially low basis with the result that in order to fulfill their obligations the Finnish Government were obliged to devote the greater part of the exportable surplus of the country to these deliveries.

Equally in the case of Roumania calculation on an artificially low basis of the value of reparation deliveries to the Soviet Union must reduce the deliveries of Roumanian oil products and grain to the liberated countries of south eastern Europe and *pro tanto* increase the demand for imports to these countries from the United States and British sources, thus adding to the strain on the shipping and supply situation. His Majesty's Government are also interested in obtaining supplies of Roumanian timber for their own purposes.

7. His Majesty's Government hope that the Soviet Government will share their view as to necessity for fixing prices for reparation deliveries from Roumania and Finland in the manner set out above and that they will instruct the President of the Control Commissions in the two countries accordingly as soon as possible.

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme S.U.A., r. 662, c. 1149–1152; The National Archives of the United States, Washington D.C., General Records of the Department of State (R.G. 59), European War, No. 740.00119 EW/11-2044.

Aide-mémoire

⟨1⟩ Reprezentanții politici britanici la București și Helsinki au comunicat că guvernele finlandez și român au fost informate de guvernul sovietic că plata despăgubirilor lor va fi evaluată la prețurile anilor 1939 și respectiv 1938. Guvernul finlandez afirmă că aceasta contravine înțelegerii din timpul negocierilor pentru armistițiu, în care, pretind ei, domnul Molotov a dat să se înțeleagă că în calcularea plății despăgubirilor Finlandei vor fi folosite prețurile curente. Nici guvernul român nu dorește să accepte această interpretare a armistițiului.

2. În cazul României, guvernul sovietic argumentează că guvernului român nu i se poate permite să profite de prețurile mondiale de inflație în detrimentul Uniunii Sovietice. Deși guvernul Maiestății sale este total de acord ca guvernul sovietic să ia măsuri de protejare împotriva nivelului anormal al prețurilor interne din România și Finlanda, opinia britanică este aceea că mijlocul cel mai echitabil de a realiza aceasta este de a calcula valoarea despăgubirilor românești și finlandeze pe baza prețurilor mondiale actuale. În opinia guvernului Maiestății sale este clar că aceasta trebuie să fie interpretarea articolelor respective din armistițiile român și finlandez în lipsa oricărei prevederi contrare.

3. Deși este posibil ca guvernul sovietic să argumenteze că prețurile mondiale au crescut exagerat de mult, este clar că Uniunea Sovietică beneficiază de majorarea prețurilor pentru exporturile rusești, de exemplu livrările către Marea Britanie potrivit protocolului anglo-rus (care are la bază prețurile mondiale). În opinia guvernului Maiestății sale, ar trebui luat în considerare că, întrucât Finlanda și România nu pot obține cel puțin prețurile mondiale pentru exporturile lor, ele nu pot fi împiedicate să profite de pe urma nivelului ridicat al prețurilor lor interne.

4. Mai mult, pe fondul general s-ar părea că este de dorit să se evite complicațiile care ar rezulta, dacă, datorită faptului că marea majoritate a surplusului lor exportabil a mers la plata despăgubirilor, România și Finlanda se află în incapacitate de a plăti pentru importurile ce le sunt necesare pentru a-și susține economia. Fără aceste importuri, se va înregistra, desigur, o micșorare rapidă a livrărilor în contul despăgubirilor și o criză economică în ambele țări.

5. I-au fost trimise instrucțiuni lui Sir A. Clark Kerr pentru a interveni pe lîngă guvernul sovietic în sensul de mai sus și să-i înmîneze o notă, textul căreia este alăturat în anexa A.

6. Guvernul Maiestății sale speră că guvernul S.U.A. va considera că poate să dispună ca însărcinatul său cu afaceri la Moscova să-l sprijine pe Sir A. Clark Kerr în propunerile sale către guvernul sovietic.

Ambasada britanică
Washington D. C.
20 Noiembrie 1944

Anexa A

Textul notei ce urmează să fie adresată de
Sir A. Clark Kerr domnului Molotov

⟨1⟩ Am onoarea, potrivit instrucțiunilor primite de la secretarul de stat pentru afaceri externe al Maiestății sale, să atrag atenția excelenței voastre asupra următoarelor aspecte apărute ca urmare a aplicării condițiilor de armistițiu cu România și Finlanda.

2. În aceste două documente se prevede că guvernele implicate vor plăti compensații către U.R.S.S. în sumă de 300 milioane dolari S.U.A., plătibili în şase ani în produse, dolarul fiind calculat la rata de 35 dolari uncia de aur. A ajuns la cunoștința guvernului Maiestății sale că atât în România, cât și în Finlanda, există dubii în ceea ce privește prețurile care trebuie stabilite pentru produsele de livrat în îndeplinirea acestei obligații. Este important să se ajungă la o înțelegere clară în această problemă.

3. În acest sens, guvernul sovietic știe că guvernul Maiestății sale a căzut de acord cu foarte puțină tragere de inimă cu inserarea unei sume concrete în clauzele armistițiului privind despăgubirile. Guvernul Maiestății sale consideră că o stipulație privind furnizarea produselor pînă la o valoare exprimată în dolari, la paritatea actuală a dolarului în aur, poate fi interpretată numai ca însemnînd o evaluare a produselor astfel achiziționate la prețurile în dolari pentru acele produse existente în general în cantități mai mari în momentul livrării. Dacă guvernele semnatare intenționau să fixeze prețurile cu referire la o dată fixă în trecut, aceasta se putea și probabil trebuia specificat în condițiile de armistițiu. Guvernul Maiestății sale, fiind de acord cu clauzele respective ale celor două acorduri de armistițiu, a presupus că ele erau menite să aibă înțelesul lor firesc și nu poate fi acum de acord cu nici o altă interpretare.

4. Guvernul Maiestății sale își dă seama că ar fi neconvenabil să se transforme prețurile, care pot fi dominante pe plan local pentru produsele de livrat, în dolari la un curs de schimb care poate fi foarte bine artificial; el ar considera, de asemenea, neconvenabil să se ia drept bază prețurile locale pentru produse la o anumită dată anterioară. Dar adoptarea prețurilor mondiale ca bază nu numai că va proteja guvernul sovietic împotriva prețurilor locale exagerat de ridicate față de prețurile mondiale generale, dar și va asigura avantajul unor livrări sporite în funcție de cum și cînd vor scădea prețurile mondiale, aşa cum este de așteptat.

5. Guvernul Maiestății sale consideră în consecință că ar fi drept și cîndit pentru toate părțile interesate în livrările românești să li se acorde față de obligațiile lor contravaloarea în dolari a tuturor livrărilor în cadrul despăgubirilor, socolite pe baza prețurilor actuale predominante pe piață

mondială în momentul livrării. În anumite cazuri excepționale, unde nu există prețuri pe piața mondială pentru un anume produs, va fi posibil de fixat un preț corect luând în considerare raportul dintre prețul local al acestui produs și al altui produs pentru care prețul în dolari a fost stabilit în conformitate cu criteriul propus mai sus.

6. Guvernul sovietic va aprecia că guvernul Maiestății sale are el însuși un interes important direct în această problemă specială a prețurilor. Este important pentru necesitățile de reconstrucție ale Marii Britanii să se obțină cantități importante de cherestea și celuloză de lemn. El nu-ar mai putea spera la aceasta, dacă valoarea stabilită pentru cherestea finlandeză livrată Uniunii Sovietice în contul despăgubirilor ar fi calculată pe o bază artificială redusă, cu urmarea că pentru a-și îndeplini obligațiile guvernul finlandez ar fi obligat să aloce cea mai mare parte a surplusului exportabil al țării acestor livrări. La fel și în cazul României, calcularea pe o bază scăzută artificială a valorii livrărilor în cadrul despăgubirilor către Uniunea Sovietică trebuie să reducă livrările de produse petroliere și grâne românești către țările eliberate din sud-estul Europei și totodată o sporire egală a cererii de importuri din partea acestor țări din surse americane și britanice, înrăutățind astfel situația la transporturi și livrări. Guvernul Maiestății sale este, de asemenea, interesat în a obține livrări de cherestea românească pentru pro-priile lui scopuri.

7. Guvernul Maiestății sale speră că guvernul sovietic îi va împărtăși opinia în ceea ce privește necesitatea de a fixa prețurile pentru livrările în cadrul despăgubirilor din România și Finlanda în felul expus mai sus și că va da în consecință instrucțiuni președintilor comisiilor de control din cele două țări cît mai curind posibil.

1006

1944 noiembrie 21. Ordin de zi prin care se citează Regimentul 96 infanterie pentru acțiunea de forțare a Tisei.

Ministerul de Război
Cabinet

Ordin de zi
nr. 17 din 21 noiembrie 1944

Pe Tisa Regimentul 96 infanterie s-a acoperit de glorie în luptele grele duse în zilele de 11—13 octombrie 1944.

Sub focul puternic al inamicului, regimentul trece Tisa în cursul nopții de 11—12 octombrie a.c., în sectorul Mindszent, și concură, alături de victorioasele trupe sovietice, la respingerea desperatelor contraatacuri inamice date cu trupe de elită.

Disprețuind moartea, trece apoi la un atac înverșunat și reușește să înfrângă rezistența extrem de puternică a inamicului, lărgind și adâncind

capul de pod pe malul de vest al rîului. Toate contraatacurile ulterioare ale inamicului, date cu forțe superioare, n-au reușit să mai smulgă nici o palmă din terenul cucerit.

Modul strălucit de comportare al ofițerilor și trupei acestui regiment, care la Mindszent s-au întrecut pe sine prin pricepera de conducere, dîrzenie, îndrăzneală și spirit de sacrificiu, au atras admirarea comandanților trupelor sovietice.

Pentru înaltele virtuți ostășești de care au dat dovadă, ofițerii, subofițerii și trupa Regimentului 96 infanterie, de sub comanda locotenent-colonel Cosma Gavriliă, se citează prin ordin de zi pe armată.

În fața eroilor căzuți mă încin cu adâncă recunoștință.

Președintele Consiliului de Miniștri
și ministru de război ad-interim,
General de corp de armată adjutant
C. Sănătescu

Pentru conformitate,
Director de cabinet,
Colonel P. Caramitru

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 4, dosar nr. 172, f. 51.

1007

1944 noiembrie 23. Decret-lege cu privire la purificarea aparatului de stat.

Ministerul Justiției
Legea nr. 594

Mihai I,

Prin grația lui Dumnezeu și voința națională, rege al Români, La toți de față și viitori, sănătate:

Asupra raportului ministrului nostru secretar de stat la Departamentul Justiției cu nr. 90 818 din 15 noiembrie 1944,

Văzind jurnalul Consiliului de Miniștri cu nr. 806 din 1944;

În baza dispozițiunilor înaltului decret regal cu nr. 1626 din 31 august 1944, publicat în „Monitorul oficial” nr. 202 din 2 septembrie 1944,

Am decretat și decretăm

Decret-lege
pentru modificarea legii nr. 486/944, privitoare la
purificarea administrațiilor publice

Art. unic — Dispozițiunile art. II, IV și VII din legea nr. 486 din 1944, privitoare la purificarea administrațiilor publice, vor avea următorul cuprins:

Art. II. Vor fi licențiați din serviciu fără nici o indemnitate, indiferent de data la care au fost numiți, încadrați sau angajați, funcționari care: a) S-au pus prin acțiuni proprii, sub orice formă, în slujba hitlerismului și a fascismului, slujind astfel intereselor străine de aceleale națiunii române; b) Au militat sub orice formă în vreo organizație politică sau paramilitară, legionară, fascistă sau hitleristă, sau au pregătit calea instaurării dictaturilor de tip fascist în România;

c) Au militat propagând idei contra principiilor democratice, ori, influențați de asemenea concepții, în exercițiul funcțiunii lor au săvîrșit presiuni, acte de teroare, schingiuri și omoruri.

Dispozițiile de mai sus se vor aplica și faptelor comise în viitor.

Art. IV. În vederea aplicării prezentei legi, ministrul sau șeful administrației va institui o comisie, compusă din trei membri funcționari superiori, dintre care doi trebuie să aparțină departamentului respectiv, iar celălalt, poate fi desemnat și de la alte departamente.

Ministerul va institui cîte o comisie pentru fiecare instituție publică, sau grupa mai multe instituții publice la o singură comisie. Ministerul competent a institui asemenea comisii este titularul departamentului de care deinde, sau care controlează instituția respectivă.

Pentru corporile constituite, care funcționează pe baza unor legi organice speciale, comisia de trei va fi alcătuită în condițiile prezentei legi, dintre membrii acestor corpuși, la propunerea conducerii acestora.

În ce privește corpul judecătoresc, din comisie vor face parte doi membri ai Înaltei Curți de Casătie și Justiție, sub președinția ministrului de justiție, pentru epurăția de la Înalta Curte de Casătie și Justiție.

Pentru celelalte instanțe, ministrul justiției va putea delega în locul său un al treilea membru al Înaltei Curți de Casătie și Justiție. Deciziile comisiei de epurăție ale corpului judecătoresc sunt definitive.

Comisiile se vor putea informa pe orice cale și nu sunt obligate să arate mijloacele prin care au ajuns la constatările lor. Ele vor încunoaște pe cel cercetat, care se va putea apăra prin toate mijloacele, personal sau prin memoriu.

Directorii și șefii personalului din minister, instituții publice și administrații locale, sunt datori să semnaleze în scris comisiei toate cazurile care intră sub prevederile prezentei legi, sub sancțiune disciplinară, în caz de omisiune.

Art. VII. Dispozițiile acestei legi au aplicație permanentă, cu excepția art. I și III, a căror aplicare începează pe data de 1 februarie 1945.

Dat în București la 23 noiembrie 1944

Mihai

Ministrul justiției,
Lucrețiu Pătrășcanu
Nr. 2 255

Raportul dlui ministrul al justiției către Maiestatea sa regele
Sire,

Legea nr. 486 din 1944, pentru purificarea administrațiilor publice, a vădit pînă în prezent cîteva dificultăți de aplicare, de natură a o face, într-o măsură apreciabilă, ineficace.

Pentru înlăturarea acestor dificultăți, și spre a se putea păși neîntîrziat, cu deplin succes, la opera de purificarea a paratului de stat, în spiritul actului istoric de la 23 August 1944, am întocmit alăturatul proiect de decret-lege, pentru modificarea legii nr. 486 din 1944, privitoare la purificarea administrațiilor publice.

Autorizat fiind de Consiliul de Miniștri, respectuos, îl supun aprobării și înaltei semnături a Maiestății voastre.

Sînt cu cel mai profund respect,
al Maiestății voastre,
Ministrul justiției,
Lucrețiu Pătrășcanu

1944 noiembrie 15

■ „Monitorul oficial”, an CXII, nr. 273, din 24 noiembrie 1944, p. 7613.

1008

1944 noiembrie 23. **Comunicat al Marelui Stat Major asupra operațiilor duse de Armata 4 română.**

Marele Stat Major al armatei
Comunicat
asupra operațiunilor din ziua de 23 noiembrie 1944

După lupte grele, care au durat mai multe zile, și după respingerea a numeroase contraatacuri inamice însoțite de blindate, trupele Armatei 4 române au cucerit, în cursul zilei de 22 noiembrie, orașul și înălțimile Tokaj. Mai la vest de această regiune, forțele noastre au pătruns adinc în pozițiile maghiare, ocupînd numeroase localități între care: Puszta Ujvilág Puchlin Pasz, Bocskor, Tarczal, Kistokaj.

În spațiul de la est la Budapesta, trupele noastre care luptă în legătură cu forțele sovietice au reușit să cucerească mai multe înălțimi, puternic apărate de inamic.

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Presa internă, dosar nr. 2/1944, f. 146; „Timpul”, an VIII, nr. 2706 din 25 noiembrie 1944, p. 1.

286

1944 noiembrie 23. **Comunicări radiofonice transmise de postul Londra referitoare la contribuția României la războiul antihitlerist și situația politică internă.**

Postul Londra, ora 11, din 22 noiembrie 1944

În cadrul unui reportaj, corespondentul B.B.C.-lui la București prezintă auditorilor săi situația actuală din România.

După ce armata română, alături de victorioasele trupe roșii, a eliberat Transilvania, a trecut Tisa și se apropie de Budapesta. Cu tot războiul dezastroso pe care trupele române l-au suportat timp de 3 ani alături de Germania, armata română luptă cu bravură alături de trupele rusești.

În ce privește situația politică, România se află în faza de tranziție, pentru că după patru ani de dictatură să revină la regimul constituțional care a guvernat țara timp de 20 ani. Actualul guvern român este format din reprezentanți ai tuturor partidelor democratice.

Atât Iuliu Maniu cât și Constantin Brătianu, conducători a două vechi partide românești, și-au dat întregul lor sprijin pentru clarificarea situației politice din România și cu toate că nu fac parte din cabinetul actual ei contribuie intens la noua viață politică și la noua orientare diplomatică a țării românești.

Toate partidele române se prepară în vederea unor apropiate alegeri generale.

Este de remarcat prezența în guvern a lui Lucrețiu Pătrășcanu, ca reprezentant al comuniștilor, un om politic remarcabil, precum și a lui Vișoianu, care la departamentul său susține politica lui Iuliu Maniu.

Toate partidele politice române au alcătuit un Front Național-Democratic al cărui rol este de a face să se revină la starea de legalitate și să pregătească reintroducerea regimului parlamentar.

Actualul guvern român are numeroase sarcini și în primul rînd trebuie să asigure aprovizionarea populației și a teritoriilor recent eliberate. În afară de aceasta, guvernul trebuie să îngrijească de împlinirea condițiilor impuse de armistițiu. La București o comisie aliată supraveghează aplicarea acestui armistițiu și printre primele măsuri a dispus arestarea tuturor ministrilor din cabinetele de la 1940 la 1944.

Averile evreiești au fost integral restituite, iar starea finanțelor țării este destul de bună.

Astfel, după un război de trei ani, în care a suferit multe nenorociri, și după patru ani de regim dictatorial, România face toate sforțările pentru a se întoarce la vechile ei alianțe și la o practică constituțională și democratică.

■ Arhivele Statului București, fondul Președinția Consiliului de Miniștri, Cabinetul militar Sănătescu-Rădescu, dosar nr. 64/1944, f. 97.

1944 noiembrie 23, Bucureşti. Telegramă a reprezentantului S.U.A. în România, Burton Y. Berry, către secretarul de stat al S.U.A., Cordell Hull, care relatează despre o convorbire cu A. I. Vişinski în legătură cu transportul de utilaj petrolier din România în U.R.S.S.

Bucharest, November 23, 1944—6 p.m.
Received November 24—11:36 a.m.

22. Yesterday afternoon I informed Mr. Vyshinsky of Department's point of view on problem created by reaction by Soviet authorities in removing some 23,000 tons of tubes, parts and other equipment from warehouses of various oil companies in Rumania.

After listening intently to my statement Vishinsky replied he agreed the quick rehabilitation of Rumanian oil industry was important. He said Soviet Command had removed only equipment that was in excess to needs of the Rumanian industry and so removals would not retard rehabilitation of the industry. He added Baku and Maikop fields were in great need of equipment and shipments here of Rumanian equipment would serve our common effort.

Vyshinsky argued equipment sent to Russia was not purchased by the oil companies prior to the war. It was all German equipment sent to Rumania during the war not as payment for Rumanian oil but for reshipment to Soviet fields as soon as they were captured by the Germans. Under such circumstances Soviet Command regarded the equipment as war booty.

I said I understood Tzbesano (sic) equipment in warehouses of Roumano-American represented partial payment for oil delivered at a time when the company was working under duress for the Germans.

Vyshinsky answered that there might be room for discussion on question of title if one took the formal point of view. But he preferred a broader point of view. He suggested the amount of equipment was so small it might be written off as a minor Lend-Lease shipment.

To this I said the point at issue was not the value of equipment taken away but the designation of property of an American company as war booty and removal of such property without prior consent of American Government.

In concluding the discussion of the topic, Vyshinsky said he could not agree as Soviet authorities held the equipment to be war booty but he was in agreement Rumanian oil industry should be quickly rehabilitated and he could assure me necessary parts were in stock for at least a year. He said finally he would inform Moscow immediately of State Department's interest in reviewing the whole question.

Berry

■ Foreign Relations of the United States, Diplomatic Papers, 1944, vol. IV, Europe, p. 263—264; The National Archives of the United States, Washington D.C., General Records of the Department State (R.G. 59), Division of European Affairs, No. 871.6363/11—2344.

22. Ieri după amiază i-am adus la cunoștință domnului Vișinski punctul de vedere al Departamentului de stat în problema creată de măsura autorităților sovietice de a transporta 23 000 tone de conducte, piese și alt utilaj din depozitele diferitelor companii petroliere din România.

După ce a ascultat cu atenție declarația mea, Vișinski a răspuns că este de acord că restabilirea rapidă a industriei petroliere românești este importantă. El a spus că comandamentul sovietic a transportat numai utilajul care prisocea nevoilor industriei românești, astfel că transferurile nu ar întârziu restabilirea industriei. El a adăugat că la exploataările de la Baku și Maikop era o mare nevoie de utilaj și transporturile de utilaj românesc la aceste exploataăriri ar servi efortului nostru comun.

Vișinski a susținut că utilajul trimis în Rusia nu a fost achiziționat de companiile petroliere înainte de război. Acesta era utilaj german trimis în România în timpul războiului nu ca plată pentru petrolul românesc, ci pentru a fi trimis la exploataările sovietice îndată după ce vor fi fost cucerite de germani. În acest caz, comandamentul sovietic a considerat utilajul drept trofeu de război.

I-am spus că înțelesesem că utilajul aparținând Tzbesano (sic !) din depozitele companiei „Româno-Americana” reprezenta plata parțială pentru petrolul livrat atunci cînd compania lucra din constrîngere pentru Germania.

Vișinski a răspuns că s-ar mai putea discuta asupra cheștiunii de interpretare dacă cineva ia în considerare punctul de vedere formal. Dar el preferă un punct de vedere mai larg. El a insinuat că valoarea utilajului este atât de mică, încît poate fi considerată ca un mic transport de împrumut-închiriere.

La aceasta eu am spus că problema în discuție nu este valoarea utilajului luat, ci desemnarea unei proprietăți a unei companii americane ca trofeu de război și transferarea acestei proprietăți fără un consimțămînt prealabil al guvernului american.

În încheierea discuției asupra acestui subiect, Vișinski a spus că el nu poate fi de acord, întrucât autoritățile sovietice consideră utilajul ca fiind trofeu de război, dar consimte că industria petrolieră românească trebuie rapid restabilită și mă poate asigura că în depozite există piese pentru cel puțin un an. El a spus în final că va informa imediat Moscova despre interesul Departamentului de stat de a se reanaliza întreaga cheștiune.

Berry

1944 noiembrie 23, Moscova. Transcrierea telegramei prin care Departamentul de stat îl informează pe ambasadorul american la Moscova, Averell Harriman, că guvernul sovietic cere ca valoarea bunurilor predate în cadrul despăgubirilor să fie evaluată la nivelul prețurilor din anii 1938 și 1939.

Paraphrase of telegram sent

From: Secretary of State, Washington,
 To: Amembassy, Moscow
 Dated: November 23, 1944, 6 p.m.
 (Number: 2727)

The Department is informed by the British Embassy that reports from Bucharest and Helsinki indicate that the Roumanian and Finnish Governments have been told by the Soviets that deliveries of goods under the reparations clauses would be valued at 1939 and 1938 prices respectively.

Ambassador Clark-Kerr is being instructed to hand a note to the Soviet Government arguing strongly that the valuation be based on current world prices. We have seen the text of the note. The Embassy has requested the Department that it instruct you to support this representation by Clark-Kerr in Moscow.

The Department finds itself in substantial agreement with the economic arguments advanced by the British in support of their position. If it has come to your attention that the proposal has actually been made by the Soviet Government to take 1939 prices or any similar arbitrary figure in the valuation of Rumanian deliveries under the reparation clause, you may associate yourself with your British colleague's representation so far as it refers to Rumania.

You should make the following points:

1. The United States Government has from the start had the understanding and belief that reparations deliveries by Rumania would be valued at current world prices. No other interpretation is reasonable in view of the expression of the obligation in terms of current gold dollars.

2. The United States Government opposed from the beginning the fixing of a specific amount for Rumania's reparation obligations. At the same time that our assent was given to a specific figure, which in our opinion was high in relation to the capacity of Rumania to pay, we did not envisage the application of an arbitrary basis of valuation which would have the effect of increasing greatly the amount of the obligation imposed by the armistice.

3. The claim of the Soviet Government for reparation for damage inflicted by Rumania has always been fully acknowledged by the United States Government. We have, nevertheless, also made clear on previous occasions that this Government has a direct interest in the early reestablishment of economic stability in Europe. While we are not opposed in principle to severe reparation terms, it is our belief that obligations which are clearly in excess of capacity to pay may have the effect of delaying European economic recovery and thus may have a harmful reaction on American interests.

You may present these points to the Soviet Government either orally or in the form of an aide-mémoire, whichever you consider more appropriate in the circumstances.

Stettinius, Acting

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme S.U.A., r. 662, c. 1154–1155; The National Archives of the United States, Washington D.C., General Records of the Department of State (R.G. 59), European War, No.740.00119 EW/11–2344.

Transcrierea telegramei trimise
De la: Secretarul de stat, Washington
Către: Ambasada americană, Moscova
Data: 23 noiembrie 1944, 6 p.m.
(Numărul: 2727)

Departamentul a fost informat de Ambasada britanică că unele informații provenite din București și Helsinki arată că guvernelor român și finlandez li s-a spus de către sovietici că livrările de bunuri în cadrul clauzelor privind despăgubirile vor fi evaluate la nivelul prețurilor anilor 1939 și respectiv 1938.

Ambasadorului Clark-Kerr i s-au dat instrucțiuni să înmîneze o notă guvernului sovietic în care pledează cu insistență ca evaluarea să fie bazată pe actualele prețuri mondiale. Noi am văzut textul notei. Ambasada a cerut departamentului să vă dea instrucțiuni pentru a-l sprijini pe Clark-Kerr în acest demers la Moscova.

Departamentul este în acord deplin cu argumentele economice avansate de britanici în sprijinul poziției lor. Dacă aflați că într-adevăr guvernul sovietic a făcut propunerea să ia drept bază prețurile din 1939, sau orice altă cifră la fel de arbitrară în evaluarea livrărilor românești potrivit clauzelor privind despăgubirile, vă puteți alătura demersului colegului dv. britanic în ceea ce privește România.

Veți atinge următoarele aspecte:

1. Guvernul Statelor Unite a manifestat de la bun început înțelegerea și părerea că livrările în cadrul despăgubirilor României vor fi evaluate la prețurile mondiale actuale. Nici o altă interpretare nu este rațională, având în vedere formularea obligațiilor la valoarea actuală a dolarului-aur.

2. Guvernul Statelor Unite s-a opus de la început fixării unei sume anume pentru plata de către România a despăgubirilor. În momentul cînd noi ne-am dat consimțămîntul pentru o cifră anume, care după părerea noastră era ridicată în raport cu capacitatea României de a plăti, noi nu am avut în vedere aplicarea unei baze arbitrară de evaluare, care ar avea drept efect majorarea considerabilă a sumei obligațiilor impuse de armistițiu.

3. Pretenția guvernului sovietic la despăgubiri pentru daunele provocate de România a fost întotdeauna recunoscută pe deplin de guvernul Statelor Unite. Cu toate acestea, noi am spus clar cu diferite ocazii anterioare că guvernul nostru are un interes direct în restabilirea grabnică a stabilității

economice în Europa. Deși noi nu ne opunem în principiu unor condiții aspre ale despăgubirilor, credem că obligațiile care depășesc în mod net capacitatea de a plăti pot avea drept efect întîrzierea refacerii economice a Europei și astfel pot avea repercusiuni dăunătoare asupra intereselor americane.

Puteți prezenta aceste aspecte guvernului sovietic fie oral, fie sub forma unui *aide-mémoire*, oricum veți considera mai nimerit, după împrejurări.

Stettinius, subsecretar (de stat)

1012

1944 noiembrie 23, Washington. Telegramă a subsecretarului de stat al S.U.A., E. Stettinius, către însărcinatul cu afaceri american la Moscova, George Kennan, prin care-i transmite poziția guvernului american față de hotărirea guvernului sovietic de a evalua plățile în cadrul despăgubirilor datorate de Finlanda și România la nivelul prețurilor anilor 1938 și 1939.

Washington, November 23, 1944—6 p.m.

2727. British Embassy have informed Department that according to reports of their representatives in Helsinki and Bucharest the Soviets have told the Finnish and Rumanian Governments that their reparation deliveries would be valued at 1938 and 1939 prices respectively.

The British are instructing Clark-Kerr to make representations to the Soviet Government on this matter and to hand them a note, the text of which we have seen, in which they argue strongly for valuation on the basis of current world prices. They have asked that you be authorized to support Clark-Kerr in this representation.

The Department is in general agreement with the position of the British on this subject and with the economic arguments adduced by them in support thereof. If you have independent knowledge that the Soviet Government is actually proposing to value Romanian reparation deliveries at 1939 prices or similar arbitrary figure, you may associate yourself with Clark-Kerr's representation with respect to Rumania, pointing out the following:

1. It has always been the understanding and belief of this Government that the basis on which the reparation deliveries would be valued would be current prices in dollars. The expression of the obligation in terms of current gold dollars lends itself to no other reasonable interpretation.

2. This Government from the beginning opposed fixing the reparation obligation in terms of a specific amount of money. When we did give our assent to a figure which we already considered high in relation to Rumania's capacity to pay, it did not occur to us that there might be applied an arbitrary basis of valuation the effect of which would be to increase greatly the actual amount of the obligation.

3. While this Government has always fully acknowledged the claim of the Soviet Government for reparation from Rumania, it has on previous occasions also manifested the great direct interest which the United States

has in European recovery and the early return of European economic stability. This Government does not oppose severe reparation terms but believes that reparation obligations which clearly exceed capacity to pay may retard recovery and react harmfully on American interests.

In your discretion you may present an *aide-mémoire* to the Russians incorporating the foregoing points, or if you consider it more appropriate in the circumstances you may confine yourself to an oral expression of these views.

Stettinius

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme S.U.A., r. 662, c. 1154—1155, The National Archives of the United States, Washington D.C., General Records of the Department of State (R.G. 59), Division of South-East European Affairs, European War, No. 740.00119 EW 1939/11—2344. Publicat și în „Foreign Relations of the United States, Diplomatic Papers, 1944, vol. IV, Europe, p. 262—263.

Washington, 23 noiembrie 1944, 6 p.m.

2727. Ambasada britanică a informat Departamentul *(de stat)* că potrivit unor informații furnizate de reprezentanții *(britanici)* la Helsinki și București sovieticii au comunicat guvernelor finlandez și român că livrările lor în cadrul plății despăgubirilor ar fi evaluate la nivelul prețurilor anilor 1938 și respectiv 1939.

Britanicii i-au dat instrucțiuni lui Clark-Kerr să facă demersuri pe lângă guvernul sovietic în această chestiune și să-i înmîneze o notă, textul căreia noi l-am văzut și în care pledează cu putere pentru o evaluare pe baza prețurilor mondiale curente. Ei au cerut ca dv. să fiți autorizat să-l sprijiniți pe Clark-Kerr în acest demers.

Departamentul este în general de acord cu poziția britanică în această chestiune și cu argumentele prezentate de ei în sprijinul acesteia. Dacă aveți știri independente că guvernul sovietic într-adevăr propune evaluarea livrărilor în cadrul despăgubirilor datorate de România la nivelul prețurilor anului 1939 sau o cifră la fel de arbitrară, vă puteți alătura demersurilor lui Clark-Kerr în ce privește România, accentuând următoarele *(aspects)*:

1. Întotdeauna înțelegerea și convingerea guvernului *(american)* au fost că baza pentru evaluarea livrărilor în cadrul plășilor pentru despăgubiri vor fi prețurile actuale în dolari. Achitarea datoriei la prețuri în dolari-aur în curs nu se pretează la nici o altă interpretare rațională.

2. Guvernul *(nostru)* s-a opus de la bun început stabilirii datoriei în cadrul despăgubirilor în funcție de o anumită sumă de bani. Când ne-am dat într-adevăr consimțământul pentru o anumită cifră, pe care și-aș o consideram prea mare raportată la capacitatea de a plăti a României, nici nu ne-a trecut prin gînd că ar putea fi adoptată o bază arbitrară de evaluare, efectele căreia ar fi să sporească în mare măsură suma actuală a datoriei.

3. Deși guvernul nostru a admis întru totul pretențiile guvernului sovietic ca România să-i plătească despăgubiri, el și-a manifestat, de asemenea, cu diferite prilejuri anterioare, interesul direct deosebit pe care Statele Unite îl au pentru regenerarea Europei și pentru o revenire căt mai grabnică la stabilitatea economiei Europei. Guvernul nostru nu se opune unor clauze

severe de despăgubiri, dar consideră că datoriile în cadrul despăgubirilor care în mod clar depășesc capacitatea de a plăti pot să întîrzie restabilirea și să dăuneze intereselor americane.

Rămîne la aprecierea dv. dacă veți prezenta un *aide-mémoire* rușilor în care să includeți punctele de mai sus sau dacă dv. considerați mai nimerit, după caz, vă puteți limita la o expunere orală a acestor opinii.

1013

1944 noiembrie 25, București. Scrisoare a lui Iuliu Maniu adresată locțiiitorului comisarului pentru afaceri externe al U.R.S.S., A. I. Vișinski, privind statornicirea unor relații de prietenie și bună vecinătate între România și U.R.S.S.

Stettinius

Office of Strategic Services
Washington D.C.

25 November 1944

Comment The attached letter¹ from Mr. Maniu to Mr. Vyshinski was written on 16 November but was not delivered until 22 November. The attached is a rough translation from the original French. This letter was obtained by a person close to the King who has urged that it be handled very carefully because it has had the most limited circulation in Rumania.

To: The Assistant of the People's Commissar for Foreign Affairs.
By the act of August 23, Rumania not only undertook to leave unnatural alliance; at the same time she undertook to resume the line of foreign policy of Nicolae Titulescu, a policy which corresponded to the feelings of the Rumanian people and to their permanent interests.

Nicolae Titulescu did not merely pursue the establishment of good neighborly relations between Rumania and the USSR. In taking into account the geographic, historical and psychological realities, he intended that Rumanian-Soviet relations should develop into an active collaboration for the maintenance of peace. This was also the intention of the Rumanian people on the twenty third of August. The liquidation of the unpopular war against the Soviet Union into which they had been pushed could be nothing other than a step toward a policy of collaboration. Rumanian public opinion is firmly convinced that this collaboration should extend especially to the problems of the organization of peace. Regardless of the form of international organization which may be achieved after this war, regardless of the details of this organization concerning general or regional plans, Rumania maintains that friendship with the Soviet Union constitutes the essential element of its foreign policy.

Rumanian public opinion is unanimous with respect to this principle of foreign policy. Above the differences of doctrine which separate them in matters of internal policy, all the representative political parties of Rumania

294

present a perfect unity of views with respect to the policy to be followed with the Soviet Union. None of those parties can go farther than another on the path of Rumanian-Soviet collaboration, because all the parties are of the opinion that this collaboration should be as close as possible.

This unanimity in matters concerning foreign policy constitutes an element of the greatest importance and should be considered as an essential aspect of Rumanian policy. In effect, it assures a permanent character to Rumanian-Soviet friendship and provides a factor of consolidation and development for the independent existance of the Rumanian state.

In the life of a state there is no element of disintegration more dangerous than disagreements on the foreign policy to be followed. When this public opinion of a country is divided in the face of a serious crisis, the very existence of the state is menaced. When, on the contrary, public opinion is united and unified, the best conditions are found for facing the danger.

In the course of their history, the Rumanian people have been under the influence of several great neighboring powers. This war which has brought so many misfortunes to the Rumanian people, has had at least one consequence of great instructive value. It has proved in an indisputable manner to those who might have doubted it, that in this region of Europe there is only one great power with preponderant influence: the Soviet Union. Friendship with USSR therefore constitutes a basic condition for the existence of the Rumanian state.

The Armistice convention is the instrument destined to assure the transition toward the policy of collaboration between Rumania and the USSR. The Rumanian people wish to give, in the most sincere manner, every proof of their intention to break off definitely with that painful experience into which they were pushed by the regimes of dictatorship and by certain international circumstances which is not the place to examine. For that reason, even though they had little responsibility for policy in the last years, they have truly decided to carry out the Armistice in the most scrupulous manner for the sake of paving the way for a policy of collaboration.

The fulfillment of the Armistice conditions in a spirit of understanding on the part of the Soviet authorities as well as with a full sense of responsibility on the part of Rumanian government is the best means of creating favorable conditions for the development of a reciprocal confidence between the two peoples and for a fertile and lasting collaboration.

As a representative of party with a large membership in the peasant classes and in the intellectual groups of the nation, I can give assurance that the Rumanian people have determined to fulfill strictly the obligations assumed by the Armistice convention. Above all in the most important sphere, that is to say in the military sphere, no one can question the spirit of perfect loyalty with which Rumania is offering its collaboration. The large losses of Rumanian troops who are fighting fraternally on the plains of Hungary, at the side of the Red Army, constitute the best proof. I can affirm that likewise in the other fields there exists the same desire to fulfill the obligations which have been assumed. The small imperfections which have occurred and which unquestionably are not to be compared with the important contribution made in the different sectors, are due in large measure to causes independent of our wishes. Thus, for example, the fact is that the

means of communication are not, for the most part, administered by Rumanian authorities, and, on the other hand, the Rumanian administration has not yet succeeded, despite all its efforts, in installing itself in certain regions of the country.

I should, however, not be fulfilling my responsibilities if I did not point out certain things which are of the type to create a certain uneasiness in Rumanian public opinion.

The Situation in Moldavia

Although two months have passed since the signing of the Armistice and although the Armistice provided that the Rumanian administration shall be re-established on all Rumanian territory with the exception of a zone running from 50 to 100 km behind the front, the Rumanian authorities have been able only partially to establish themselves in Moldavia. There are cases where officials sent to Moldavia either have been compelled to return before reaching their destination or have been prevented by the Soviet military authorities from assuming their post. At the same time, it has been reported that in different regions of this province, certain deportations have been carried out.

The Situation of the Rumanian Troops who Laid down their Arms after 23 August

According to the terms of the Armistice, Rumanian soldiers who laid down their arms after 24 August at 4 a.m., are not considered prisoners of war. These troops, however, were to be returned to the Rumanian government and arrangements had been made to this effect between the Rumanian authorities and the Soviet delegation on the Armistice Commission. Nevertheless, when the Rumanian general who was charged with receiving these troops according to established agreement, went to the areas, it was reported that 20,000 of these soldiers had been transported beyond the Pruth. Subsequently, the Soviet delegation declared that these troops, as they are no longer in Rumania, can no longer be the object of restitution. (It is to be noted that of all the troops who laid down their arms after 23 August, only one division was reconstituted and then sent to Transylvania.)

The non-restitution of these troops has provoked an understandable emotion throughout the country, and their transport into Soviet territory has caused much sorrow to their families.

Taking Possession of the Rumanian War Fleet

According to the terms of the Armistice, the Rumanian war fleet is obliged to collaborate on naval operations under the Soviet Command. In the same way as the Army, the Rumanian fleet was ready to fulfill this obligation. However, the Soviet naval authorities made the Rumanian crews disembark, replacing them with Soviet crews. With these crews the ships left the Rumanian ports. Now, none of the conditions of the Armistice justifies the substitution of Rumanian crews by Soviet crews. The reasons invoked by the Soviet naval authorities to the effect that the Rumanian crews did

not guarantee sufficient confidence are in no way justified and are an injustice to the Rumanian fleet. Animated by the same sentiments as the army, the Rumanian navy wishes to fulfill its duty to its country alongside the Red fleet.

The Situation in Northern Transylvania

Although the line of the front has surpassed by far the distance of 100 kms from the frontier between Northern Transylvania and Hungary, the administration of that province torn away by the odious Vienna Diktate, has been only partially returned to the Rumanian Government. (Just now we have learned that the Soviet military authorities have given orders to Rumanian offices to leave several departments of Transylvania where they had been installed.)

This situation is not justified by any of the conditions of the Armistice convention. If it is true that this convention provides that Transylvania should return either entirely or for the most part to Rumania and that one can, therefore, maintain that Transylvania does not completely belong to us, it is not less true that the Armistice formally recognized that the Vienna Diktate is null and void. Up to the time when the peace conference makes a definitive decision with respect to Transylvania, it is natural that the only legal frontier between Rumania and Hungary should be that of the Treaty of Trianon. Under these circumstances, and in the spirit of the Armistice itself, there cannot be in Transylvania any other administration than the Rumanian administration.

Rumanian public opinion is very sensitive with regard to the Transylvanian question. The delay in the installation of the Rumanian administration in this province, martyr of Magyar domination, has produced a deep discouragement in Rumania, which contrasts sadly with the enthusiasm with which the country received the spirit of justice on the part of the Soviet Union and the other Allied Powers when these powers recognized the injustice of the Vienna Diktate.

Various Manifestations which could be Interpreted as Interference in the Internal Affairs of Rumania

There have been reports of different cases in which Soviet officers have spoken at public meetings called by certain political parties.

At Constantza there occurred an even more serious case. Several hundred demonstrators occupied the Prefecture to install in an illegal manner a new Prefect. It is clear that the Rumanian authorities were obliged to intervene to re-establish order. The local Soviet Command, however, informed the Commander of the Rumanian garrison that the Rumanian troops did not have permission to intervene in the events which had occurred. At the same time the barracks of the Rumanian troops were surrounded by Soviet patrols who placed machine guns at all the entrances to prevent any movement of the troops.

I should also point out the interdiction of the first large gathering called by my party, an interdiction caused by the fact that at a previous gathering there were said to have been various exclamations hostile to the Allies. Now,

this statement, made by the newspapers belonging to the party of the extreme left, was completely unfounded.

Finally, I should mention the fact that the censoring of telegrams of correspondents of the foreign press in Rumania appears to have been exercised in a spirit of partiality: it passes everything which is favorable to certain parties and suppresses remarks favorable to other parties. In this manner, there is created in the foreign press an image which does not correspond to the political realities in Rumania.

Doubtless these manifestations only represent isolated actions. It is nonetheless true that they produce a deep impression on public opinion which draws the conclusion that certain parties act with the support of the Soviet authorities. The idea could arise that a certain restrain is being exercised on the political sentiments of the country. This idea can only diminish the sense of confidence with which Rumanian public opinion had received the declaration of Mr. Molotov.

The Reduction of the Rumanian Army

The uneasiness of Rumanian public opinion has been even greater since the Soviet military authorities imposed upon the Rumanian Government the reduction down to three active divisions of the army of the interior. This measure, which does not correspond to the terms of the Armistice — for, unlike the case of Finland, the convention does not provide anything on this point — was only accepted by the Rumanian Government in face of the menace that Soviet troops would directly disarm Rumanian troops.

It is doubtful that three Rumanian divisions will be sufficient to assure order throughout the country, especially if cases such as that at Constantza are repeated.

In any event, the reduction of the army is for Rumania a painful humiliation which has deeply affected public opinion.

I have felt that it was in the interest of the relations between the two countries to point out certain state of affairs which concern and disturb Rumanian public opinion. I should be lacking in sincerity were I to state that the enthusiasm with which the Rumanian people received the policy of collaboration with the Soviet Union has not been affected by this state of affairs.

The remarkable success of the act of 23 August, is an indisputable proof that the policy imposed on Rumania by the regime of dictatorship was a superficial phenomenon and that under this policy the desire of the Rumanian people to have friendly relations with the Soviet Union is a powerful reality. A simple comparison with the case of other countries like Hungary and even Italy, and the way in which the act of 23 August succeeded in Rumania with no defection, is sufficient to illustrate this fact.

The proof has therefore been giving with respect to Rumania's desire to collaborate with the Soviet Union. For this collaboration to have a maximum development, in order that it may drive deep roots into the political concepts of the Rumanian people, it will be sufficient if the Armistice convention and the Molotov declaration are applied with understanding and in their true spirit by the Soviet authorities. It is obvious that the latter have the right in their turn to demand of the Rumanian Government that it faithfully fulfill all its obligations.

It is clear that Rumania neither desires nor is able to make any policy than one of collaboration with the Soviet Union, for any other attitude would be equivalent to suicide for our country. But a policy imposed by necessity can never produce for the Soviet Union the fruits of a policy which comes from true friendship, deep and spontaneous between the two peoples.

The question goes beyond of Rumanian-Soviet relations. It concerns all of the eastern Europe to the greatest degree. All the peoples in this region are looking at Rumania. A Rumanian-Soviet entente achieved by sincere friendship and by mutual respect of rights and political views would constitute for these peoples an example which they would imitate. In this manner, one can create in this region of Europe a community of interests liberally agreed upon which will be able to assure for the Soviet Union the security and influence to which it has a right and for the other peoples the most favorable conditions for the development of their legitimate aspirations.

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme S.U.A., r. 653, c. 435—442; The National Archives of the United States, Washington D.C., Records of the Office of Strategic Services (R.G. 226) No. L 49778.

Biroul pentru informații strategice
Washington D.C.

25 noiembrie 1944

Comentariu: Scrisoarea anexată¹ a domnului Maniu către domnul Vișinski a fost scrisă la 16 noiembrie, dar nu a fost predată decât la 22 noiembrie. Scrisoarea (anexată) este o traducere în primă formă a originalului francez. Această scrisoare a fost obținută de o persoană apropiată regelui, care a insistat ca ea să fie tratată cu multă atenție, căci are o circulație foarte limitată în România.

Adjunctului comisarului poporului pentru afaceri externe

Prin actul de la 23 August, România nu numai că s-a angajat să părăsească o alianță nefirească; în același timp ea s-a angajat să reia orientarea politicii externe a lui Nicolae Titulescu, o politică ce corespunde sentimentelor poporului român și intereselor sale permanente.

Nicolae Titulescu nu a urmărit numai să stabilească relații de bună vecinătate între România și U.R.S.S. Luînd în considerare realitățile geografice, istorice și psihologice el intenționa ca relațiile româno-sovietice să evolueze într-o colaborare activă pentru menținerea păcii. Aceasta a fost și intenția poporului român la 23 August. Încetarea unui război nepopular împotriva Uniunii Sovietice în care el a fost împins nu putea fi altceva decât un pas spre o politică de colaborare. Opinia publică din România este ferm convinsă că această colaborare trebuie să se extindă mai ales la problemele stabilității

¹ Reprezentantul britanic la București, Le Rougetel, afirmă în telegrama sa din 25 noiembrie 1944 către Foreign Office că „acest document i-a fost returnat (lui Maniu) a doua zi cu specificația că domnul Vișinski nu poate primi comunicări de acest fel de la persoanele particulare” (F.O. 371, vol. 43 989, f. 48).

păcii. Indiferent de forma organizării internaționale la care se poate ajunge după acest război, indiferent de detaliile acestei organizări privind proiectele generale sau regionale, România susține că prietenia cu Uniunea Sovietică constituie elementul esențial al politiciei sale externe.

Opinia publică din România este unanimă în ceea ce privește acest principiu al politiciei externe. Mai presus de problemele politiciei interne care le diferențiază, toate partidele politice reprezentative din România manifestă o perfectă unitate de vederi în legătură cu politica ce trebuie promovată față de Uniunea Sovietică. Nici unul din aceste partide nu poate merge mai departe decât altul pe calea colaborării româno-sovietice pentru că toate partidele sunt de părere că colaborarea va trebui să fie cît mai strânsă cu putință.

Această unanimitate în probleme privind politica externă constituie un element de cea mai mare importanță și trebuie considerat ca un aspect esențial al politiciei românești. De fapt, acesta asigură un caracter permanent prieteniei româno-sovietice și oferă un factor de dezvoltare și consolidare existenței independente a statului român.

În viața unui stat nu există un element de dezintegrare mai periculos decât dezacordurile în materie de politica externă ce trebuie promovată. Cind opinia publică a unei țări este împărțită în fața unei crize serioase, însăși existența statului este amenințată. Cind, din contră, opinia publică este unită și unitară, sunt întrunite cele mai bune condiții pentru a întări pericolul.

În cursul istoriei sale, poporul român s-a aflat sub influența cîtorva mari puteri vecine. Războiul care a adus atîta nefericire poporului român a avut cel puțin o consecință de mare valoare instructivă. El a dovedit de o manieră indiscutabilă, celor care ar mai avea dubii, că în această zonă a Europei există o singură mare putere cu influență preponderentă: Uniunea Sovietică. Prietenia cu U.R.S.S. constituie, de aceea, o condiție de bază pentru existența statului român.

Convenția de armistițiu este instrumentul menit să asigure trecerea spre o politică de colaborare între România și U.R.S.S. Poporul român dorește să facă, în modul cel mai sincer, dovada intențiilor sale de a rupe definitiv cu acea experiență dureroasă în care a fost împins de regimurile de dictatură și de anumite împrejurări internaționale pe care nu le vom examina aici. Pentru acest motiv, chiar dacă el a avut o mică responsabilitate pentru politica ultimilor ani, el este cu adevărat hotărît să îndeplinească armistițiul în maniera cea mai scrupuloasă pentru a netezi calea unei politici de colaborare.

Îndeplinirea condițiilor de armistițiu într-un spirit de înțelegere din partea autorităților sovietice, precum și cu un deplin sentiment de responsabilitate din partea guvernului român este cel mai bun mijloc de creare a condițiilor favorabile pentru dezvoltarea unei încrederi reciproce între cele două popoare și pentru o colaborare fructuoasă și de durată.

Ca reprezentant al unui partid cu un număr mare de membri din rîndul claselor țărănești și al grupărilor intelectualității, pot da asigurări că poporul român este hotărît să-și îndeplinească cu strictețe obligațiile asumate prin Convenția de armistițiu. Pe lîngă toate acestea, în cel mai important domeniu, adică în domeniul militar, nimeni nu poate pune la îndoială spiritul de perfectă loialitate cu care România își oferă colaborarea. Marile pierderi ale trupelor române care luptă umăr la umăr pe cîmpurile de bătălie din Ungaria

de partea Armatei Roșii constituie cea mai bună dovdă. Pot afirma același lucru și în ceea ce privește alte domenii unde există aceeași dorință de a îndeplini obligațiile ce au fost asumate. Micile imperfecțiuni care s-au comis și care, fără îndoială, nu trebuie comparate cu importantele contribuții în diferite alte sectoare, sunt datorate într-o mare măsură unor cauze independente de voința noastră. Astfel, de exemplu, fapt este că mijloacele de comunicație nu sunt, în mare parte, administrate de autorități române, iar pe de altă parte administrația românească nu a reușit încă, în ciuda tuturor eforturilor sale, să se instaleze în anumite regiuni din țară.

Nu mi-aș îndeplini însă pe deplin datoria dacă nu aș sublinia anumite lucruri care sunt de natură să creeze o oarecare neliniște în rîndul opiniei publice din România.

Situația din Moldova

Deși au trecut două luni de la semnarea armistițiului și deși armistițiul prevede ca administrația românească să fie reinstalată în întreg teritoriul românesc, cu excepția unei zone de 50–100 km în spatele frontului, autoritățile române au putut să se instaleze doar parțial în Moldova. Există cazuri cînd funcționarii trimiși în Moldova fie au fost obligați să se întoarcă înainte de a ajunge la destinație, fie au fost împiedicați de autoritățile militare sovietice să-și intre în atribuții. În același timp s-au primit informații că în diferite regiuni din această provincie au fost operate unele deportări.

Situația trupelor române care au depus armele după 24 august

Potrivit condițiilor armistițiului, soldații români care au depus armele după 24 august, ora 4 a.m., nu sunt considerați prizonieri de război. Aceste trupe urmău însă să fie predate guvernului român și în acest sens au fost realizate o serie de înțelegeri între autoritățile române și delegația sovietică în Comisia de armistițiu. Cu toate acestea, cînd generalul român care fusese însărcinat cu primirea acestor trupe, potrivit acordului convenit, s-a dus în zonă, a fost informat că 20 000 din acești soldați fuseseră transportați dincolo de Prut. Ulterior delegația sovietică a declarat că aceste trupe, întrucît nu mai sunt în România, nu mai pot face obiectul predării. (Este de remarcat că din toate trupele care au depus armele după 24 august, numai o divizie a fost reconstituită și apoi trimisă în Transilvania.)

Nepredarea acestor trupe a provocat o emoție de înțeles în întreaga țară și transportarea lor în teritoriul sovietic a produs o adîncă tristețe familiilor acestora.

Luarea în stăpinire a flotei române de război

Potrivit condițiilor armistițiului, flota română de război este obligată să colaboreze, în operațiuni navale, sub comandă sovietică. La fel ca armata, flota română era pregătită să-și îndeplinească această obligație. Autoritățile navale sovietice însă au obligat echipajele românești să debarce, înlocuindu-le cu echipajele sovietice. Cu aceste echipajele, navele au părăsit porturile românești. Totuși, nici una din condițiile armistițiului nu justifică înlocuirea echipajelor române cu echipajele sovietice. Motivul invocat de autori-

tățile navale sovietice că echipajele românești nu prezintă suficientă încredere nu este în nici un fel justificat și reprezintă o nedreptate față de flota românească. Animată de aceleasi sentimente ca și armata flota românească dorește să-și facă datoria față de țara sa alături de flota ietică.

Situația din Transilvania de nord

Deși linia frontului a depășit cu mult distanța de 100 km de la frontieră dintre Transilvania de nord și Ungaria, administrarea acestei provincii, smulsă de odiosul Dictat de la Viena, a fost numai parțial predată guvernului român. Chiar acum am aflat că autoritățile militare sovietice au ordonat birourilor românești să părăsească cîteva departamente ale Transilvaniei acolo unde au fost ele stabilite.

Această situație nu este justificată de nici o condiție a Convenției de armistițiu. Dacă este adevărat că această Convenție prevede că Transilvania va fi retrocedată fie în întregime, fie în cea mai mare parte României și că deci dacă există cineva care poate susține că Transilvania nu încă aparține nouă în întregime, nu este mai puțin adevărat că armistițiul recunoaște că Dictatul de Viena este nul și neavenuit. Pînă în momentul cînd Conferința de pace va lua o hotărîre definitivă în privința Transilvaniei este firesc ca singura frontieră legală între România și Ungaria să fie aceea a Tratatului de la Trianon. În acest caz, și chiar în spiritul armistițiului, în Transilvania nu poate exista o altă administrație decît o administrație românească.

Opinia publică din România este foarte sensibilă la problema Transilvaniei. Amînarea instalării administrației românești în această provincie, victimă a dominației ungare, a produs o profundă descurajare în România, ceea ce contrasteză în mod trist cu entuziasmul cu care țara a primit spiritul de justiție din partea Uniunii Sovietice și a celorlalte puteri aliate cînd aceste puteri au recunoscut nedreptatea Dictatului de la Viena.

Diferite manifestări care ar putea fi interpretate ca intervenție în afacerile interne ale României

S-au primit informații despre diferite cazuri în care cîșteri sovietici au vorbit la mitinguri populare convocate de anumite partide politice.

La Constanța s-a întîmplat un caz cu mult mai serios. Cîteva sute de demonstranți au ocupat prefectura pentru a instala, prin mijloace ilegale, un nou prefect. Este clar că autoritățile române au fost obligate să intervină și să restabilească ordinea. Comandamentul local sovietic a informat însă pe comandantul garnizoanei române că trupele române nu aveau permisiunea să intervină în evenimentul care se petrecuse. În același timp cazările trupelor române au fost înconjurate de patrule sovietice care au amplasat mitraliere la toate intrările pentru a împiedica orice mișcare a trupelor.

Trebuie de asemenea, să subliniez interzicerea primei mari adunări convocată de partidul meu, interdicție provocată de faptul că s-a spus că la adunarea anterioară s-ar fi auzit lozinci ostile Aliaților. Dar această afirmație a unui ziar aparținînd partidului de extremă stîngă era total necredință.

În sfîrșit trebuie să menționez faptul că cenzurarea telegramelor corespondenților presei străine din România se pare că a fost făcută într-un spirit de părtinire: se lasă să treacă orice este favorabil anumitor partide și se suprimă

remarcile favorabile altor partide. În acest fel, s-a creat în presa străină o imagine care nu corespunde realităților politice din România.

Indiscutabil aceste manifestații reprezintă doar acțiuni izolate. Este nu mai puțin adevărat că ele produc o profundă impresie asupra opiniei publice, care trage concluzia că anumite partide acționează cu sprijinul autorităților sovietice. Poate să apară ideea că au fost exercitate anumite presiuni asupra sentimentelor politice din țară. Această idee poate să diminueze sentimentul de încredere cu care opinia publică din România a primit declarația domnului Molotov. (Este vorba de declarația din 2 aprilie 1944 prin care guvernul sovietic se angaja să respecte integritatea teritorială și statutul politic din România—n.n.).

Reducerea armatei române

Neliniștea opiniei publice din România este și mai mare de cînd autoritățile militare sovietice au impus guvernului român reducerea pînă la trei divizii active a armatei din interior. Această măsură care nu corespunde cu condițiile de armistițiu — căci, contrar cazului Finlandei, Convenția nu prevede nimic la acest punct — a fost acceptată de guvernul român în fața amenințării că trupele sovietice vor dezarma direct trupele române.

Este îndoilenic faptul că trei divizii românești vor fi suficiente pentru a asigura ordinea în întreaga țară, mai ales dacă se vor repeta cazuri asemănătoare cu cel de la Constanța.

În orice caz, reducerea armatei este pentru România o umilință dureoasă care a afectat profund opinia publică.

Noi credem că este în interesul relațiilor din cele două țări să subliniem anumite stări de lucruri care preocupă și neliniștesc opinia publică din România. Aș fi lipsit de sinceritate dacă aş afirma că entuziasmul cu care poporul român a primit politica de colaborare cu Uniunea Sovietică nu a fost afectat de aceste stări de lucruri.

Succesul remarcabil al actului de la 23 August este o dovadă indiscutabilă că politica impusă României de regimul de dictatură a fost un fenomen superficial și că sub această politică dorința poporului român de a avea relații de prietenie cu Uniunea Sovietică este o realitate certă. O simplă comparație cu cazurile altor țări, cum ar fi Ungaria și chiar Italia, și felul în care actul de la 23 August a reușit în România fără nici o tulburare sănătătoare și semnificativă pentru a ilustra acest fapt.

Astfel a fost făcută dovada privind dorința României de a colabora cu Uniunea Sovietică. Pentru ca această colaborare să aibă o dezvoltare maximă, pentru că ea să poată prinde rădăcini adînci în concepția politică a poporului român, va fi suficient dacă vor fi aplicate Convenția de armistițiu și declarația lui Molotov, cu înțelegerea de către autoritățile sovietice a adevăratului lor spirit. Este evident că acestea din urmă au dreptul la rîndul lor să ceară guvernului român să-și îndeplinească obligațiile sale în mod corect.

Este clar că România nici nu dorește și nici nu poate să promoveze altă politică decît una de colaborare cu Uniunea Sovietică, căci orice altă atitudine ar fi pentru țara noastră echivalentă cu sinuciderea. Dar o politică impusă de necesitate nu poate da Uniunii Sovietice fructele unei politici care vine din prietenie adevărată, profundă și spontană între două popoare.

Chestiunea merge dincolo de domeniul relațiilor româno-sovietice. Ea se referă la întreaga Europeană de est în cel mai înalt grad. Toate popoarele din

această zonă privesc către România. O înțelegere româno-sovietică dobândită printr-o prietenie sinceră și prin respect reciproc al drepturilor și vederilor politice va constitui pentru aceste popoare un exemplu pe care ele îl vor urma. În acest fel se poate crea în această regiune a Europei o comunitate de interes acceptată în mod liber, capabilă să asigure Uniunii Sovietice securitatea și influența la care ea are dreptul, iar altor popoare cele mai favorabile condiții de dezvoltare a aspirațiilor lor legitime.

1014

1944 noiembrie 27. Memorandum redactat de C. I. C. Brătianu și înaintat primului adjunct al comisarului poporului pentru afaceri externe al U.R.S.S., A. I. Vișinski, cu privire la aplicarea Convenției de armistițiu din 12 septembrie 1944.

Memoire Sur l'application de la Convention d'armistice du 12 septembre 1944

Monsieur le Premier Représentant du Commissaire du Peuple,

La question de l'application de la Convention d'armistice du 12 septembre que vous considérez à juste titre comme la base sur laquelle doivent se développer les relations mutuelles des peuples russe et roumain, a donné lieu à la note du 2 novembre de la Commission de Contrôle Soviétique.

La Commission roumaine a répondu à la plupart des points qui se trouvaient en discussion, en attirant l'attention sur les difficultés qui résultent pour la Roumanie des évènements et du développement actuel des opérations militaires.

En insistant aujourd'hui sur l'aspect économique et financier du problème, je voudrais surtout faire appel à l'esprit pratique, à la bonne volonté et à la compétence dont vous avez déjà donné tant de preuves, pour rechercher avec le maximum d'efficacité des solutions et des remèdes à l'état actuel de la Roumanie.

Cet aspect constitue en effet un élément particulièrement caractéristique et important de l'ensemble de ces questions, bien que la difficulté principale que nous ayons à surmonter réside dans un fait de nature administrative: la Convention d'armistice envisage des livraisons et des servitudes qui doivent s'appliquer à tout le territoire de la Roumanie, après le rétablissement des frontières de 26 juin 1940 avec l'U.R.S.S., moins une zone de 50 à 100 km. située à l'arrière du front. Celle-ci, par ailleurs, ne devrait plus s'étendre au territoire roumain, dans l'état actuel des opérations offensives qui se déroulent en Hongrie.

En fait, cependant, l'administration roumaine ne fonctionne effectivement d'une manière à peu près normale, que dans un nombre relativement restreint de départements. Des régions entières, comme la Moldavie, la Bucovine méridionale et la Transylvanie du Nord, et même la Dobroudja et les confins du Banat échappent en grande partie ou même totalement à l'emprise des autorités centrales.

Comme les ordres émanant de Bucarest ne sont pas pris en considération par les éléments locaux, installés à la suite de l'avance des armées soviétiques et parfois avec leur appui, il devient impossible de faire contribuer ces régions, qui représentent près de la moitié du pays, à l'effort unanime que nécessite l'application intégrale des clauses prévues par la convention d'armistice. Pour arriver au rendement escompté par la Commission Alliée de Contrôle et donner à notre bonne volonté d'appliquer la convention l'occasion de se manifester pleinement, il convient donc en premier lieu de résoudre ce problème administratif et de restituer à la Roumanie l'exercice entier de sa souveraineté sur toute l'étendue de son territoire.

Une autre difficulté du même ordre est soulevée par le problème de l'épuration, qui ne saurait assurément être différée, mais qui doit aller de pair avec une réorganisation des services publics, pour ne pas priver l'administration des éléments qui lui sont nécessaires, dans des circonstances aussi difficiles.

Ces questions d'ordre administratif et politique constituent une introduction nécessaire à l'étude des problèmes du secteur économique et financier, qui peuvent être groupées en quatre chapitres principaux.

I. Communication et transports

Les chemins de fer sont actuellement en grande partie désorganisés et risquent de l'être tout à fait. L'écartement des voies ferrées de Moldavie a été élargi selon le système russe, sur les lignes principales jusqu'à Buhăești d'une part et Adjud de l'autre, sans que ce changement affecte les lignes secondaires, qui sont restées ainsi entièrement isolées. La Moldavie se trouve partagée en un certain nombre de petits compartiments, entre lesquels toute circulation ferroviaire est devenue impossible. D'autre part, le système employé pour élargir les voies a ébranlé la solidité des traverses, rendant ainsi le trafic sur ces lignes beaucoup plus difficile et parfois même dangereux.

Le matériel roulant, déjà fortement atteint par les bombardements aériens, a été affecté par les exigences des transports militaires, qui utilisent un grand nombre de wagons en dehors du territoire roumain. Ainsi, le 24 octobre, plus de 7 800 wagons roumains avaient été expédiés en Bulgarie, en Yougoslavie et en Hongrie pour les nécessités du transport des armées soviétiques. Il va de soi que la capacité des chemins de fer roumains, pour transporter les matériaux ou les objets dont la restitution a été prévue par la convention d'armistice, s'en trouve sérieusement affectée.

Le plus grave est sans doute le manque de coordination entre les différentes autorités soviétiques, qui agissent en cette matière d'après des initiatives isolées et souvent contradictoires, au lieu d'établir un plan commun avec la Direction roumaine des Chemins de Fer et de s'en tenir à ses prescriptions. La Commission roumaine a recueilli des cas nombreux de trains mis en marche contrairement à l'ordre prévu, à la suite des interventions pressantes de divers représentants de l'armée soviétique: un déraillement sur la ligne Timișoara-Lovrin, avec de nombreux morts et blessés et des pertes matérielles considérables, en a été la conséquence directe.

Le déficit du combustible, charbon ou mazout, est également des plus aigus. La circulation normale sur les voies ferrées exige 180.000 tonnes de charbon et 45.000 tonnes de mazout par mois. Les quantités disponibles son

tout à fait insuffisantes ; seule une importation de charbon de l'U.R.S.S. ou de la Turquie pourrait améliorer la situation, ainsi qu'une exploitation plus régulière de nos ressources pétrolières.

Les transmissions des chemins de fer sont encore en grande partie interrompues, les lignes télégraphiques ou téléphoniques se trouvent en partie détruites ou occupées, sur les points essentiels du circuit par les autorités soviétiques qui les réservent à leur propre usage.

Il en est de même des communications appartenant à l'administration des P.T.T. Des circuits entiers sont, soit affectés à l'usage exclusif des troupes soviétiques, soit entièrement démontés, surtout en ce qui concerne les fils de cuivre. De grandes quantités de ces matériaux se trouvent encore déposés dans différentes stations du chemin de fer en Moldavie.

Comme d'autre part, en province, les appareils de radio ont été enlevés à tous les habitants, certaines localités n'ont plus aucun moyen de communication avec la capitale et les administrations centrales.

La circulation routière, bien qu'ayant enregistré certaines améliorations depuis l'éloignement de la zone des opérations militaires, n'en est pas moins rendue très précaire par les prélevements massifs d'automobiles et de camions de toutes catégories, effectués pendant tout le mois de septembre et au début d'octobre par les autorités soviétiques. Des chantiers de réparation installés sur quelques portions importantes des chaussées nationales ont été démontés par des détachements de l'armée rouge.

Dans ces conditions, il est évident que toute économie du pays est atteinte par une véritable paralysie, dont elle ne peut se relever qu'à la condition expresse de lui rendre le plus tôt possible le contrôle et l'usage de tous les moyens de communication et de transport dont elle dispose, afin de régler l'emploi de commun accord et dans l'intérêt bien compris des autorités soviétiques et roumaines.

II. *Agriculture*

La situation actuelle de l'agriculture en Roumanie peut être qualifiée à bon droit d'extrêmement grave. Les ensemencements n'ont été faits que sur des surfaces tout à fait insuffisantes, en rapport avec les autres années et c'est à peine si l'on a pu achever, dans certains districts, les opérations de la récolte et du battage.

La cause en est d'abord dans les prélevements d'inventaires agricoles qui ont été effectués par les troupes soviétiques, pendant leur avance en Roumanie. En Bucovine et en Moldavie, ces réquisitions de chevaux et de bétail dépassent les 80% des ressources locales. Les tracteurs ont été enlevés presque dans leur totalité et le peu qui est resté est inutilisable, faute de combustible. Dans cette même région aussi bien qu'ailleurs, de grandes quantités de semences ont été réquisitionnées, sans égards pour les besoins de la production locale.

Enfin le manque de sécurité de la population rurale, dû au passage continual des troupes et à leurs exigences de tout ordre, a également exercé une influence funeste sur les travaux des champs dans tout le pays.

Les réquisitions et livraisons de produits alimentaires se font sans souci des possibilités locales et des provisions nécessaires à l'existence des habitants. L'abondance relative, dont certains restaurants de Bucarest offrent le spectacle, n'est qu'un phénomène de surface et passager ; dans la plupart des

villes de province la situation est différente. Les réquisitions d'aliments dépassent dans divers endroits, les besoins des effectifs soviétiques qui s'y trouvent cantonnés; d'autres envois, particulièrement dans les districts situés le long du Danube, sont destinés à l'armée du Maréchal Tolboukine, opérant en Bulgarie. On doit regarder d'autre part comme une difficulté supplémentaire le fait que des réquisitions ont été faites directement chez l'habitant par les troupes soviétiques, sans que les autorités roumaines en soient averties. Dans l'état actuel, les autorités roumaines ne peuvent plus se rendre compte de ce qui reste disponible pour les nécessités futures. On peut donc facilement prévoir, si l'on ne met pas bon ordre à cet état de choses, une véritable famine pour le début de l'année prochaine, dont l'armée soviétique souffrirait, d'ailleurs, autant que la population roumaine.

III. *Industrie*

Le secteur industriel n'est pas moins gravement atteint par les circonstances qui font l'objet de ce mémoire.

Des prélevements considérables ont été opérés, en ce qui concerne les matières premières ou les pièces de rechange ainsi que les matériaux nécessaires à la construction. De nombreuses usines évacuées avant la fin des hostilités entre la Roumanie et l'U.R.S.S., ne peuvent rejoindre leurs bases faute de moyens de transport.

Dans la région des industries pétrolières de la Prahova, les quantités de tuyaux prélevés sur les stocks ou même dans les chantiers, a atteint des proportions qui rendent tout à fait précaires les perspectives de cette industrie, pourtant essentielle.

D'autre part, la crise des communications et des transports rend l'approvisionnement des usines de plus en plus difficile; le manque de carburant se fait sentir toujours davantage. A Bucarest et dans les principaux centres industriels, par exemple Ploësti, ou Timișoara, les mouvements ouvriers organisés par certains partis politiques contribuent de leur côté à affaiblir la production. Les démonstrations fréquentes réduisent le nombre des heures de travail; des revendications souvent excessives créent un problème des salaires et des revenus impossible à résoudre, et la prétention d'imposer dans la direction des usines certains éléments et d'en écarter d'autres, crée un désordre qui risque de se perpétuer et d'entraîner une diminution croissante de leur capacité de produire.

Il faut envisager les nécessités considérables de la reconstruction des villes bombardées, des usines détruites par les attaques aériennes, qui doivent être remises en état de travailler pour rendre la production plus intense et contribuer par là au paiement des réparations prévues par la Convention d'armistice.

Pour cela il faut ne diminuer en rien le capital investi dans des entreprises, dont le rendement constitue un point important dans l'ensemble de la production et par là de la capacité de paiement du pays. Pour pouvoir produire, il faut laisser à la Roumanie l'usage de sa flotte, de ses usines, de son outillage industriel et commercial: le produit de cette activité, bien distribué, suffit à garantir l'application de toutes les clauses financières et économiques de la convention. Procéder autrement, signifie simplement répéter l'histoire de la poule aux œufs d'or.

Enfin, il faut prévoir le plan général, la possibilité de transformer les usines de notre production de guerre pour fabriquer des machines agricoles et compléter ainsi l'inventaire, dont l'agriculture ressent le besoin toujours davantage.

IV. Situation financière

L'accord conclu avec le Maréchal Malinovsky, en arrêtant au 1-er octobre le change des roubles, avait eu une influence heureuse sur la situation de la monnaie. Mais depuis, le gouvernement roumain a dû admettre, à la demande de la Commission Alliée, de continuer le change des roubles jusqu'au 1-er décembre, sans que les autorités roumaines puissent contrôler la provenance des sommes immenses jetées ainsi sur le marché. A Jassy seulement, le change des roubles semble avoir dépassé 4 milliards de lei. Comme le cours du change a été fixé beaucoup trop bas, par rapport à celui de cette même monnaie en Bulgarie, une spéculation effrénée menace de ruiner entièrement le système monétaire roumain.

Le manque de communications et d'informations ne permet pas encore d'évaluer l'étendue du désordre financier, mais l'écroulement de la valeur du *lei* ne peut qu'entraîner une hausse vertigineuse des prix, ainsi que toutes les catastrophes qui sont la suite naturelle d'une inflation sans limites. Il devient impossible de prévoir quelles pourraient être les possibilités et les ressources fiscales, encore moins d'établir un budget régulier de l'Etat. L'effort qui a été fait pendant le premier mois d'application de l'armistice peut être évalué à environ 50 milliards de lei, somme qui représente à elle seule le chiffre de toutes nos exportations de l'année précédente, le double de la moyenne des dépenses mensuelles totales de l'Etat roumain. Le tableau des émissions de la Banque Nationale du 2 septembre au 20 novembre 1944 constitue un document particulièrement éloquent à cet égard. En voici quelques données caractéristiques:

Sommes avancées pour l'approvisionnement des armées soviétiques	Lei 19 milliards
Sommes avancées directement aux armées soviétiques	Lei 12 milliards
Change des roubles (jusqu'au 15 novembre)	Lei 35 milliards
	722 millions
(En Moldavie se trouvent encore près de.	Lei (18 milliards)
à la disposition des succursales encore non décomptés)	
Sommes prélevées par les troupes soviétiques aux différentes succursales de la Banque Nationale ..	Lei 4 milliards
	716 millions
<hr/>	
Total	Lei 87 milliards
	438 millions

A tout cela il faut ajouter la valeur des biens réquisitionnés par les troupes soviétiques dans toutes les régions du pays, dont il a été impossible d'établir une statistique même approximative, sans que l'on puisse savoir jusqu'ici, à quel compte il faut les reporter. Il y a lieu également de tenir compte des

dépenses nécessitées par la coopération de l'armée roumaine avec l'armée soviétique dans la campagne contre l'ennemi commun, qui exige à chaque instant de nouveaux efforts et de nouveaux sacrifices.

C'est le moment de souligner que lorsque les troupes russes ont pénétré en Valachie, l'armée roumaine avait déjà réussi, non seulement à réduire à l'impuissance les armées allemandes qui se trouvaient en Roumanie, mais à les repousser aux confins de son territoire.

Cela avant même la signature de la Convention d'armistice.

Ajoutons encore que l'effort militaire de la Roumanie dépasse et a toujours dépassé le minimum exigé par l'art. 1 de la Convention d'armistice.

Et cela malgré le fait que les hommes et le matériel pris par les troupes soviétiques après le 23 août (début de notre collaboration) ne nous ont pas été rendus.

Nous avons ainsi évité aux troupes de l'U.R.S.S. des combats meurtriers dans les Carpates et nous les avons aidées à les faire avancer jusqu'à Budapest. Tous ces efforts nous ont causé de fortes pertes en hommes et de grandes dépenses pour l'entretien de notre armée et celle de l'armée rouge.

Des mesures immédiates s'imposent, si l'on veut arrêter le procès de dissolution et éviter que le pays ne sombre dans l'anarchie.

Il apparaît donc indispensable, pour rendre à la Roumanie la possibilité de remplir les obligations résultant de la convention d'armistice et empêcher un désastre économique et des troubles sociaux, dont les effets seraient déplorables pour l'ensemble des opérations de l'armée soviétique sur le front qu'elle occupe actuellement, de procéder sans retard aux mesures suivantes.

a) Le rétablissement de l'administration et de la pleine souveraineté de l'Etat roumain sur toute l'étendue du territoire.

b) La remise de tous les moyens de communication et de transmission aux autorités roumaines, sous le contrôle des autorités soviétiques.

c) La collaboration avec l'autorité soviétique par l'entremise exclusive de la Commission Roumaine, chargée de l'application de l'armistice, sans intervention des autorités soviétiques locales.

d) L'établissement d'un plan raisonnable des livraisons prévues par la Convention, en échelonnant sur différentes étapes les quantités à livrer et en fixant pour chaque terme un chiffre qui ne sera pas dépassé.

Il serait également très désirable, dans l'intérêt des bonnes relations et des rapports de confiance qui doivent à l'avenir exister entre les deux pays, et dont vous avez si bien établi le programme, de nommer le plus tôt possible des chargés d'affaires de l'U.R.S.S. à Bucarest et de Roumanie à Moscou, qui puissent traiter des différentes affaires qui se présentent, avec plus de compréhension des intérêts réciproques et moins de rigueur, que ne peuvent le faire des délégués militaires, dont la consigne est forcément plus limitée.

Ce n'est que sur ces bases que l'on pourra établir cette collaboration sincère entre les peuples russe et roumain qui est le but essentiel de votre politique; c'est ainsi que l'on pourra inciter, par l'exemple de ces relations pacifiques et loyales, dans l'esprit des déclarations répétées du gouvernement soviétique, concernant le respect de l'indépendance et de la souveraineté

de ses voisins, les autres nations de l'Europe à orienter leur politique vers l.U.R.S.S., appelée à jouer un si grand rôle dans l'organisation de la paix, dans cette partie du monde.

Agréez, je vous prie, Monsieur le Premier Représentant du Commissaire du Peuple, l'assurance de ma haute considération.

Le President du Parti National Liberal
C. I. Brătianu

27 novembre 1944

■ Arhivele Statului Bucureşti, fond Casa Regală, Diverse, dosar nr. 25/1944, f. 1 – 10.

Memoriu asupra aplicării Convenției de armistițiu
din 12 septembrie 1944

Domeniul prim-adjunct al comisarului poporului,

Problema aplicării Convenției de armistițiu din 12 septembrie pe care dv. o consideră, pe bună dreptate, baza pe care trebuie să se dezvolte relațiile mutuale ale popoarelor rus și român a determinat nota din 2 noiembrie a Comisiei de control sovietice.

Comisia română a răspuns la cea mai mare parte a punctelor care se aflau în discuție, atrăgând atenția asupra dificultăților care rezultă pentru România în urma evenimentelor și a evoluției actuale a operațiunilor militare.

Însistând astăzi asupra aspectului economic și finanțiar al problemei, și dori, în special, să fac apel la spiritul practic, bunăvoița și competența de care dv. ați dat deja atîtea dovezi, pentru a găsi cu maximum de eficacitate soluții și remedii pentru starea actuală a României.

Acest aspect constituie, de fapt, un element deosebit de caracteristic și important al ansamblului acestor probleme, cu toate că dificultatea principală pe care noi o avem de trecut rezidă într-un fapt de natură administrativă: Convenția de armistițiu prevede livrări și obligații care trebuie să se aplice pe întreg teritoriul României, după restabilirea frontierelor existente la 26 iunie 1940 cu U.R.S.S., mai puțin o zonă de la 50 la 100 km situată în spatele frontului. Aceasta, pe de altă parte, nu ar mai trebui să se întindă pe teritoriul românesc, în stadiul actual al operațiunilor ofensive care se desfășoară în Ungaria.

În fapt, cu toate acestea, administrația românească nu funcționează efectiv într-o manieră aproximativ normală, decât într-un număr relativ restrîns de județe. Regiuni întregi, ca Moldova, Bucovina de sud și Transilvania de nord, și chiar Dobrogea și zonele de frontieră ale Banatului scapă în mare parte, sau chiar total, de sub influența autorităților centrale.

Cum ordinele emanînd de la București nu sunt luate în considerare de factorii locali instalați în urma înaintării armatelor sovietice și uneori chiar cu sprijinul lor, devine imposibil de a face ca aceste regiuni, care reprezintă

aproape jumătate din țară, să contribuie la efortul unanim care este necesar pentru aplicarea integrală a clauzelor prevăzute prin Convenția de armistițiu. Pentru a se ajunge la randamentul scontat de Comisia Aliată de Control și a da bunăvoiței noastre de aplicare a convenției ocazia de a se manifesta pe deplin, trebuie deci în primul rînd a se rezolva această problemă administrativă și de a reda României posibilitatea de a-și exercita pe deplin suveranitatea pe toată întinderea teritoriului ei.

O altă dificultate de același ordin se ridică prin problema epurării, care, desigur, nu ar putea fi amînată, dar care trebuie să meargă în mînă cu o reorganizare a serviciilor publice, pentru a nu priva administrația de elementele care îi sunt necesare în împrejurări atît de dificile.

Acste probleme de ordin administrativ și politic constituie o introducere necesară în studiul problemelor sectorului economic și finanțiar care pot fi grupate în patru capitole principale.

I. Comunicații și transporturi

Căile ferate sunt actualmente în mare parte dezorganizate și riscă de a fi în întregime. Ecartamentul liniilor ferate din Moldova a fost mărit după sistemul rus, pe liniile principale pînă la Buhăești, pe de o parte, și Adjud pe de alta, fără ca această schimbare să cuprindă și liniile secundare, care au rămas, astfel, în întregime izolate. Moldova se găsește împărțită într-un anumit număr de mici sectoare între care întreaga circulație feroviară a devenit imposibilă. Pe de altă parte, sistemul folosit pentru largirea liniilor a slabit soliditatea traverselor, făcînd astfel traficul pe aceste linii mult mai dificil și uneori chiar periculos.

Materialul rulant, deja puternic deteriorat de bombardamentele aeriene, a fost afectat de cerințele transporturilor militare, care folosesc un mare număr de vagoane în afara teritoriului românesc. Astfel, la 24 octombrie, mai mult de 7 800 vagoane românești au fost expediate în Bulgaria, în Iugoslavia și în Ungaria pentru necesitățile transportului armatelor sovietice. Se înțelege de la sine că capacitatea căilor ferate românești de a transporta materialele sau obiectele a căror restituire a fost prevăzută prin Convenția de armistițiu este din această cauză serios diminuată.

Faptul cel mai grav este, fără îndoială, lipsa de coordonare între diferențele autorități sovietice, care acționează în acest domeniu după inițiative izolate și adesea contradictorii, în loc să stabilească un plan comun cu Direcția română a Căilor Ferate și să respecte prevederile acestuia.

Comisia română a strîns cazuri de numeroase trenuri puse în mișcare contrar ordinului anterior, ca urmare a intervențiilor insistente ale diversilor reprezentanți ai armatei sovietice: o deraiere pe linia Timișoara—Lovrin, cu numeroși morți și răniți și pierderi materiale considerabile, este o consecință directă a acestui fapt.

Deficitul de combustibil, cărbune și păcură este, de asemenea, dintre cele mai acute. Circulația normală pe căile ferate necesită 180 000 tone de cărbune și 45 000 tone de păcură pe lună. Cantitățile disponibile sunt cu totul insuficiente; numai un import de cărbune din U.R.S.S. sau din Turcia ar putea

ameliora situația, ca și o exploatare mai rațională a resurselor noastre petroliifere.

Serviciul de transmisiuni al căilor ferate este încă în mare parte între-rupț, liniile telegrafice sau telefonice fiind parțial distruse sau ocupate în punctele importante ale circuitului de către autoritățile sovietice, care și le mențin pentru folosința lor proprie.

Aceeași situație este și în cazul comunicațiilor aparținând administrației P.T.T. Circuite întregi sunt fie afectate folosinței exclusive a trupelor sovietice, fie demontate în întregime, în special firele de cupru. Mari cantități de aceste materiale se găsesc încă depozitate în diferite stații de cale ferată din Moldova.

Cum, pe de altă parte, în provincie, aparatelor de radio au fost ridicate de la toți locuitorii, unele localități nu mai au nici un mijloc de comunicare cu capitala și instituțiile administrației centrale.

Circulația rutieră, deși a înregistrat unele ameliorări de la îndepărțarea zonei de operații militare, ea nu a devenit mai puțin nesigură prin rechizițiile masive de automobile și camioane, de toate categoriile, efectuate în toată luna septembrie și la începutul lui octombrie de către autoritățile sovietice. Șantiere de reparații instalate pe cîteva porțiuni importante ale șoseelor naționale au fost demontate de detașamente ale Armatei Roșii.

În aceste condiții, este evident că întreaga economie a țării este cuprinsă de o adevărată paralizie, din care nu se va putea redresa decit cu condiția expresă de a i se reda cît mai repede posibil controlul și folosința tuturor mijloacelor de comunicație și de transport de care dispune, cu scopul de a reglementa folosirea acestora de comun acord și în interesul bineînțeles al autorităților sovietice și românești.

II. Agricultura

Situația actuală a agriculturii în România poate fi calificată pe bună dreptate drept extrem de gravă. Însămîntările nu au fost făcute decit pe o suprafață cu totul insuficientă față de alți ani și abia dacă au putut fi terminate în cîteva județe lucrările de recoltat și de treierat.

Cauza acestora constă, în primul rînd, în rechizițiile de inventar agricol care au fost efectuate de trupele sovietice în timpul înaintării lor în România. În Bucovina și în Moldova, aceste rechiziții de cai și de animale depășesc 80% din resursele locale. Tractoarele au fost ridicate aproape în totalitate și puținul care a rămas este inutilizabil din lipsă de combustibil. Tot în această regiune, ca și în altele, mari cantități de semințe au fost rechiziționate fără să se țină cont de nevoiele producției locale.

În fine, lipsa de securitate a populației rurale, datorată trecerii continue a trupelor și cerințelor lor de tot felul, a exercitat, de asemenea, o influență nefastă asupra lucrărilor agricole în toată țara.

Rechizițiile și livrările de produse alimentare se fac fără să se țină seama de posibilitățile locale și de proviziile necesare existenței locuitorilor. Abundența relativă al cărei spectacol îl oferă anumite restaurante din București, nu este decit un fenomen de suprafață și trecător; în cea mai mare parte a orașelor de provincie situația este diferită. Rechizițiile de alimente depășesc în unele localități nevoile efectivelor sovietice care se găsesc aici cantonate; alte transporturi, în special din județele situate de-a lungul Dunării, sunt destinate armatei mareșalului Tolbuhin care operează în Bulgaria. Trebuie

considerat, pe de altă parte, ca o greutate suplimentară faptul că rechizițiile au fost făcute direct de la locuitori de către trupele sovietice, fără ca autoritățile românești să fie avertizate. În stadiul actual, autoritățile românești nu-și mai pot da seama de ceea ce a rămas disponibil pentru necesitățile de viitor. Se poate deci ușor prevedea, dacă nu se pune o ordine eficace în această stare de lucruri, o adevărată foame de lucru începutul anului viitor, de care armata sovietică ar suferi, de altfel, la fel ca și populația românească.

III. *Industria*

Sectorul industrial nu este mai puțin grav atins de circumstanțele care fac obiectul acestui memoriu.

Au fost operate rechizițiile considerabile în ceea ce privește materiile prime sau piesele de schimb, ca și materialele necesare în construcții. Numeroase uzine evacuate înainte de sfârșitul ostilităților dintre România și U.R.S.S. nu pot reveni la bazele lor din lipsa mijloacelor de transport.

În regiunea instalațiilor petroliere din Prahova, cantitățile de conducte ridicate din depozite sau chiar din șantiere au atins proporții care fac cu totul precare perspectivele acestei industriei, atât de importante.

Pe de altă parte, criza mijloacelor de comunicație și de transport face aprovizionarea uzinelor din ce în ce mai grea; lipsa de carburant se face simțită tot mai mult. La București și în principalele centre industriale, de exemplu Ploiești sau Timișoara, demonstrațiile muncitorii organizate de unele partide politice contribuie, la rîndul lor, la slăbirea producției. Demonstrațiile frecvente reduc numărul orelor de lucru: revendicările, adesea excesive, crează o problemă a salariilor și a veniturilor imposibil de rezolvat, iar pretenția de a impune în direcția uzinelor anumite elemente și de a da la o parte altele creează o dezordine care riscă de a se perpetua și de a antrena o diminuare crescîndă a capacitatii lor de producție.

Trebuie avute în vedere necesitățile considerabile ale reconstrucției orașelor bombardate, uzinelor distruse de atacurile aeriene, care trebuie repuse în stare de funcționare pentru a dă o producție mai intensă și a contribui prin aceasta la plata despăgubirilor prevăzute de Convenția de armistițiu.

Pentru aceasta trebuie să nu se diminueze cu nimic capitalul investit în unele întreprinderi al căror randament constituie un punct important în ansamblu producției și prin aceasta al capacitatii de plată a țării. Pentru a putea produce, trebuie lăsată României folosirea flotei sale, a uzinelor sale, a utilajului industrial și comercial: produsul acestei activități, bine distribuit, este suficient pentru a garanta aplicarea tuturor clauzelor financiare și economice ale Convenției. A proceda în alt mod înseamnă a repeta pur și simplu legenda găinii cu ouăle de aur.

În fine, trebuie avută în vedere perspectiva generală, posibilitatea de a transforma uzinele producției noastre de război pentru a fabrica mașini agricole și a completa astfel inventarul de care agricultura resimte o nevoie din ce în ce mai mare.

IV. *Situația financiară*

Acordul încheiat cu mareșalul Malinovski, oprind la 1 octombrie schimbul de ruble, a avut o influență binefăcătoare asupra situației monedei. Dar

de atunci guvernul român a fost nevoit să accepte, la cererea Comisiei aliate să continue schimbul de ruble pînă la 1 decembrie, fără ca autoritățile românești să poată controla proveniența sumelor imense aruncate astfel pe piață. Numai la Iași schimbul de ruble pare să fi depășit 4 miliarde de lei. Cum cursul de schimb a fost fixat mult mai jos în raport cu cel al acestei monede în Bulgaria, o speculă însăjuitătoare amenință să ruineze în întregime sistemul monetar românesc.

Lipsa mijloacelor de comunicații și de informații nu permite încă să se evaluateze dimensiunea dezordinii financiare, iar scăderea valorii leului nu poate decît să antreneze o creștere vertiginosă a prețurilor, precum și a tuturor calamităților care săn urmarea firească a unei inflații fără limite. Devine imposibil de a se prevedea care ar putea fi posibilitățile și resursele fiscale, cu atât mai puțin de a se stabili un buget regulat al statului. Efortul care a fost făcut în timpul primei luni de aplicare a armistițiului poate fi evaluat la aproximativ 50 miliarde de lei, sumă care reprezintă, ea singură, totalul exporturilor noastre din anul precedent, dublul mediei cheltuielilor lunare totale ale statului român. Prezentarea emisiunilor Băncii Naționale de la 2 septembrie la 20 noiembrie 1944 constituie un document deosebit de elocvent din acest punct de vedere.

Iată din acestea cîteva date caracteristice:

Sume avansate pentru aprovizionarea armatelor sovietice.	Lei 19 miliarde
Sume avansate direct armatelor sovietice.	Lei 12 miliarde
Schimb de ruble (pînă la 15 noiembrie).	Lei 35 miliarde

722 milioane

În Moldova se mai află la dispoziția sucursalelor cărora nu li s-a făcut încă decontul	Lei (18 miliarde)
Sume luate de trupele sovietice de la diferitele sucursale ale Băncii Naționale	Lei 4 miliarde
	716 milioane
Total:	Lei 89 miliarde

438 milioane

La toate acestea trebuie adăugată valoarea bunurilor rechizitionate de trupele sovietice din toate regiunile țării pentru care a fost imposibil să se stabilească o statistică, chiar aproximativă, fără să se poată ști pînă acum în ce cont trebuie reportate. Trebuie, de asemenea, să se țină cont de cheltuielile necesare în cadrul cooperării armatei române cu armata sovietică în campania contra dușmanului comun, care cere în fiecare moment noi eforturi și noi sacrificii.

Este momentul a sublinia că atunci cînd trupele ruse au pătruns în Valahia, armata română reușise deja nu numai să facă inofensive armatele germane care se găseau în România, ci și să le respingă la hotarele teritoriului său.

Aceasta chiar înainte de semnarea Convenției de armistițiu.

Adăugăm încă la aceasta că efortul militar al României depășește și în totdeauna a depășit minimul cerut de articolul 1 al Convenției de armistițiu.

Și aceasta în ciuda faptului că oamenii și materialul luate de trupele sovietice după 23 August (începutul colaborării noastre) nu au fost înapoiate.

Noi am împiedicat astfel ca trupele U.R.S.S. să ducă lupte crincene în Carpați și le-am ajutat să înainteze pînă la Budapesta. Toate aceste eforturi n-au cauzat serioase pierderi în oameni și mari cheltuieli pentru întreținerea armatei noastre și a Armatei Roșii.

Măsuri imediate se impun dacă se vrea oprirea procesului de dizolvare și pentru a se evita ca țara să nu fie cuprinsă de anarhie.

Ar apărea deci indispensabil, pentru a reda României posibilitatea de a-și îndeplini obligațiile rezultînd din Convenția de armistițiu și a împiedica un dezastru economic și tulburări sociale al căror efect ar fi deplorabil pentru ansamblul operațiunilor armatei sovietice pe frontul pe care îl ocupă actualmente, să se procedeze, fără întîrziere, la următoarele măsuri:

a) restabilirea administrației și a deplinei suveranități a statului român pe toată întinderea teritoriului;

b) remiterea tuturor mijloacelor de comunicație și de transmisiuni autorităților românești, sub controlul autorităților sovietice;

c) colaborarea cu autoritatea sovietică prin mijlocirea exclusivă a Comisiei române însărcinate cu aplicarea armistițiului, fără intervenția autorităților sovietice locale;

d) stabilirea unui plan rațional al livrărilor prevăzute de Convenție, eșalonînd pe diferitele etape cantitățile de livrat și fixînd din acestea pentru fiecare termen o cifră care nu va fi depășită.

Ar fi, de asemenea, foarte de dorit, în interesul bunelor relații și al raporturilor de încredere care trebuie să existe în viitor între cele două țări și pentru care dv. ați stabilit atît de bine programul, de a se numi cît mai curînd posibil însărcinați cu afaceri ai U.R.S.S. la București și ai României la Moscova, care să poată trata diferite afaceri care se ivesc cu mai multă înțelegere a intereselor reciproce și mai puțină asprime, ceea ce nu pot face delegații militari ale căror ordine săint, prin forța împrejurărilor, mai limitate.

Numai pe aceste baze se va putea stabili această colaborare sinceră între popoarele rus și român, care este scopul esențial al politicii dv., numai în felul acesta ar putea fi stimulat, prin exemplul acestor relații pașnice și loiale, în spiritul declarațiilor repetate ale guvernului sovietic privind respectarea independenței și suveranității vecinilor, alte națiuni din Europa de a orienta politica lor spre U.R.S.S., chemată să joace un atît de mare rol în organizarea păcii, în această parte a lumii.

Vă rog să primiți, domnule prim-adjunct al comisarului poporului, asigurarea înaltei mele considerații.

Președintele Partidului Național-Liberal,

C. I. Brătianu

27 noiembrie 1944

1944 noiembrie 28, Bucureşti. Informare a lui Le Rougetel despre convorbirea cu regele Mihai și despre intenția acestuia de a forma un guvern de tehnicieni în afara partidelor.

From Bucharest to Foreign Office

28 th November 1944

No. 234

Immediate

My telegram No. 230¹

⟨1⟩ The King received me in audience this afternoon and told me that he had nearly completed the formation of a Government of „technicians” with a view to replacing the present administration at an early date. He hoped the heads of all parties would be members of the new Council of Ministers i.e. would be Ministers without portfolio, but if the Communists or Socialists refused to come in he proposed to go ahead without them.

2. It appears that since the present Government was formed His Majesty has been working out the formation of the new Government with General Radescu, the present Chief of the Staff, whom he intends to make Prime Minister instead of the present (grp. un dec.) incumbent. He fully realises the importance of quick action and hopes that the change will not take more than 24 hours.

3. His Majesty asked whether I thought a political Government without Communists was practical politics at the present time and I replied in the sense indicated in my telegram under reference. Whatever might be feasible later on, I agreed that a non-political Government was probably the best solution of the present situation, in which the Government was virtually at a standstill owing to an open conflict of views between the parties.

4. His Majesty said that he proposed to make it clear that the new Government was intended merely to tide over until the situation permitted of the formation of a party Government. The last thing he had in mind was the assumption of dictatorial powers and he hoped this would be understood. He was obviously concerned lest his decision might precipitate a Russian intervention of some kind.

5. I replied that the Russians to my knowledge (I had in mind Mr. Vyshinski's remarks at our last meeting) desired above all to have strong and efficient Government in Roumania. They were entitled to expect this and so were we. If Roumania were to show that she could not govern herself she would be inviting intervention. His Majesty had said that he intended to pursue a "straight line" so far as the domestic affairs of Romania were concerned and for my part I felt convinced that this, and only this, was right.

6. The King who has I know been in favour of resolute action for some time but has been overborne by the advice of those who should be more experienced was calm and cheerful but he has I am sure no illusions about the importance of the step which he is about to take.

Foreign Office please pass to Moscow as my telegram No. 59

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme Anglia, r. 404, c. 198 – 199, Foreign Office, Political, London, F.O. vol. 43989, f. 66 – 67.

De la București către Foreign Office

Nr. 234

28 noiembrie 1944

Urgent

⟨Referitor la⟩ telegrama mea nr. 230¹

⟨1⟩ Regele m-a primit în audiență astăzi după-amiază și mi-a spus că terminase aproape formarea unui guvern de „tehnicieni”, cu scopul de a înlocui actuala administrație la o dată apropiată. El speră ca liderii tuturor partidelor să fie membri ai noului Consiliu de Miniștri, adică să fie miniștri fără portofoliu, iar dacă comuniștii ori socialistii refuzau să intre ⟨în guvern⟩, el propunea să se acționeze mai departe fără ei.

2. Se pare că, încă de când a fost format actualul guvern, Maiestatea sa avea în vedere formarea unuia nou, împreună cu generalul Rădescu, șeful Statului Major, pe care intenționează să-l numească prim-ministru în locul actualului (*grup de litere nedescifrat – n.n.*) impus. El este pe deplin conștient de importanța unei acțiuni rapide și speră că schimbarea nu va dura mai mult de 24 de ore.

3. Maiestatea sa m-a întrebat dacă eu consider că un guvern cu caracter politic, fără comuniști, constituia actualmente o tactică adecvată, iar eu i-am răspuns în sensul celor arătate în telegrama amintită. Indiferent de ce s-ar putea întâmpla mai târziu, am fost de acord că un guvern fără caracter politic este, probabil, cea mai bună soluție în situația de față, cind guvernul era într-un impas serios datorită divergențelor deschise de păreri dintre partide.

4. Maiestatea sa a spus că el propune să precizeze că noul guvern urmărea pur și simplu să depășească ⟨situația⟩ pînă când evenimentele vor permite formarea unui guvern din personalitatea de partid. Ultimul lucru pe care îl avea în minte era asumarea unor puteri dictatoriale și speră ca acest lucru să fie înțeles. El era vădit îngrijorat că hotărîrea lui ar putea grăbi o intervenție a Rusiei în vreun fel.

5. I-am răspuns că, după cîte știam (îmi aminteam de remarcile domnului Vișinski la ultima noastră întîlnire), rușii doreau, mai mult ca orice, un guvern puternic și eficient în România. Ei erau îndreptăți să aștepte acest lucru, la fel și noi. Dacă România demonstra că nu este capabilă să se autoconducă, ea ar permite o intervenție. Maiestatea sa a spus că intenționează să urmeze

¹ Telegrama nr. 230 cuprinde rezumatul con vorbirii pe care Le Rougetel a avut-o cu Maniu, în timpul căreia Le Rougetel îl asigura pe acesta din urmă de posibilitatea formării unui guvern fără caracter politic.

o „linie dreaptă” în ceea ce privește problemele interne ale României, iar cu la rîndul meu m-am declarat convins că aşa și numai aşa este bine.

6. Regele, care, după ştirea mea, era în favoarea unei acțiuni ferme pentru o perioadă, însă era șovăielnic datorită sfaturilor celor care ar fi trebuit să fie mai experimentați, era calm și optimist, dar, sănătatea și numai nu-și făcea iluzii privind însemnatatea măsurii pe care urma să o ia.

Rog Foreign Office-ul să transmită această telegramă la Moscova cu nr. 59.

1016

1944 noiembrie 29, București. Telegramă a reprezentantului Statelor Unite în România, Burton Y. Berry, către secretarul de stat al S.U.A., Cordell Hull, referitoare la discuțiile dintre autoritățile sovietice și cele românești privind acceptarea nivelului prețurilor anului 1938 ca bază pentru evaluarea livrărilor în cadrul plășilor pentru despăgubirile de război.

Bucharest, November 29, 1944 — 10 a.m.
Received December 18 — 5:40 p.m.

36. The difficulties encountered in negotiations between Vishinsky, Deputy Commissar for Foreign Affairs of the USSR, and the representatives of the Rumanian Government have added materially in keeping the Rumanian political pot boiling. Briefly summarized the negotiations developed in the following manner. Vishinsky in his first interview with the new head of the Rumanian Commission for application of the Armistice, Savel Radulescu, amid an atmosphere that Radulescu termed "threatening", demanded that within 2 days Rumania accept 1938 as base year for determining reparations prices. Vishinsky presented a delivery schedule covering 6 years for commodities, livestock and machinery. Radulescu stated the Rumanian view that the indemnity timed by the Armistice meant payments at current world prices. He and other Rumanian officials claimed acceptance of Russian proposal meant increasing indemnity three-fold and that many requested quantity deliveries notably livestock were impossible to fulfill. Vishinsky's reply was to refuse to discuss any pending questions until 1938 price principle was accepted.

The evening of November 24, Vishinsky was verbally informed of Rumanian acceptance of 1938 as price basis but of Rumanian reservations to sign a reparations schedule embodying quantity deliveries considered impossible. A formal note was delivered on November 27.

Translations of Rumanian reparations price position, schedule of Soviet requested deliveries and the formal Rumanian reply follow by pouch.

The Vishinsky talks are considered significant locally for (1) they by-passed the Allied Control Commission replacing it by direct Soviet-Rumanian negotiations and (2) they deepened Rumanian gloom and increased apprehension for the future because of the "method of negotiation" which Foreign Minister Visoianu described to me as "negotiation by ultimatum".

Berry

■ Foreign Relations of the United States, Diplomatic Papers, 1944, vol. IV, Europe, p. 268-269, The National Archives of the United States, Washington D.C. General Records of the Department of State (R.G. 59), U.S. Military Representation, Allied Control Commission No. 740.00119 Control (Rumania)/11-2944.

București, 29 noiembrie 1944, 10 a.m.
Primită: 18 decembrie (1944), 5,40 p.m.

36. Dificultățile întâmpinate în negocierile dintre Vișinski, vicecomisar pentru afaceri externe al U.R.S.S., și reprezentanții guvernului român au sporit în mod considerabil, menținind atmosfera politică românească tensiunată. Pe scurt, negocierile au evoluat în următoarea manieră. La prima sa întrevedere cu noul șef al Comisiei române pentru aplicarea armistițiului, Savel Rădulescu, într-o atmosferă pe care Rădulescu a numit-o „amenințătoare”, Vișinski a cerut ca în termen de două zile România să accepte anul 1938 ca an de bază pentru stabilirea prețurilor pentru despăgubiri. Vișinski a prezentat un grafic de livrări pe șase ani pentru bunuri, vite și utilaje. Rădulescu a expus punctul de vedere românesc și anume că despăgubirile stabilite de armistițiu se refereau la plăți la prețurile mondiale curente. El și alte oficialități românești au susținut că acceptarea propunerii rusești însemna majorarea de trei ori a despăgubirilor și mulți au pretins că mai ales livrarea numărului de vite era imposibil de realizat. Răspunsul lui Vișinski a fost că refuză să discute orice alte probleme în suspensie pînă cînd principiul prețurilor anului 1938 nu va fi acceptat.

În seara zilei de 24 noiembrie, Vișinski a fost informat verbal despre acceptarea de către România a anului 1938 ca bază pentru stabilirea prețurilor, dar și despre rezervele de a semna un grafic de plată a despăgubirilor cuprinzînd livrarea de cantități considerată imposibilă. O notă oficială a fost prezentată la 27 noiembrie.

Traducerea textului referitor la poziția românească în problema prețurilor pentru despăgubiri, graficul sovietic de livrări solicitate și răspunsul oficial al României urmează să fie trimis prin valiză diplomatică.

Discuțiile lui Vișinski sunt considerate aici semnificative pentru că (1) ele au depășit Comisia Aliată de Control înlocuind-o cu negocieri sovieto-române directe și (2) ele au adîncit perspectiva întunecată a românilor și au sporit neîncrederea în viitor datorită „metodelor de a negocia” pe care ministrul de externe Vișoianu mi le-a prezentat ca „negocieri prin ultimatum”.

Berry

1017

1944 noiembrie 29. București. Telegramă a reprezentantului american în România, Burton Y. Berry, către secretarul de stat al S.U.A., Cordell Hull, referitoare la retragerea administrației civile românești din Transilvania.

Bucharest, November 29, 1944 — 4 p.m.
Received November 30 — 2:25 p.m.

37. For a fortnight the Rumanian public has been uneasy over reports of the withdrawal of Rumanian civil administration from northern Transylvania. The government has permitted no document to be published but

319

there is a growing feeling among the people that the Soviets are preventing the reparation of the injustice done Rumania by the Vienna Award.

According to the documents confidentially given me in the Foreign Office, General Vinogradov on November 12 acting in the name of the Allied Control Commission addressed a letter to Prime Minister Sanatescu. After reviewing in his letter the activities of a Rumanian volunteer regiment of gendarmes operating in Transylvania the General in substance stated: (1) the installation of Rumanian administrative officials in Transylvania is forbidden; (2) the volunteer regiment of gendarmes operating in Transylvania must be disbanded, the men removed from Transylvania and the commander courtmartialled, charged with instigation against the Red Army; (3) if the request is not fully satisfied by November 17 the Red Army will undertake the disbanding of the regiment.

The Rumanian reply to the above note was delivered November 19 and stated to General Vinogradov (1) all Rumanian authorities had been withdrawn from northern Transylvania and (2) the volunteer regiment was disbanded, the men removed from Transylvania and the Commander who was not affiliated to the Rumanian military or civil authorities would be tried by the military. The remainder of the reply was a legal argument on Rumania's right to administrate northern Transylvania until the formal peace and emphasized Rumanian administration had been established openly and in cooperation with the Soviet military. It closed asking for an indication when this administration could be restored.

Copies of document will be forwarded by pouch.

Berry

■ Foreign Relations of the United States, Diplomatic Papers, 1944, vol. IV, Europe, p. 269-270, The National Archives of the United States, Washington D.C., General Records of the United States (R.G. 59), U.S. Military Representation, Allied Control Commission No. 740.00119 Control (Rumania)/11-2944.

București, 29 noiembrie 1944, 4 p.m.
Primită: 30 noiembrie (1944), 2,25 p.m.

37. Timp de două săptămâni populația românească a fost neliniștită din cauza știrilor privind retragerea administrației civile românești din Transilvania. Guvernul nu permite publicarea nici unui document, dar în rîndul populației stăruie sentimentul că sovieticii împiedică îndreptarea injustișiei făcute României prin Dictatul de la Viena.

Potrivit unor documente ce mi s-au dat în mod confidențial de la Ministerul de Externe, la 12 noiembrie generalul Vinogradov, acționând în numele Comisiei Aliate de Control, a adresat o scrisoare primului-ministrului Sănătescu. După ce a trecut în revistă în scrisoarea sa activitatea regimentului voluntar român de jandarmi, care acționează în Transilvania, generalul a afirmat în esență: 1. instalarea oficialităților administrative românești în Transilvania este interzisă; 2. Regimentul voluntar de jandarmi care acționează în Transilvania trebuie dizolvat, oamenii transferați din Transilvania, iar comandantul adus în fața Curții Martiale și învinuit de a fi instigat împ-

potriva Armatei Roșii; 3. dacă cererea nu este întru totul satisfăcută pînă la 17 noiembrie Armata Roșie va trece la dizolvarea regimentului. Răspunsul românesc la nota de mai sus a fost înmînat la 19 noiembrie și comunicat generalului Vinogradov: 1. toate autoritățile românești au fost retrase din Transilvania de nord și 2. regimentul de voluntari a fost dizolvat, oamenii transferați din Transilvania, iar comandantul, care nu aparținea nici autorităților militare, nici celor civile, va fi judecat de autoritățile militare. Restul răspunsului reprezenta o argumentare juridică a dreptului României de a administra Transilvania de nord pînă la stabilirea păcii și sublinia că administrația românească fusese stabilită în mod deschis și în colaborare cu autoritățile militare sovietice. Răspunsul se încheia cerînd un indiciu asupra momentului cînd această administrație ar putea fi reinstalată.

Copii ale documentului vor fi trimise prin valiza diplomatică.

Berry

1018

1944 noiembrie 29, București. Raport al reprezentantului S.U.A. în Comisia Aliată de Control, C. V. R. Schuyler, referitor la poziția partidelor istorice față de guvernul Sănătescu.

War Department

From: Allied Force Headquarters, Caserta, Italy
To: War Department

29 November 1944

Ref. No. M 104 to Joint Chiefs of Staff Washington from Schuyler Romania AFHQ pass this information.

Yesterday I was informed by Mr. Radulescu, Chief of Rumanian Representation, Control Commission, that leaders of the major parties had agreed to withdraw support from present government and that an entire new cabinet would be appointed almost immediately.

Was later confirmed by Mr. Berry who is reporting to the State Department on the situation. His coverage of the matter will be more detailed than is possible for me at this time.

Primary reason for this change is the feeling by the two major parties that the present (Sanatescu) government is very weak and is offering continued appeasement to Communists out of all proportion to what they deserve on the basis of their actual strength in the country at this time.

Major party leaders and the King himself have been quoted as saying the new government will be headed by General Radescu, recently Chief of Staff, as Premier. He will be supported by a cabinet of technicians (special experts selected without regard to political affiliations). Two and probably three political parties will support the new cabinet. Communists are expected to object strongly. Rumanians are much concerned over possible attitude

of Russia to this move, some expecting her to intervene to enforce selection of a government acceptable to Roumanian Communists. All feel, however, that situation will worsen rapidly unless strong stand against Communists is taken at once.

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme S.U.A., r. 693, c. 260—261; Franklin D. Roosevelt Library, Hyde Park, New York, <Map Room, Box 77>.

Departamentul de război

De la: Statul major al forțelor aliate, Caserta, Italia
Către: Departamentul de război

29 noiembrie 1944

⟨Referitor la telegrama⟩ nr. M 104 către Comitetul mixt al șefilor de stat major, Washington, de la Schuyler, România. Statul major al forțelor aliate transmite aceste informații.

Ieri am fost informat de domnul Rădulescu, șeful reprezentanței române în Comisia ⟨Aliată⟩ de control, că liderii principalelor partide au căzut de acord să-și retragă sprijinul față de actualul guvern și că un nou cabinet va fi numit imediat.

Domnul Berry, care informează Departamentul de stat despre situație, a comunicat acest din urmă aspect. Relatările sale despre această problemă vor fi mai detaliate decât aș putea-o eu face în acest moment.

Un prim motiv al acestei schimbări este opinia celor două partide principale că actualul guvern (Sănătescu) este foarte slab și permanent împăciuitor față de comuniști, într-o măsură care depășește dimensiunile meritelor lor, având în vedere forța lor reală în țară în momentul actual.

Liderii principalelor partide și regele însuși au fost citați, spunând că noul guvern va fi condus de generalul Rădescu, pînă de curînd șef de stat major, în calitate de prim-ministru. El va avea un cabinet format din tehnicieni (experti special aleși, indiferent de afilierea lor politică). Două sau probabil trei partide vor susține noul guvern. Se așteaptă la o opozitie puternică din partea comuniștilor. Români sînt deosebit de îngrijorați de posibila atitudine a Rusiei față de această mișcare, unii dintre ei așteptînd ca aceasta să intervină pentru a impune alegerea unui guvern acceptabil comuniștilor români. Toți, însă, consideră că situația se va înrăutăti rapid, dacă nu se adoptă o atitudine fermă față de comuniști.

1019

1944 noiembrie 30. Apel al Asociației funcționarilor din Ministerul Afacerilor Interne pentru ajutorarea populației din Moldova și Transilvania.

Ministerul Afacerilor Interne a dat publicitatea următorul apel, lansat de către Asociația funcționarilor din acest departament, adresat tuturor salariaților săi și funcționarilor administrațiilor locale, pentru ajutorarea populației din Moldova și Ardeal.

322

Dacă poporul românesc care a fost o jertfă nevinovată într-un război în care a fost înălțat pentru interese străine de idealurile lui, dacă fiecare dintre noi deplină pierderea unei rude apropiate sau a unui prieten drag, dacă mulți dintre noi am pierdut în această crîncenă încleștare ceea ce am agonisit o viață de muncă, suferințe mai mari decât orice închisuire se înalță ca un strigăt de durere, în cele două colțuri de țară, în Moldova și în Ardeal.

Moldovenii și ardelenii de care sunt legate atîtea amintiri glorioase din trecutul neamului românesc, izolați de trupul țării, prin forța lucrurilor, din lipsa mijloacelor de transport, trăiesc azi cea mai crudă suferință. Fără adăpost, fără hrană, fără căldură, bolnavi, istoviți de griji și lipsiți aproape cu totul de îngrijiri medicale, moldovenii și ardelenii sunt amenințați să plătească un nou tribut de vieți omenești nevinovate, în iarna care ne bate la ușă.

Orfani și văduve, bătrâni lipsiți de sprijin îndură deznădăjduiți calvarul unei vieți amare, așteptînd cu înfigurare un gest de salvare.

Resemnarea cu care au suportat durerile unui neam întreg, localizate în aceste două provincii, apare ca o muștrare pentru cei ce suferim mai puțin ca ei.

Suferința lor este suferința noastră și trebuie să fie.

Solidaritatea noastră ca români și ca oameni trebuie să se afirme prin înțelegerea pe care o datorăm acestor frați, ajutîndu-i.

Funcționarii Ministerului Afacerilor Interne și ai administrațiilor locale nu pot rămîne străini de această curată și imperioasă chemare a ceasului de față și trebuie să se alăture apelului lansat de Maiestatea sa regina mamă Elena, de Apărarea Patriotică, la care au răspuns toate instituțiunile de bine-facere și de asistență, de a ajuta Moldova și Ardealul în aceste timpuri atât de grele pentru toți.

■ Arhivele, Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Presă internă, dosar nr. 2/1944 f. 175.

1020

1944 decembrie 1. Articol publicat în ziarul „Timpul“ referitor la alegerea unor primari democrați.

Primarii din suburbane, aleși prin consultări populare, au fost confirmați

Constatînd că Ministerul de Interne menține la primării elementele fostului regim, cetățenii comunelor suburbane pendinte de municipiul București au pornit la o vie acțiune pentru îndepărtarea acestor elemente.

S-a procedat la consultări obștești, aleșii fiind exponenții reali ai populației din suburbane.

În unele comune aceste consultări s-au făcut în prezența dlui general V. Dombrovscchi, primarul Capitalei.

Au fost aleși astfel, în comuna Grivița, dnii: Theodor Romanici, primar, din Partidul Comunist, și Iogu Radu, ajutor de primar, din Partidul Social-Democrat.

În comuna Băneasa a fost ales primar dl Constantineanu, în urma acordului intervenit între F.N.D. și național-țărăniști.

În comuna Militari au fost aleși dnii: Th. Ștefănescu, primar, și Constantin Ionescu, ajutor de primar, ambii din Partidul Comunist.

În comuna Colentina, a fost ales primar dl Ștefan Ionescu, comunist.

În comuna Marele Voievod Mihai, au fost aleși dnii: Dumitru Cioacă (Olteanu) și Tamara, național-țărăniști.

Primarul general al Capitalei, luând cunoștință de aceste consultări obștești, a confirmat rezultatele lor, comunele suburbane având astfel, ca primari, gospodari aleși de majoritatea populației acestor comune.

Pentru ca noii primari să poată activa legal și actele lor gospodărești să nu fie atinse de nulitate, întrucât după legea administrativă în vigoare se cer anumite studii primarilor, dl general Dombrovscă a cerut Ministerului de Interne dispensa de studii pentru primarii care nu îndeplinesc această cerință a legii administrative.

Într-adevăr, actele de gestiune, actele cu caracter juridic și mai ales căsătoriile oficiale de primari care nu ar fi avut aceastădezlegare a forurilor superioare ar fi putut fi oricând atacate și anulate.

Pentru a se evita această situație, primarul Capitalei a obținut de la Ministerul de Interne dispensa de studii.

Surbăranele Capitalei au astăzi primari aleși de popor și confirmăți legal, astfel că era nouă de prudență începe în gospodărirea acestor comune.

■ „Timpul”, an VIII, nr. 2711 din 1 decembrie 1944, p. 2.

1021

1944 decembrie 1, Moscova. Telegramă a însărcinatului cu afaceri al S.U.A. la Moscova, George Kennan, către secretarul de stat, Cordell Hull, prin care-i transmite textul unei scrisori primite din partea vicecomisarului pentru afaceri externe al U.R.S.S., Vladimir Gheorghievici Dekanov, în legătură cu transferul de utilaj din România.

Moscow, December 1, 1944 — noon
Received December 2 — 8:25 p.m.

4591. The following is the text of a letter dated November 30 which I have received from Assistant Commissar for Foreign Affairs Dekanosov:

"In reply to your letters of November 10th and November 28 addressed to the People's Commissar for Foreign Affairs V.M. Molotov and also in connection with your *aide-mémoire* of November 3, I wish to state that the competent Soviet authorities have again carefully examined all the data relating to the oil pipes which were removed by the Soviet authorities from Rumania. As a result of this examination the following has been established.

The American administration of the oil firms in Rumania, in which American capital participates, was dismissed from the management of those firms in the summer and fall of 1940 and replaced chiefly by Germans. From that time on the working properties of these firms became in fact German and up to August 23, 1944 the firms were used by the Germans for supplying petroleum products to the German Army. With a view to increasing the output of

petroleum products vitally necessary to them, the Germans (in the person of the firm Mannesmann-Roehsen-Verband and others) during 1941—44, intensively brought to Rumania oil pipes and equipment (electric motors et cetera) which same are being removed at the present time by the Soviet authorities.

Thus, as the Assistant People's Commissar Vyshinsky stated in his conversation with you on November 3rd, the pipes and equipment removed from Rumania constitute German military property brought to Rumania for military purposes, namely to procure petroleum products for the German Army. As a result of this, the Soviet Government considers that the pipes and equipment under discussion are military trophies and come fully under the operation of article 7 of the armistice agreement with Rumania of September 12, 1944.

Under such circumstances the reference in your letter of November 10th to the violation of the property rights of American citizens cannot be considered well founded.

With respect of the fear of the Government of the United States of America that the exportation undertaken by the Soviet authorities of pipes from Rumania is a measure which might retard the rehabilitation of Rumanian industry, these fears are unfounded. Proceeding on the basis of the data provided by the firms themselves concerning the actual borings carried out in the Rumanian oil fields for the period 1938—43 and concerning the technical supply of the fields with boring rigs, the amount of borings which would guarantee a maintenance of production on a level of 5 million tons may be determined at 308,000 meters for 1945 for the entire Rumanian oil industry. 27,000 tons of pipe are needed for this work. According to the data of the firms themselves, there are 88,500 tons on hand of which only about 30,000 tons have been removed. There is similar data with respect to the firms in which American capital participates. The demand for pipes of the firm 'Romano-Americana', if the maximum volume of annual borings for the last years be taken as 60—70,000 meters, consists of 5 to 6,000 tons. This firm's stocks of pipes on hand amounted to almost 13,000 tons of which it is proposed to remove 6,000 tons.

It should be noted in this connection that although the pipes and other petroleum industry equipment brought by the Germans into the oil premises during the war are trophy-property of the Red Army, nevertheless the Soviet Government, considering the needs for petroleum products in the conduct of the war against Germany, has decided to leave to the firms, including the American firm, a sufficient amount of pipes in order to guarantee the uninterrupted work of the oil industries in the future for a protracted period.

Thus the fear expressed in your letter in question that the export of pipes from Rumania may reflect on any rehabilitation of the Rumanian oil industry is not justified by the actual circumstances.

Please accept, Mr. Chargé d'Affaires, the assurances of my very sincere respect."

Kennan

■ Foreign Relations of the United States, Diplomatic Papers, 1944, vol. IV, Europe, p.274—275; The National Archives of the United States, Washington D.C., General Records of the Department of State (R.G. 59), Division of European Affairs, No. 871.6363/12-144.

4591. Textul scrisorii datate 30 noiembrie pe care am primit-o de la vicecomisarul pentru afaceri externe Dekanozov este următorul:

„Ca răspuns la scrisorile dv. din 10 noiembrie și 28 noiembrie adresate comisarului poporului pentru afaceri externe, V.M. Molotov, și, de asemenea, în legătură cu *aide-mémoire*-ul dv. din 3 noiembrie, doresc să vă declar că autoritățile sovietice competente au examinat din nou cu atenție toate informațiile cu privire la conductele petroliere care au fost transferate de autoritățile sovietice din România. Ca rezultat al acestei analize, au fost stabilite următoarele:

Administrația americană a firmelor petroliere din România, a care participau capitaluri americane, a fost îndepărțată de la conducerea acestor firme în vara și toamna anului 1940 și înlocuită în principal de germani. De atunci firmele prelucrătoare ale acestor companii au devenit de fapt germane și pînă la 23 August 1944 companiile au fost folosite de germani pentru livrarea produselor petroliere pentru armata germană. Cu scopul de a spori producția de produse petroliere vital necesare lor, germanii (în persoana firmei Mannesmann-Roehsen-Verband și altele) între 1941—44 au adus intensiv în România conducte și utilaj petrolier (motoare electrice etc.), acestea fiind acum transferate de autoritățile sovietice.

Așadar, așa cum a declarat vicecomisarul pentru afaceri externe Vișinski în convorbirea avută cu dv. la 3 noiembrie, conductele și utilajul transferate din România constituie proprietate militară germană adusă în România în scopuri militare, și anume pentru a-și procura produse petroliere pentru armata germană. Ca urmare a acestui lucru, guvernul sovietic consideră că utilajul și conductele aflate în discuție sunt capturi și cad total sub incidența articolului 7 al Acordului de amistățiu cu România din 12 septembrie 1944.

În acest caz, referirea pe care o faceți în scrisoarea dv. din 10 noiembrie la violarea drepturilor de proprietate ale cetățenilor americanii nu poate fi socotită bine fundamentată.

Referitor la temerile guvernului Statelor Unite ale Americii că transferul de conducte din România, efectuat de autoritățile sovietice, este o măsură care ar putea întrînsa restabilirea industriei românești, aceste temeri sunt nefondate. Pornind de la informațiile furnizate chiar de firme, referitoare la sondele existente în terenurile petroliere românești executate în perioada 1938—1943 și la cercetarea tehnică efectuată în terenurile cu sonde având instalații mecanice, nivelul forărilor care ar garanta menținerea producției la un nivel de 5 milioane tone poate fi stabilit la 308 000 metri pentru anul 1945 pe întreaga industrie petrolieră românească. Pentru această lucrare sunt necesare 27 000 tone de conducte. Potrivit datelor furnizate chiar de firme, există 88 500 tone disponibile din care numai aproximativ 30 000 tone au fost transferate. Există date similare referitoare la firmele la care participă capitaluri americane: necesarul e conducte al firmei „Româno-Americana”, dacă volumul forărilor anuale pe anul trecut este apreciat la 60—70 000 metri, este de 5—6 000 tone. Stocul disponibil se ridică la aproximativ 13 000 tone din care se proiectează transferarea a 6 000 tone.

În acest sens trebuie remarcat că deși conductele și alt utilaj pentru industria petrolieră adus de germani în zonele petrolifere în timpul războiului sînt capturi ale Armatei Roșii, cu toate acestea, guvernul sovietic, luînd în considerare nevoia de produse petroliere în ducerea războiului împotriva Germaniei, a hotărît să lase firmelor, inclusiv firmei americane, o cantitate suficientă de conducte pentru a garanta funcționarea neîntreruptă a industriei petroliere în viitor pe o perioadă nelimitată.

Astfel, temerea exprimată în scrisoarea dv., despre care discutăm, că exportul de conducte din România poate afecta în vreun fel refacerea industriei petroliere românești, nu este justificată de împrejurările de față.

Vă rog să acceptați, domnule însărcinat cu afaceri, asigurarea înaltei mele stîrme".

Kennan

1022

1944 decembrie 2. Apelul adresat de C.C. al U.T.C. pentru sprijinirea populației din zonele sinistrate din Moldova și Transilvania.

Apelul Comitetului Central al Uniunii Tineretului Comunist pentru ajutorarea Moldovei și Ardealului, către tineretul din România

Tineri și tinere,

Războiul criminal de jaf și cotropire al legionarilor și antoneștilor a lăsat urme adînci. Toate bogățiile țării ne-au fost furate de Hitler, anii în sir, aducînd în sapă de lemn poporul. În urma loviturilor de ciocan primite din partea glo-roioasei Armate Roșii, bandiții fasciști germani și unguri în retragerea lor au jefuit ținuturile Moldovei și Ardealului, pustiind, distrugînd și furînd totul.

Sîntem în pragul iernii, iar nevoile fraților noștri moldoveni și ardeleni care au stat neclintiți în fața năvălirii hoardelor fascisto-germane sînt arzătoare. Sînt dezbrăcați, desculți, fără adăpost, fără hrană suficientă și ajutor medical, ceea ce a dus la molipsirea multora de tifos exantematic.

Apărarea Patriotică, organizația de ajutorare a luptătorilor antifasciști și a victimelor teroarei hitleriste și fasciste, a luat generoasa inițiativă de a veni în ajutorul fraților noștri din Moldova și Ardeal, prin colectarea de îmbrăcăminte, încălțăminte, alimente, medicamente, bani etc.

Comitetul Central al Uniunii Tineretului Comunist cheamă întregul tineret român să sprijine efectiv inițiativa luată de Apărarea Patriotică.

Datoria noastră în ceasul de față este să contribuim cu toții la ajutorarea celor care au avut de suferit mai mult decît noi de pe urma cotropitorilor fasciști germani și unguri.

Prin contribuția noastră la colecta Apărării Patriotice vom arăta solidaritatea tineretului din România în lupta hotărîtă pentru distrugerea definitivă a fascismului.

Trăiască solidaritatea tineretului din România !

Comitetul Central al Uniunii
Tineretului Comunist din România

■ „Scinteia”, an I, nr. 72 din 2 decembrie 1944, p. 2.

1023

1944 decembrie 3. Discursul rostit de Gheorghe Gheorghiu-Dej, la Petroșani, în fața muncitorilor din Valea Jiului.

Aduc muncitorimii din Valea Jiului un călduros salut din partea consiliului F.N.D. și al miniștrilor F.N.D.

Organizarea muncitorimii în sindicate unite ne dă o posibilitate și mai mare, aceea de a participa la toate actele de guvernămînt. Aveți în actualul guvern reprezentanți la care țineți, dar ei se izbesc în sinul guvernului de opoziția unora care nu reprezintă interesele voastre. Reușita reprezentanților voștri în sinul guvernului depinde de lupta voastră, de sprijinul vostru.

Voi trebuie să aveți conștiință că stați în fruntea poporului român, că sunteți un factor important în viața politică a poporului, că vă interesează felul în care se rezolvă problemele politice și economice și cele ale războiului împotriva hitlerismului. De felul în care ducem războiul nostru împotriva dușmanilor hitleriști depind viitorul și fericirea poporului român.

Am venit aici în Valea Jiului convins că mă veți înțelege, că nivelul conștiinței voastre, simțul vostru patriotic este destul de ridicat pentru a fi pătrunși de faptul că țara are nevoie de toate sectoarele de activitate, de ridicarea capacității de producție.

Voi, cei ce lucrați în mine, fabrici, uzine, sunteți chemați să găsiți metode potrivite de ridicare a producției, să controlați executarea planurilor făcute de specialiști, să descoperiți și să înlăturați pe sabotori, dușmani ai întregului popor.

Aveți dreptate să cereți naționalizarea minelor. După informațiile căpătate, cea mai mare parte a capitalului Societății „Petroșani” este capital maghiar și german, iar capitalul românesc participă în foarte mică măsură. Vom căuta să realizăm această naționalizare în cadrul Platformei F.N.D. care prevede naționalizarea industriilor de bază, a principalelor bănci, pentru ca poporul să poată controla viața industrială și financiară, vom pune cu toată tăria această chestiune, suntem obligați să luptăm pentru aplicarea ei în practică.

Ne străduim de 2—3 săptămâni să rezolvăm în comisia economică a guvernului problema ridicării salariilor.

328

Muncitorii au cerut ridicarea salariilor pentru că actualele lor salarii nu le pot acoperi nevoiele cele mai stricte, nu pot să asigure traiul lor și al familiilor lor. Când se duce gospodina în piață, nu poate să cumpere nimic din cele trebuincioase, în timp ce copiii săi sănătoși și desculți și nu-i poate trimite la școală.

Dacă prețurile se urcă cu ascensorul, în schimb salariile se urcă pe scară, treptă cu treptă, și întotdeauna vor rămâne în urma prețurilor.

Domnii economiști, care alcătuiesc tabela de salarizare, au găsit o soluție matematică: prin speculații matematice, însă, nu se poate rezolva problema salariilor.

Noi suntem în curs de elaborare a unui proiect pentru înlăturarea creșterii nebunești a prețurilor, care prevede următoarele:

- 1) Stabilirea stocurilor tuturor articolelor de mare consum.
- 2) Standardizarea articolelor de primă necesitate.
- 3) Stabilirea prețurilor, începând de la materia primă până la obiectul fabricat.
- 4) Înființarea de cooperative, centre de consum și desfacere și încurajarea în special a cooperativelor de muncitori și funcționari.
- 5) Înlăturarea oricărei posibilități de speculă și eliminarea acaparatorilor.
- 6) Rationalizarea articolelor ce se găsesc în cantități mai restrânsse.
- 7) Control cetățenesc prin comitete cetățenești asupra îndeplinirii tuturor celor de mai sus.

Vă declar că nu-mi voi găsi odihnă nici zi nici noapte pentru a da contribuția mea în Partidul Comunist și F.N.D., până la realizarea Platformei sale și a refacerii țării, o să-mi însutesc puterile pentru ridicarea clasei muncitoare, iar minerii să ajungă partea cea mai avansată a clasei muncitoare, să devină mîndria poporului român.

■ „Timpul”, an VIII, nr. 2 713 din 3 decembrie 1944, p. 7.

1024

1944 decembrie 6. Lista guvernului condus de general de corp de armată adjutanț Nicolae Rădescu.

Președinte al Consiliului de Miniștri și ministru ad-interim al afacerilor interne, general de corp de armată adjutanț N. Rădescu.

Vicepreședinte al Consiliului de Miniștri, dr. Petru Groza

Justiție, Lucrețiu Pătrășcanu

Afacerile Străine, Constantin Vișoianu

Culte și Arte, Gheorghe Pop

Producția de Război, Constantin Brătianu

Finanțe, Mihail Râmniceanu

Sănătate și Asistență Socială, prof. Danielopol.

Economia Națională, Aurel Leucuția

Agricultură și Domenii, prof. Ioan Hudiță
Educația Națională, Ștefan Voitec
Muncă, Lothar Rădăceanu
Asigurări Sociale, prof. ing. Gh. Nicolau
Comunicații, Gheorghe Gheorghiu-Dej
Lucrări Publice și al Refacerii, dr. Virgil Solomon
Cooperație, prof. Gheorghe Fotino
Naționalități Minoritare, prof. Vlădescu-Răcoasa
Război, general de corp de armată Ion Negulescu

Subsecretari de stat

La Președinția Consiliului de Miniștri: dr. Sabin Manuilă, pentru Organizarea Statului, a Statisticii și Inventarului; Lucian Burchi, pentru Aprovisionare.

La Ministerul Afacerilor Interne: general de brigadă Stănescu Virgil, pentru Siguranța Statului; Dimitrie Nistor și Teohari Georgescu, pentru Chestiuni Administrative. La Ministerul Războiului: general de brigadă Dumitru Petrescu, pentru Armata de uscat: contraamiral Roman August, pentru Marină; general Gheorghe Vasiliu, pentru Aviație. La Ministerul Finanțelor: Emil Ghilezan. La Ministerul Educației Naționale: prof. Victor Papacostea și Dumitru Căpățîneanu. La Ministerul Producției de Război: Constantin Zamfirescu. La Ministerul Agriculturii și Domeniilor: Romulus Zăroni. La Ministerul Economiei Naționale: ing. Tudor Ionescu. La Ministerul Comunicațiilor: Mihail Răutu.

■ „Timpul”, an VIII, nr. 2 717 din 8 decembrie 1944, p. 1.

1025

1944 decembrie 6. Declarații făcute ziariștilor de președintele Consiliului de Miniștri, general de corp de armată adjutant Nicolae Rădescu.

În ziua de joi, 6 decembrie a.c. orele 12, dl general adjutant N. Rădescu, președintele Consiliului de Miniștri, a convocat la Președinția Consiliului pe reprezentanții tuturor ziarelor din Capitală, cărora le-a făcut următoarele declarații în legătură cu misiunea nouului guvern prezidat de D-sa.

Domnilor,

Sînt foarte bucuros că mă găsesc în mijlocul reprezentanților presei, printre care am nenumărați prieteni. Sînt de mult legat de presă. Vorbindu-vă în calitatea în care mă găsesc, mă adresez dv. nu numai ca președinte al Consiliului, dar și ca un prieten, care dorește să păstreze raporturi cu dv. din cele mai strînse, socotind că este în interesul țării ca presa să fie cît mai bine documentată, cît mai bine informată, chiar de acolo de unde se află izvorul adevărului.

Nu o să vă supărați însă dacă în rolul pe care înteleg eu să-l îndeplinească presa vă voi spune care sunt gîndurile mele — negreșit, nu este nimeni obligat să țină seama de ele —, dar cred că va fi de folos dacă veți asculta de la unul mai bătrîn unele învățaminte, care pot să fie folositoare presei.

Sînt partizan al libertății celei mai desăvîrșite, dar fac rezerva ca această libertate să fie întrebuințată cu socoteală. Să nu se abuzeze de libertate. Să nu se caute, în mod intenționat, uneori, să se denatureze anumite lucruri.

Să nu se pună ură și patimă în ceea ce dvs. veți scrie, dvs. care sănăteți chemați să îndrumați opinia publică, căci marile mase de la dvs. așteaptă să fie îndrumate. Să nu înveniatați lucrurile cu neadevăruri, neadevăruri care pot fi dăunătoare chiar celor mai bine intenționați, denaturîndu-se astfel gîndul nostru bun. Să nu mi-o luați în nume de rău: nu este vorba de o admoniștare, ci este vorba de un sfat prietenesc, pe care eu îl dau presei.

*

În ce privește guvernarea mea, am venit la cîrma statului în împrejurări din cele mai tragicе. Am acceptat însă povara grea pe care o iau asupra mea — de care îmi dău seama foarte bine — numai pentru că mă consider soldat al datoriei. Nu plec cu gîndul că în mod sigur voi izbuti în acțiunile mele. Dar oricare ar fi rezultatele, eu plec cu conștiința împăcată că mi-am pus în slujba statului și a țării toate puterile mele.

Ca punct cardinal al guvernării mele este hotărîrea pe care o am de a strînge la maximum raporturile între noi și vecina noastră puternică din răsărit, Rusia Sovietică. Fiindcă, domnilor, sănătatea omului care privesc lucrurile în față și care îmi spun gîndurile în mod brutal dacă este nevoie, numai că să se știe ce este adevărat. Merg pînă acolo în a face mărturisirea că, în ceea ce mă privește, consider că dacă cineva dintre conducătorii noștri n-ar adopta punctul acesta de vedere pentru noi ar putea să însemneze aproape o sinucidere. Ne-am găsit la un moment dat aproape în situația de a fi ștersi de pe hartă ca stat independent.

Am scăpat grație înțelepciunii și curajului tînărului nostru rege, care pe cît este de tînăr pe atît este de înțelept și curajos. Ca să ajungem însă la o strîngere cît mai amicală a acestor raporturi trebuie să încercăm pe toate căile să răscumpărăm greșelile care s-au făcut. Fără voia noastră, dar s-au făcut.

Și atunci, legînd chestiunea încercării de apropiere de aceea a creării mijloacelor necesare pentru îndeplinirea condițiunilor armistițiului, eu îmi fac un punct de onoare din a le aduce la îndeplinire fără șovăire și cu toată hotărîrea.

*

Dar, ca să se poată îndeplini condițiunile armistițiului, se mai cere o condiție: muncă, muncă încordată; se cere chiar supramuncă.

Mă adresez, în primul rînd, de aici, lucrătorilor, pentru care am cele mai bune intenții, ale căror griji le cunosc în amănunt și pe care socotesc că în bună parte voi reuși să le înlătur. Dar trebuie să-și dea osteneala și ei să se ajute.

Dacă nu vor lucra în fabrici ca albinele în roial lor, ca furnicile în furnicare, noi nu vom putea face mare lucru. Plimbările lor pe străzi în momentul în care trebuie să lucreze în fabrici strică și lor, strică și țării.

Așa încât, din locul în care mă găsesc, le fac rugămintea caldă să intre în rolul lor, să-și facă datoria lor, aşa cum mi-o fac eu la vîrsta la care aveam dreptul la liniște, eu care mi-am făcut datoria în viață și care n-am ezitat să viu și acum să mi-o fac, chiar dacă aș ieși strivit, dacă aș ieși învins din această încercare. Fără înțelegerea aceasta a situației, din partea lucrătorilor, greutățile noastre sănătățile aproape de neînvins.

*

În ce privește programul de lucru al guvernului, mi-am înșușit programul pe care cele patru partide din guvernarea trecută l-au stabilit de comun acord. De altfel, guvernarea mea nu este decât o continuare a celeilalte guvernări, în sensul că, în afară de două schimbări, întreg guvernul trecut face parte și din actualul cabinet.

Am spus că mi-am înșușit în întregime programul. La acest program am adăugat însă cîteva puncte, fără de care n-aș fi convenit să accept președinția consiliului.

Am cerut să se restabilească în țară disciplina și ordinea, ordinea în toate locurile de muncă, ordinea în toată țara. Nu înțeleg să se mai vadă în fabrici ca lucrătorii, atunci cînd au o nemulțumire — pe care eu o înțeleg, căci poate să fie reală dar care se poate satisface pe căi legale — să înlăture, din proprie inițiativă, ei singuri, conducerea, prin acte ca acelea la care s-au dedat; o vom înlătura noi, cînd cererea lor va fi întemeiată și cînd vom dovedi că această conducere este vinovată.

De asemenea, nu înțeleg să se instaleze prefecti și primari tot prin intervenția acelora care se consideră că au dreptul și se substituie autorității legale, înlocuind pe reprezentanții acesteia cu oameni aleși de ei.

Am cerut un armistițiu în luptele dintre partide, în sistemul de acuzare împotriva membrilor guvernului, de presa aparținînd partidelor ce colaborează în guvern.

Am mai cerut suprimarea tuturor gărzilor armate și am cerut luarea imediată de măsuri în vederea pregătirii alegerilor comunale.

*

Am vorbit despre ordine și disciplină.

S-au interpretat aceste cuvinte în sensul că aceasta n-ar însemna decît o ducere din nou la tiranie.

Domnilor, țin să fac afirmația categorică: urăsc tirania, urăsc despotismul. Sînt partizan nînduplecăt al libertății; dar, în ce privește libertatea, fac o rezervă: libertatea nu înseamnă pentru unii totul și pentru alții nimic.

Înțeleg libertatea deopotrivă pentru toți.

S-a mers pînă acolo încât să mi se aducă învinuirea că sănătățile și reacționar, că sănătățile dușmanul democrației, că sănătățile continuator eventual al guvernării antonesciene, mie care nu fac de 15 ani decît să lupt cu cea mai îndîrjită hotărîre împotriva tuturor încercărilor de dictatură.

*

În esență, domnilor, acestea sănătățile lucrurile la care m-am gîndit înainte de a veni la președinția Consiliului. Vi le-am adus și la cunoștința dumneavoastră. Doresc de acum încolo să păstreze cu dumneavoastră contactul cel mai strîns. Sînt hotărît ca în scurtă vreme să găsesc mijloacele cele mai po-

trivite pentru ca în orice moment fiecare să-și poată trage informații despre toate lucrările care se petrec în stat, fără ca să mai fie ca astăzi acest sistem informatic nenorocit de a se da în diferitele ziare, în aceeași zi, informații deosebite asupra aceleiași chestiuni, pe care apoi, a doua zi, gazetele respective să fie nevoie să le dezmintă.

N-are nimic de cîștigat presa dacă unii din slujitorii ei, cîteodată din exces de zel numai, depășesc măsura publicînd cu un moment mai de vreme informații necontrolate. Fac apel la dumneavoastră — și vă rog să faceți să se audă glasul meu cît mai departe de presă, — că în interesul prestigiului ei și în interesul prestigiului statului este nevoie ca aşa cum se scrie în presa noastră, într-o parte din presa noastră, să nu se mai scrie. Se abuzează. Sînt lucruri care mărturisesc că pe mine ca român mă fac adeseori să fiu îndurerat și să zic că este o fericire că limba noastră nu este atît de cunoscută peste hotare ca să dea posibilitatea să se cunoască lucruri ca acelea care s-au scris uneori.

Îmi exprim încă o dată dorința ca în viitor să păstrăm cele mai strînse raporturi și vă rog să contați pe mine ca pe un adevărat prieten.

■ „Scînteia“, an I, nr. 79 din 9 decembrie 1944, p. 5.

1026

1944 decembrie 6. Scrisoare de mulțumire pentru comportamentul medicilor militari români în localitatea Mezőcsát (Ungaria).

Mezőcsát nagyközség elöljáróságától
4694/1944

Községi bizonyítvány

Mely szerint elöljáróságunk ezennel hivatalosan bizonyítja, hogy a „Koszti“ nevű Román Katonai Parancsnokság ellen, mely 1944. évi nov. 20 — ától dec. hó-ig tartózkodott községünkben — semmiféle panasz nem merült fel.

Elöljáróságunk egyben köszönetét fejezi ki azon figyelmességről, hogy a román korházban minden helybeli és vidéki betegeket és sebesültet a legnagyobb lelkismerettel iparkodtak gyógykezelni és megoperálni.

Mezőcsát, 1944, december hó, 6.

Jegyző
<indescifrabil>

Bíró,
<indescifrabil>

■ Arhivele Ministerului Apărării Naționale, fond Marele Stat Major, Serviciul cultural, dosar nr. 295, 1944—1945, f. 528.

Din partea conducerii comunei

Mezőcsát

4694/1944

Certificat comunal,

Prin care conducerea noastră certifică oficial că împotriva Comandamentului militar român cu numele "Koszti", care de la 20 noiembrie la 1 decembrie 1944 s-a aflat în comuna noastră, nu au existat nici un fel de plângeri.

Cu această ocazie conducerea noastră aduce mulțumiri pentru atenția acordată în spitalul român fiecărui bolnav și rănit localnic sau străin, care au fost îngrijiți și operați cu cea mai mare conștiință.

Mezőcsát, 6 decembrie, 1944

Notar,
(indescifrabil)

Primar,
(indescifrabil)

1027

1944 decembrie 7. Scrisoare prin care autoritățile comunei Tiszavárkony (Ungaria) mulțumesc militarilor români pentru ajutorul dat populației locale în ceea ce privește aprovizionarea cu hrană și asigurarea sanitară.

A 19 hidász század parancsnokságának

Tiszavárkony község elöljárósága úgy a maga, mint a polgárság nevében hálás köszönetét fejezi ki azon sok jóért, melyben a 19 hidász század által részesült.

Ezen csapatok a megszállás óta erkölcsi tekintetben a szeretetünket és bizalmunkat éredemelték.

Köszönetet kell mondanunk a parancsnokságnak különösen azért a jóságáért, hogy a harcok által megrongált malmunkat kijavítva, újból üzembe helyezte és lakosságunkat kenyérhez juttatva az éhségtől szabadította meg.

A legnagyobb hálával kell adózunk a doktor úrnak, aki éjjel — nappal készséggel állt a beteg polgárok vizsgálatára, és betegeink minden ellen-szolgáltatás nélkül orvossággal ellátva egészségüket vissza nyerhették.

Vallásérkölcsi tekintetben is példát mutatott lakosságunknak, mert az istentiszteleten tömegesen jelentek meg és volt, aki a mise alatt a hívekkel közösen áldozott.

334

Ezek után a polgárság és a katonaság között kölcsönös megbecsülés jött létre már a lakosságunk a román katonasággal bizalommal és testvéri együttértéssel beszélget, nem pedig elmenekül tőle.

Ezen viszony kiépítésében a legnagyob része volt a parancsnok százados úrnak, aki megjelenésekor kijelentette, hogy a lakosságnak attya akar lenni, és arra kért, hogy minden legyünk engedelmes gyermeket. A szeretet után igyekeztünk a néma igéretet tettekkel beváltani.

Ezen levelünkkel a százados csapata iranti tiszteletünket fejezzük ki és igérjük, hogy a jövőben a kölcsön szeretettel még jobban ki fogjuk mélyíteni.

Magunkat és községünköt a százados úr pártfogásába ajánlva maradunk kíválló tisztelettel.

Tiszavárkony, 1944, dec. 7

Pleb, egyhközi
elnöke
<indescifrabil>

Egyhköz
jegyző
<indescifrabil>

Közs. bíró
<indescifrabil>

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond Marele Stat Major, Serviciul cultural, dosar nr. 296/1944 – 1945, f. 390.

Comandamentul companiei 19 pontonieri

Conducerea comunei Tiszavárkony mulțumește cu recunoștință atât în numele nostru, cât și în numele cetățenilor săi Companiei 19 pontonieri pentru tot binele de care a avut parte.

Încă de la sosire, aceste unități au cîștigat din punct de vedere moral dragostea și încrederea noastră.

Trebuie să transmitem mulțumiri comandamentului în special pentru bunătatea de a ne fi reparat și pus în funcțiune din nou moara avariată în timpul luptelor, astfel încât a salvat de foamete populația comunei, care a putut avea pînă.

Sîntem datori cea mai mare recunoștință domnului doctor care ziua și noaptea a fost gata să-i consulte pe cetățenii bolnavi fără recompensă, dîndu-le și medicamente ca să-și recapete sănătatea.

Și din punctul de vedere al eticii religioase au dat exemplu locuitorilor comunei noastre deoarece au participat în masă la slujbele religioase și au fost printre ei și cei care în timpul liturghiei s-au împărtășit împreună cu credințioșii.

După acestea cetățenii și soldații și-au arătat respect reciproc, populația se adreseză militarilor români cu încredere și înțelegere frătească, nu mai fuge de ei.

În formarea acestor relații rolul cel mai important l-a jucat comandanțul companiei care încă de la sosire a declarat că dorește să fie un părinte față de populație și ne-a cerut ca întotdeauna să-i fim copii ascultători. După dragostea (care ni s-a arătat) ne-am străduit să dovedim promisiunea noastă nerostită prin fapte.

Prin această scrisoare, dorim să ne arătăm recunoștința față de unitățile companiei și promitem că pe viitor vom adânci și mai mult prietenia reciprocă.

Punându-ne pe noi și comunitatea noastră sub protecția comandantului companiei, rămnem cu deosebit respect.

Tiszavárkony, 1944, 7 decembrie

Paroh, șeful bisericii,

<indescifrabil>

Notarul

bisericii,

<indescifrabil>

Primar,

<indescifrabil>

1028

1944 decembrie 8. Raport conRAINFORMATIV al Armatei 4 române relativ la starea de spirit a populației din localitățile ungare eliberate de trupele române.

Armata 4

Stat major

Secția a II-a

Nr. 362 678 din 8 decembrie 1944

Armata 4

către

Secția a II-a

Raport conRAINFORMATIV pentru ziua de 8 decembrie 1944

I. Starea de spirit în armată

Este satisfăcătoare.

II. Starea de spirit a populației civile

Populația maghiară este resemnată, abținându-se de la orice manifestări. A rămas surprinsă de modul civilizat de comportare al armatei române. Mulți se arată ostili actualului guvern maghiar, partizan al războiului.

III. Diverse

Corpul 2 armată raportează că la 5 decembrie, ora 10, pe cind coloana hipo a Spitalului 22 campanie se deplasa din Nyiregyháza la Rakamaz a primit focuri de arme de la un mic grup de case.

Cu această ocazie soldatul David Florea a fost lovit mortal.

Investigațiunile făcute pe loc de către comandantul coloanei au rămas fără rezultat.

Este probabil să fi fost o acțiune de partizani.

Din ordin,

Şeful de stat major,
General N. Dragomir

Pentru Șeful Secției a II-a,
Locotenent-colonel L. Pop

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 4, dosar nr. 312, f. 183.

1029

1944 decembrie 9, Bucureşti. Telegramă a reprezentantului S.U.A. la Bucureşti, Burton Y. Berry, ~~continead rezumatul unei con vorbiri avute cu Iuliu Maniu privind aplicarea armistițiului și rolul Comisiei Aliate de Control pentru România.~~ ^{de la Bucureşti}

in legătură cu hotărârile Aliatelor privind România

Bucharest via Army
Dated: December 9, 1944
Received: 9:45 p.m.

Secretary of State,

Washington

52, December 9, 7 p.m.

A few days ago Maniu told Le Rougetel my British colleague that if the British Government wished that Rumania cast her lot with the Soviets rather than with the Anglo-Saxon powers, in case a decision become necessary, he would quite understand the position but he would be grateful to receive an indication to that effect. In transmitting this statement to British Foreign Office, Le Rougetel said he was convinced Maniu was genuinely seeking guidance and suggested this inquiry could be used as a prop upon which to convey a message to Maniu.

Last evening with me Maniu developed more fully the same thought. He said if he had known the Soviets were to be given a free hand in application of armistice terms he would not have advised the King to sign the armistice. He argued that his pressure and the Rumanian action which resulted from it had actually advanced the Focșani—Galatz line, which might have been held a long time, to the very gates of Budapest.

He told of an approach made to him by Molotov a year ago regarding future relationship between Rumania and the Soviet Union and explained that because of his loyalty to the democratic powers he had not accepted his approach. He was convinced at that time that the democratic powers would preserve an independent and sovereign Rumania. Everything today however indicated that this was not the intention of those powers. On the contrary it appeared that Soviet Russia was deliberately planning to com-

munize Rumania while the democratic powers silently watched. To support his point he cited such examples as the installing of Hungarian communists in administrative positions in northern Transylvania; the steadily advancing Soviet colonizing of Constantza; and the recent request of Malinovsky that the whole of the four Rumanian counties in Transylvania which were divided between Rumania and Hungary by the Vienna Diktat be turned over to Soviet and Hungarian administration.

With considerable emotion Maniu asked if America and Great Britain wished Rumania to become a part of the Soviet Union. "If so please advise me accordingly for this can be easily arranged and even today late as it is I can arrange it to the better advantage to Rumania than can the Rumanian Communists." Then he repeated that if it were our intention to abandon Rumania we owed him the obligation of telling him so and he owed the Rumanian people the obligation of securing the best possible terms for them.

I told Maniu that as far as I knew the statement made by Molotov last spring and the articles of the armistice indicated that the three principal Allies expected Rumania to be an independent and sovereign state.

The Department well knows that Maniu has stood out boldly as a champion of pro-Allied action and sentiment in Rumania even during the dark days of the Antonescu dictatorship. He has an enormous political following in the country and I believe the respect in which all Rumanians hold him eclipses that held for any other Rumanian. Because of what he has been and what he is it seems important that he be preserved from slipping into sharing the general conviction that the dissolution of the Rumanian state is now in progress. In view of the foregoing I suggest that any message from which Maniu could take hear would be timely.

Berry

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme S.U.A., r. 630, c. 767-769; The National Archives of the United States, Washington D.C., General Records of the Department of State (R.G. 59) No. 871.01/12-944.

Secretarului de stat
Washington
52, decembrie 9, 7 p.m.

Acum cîteva zile, Maniu i-a spus colegului meu britanic, Le Rougetel, că dacă guvernul britanic dorește ca România să-și ~~incerce nouacul să~~ sovieticiul mai degrabă decît să pună puterile anglo-saxone, în caz că o hotărîre se impune, el va înțelege pe deplin situația, dar ar fi recunoscător să primească un indiciu în acest sens. Transmitînd această declarație Foreign Office-ului, Le Rougetel a afirmat că el este convins că Maniu în mod sincer aștepta o orientare și propunea ca aceste informații să poată fi folosite drept bază pentru a-i se transmite un mesaj lui Maniu.

Aseară, cu mine însă, Maniu a dezvoltat mult mai complet aceeași idee. El a spus că dacă ar fi știut că sovieticii li se va da mînă liberă în aplicarea armistițiului el nu l-ar fi sfătuit pe rege să semneze armistițiul. El a

susținut că insistențele sale și acțiunea română care a rezultat din aceasta a împins de fapt linia Focșani – Galați – care ar fi putut fi menținută încă mult timp – chiar pînă la porțile Budapestei.

El mi-a vorbit despre o propunere făcută lui de Molotov acum un an, referitoare la relațiile dintre România și Uniunea Sovietică, și a explicat că datorită loialității lui față de puterile democratice el nu primise această propunere. În acea vreme el era convins că puterile democratice vor menține România independentă și suverană. Cu toate acestea, totul indică astăzi că nu aceasta a fost intenția acestor puteri. Din contră, se pare că Rusia sovietică a proiectat în mod deliberat să facă din România o țară comună, în timp ce puterile democratice priveau în liniște. Pentru a-și sprijini opinia, el a citat exemple ca: instalarea comuniștilor unguri în funcții administrative în nordul Transilvaniei; progresele înregistrate de sovietici în colonizarea Constanței; și cererea recentă a lui Malinovski ca toate cele patru regiuni românești din Transilvania care au fost împărțite între România și Ungaria prin Dictatul de la Viena, să fie date sub administrație sovietică și ungără.

Cu o emoție deosebită Maniu a întrebat dacă America și Marea Britanie doreau ca România să devină o parte a Uniunii Sovietice. „Dacă asta se dorește, sfătuți-mă în consecință, întrucât ~~aceasta poate fi ușor aranjată spre un avantaj mai mare~~ pentru România decât o pot face comuniștii români”. Apoi el a repetat că dacă intenția noastră este de a abandona România, noi avem obligația să i-o spunem, iar el dătorează poporului român obligația să-i asigure cele mai bune condiții.

I-am spus lui Maniu că, după cîte știam eu, declarația lui Molotov din primăvara trecută și articolele din armistițiul arătau că cei trei principali aliați anticipau ca România să fie un stat independent și suveran.

Departamentul știe foarte bine că Maniu s-a distins ca un curajos campion al acțiunilor și sentimentelor proaliate din România chiar și în zilele sumbre ale dictaturii lui Antonescu. El are un mare număr de adepti politici în țară și eu cred că respectul pe care-l au toți români pentru el umbrește pe acela avut pentru oricare alt român. Pentru ceea ce a fost el și pentru ceea ce este, pare important ca el să fie ferit să alunecă spre a împărtăși convingerea generală că dizolvarea statului român este în prezent în curs. Avînd în vedere cele de mai sus, sunt de părere că orice mesaj de care Maniu ar putea lua cunoștință ar fi oportun.

Berry

1030

1944 decembrie 10. Textul cuvintării rostite la radio de către generalul de corp de armătă adjutant Nicolae Rădescu, președintele Consiliului de Miniștri, prin care cheamă masele la ordine.

Dl general de corp de armătă adjutant Nicolae Rădescu, președintele Consiliului de Miniștri, s-a adresat astăzi țării, rostind la posturile de radio următoarea cuvîntare:

„Am cerut să vin astăzi în fața microfonului, pentru cîteva minute, pe de o parte ca să exprim întreaga mea gratitudine presei pentru înțelegerea pe care a arătat-o în comentarea declarațiilor făcute de mine cu patru zile în urmă.

Unitatea de vederi în judecata ce s-a făcut programului pe care am arătat că voi să-mi întemeiez guvernarea este de natură să mă încurajeze în drumul pe care am pornit și să dea întregului guvern încrederea în acțiunea pe care intenționează să o desfășoare.

Pe de altă parte, am voit să-mi manifest mișinirea pe care am simțit-o din pricina că o parte din acei la care am făcut apel să arate cumințenie în felul de a-și exprima doleanțele, atunci cînd au de făcut revendicări, se pare că nu m-au înțeles sau nu au voit să mă înțeleagă.

Fapte regretabile, încercări de dezordine semnalate în unele puncte ale țării, sănătatea să lase impresia că apelul pornit din cel mai curat cuget și dintr-o mare dorință de bine n-a avut în rîndurile tuturor muncitorilor răsunetul care s-ar fi cuvenit. Lucru cu atît mai mult de neînțeles, cu cît în aplanarea conflictului de la Eforia Spitalelor civile s-a putut face cu prisosință dovada că atunci cînd se ivesc neînțelegeri între salariați și conducere ajungerea la un deplin acord este cu puțință, fără să fie nevoie să se producă tulburări sau să se recurgă la acte de violență.

Pentru ce atunci unii muncitori să nesocotească sfaturile ce li se dă și să-și închipuie că numai răzvrătindu-se pot să capete satisfacerea drepturilor pe care și le cred neluate în seamă și să nu înțeleagă că ele pot fi aduse ușor la îndeplinire urmîndu-se căile legale ce le sănătate puse la îndemînă?

Fac mărturisirea pornită din cea mai adîncă convingere că este de departe de mine orice gînd de a recurge la vreo măsură de represiune împotriva cuiva și că n-am mai mare dorință decît ca niciodată în timpul guvernării mele să nu fiu constrîns la un asemenea gest, guvernul în fruntea căruia mă găsesc fiind însuflețit numai de gînduri bune pentru întregul nostru neam.

Mă întreb însă: cum ar putea fi îndeplinită o astfel de dorință, dacă se aruncă piedici în calea gîndurilor noastre de bine?

Cînd eu nu-mi crut sub nici o formă odihna ca să încerc să înlătur cel puțin în parte relele adînci de care suferim, îmi poate aduce cineva învinuire dacă astăzi voi pune și mai apăsat accent pe hotărîrea de a nu îngădui să fiu împiedicat de la treabă în folosul țării, eu și toți acei care înțeleg să facă la fel cu mine?

Ca lucrurile să poată fi îndrumate spre îndreptare este nevoie de liniște, de ordine, de păstrarea neșirbită a autorității de stat. Fără aceasta, orice trudă este zadarnică, iar țara în mod fatal este împinsă la destrămare, lucru pe care eu sănătate să-l împiedic cu orice preț, atît timp cît îmi sănătate lăsate în mînă frînele conducerii țării.

Nu este vorba de vreun gînd de amenințare și nici n-aș vrea să se dea alt înțeles, decît acel pe care eu îl am în minte cînd pronunț cuvintele de „ordine” sau „autoritate de stat”.

Prin „ordine” înțeleg apărarea celor mulți și dornici de muncă împotriva celor ce încearcă să-i tulbure.

Iar cînd vorbesc de „autoritate” nu înțeleg abuzul de putere, în sensul de folosință personală, ca să mă fac temut; în sensul de stăpînire tiranică... Nu. De departe de mine astfel de gînduri, al căror necruțător dușman am fost o viață întreagă.

Total pentru mine se rezumă într-o frază: împiedicarea de a se aluneca pe calea dezmatățului, spre a nu se ajunge la o situație tot așa de apăsată și primejdiașă ca și sub despotism.

Eu și colaboratorii mei înțelegem să ne punem în slujba țării, în slujba poporului, fără nici un gînd de folos pentru noi. Ne dăruim toată vлага și toată priceperea pentru ca mai bine să le fie tuturor. Dar cerem, pretindem să ni se lase liniștea și timpul de care avem nevoie, ca să ne îndeplinim datoria.

În cele cîteva zile de cînd noua guvernare a fost înscăunată, orice om dezbrăcat de patimă și-a putut da seama că încercăm să ne facem datoria de slujitorii ai poporului, pentru ale cărui năzuințe sănsem hotărîți să luptăm.

Este o descurajare pentru noi să ne vedem împiedicați în rosturile noastre, iar din partea celor ce ne pricinuiesc descurajarea este lipsă de dragoste pentru țară și neam.

Nu voim nimic pentru noi. Ne dăruim, cu mulțumire și fără șovăire binelui obștesc, ideii de libertate, cîștigului cauzei democratice înțelepte. Iar dacă așa este, nu poate fi îngăduit ca din pricina unui restrîns număr de neînțelegători, întreaga obște românească să fie împiedicată să-și găsească drumul spre mai bine.

Din ziua de 23 August, în care, prin hotărîrea mîntuitoare a regelui și acțiunea bărbătească a armatei și unui mânunchi de patrioți, România a reluat drumul politiciei tradiționale în mijlocul alianțelor sale firești, s-a căutat o înțelegere între toate forțele democratice, care au pricinuit și colaborat la acest act istoric.

Astăzi, cînd această înțelegere s-a închegat sub forma actualului guvern care încearcă să vindece rănilor adînci pricinuite sub tirania unor trădători de neam, nimănui nu-i poate fi iertat să se...¹.

Pentru rege, pentru o Românie liberă și democratică, pentru mai binele tuturor și alături de glorioșii noștri aliați, cu Dumnezeu așezat de-a curmezișul încercării.

Iar dacă totuși s-ar merge mai departe pe drumul acelor de răzvrătire, pe care noi nu le-am putea stăvili, se ajunge, fără îndoială, la destrămarea țării și la prăbușirea statului.

Menirea guvernului, în fruntea căruia am cinstea să mă găsesc, este de a înlătura această primejdie.

Pentru aceasta, din acest loc de covîrșitoare răspundere ce mi-a fost încredințat în cea mai grea clipă a istoriei noastre, chem la datorie întreg neamul românesc, cerîndu-i să ne dea sprijinul întreg și neprecupeștit, ca să ne putem împlini datoria.

Toți, fără nici o deosebire, să pună umărul alături de noi, pentru ridicarea și mîntuirea țării.

Pentru rege, pentru o Românie liberă și democratică, pentru mai binele tuturor și alături de glorioșii noștri aliați, cu Dumnezeu înainte.

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Presă internă, dosar nr. 4/1944, f. 29-35.

¹ Text îlizibil în original.

1944 decembrie 10. Informare asupra operațiilor purtate de corpurile 4 și 7 armată în interval 28 octombrie — 9 decembrie 1944.

Armata 1
Stat major
Secția a III-a

Nr. 44 681
din 10 decembrie 1944
Armata 1
către . . . 1

Cu onoare se trimite în copie pentru știință dv. bilanțul operațiunilor Corpului 4 armată și Corpului 7 armată de la trecerea Tisei (28 octombrie 1944) și pînă la 9 decembrie 1944, bilanț inserat sub capitolul D din raportul operativ de seară către Marele Stat Major al Armatei 1, nr. 44 661 din 9 decembrie 1944.

Din ordin,
Şeful de stat major Armata 1,
General Damian Rașcu

D. *Bilanțul operațiunilor în cadrul Armatei 1 de la trecerea Tisei și pînă azi 9 decembrie 1944*

a) *Corpul 7 armată (28 octombrie — 9 decembrie 1944)* :

În fața unui inamic îndîrjit și dotat cu multe mijloace blindate, care a încercat să-și apere terenul dintre Tisa și Dunăre, Corpul 7 armată (cu Divizia 19 infanterie, Divizia 2 infanterie și Divizia 9 cavalerie), începînd de la 28 octombrie — de cînd a trecut Tisa — și pînă la 30 noiembrie, timp de mai bine de o lună, pe o vreme de toamnă cu ploi neîntrerupte și pe drumuri desfundate, a atacat continuu, ziua ca și noaptea, străpungînd și răsturnînd toate rezistențele succesive inamice din cale, pe o adîncime de peste 100 km.

Ajungînd în fața capului de pod inamic care încjoară cu poziții successive capitala maghiară, Corpul 7 armată — după noi pregătiri — a reluat atacul în ziua de 5 decembrie, alături de marile unități sovietice vecine.

Pătrunzînd prin lupte foarte grele masivul păduros Gödöllö—Isaszeg de la est de Budapesta, Corpul 7 armată continuă astăzi atacul chiar în direcția centrului capitalei Ungariei, înscriind astfel pentru a doua oară în istorie, după un sfert de veac de la 1919, cînd trupele române au pătruns în Budapesta, aceleași pagini de glorie.

b) *Corpul 4 armată (9 noiembrie — 9 decembrie 1944)* :

Divizia 2 munte și Divizia 3 munte, după exact o lună de cînd au trecut Tisa (9 noiembrie), operînd mai întîi sub ordinele directe ale comandamentelor sovietice și apoi întrunite sub comanda Corpului 4 armată (21 noiembrie), alături de marile unități sovietice vecine, au luptat zi și noapte, fără răgaz, contra unui inamic foarte îndîrjit.

¹ Lipsă în text.

Trecînd peste lipsuri și greutăți materiale de nebănuit au reușit totușii să arunce forțele inamice la 30 km dincolo de Tisa și să pătrundă apoi adînc în masivul păduros și muntos Bükk, pe care se sprijină flancul stîng al forțelor inamice din Ungaria.

Astăzi, Corpul 4 armată (cu Divizia 2 munte și Divizia 3 munte) continuă atacul în interiorul masivului Bükk, pe vreme de iarnă, într-un teren foarte accidentat și păduros, contra inamicului care, primind noi încărcări, luptă și mai îndîrjit.

c) În ansamblu, în operațiunile marilor unități ale Armatei 1 succesele importante arătate mai sus au fost plătite cu pierderi foarte grele din partea trupelor noastre, dar ele au dus și la capturarea a peste 4 000 prizonieri inamici, în afară de morții numeroși pe care i-a lăsat pe teren și răniții pe care a reușit să-i ridice.

Astăzi, Corpul 7 armată și Corpul 4 armată, separate la peste 100 km între ele, continuă cu energie ofensiva, concurînd tocmai la atacul asupra celor doi umeri (Budapesta și masivul Bükk) ai apărării Ungariei, dintre Dunăre și frontieră slovacă.

Comandantul Armatei 1,
General de corp de armată Nicolae Macici

Pentru conformitate,
Şeful Secției a III-a,
Locotenent-colonel D. Panaiteșcu

Comunicat :

tuturor marilor unități
tuturor secțiilor, comandanților de arme și
servicii din comandamentul Armatei 1.

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 1, dosar nr. 291, f. 286—287.

1032

1944 decembrie 10—11. Rezoluția ședinței Sfatului Partidului Social-Democrat din România care se pronunță pentru aderarea la Frontul Național-Democratic.

Rezoluție

Sfatul Partidului Social-Democrat din România, ținut în zilele de 10 și 11 decembrie 1944 la București, analizînd situația politică și îndeosebi sarcinile ce se pun clasei muncitoare în împrejurările de astăzi, constată că

această situație necesită un efort comun al partidelor muncitorești în cadrul F.U.M. și Frontul Național-Democrat, pentru distrugerea rămășițelor fasciste care mai stăruie în țara noastră și pentru democratizarea desăvîrșită a vieții politice și economice a țării.

Scopul imediat pentru care luptă Partidul Social-Democrat este realizarea unei democrații reale în România, scop care nu poate fi atins decât numai dacă Frontul Unic Muncitorești rămîne puternic și o realitate de nedistrus.

În această privință se cere ca ambele partide muncitorești: P.S.D. și P.C. să creeze condițiunile unei colaborări cât mai sincere atât pe teren politic cât și sindical, înlăturîndu-se toate piedicile ce mai stau în calea acestei colaborări, care trebuie să fie sinceră și loială, aplicîndu-se de jos în sus și de sus în jos.

P.S.D., pe baza Platformei F.U.M., invită în F.N.D. toate organizațiunile progresiste și sincer democratice, doritoare a contribui la democratizarea vieții de stat.

Sfatul P.S.D. vede în unitatea sindicală piatra de încercare pentru realizarea unității de acțiune a clasei muncitoare, prin colaborarea sinceră și loială a partidelor muncitorești, și îndrumă membrii Partidului Social-Democrat să activeze cu toate puterile în spiritul unității sindicale. Democrația muncitorească trebuie în acest scop aplicată în înțelesul ei real și nu numai formal.

Sfatul P.S.D. cere guvernului actual o activitate pozitivă în favoarea maselor populare. Cere de la actualul guvern să facă neîntîrziat epurarea elementelor hitleriste și profasciste din aparatul de stat și întreprinderile particulare. Cere democratizarea statului și a armatei. Cere măsuri drastice de reprimare a speculei și pedepsire a sabotorilor. Cere o sinceră și loială îndeplinire a clauzelor armistițiului față de aliații noștri și continuarea hotărîstă a războiului de distrugere a hitlerismului.

Sfatul P.S.D. stabilind linia politică și organizatorică a partidului, ea devine obligatorie pentru toți membrii săi, P.S.D. fiind un partid al clasei muncitoare, toată activitatea sa trebuie să se desfășoare în direcția apărării intereselor economice, politice și sociale ale maselor muncitorești și țărănești.

P.S.D. se va strădui să alăture proletariatului, în lupta sa pentru democrație și socialism, toate elementele muncitoare de la orașe și sate, care deși nu fac parte din proletariat, își bazează existența pe munca lor proprie și suferă sub regimul de exploatare economică, asuprirea politică și mizeria morală a societății actuale.

Sfatul P.S.D. cere tuturor socialistilor să-și concentreze toate străduințele pentru întărirea și largirea organizațiilor Partidului Social-Democrat, atât în interesul partidului cât și în cel al țării, pentru ca astfel să întărim și să consolidăm F.U.M., prin înmânunchierea tuturor forțelor clasei muncitoare.

■ „România liberă”, an II, nr. 117 din 14 decembrie 1944, p. 4.

1944 decembrie 10 și 11. Telegrame trimise de Sfatul Partidului Social-Democrat din România, publicate în ziarul „Scînteaia“.

Domnului Franklin Delano Roosevelt,
președintele S.U.A.

Casa Albă
Washington

Reunit în ziua de 10 decembrie 1944 în București, sfatul Partidului Social-Democrat din România trimite președintelui Uniunii Republicilor Democratice Americane expresia recunoaștinței muncitorimii românești pentru sprijinul dat de armatele Statelor Unite luptei pentru descătușarea Europei de sub sclavia hitleristă.

România, emancipată prin actul istoric de la 23 August 1944 de sub dictat fascist, se integrează sincer și pentru totdeauna marii familii a Națiunilor Unite și libere.

Sfatul Partidului Social-Democrat
din România

Domnului Winston Churchill

Downing street
Londra

Reunit în ziua de 10 decembrie 1944 în București, Sfatul Partidului Social-Democrat din România trimite guvernului Majestății sale britanice și dvs. expresia recunoaștinței muncitorimii românești pentru sprijinul dat de armatele Marii Britanii luptei pentru descătușarea Europei de sub tirania hitleristă.

Emancipată prin actul istoric de la 23 August 1944 de sub dictatura fascistă, România democratică se integrează sincer și pentru totdeauna marii familii a Națiunilor Unite și libere.

Sfatul Partidului Social-Democrat
din România

Domnului General de Gaulle,
șeful guvernului provizoriu al Franței eliberate

Sfatul Partidului Social-Democrat din România, întrunit în București în zilele de 10 și 11 decembrie 1944, își îndreaptă gîndul spre Franța republicană și democratică, eliberată de sub tirania hitleristă, împotriva căreia poporul francez a luptat cu atîta eroism și a dat atîtea jertfe.

Trăiască Franța liberă !

Sfatul Partidului Social-Democrat
din România

Congresului Partidului Laburist

Sfatul Partidului Social-Democrat din România, întrunit la 10 și 11 decembrie 1944, trimite salutul său Congresului Partidului Laburist, îi urează succes în lucrările sale și își exprimă speranța că în curînd vor fi reluate relațiile internaționale între partidele socialiste.

Președinte,
Const. Titel Petrescu

Comitetului Central al Partidului Comunist din România

Sfatul Partidului Social-Democrat din România, ținut în București în zilele de 10 și 11 decembrie, trimite un salut tovărășesc de solidaritate proletară Partidului Comunist cu care a dus în ilegalitate lupta pentru eliberarea țării de sub dictatura nazisto-antonesciană și alături de care, în Frontul Unic și în Frontul Național-Democrat, înțelege să acționeze pe bază de loialitate desăvîrșită, pentru democratizarea progresistă a țării, pentru apărarea și promovarea tuturor drepturilor muncitorești.

Trăiască unitatea de acțiune socialistă-comunistă.

■ „Scînteaia”, an I, nr. 84 din 14 decembrie 1944, p. 5.

1034

1944 decembrie 11. Hotărîrea Comisiei Aliate de Control privind reducerile de efective la trupele de grăniceri și jandarmi.

Domnule prim-ministru,

Am onoare a aduce la cunoștința domniei voastre următoarele: Comisia Interaliată de Control, cu adresa nr. V — 242 din 24 noiembrie și V — 243 din 25 noiembrie 1944, a cerut să se facă reduceri de efective și desființări de unități la trupele de grăniceri și de jandarmi, fixîndu-se totodată anumite efective care nu se pot depăși.

Marele Stat Major, cu nr. 683 077 din 28 noiembrie a.c., a intervenit către domnul președinte al Consiliului de Miniștri, arătînd că efectivele și organizarea fixată de Comisia de control nu sunt suficiente față de situația actuală și pentru nevoile de pază a frontierelor.

Personal sănătate de acord cu opinia Marelui Stat Major că Jandarmeria și Corpul grănicerilor, cu reducerile suferite, nu ar putea satisface cerințele impuse mai ales de situația tulbure prin care trecem.

346

Întrucît datele fixate de Comisia de control pentru trecerea la organizarea și efectivele fixate se apropie (20—26 decembrie a.c.), vă rugăm să binevoiți a dispune să ni se comunice hotărîrea domniei voastre.

Primiți, vă rog domnule prim-ministru, asigurarea înaltei mele considerațiuni.

General Negulescu

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 333, dosar nr. 31, f. 30.

1035

1944 decembrie 11. Declarație a reprezentanților comunei Abony (Ungaria) prin care se elogiază comportamentul militarilor români care au luptat pentru eliberarea localității.

Abony község előljárósága

Nyilatkozat

Alulirottak Abony község közönsége és előljárósága nevében a román hadsereg Abony községen tartozkodó tisztjeire és legénységeire vonatkozólag az alábbi nyilatkozatot tesszük.:

Abony községen a román hadsereg tisztjei és legénységei a magyar lakóssággal szemben a legmesszebbmenő jóindulatot tanúsították. A közönség megszerette a román katonaságot, és nem mint ellenséget, hanem mint barátot ismerte meg.

Abony községen a román katonaság és parancsnokság közbenjárásával a villanyüzemet működésbe tudtuk helyezni. Az útak rendbehozatalával és a belső rend fenntartásával nagy szolgálatot tettek községünknek. A román katonaság viselkedése egy kultur nemzet fiaihoz illő volt. A román katonaság viselkedése ellen a község lakói köréből panasz nem merült fel, ső maga a lakósság volt az, aki a szivébe zárta és megszerette őket.

Mi is, akik az előljáróság részéről közvetlenül érintkeztünk a román katonai hatóságokkal, lépten nyomon azt tapasztaltuk, hogy a román katona nem ellenségünk, hanem barátunk és jóakarónk. A helyi katonai és polgári hatóságok teljes egyetértésben dolgoztak egymással és a község soka köszönhet a rend és fegyelem fenntartásáért.

Fentieket összegezve kijelentjük, hogy az általunk megismert kulturált román hadsereg a magyar lakósság szeretetét, megbecsülését és háláját érdelmelte ki.

Abony, 1944 decembrie 11

Jegyző

<indescifrabil>

s. Jegyző

[Csonka József]

főjegyző

[Rudai]

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond Marele Stat Major, Serviciul cultural, dosar nr. 295, 1944–1945, f. 147–148.

Autoritățile comunale din Abony

Declarație

Subsemnații, în numele locuitorilor și autorităților comunale din Abony, facem următoarea declarație cu privire la ofițerii și trupa armatei române cantonați în comuna Abony:

În comuna Abony, ofițerii și trupa armatei române au manifestat față de populație cea mai mare bunăvoiță. Populația a ajuns să iubească ostașii români și să-i cunoască ca prieteni, nu ca dușmani.

Cu concursul armatei și comandamentului român am putut pune în stare de funcționare uzina electrică din comuna Abony. Prin amenajarea drumului și prin menținerea ordinii interne s-au făcut mari servicii comunei noastre. Conduita ostașilor români a fost demnă de fiilor unui popor de cultură.

Din partea locuitorilor comunei nu s-au făcut plângeri contra conduitelor ostașilor români, ba chiar populația a fost aceea care i-a îndrăgit și a ajuns să-i iubească.

Noi, care din partea reprezentanței comunale am avut contact direct cu autoritățile militare române, de asemenea, am constatat cu orice ocazie că ostașul român nu ne este dușman, ci prietenul și binevoitorul nostru. Autoritățile locale militare și civile au lucrat în deplină înțelegere, iar comuna poate mulțumi mult pentru menținerea ordinii și disciplinei.

Recapitulînd cele de mai sus, declarăm că armata română, civilizată, cunoscută de noi, a binemeritat dragostea, stima și recunoașterea populației maghiare.

Abony, la 11 decembrie 1944

Notar,

<indescifrabil>

Sub notar,

Csonka József

Prim notar

Rudai

1036

1944 decembrie 12. Anunț prin care se convoacă Congresul de constituire a Uniunilor Sindicale și se comunică ordinea de zi.

Convocare

Comisia de organizare a mișcării sindicale unite din România, pe baza rezoluției din ziua de 1 septembrie 1944, convoacă pentru zilele de 31 decembrie 1944, 1, 2 și 3 ianuarie 1945 la București în

Congres

toate sindicalele din țară pentru constituirea următoarelor Uniuni:

În ziua de 31 decembrie 1944 și 1 ianuarie 1945.

1. Uniunea salariaților C.F.R.
 2. Uniunea muncitorilor din industria fier-metal-chimie și sticlărie.
 3. Uniunea muncitorilor din industria îmbrăcăminte, textile și pieleerie.
 4. Uniunea salariaților de funcționari particulari.
 5. Uniunea muncitorilor din transporturi (porturi, tramvaie, căruțași, șoferi etc.)
 6. Uniunea muncitorilor grafici.
- În zilele de 2 și 3 ianuarie 1945:
7. Uniunea muncitorilor din industria minieră-petroliferă și gaz metan.
 8. Uniunea muncitorilor din industria lemnului, forestiere și construcții.
 9. Uniunea muncitorilor din fabricile de tutun și chibrituri (C.A.M.).
 10. Uniunea angajaților din uzinele comunale.
 11. Uniunea muncitorilor din industria alimentară.

Ordinea de zi

1. Constituirea biroului și alegerea comisiunilor.
2. Rapoarte.
3. Hotărîrea de constituire a uniunii și votarea statutului.
4. Alegerea comitetului și comisiei de cenzori a uniunii.
5. Situația economică.
6. Alegerea delegaților pentru congresul sindical.

Reprezentarea sindicatelor la congres se va face prin delegați, în proporție cu numărul membrilor lor, la curent cu plata cotizațiilor vărsate comisiei de organizare pînă în ziua congresului.

Delegații se vor alege în adunări generale în spiritul Frontului Unic Muncitoresc, după cum urmează:

Fiecare sindicat constituit în cadrul mișcării sindicale unite va trimite la congres pînă la 100 membri, un delegat; pînă la 500 membri, 2 delegați; pînă la 1 500 membri, 5 delegați; iar de la 1 500 membri în sus, de fiecare 2 00 membri cîte un delegat.

Muncitorii care din diferite motive nu s-au putut pînă în prezent constitui în sindicate vor putea trimite, de asemenea, delegați la congres, în aceeași proporție ca și cei organizați, însă acești delegați nu vor avea drept de vot.

Un delegat poate avea mai multe mandate, însă nu mai mult de trei.

Delegații, pe cît e posibil, trebuie anunțați înainte Comisiei de organizare a mișcării sindicale unite din România, București, str. Calomfirescu, nr. 8.

Cheltuielile de participare la congres ale delegaților vor fi suportate de sindicalele respective.

Delegații au atîtea voturi cîți membri reprezintă la curent cu cota.

Comisia de organizare
a mișcării sindicale
unite din România

1944 decembrie 12. Manifest-program al Uniunii Democraților Ardeleni, publicat în ziarul „Scînteria“, în care cetățenii țării, fără deosebire de naționalitate, sănt îndemnați la luptă unită pentru libertate și dreptate socială.

Manifestul-program al Uniunii Democraților Ardeleni

În urma dictaturii legionaro-antonesciene, în urma cotropirii de către fascismul german, țara noastră a suferit enorm.

În urma exploatației fasciste a patriei noastre și în urma războiului de jaf și împilare, pornit de bestialul Hitler și trădătorul Antonescu împotriva Uniunii Sovietice, sute de mii de tineri și-au pierdut viața, alte sute de mii sănătatea, sute de mii de femei s-au văzut fără soți, sute de mii de copii au rămas fără adăpost.

Întreaga țară a fost sleită de resursele ei, în folosul fascismului obscurantist, hrăpăreț și asasin.

Cotropirea hitleristă ne-a adus războiul, bombardamentele, cartelele, „cozile“ și teroarea.

Cetățeni din Ardeal !

Pe lîngă durerile și problemele țării întregi, Ardealul își are propriile probleme și propriile-i dureri.

În 1940, în urma Dictatului nefast de la Viena, Transilvania și-a văzut trupul frînt în două.

În scopul obținerii a căi mai mult sănge pentru țelurile lui criminale, Hitler a scos Ardealul la mezat, promițînd groșilor partea de sud și agitînd în fața vătășeilor români partea de nord.

În acest timp, militanții hitleristi făceau stat în stat atît în România cît și în Ungaria.

Diabolica fiară a înselat în acest mod și pe unii și pe alții.

Poporul român și poporul maghiar au avut ocazia de a cunoaște, deopotrivă, perfidia fascistă.

Naziștii, reacționarii și șovinii au continuat și continuă, încă, asmuțirea popoarelor conlocuitoare, unul împotriva celuilalt.

Acești dușmani ai poporului periclitează astfel situația Ardealului și independența țării și împiedică dezvoltarea spre democrație și progres a poporului.

În timpul celor 4 ani de atotstăpînire hitleristo-horthystă și hitleristo-antonesciană, mii de cetățeni, dintre cei mai buni pentru popor, au fost surghiuniți în temnițe sau omorîți pe cîmpurile de bătaie, privînd astfel popoarele conlocuitoare, mai ales poporul român, de îndrumătorii lor firești, atît din Ardealul de nord cît și din cel de sud.

Și pentru ca opera lor nefastă să fie completă, în fuga lor acoperită de rușine din fața glorioasei Armate Roșii și a Armatei Române, bandele cu

cap de mort ale lui Hitler-Himmler și husarii grofilor au pîrjolit totul în cale după ce au demontat fabricile și au jefuit magazinele și populația.

Orașele înfloritoare de altă dată: Turda, Cluj, Oradea, Satu Mare și altele sănătăți astăzi orașe martirizate.

Cetățeni ai întregii
țări și transilvăneni !

Ceea ce fascismul a răpit și asuprit în 1940, prin concursul uneltelor criminale din spînul poporului nostru, Armata Roșie aliată a refăcut și eliberat în 1944 prin concursul Armatei noastre.

În Ardeal, ca și în altă parte, nu mai joacă rol astăzi vechile trucuri statistice, și nici metodele de întunecare a minții poporului prin exploatarea prejudicărilor istorice și sociale.

E cert că, în Transilvania, numărul românilor întrece pe cel al populației maghiare.

Dar în concepția larg democratică ce stă la temelia acțiunii noastre, toți cetățenii și toate popoarele se bucură de tratament egal în fața legii și în fața situației de fapt, indiferent dacă sunt mari sau mici.

Problema celor mai bune relații dintre poporul român și popoarele conlocuitoare se pune cu toată acuitatea.

Această problemă trebuie soluționată și se va soluționa pe noua cale pe care apucă poporul român, pe calea adevăratei democrații.

Prin Convenția de armistițiu, Uniunea Sovietică și Națiunile Unite au recunoscut drepturile României asupra Transilvaniei.

Dovadă concluzionată este singele pe care Armata Roșie, în strînsă legătură cu Armata Română, l-a vîrsat cu atîta generozitate pentru eliberarea Ardealului întreg de sub jugul asuprîtor, din temnița pe care au pregătit-o pentru popoare fascismul german și șovinismul horthysto-szalasist.

— Pentru a merita mina întinsă cu atîta mărinimie de către puternicii noștri aliați și vecini;

— Pentru a fi recunoscători armatelor eliberatoare;

— Pentru realizarea prevederilor armistițiului, referitoare la Ardeal, întreaga noastră țară să fie în pas cu vremea și cu lumea înconjurătoare și să nu se lase depășită nici de împrejurări și nici de alte state în mersul ei înainte, spre democrația reală și largă, spre realizarea dreptului și a datoriei la muncă, la pîine, la libertate, la cultură și la dreptate pentru toți și pentru fiecare.

Să fim deci cu toții solidari și cu toții luptători pentru rezolvarea problemelor Ardealului !

Locuitori ai Transilvaniei !

Din inițiativa unui grup de ardeleni onești, patrioți și democrați, verificăți în lupta lor pentru popor, din toate organizațiile politice, din toate straturile sociale, din toate popoarele conlocuitoare și din toate colțurile Transilvaniei și ale țării, a luat ființă Uniunea Democraților Ardeleni.

Uniunea Democraților Ardeleni își propune să atingă și să depășească cu orice preț, prin munca și lupta celor mai buni dintre fiii Ardealului, următoarele țeluri:

I. Rezolvarea problemelor specifice ale Ardealului.

II. Încadrarea Ardealului în spiritul ideilor de largă democrație ce animă țara.

III. Stabilirea apropierii și a legăturilor dintre organizațiile democratice, în privința chestiunilor ardelene.

IV. Consolidarea voinței de libertate, bunăstare și propășire a tuturor popoarelor conlocuitoare.

V. Opera de lămurire a poporului în sensul ideilor înnoitoare.

VI. Buna conviețuire a popoarelor băstinașe.

VII. Lupta împotriva fascismului, șovinismului și reaționarismului, ori de unde ar veni.

VIII. Punerea pe plan de egalitate a tuturor locuitorilor Ardealului.

IX. Completa reconstrucție economică a Ardealului.

X. Soluționarea tuturor nevoilor de viață ale transilvănenilor.

Popor român și popoare conlocuitoare !

Interesele vitale ale patriei cer îndeplinirea acestor comandamente, de care depind însă soarta Ardealului, a țării și chiar existența poporului.

Uniunea Democrațiilor Ardeleni, pentru a duce la bun sfîrșit opera de salvare a poporului, prin atingerea și depășirea obiectivelor însușite, socoate necesară înfăptuirea, fără nici o rezervă, a următoarelor sarcini imediate:

1. Concentrarea tuturor ardelenilor democrați, fără deosebire de limbă, de clasă, de organizație politică, de confesiune, de sex sau de vîrstă, într-un singur front de luptă al întregului popor, în jurul programului minimal al Uniunii Democrațiilor Ardeleni.

2. Ducerea unei politici externe realiste care să țină seama de plasarea în spațiu a țării noastre și de interesele poporului, bazată pe prietenia cu Națiunile Unite, în frunte cu cea mai mare putere militară, politică și economică a continentului: U.R.S.S.

3. Împlinirea sinceră a tuturor condițiunilor de armistițiu, semnate la Moscova în 12 septembrie 1944 cu Națiunile Unite.

4. Refacerea economică a Ardealului prin:

a) Confiscarea averilor fugarilor, a colaboraționiștilor, a criminalilor și vinovaților de război și darea lor în proprietatea veșnică a țărănilor săraci sau cu pămînt puțin;

b) Exproprierea moșilor ce depășesc 50 ha;

c) Reconstrucția unităților de producție, în special a celor industriale;

d) Cooperativizarea vieții economice;

e) Naționalizarea marilor bănci și a industriei de bază;

f) Dotarea țărănimii cu inventarul agricol necesar, pe seama statului, a fugarilor, a militanților hitleriști, a criminalilor și vinovaților de război și a moșierilor.

5. Deplină egalitate de drepturi pentru toți cetățenii țării, fără deosebire de naționalitate, religie sau limbă maternă.

6. Încetarea oricărei prigoane și atâtări ireditiste, șovine și religioase; interzicerea lor prin lege și pedepsirea exemplară a contravenienților.

7. Libera folosire a limbii materne pe străzi, în întruniri, în școli și biserici, în presă și în administrație.

8. Completa democratizare a tuturor instituțiilor, în frunte cu aceleia ale învățămîntului. Înființarea pe cheltuiala statului de școli primare, secun-

dare și superioare, în limba maternă, cu program și corp didactic democrat, în raport cu numărul naționalilor respectivi. Crearea condițiilor necesare pentru instruirea și educarea morală și fizică, pentru garantarea și asigurarea sănătății sufletești și corporale.

9. Arrestarea imediată a fasciștilor, a criminalilor și vinovaților de război a tuturor colaboraționiștilor, fără deosebire de naționalitate.

10. Promovarea în locurile de răspundere locală, cu deosebire, a elementelor verificate în lupta de rezistență împotriva opresorilor, în lupta democratică și în dragostea lor pentru popor.

11. Colaborarea frătească a tuturor popoarelor conlocuitoare cu masele democratice ale poporului român, pe baza justiției sociale și a egalității și libertății civice.

12. Structura și organizarea Transilvaniei pe baze democratice largi. Reîntoarcerea la vatrele lor a tuturor elementelor verificate în lupta lor democratică, ridicate din mijlocul poporului, deportate și expulzate forțat de intolerantul și bestialul regim nazisto-horthyst.

Bărbați, femei și tineri ai Ardealului !

Acestea sunt obiectivele și sarcinile istorice pentru a căror realizare imediată a luat naștere și luptă astăzi Uniunea Democraților Ardeleni pînă la completa realizare.

Ardelenii au o dublă datorie:

1. Să lupte în cadrul organizațiunilor cu adevărat democratice care își propun rezolvarea problemelor ce se referă la întreaga țară.

2. Să lupte în cadrul Uniunii Democraților Ardeleni, care își propune rezolvarea problemelor caracteristice ale Ardealului, care e organizația de acțiune, de contact, de coordonare și de apropiere a tuturor formațiunilor politice, în vederea împlinirii năzuințelor spre libertate, bunăstare și propășire a tuturor bărbaților, femeilor și tineretului din nordul Carpaților.

Ardeleni din Ardeal și ardeleni de pretutindeni !

Ori de câte ori popoarele conlocuitoare ale Ardealului au fost împreună, ele au obținut rezultate favorabile, pentru toate, deopotrivă.

Nu e de mirare faptul că în revoluția din 1512¹, condusă de luptătorul maghiar Gheorghe Doja, ars pe un tron de fier înroșit de către groșii și nemeșii ardeleni, au participat și țărani români, iar în revoluția de la 1784, condusă de luptătorii români Horea, Cloșca și Crișan, frânti pe roată de aceiași groși și nobili, au participat și țărani maghiari.

În acest spirit de strînsă frățietate în luptă între toate popoarele conlocuitoare ale Ardealului se pot rezolva toate problemele care astăzi frămîntă mult încercata Transilvanie.

Ardeleni de acasă și ardeleni plecați, fără deosebire de limbă, de clasă, de formațiune politică, confesiune, de vîrstă sau de sex, strîngeți rîndurile într-un singur front de luptă și de izbîndă al întregului popor !

¹ Se referă la războiul țărănesc din 1514.

Toți ca unul și unul ca toți, într-un singur gînd și într-o singură hotărîre, simțîți cotul în organizațiunea de luptă pentru democrație și progres: Uniunea Democraților Ardeleni !

Nicăieri, ca pe meleagurile Transilvaniei, n-a fost focul suferințelor mai viu, n-a fost încordarea mai aprigă și mai dîrză pornirea poporului, în lupta pentru libertate și dreptate socială !

Nicăieri florile libertății și năzuințele spre mai bine n-au fost cultivate cu mai multă sudoare, cu mai multe lacrimi și cu mai mult sînge !

Nicăieri, n-a fost mai ascuțit și mai dur oțelul voinței și al luptei pentru promovarea ideilor de justiție socială pentru afirmarea drepturilor poporului !

De aceea :

- În duhul luptătorilor de pe Bobîlna ;
- În duhul lui Gheorghe Doja ;
- În duhul lui Horea, Cloșca și Crișan ;
- În duhul lui Avram Iancu.

Ardeleni de pretutindeni, vă chemăm la luptă !

Veșnică recunoștință martirilor, eroilor și luptătorilor care au căzut, au suferit și suferă încă pentru libertatea Ardealului și drepturile poporului !

Trăiască lupta de eliberare completă și frăția de arme româno-sovietică !

Trăiască invincibila Armată Roșie eliberatoare și Armata Română în frunte cu eroicii panduri !

Trăiască uniunea indisolubilă și frățietatea de luptă dintre poporul român și popoarele conlocuitoare !

Trăiască Ardealul democrat !

Uniunea Democraților Ardeleni

■ „Scînteia”, an I, nr. 82 din 12 decembrie 1944, p. 3

1038

1944 decembrie 13, București. Raport al nunțiului apostolic Andrea Cassulo către monseniorul Tardini în care, în numele comunității evreiești din România, solicită ajutorarea evreilor din nordul Transilvaniei deportați în timpul regimului horthyst.

Bucarest, 13 dic. 1944

In Transilvania del nord, dove da tempo erano famiglie di ebrei molto numerose e provviste, in generale, di grandi sostanze materiali, i tedeschi, in unione cogli ungheresi, hanno preso misure così gravi che, in breve, quasi tutte quelle famiglie hanno dovuto lasciare le loro sostanze e il paese per essere trasferati, prima in Slesia, poi in Germania.

Il modo con cui quelle famiglie sono state trattate è noto a tutti. Non occorre quindi che io ne parli. I vecchi e i bambini sono morti per via o nei

354

campi di concentramento; quelli che sono rimasti, sono ora privi di ogni cosa e soffrono assai.

La Comunità ebrea di Bucarest si è interessata e si interessa di quei miseri e vorrebbe aiutarli, e per questa si è messa d'accordo colla Croce Rossa Internazionale per inviare pacchi con nutrimento e vestiti. Pare ora che non abbiano potuto ottenere lo scopo. Una commissione è stata da me e mi ha presentato la supplica qui unita¹ indirizzata al S. Padre. La mando all'Eccellenza Vostra Reverendissima perché voglia umiliarla a Sua Santità. Ho fatto però comprendere che la cosa non è facile. Il Comitato² spera che, per mezzo del Ministro del Reich presso la Santa Sede, si possa ottenere l'intento.

■ Arhiva Congregației Afacerilor Eclesiastice Extraordinare, nr. 6 410/1945; *Actes et documents du Saint-Liège relatifs à la Seconde Guerre Mondiale*, Ed. Vaticana, vol. X. doc. 416.

București, 13 decembrie 1944

În Transilvania de nord, unde se aflau de multă vreme familii de evrei numeroase și în general înstărite cu mari averi, germanii, în unire cu ungurii, au luat măsuri atât de grave, încit în scurt timp aproape toate acele familii au trebuit să-și părăsească averile și țaray și să fie transferate mai întâi în Silezia, apoi în Germania.

Felul în care au fost tratate acele familii este cunoscut de toți. Nu este deci nevoie să mai vorbesc și eu. Bătrinii și copiii au murit pe drum sau în lagăre de concentrare; acei care au rămas sunt acum lipsiți de orice mijloc de trai și suferă mult.

Comunitatea evreiască din București s-a interesat și se interesează de acei sărmani și ar dori să-i ajute, fapt pentru care s-a pus de acord cu Crucea Roșie internațională pentru a le trimite pachete cu alimente și haine. Acum se pare că și-au putut atinge scopul. A venit la mine o comisie și mi-a prezentat cererea anexată¹, adresată Sfântului Părinte. Eu o înaintez Excelenței Voastre Reverendissime pentru a o putea prezenta Sanctității Sale. Am lăsat însă de înțeles că problema nu este simplă. Comitetul respectiv² speră

11 dic. 1944

1... Nei mesi di maggio e giugno, gli Ebrei di Transilvania del nord, che erano in numero di circa 150 000 furono deportati in Polonia e Germania. Non v'è stata fatta nessuna eccezione, uomini e donne, bambini, vecchi, malati, alienati, tutti furono rammassati e poi deportati...

La nostra supplica è che il Vaticano intervenga presso il governo tedesco affinché permetta la distribuzione di pacchi con viveri, medicamenti e vestiti per mezzo della Nunziatura Apostolica in Germania e della Croce Rossa Internazionale all'occasione del Natale, per poter dare almeno un momentaneo aiuto ai sfortunati... Facciamo appello alla Vostra profonda comprensione per tutti quei che soffrono in seguito a questa sanguinosa guerra e Vi preghiamo di voler farci possibile l'azione di soccorso, dato che un'altra via non ci abbiamo più.

... În lunile de mai și iunie, evrei din Transilvania de nord, care erau în număr de aproximativ 150 000, au fost deportați în Polonia și Germania. Nu s-a făcut nici o excepție — bărbați și femei, copii, bătrini, bolnavi, alienați — toți au fost adunați și deportați...

Cererea noastră este ca Vaticanul să intervină pe lingă guvernul german ca să permită distribuirea pachetelor cu alimente, medicamente și haine prin Nunziatura Apostolică din Germania și prin Crucea Roșie internațională cu ocazia Crăciunului, pentru a putea da cel puțin un ajutor momentan nefericiților... Facem apel la profunda voastră înțelegere pentru toți acei care suferă de pe urma acestui război singeros și vă rugăm să binevoiți a face posibilă acțiunea de ajutorare, dat fiind că nu mai avem nici o altă cale.

² Delegatul Crucii Roșii internaționale la București a informat Comitetul Internațional asupra acestei intervenții.

că, prin intermediul ministrului Germaniei pe lîngă Sfîntul Scaun, se pot obține cele solicitate.

1039

1944 decembrie 14. **Textul comunicatului publicat în presă privind hotărîrile adoptate de Consiliul de Miniștri.**

Comunicat

Consiliul de Miniștri s-a întrunit în ziua de 14 decembrie a.c. sub președinția domnului general de corp de armată adjutant N. Rădescu, președintele Consiliului, luînd următoarele hotărîri:

1. La propunerea domnului ministru al justiției, Lucrețiu Pătrășcanu, s-a aprobat proiectul de lege pentru abrogarea legislației rasiale, decretul urmînd să fie supus imediat semnăturii Maiestății sale regelui;

2. S-a aprobat, în principiu, înființarea Universității de vest, cu sediul la Timișoara, domnul ministru al educației naționale, Ștefan Voitec, fiind autorizat să prezinte proiectul în forma lui definitivă.

3. Domnul ministru de finanțe, M. Romniceanu, a prezentat Consiliului de Miniștri proiectele pentru majorarea salariilor funcționarilor publici și a pensiilor.

Consiliul a aprobat proiectele propuse.

4. Consiliul a aprobat proiectul prezentat de domnul ministru al asigurărilor sociale, profesor Nicolau, privitor la organizarea administrativă a asigurărilor sociale.

5. Domnul ministru al producției de război, C. Brătianu, a făcut Consiliului o amplă expunere asupra situației producției industriilor de război în urma micșorării randamentului mășinii de lucru. Consiliul a examinat măsurile de remediere imediată, ce se impun.

6. Domnul ministru al sănătății, prof. D. Danielopol, a raportat Consiliului asupra măsurilor sanitare luate pentru combaterea epidemiei din Moldova și din restul țării.

Consiliul deleagă pe domnii miniștri prof. Danielopol, profesor I. Hudiță și dnii subsecretari de stat M. Răutu, Teohari Georgescu și D. Nistor să facă o descindere în Moldova, pentru a lua la față locului măsuri cu caracter administrativ.

S-a luat act despre plecarea caravanei cu medicamente și alimente destinate Moldovei.

7. Dl subsecretar de stat, general Virgil Stănescu, a raportat Consiliului asupra situației arestării criminalilor de război.

Consiliul a aprobat textele propuse, astfel că această problemă, prea mult întîrziată, să-și găsească soluționarea urgentă și definitivă.

8. Domnul președinte al Consiliului, general de corp de armată N. Rădescu, a informat apoi Consiliul asupra situației generale din administrație și viața economică a țării și asupra măsurilor luate pentru normalizarea vieții.

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Presa internă, dosar nr. 3/1944, f. 71.

1944 decembrie 16. Comunicat al Marelui Stat Major referitor la luptele duse de armata română pe teritoriul Ungariei.

În ultimele zile, trupele române dintre Dunăre și Tisa au continuat să ducă lupte grele, alături de trupele sovietice, pentru înfrîngerea puternicelor rezistențe inamice din capul de pod Budapesta și din masivul Bükk, cei doi umeri puternici ai apărării germane din Ungaria.

Sînt acțiuni menite să ducă la cucerirea obiectivelor pentru care forțele noastre luptă de șase săptămâni, zi și noapte, contra rezistențelor îndîrjitale inamicului și a greutăților impuse de teren și anotimp.

Astfel, corpul de armată al generalului Șova, trecînd Tisa cu începere de la 28 octombrie a.c., în fața unui inamic îndîrjit și dotat cu multe mijloace blindate, a atacat neîntrerupt, la cot cu vitezele armate sovietice aliate, străpungînd și răsturnînd toate rezistențele germano-maghiare, întîlnite pe o adîncime de peste 100 km și ajungînd astăzi în fața capului de pod inamic, care înconjoară cu poziții succesive capitala maghiară.

Șirul de ploi sub care s-a bătut și noroilul cîmpurilor străbătute nu au constituit o piedică în înaintarea care a dus din nou — după un sfert de veac — trupele române în fața Budapestei.

În aceeași regiune, dar mai la nord, diviziile de munte, de sub comanda generalului Stoenescu, operînd împreună cu trupele vecine aliate, au luptat fără răgaz contra unui inamic tot așa de îndîrjit, trecînd peste lipsuri și greutăți de nebănuit și reușind totuși să respingă forțele inamice de departe, dincolo de Tisa, pătrunzînd adînc în masivul păduros al munților Bükk, pe care se sprijină flancul stîng al forțelor inamice din Ungaria.

Astăzi, aceste brave unități de munte, cu toate pierderile ce au suferit, își reînnoiesc eforturile în interiorul aceluia masiv muntos pe o vreme de iarnă, nimicind noile întăriri aduse de inamic.

Deși mari, pierderile unităților române sînt răsplătite de marile succese militare obținute pînă acum, prin capturarea a peste 4 000 prizonieri inamici, în afara numeroșilor morți pe care inamicul i-a lăsat pe teren și a răniților pe care acesta a putut să și-i ridice, precum și prin nădejdea că reîntregirea pămîntului scump al Ardealului nostru românesc va fi desăvîrșită.

În Ungaria de nord-est, trupele române își continuă înaintarea pe valea Hernádului. Fiecare zi de atac, eforturi și jertfe apropie forțele noastre de frontieră Cehoslovaciei, aliate noastră de totdeauna.

Tărîa naturală a terenului, înălțimi puternice și păduri întinse, ploile continue și rezistența înverșunată a inamicului au fost învinse pretutindeni prin bravura și spiritul de sacrificiu al diviziilor ncastre.

Generalii și trupele vitezei armate sovietice, care luptă alături de unitățile noastre, și-au arătat în nenumărate rînduri bucuria, admirația și mulțumirea pentru faptele de arme săvîrșite de români.

Una din dovezile recente de justă apreciere și de camaraderie loială o constituie mulțumirile pe care un comandant superior sovietic le adresează

1041

1944 decembrie 16, București. Raport al Biroului pentru informații strategice (OSS) al S.U.A. la București referitor la rolul Marilor Puteri în Comisia Aliată de Control.

Headquarters
Regiment OSS
U. S. Army

16 December 1944

To: Dr. William L. Langer, Chief, R & A, Washington
From: Lt. Henry L. Roberts, Lt. Beverly M. Bowie and Mr. Robert L. Wolff
Subject: Role of the major powers in the Allied Control Comimssion for Rumania.

The Russian attitude toward the role which the three major Allies are to play in defeated Rumania was made clearly manifest in the Armistice Convention itself. In the first place, the document was signed by Marshal Malinovski for all three Allied governments. Second, the term "Allied High Command", wherever it appears in the text of the settlement, was qualified thus; „Allied (Soviet) High Command". Third, and most specifically, Article 18 was drawn up to state that „An Allied Control Commission will be established which will undertake, until the conclusion of peace, the regulations of, and the control over, the execution of the present terms *under the general direction and orders of the Allied (Soviet) High Command, acting on behalf of the Allied Powers*".

It is accordingly clear that the Russians, from the first, have intended to assume the executive and therefore, presumably, the dominant role in directing the work of the Allied Control Commission.

It is, moreover, not apparent that either Great Britain or the United States ever objected to this principle at the time of the drafting and signing of the convention.

Russian Elaboration

If the Russian position had not been made sufficiently clear in the terms of the Armistice, it was rendered unmistakable in the recent official response by General Vinogradov and Vasiliev to a British proposal that they be given

an active role in the executive management of the Armistice Commission. The response read:

"Having acquainted myself with the scheme that you gave me for the organization of the Allied Control Commission, I have to inform you that I find the scheme unacceptable. The suggested collective method for management not only of the mission as a whole, but of each of its departments is impracticable and would prove a great hindrance to the work of the mission".

The note went on to state that during the negotiations in Moscow concerning Section 18 of the Armistice agreement, it was intended that the Allied Control Commission in this country should be built on the same pattern as the Allied Control Commission in Italy. As is known — the Generals wrote — the executive role in Italy belongs to the Anglo-American Command. The Soviet representative in the Allied Control Commission has the right to be informed of the work of the Commission and hands his suggestions to the Deputy Chairman of the Commission.

Conversely, the Russian reply continued, the executive work of the A.C.C. in Rumania, in accordance with Section 18 of the Armistice agreement belongs to the Soviet command. The British representative will enjoy all the rights which are enjoyed by the Soviet representative in Italy — that is to say, the right to receive information of the work of the A.C.C. and to hand in his suggestions to the Deputy Chairman of the Commission. In addition, the Soviet Government has no objection, if the situation warrants it, to having a special British representative attached to the administrative department of the Commission to work in tracing British citizens for repatriation.

The Italian Analogy

In this note, and elsewhere, the Russians rely heavily upon the parallel with Italy. It might be objected that Great Britain, for one, has more vital interests in Rumania and the Danube than the U.S.S.R. has in Italy. Yet it would seem to remain basically true that just as Italy is in Britain's primary zone of security and is of secondary strategic and political importance to Russia, so Rumania is in Russia's primary zone of security and can only be regarded as of secondary strategic and political importance to Great Britain. Again, the main Russian point — that the Anglo-Americans dominated the A.C.C. in Italy — is assuredly correct. The Russian representation was kept small, and its functions were largely limited to those of observation and suggestion.

The parallel can be pushed further. The British have recently charged that the Russians, despite their promises not to do so, have intervened in the internal-political affairs of Rumania. Yet there can be little doubt that the Anglo-Americans have frequently felt obliged to do just the same thing in Italy. For example, only a short time ago, Anthony Eden told the House of Commons that His Majesty's Government "did not prefer to have at the post of Minister of Foreign Affairs a man (Sforza) who has been recently working against the Prime Minister (Bonomi), who has been perfectly loyal". Mr. Eden added that he was not imposing a veto but expressing an opinion "which we have the right to do, given the conditions which exist between us and Italy".

Earlier examples can also be cited:

- a) Refusal by the HMG to permit the opposition parties in Italy to hold a rally in Naples in January 1944.
- b) Prime Minister Churchill's speech of 22 February 1944, in which he stated that he disapproved of a change in the Badoglio Government until Rome had fallen, and in which he implied that the opposition parties would not be as suitable to Allied interests as those in power.

- c) The widespread belief, officially denied but never quashed, that Great Britain was supporting the Sicilian separatist movement.

Recent Russian Declarations.

Two statements by Mr. Vyshinski and General Vinogradov have been interpreted in some quarters as evidence of Russian interference in Rumania. Delegations from the Communist-dominated F.N.D. (Ploughman's Front and the workers' syndicates) were received by these two Russian officials. They were told, among other things, that the workers could help in informing the Russians of the location of stolen goods and uncovering and liquidating Fascists. This could be regarded as unwarranted interference in domestic policies. On the other hand, it might be noted that the main purpose and principal stress of both speeches was upon the fulfillment of the Armistice and upon increasing production. Mr. Vyshinski, in effect, repeated a promise, saying that "though the Soviet Union has been victorious, it has not claimed an inch of Rumanian territory; even more, the Soviet Government and the English and Americans have obliged themselves to give Transylvania back to the Rumanians".

Bessarabia

Some further indication of the limits which the Russians tend to impose upon the scope of Anglo-American concern in Rumania is found in the brusque rejection of General Schuyler's note. This note suggested discussion of the Russian demand for the return from Rumania to the U.S.S.R. of all persons who resided "in Bessarabian territory during the Soviet occupation of 1940—41". (The actual Russian decree seems to call for instant "repatriation" to the U.S.S.R. of any person now in Rumania who was born in what is now Russian territory and who left it after 1917).

Explanation for the curt tone of the Soviet reply may be based primarily on the Russians' extreme sensitivity on the subject of Bessarabia. Well, over a year ago, in a speech defining the future frontiers of the U.S.S.R. Stalin himself indicated that the U.S.S.R. would no more debate the status of Bessarabia than the United States could consent to debate the status of California. Since then, this attitude has been an integral part of the policy of all Russian spokesmen. The General's note, while not intended to cast any doubts on the Russian claims to Bessarabia by its reference to the "period of Soviet occupation" may have given rise to the impression that the topic of possession of Bessarabia might be brought up for debate.

It should be noted that the Rumanians are by no means reconciled to the loss of Bessarabia. In a conversation held only last week Maniu himself referred to the necessity of getting it back; and during the Armistice discus-

sion at Cairo last summer with the Rumanian representatives, he held up proceedings by continuing to harp on a point which the Russians regard as absolutely settled. The Russians, of course, know that the Rumanians are presenting their complaints to the British and Americans; and are therefore quicker to take offense even at a mere mention of Bessarabia than at almost anything else. They seem to feel that any discussion whatever involving Bessarabia is out of the question, since it may raise the matter of Russian sovereignty.

Oil

The Russians appear to have reacted almost as strongly to Anglo-American protests over the removal of oil equipment from Ploiești. The Russian claim that the equipment is "excess" or "German" may lack validity. What is important is to recognize the unspoken premises of the Russian position. Rumanian oil drove both Rumanian and German trucks and tanks deep into Russia. Rumanian divisions, fighting beside the Germans, forced the Russians to destroy their own wells and installations at Grozny and Maikop, and threatened the destruction of the great fields of Baku. Russia now finds herself critically short of many types of refinery and drilling equipment, while at the same time in virtual possession of Ploiești's resources. It is scarcely to be expected in this situation that the Russians will act with a strict respect for international property rights or even for the literal terms of the Armistice Convention. It may even be expected that "interference" on the part of the Anglo-Americans will be regarded as a desire to place the interests of a few shareholders above that of an exhausted and defeated ally. Illegitimate as this attitude may appear to be, it is a fact to be reckoned with, and the consequences of "bucking" it must be considered.

Summary

From the above considerations, it seems inescapable that the role of the American representatives on the Allied Control Commission for Rumania will be severely limited. Both the Italian precedent and the Russians' own sense of their natural sphere of influence and the prerogatives of a victor apparently ensure it. Representations from the Americans, if they pertain to a topic recognizably connected with direct and tangible American interests, may be received equally. But it must be expected that even some of these will be rejected. Specific interests of Americans may conceivably suffer in this process. If it is, however, considered that the paramount American concern in this area is to assist in the building of harmonious relationship between the Russians and the Anglo-Americans, and in particular to lessen the possibilities of friction between British and Russian interests, then it may not necessarily be to the advantage of the United States to side with the British in pressing for a scope of action we did not accord the Russians in Italy.

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme S.U.A., r. 691, c. 349—356; The National Archives of the United States, Washington D.C., Records of the Office of Strategic Services (R.G. 226) No. L. 2958.

16 decembrie 1944

Către dr. William L. Langer, șeful secției cercetare și analiză, Washington
De la lt. Henry L. Roberts, lt. Beverly M. Bowie și domnul Robert L. Wolff
Tema: Rolul marilor puteri în Comisia Aliată de Control pentru România.

Atitudinea Rusiei față de rolul pe care cei trei aliați principali urmează să-l joace în România învinsă a fost clar exprimată chiar în Convenția de armistițiu. În primul rînd, documentul a fost semnat de mareșalul Malinovski pentru cele trei guverne aliate. În al doilea rînd, termenul „Înaltul Comandament Aliat”, oriunde apare în textul acordului, a fost astfel stabilit: „Înaltul Comandament Aliat (Sovietic). În al treilea rînd, și cel mai caracteristic, articolul 18 a fost redactat astfel, încît să afirme că „va fi instituită o Comisie Aliată de Control care își va asuma, pînă la încheierea păcii, reglementarea și controlul asupra punerii în aplicare a prezintelor condiții *sub ordinele și conducerea generală a Înaltului Comandament Aliat (Sovietic)*, *acționînd în numele Puterilor Aliate*“.

Este deci clar că rușii, încă de la început, au intenționat să-și asume rolul executiv și deci, după cît se pare, predominant în conducerea activității Comisiei Aliate de Control.

Nu rezultă, de altfel, că Marea Britanie sau Statele Unite au obiectat vreodată față de acest principiu în momentul elaborării și semnării Convenției.

Precizarea *«făcută» de ruși*

Dacă poziția rușilor nu a fost precizată suficient de clar în prevederile armistițiului, ea a fost în mod explicit expusă în recentul răspuns oficial la propunerea britanică dat de generalul Vinogradov și Vasilev ca lor să li se acorde un rol activ în conducerea executivă a Comisiei de armistițiu. Răspunsul sună astfel:

„Luînd cunoștință de proiectul pe care mi l-ați dat pentru organizarea Comisiei Aliate de Control, trebuie să vă informez că găsesc proiectul inaceptabil. Metoda propusă pentru o conducere colectivă nu numai a întregii misiuni, ci a fiecărei secții este irealizabilă și ar constitui o mare dificultate pentru activitatea misiunii“.

Nota continuă afirmînd că în timpul negocierilor de la Moscova privind articolul 18 al Acordului de armistițiu s-a urmărit ca Comisia Aliată de Control pentru această țară să fie creată după modelul Comisiei Aliate de Control pentru Italia. După cum se știe — scriau generalii — rolul executiv în Italia aparține comandamentului anglo-american. Reprezentantul sovietic în Comisia Aliată de Control are dreptul să fie informat asupra activității Comisiei și să-și prezinte propunerile vicepreședintelui Comisiei.

Dimpotrivă, continuă răspunsul rușilor, activitatea executivă a Comisiei Aliate de Control pentru România, în conformitate cu articolul 18 al Acordului de armistițiu, revine comandamentului sovietic. Reprezentantul britanic se va bucura de toate drepturile de care beneficiază reprezentantul sovietic în Italia — adică dreptul de a primi informații asupra activității Comisiei și

să prezinte vicepreședintelui Comisiei propunerile sale. În plus, guvernul sovietic nu are nici o obiecțiune, dacă situația o impune, ca pe lîngă secția administrativă a Comisiei, să fie atașat un reprezentant special britanic, pentru a urmări *(problema)* cetățenilor britanici în vederea repatrierii.

Analogie cu situația Italiei

În această notă, ca și în alte *(documente)*, rușii pun un mare accent pe similitudinea cu Italia. Se poate obiecta că Marea Britanie, în ceea ce o privește, are interese mai mari în România, și în problema Dunării decât are U.R.S.S. în Italia. Astfel, s-ar părea că este în esență corect că așa cum Italia se află în zona britanică primordială din punct de vedere al securității și este de o importanță strategică și politică secundară pentru Rusia, tot așa România se află în zona primordială a Rusiei din punct de vedere al securității și poate doar să fie considerată de o importanță strategică și politică secundară pentru Marea Britanie. Pe lîngă aceasta, principalul aspect *(invocat de)* ruși — că anglo-americanii au preponderență în Comisia Aliată de Control pentru Italia — este, fără îndoială, corect. Reprezentanței rușilor i-a fost rezervată o contribuție redusă, iar funcțiile ei s-au limitat în mare măsură la acele de observare și propuneri.

Similitudinea poate fi dusă mai departe. De curînd britanicii i-au învînovătit pe ruși că, în ciuda promisiunilor lor de a nu interveni în afacerile politice interne ale României, ei au făcut-o. Cu toate acestea pot exista puține dubii că anglo-americanii s-au simțit adesea obligați să facă exact același lucru în Italia. De exemplu, doar cu puțin timp în urmă, Anthony Eden a afirmat în Camera Comunelor că guvernul Maiestății sale „nu ar prefera ca în postul de ministru de externe să fie un om (Sforza) care în ultimul timp a acționat împotriva primului-ministru (Bonomi), care a fost pe deplin loial”. Domnul Eden a adăugat că el nu impune un veto, ci își exprimă o opinie „pe care avem dreptul să-o exprimăm, date fiind relațiile existente între noi și Italia”.

Exemple mai de demult pot fi, de asemenea, citate:

a) Refuzul guvernului Maiestății sale de a permite partidelor de opoziție din Italia să țină o adunare la Neapole în ianuarie 1944.

b) Cuvîntarea din 22 februarie 1944 a primului-ministru Churchill în care el a afirmat că nu este de acord cu vreo schimbare în guvernul Badoglio pînă cînd nu va cădea Roma și în care a dat de înțeles că partidele de opoziție nu ar fi convenabile intereselor Aliaților cum sănt cele aflate la putere.

c) Opinia larg răspîndită, oficial dezmințită, dar niciodată infirmată, că Marea Britanie sprijină mișcarea separatistă siciliană.

Declarațiile rusești din ultimul timp

Două declarații ale domnului Vișinski și ale generalului Vinogradov au fost interpretate în unele cercuri ca o dovdă a amestecului Rusiei în România. Aceste două oficialități rusești au primit delegații ale F.N.D.-ului dominat de comuniști (Frontul Plugarilor și sindicalele muncitorești). Lor li s-a spus, printre altele, că muncitorii ar putea acorda sprijin în a-i informa pe ruși în legătură cu bunurile furate și descoperirea și lichidarea *(elementelor)* fasciste. Acest lucru ar putea fi considerat ca un amestec nejustificat în politica in-

ternă. Pe de altă parte, se putea observa că ținta esențială și accentul principal al celor două cuvîntări a fost pus pe aplicarea armistițiului și pe sporirea producției. Domnul Vișinski a repetat, de fapt, o promisiune, spunînd că „deși Uniunea Sovietică a fost învingătoare, ea nu a revendicat nici o palmă de pămînt din teritoriul românesc; chiar mai mult, guvernul sovietic, englezii și americanii s-au obligat să înapoieze Transilvania românilor“.

Basarabia

Un alt indiciu al limitelor pe care rușii tind să le impună proporțiilor preocupării anglo-americane față de România se află în respingerea brutală a notei generalului Schuyler. Această notă propunea discutarea cererii rusești ca toate persoanele care au locuit „în teritoriul basarabean în timpul ocupării sovietice din 1940—1941“ să se întoarcă din România în U.R.S.S. (Actualul decret rus pare să ceară „repatrierea“ imediată în U.R.S.S. a oricărei persoane care se află acum în România și care s-a născut în ceea ce este în prezent teritoriul rus și care l-a părăsit după 1917.)

Explicația pentru tonul tăios al răspunsului sovietic se poate baza în primul rînd pe susceptibilitatea deosebită a rușilor la tema Basarabiei. Acum mai bine de un an, într-un discurs în care delimita viitoarele frontiere ale U.R.S.S., însuși Stalin a arătat că U.R.S.S. nu mai discută statutul Basarabiei decît atunci cînd Statele Unite ar consimți să discute statutul Californiaie. De atunci, această poziție a constituit o parte integrantă a orientării tuturor purtătorilor de cuvînt ruși. Nota generalului, deși nu intenționa să pună la îndoială pretenția rușilor asupra Basarabiei, prin faptul că ea s-a referit la „perioada de ocupație sovietică“, ar fi putut da naștere impresiei că tema posesiunii Basarabiei ar putea fi readusă în discuție.

Trebuie remarcat că români nu s-au împăcat cîtuși de puțin cu pierderea Basarabiei. Într-o con vorbire avută nu mai departe de săptămîna trecută, chiar Maniu s-a referit la necesitatea de a o redobîndi; și în timpul discuțiilor de la Cairo din vara trecută cu reprezentanții români el a întîrziat negocierile continuînd să insiste prea mult asupra unui aspect pe care rușii îl considerau pe deplin reglementat. Rușii știu desigur că români se plîng britanicilor și americanilor; și de aceea sunt mai susceptibili chiar și la simpla mențiunare a Basarabiei decît la aproape orice altceva. Ei par să credă că nu poate fi nici vorbă despre vreo discuție care ar implica Basarabia, întrucît ar putea ridica problema suveranității Rusiei.

Petrol

Se pare că rușii ar fi reaționat aproape la fel de violent la protestele anglo-americane față de luarea utilajului petrolier de la Ploiești. Pretenția rușilor că utilajul este „surplus“ sau *de proveniență germană* poate fi lipsită de o bază reală. Ceea ce este important este de a recunoaște premisele tacite ale atitudinii rușilor. Petrolul românesc a făcut ca tancurile și camioanele germane și românești să pătrundă adînc în *(teritoriul) Rusiei*. Diviziile românești, luptînd alături de germani, i-au obligat pe ruși să-și distrugă propriile rezervoare și instalații de la Grozniî și Maikop fiind pe punctul de a distrugă și marile zăcăminte de la Baku. Rusia duce acum o lipsă acută de multe tipuri de utilaje de rafinărie și instalații de foraj, cu toate că ea deține, de

fapt, terenurile petroliifere de la Ploiești. În această situație este greu de presupus că rușii vor acționa respectând cu strictețe drepturile internaționale asupra proprietăților sau a condițiilor exacte ale Convenției de armistițiu. Este chiar de așteptat ca „amestecul” anglo-americanilor să fie privit ca o dorință de a pune interesele cîtorva acționari deasupra celor ale unui aliat epuizat și înfrînt. Oricît de nedreaptă ar putea părea această atitudine, este un fapt de care trebuie să se țină seama, iar consecințele „stimulării” ei trebuie luate în considerare.

Rezumat

Din considerențele de mai sus, pare inevitabil ca rolul reprezentanților americanî în Comisia Aliată de Control pentru România să fie mult limitat. Atît precedentul *(creat)* de Italia cît și semnificația pe care o dă rușii sferei lor firești de influență și prerogativele unui învingător garantează, după cît se pare, acest lucru. Totodată, pot fi primite observații din partea americanilor, dacă ele se referă la un subiect evident legat de interesele americane directe și concrete. Dar trebuie să ne așteptăm chiar ca unele din acestea să fie respinse. Unele interese concrete ale americanilor ar putea avea de suferit în cadrul acestui proces. Dacă însă se consideră că interesul absolut al americanilor în această zonă este de a contribui la crearea unor relații armănoase între ruși și anglo-americani și în special să reducă posibilitățile de fricțiune între interesele britanice și rusești, atunci nu poate fi neapărat în avantajul Statelor Unite să se alăture britanicilor în a pretinde o anumită sfîrșă de acțiune pe care nu am convenit-o cu rușii în Italia.

1042

1944 decembrie 17. Textul cuvîntării rostite de Lucrețiu Pătrășcanu la adunarea Sindicatului funcționarilor publici care a avut loc la Academia Comercială.

Pentru moment, funcționari publici, dați-mi voie să mă adresez dvs. — ca și cei care m-au precedat — cu același titlu: colegi și colege.

Ministrii comuniști, ca și toți ministrii Frontului Național-Democrat, au îmbrățișat de la început cauza funcționarilor publici. A funcționarilor publici mai cu seamă din păturile cel mai slab salarizate și în mai mare nevoie. Atît în Consiliul de Miniștri, cît și în lucrările pregătitoare a noi scări de salarizare, noi am susținut cu energie dreptele cerințe ale funcționărimii. Am făcut acest lucru pentru că socotim — și este adîncă noastră convingere — că nu se poate crea funcționarului de stat, prin nici un fel de argumente, o condiție inferioară și din punct de vedere material și din punct de vedere moral. În momentul în care luptăm să dăm o nouă bază și un nou cadru statului român, vom să stabilim criterii de echitate și de binemeritată răsplătită pentru toți cei care contribuie în mod efectiv la realizarea acestui nou stat.

Sindicatul dumneavoastră este puternic

Fără îndoială că satisfacerea unora dintre revendicările funcționărimii nu lichidează toate nevoile salariaților publici. Trebuie recunoscut însă, în primul rînd de către funcționari, că, în măsura în care au obținut totuși satisfacerea revendicărilor de căpătenie, aceasta se datorează și faptului că au înțeles să-și creeze din sindicatul lor un instrument util și lor și fără. Inițiatorilor și luptătorilor pentru sindicalizarea funcționarilor publici trebuie să li se aducă toate cuvintele de laudă.

Pentru ca sindicatul dvs. să poată da maximum de roade, este necesar să îndeplinească două condiții: să înglobeze totalitatea funcționarilor, deci să aibă o bază cît mai largă cu puțință, în al doilea rînd să conlucreze în mod strîns cu sindicatele muncitorești într-un plan unic de acțiune, după criterii și puncte de vedere care stau la baza întregii mișcări sindicale la noi în țară. Puternic prin numărul membrilor lui, prin activarea acestor membri, prin educarea lor și nu mai puțin puternic prin încorporarea lui în cadrul a tot ceea ce este muncitorime organizată, sănătății convins că sindicatul dvs. va putea, în foarte scurtă vreme, să fie o pildă și un îndemn care să merite toată prețuirea.

Opera de epurăție nu găsește suficient sprijin
în masa funcționărimii

Stim! Practicile dictatoriale fasciste au destrămat, au corupt și au demoralizat o bună parte din funcționărimea noastră. Unii conducători din fruntea aparatului birocratic au devenit, nu o singură dată, instrumente servile. Să nu închidem ochii și să avem curajul de a privi realitatea în față. O operă de adâncă epurăție, prin îndepărțarea a tot ceea ce și-a asumat o răspundere directă în guvernările trecute, alături de o reeducare de la om la om, de la funcționar la funcționar, în spiritul unei României democratice — acestea sunt cele două căi prin care putem combate racilele trecutului. Nici prima operație, nici cea de-a doua muncă nu sunt ușoare. Dar și una și cealaltă trebuie făcute cu deplină cunoștință că sunt căile care pot duce la izbîndă.

Există o mentalitate greșită, și mă simt dator în toată sinceritatea să combat în fața Domniilor voastre. Operația de epurăție nu-și găsește un suficient sprijin în masa funcționărimii. Nici un mă gîndesc la inițiativile de jos care s-au lăsat așteptate și se lasă încă așteptate — lucru destul de regretabil. Dar cultivând un spirit de corp rău înțeles, punând mai presus legăturile de colegialitate și prietenie, sănătății foarte rare cazurile în care comisiile de epurare primesc materialul necesar din chiar rîndurile funcționărimii, pentru a putea, cu un ceas mai devreme, scoate din aparatul de stat pe toți vinovații, pe toți părășii crimelor trecutelor regimuri.

Pentru că nu trebuie să uităm: cît timp vor exister asemenea elemente în corpul funcționăresc, însăși ideea de autoritate este subminată.

Ordinea și autoritatea nu pot fi o realitate în momentul de față, în România de astăzi, decât în măsura în care ele țin cont de voința populară, se încadrează acestei voințe și nu încearcă pe căi piezișe să și-o subordoneze. Ordinea democratică și autoritatea, subordonate faptei și fondului democratic acestea sănătățile pe care le acceptăm fără rezervă și pentru realizarea cărora înțelegem să luptăm.

Între autoritatea de stat, de sus pînă jos, și între voința populară, între interesele celor mulți și acei care dețin posturi în viața publică nu trebuie să existe nici o diferență și nici putința unei adversități.

Iar ideea de ordine, în cel mai larg înțeles, nu-și poate căpăta întregul, ei conținut decât atunci cînd toată activitatea aparatului de stat, începînd cu cele mai înalte trepte guvernamentale și administrative pînă jos de tot la ultimul funcționar care deține o părticipație de răspundere, va căpăta consensul mulțimilor populare, după ce va fi făcut dovada că această întreagă activitate este inspirată de năzuințele și interesele populare, că nu se urmărește decât satisfacerea cît mai deplină a acestor interese și a acestor năzuințe.

■ „Timpul“, an VIII, nr. 2 727 din 20 ianuarie 1944, p. 3.

1043

1944 decembrie 17. Moțiune votată la adunarea Sindicatului funcționarilor publici prin care se cere îmbunătățirea condițiilor de trai, democratizarea aparatului de stat, sprijinirea sindicatelor muncitorești.

În încheiere dl dr. Oeriu a dat citire următoarei moțiuni, care a fost salutată cu vii aplauze:

1. Noi salariații publici, întruniți în adunarea generală din 17 decembrie de la Academia Comercială, luăm act de ajutorul de iarnă și ajutorul de familie acordate de guvern în urma luptei duse de către funcționarii organizați în sindicate.

2. Nu ne declarăm mulțumiți de mărirea salariilor, așa cum a fost stabilită oficial, și ne luăm angajamentul de a întețî lupta.

3. Salariul minimal cerut de noi, de lei 24 000 — și care nu ne-a fost aprobat — azi nu mai corespunde față de scumpetea care a crescut între timp.

Cerem salariul minim de 32 000 lei.

4. Cerem stabilizarea prețurilor, pentru că altfel orice mărire a salariilor devine fără efect și atunci salariile vor trebui să fie revizuite automat la fiecare lună, în raport cu indicele de scumpire.

Cerem deci ca mărirea salariilor să se facă automat, în raport cu indicele de scumpete.

5. Cerem desființarea Comisariatului prețurilor și înlocuirea lui cu un alt organ, din care să facă parte și reprezentanții sindicatelor de muncitori și funcționari.

6. Cerem învățămîntul gratuit pentru copiii salariaților publici.

7. Cerem majorarea pensiilor la nivelul noilor salarii.

8. Cerem ca economiile bugetare să nu fie făcute pe spatele diurniștilor și să se confiște averile criminalilor de război și să se impună pînă la 90 la sută averea îmbogățitilor de război.

9. Cerem naționalizarea industriilor mari, producătoare de articole de primă necesitate și a băncilor, în frunte cu Banca Națională.

10. Cerem epurația aparatului de stat de sus în jos, înălăturîndu-se elementele fasciste și profasciste, precum și vinovații de război.

11. Cerem ca salariații publici să se bucure de toate drepturile în cadrul Asigurărilor Sociale.

12. Noi salariații publici ne dăm seama că obținerea, în parte chiar, a revendicărilor noastre se datorește organizării salariaților publici în sindicat.

13. Noi știm că sprijinul sindicatelor muncitorești ne este de mare folos în lupta pe care o ducem și facem legământul să-i sprijinim pe ei, așa cum ne sprijină și ei pe noi.

14. Aducem mulțumirile noastre organizațiilor partidelor care ne sprijină și declarăm că vom fi alături de acei care înțeleg să susțină și justele noastre revendicări.

15. Cerem atitudine loială față de marea noastră prietenă U.R.S.S., în îndeplinirea condițiilor armistițiului, știind că o refacere a țării nu este posibilă fără sprijinul puternicei noastre vecine.

16. Noi salariații publici declarăm că ne socotim mobilizați și nu vom dezarma pînă ce revendicările noastre juste nu vor fi realizate.

■ „Timpul”, an VIII, nr. 2 727 din 20 decembrie 1944, p. 3.

1044

1944 decembrie 17. Comunicat al Marelui Stat Major în legătură cu operațiile de străbatere a masivelor Bükk și Hegyálja.

La est de Budapesta, via activitate de luptă.

Vînătorii noștri de munte, după ce au străpuns masivul păduros al munților Bükk, au ajuns în valea Szilvás.

Bătălia dată de Armata 4 română pentru cucerirea masivului păduros Hegyálja, dintre rîurile Bodrog și Hernád, se apropie de sfîrșit.

După 3 zile de lupte Armata 4 a rupt frontul inamic pe o lărgime de 80 km și a pătruns în adîncime 30 km, într-un teren accidentat și împădurit.

Prin această pătrundere în lungul văii Hernádului spre nord, trupele noastre au căzut în spatele forțelor inamice, care apărau poziția de pe rîul Bodrog, tăindu-le retragerea.

În aceste 3 zile de lupte s-au cucerit peste 80 localități, printre care orașele și importantele noduri de comunicații: Szerencs, Sárospatak și Abaújszántó, precum și marile centre populate Bodrogkeresztúr, Tállya, Monaj, Erdőbénye, Detek, Forró, Fancsal, Mát și Peré.

S-au distins în aceste operațiuni:

Corpul de armă comandat de generalul Gheorghiu Gh.

Diviziile comandate de generalii Cameniță Petre, Popescu Ioan și Rădulescu Edgar.

Regimentele de infanterie comandate de colonelii Moțoc Gh., Ilie Radu și locotenentii-colonelii Șoimaru Gh. și Craiu Gh.

Regimentul de artillerie grea comandat de colonelul Gomoescu.

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 457, dosar nr. 151, f. 193; *În numele libertății și prieteniei*, vol. 1, Editura Militară, București, 1970, f. 189 – 190.

1045

1944 decembrie 17. Raport al Armatei 4 privind necesitatea reglementării modalităților de aprovizionare a trupelor române operative.

Telegramă
Veronica¹
către
Coroana (domnul general Mardari)

La telegrama nr. 799 784 din 12 decembrie și urmăre la 84 877 din 12 decembrie.

Chiar dacă marile unități vor primi pengö, problema hrănirii și întreținerii trupelor nu se rezolvă dacă nu se obține în același timp și aprobarea organelor supreme sovietice pentru ca marile unități operative să poată explora zona, deoarece toate resursele teritoriului sănătate sunt blocate la dispoziția armatelor sovietice sub a căror pază se găsesc.

Este imperios necesar ca să se aprobe și da ordine precise tuturor unităților sovietice operative, ca la cererea unităților române, mai ales în situațiile în care acestea operează în regiuni muntoase și săraci, să le distribuie necesarul contra bon sau recipisă regulamentară, lichidarea urmând să se facă ulterior între guverne.

Sîntem în situația că marile unități nu mai au rezerve de hrână și nici posibilitate de a face noi aprovizionări, iar pe transporturile din interior nu se poate conta deoarece nu avem nici dotări suficientă în depozite și nici mijloace de transport rapide și sigure.

Cele de mai sus s-au raportat dvs. în repetate rînduri și dacă nu se dă o grabnică soluționare a problemei în sensul solicitat de noi riscăm să ne găsim în scurt timp în situația de a nu mai putea hrăni și întreține trupele.

L. 24 Z².

Nr. 85 344, din 17 decembrie 1944

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 948, dosar nr. 1391, f. 43.

¹ Denumirea codificată a Armatei 1 între 24 octombrie 1944 și 31 ianuarie 1945.

² Semnătura codificată a comandantului, general de corp de armă N. Macici.

1944 decembrie 17. **Ordinul comandantului Armatei 4 române adresat marilor unități din subordine privind comportarea față de populația cehoslovacă.**

Armata 4
Stat major
Secția a III-a
Nr. 313 494

17 decembrie 1944, ora 13

Armata 4
către
corpurile 2 și 6 armată
diviziile 3, 6, 9, 11 și 21 infanterie

Prin succesul ofensivei Armatei 4, trupele noastre pășesc dincolo de granița Ungariei și intră pe teritoriul Cehoslovaciei.

Comandanții de toate treptele vor comunica tuturor ostașilor acest fapt și vor depune toate stăruințele în a le arăta că intrăm într-o țară care ne-a arătat întotdeauna cea mai mare și sinceră prietenie și că fiecare ostaș trebuie să se trudească a fi cît mai blind și corect cu populația cehoslovacă, tratând-o ca și cum ar fi populație românească.

Țara are mare nevoie ca impresia și amintirea prezenței trupelor române în Cehoslovacia să fie cît mai bune cu puțință.

Comandanții vor repeta ostașilor pînă la convingere acest ordin și vor lua peste tot măsuri pentru executarea lui cea mai riguroasă.

Comandantul Armatei 4,
General de corp de armată Gh. Avramescu

Pentru Șeful de stat major,
General N. Dragomir

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 4, dosar nr. 276, f. 265; *În numele libertății și prieteniei*, vol. 2, Editura Militară, București, 1970, p. 62–63.

1944 decembrie 17. **Sinteză privind starea de spirit a militarilor din corpurile 4 și 7 armată române și cauzele care o determină.**

Buletin contrainformativ: Piscul ¹ și Zefirul ²
din 17 decembrie 1944, ora 21

I. Starea de spirit în armată

În rîndurile ostașilor de pe front a produs mulțumire faptul că ajutorul de concentrare, cuvenit familiilor din țară, se plătește în mod regulat.

¹ Denumirea codificată a Corpului 4 armată între 24 octombrie 1944 și 31 ianuarie 1945.

² Denumirea codificată a Corpului 7 armată între 24 octombrie 1944 și 31 ianuarie 1945.

II. Starea de spirit a populației Neschimbată.

III. Situația teritoriului ocupat

Populația maghiară din Tápiószecső este mulțumită de sprijinul care l-au dat trupele române, pentru punerea în stare de funcționare a morilor țărănești din zonă.

IV. Diverse

1. De la doi ostași români, foști prizonieri la germani și care au reușit să scape din captivitate, s-a obținut următoarea informație:
un preot român septuagenar a fost ridicat de către germani, o dată cu mai mulți români din Turda.

neputind urma coloana, preotul a fost împușcat în cap, în timpul cînd convoiul trecea prin localitatea Felsőzsolka.

Cadavrul preotului a fost aruncat în șanțul șoselei, de către polițiștii maghiari care escortau convoiul.

2. Știri din țară:

a) Starea de spirit a populației se menține în general liniștită. Marea masă a muncitorilor se pare că rezistă instigaților anumitor elemente străine de aspirațiile poporului român.

b) În cercurile Misiunii americane din București se afirmă că din ordinul guvernului Statelor Unite se vor trimite în Moldova și Ardealul de nord corespondenți oficiali ai agenților americani din București, în scopul ca guvernul Statelor Unite să fie informat asupra situației reale din România.

c) Transporturile de călători și mărfuri pe căile ferate române sunt extrem de anevoie, din cauza lipsei materialului rulant și a nevoilor de transport aliate.

K. 35 R³.

Şeful Secției a II-a,
Locotenent-colonel V. Bichiceanu

Nr. 26 863 din 17 decembrie 1944

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 1, dosar nr. 180 f. 667–668.

1048

1944 decembrie 18. Interviu luat tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretarul Comitetului Central al Uniunii Tineretului Comunist din România despre sarcinile, problemele și năzuințele tineretului român

Stau în fața lui. Pe figura sa, iluminată de un foc lăuntric, citesc absolută conștiință a unui tînăr ale cărui convingeri s-au călit prin greutățile și mizeriile îndurante în închisorile și lagările în care a fost aruncat de dictatura fascistă. Din ochii lui senini și calzi radiază toată vrerea și hotărîrea de luptă

³ Semnătura codificată a șefului de stat major.

a tineretului pe care îl conduce. Tovarășul Ceaușescu a ieșit din închisoare mai călit, mai copt, mai dîrzi în împlinirea misiunii sale de ridicare a tineretului român. Îl întreb și el răspunde cu claritatea și fermitatea unuia care este convins de justețea cauzei pentru care militează.

Prima mea întrebare o formulez în modul următor:

— Care este sarcina Uniunii Tineretului Comunist din România?

— Sarcina principală a U.T.C.-ului, în momentul de față, este mobilișarea întregului tineret în lupta pentru zdrobirea fascismului. Aceasta înseamnă că tinerii comuniști trebuie să fie cei mai buni muncitori pentru mărarea producției de război. Ei trebuie să supravegheze ca elementele fasciste să nu poată sabota producția; ei trebuie să ajute la îndepărțarea lor din întreprinderi și darea lor pe mîna autorităților. Tinerii comuniști trebuie să mobilizeze întregul tineret pentru refacerea țării! Aceasta înseamnă că ei trebuie să fie în fruntea luptei pentru reeducarea întregului tineret în spirit democratic; pentru a scoate din sufletul său ura șovinistă și antisemita, pentru prietenia între tineri, de orice naționalitate ar fi. Ura tineretului trebuie să fie îndreptată împotriva cotropitorilor germani și unguri, împotriva fasciștilor români și de orice altă naționalitate.

Tinerii comuniști trebuie să fie, la sate, cei mai activi în însămîntarea pămîntului care trebuie să fie muncit de țărani, tinerii trebuie să le dea tot sprijinul.

Tinerii comuniști trebuie să mobilizeze întreg tineretul alături de Frontul Național-Democratic, pentru ca, pînă în primăvară, reforma agrară să devină o realitate.

Tineretul trebuie să dea sprijin pentru îndeplinirea condițiunilor armistițiului încheiat cu Uniunea Sovietelor, Anglia și Statele Unite.

...]

— Ce atitudine are tineretul în chestiunea naționalităților?

— U.T.C.-ul s-a ridicat întotdeauna împotriva șovinismului, a urii dintre popoare: el a arătat că această politică nu aduce servicii decît elementelor reaționare, nu duce decît la înrăbirea poporului român și a tineretului român. Guvernarea din trecut, dictatura Gărzii de fier și a lui Antonescu, ocașia germană au dovedit pe deplin ce aduce ura împotriva tineretului de altă naționalitate. În România democratică trebuie să-și găsească loc, cu drepturi egale, toate populațiile conlocuitoare. Tineretul de orice naționalitate trebuie să se bucure de toate drepturile politice, economice și culturale. Trebuie să dispară pentru totdeauna ura împotriva tineretului de altă naționalitate. Existența României este strîns legată de prietenia popoarelor conlocuitoare și a popoarelor înconjurătoare precum și de prietenia față de eroicul și gloriosul tineret sovietic, care a dat un preț atât de mare pentru eliberarea României de cotropitorii fasciști.

— Cum vedei sarcinile culturale și sportive ale tineretului?

— Una dintre problemele principale pentru România este reeducarea tineretului în spirit democratic și ridicarea nivelului cultural și științific al întregului tineret. Toate acestea se pot face în primul rînd prin democratizarea întregului învățămînt primar, secundar și universitar, prin învățămînt gratuit pentru copiii muncitorilor și țărănilor săraci, iar în al doilea rînd, prin munca depusă de întreg tineretul progresist, organizînd conferințe, cursuri literare, științifice și ajutînd astfel la ridicarea nivelului cultural al întregului tineret.

Tineretul are nevoie de distracții și acestea trebuie să fie organizate și îndrumate, pentru ca ele să aibă un conținut educativ progresist. Tineretul trebuie să cînte, să danseze, să rîdă. Sportul, care pînă acum a fost un privilegiu pentru cîțiva, trebuie să devină un bun de care să profite întreg tineretul. Trebuie create cluburi sportive, care să înglobeze toate ramurile sportive, pe întreprinderi, cartiere, școli, universități și sate. Întreprinderile și statul trebuie să dea tot sprijinul pentru procurarea întregului echipament necesar.

— Care sunt modalitățile de realizare cît mai neîntîrziată a tuturor năzuințelor tineretului?

— Realizarea tuturor năzuințelor tineretului se poate face numai prin aplicarea Platformei Frontului Național-Democratic. Numai un guvern al Frontului Național-Democratic va fi în stare ca să ajute cu adevărat tineretul în rezolvarea tuturor problemelor sale. De aceea, tineretul trebuie să-și unească forțele într-o largă mișcare progresistă a întregului tineret dornic de o viață bună, de cultură, de progres, pentru a fi un ajutor prețios în lupta pentru un guvern al F.N.D.-ului.

— Ce constatări ați făcut despre activitatea U.T.C.-ului din Timișoara?

— Regionala din Timișoara a U.T.C.-ului a dat un ajutor important în îndepărtarea unor elemente reaționare din fruntea județului și a participat la alegerea unui prefect și primar democrați.

În o serie de întreprinderi s-a reușit să se cîștige unele revendicări ale tineretului. S-au făcut începuturi frumoase în organizarea muncii de educare în spirit democratic a tineretului, dar acestea trebuie dezvoltate, largite, ca să fie cuprins în lupta pentru refacerea țării întreg tineretul din Timișoara și din Banat.

Numai așa, organizația noastră va putea să spună că și-a îndeplinit sarcinile care îi stau în față.

■ „Luptătorul bănățean“, anul I, nr. 83 din 18 decembrie 1944.

1049

1944 decembrie 18. Scrisoare a președintelui Comitetului interimar provizoriu județean Tûrkeve (Ungaria) prin care se exprimă mulțumirile adresate de populația locală pentru sprijinul acordat de armata română.

Comitetul interimar provizoriu județean Tûrkeve

Scrisoare de mulțumire

Comitetul interimar provizoriu al orașului Tûrkeve, în ședință ținută la 18 decembrie a.c., m-a însărcinat, în calitatea mea de președinte provizoriu al acestui comitet, să transmit mulțumirea populației orașului județean Tûrkeve pentru deschiderea bisericii, precum și pentru concursul binevoitor dat de comandamentul român la înființarea Serviciului administrativ și Poliției civile.

Îndeplinind cu bucurie misiunea de a transmite mulțumirile Comitetului interimar al orașului județean Túrkeve, precum și a locuitorilor acestui oraș, vă urez ca în luptele actuale ce se duc pentru dezrobirea Europei armata română să aibă aceleași frumoase succese în operațiunile care se vor sfîrși prin dezrobirea popoarelor și națiunilor europene, precum și un viitor mai fericit.

Túrkeve, 18 decembrie 1944

Președintele Comitetului provizoriu,

Márky Gábor

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond Marele Stat Major, Serviciul [cultural], dosar nr. 296/1944—1945, f. 411.

1050

1944 decembrie 18. Raport operativ al Armatei 1 române în care se menționează victoria Corpului 4 armată în Munții Bükk.

Armata 1

Raport operativ din 18 decembrie 1944, ora 12

a) Corpul 4 armată (situația în seara de 17 decembrie)

1. Corpul 4 armată, în contact cu inamicul care rezistă pe o poziție dinainte organizată pe înălțimile imediat vest valea Szilvásului — pe Szilvás-várad — pe mamelonul cota 615 (1 km sud-est Szilvás-várad), cota 430 Lófö h. și înălțimile nord-est și est Apátfalva (1 km cotele 558,871).

2. Trupele Diviziei 3 munte și Diviziei 2 munte au cucerit masivul împădurit al Munților Bükk prin lupte grele, duse fără întrerupere ziua și noaptea timp de aproape trei săptămâni, cu efectivele reduse. În plus aceste trupe au fost obligate, din cauza lipsei de localități, să rămână sub cerul liber pe timp de ploaie, lapoviță și zăpadă și să facă eforturi considerabile pentru asigurarea aprovizionărilor și evacuărilor într-un teren lipsit de comunicații.

3. Imediat după debușarea din masivul păduros, la 17 decembrie 1944, Corpul 4 armată, conform ordinelor superioare, a început regruparea și strângerea dispozitivului în vederea continuării atacului chiar în ziua de 18 decembrie pe direcția Szilvás-várad-Járdáháza pentru a ajunge pe valea Arlöi.

4. Pierderi la 16 decembrie: morți — 2 trupă; dispăruti — 1 subofițer și 4 trupă; răniți — 1 subofițer și 10 trupă; bolnavi evacuați — 14 trupă.

b) Corpul 7 armată

1. Pe timpul nopții Corpul 7 armată a păstrat strîns contact cu inamicul pînă la linia raportată.

2. Incursiunile executate de Divizia 19 infanterie în zona vest cotele 301, 305 au reușit să captureze 17 prizonieri maghiari.

3. Misiunea pentru 18 decembrie: a păstra linia atinsă.

Comandantul Armatei 1,
General de corp de armată Nic. Macici

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 948, dosar nr. 179, f. 388.

1051

1944 decembrie 18. Raport operativ al Armatei 4 române către Marele Stat Major privind încheierea operațiilor pe teritoriul Ungariei și continuarea lor pe teritoriul Cehoslovaciei.

Armata 4
către
Marele Stat Major
Sectia a III-a

Raport operativ din 18 decembrie, ora 14.

1. După încheierea cu succes a operațiunilor din munții Hegyáljaul valea Hernádului, Armata 4 continuă înaintarea în Cehoslovacia cu Corpul 6 armată, Divizia 1 cavalerie, Divizia 6 infanterie și Divizia 18 infanterie spre nord, pentru a lua parte la bătălia pentru orașul Košice, ajutând Frontul 4 ucrainean, care atacă dinspre est, iar cu Corpul 2 armată, Divizia 11 infanterie, Divizia 9 infanterie și Divizia 21 infanterie se îndreaptă spre Rožňava pentru a cucerii obiectivul Somody-Hrhov — Jablonov — Silica — Lekena.

Divizia 3 infanterie și Divizia 8 purtată [cavalerie] vor constitui rezerva Armatei 4 înapoiă stîngii.

2. La cele 29 localități și 2 gări raportate cu nr. 313 508 se adaugă următoarele: Divizia 8 purtată [cavalerie] a cucerit 16 localități, printre care centrele importante Olaszliszka și Tolcsva.

Regimentul 2 călărași, subordonat temporar Regiunii fortificate nr. 159¹, a contribuit la pătrunderea pe comunicația Sátoraljaújhely — Gönc și la cucerirea a 11 localități, printre care Telkibánya, care închide defileul cu același nume.

Divizia 1 cavalerie a cucerit în cursul nopții orașul Gönc și nodul de comunicații Hidasnémeti, unde a surprins podul peste Hernád, dînd luptă cu pionierii inamici care căutau să-l arunce în aer.

Cu acest prilej s-a distins în mod cu totul deosebit divizionul de roșiori al maiorului Nițescu Dumitru și Popescu Mircea², care a săvîrșit acte de mare bravură personală.

¹ Este vorba de Sectorul 159 fortificații sovietic.

² Era căpitan, comandantul escadronului 1 din divizionul maiorului Nițescu.

Corpul 6 armată a cucerit cu Divizia 6 infanterie Hernádzsurdok și Hernádpetri, cu Divizia 18 infanterie localitatea Kány și pădurile de la nord-est și nord-vest.

Divizia 11 infanterie a cucerit prin lupte grele Janik, Žarnov și Bódva Vendégi, o dată cu alte 5 localități, în afară de cele raportate ieri.

3. Operațiuni în curs:

Divizia 8 purtată [cavalerie], în curs de regrupare în zona Fony — Vilmány — Vizsoly.

La Corpul 6 armată, Divizia 8 purtată [cavalerie] în atac de la ora 11,30, spre nord, în direcția Seňa, Divizia 6 infanterie în atac spre Perin și Divizia 18 infanterie în acțiunea de la ora 8 spre Velká Ida.

La Corpul 2 armată, Divizia 9 infanterie în deplasare, Divizia 21 infanterie în curs de înlocuire a unităților prin depășire (nu se cunosc detalii), Divizia 11 infanterie, aflată încă sub comandament aliat, nu a raportat situația.

Divizia 3 infanterie în atac la Buzica.

Comandantul Armatei 4

Nr. 313 532

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 948, dosar nr. 886, f. 22; *În numele libertății și prieteniei*, vol. 2, Editura Militară, București, 1970, p. 65–67.

1052

1944 decembrie 19. Manifest-program al Partidului Național-Liberal.

Partidul Național-Liberal se înfățișează iarăși țării, chemînd-o să ia parte la acțiunea ce va începe pentru reorganizarea statului.

Făcînd această chemare, Partidul Național-Liberal amintește că de-a lungul a trei pătrimi de veac el a fost executorul actelor istorice prin care s-a încheiat statul român modern și că a fost în același timp însăptitorul marilor reforme sociale și politice prin care s-a organizat România liberă și democrată. El amintește că reformele din 1917, care au dezrobit politicește și economicește țărăniminea și clasele muncitoare — precum și așezămîntul constituțional din 1923, care chezăsuiește și azi libertățile poporului nostru — sunt rezultatele străduințelor și al luptelor sale.

Acste mari state de serviciu îndrituiesc Partidul Național-Liberal să-și spună cuvîntul hotărîtor în ceasul în care țara trebuie să-și pregătească o nouă întocmire.

Războiul nesocotit purtat împotriva Uniunii Sovietelor a adus României grave pierderi și nenumărate suferințe.

Cei mai buni fii ai țării au căzut în lupta nebunească pentru o cauză de la început pierdută. Orașe întregi au fost distruse și pustiile sunt azi atîtea regiuni care înfloriseră prin munca și economia românească.

Multe din mijloacele noastre de producție au fost greu lovite și rodul a șaptezeci de ani de sforțări și de jertfe obștești a fost în parte irrosit.

Dar dezastrele căsunate în acest timp nu trebuie să paralizeze forțele de rezistență ale poporului nostru. Am fi nedemni de strămoșii noștri, care

readuceau după fiecare pustiire flacăra vieții la vatra stinsă a neamului, dacă am îngrenunchia sub povara greutăților și dacă am lăsa ca durerea noastră să se transforme în resemnare și resemnarea în inacțiune.

Tara noastră trebuie refăcută.

Tara noastră trebuie să renască.

Cu încredere nebîruită în viitorul neamului nostru, Partidul Național-Liberal cheamă azi toată suflarea românească să înceapă munca reparatoare și în acest scop el înfățișează țării atât programul acțiunii imediate de guvernare, cât și programul reformelor în cadrul cărora se va face reorganizarea României de mîne.

Acțiunea imediată de guvernare trebuie să realizeze:

Continuarea războiului alături de glorioasa armată a Uniunii Sovietelor pînă la completă înfrîngere a vrăjmașilor noștri și ai Națiunilor Unite.

Executarea scrupuloasă a armistițiului din 12 septembrie, la care trebuie să concure nu numai organele statului, dar și întreaga populație a țării, conștientă că de desăvîrșirea acestui act depinde atât siguranța țării pentru ziua de azi, cât și realizarea nădejdilor sale pentru ziua de mîne.

Mobilizarea tuturor brațelor disponibile pe ogoare și în fabrici, în slujba producției generale, pentru a se putea asigura viața trupelor pe front și a întregii populații.

Crearea unui climat de liniște, de ordine și de disciplină națională.

Sancționarea criminalilor de război și a autorilor și complicitelor războiului împotriva Uniunii Sovietelor, precum și sancționarea celor care au încăunat, alături de vrăjmașii României, dictatura din septembrie 1940 — originea dezastrului țării.

Epurația întregului aparat administrativ.

Desfînțarea și interzicerea pentru viitor, cu garanții constituționale, a oricărei legislații bazate pe discriminări rasiale.

Desăvîrșirea actului regal din 23 August, care a reașezat țara în cadrul politiciei noastre externe tradiționale, prin pregătirea tratatului de asistență mutuală și de colaborare permanentă cu Uniunea Sovietelor de care ne leagă numai interese comune.

Libertate, dreptate socială, proprietate individuală

Reformele în cadrul cărora se va face reorganizarea României au la bază:

Libertatea

Dreptatea socială

Proprietatea individuală.

Libertatea rămîne bunul cel mai prețios și scopul suprem de realizare al individului — condițiunea esențială pentru dezvoltarea tuturor însușirilor sale. O acțiune hotărîtă, îmbrățișînd întreaga organizare a statului, va descătușa libertatea de orice arbitrar — permanentă rămînînd însă grija pentru ca revendicările libertății să se poată concilia armonios cu interesele colectivității și pentru ca libertatea să nu degenerizeze în licență și autoritatea să nu degenerizeze în tiranie.

Dreptatea socială rămîne scopul suprem de realizare a statului. Comunitatea românească va asigura fiecărui dintre membrii ei putința de a beneficia de un minimum de existență compatibilă cu demnitatea omenească. Fiecare muncitor pe ogor, în uzină sau în birou, are dreptul să se bucure de acest

minimum de demnă existență. Fiecare individ în suferință, în mizerie, are dreptul să ceară asistență colectivității, care e obligată să i-o dea. Din aceste comandamente ale dreptății sociale trebuie să se inspire toate reformele cu caracter social.

Proprietatea individuală este corolarul libertății. Proprietatea este funcțiunea socială, ea nu este scop, ci mijloc.

Munca este izvorul legitimator al proprietății. De aceea, accesul la proprietatea individuală trebuie să devină o realitate pentru toți muncitorii manuali și intelectuali. Idealul social de atins în România de mîine nu este suprimarea proprietății individuale, ci generalizarea ei. Suprimarea condiționii proletariene prin înlocuirea treptată a muncii salariale cu munca asociată — și culminând prin accesul în proprietatea individuală — trebuie să fie un țel permanent al acțiunii de stat. Statul va continua să garanteze proprietatea individuală, astfel după cum garantează libertatea individuală.

Acste concepții de bază călăuzesc întregul program de reforme și vor călăuzi și întreaga acțiune ce va fi desfășurată pentru realizarea lui, în cadrul următoarelor enunțări:

I. Statul. Politica externă a României

România este un stat național, monarchic-constituțional. Statul român are drept scop dezvoltarea și consolidarea națiunii române, prin libertate, dreptate socială și proprietate individuală, asigurând astfel neamului nostru putință de a aduce, în toată plenitudinea, contribuția geniului său la opera civilizatoare a omenirii.

Politica noastră externă rămîne determinată de actul din 23 August, prin care România reîntră în sistemul alianțelor și prietenilor sale tradiționale. Un pact de prietenie și de asistență mutuală, înăugurând o nouă politică de colaborare permanentă, va fi cerut Uniunii Republicilor Sovietice. Acest pact, încadrat în acordurile internaționale care se vor stabili cu prilejul Conferinței generale de pace, va constitui baza politicii noastre externe.

II. Libertățile și drepturile individuale

Statul asigură individului exercițiul tuturor libertăților publice și în același timp și garantează dreptul la muncă, dreptul la asistență, dreptul la instrucție, dreptul la asociere.

Statul asigură o egală îndreptățire și o egală ocrotire tuturor cetățenilor. Fără deosebire de rasă, de origine și de credință.

III. Reorganizarea statului. Administrația generală. Armata. Magistratura

Reorganizarea statului va fi întocmită în cadrul așezămintelor democrației parlamentare cu o Cameră, emanătune a sufragiului universal și un Senat, emanătune a asociațiunilor profesionale și sindicale și a Corpurilor constituite. Prin legile constituționale și prin legile ordinare, se va asigura stabilitatea guvernamentală și continuitatea acțiunii administrației generale.

Administrația generală, precum și toate serviciile publice, vor fi reorganizate pentru a se putea realiza simplificarea aparatului administrativ.

Viața locală și viața regională vor primi un nou impuls prin aplicarea extinsă a descentralizării administrative și a unei largi deconcentrări în toate domeniile vieții de stat.

Statul va fi repus pe linia de dezvoltare istorică și a vieții noastre locale și va redeveni pivotul real al vieții administrative rurale.

Armata va rămâne obiectul de preocupare constantă a națiunii și va fi reorganizată în cadrul învățămintelor desprinse din războiul de azi.

Magistratura va fi pusă în stare să-și îndeplinească misiunea ce-i revine în stat, grație noilor garanții de independență ce i se vor acorda prin legile constituționale.

IV. Reformele agrare

Proprietatea țărănească, constituind piatra de temelie a organizării sociale și economice a națiunii, va fi obiectul de preocupare și de ocrotire permanentă a statului.

Sporirea proprietății țărănești va fi realizată prin crearea unei „Case naționale de împroprietărire” organizată pe județe, cu o funcționare permanentă pe lîngă fiecare Cameră Agricolă și care va avea misiunea să execute operațiunile de împroprietărire.

Vor fi afectate acestei Case naționale:

1. Pămînturile obținute prin exercitarea obligatorie a dreptului de preemtivă asupra tuturor proprietăților oferite benevol spre vînzare, instituindu-se astfel un drept de monopol în favoarea acestei Case.

2. Pămînturile provenite prin modificarea sistemului succesoral, care va prevedea că acestea nu vor putea fi transmise prin donație sau succesiune decât în folosul copiilor, părinților, soților și fraților și descendenților acestora, toți ceilalți donatori sau moștenitori neavînd decât dreptul la contravaloarea lor bănească.

3. Bunurile de mînă moartă, cu excepția formelor, reprezentînd o utilitate obștească.

4. Pămînturile obținute prin revizuirea și reducerea marilor proprietăți.

Pentru a împiedica fărîmîțarea antieconomică a proprietății rurale se va fixa prin legile constituționale un minimum de suprafață indivizibilă.

Constituirea pădurilor comunale supravegheate în exploatare de organele silvice va fi tradusă în fapt.

Un program complet de raționalizare a agriculturii va fi pus în execuție. Acest program va îmbrățișa toate problemele în legătură cu punerea în valoare a pămîntului românesc. Agricultura va fi industrializată. O serie de măsuri economice, tehnice, financiare și culturale vor realiza această operă în cuprinsul satului, circumșcripție de bază a tuturor celorlalte reforme, care vor avea drept scop ridicarea materială și culturală a clasei țărănești la nivelul reclamat de rolul ce-l are în dezvoltarea neamului nostru.

Instrumentul de realizare a acestui program va fi în fiecare sat obștea liber consimțită și organizată pe baze cooperatiste.

Pe lîngă fiecare școală primară rurală va funcționa cîte un „învățător agricol”, care va fi în același timp și conducătorul tehnic al cooperativei sătești pentru agricultură.

Monocultura va primi o organizare a unui serviciu public. Aratul pămințului în comun precum și marile lucrări de conservare și ameliorare a solului vor constitui o funcție statală și se vor executa prin obștile agricole locale asociate.

Asigurările agricole vor fi extinse în mod obligatoriu, cu contribuția statului, la toate bunurile agricole țărănești (imobile, inventar viu și mort, recolte) și organizate într-un cadru național, pe baze cooperatiste.

Proprietarii vor fi obligați să-și cultive direct pământul. Arendașia va fi interzisă.

V. Reformele muncitorești

Pentru a satisface revendicările muncitorilor industriali și comerciali ridicate astăzi de năzuințele vremurilor cît și de însemnatatea crescîndă a acestei categorii sociale în organizarea noastră economică — se va întocmi o „Lege a muncitorilor”, care va prevedea:

1. Minimum de salariu.
2. Uniformizarea salariilor muncitorilor din întreprinderile statului cu acele atribuite muncitorilor din întreprinderile particulare.
3. Participarea muncitorilor la capitalul întreprinderilor.
4. Participarea muncitorilor la beneficiile întreprinderilor.
5. Locuințe pentru muncitori.
6. Realizarea condițiilor de muncă omenească la toate categoriile de muncitori.
7. Generalizarea și executarea regimului concediilor muncitorești.
8. Reorganizarea regimului de asigurări sociale.
9. Obligativitatea creării căminelor, cantinelor și așezămintelor culturale la dispoziția muncitorilor.
10. Obligativitatea contractului de muncă.
11. Organizarea sindicatelor, avînd la bază libertatea muncitorilor.

VI. Clasele mijlocii

Un regim de puternică ocrotire va fi creat pentru consolidarea claselor mijlocii urbane și rurale, care reprezintă forțele de echilibru și de armonizare socială și a căror însemnatate este în continuă ascensiune. Industria mijlocie și mică, comerțul mijlociu și mic, precum și profesiunile din care se recrutează burghezia mijlocie și mică a orașelor și satelor noastre vor fi ajutate prin toate mijloacele.

Un institut finanțier organizat pe întreaga țară va veni în ajutorul acestor clase și modificări speciale introduse în legile de organizare a camerelor profesionale și a camerelor de muncă le vor da putință să-și mărească influența lor armonizatoare.

VII. Asigurările sociale. Sănătatea și asistența publică

Regimul asigurărilor sociale și al asistenței va fi reorganizat din temelie, cuprinzînd în sfera lui de aplicare toate categoriile sociale ale țării. Executînd toate comandamentele dreptății sociale și extinzîndu-se atât în lumea orașelor cît și în lumea satelor, el trebuie să înfrîngă boala, lipsa și mizeria sub orice formă și să ocrotească muncitorul agricol, muncitorul industrial și muncitorul intelectual, de la naștere pînă la moarte.

Alocațiuni bănești vor fi acordate familiilor nevoiașe cu mai mult de patru copii.

O lege specială va organiza ocrotirea mamei și a copilului.

VIII. Regimul producției și al repartiției

Stimularea producției, încadrată în planul general internațional și național, trebuie să fie preocuparea permanentă a viitoarei reorganizări economice.

Nu vom putea ridica standardul de viață al muncitorimii noastre agricole și industriale decât prin sporirea venitului național și nu vom putea spori venitul național decât prin stimularea producției.

Producția trebuie să fie descătușată și repartiția trebuie să fie controlată.

Controlul repartiției, în vederea realizării dreptății sociale și a minimului de existență pentru toți, rămîne un alt țel al organizării economice. Acest control va stăvili spiritul de acaparare și va împiedica supraimbogățirea unora și proletarizarea altora.

IX. Echiparea industrială. Comerțul. Lucrările publice

Punerea în valoare a tuturor bogățiilor solului și subsolului nostru se va realiza pe baza unui program general de echipare industrială, avînd drept scop utilizarea și modernizarea industriilor noastre.

Secătuirea treptată a zăcămintelor petrolifere, lipsa unor întinse suprafețe de cultură, distrugeri foarte grave în industria forestieră, avînd drept consecință reducerea cantităților de mărfuri destinate exportului nostru, fac din comerțul exterior și din balanța noastră de plăți una din cele mai grave probleme ale economiei noastre naționale.

Această problemă nu poate fi soluționată decât prin încorporarea a căt mai multă muncă românească la produsele de export ale solului și subsolului nostru și, deci, prin crearea de noi industrii care vor fi înglobate în programul de echipare industrială.

În această mare operă, inițiativa privată, încurajată căt mai mult în eforturile ei, va fi chemată să-și asume o însemnată parte.

O largă colaborare a capitalului străin va fi necesară pentru a asigura desăvîrșirea programului în timpul cel mai scurt.

Comerțul interior va fi scos de sub robia regimului de poliție care i-a paralizat toate inițiativile.

Tariful vamal va fi revizuit, pentru a se putea exclude de la beneficiul protecționii industriile parazitare.

Un program de mari lucrări publice va fi încadrat în programul general de investire.

Dezvoltarea căilor noastre de comunicații terestre, fluviale, maritime și aeriene va constitui un important capitol din acest program.

Se va alcătui un plan de dispersare a industriilor, urmărind descongestionarea centrelor aglomerate și sporirea productivității prin apropierea industriilor de izvoarele de materii prime.

X. Asociația. Cooperativa. Regia mixtă

Asociația va fi formula de aplicare generală în întreg domeniul vieții economice.

Cooperația va fi promovată în toate compartimentele vieții economice și financiare în care principiile ei pot să-și găsească aplicarea. Această promovare nu înlătură inițiativa individuală și nici nu micșorează rolul important și permanent pe care îl vor avea (*text ilizibil*) sindicatele și societățile civile și comerciale.

Regia mixtă va fi formula de aplicare generală în toate întreprinderile, care au la baza lor o concesiune de stat, precum și acelea în care statul este principalul consumator.

XI. Finanțele publice. Creditul. Moneda

Finanțele publice vor forma obiectul unor măsuri radicale.

Curmând cu hotărîre interventionismul excesiv și pagubitor al statului în procesul producției și al consumației, suprimând astfel un aparat costisitor pe care economia noastră națională nu-l poate suporta, și revizuind toate schimbările în încadrarea departamentelor care au dus în ultimii ani la o hipertrofie a tuturor serviciilor publice.

Sarcinile pentru menținerea aparatului de stat vor fi simțitor reduse.

După ce aceste sarcini vor fi fost micșorate, concepția care va călăuзи găsirea mijloacelor pentru acoperirea lor va fi sporirea venitului național și stimularea vieții economice — și nu majorarea cotelor de impunere.

Impunerile vor fi stabilite asupra venitului real, cu cote progresive și cu respectarea unui minimum impozabil, fixat în legătură cu costul vieții. Se va revizui regimul impozitelor indirecte pentru a se realiza scăderea lor la articolele de largă consumație.

Ciștigurile de război precum și ciștigurile care nu au ca izvor munca vor fi obiectul unor impuneri speciale, dându-se astfel impozitului rolul social pe care îl are de îndeplinit alături de funcția sa pur fiscală.

Creditul privat va fi astfel îndrumat, încât munca și priceperea să devină garanții valabile pentru orice întreprinzător, pe temeiul principiului potrivit căruia instituțiile de credit nu sunt numai scopuri în sine, ci și instrumente în slujba economiei naționale.

O monedă judicios stabilizată și încadrată în viitorul sistem monetar internațional va forma un obiectiv important al reorganizării noastre economice și financiare. Numai o monedă sănătoasă va putea fi chezășia și instrumentul unei dezvoltări economice temeinice, asigurând realizarea unor programe de lungă durată. Sub acest aspect, institutul de emisiune trebuie susținut în rolul său de păzitor al sănătății monedei noastre.

XII. Fondul pentru refacerea țării

Se va înființa un „Fond pentru refacerea țării”, căruia î se va afecta produsul unora din impozitele existente.

Fondul pentru refacerea țării va fi destinat la:

1. Plata despăgubirilor de război.
2. Ajutorarea sinistraților de război, cărora țara, aplicînd principiile solidarității naționale, le datorează sprijin și asistență.
3. Refacerea utilajului statului distrus în timpul războiului.
4. Executarea programului de echipare industrială și a programului de lucrări publice.

XIII. Școala și biserică națională

Școala și biserică vor desăvîrși, mînă în mînă și pe baza unui program comun, desătușarea populației rurale și muncitorești de sub robia întunericului și a ignoranței.

Completarea educației, trezirea și alimentarea necontentă a iubirii de țară, împlinirea îndatoririlor de om și de cetățean trebuie să fie țelurile comune ale școlii și bisericii.

Școala, prin extinderea învățămîntului primar, va cucerî ultimele poziții ale analfabetismului. Prin reorganizarea învățămîntului secundar și superior, se va îndigui, pe de o parte, progresul proletariatului intelectual — canalizînd din timp spre îndeletniciri practice elementele dovedite inapte pentru munca intelectuală — iar, pe de altă parte, se va asigura o mai îngrijită formare a elitelor de cugetare și de simțire ale țării, deschizînd astfel noi orizonturi culturii românești.

O nouă impulsione va fi dată dezvoltării învățămîntului tehnic și profesional.

Întreg învățămîntul complementar va fi transformat în învățămînt profesional.

Regimul burselor va fi extins pe baza concursului general pentru ca toate elementele de valoare ale tineretului să aibă asigurate, din școala primară pînă la universitate, gratuitatea învățămîntului și gratuitatea întreținerii.

Biserica va rămîne reazemul credinței neamului nostru și izvorul creator de înălțare sufletească și de altruism. Ea va fi asociată în mod obligatoriu operei de asistență națională, în care își va găsi un rol firesc, și operei de culturalizare a satelor și a orașelor către care o îndreaptă vechi și solide tradițiuni.

Statul va asigura libertatea cultelor.

XIV. Invalidii, văduvele și orfanii de război

Se va crea un regim special de ocrotire pentru demobilizați și ajutoare deosebite pentru invalizi, văduve și orfani de război.

XV. Drepturile femeii

Se va acorda egalitatea tuturor drepturilor politice femeii, care s-a dovedit și cu prilejul marilor încercări prin care a trecut țara noastră vrednică de toate chemările.

XVI. Funcționarii publici

Se vor revizui organizațiile tuturor administrațiilor publice, cu scopul de a se reduce numărul funcționarilor la strictul necesar.

Plaga funcționarismului trebuie curajos înălțată din viața statului.

Funcționarii rămași în serviciu vor fi reintegrați în toate drepturile prevăzute în statutul din 1924 cu modificările ulterioare, sporindu-li-se și garanțiile de stabilitate și răspunderile, asigurîndu-li-se în același timp un trai demn și o completă independență materială.

XVII. Problema tineretului. Partidul Național-Liberal declară că există o problemă a tineretului

Această problemă își va găsi soluționarea printr-o acțiune de îndrumare începută de pe băncile universităților și continuată apoi printr-o acțiune de orientare, de susținere și de promovare desfășurată cu prilejul intrării

acestui tineret în viața de muncă constructivă și de răspundere. Stîrind definitiv influențele răușăcătoare ale favoritismului, statul va promova prin toate mijloacele și în toate împrejurările munca, meritul și competența, care vor crea cadrele permanente ale adevăratei aristocrații a neamului nostru.

XVIII. Un program de guvernare va dezvolta pe larg enunțările cuprinse în acest program

Acestea sunt reformele prin care Partidul Național-Liberal voiește să refacă statul român, așezîndu-l pe drumul consolidării și al înfloririi.

Pentru înfăptuirea lor stau pregătite să intre în luptă echipele de muncă ale Partidului Național-Liberal încercate în conducerea treburilor publice și care și-au făcut dovada priceperii și a competenței lor cu prilejul marilor guvernări din trecut și al campaniilor de gospodărire, care sunt încă vîî în memoria țării.

Valoarea programelor de guvernare este de cele mai multe ori în funcțiune de valoarea și pregătirea oamenilor destinați să le înfăptuască.

Mari sunt dificultățile ce ne stau în cale, dar nenumărate și intacte sunt forțele de care dispune partidul nostru pentru a le stăpîni și a le birui.

A fost misiunea istorică a Partidului Național-Liberal să scape în atîtea rînduri țara în luptă cu dificultăți ce păreau de neînvins.

Misiunea aceasta ne luminează drumul.

Încrezători în puterile sale și în destinul neamului nostru, Partidul Național-Liberal cheamă azi din nou țara să lupte sub standardul său, sub standardul victoriei.

În numele Partidului Național-Liberal
Gh. Tătărușcu

■ „Drapelul”, nr. 3 din 19 decembrie 1944.

1053

1944 decembrie 19. Instrucțiuni privind comportamentul trupelor române pe teritoriul cehoslovac.

Armata 4
Stat major
Biroul 3

19 decembrie 1944, ora 21.00

Nr. 313 644

Armata 4
către
corpurile 2 și 6 armată
diviziile 1 și 8 cavalerie
diviziile 3, 6, 9, 11, 18 și 21 infanterie
Secția a IV-a

- Urmare la ordinul nr. 313 494; (vezi 17 decembrie ora 13).
1. Repet insistent ordinul ca trupele să aibă o purtare cît mai prietenoasă și corectă față de populația cehoslovacă, amică și aliată.
 2. Sub nici un motiv și sub nici o formă nu se pot face rechiziții de bunuri private sau publice.

Nevoile de aprovizionare se vor satisface numai prin autoritățile locale cehoslovace sau prin comandamentele cehoslovace și numai contra plată imediată, în coroane.

Până la sosirea coroanelor, pentru care s-a intervenit, aprovizionarea se va face numai din depozitele armatei române.

3. Cartișuirea se va face ținând neapărat seama de nevoile populației.

4. Se atrage atenția tuturor că toate infracțiunile la acest ordin vor fi sancționate și de către autoritatea militară sovietică în mod exemplar.

Comandantul Armatei 4,
General de corp de armată
Gh. Avramescu

p. Șeful de stat major
General N. Dragomir

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 4, dosar nr. 276, f. 266.

1054

1944 decembrie 19, Washington. Telegramă a Departamentului de stat conținând informații și instrucțiuni adresate reprezentantului S.U.A. în România, Burton Y. Berry, privind activitatea Comisiei Aliate de Control pentru România și aplicarea prevederilor armistițiului.

For Berry at Bucharest No. 33

Department is in receipt for your despatch No. 2 of November 14 with enclosed exchange of notes, also URTEL 23, November 23. We have also received from War Department an analysis of "Current Problems before the Allied Control Commission for Rumania" dated 1 December 1944 and forwarded by Brigadier General Schuyler.

1. Regarding Article 10 of the Rumanian Armistice Agreement, the Rumanian delegation during the armistice negotiations requested that the goods supplied by Rumania to the Soviet Military Authorities be credited to the reparation account. The Soviet Government rejected this request. The Soviet position on this point appears reasonable in its application to supplies delivered for use by the Soviet forces stationed on Rumanian territory. However, it is in our view altogether reasonable that Rumanian goods which have been removed from Rumania should be credited to the reparation account.

2. The Department would appreciate whatever information you may have regarding the quantities of commodities, machinery, et cetera which have been removed from Rumania and whether the Soviet authorities intend to credit any of these deliveries, except those which constitute restitution of Soviet property, to Rumania's reparations account. Is there any indication

that the Russians regard as "sundry machinery" provided for by the article eleven the petroleum refinery equipment removed from the property of American, British and other oil companies?

3. With regard to the valuation of Rumanian reparation deliveries it is noted from General Schuyler's memorandum that the Rumanians have agreed under protest to the use of 1938 prices. Does this mean (a) the 1938 dollar prices for the commodities in question in some international market, or (b) the 1938 lei prices converted at some rate of exchange into dollars? If the latter, what is the rate of exchange used for conversion? Department would be particularly interested in knowing prices set for oil products.

4. Do the Soviet authorities regard the question of Rumania's reparations obligations to the USSR as one to be settled directly between those two countries without reference to the American and British members of the ACC? For your own confidential information the Department has proposed in connection with terms of surrender for Hungary that there be created a reparations section of the Allied Control Commission for Hungary which would be really tripartite in character, and would be entrusted with the execution of the Commission's various functions relating to reparations to be paid by Hungary. The Department would like to see a similar organ, composed of representatives of the three Allied Governments, established within the ACC for Rumania, but we do not desire to broach the subject until a decision is reached on the proposal for Hungary.

Sent to Caserta for Berry; repeated to Moscow as 2874

Stettinius

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme S.U.A., r. 662, c. 1164-1167; The National Archives of the United States, Washington D.C., General Records of the Department of State (R.G.59), European War No. 740.00119 EW/11-2344.

Pentru Berry la Bucureşti, nr. 33

Departamentul este în posesia telegramei dvs. nr. 2 din 14 noiembrie, care conține schimbul de note, și a telegramei urgente 23, din 23 noiembrie. Am primit totodată de la Departamentul de război un studiu asupra „Problemelor curente aflate în fața Comisiei Aliate de Control din România”, datat 1 decembrie 1944 și trimis de generalul de brigadă Schuyler.

1. Referitor la articolul 10 al Acordului de armistițiu cu România, delegația română a cerut în timpul negocierilor de armistițiu ca bunurile livrate de România autorităților militare sovietice să fie incluse în plata despăgubirilor. Guvernul sovietic a respins această cerere. Poziția sovietică în această problemă pare să fie rezonabilă în ceea ce privește bunurile livrate pentru uzul forțelor sovietice staționate pe teritoriul românesc. Totuși opinia noastră este că e întru totul rezonabil ca bunurile românești care au fost luate din România să fie incluse în plata despăgubirilor.

2. Departamentul va aprecia orice informație pe care o aveți referitoare la cantitățile de produse, utilaje etc. care au fost luate din România și dacă autoritățile sovietice intenționează să treacă vreunul din aceste produse, cu excepția celor care reprezintă restituirea proprietății sovietice, în contul

despăgubirilor României. Există vreun indiciu că rușii consideră drept „instalații diverse”, prevăzute la articolul 11, instalațiile rafinăriilor petroliere luate din proprietatea companiilor petroliere americane, britanice sau altele?

3. Referitor la evaluarea livrărilor despăgubirilor se menționează, în nota generalului Schuyler, că români au căzut de acord, constrânsi, să se folosească prețurile anului 1938. Înseamnă oare aceasta (a) valoarea din 1938 a dolarului pentru produsele în discuție pe piața internațională sau (b) valoarea din 1938 a leului, transformată la o anumită rată de schimb în dolari? Dacă este aceasta din urmă, care este rata de schimb folosită pentru convertire? Departamentul ar fi deosebit de interesat să cunoască prețurile stabilite pentru produsele petroliere.

4. Privesc autoritățile sovietice chestiunea obligațiilor de plată a despăgubirilor României către U.R.S.S. ca o problemă ce urmează a fi reglementată direct între cele două țări fără participarea membrilor britanici și americani ai Comisiei Aliate de Control? Pentru stricta dvs. informare confidențială, Departamentul a propus în legătură cu condițiile de capitulare a Ungariei să fie creată o secție pentru despăgubiri a Comisiei Aliate de Control pentru Ungaria, care ar avea, într-adevăr, un caracter tripartit și care să fie însărcinată cu îndeplinirea diferitelor atribuții legate de despăgubirile ce urmează a fi plătite de Ungaria. Departamentul ar dori să vadă un organism asemănător compus din reprezentanți ai celor trei guverne aliate instituit în cadrul Comisiei Aliate de Control pentru România, dar noi nu dorim să atacăm subiectul pînă cînd nu se va lua o hotărîre în legătură cu propunerea pentru Ungaria.

Trimisă la Caserta pentru Berry; repetată la Moscova sub nr. 2 874.

Stettinius

1055

1944 decembrie 20, Scrisoare de mulțumire a conducerii liceului din orașul Tûrkeve (Ungaria) pentru sprijinul acordat de trupele române în reluarea procesului de învățămînt.

Domnule General,

În numele profesorilor și elevilor gimnaziului din Tûrkeve, cu profund respect vă aducem la cunoștință că în ziua de 11 decembrie 1944 s-au început cursurile.

Această mare bucurie de a ne putea continua munca o datorăm bună-voinței și înțelegerii dumneavoastră pentru care vă rog, domnule general, să-mi permiteți a exprima, în numele profesorilor și elevilor, cele mai respectuoase mulțumiri.

Tûrkeve, 20 decembrie 1944

Cu deosebită stimă,
Pentru director, Szabo Margit

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond Marele Stat Major, Serviciul cultural, dosar nr. 296, 1944–1945, f. 410.

1944 decembrie 21. Sinteză asupra demersurilor întreprinse pe lîngă comandanțamentul sovietic privind aprovizionarea trupelor operative române pe teritoriul ungar.

Marele Stat Major

Secția a IV-a

Biroul 5

Notă

La data de 18 noiembrie 1944 cu nota nr. 792 904 s-a cerut domnului general Vorobiev să obțină aprobarea ca marile unități operative române, aflate pe teritoriul maghiar, să-și asigure aprovizionările, astfel:

1. Prin exploatarea teritoriului.
2. Prin folosirea subzistențelor din depozitele ce eventual s-ar captura de la inamic, în sectoarele de acțiune ale marilor unități.

3. Prin ridicări, la nevoie, din depozitele armatei ruse, contra recipisă regulamentară, contravaloarea urmînd a fi achitată prin grija Serviciului intendenței al Marelui Stat Major.

4. În fine, ceea ce nu se găsește pe teritoriu, după cum se arată la punctele 1, 2 și 3, să se expedieze din interior, în care scop organele armatei sovietice urmează a asigura vagoanele necesare.

S-a cerut, de asemenea, ca diferitele cantități de subzistențe, pe care marile unități române le realizează prin unul din sistemele arătate, să fie lăsate definitiv în proprietatea armatei române, pentru folosirea la front, adică să nu fie ridicate de către diferitele unități sovietice în trecere.

Deși rezultatul s-a cerut urgent și s-au făcut repetate intervenții din partea Secției a VII-a, nu am obținut pînă astăzi nici un rezultat.

Subșeful Secției a IV-a,

Locotenent-colonel Eremia Popescu

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 948, dosar nr. 1 392, f. 5.

1944 decembrie 21. Buletin contrainformativ al Armatei 1 române relativ la măsurile întreprinse pentru ajutorarea populației ungară din teritoriul eliberat.

Buletin contrainformativ din 21 decembrie 1944, ora 2!
Piscul¹, Zefirul² și Profirul³

I. *Starea de spirit în armată*

Starea de spirit a ostașilor din unitățile Profirului, recent sosite pe front, este în general multumitoare.

¹ Denumirea codificată a Corpului 4 armată între 24 octombrie 1944 și 31 ianuarie 1945.

² Denumirea codificată a Corpului 7 armată între 24 octombrie 1944 și 31 ianuarie 1945.

³ Denumirea codificată a Diviziei 10 infanterie între 24 octombrie 1944 și 31 ianuarie 1945.

II. *Starea de spirit a populației* Neschimbată.

III. *Situația teritoriului ocupat*

Cu privire la situația din regiunea Tápiószele s-au obținut următoarele informații:

Parte din locuințele din regiune au fost distruse sau devastate, din cauze inerente războiului.

Trupele române sunt corecte cu populația maghiară. Au fost cazuri cînd s-au distribuit populației sărace: pîne, sare și petrol.

De asemenea, medicii unităților noastre dau asistență medicală populației civile.

Pînă în prezent, nu s-a produs nici un act de sabotaj sau terorism în această regiune.

IV. *Diverse*

În regiunea sud-est Budapesta, comunicațiile sunt bune, cu excepția șoselei Kóka-Valkó, unde circa 1 km, la intrarea în Valkó, este distrusă. Repararea șoselei este în curs.

K. 5 R.⁴

Nr. 26 920 din 21 decembrie

Şeful Secției a II-a,
Locotenent-colonel V. Bichiceanu

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 1, dosar nr. 180, f. 680.

1058

1944 decembrie 22. Comunicat cu privire la apariția ziarului „Gazeta luptătorilor“.

A apărut — în editura Mareiui Stat Major — organul ostășesc de îndrumare și informații „Gazeta luptătorilor“ care înlocuiește ziarul militar „La arme“.

În afară de tratarea diferitelor probleme de ordin militar, social și politic general de interes obștesc, „Gazeta luptătorilor“ este călăuzită în apariția ei de două idei directoare:

— strîngerea legăturilor de prietenie și desăvîrșirea camaraderiei de arme cu armata aliată sovietică;

— asigurarea unei permanente și rapide corespondențe între ostășii de pe front și familiile lor din interior, în clipele cînd dificultăți inerente războiului — legăturile serviciului poștal cu frontul sunt dificile.

⁴ Semnătura codificată a șefului de stat major.

„Gazeta luptătorilor” apare de două ori pe săptămînă — joia și duminica —, expediindu-se pentru ostașii de pe front și interior la unități, iar pentru familiile lor — în vederea urmării corespondenței — la garnizoane, legiunile și posturile de jandarmi din orașe și sate.

Persoanele din interior pot trimite diferite comunicări de interes acut ostașilor de pe front la adresa: „Gazeta luptătorilor”, Calea Călărașilor nr. 39, București.

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Presă internă, dosar nr. 3/1944, f. 105.

1059

1944 decembrie 22. Adeverință prin care Consiliul comunal al comunei Cserépfalu (Ungaria) evidențiază comportarea militarilor români față de populația locală.

Consiliul comunal al comunei Cserépfalu

Certificat

Subsemnatul, primar al comunei Cserépfalu, prin prezenta certifică că trupele române, cantonate în intervalul de timp de la 16—22 decembrie 1944, s-au purtat absolut corect din toate punctele de vedere față de populația civilă, fără a le produce pagube, iar ofițerii lor totdeauna și în toate ocazii au arătat o înțelegere demnă și foarte corectă ce le poate fi de cinste.

Cserépfalu, la 22 decembrie 1944

Primar,

Kosik Istvan

Notar,

⟨îndescifrabil⟩

Pentru conformitate,

Pentru șeful Secției contrainformații,

Maior C. Făiniță

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 1, dosar nr. 364, f. 78.

1944 decembrie 23. Adeverință prin care Consiliul comunal din localitatea Vatta (Ungaria) arată că o unitate română a hrănit în mod gratuit 45 de familii sărace.

Primăria comunei Vatta

Adeverință

Consiliul comunal adeverește că armata română (cu ofițierul poștal militar nr. 104) care a staționat în comuna Vatta a avut toată grijă de alimentarea a 45 de familii sărace, în mod gratuit.

Consiliul comunal pentru această îngrijire aduce toată recunoștința și mulțumirile lor.

Notar pensionar-locuitor de primar,
(îndescifrat)

Pentru conformitate,
Maior C. Făniță

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 1, dosar nr. 364, f. 95; *Eroul internațional al Revoluției din August 1944 și al contribuției României la războiul antihitlerist*, Editura Politică, București, 1984, p. 143.

1944 decembrie 25. Comunicat cu privire la măsurile adoptate de Comisia interministerială pe linia îmbunătățirii situației din Moldova.

Comisiunea interministerială, formată din dnii miniștri Ion Hudiță și Vlădescu-Răcoasa, subsecretari de stat, Dimitrie Nistor, Mihai Răduțu, general Petrescu, completată cu dnii Ilie Dumitru, secretar general al Ministerului Muncii, reprezentând Partidul Social-Democrat și Emil Bodnăraș, reprezentând Comitetul Central al Partidului Comunist, întrunită la 25 decembrie 1944 la Ministerul Afacerilor Interne sub președinția domnului președinte al Consiliului de Miniștri, general de corp de armată adjutanț Nicolae Rădescu, a făcut o amplă expunere asupra situației politice-administrative din Moldova, adoptând următoarele măsuri:

1) Numirea tuturor prefectilor și primarilor recomandați de comisiune, precum și instituirea unor consilii consultative pe lîngă fiecare prefectură, compuse din reprezentanții tuturor grupărilor democratice.

2) Reîntoarcerea de urgență la posturile lor a tuturor funcționarilor publici acceptați de comisiile de epurăție prevăzute de lege, precum și reîn-

toarcerea populației civile evacuate, asemenea și utilizarea funcționarilor locali, care au ajutat pînă în prezent opera administrativă a provinciei.

3) Satisfacerea tuturor nevoilor locale pentru îndreptarea neajunsurilor de care suferă Moldova, de unde în mod criminal regimul de dictatură antonesciană a evacuat întregul aparat administrativ al statului, cît și o mare parte a populației, expunînd această provincie jafului și devastării barbare din partea armatelor hitleriste în retragere.

Numai înaintarea victorioasă și rapidă a Armatei Roșii a împiedicat ca Moldova să fie transformată într-un imens cîmp de ruine.

4) Asigurarea unui serviciu de transporturi combinat — cale ferată și autobuze.

5) Aprovizionarea populației cu cele necesare, înființîndu-se centrul de aprovizionare în capitala fiecărui județ și punerea la dispoziție a cîte trei camioane pe lîngă fiecare prefectură.

6) Acordarea gratuită a materialelor de construcții lemnăoase, pentru refacerea gospodăriilor distruse sau degradate de război, precum și a lemnelor de foc pentru populația în suferință.

7) Procurarea mijloacelor necesare însămîntărilor de primăvară ca: semințe, tractoare, pluguri etc.

8) Luarea tuturor măsurilor necesare în vederea combaterii epidemiiilor, în special a tifosului exantematic, și înzestrarea spitalelor și dispensarelor din fiecare județ cu inventarul necesar, afectîndu-i-se și personalul corespunzător.

■ Archivele Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Presă internă, dosar nr. 3/1944; f. 115—116.

1062

1944 decembrie 27. Scrisoare de mulțumire trimisă de mareșalul R. I. Malinovski comandantului Armatei 4 române.

Nr. 22 943

27 decembrie 1944

Comandantului Armatei 4 române,
generalului Avramescu

În copie: Comandantului Armatei 40,
general-locotenent Jmacenko

Vă adresez mulțumiri, domniei voastre, precum și trupelor Armatei 4 române, ce vă sănătate, pentru bunăvoiința depusă în executarea ordinelor primite, umăr la umăr cu Armata Roșie.

Vă doresc în viitor succese și mai mari în distrugerea ocupanților germani, pentru triumful cauzei popoarelor iubitoare de libertate.

Mar eșal Malinovski

General Susaikov
General Zaharov

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 4, dosar nr. 247, f. 60; *În numele libertății și prieteniei*, vol. II, Editura Militară, București, 1970, p. 71.

1063

1944 decembrie 27, Moscova. Textul unei scrisori a lui A. I. Vișinski adresată însărcinatului cu afaceri britanic privind prețurile la bunurile ce urmău să fie livrate de Finlanda și România în contul despăgubirilor de război.

Secretary of State
Washington
5018, December 27, 1 p.m.

The following is a translation of a letter dated December 18 which the British Chargé has received from Vyshinski in reply to his letter to Molotov of December 10 the text of which was given in my 4800, December 13 noon:

"Dear Mr. Chargé d'Affaires, I acknowledge receipt of Mr. Kerr's letter of 23 November and your letter of 10 December to the Peoples Commissar of Foreign Affairs of the USSR, Molotov, on the subject of prices for goods due to be delivered to the Soviet Union from Finland and Rumania on account of payment for reparations and I have the honor to state the following:

(One). As the British Government are aware the amounts of reparations fixed for Rumania and Finland (\$ 300,000,000 each) are several times lower than the true losses suffered by the Soviet Union as a result of the action of the aforementioned countries. The Soviet Government's consent to be satisfied with the above reparations amounts is an expression of their good will as well as of a desire to facilitate for Rumania and Finland the quickest possible return to normal conditions of economic life, which is of significance from the point of view of the establishment of a sound peace in Europe. However, the Soviet Government cannot allow the more than modest sums of reparations to be in fact brought to nought by taking as a basis, in the case of reparations deliveries, prices reflecting abnormal war conditions or those of the first years after the war.

(Two). The Soviet Government considers that it is in the interest of the USSR on one hand, Rumania and Finland on the other, to fix in advance a definite level of prices in connection with reparations deliveries and not to be guided by prices "existing at the time of delivery" which might and which in all probability will be subject to violent fluctuations. Because the fixing of a definite level of prices will help to stabilize post war economy

while being guided by prices "existing at the moment of delivery" will only increase the chaos of the economic situation which may be expected in Europe in the first years after the end of the war.

(Three). Quite naturally to fix a definite level of prices for reparations deliveries can only be done on past prices choosing for the purpose a year when world economic conditions were more or less normal. Such a year nearest to us is 1938. Therefore it was quite justifiable to take the basis for prices at which the Soviet Union would be receiving reparations from Rumania and Finland — 1938 world prices. However, taking into account the special difficulties of producing goods under present circumstances, the Soviet Government wishing to meet Rumania and Finland, found it possible to allow a rise in prices in comparison with the level of 1938 of 15% as to machinery equipment and 10% as to manufactured output. An additional argument in favor of using precisely the world prices of 1938 as a basis is the consideration that, inasmuch as the traitorous attack by Germany and her satellites led to the damage and destruction of values which can be determined only at prewar prices, there is every reason for valuing goods to be received for account of reparations also at prewar prices.

(Four). The British Government's fears that Rumania's and Finland's reparations deliveries to the Soviet Union might unfavorably affect the possibility of these countries having free export surpluses, in which Great Britain is interested, have no foundation. It is enough to point to the fact that among the goods to be delivered by Finland on account of reparations the production of the timber and paper industry forms only one-third of the total sum of deliveries. Under such circumstances the fulfilment of deliveries under reparations will not deprive the British Government of the possibility of obtaining from Finland and Rumania the necessary goods in the form of free exports.

(Five). The Soviet Government consider the British Government's fears with regard to prices of reparations deliveries by Rumania and Finland all the more unjustified in that the governments of both aforementioned countries as a result of very detailed discussion of the question with representatives of the Soviet Government have already expressed their agreement to make these deliveries on the above-mentioned conditions.

Please accept, Chargé d'Affaires, the assurance of my very high esteem.
(signed) A. Vyshinski"

Harriman .

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme S.U.A., r. 662, c. 1180—1184; The National Archives of the United States, Washington D.C., General Records of the Department of State (R.G. 59), European War, No. 740.00119 EW/12-2744.

Secretarului de stat
Washington
5018, 27 decembrie, 1 p.m.

Următorul text este traducerea unei scrisori datată 18 decembrie pe care însărcinatul cu afaceri britanic a primit-o ca răspuns la scrisoarea sa către Molotov din 10 decembrie, textul căreia a fost transmis în telegrama mea nr. 4 800 din 13 decembrie, ora 12:

„Domnule însărcinat cu afaceri: vă confirm primirea scrisorii domnului Kerr din 23 noiembrie și a scrisorii dv. din 10 decembrie către comisarul

poporului pentru afaceri externe al U.R.S.S., Molotov, pe tema prețurilor la bunurile ce urmează a fi predate Uniunii Sovietice de Finlanda și România în contul plății despăgubirilor și am onoarea să vă declar următoarele:

1. După cum guvernul britanic este la curent, suma despăgubirilor fixată pentru România și Finlanda (300 000 000 dolari fiecare) este de cîteva ori mai mică decît adevăratele pierderi suferite de Uniunea Sovietică ca urmare a acțiunilor țărilor menționate mai sus. Acordul guvernului sovietic de a se mulțumi cu sumele pentru despăgubiri de mai sus este o expresie a bună-voinței lui precum și a dorinței de a ușura României și Finlandei revenirea cît mai rapidă la condițiile normale ale vieții economice, ceea ce este semnificativ din punctul de vedere al instaurării unei păci trainice în Europa. Cu toate acestea, guvernul sovietic nu poate permite ca sumele mai mult decât modeste ale despăgubirilor să fie reduse la zero prin luarea drept bază, în cazul livrărilor despăgubirilor, prețuri reflectînd o situație anormală sau aceleia din primii ani de după război.

2. Guvernul sovietic consideră că este în interesul U.R.S.S. pe de o parte și al României și Finlandei pe de alta să se fixeze dinainte un nivel precis al prețurilor în legătură cu livrarea despăgubirilor și nu să ne ghidăm după prețurile „existente în momentul livrării” care ar putea și care, după toate probabilitățile, vor fi supuse unor puternice fluctuații. Căci stabilirea unui nivel precis al prețurilor va îngădui stabilizarea economiei postbelice, în timp ce fiind ghidate de prețurile „existente în momentul livrării”, aceasta nu va face decât să sporească haosul situației economice în perspectivă în Europa în primii ani după sfîrșitul războiului.

3. Maniera cea mai firească de a stabili un nivel precis al prețurilor pentru livrările despăgubirilor poate fi realizată pe baza prețurilor din trecut, alegînd în acest scop un an cînd situația economică mondială era mai mult sau mai puțin normală. Un astfel de an mai apropiat de noi este 1938. De aceea este foarte justificabil să se ia drept bază pentru prețurile la care Uniunea Sovietică va primi despăgubiri de la România și Finlanda prețurile mondiale ale anului 1938. Cu toate acestea, luînd în considerare dificultățile speciale de producere de bunuri în actualele împrejurări, guvernul sovietic, dorind să vină în întîmpinarea României și Finlandei, găsește posibil să permită o creștere a prețurilor în comparație cu nivelul anilor 1938 de 15% în ceea ce privește instalațiile și de 10% în ceea ce privește producția finită. Un argument suplimentar în favoarea folosirii prețurilor mondiale ale anului 1938 ca bază este considerentul că avînd în vedere că atacul perfid al Germaniei și sateliștilor ei a dus la păgubirea și distrugerea unor valori care pot fi evaluate numai la prețurile dinainte de război, există toate motivele de a evalua bunurile ce urmează a fi primite în contul despăgubirilor, de asemenea, la prețuri antebelice.

4. Temerile guvernului britanic că livrările despăgubirilor României și Finlandei către Uniunea Sovietică pot afecta nefavorabil posibilitatea ca aceste țări să aibă surplussuri libere pentru export, în care Marea Britanie este interesată, nu au temei. Este suficient să menționăm faptul că printre bunurile ce urmează a fi livrate de Finlanda în contul despăgubirilor producția de cherestea și industria hîrtiei constituie doar o treime din totalul sumei despăgubirilor. În aceste condiții livrarea despăgubirilor nu va priva guvernul britanic de posibilitatea obținerii din Finlanda și România a bunurilor necesare sub forma exportului liber.

5. Guvernul sovietic consideră temerile guvernului britanic cu privire la prețurile despăgubirilor livrate de România și Finlanda cu atât mai nejustificate cu cît guvernele celor două țări menționate mai sus, ca urmare a unor discuțări detaliate a problemei cu reprezentanții guvernului sovietic, și-au exprimat deja acordul să facă aceste plăți în condițiile mai sus amintite.

Vă rog să primiți, domnule însărcinat cu afaceri, asigurarea finalitei mele stime (semnat) A. Vișinski"

Harriman

1064

1944 decembrie 28. Raport contrainformativ al Marelui Stat Major român relativ la starea de spirit favorabilă trupelor române existentă în rîndurile populației ungare.

Raport contrainformativ din 28 decembrie 1944, ora 21

Coroana ¹
Secția a II-a

I. Starea de spirit în armată

Neschimbătă.

II. Starea de spirit a populației

Cu toată propaganda ostilă, făcută oficial de către autoritățile maghiare despre trupele române, căutînd să infiltreze groază în rîndurile populației, totuși cu ocazia intrării ostașilor noștri în localitatea Nagykáta populația locală a constatat că tot ceea ce s-a spus n-au fost decît născociri răutăcioase și propagandă subversivă mincinoasă.

Ca o confirmare a acestui fapt, se menționează următoarele constatări:

— populația maghiară locală caută a primi în cantonament ofițeri, subofițeri și soldați români;

— populația nevoiașă recurge cu încredere la sprijinul ostașilor români, pentru o bucată de pînă, o mîncare de la cazan etc.

Conducerea comunei Nagykáta și spitalul de Crucea Roșie din localitate au fost plăcut impresionați de gestul făcut de comandamentul Veronica ² și unitățile române, care au dat alimente, zahăr, sare, petrol și chibrituri, pentru nevoile bolnavilor și iluminatul spitalului.

III. Situația teritoriului ocupat

Nimic deosebit de semnalat.

¹ Denumirea codificată a Marelui Stat Major între 24 octombrie 1944 și 31 ianuarie 1945.

² Denumirea codificată a Armatei 1 între 24 octombrie 1944 și 31 ianuarie 1945.

IV. Diverse

O patrulă sovietică a arestat în seara de 25 decembrie pe sergentul Negruț Vasile și soldatul Gândea Rusalim, din Regimentul 9 artilerie.

Sergentul a fost omorât de către patrula sovietică, iar soldatul român a scăpat prin fugă.

Cercetările sănt în curs.

K. 35 R.³

Nr. 27 091 din 28 decembrie

Şeful Secției a II-a,
Locotenent-colonel V. Bichiceanu

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 1, dosar nr. 180, f. 692.

1065

1944 decembrie 29. Urările făcute cu prilejul Anului Nou, de către Nicodim, patriarhul României.

„Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace, între oameni bunăvoie”

(Evanghelistul Luca, II, 11)

Iubiții mei fii duhovnicești,
Cler și popor român
binecredincios,

De sfintele sărbători ale nașterii Domnului și de Anul Nou, e la noi un preafrumos obicei ca oamenii să se bucure unii pe alții, prin viu grai și strîngere de mâini, prin epistole și telegrame, prin daruri și flori. Copilașii cutreieră, în aceste zile de sărbătoare și mai ales în noaptea Anului Nou satele și orașele, și duc din casă în casă urările lor cu plugușorul, cu colinde, cîntece de stea și atîtea alte frumoase cîntări.

Acstea izbucniri de bucurie amintesc urarea îngerească, pe care au auzit-o păstorii la nașterea Domnului: „Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace, între oameni bunăvoie!”

Ce putea oare să ureze oastea îngerească mai frumos și mai potrivit pentru fericirea tuturor pămîntenilor, decît „pace și bunăvoie între oameni”.

Imitînd aceste urări creștini mari și mici își fac urări și de aceea am socotit să ne alăturăm și noi la aceste datini și să aducem urări și felicitări tuturor fiilor sfintei noastre biserici.

³ Semnătura codificată a șefului de stat major.

Mai întii, Maiestăței sale regelui Mihai I și augustei sale mame, regina Elena. Le aducem cele mai călduroase felicitări și le urăm din inimă An Nou fericit, sănătate și izbîndă deplină în opera cea mare ce au de îndeplinit ca finalți îndreptători spre lumină ai neamului nostru românesc și scumpei noastre patrii. Ajutorul lui Dumnezeu să-i însoțească pururea și pretutindeni.

Înaltului guvern al țării îi dorim, din suflet, An Nou fericit, sănătate și ajutor de la Dumnezeu pentru îndeplinirea grelei sale chemări.

Înșirii noastre și capilor ei, urăm de asemenei An Nou fericit, sănătate și vîțeje intru apărarea dreptății și a scumpei noastre patrii.

Tuturor fiilor neamului românesc, muncitorii, intelectuali sau manuali, care zi de zi ajută sau au ajutat la bunăstarea și bunul nume al scumpei noastre patrii, fie răspîndind lumină și dreptatea, fie dirijînd întreprinderi, fie îndeplinind oficiu de birou, fie în fabrici și ateliere, fie pe întinsul ogoarelor, întregii muncitorimi de la orașe și sate, le urăm din inimă An Nou fericit și binecuvîntarea lui Dumnezeu, sănătate, ajutor și spor la toate. Prin priceperea și sîrguința lor, deie Domnul să trăiască și să înflorească scumpa noastră țară.

Preasmerit rugăm pe Dumnezeu să aibă în grija și să dăruiască cu noroc și izbîndă pe toți cei ce locuiesc și iubesc țara noastră, fără deosebire de credință, și cu deosebită dragoste ne rugăm pentru marii noștri aliați Uniunea Republicitelor Socialiste Sovietice, Statele Unite ale Americii, Anglia și Franța, cărora le urăm victorie și pace.

Dumnezeu să aibă în grija și să dăruiască cu noroc și cu mila lui cea mare pe ostașii care luptă pentru Transilvania și pentru dreptatea noastră. Să le facă cel atotputernic parte de victorie și de revedere fericită cu cei rămași la cămine.

Iubitului nostru cler de toate treptele îi urăm An Nou fericit, sănătate și spor intru îndeplinirea chemării de evanghelizator al poporului, căci lui doar i s-a zis: „Mergeți și propovăduiți Evanghelia la toată făptura“. Evanghelizarea, iubiți fii sufletești, este atât de largă și de plină de cerințe că ea nu poate lăsa celui ce evanghelizează nici o clipă slobodă. De aceea, se vede, a asemuit Mîntuitorul pe apostolii săi cu ostașii cei vrednici, și a zis: „Nume-ne, ostaș fiind, nu se amestecă în treburi lumești, dacă vrea să placă voievozului“. Apostolii au priceput și simțit adînc înălțimea misiunii de evanghelizatori și s-au purtat în totul după povața Mîntuitorului și de aceea au auzit din gura lui acea măreată prețuire și laudă: „Voi sănțeți lumina lumii, voi sănțeți sarea pămîntului“.

Nimic mai bun nu putem noi ura de aceea iubitului nostru cler de Anul Nou decât să-i ajute Dumnezeu să-și împlinească cu spor menirea de evanghelizator, ca să audă apoi din gura Mîntuitorului cuvintele pe care acesta le-a spus apostolilor și care luminează prin veacuri „Voi sănțeți lumina lumii, voi sănțeți sarea pămîntului“.

Și acum, scumpi fii duhovnicești, așez mai presus de toate urarea cea mai scumpă, lucrul cel mai mare și cel mai folositor: unirea.

Unirea în cugete și în simțiri, ca între noi să nu mai fie decât flori și omenie! Urare în care se cuprinde însăși cîntarea îngerească de la nașterea Domnului, căci ce însemnează cuvintele: „și între oameni bunăvoie“ dacă nu unire între oameni.

Unirea este o virtute atât de măreată, încât Sfânta Scriptură o scoate peste tot la iveală, și o cîntă într-un întreg psalm 132, care glăsuiște așa: „Nimic mai bun și nimic mai frumos decît să trăiască frații în unire. Unirea e ca o mireasmă scumpă pe cap, e ca mirul acela prețios ce s-a turnat pe capul marelui arhiereu, ce s-a pogorit pe barba lui, și pe marginea veșmintelor lui, în ziua sfîntirii lui. Unirea e ca roua Ermonului, ce se pogoară pe munții Sionului, pentru că unde e unire, acolo a făgăduit Dumnezeu să trimîtă pace, prosperitate și binecuvîntare pe vecii vecilor“.

Iată ce este unirea și iată ce este pacea după Sfânta Scriptură. Dar și istoria noastră ne arată că neamul și țările românești numai cu ajutorul unirii desăvîrșite au putut străbate veacurile trecutului și de bună seamă că numai prin unire vor străbate și veacurile viitorului.

De sfânta zi a nașterii Mîntuitorului și de Anul Nou cerem din inimă lui Dumnezeu și-l rugăm prea smerit să ne dăruiască unirea și pacea. Iar noi să ne învrednicim cu toții de bunătatea nemăsurată și de darul celui ce a făcut cerul și pămîntul și să ne strîngem, uniți prin dragoste curată și neînvinsă, în jurul regelui preaiubit, al guvernului țării și al tuturor celor ce ajută patria noastră.

Români, împliniți-vă datoria întru dreptate și muncă, întru dragoste și iubire desăvîrșită și Dumnezeu va apăra România, dar vă cere:

Unire, unire, unire !

Nicodim,
Patriarh

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Presa internă, dosar nr. 3/1944, f. 130 – 132.

1066

1944 decembrie 31. **Instrucțiuni ale Marelui Stat Major privind transmiterea corespondenței particulare prin intermediul ziarului ostășesc „Gazeta luptătorilor“.**

Marele Stat Major
Serviciul cultural

Nr. 1 097/872

Instrucțiuni

1. Funcționarea corespondenței particulare între front și interior și invers, prin intermediul ziarului ostășesc „Gazeta luptătorilor“.
2. Expedierea și difuzarea ziarului „Gazeta luptătorilor“.

* * *

I. Marele Stat Major, în dorință de a ușura cît mai mult legătura între ostășii de pe front și familiile lor din interior, a luat măsura ca în locul ziarului „La arme“ să tipărească o nouă gazetă ostășescă intitulată „Gazeta luptătorilor“.

În acest scop:

- s-a mărit formatul acestei gazete, care va apărea în patru pagini, dându-se astfel puțină ca și corespondența între ostași și familiilor și între familiile și ostașii de pe front să aibă un spațiu mai mare în gazetă;
- gazeta va apărea de două ori pe săptămînă;
- gazeta va fi difuzată în exemplare mai multe, atât pe front ostașilor, cât și familiilor în interior;
- gazeta va fi pe lîngă aceasta și un organ de orientare și informare a ostașilor și familiilor lor asupra problemelor de actualitate.

II. Pentru atingerea scopului de mai sus, se dău următoarele norme:

1. Funcționarea corespondenței particulare a ofițerilor, subofițerilor și trupei prin intermediul ziarului „Gazeta luptătorilor”.

a) De la front către interior:

Ofițerii, subofițerii și trupa de pe front pot coresponda cu familiile lor din interior prin „Gazeta luptătorilor”, informîndu-le asupra sănătății și difertelor chestiuni familiale.

Corespondența va fi redactată în stil telegrafic și nu va cuprinde nimic referitor la chestiuni de ordin militar.

Pentru a se ușura expedierea corespondenței și a nu se întîrzie publicarea ei, va fi colectată, pe regiment sau unitate corp aparte, de două ori pe săptămînă și centralizată pe mari unități, care o va trimite prin avion Marelui Stat Major — Serviciul cultural — pentru „Gazeta luptătorilor”.

Cenzura acestei corespondențe va fi făcută de șeful Biroului 2 de la marea unitate respectivă, care are și însărcinarea de a controla executarea acestor dispozițiuni.

Numai printr-o strînsă colaborare și în această direcție între unitățile de pe front și Marele Stat Major se va putea realiza o mai bună legătură între ostașii de pe front și familiile lor.

b) Din interior către front:

Familiile luptătorilor pot de asemenei coresponda cu ostașii de pe front prin „Gazeta luptătorilor”, trimîndu-le scurte știri cu privire la sănătate, mersul gospodăriei, ajutorul de concentrare sau alte chestiuni familiale ce ar interesa pe luptător.

Întrucît o corespondență directă între familiile și „Gazeta luptătorilor” va fi foarte greoaie, sarcina de a aduna aceste știri și a le trimite ziarului revine organelor jandarmeriei.

Posturile de jandarmi vor colecta corespondența din satele respective și o vor trimite legiunilor de jandarmi.

Legiunile de jandarmi vor centraliza această corespondență de două ori pe săptămînă și o vor trimite Marelui Stat Major — Serviciul cultural — pentru „Gazeta luptătorilor”.

Cenzura corespondenței va fi făcută la Marele Stat Major.

Prin felul cum vor înțelege organele jandarmeriei să colaboreze la această operă se vor putea înlătura multe necazuri și frâmîntări sufletești ale luptătorilor de pe front.

Deși Marele Stat Major a făcut cunoscut această măsură prin legiunile de jandarmi, iar în gazetă se menționează acest procedeu de corespondență, totuși și unitățile vor pune în vedere aceasta tuturor ofițerilor, subofițerilor și trupei respective.

2. Expedierea și difuzarea ziarului „Gazeta luptătorilor”.

a) Spre front:

Pe cît va fi posibil ziarul va fi trimis cu avionul, ambalat pe oficii poștale militare, pînă la divizii inclusiv, stabilindu-se următoarea repartiție:

— armata, 1 000 exemplare pentru comandament și formațiunile ce depind direct de armată;

— corpul de armată, 800 exemplare pentru comandament și E.N.I.

— diviziile:

— infanterie 1 500 exemplare

— vînători munte 1 500 exemplare,

— cavalerie 1 000 exemplare

pentru comandament, unitățile în subordine și formațiunile de servicii.

Controlul distribuției ziarului și ajungerii lui la unitate cade în sarcina șefului Biroului 2 de la comandamente și șefului Serviciului cultural de la armate.

b) În interior.

Din cauza dificultăților de transport și mai ales din cauza tirajului redus, consecință a lipsei de hîrtie, expediția ziarului în interior se va face astfel:

— Pentru trupe: prin garnizoane, care vor distribui ziarul în mod proporțional la toate unitățile din garnizoană, inclusiv părțile sedentare ale marilor unități aflate pe front.

— Pentru familiile luptătorilor: prin legiunile de jandarmi, care îl vor difuza în toate comunele din județ, prin posturile de jandarmi, astfel ca de fiecare comună (sat) să ajungă cel puțin 3—4 exemplare.

În fiecare comună, șeful postului de jandarmi va avea grijă ca ziarul să fie citit de cît mai mulți locuitori, însă înțînd personal pe cei care au știri de la luptătorii de pe front, precum și pe cei a căror corespondență a fost inserată în ziar.

Controlul executării întocmai a acestor dispoziții revine comandanților legiunilor de jandarmi cu ocazia inspecțiilor ce fac în județ.

3. Cine poate scrie la „Gazeta luptătorilor”.

În afară de personalul redațional permanent, pot colabora la „Gazeta luptătorilor” toți ofițerii, subofițerii și trupa aflată sub arme, cu articole privind armata sau chestiuni de ordin general (școală, biserică, agricultură etc.).

Toate articolele sau lucrările literare întocmite de ostașii aflată pe front vor fi trimise redației gazetei prin comandamentele marilor unități respective.

Cei din interior, pot trimite articole sau lucrările direct redației.

Cadrul, fondul și stilul acestor articole sunt trasate prin nr. 10 al gazetei (articoul de fond și celelalte articole din gazetă).

Subșeful Marelui Stat Major,
General Șt. Bardan

P. conformitate,
Şeful Serviciului cultural,
Colonel Constant. I. Georgescu

1944. Fragment din „registrul istoric“ al Căpităniei portului Turnu-Severin referitor la evenimentele petrecute în cursul anului 1944.

Anul 1944

La 1 ianuarie 1944 personalul Căpităniei este următorul: căpitanul portului și comandant militar al portului — căpitan Andrieș Stefan; șeful Serviciului exterior și ajutor al comandantului militar al portului — submaestru Lipoveanu Nicolae; șeful Serviciului interior și ajutor al căpitanului de port — ofițerul de port principal Guță Dumitru; ofițer de port, Mogoș Ion; agent principal port, Moraru Mefodie; agent de port, Paliu Constantin; agent de port, Nicolau Mihail; gardian de port, Pandrescu H.; gardian de port, Iosceanu I; gardian de port, Marinca Filip; motorist, Savin Petre; pilot de port, Lacrimă Petre; om de serviciu, Albu Petre; om de serviciu, Pilaev.

Funcțiunile în serviciu sunt cele prevăzute în anul 1943, cu singura deosebire că biroul condus de ofițerul principal Popescu Horia cade în sarcina șefului serviciului exterior, iar pilotul Lacrimă Petre este afectat tot serviciului exterior.

Navigația pe Dunăre, în zona de jurisdicție a portului, nu este întreruptă, navigație normală.

17 ianuarie: început de incendiu la cabina marinarului de la tancul S.R.D. 6. A ars interiorul cabinei. Focul a luat naștere din neglijență. S-a constatat lipsa unor dispoziții legale prin regulament de bord la tancuri petroliifere.

1 aprilie: toate vasele trec la punctele de camuflat și dispersare.

4 aprilie: sosesc din aval primul convoi cu refugiații din regiunile care vor deveni teatre de operații militare, pe bordul pasagerului „Prințepe Mihai” și pilotina „Radna”.

5 aprilie: orele 13 și 50 minute — alarmă aeriană, orele 14 și 50 minute, un avion anglo-american lansează 8 bombe în port, 5 cad în Dunăre în aval de șantierul naval și 3 în amonte de șantierul naval. Sunt răniți: 2 soldați din garda militară a șantierului și 1 paznic.

8 aprilie: sosesc în port convoiul vasului „Miron Costin”, format din șlepurile C.N.R. 923, 1141, 1966 și „Stela” încărcate cu trupe și materiale ale Centrului de instrucție Sărata. Debarcarea se efectuează în timpul nopții.

9 aprilie, orele 4: sosesc remorcherul „Păun” și „Izvoranul” cu șlepuri „Nutzi”, „Elena T.”, „Hirșova”, „Atena” și N.F.R. 8105, încărcate cu trupe și materiale ale Centrului de instrucție Sărata.

10 aprilie, orele 13: operațiunile de debarcare ale Centrului de instrucție Sărata și încărcarea în vagoane sunt terminate.

Între 10 și 12 aprilie sosesc din aval convoaie cu refugiați și bagaje.

13 aprilie: navigația între Baziaș — Turnu-Severin, închisă.

15 aprilie, orele 22 și 35 minute: alarmă aeriană, orele 22 și 40 minute avioane anglo-americană sunt deasupra orașului și portului, lansind parașute luminoase. Avioane vin în valuri. Se bombardează orașul și portul, lansându-se și bombe incendiare. Orașul și partea de vest a portului sunt în flăcări.

În zona portului se incendiază magaziile „Ceremag”, care ard pînă în temelii, neputîndu-se salva nimic din materialele depozitate. Se incendiază parte din instalațiile șantierului naval. Se incendiază un hangar al șantierului „Dinamica”. Se bombardează amplasamentele artileriei a.a. germane și se incendiază șlepuș „Minerva”. Se bombardează și incendiază stația și atelierele C.F.R., aeroportul și uzina electrică. Distrugeri și incendii catastrofale. Victime în raza portului: mecanicul și focarul remorcherului „Călărași” și un caporal de marină. Bombardamentul incetează la orele 23 și 40 de minute. În stația C.F.R. explodează un tren cu muniții și cisterne cu benzină care țin pînă la ora 4 din 16 aprilie. Nu s-a putut face nici un fel de salvare atît în raza portului cît și a incendiilor care au cuprins jumătate din oraș.

16 aprilie, orele 10 și 15 minute: alarmă aeriană. La orele 10 și 30 de minute apar, din direcția est, fortărețele zburătoare americane, în valuri, care bombardează portul, șantierul naval, stația C.F.R. și partea de vest a orașului. Distrugeri în port: magazia S.H. nr. 2, cheiul din fața acestei magazi, baza serviciului sanitar din port, partea cea mai importantă a șantierului naval (ateliere și depozite de materiale, vase pe cală), moara „Decebal”, magazia centrului de strîngere, șlepuș D.D.S.G. 65 174 încărcat cu 50 vagoane de cărbuni. Remorcherul „Călărași”, avînd la bord pe cei trei marinari omorîți în noaptea de 15 curent și venind spre port, este prins în Dunăre, travers de marchiza S.H., de cel mai puternic bombardament aerian al fortărețelor americane, care în trei valuri succesive a 30 bombardiere au prins Dunărea de la Șimian, ambele maluri, și pînă la km 932. Pe remorcher se află comandanțul militar al portului și căpitan al portului, căpitan de marină Andrieș Ștefan, locotenent Ionescu Gh., comandanțul plutonului 2 grăniceri și agentul N.F.R. Coloiț Vasile. Remorcherul „Călărași”, prins în covorul de bombardament, n-a suferit decît avarii ușoare la suprastructuri, din cauza suflului bombelor.

17 aprilie, orele 13: sosete în port conducătorul statului, care inspecțează portul și șantierul naval. Inspecția este de scurtă durată, din cauza alarmelor aeriene. În port munca se efectuează de la orele 5,30 la 9,30, zilnic.

25 aprilie, orele 11 și 15 minute: bombardiere americane trec în valuri dinspre vest spre est. La orele 12, ultimul avion din formații lansează în Dunăre, la km 933, toată încărcătura. Nu sînt distrugeri.

Între 25 și 29 aprilie: sosesc în port convoaie cu refugiați și bagaje.

1 mai: se închide navigația între Turnu-Severin și Calafat.

5 mai, orele 14: bombardiere americane bombardează portul și orașul. În port, la km 931, este distrus șlepuș N.F.R. 6 152, încărcat cu diverse materiale ale N.F.R.

6 mai: aviația anglo-americană minează Dunărea în punctele cele mai dificile de navigație și trece obligatorii.

7 mai: autoritățile din port și șantierul naval se evacuează. Nu rămîne în port decît Căpitănia și Plutonul 2 grăniceri.

11 mai: pe pontonul I.R.P. „Corbova”, agenția D.D.S.G. încarcă materiale, arhivă și mobilier pentru evacuare. Șlepuș N.F.R. 8 163 încarcă din magazia Navigației Fluviale Române (N.F.R.) materiale diverse pentru evacuare.

31 mai, orele 11 și 5 minute: 15 bombardiere americane bombardează portul, gara și partea de vest a orașului. În port nu sînt distrugeri. La orele 23 și 40 de minute avioane inamice lansează parașute luminoase în regiunea

canalului Porțile de Fier. Se bombardează. Instalațiuni de la Sip și o locomotivă sunt distruse. De asemenei, sunt bombardate și bateriile antiaeriene germane de pe ambele maluri din această regiune.

6 iunie, orele 8 și 50 de minute pînă la orele 9 și 5 minute : bombardament aerian asupra bateriilor (de artilerie) de la Vir și instalațiunile de la Sip.

3 iulie, orele 13.30 : se bombardează aerian Vîrciorova. Distrugeri în gară și comună. Dunărea continuă a fi minată în aval și în amonte de Turnu-Severin de către aviația engleză.

22 iulie, între orele 12 – 13 se bombardează Vîrciorova. Distrugeri și avarii mari la atelierele C.F.R.

31 iulie, orele 5 : șlepurile „Margareta“, sub pavilion românesc, și D.D.S.G. 6 522, încărcate, sar în aer lovite de mine la km 914. Dunărea începe a fi minată în mod intens ziua și noaptea de către avioane engleze.

10 august, orele 9 : avioane de bombardament americane trec în valuri de la vest spre est. Ultimul avion aruncă 8 bombe asupra portului de pe Topolnița, iar 8 bombe în abatoarele de export, travers km 933. Se execută dragaje pe Dunăre cu vase speciale germane și cu avioane. Navigația redusă.

15 august, orele 9 : Ziua Marinei se sărbătorește într-un cadru restrîns. Solemnitatea are loc la troița eroilor de la intrarea în cimitirul ortodox. În urma intervenției energice a Căpitaniei pe lingă comandamentul german, la 17 august, prizonierii ruși sunt scoși de la muncă din port. Munca se efectuează numai cu muncitori din port. Navigația între Moldova Veche și Giurgiu (este) închisă. În port, în timpul prielnic și fără alarme, se efectuează descărcări de fier și cherestea din șlepuri și se încarcă cărbuni în șlepuri și vagoane.

23 August : dată istorică în existența statului și neamului românesc. A încetat lupta inegală și nedorită de poporul român contra statului vecin Rusia Sovietică.

La orele 3 din 24 august se primește prin Detașamentul „Dunărea de Sus“ ordinul Marelui Stat Major nr. 678 763/1944, prin care se comunică că forțele române încetează lupta și orice acte de agresiune contra forțelor sovietice. La această oră se iau toate măsurile de siguranță în port împreună cu grănicerii și se pun în supraveghere vasele și echipajele germane și ungare.

25 august, orele 17 și 32 minute : remorcherul M.F.T.R. „Turan“ pleacă de la cîmpul de dispersare Bistrița, avind la remorcă tancurile D.D.S.G. 09743 și 09744, încărcate cu țîtei, spre a trece în Kladova-Serbia. La dispoziție în port (rămine) remorcherul N.F.R. „Ardealul“ armat cu 2 mitraliere. La apariția convoiului la capătul Ostrovului Șimian se ordonă ofițerului de serviciu pe căpitanie, agent principal de port Moraru Mefodic, de a se imbarca pe remorcherul „Ardealul“ și prin somații reglementare și foc să aducă convoiul la malul românesc. La orele 18,00 convoiul este obligat să acosteze în port. La orele 18 și 40 de minute, tot din aval navigă spre amonte remorcherul I.R.P. „Serbja“, avînd în remorcă 3 tancuri goale. Se dă ordin remorcherului „Ardealul“ pentru a obliga convoiul să acosteze la malul românesc. Agentul principal de port Moraru Mefodie, ambarcat pe remorcher, face somațiunile legale. Somațiunile nu sunt respectate și conform ordinului comandanțului militar al portului se deschide foc. De pe remorcherul „Serbja“ se răs-

punde cu foc. Un foc iute de mitraliere se angajează chiar în fața căpitaniei. „Serbja” se bagă mult în malul drept și reușește să ajungă la Kladova. Remorcherul „Ardealul” are coșul găurit, comanda și bordul babord din provă.

Rezerva Plutonului 2 grăniceri și o grupă a Detașamentului „Dunărea de Sus” se deplasează în zona Bistrița pentru a opri cu foc orice remorcher care ar veni de jos și ar lua vase din acel sector. După orele 19 pe Dunăre nu se mai navigă sub nici un motiv, afară de vasele de patrulare, șalupele de control și ale poliției.

26 august, orele 7,30: pe malul Dunării, între Cloșani și Șimian, km 929—928, au început luptele între trupele române și trupele germane ce veneau dinspre Craiova, care n-au vrut să dezarmeze. Luptele au durat pînă la orele 11,30, cînd întreaga coloană germană a fost dezarmată. La aceste lupte au luat parte vedeta blindată nr. 7 a sectorului I fluvial și marinarii de pe vasele comerciale române ce se găseau dispersive la camuflaj, la Șimian. Către orele 14 bateriile germane antiaeriene de la Bistrița și Hinova au fost dezarmate de unități de cavalerie și pîchetele de grăniceri din punctele susmenționate. La intervenția comandantului militar al portului Turnu-Severin, garnizoana locală a trimis o grupă de siguranță în port, dată prin rotație de Regimentul 37 artillerie și Regimentul 95 infanterie, pentru paza vaselor germane și ungare legate la chei.

28 august, orele 7 și 40 minute: sosește în port șalupa Detașamentului „Dunărea de Sus”, cu un număr de 3 ofițeri și un subofițer și 4 soldați sîrbi partizani, plecați din Vîrbița Mică, care sunt debarcați și conduși la garnizoană, avînd misiunea de legătură din partea formațiunilor de partizani din interiorul Serbiei. Încep lucrările pentru întocmirea formelor de capturare a vaselor germane și ungare conform ordinului D.M.C. — nr. . .¹ și predarea lor N.F.R.-ului.

30 august, orele 8 și 45 de minute: patru avioane germane evoluează în sectorul de dispersare și camuflat Bistrița.

La orele 8 și 50 minute avioanele lansează bombe în Dunăre, pe mal și șosea. De asemenea mitraliază vasele din sector. Bombardamentul și mitralierea sunt fără efect. Nici o avarie la vase și nici o victimă.

Se termină lucrările relative la captură. La ora 21 remorcherul „Arnulf”, sub pavilion german, plecat de la Prahova se predă la Țigănași comandantului operativ din zonă.

Pe toate vasele capturate se ambarcă personal românesc, iar personalul debărcat german și ungar este trimis garnizoanei locale pentru internare în lagăr.

Se instalează artillerie română pe malul Dunării la Schela Cladovei, Șimian, Hinova și Țigănași.

31 august: De la bateria română situată pe malul Dunării la Șimian, la orele 20 și 15 minute se deschide foc asupra unui grup de germani care luau poziție pe malul drept al Dunării în dreptul satului Vîrbița Mică. De asemenea se execută trageri de la bateriile de la Schela Cladovei asupra șoselei de pe malul drept dintre Costol și Kladova și asupra cetății din Kladova.

5 septembrie, orele 8,30: artilleria germană de pe înălțimile din spatele orășelului Kladova trage asupra portului și aeroportului Turnu-Severin. În port efectul tragerilor este fără importanță, întrucît loviturile cad în apă

¹ Lipsă în text.

și în spatele liniei ferate. La orele 18 și 30 de minute elemente ale Armatei Roșii sosesc în portul Turnu-Severin. Un colonel rus ia informațiuni și date de la comandanțul militar al portului Turnu-Severin asupra posibilităților de debarcare pe malul drept.

Se stabilesc mijloacele și se hotărăște ca trecerea Dunării să se execute la orele 24, chiar din port, de la pontoanele existente. În acest scop sosesc în port, către orele 21, mașini, trenuri, trupe pe camioane și muniții. La orele 23 și 30 minute se trimit o sondă pe malul drept, cu 2 bărci, 14 soldați și un ofițer.

6 septembrie: la ora 1 se trimit remorcherul „Essai” cu 40 soldați și 2 ofițeri care debarcă travers de căpitanie pe malul sărbesc. La ora 2 se ambarcă pe remorcherul N.F.R. „Sarmisegetuza” 300 soldați cu armament ușor și greu de infanterie, care debarcă pe malul drept al Dunării aproape de piciorul podului lui Traian. La orele 2 și 35 minute se ambarcă pe șlepu D.D.S.G. 100 40 soldați ruși, un camion cu muniții, 2 mașini de comandanță, 2 tunuri calibră mare și divers material de război. Șlepu este remorcă de remorcherul N.F.R. „Călărași” și dus pe malul drept, travers km 924, unde s-a făcut debarcarea. La ora 4 se ambarcă pe remorca N.F.R. „Sarmisegetuza” 100 soldați ruși cu armament ușor și greu de infanterie, care sunt debarcați pe malul sărbesc, aproape de piciorul podului. Luptele încep pe malul sărbesc la orele 3 și 10 minute, având ca obiectiv portul Kladova. La ora 5 se sustine înaintarea trupelor sovietice cu artleria română și rusă instalată pe înălțimile din spatele satului Schela Cladovei. Se trage asupra șoselei dintre Costol și Kladova și asupra cetății Kladovei. Luptele continuă pe malul sărbesc pe întreg sectorul dintre km 920—935. La această primă debarcare au luat parte activă generalul Antonescu P., comandanțul operativ din sector, locotenent comandor Călărașu Petre, comandanțul Detașamentului „Dunărea de Sus”, căpitanul Andrieș Șt., comandanțul militar al portului Turnu-Severin, precum și întregul personal al comandanțamentului militar al portului și al Căpitaniei. Operațiunile de debarcare au reușit, deoarece vasele și remorcherile au fost la timp pregătite și personalul lor instruit în acest scop.

La ora 8 începe ambarcarea de trupe, autocamioane și artlerie pe șlepuurile N.F.R. 610 și 624 care, remorcate de remorcherul N.F.R. „Călărași”, S.F.N.D., „Pascal” și M.F.T.R. „Panonhalma”, sunt duse în dreptul km 924 pe malul sărbesc, unde se debarcă materialele și trupa.

La orele 8 și 20 minute artleria germană trage asupra pontonului și asupra vaselor destinate pentru debarcare — germanii trag pînă la ora 10 și 45 minute, cu intreruperi de 10—15 minute. La ora 14 și 15 minute artleria germană de la Kladova începe să tragă din nou asupra portului, punctului de dispersare Șimian și asupra trupelor debarcate.

La orele 14,30 un proiectil cade în apropierea șlepuului D.D.S.G. 100 acostat la pontonul nr. 2 și-i sparge bordajul în dreptul magaziei nr. 3. Cu toate măsurile luate vasul face apă și, pentru a nu se îneca în port, este dus la km 930 lîngă mal și dat în seama cîrmaciului, sărb de origine. Din cauza găurilor care n-au putut fi astupate, fiind multe și parte sub linia de plutire, șlepu se înecă.

Din cauza artleriei germane operațiunile de ambarcare de trupă și materiale de război sovietici în port nu mai pot avea loc.

Într-o conferință cu comandanții sovietici se cade de acord asupra propunerii comandanțului militar al portului Turnu-Severin ca operațiunile de ambarcări pe vase să se facă în punctul Șimian.

În port și pe malul Dunării în amonte și aval rămîn unități de infanterie sovietică pentru siguranță. În incinta portului rămîne o companie de infanterie sovietică cu 2 tunuri.

La Șimian se lucrează la amenajarea și organizarea vaselor pentru trecere. Șlepul N.F.R. 6 146 este destinat pentru ponton. Șlepurile N.F.R. 10 104 616, 624 și tancul S.R.D. 25 sunt destinate pentru debarcare. Remorcherile N.F.R. „Ardealul”, N.F.R. „Sarmisegetuza”, N.F.R. „Călărași”, M.F.T.R. „Turan”, M.F.T.R. „Panonhalma”, „Negay”, sub pavilion croat, „Kuban” sub pavilion sovietic, vedeta blindată nr. 7 și șalupele Detașamentului „Dunărea de Sus” nr. 142 și 143 sunt prevăzute în planul parcului de vase pentru operațiuni de debarcare.

La 7 septembrie toate vasele de orice categorie existente în zona de jurisdicție a portului Turnu-Severin trec sub comandament militar sovietic. Pe remorcher se instalează comandanți militari sovietici cu gardă, iar pe șlepuri subofițeri cu o gardă din 2 la 3 soldați.

8 septembrie, la orele 14 și 35 minute : artleria germană din Kladova trage cu intermitență asupra portului și podului de C.F. de pe Topolnița. Remorcherul M.F.T.R. „Panonhalma”, ce se găsea adăpostit la km 929 + 700, la 18 ore este lovit de proiectile germane. La 18,30 remorcherul se îneacă. Artleria germană încețează tirul. În urma tragerii menționate mai sus au fost ușor lovite pontoanele S.H. 32 și 47. La Șimian se lucrează la amenajarea vaselor pentru trecere.

9 septembrie, între orele 17–18 : artleria germană din Kladova trage asupra portului și orașului. Nu sunt distrugeri în port; spre Kladova se dau lupte între unități sovietice și germane.

10 septembrie, către orele 17 : un grup de nouă avioane germane evoluează deasupra portului, după care iau drum spre est și bombardează șoseaua națională spre Balota. La ora 17 și 20 minute alt grup de 6 avioane germane bombardează în picaj același obiectiv. La ora 19 germanii din Costol trag asupra portului cu armament automat.

11 septembrie, ora 10 și 40 minute : artleria germană din Kladova trage circa 10 lovitură asupra vaselor de la Șimian. Tir fără efect. La ora 18 artleria germană și brandurile germane trag asupra portului și orașului. În port nici o distrugere. În oraș cîteva case lovite. Se fac treceri în Serbia, de la Șimian, cu bărci armate. În port nici o activitate.

12 septembrie, orele 19 : duel de artlerie între unități germane din Kladova și artleria sovietică din spatele satului Schela Cladovei. La ora 23 și 15 minute artleria germană din Kladova trage asupra satului sîrbesc Vîrbița, unde se găsesc trupe sovietice, incendiind parte din sat și un depozit de muniții.

13 septembrie, între orele 21, 30 și 22, 30 : tir intermitent al artleriei germane de la Kladova; se trage între capul cheului și Șimian. N-a fost atins nici un obiectiv.

14 septembrie : în sectorul Bistrița-Hinova se fac debarcări de trupe sovietice cu ajutorul bărcilor. În sectorul Crivina se amenajează un bac adus special de pe malul sîrbesc pentru debarcări. Îmbarcarea trupelor sovietice

se efectuează de la pontonul N.F.R. 632. Din lipsă de remorcare bacul este tras la edec de cai în amonte și lăsat apoi în curent care cu ajutorul cîrimei este acostat la malul drept, unde se debarcă materialele și trupa.

15 septembrie: debarcările de la Crivina continuă pe malul drept. La Șimian se lucrează la amenajarea vaselor pentru trecere, la confectionarea schelelor și platformelor. Între orele 14 și 15 minute și 16 duel de artilerie între bateriile sovietice de la N.V. de oraș și cele germane din Serbia.

16 septembrie: în sectorul Crivina debarcările continuă. Se aduce la Crivina șalupa germană „Ostmark“. Se ambarcă trupe și material pe ceamul „Măcin“, sub pavilion românesc, care este remorcăt de șalupa „Ostmark“. La ora 9 și 10-minute tir de artilerie germană.

17 septembrie: se aduce la Crivina, de pe canalul Gogoși, un bac de trecere care este întrebuințat la debarcări. Pentru debarcări se folosesc două bacuri și șalupa „Ostmark“. Debarcările continuă ziua și noaptea. În zona Hinova-Batoți debarcările pe malul drept continuă cu bărcile și portile improvizate.

18 septembrie: în urma tragerilor de artilerie efectuate de germanii de la Kladova, la ora 15 șalupa D.M.C. nr. 12 este lovită de schiye și se înecă lîngă mal în dreptul pontonului S.H. nr. 1. În timpul nopții zbor de avioane necunoscute.

Pregătirile pentru operațiunile de debarcare de la Șimian sunt terminate.

19 septembrie: unități sovietice intră pe poziție în incinta portului, șantierul naval, amonte și aval de port. Într-un birou al vămii se instalează comandamentul operativ. Artilleria sovietică din port trage asupra satului Costol.

20 septembrie: în tot cursul zilei și nopții unitățile sovietice din lungu Dunării în zona Turnu-Severin trag cu artileria și mitralierele în Serbia.

21 septembrie: se hotărăște de către generalul sovietic comandant al forțelor din regiunea Gruia-Turnu-Severin că debarcarea să se efectueze către orele 18, cu mijloacele pregătite.

La ora 18 remorcherul „Bregenz“ ex. „Cuban“, cu trupe și armament, însoțit de șalupele Detașamentului „Dunărea de Sus“ nr. 142 și 143, deschide seria debarcărilor către punctul de pe malul sîrbesc km 923 + 200.

Germanii de pe înălțimile din spatele acestui punct deschid un foc violent asupra remorcherului și șalupelor. Artilleria sovietică de la Șimian trage tir de neutralizare. Remorcherul ajunge la malul drept, trupa debarcă. La fel șalupele nr. 142 și 143.

La orele 18,30, din cauza artileriei germane, remorcherul „Bregenz“ ex. „Cuban“ este lovit și incendiat. La fel, și șalupa Detașamentului „Dunărea de Sus“ 143 este lovită și incendiată. La această operațiune, comandantul remorcherului N.F.R. „Călărași“, care comanda șalupa nr. 143, căpitan fluvial Teodorescu Pascu, cade la datorie.

Transporturile continuă în ritm accelerat cu remorcherul „Călărași“, „Sarmisegetuza“, „Ardealul“, „Nehay“, șlepurile N.F.R. 10104, 616, 624. Șlepu N.F.R. 6146 este instalat ponton de debarcare pe malul sîrbesc.

Debarcările de trupe, artilerie, camioane, muniții continuă în tot cursul nopții. Lupte violente: pe teritoriul sîrb în punctele Rîcova, Vîrbița Mare și Vîrbița Mică.

La orele 22,30 M.F.T.R. „Turan“ cu trupe și pontonul „Semering“ la remorcă, cu trupe și armament, pleacă spre Gura Văii pentru a debarca pe malul sărbesc.

Vasul este reperat de artleria germană și se trage asupra lui și a pontonului „Semering“. Vasele sunt lovite. Trupa sovietică se salvează prin înot.

La operațiunile de debarcare au luat parte activă comandanțul militar al portului Turnu-Severin, căpitan Andries Ştefan și ofițerul de port Guță Dumitru, din partea Căpitaniei.

22 septembrie: operațiunile de debarcare continuă. Se dă lupte grele între unități sovietice debarcate și unități germane pe malul drept al Dunării. Artileria sovietică trage din zona Turnu-Severin în Costol și Cetatea Kladovei.

La ora 13 artleria germană din Kladova trage asupra portului și orașului.

La 23,30 remorcherile „Ardealul“ și „Pascal“, având la remorcă două barcaje, pleacă spre Gura Văii.

23 septembrie: un grup de marinari sovietici sosesc în port și sunt cantați în vamă.

La orele 7, remorcherul „Negay“, având la remorcă șlepurile N.F.R., 624 și 616, trece spre amonte la punctul de trecere de la km 933. Este adus și șlepușul N.F.R. 898.

Operațiunile de debarcare pe malul drept în zona de jurisdicție a portului Turnu-Severin sunt încununate de mare succes, echipajele de pe remorcherile și șlepurile sub pavilion român au fost la înălțimea datoriei, depunând pricepere, curaj și sacrificiu.

Se aduce în port tancul T.L. 156, încărcat cu benzină. Tancul motor „Carp“, prin aparatele de bord, transportă benzină în autocisterne sovietice și în cisterne C.F.R., pentru a fi trimise frontului de operațiuni.

25 septembrie: șlepușul 1 200 P.I., sub pavilion bulgar, este adus în port și parte din încărcătură este descărcată de comandanțul operativ din zonă. Diverse mărfuri sunt încărcate în camioane militare sovietice și în vagoane C.F.R.

La ora 8 remorcherul „Călărași“ pleacă aval la km 913 pentru a scoate barajul de mine pus de Detașamentul „Dunărea de Sus“.

Debarcările continuă pe malul drept în zona Turnu-Severin. Sunt debarcate trupe și materiale militare.

În port sunt aduse tancuri petrolișere și șlepuri, sub pavilion român, german și ungăr, a căror încărcătură este descărcată de armata sovietică pentru nevoile frontului. Astfel se descarcă: benzină, motorină, fasole, orez și ovăz, zahăr și diverse mărfuri generale, idem cartofi uscați etc.

5 octombrie, ora 5: sosesc în port primele formațiuni fluviale de război sovietice formate din 4 șlepuri.

În cursul lunii octombrie pe Dunăre se efectuează transporturi militare de trupe sovietice și materiale militare de toate categoriile. Mișcarea vaselor este făcută numai în scop militar. Se descarcă și încarcă în cisterne, autocisterne sovietice, camioane și în butoane combustibil și uleiuri. Idem, se descarcă cereale și alimente pentru nevoile frontului.

30 octombrie: în port sosesc remorcherul „Giurgiu“ cu șlep 138 încărcat cu trupe și tunuri sovietice venind din aval.

Trupele și materialele militare sunt debarcate în port.

De la 1–10 octombrie descărcarea materialelor militare din șlepuri pe chei și încărcarea în vagoane C.F.R. este făcută de ostași sovietici. După 10 octombrie orice operațiune de descărcare și încărcare în șlepuri și vagoane C.F.R. se execută de muncitorii din port.

Navigația continuă normal sub directivele comandamentului operativ sovietic al Frontului 3 ucrainean.

În cursul lunii noiembrie, activitate în port de descărcare și încărcare în vagoane a materialului militar de război sovietic. Munca se execută de către muncitorii de port care lucrează cu rîvnă și devotament ziua și noaptea [. . .].

**Căpitelan portului Turnu-Severin,
Căpitän Andrieș**

■ Arhivele Statului Drobeta-Turnu-Severin, fond Căpitănia portului Turnu-Severin, registru istoric, 1944, f. 20–25.

106 8

1944. Documentar întocmit de Marele Stat Major român privind consecințele economice, militare și politice ale insurecției din August 1944.

**Dezavantajele create Germaniei prin trecerea României
alături de Puterile Aliate, din punct de vedere po-
litic, militar și economic**

A. Generalități

[. . .] Schimbarea orientării politicii noastre externe spre „aliații” firești de totdeauna și revenirea la credințele testamentare ale lui Nicolae Titulescu au evitat ultimul act al prăbușirii noastre totale și ne-a dat posibilitatea unei redresări oneste spre adevăratale idealuri naționale, precum și speranța intrării pe făgașul firesc al orizonturilor României de miine.

Actul a fost eroic, s-a făcut cu jertfe și suferințe, dar a fost posibil în baza *permanențelor* noastre sufletești de totdeauna, pe care le-am regăsit la timp, iar după cum se va vedea în cele ce urmează, nu va rămâne ca ceva izolat, deoarece consecințele sale vor atîrna greu în balanță victoriei.

De asemenea, se încadrează în complexul general al întregului război european, fiind consecința acestuia, nu atît în ceea ce privește geneza sa — care în acest caz ar apărea ca un *portunism* ce i-ar diminua din valoare —, cît în mod cu totul absolut în ceea ce privește momentul ales.

Nu este lipsit de interes a arunca o privire retrospectivă asupra evenimentelor începînd cu anul 1939 pentru a vedea că gestul de la 23 August a.c. nu este altceva decît o revenire lîngă aliații noștri firești.

Astfel reamintim:

— În primăvara anului 1938, cînd s-a pus Cehoslovaciei pentru prima oară problema „Sudet”, România se găsea adînc legată de Franța și Marea Britanie, cu un tratat de alianță al Micii Înțelegeri, și a fost singura care în

momentele tragice de la München a înțeles să-și onoreze semnătura și să-și ofere ajutorul dezinteresat prietenei ajunsă la răscruce de drumuri: Cehoslovacia.

— În toamna anului 1939, după ce Polonia a fost înfrântă, deși amenințată direct de înaintarea năvalnică germană, România și-a deschis larg porțile ospitaliere spre a primi resturile armatei poloneze, exodului populației și a da azil guvernului și bunurilor poloneze.

Ulterior, prin noi și datorită loialității noastre, acești polonezi și-au îndreptat pașii spre Orientul Mijlociu, și-au refăcut, chiar dacă numai simbolic, armata și rezistența de mai tîrziu.

— Înfrângerea Franței din 1940 este urmărită în România cu durere care poate că nu are precedent în opinia publică a altui stat din lume, fiindcă România, aliată sinceră și cu înclinații firești spre spiritul umanitar și latin al acestei surori îndepărtate, își legase temeinic destinele de soarta și spiritul francez.

Prăbușirea ei a însemnat dezorientarea noastră; soarta ei, destinul nostru tragic de mai tîrziu.

Anul 1940 ne găsește la bunul plac al hotărîrilor germane, aliații noștri ne părăsesc „fortuit”, alianța ruso-germană își arată roadele prin luarea de către cei dintii a Basarabiei și Bucovinei de nord, pentru ca mai tîrziu (30 august) să urmeze a doua lovitură: răpirea părții de nord a Transilvaniei în urma Dictatului de la Viena.

Amenințări din toate părțile, cu nostalgia aliaților care se prăbușiseră sau treceau prin clipe tot atît de tragice ca și noi, în imposibilitate de a ne ajuta, sănătem constrînsi să ridicăm ochii spre Germania [...].

— Înfrângerea Iugoslaviei de mai tîrziu ne mîhnește și dacă nu puteam să-i aducem vreun ajutor, fiind de data aceasta de cealaltă parte a baricadei, rămînem totuși credincioși onestității noastre de totdeauna¹, abțînîndu-ne de la exemplul dat de vecinii de la vest și sud, care se repet asupra trupului încă singurind, împărțind-o asemenea corbilor ce-și dispută prada.

Anii 1940—1944 se scurg sub apăsătoarele condiții ce ne-au fost impuse de acvila germană, România contribuind din greu cu mari sacrificii, dar în speranța păstrării etnicului românesc și perspectivei — miraj — a revenirii asupra Dictatului de la Viena o dată cu reinflorirea forțelor Națiunilor Unite, ale căror sorți de izbîndă se întrevedeau încă din anul 1942.

În relațiunile sale cu aliații și în special cu România, Germania nu a căutat să trateze decît tangențial revendicările noastre; în schimb, prin specularea acestor probleme, aceasta a stors cît mai mult de la noi.

Sub acest aspect trebuie privită alianța noastră cu Germania, care ne-a fost smulsă fiindcă în calculele germane intra potențialul de război românesc precum și avantajele situației noastre geopolitice, la care, dacă nu se ajungea prin consimțămînt, s-ar fi ajuns prin forță² (cele 60 divizii + 3 000 avioane concentrate la frontieră română în iulie 1940, care trebuiau să invadzeze teritoriul în caz de neacceptare a condițiunilor impuse.)

Alegerea momentului de a reveni lîngă aliații noștri firești nu a putut fi împlinită decît în August 1944, datorită următoarelor circumstanțe: situa-

¹ Refuzul românesc net, la invitația făcută de fostul ministru al afacerilor străine polon Beck, în toamna anului 1938, de a intra și ocupa regiunea Halmeu, o dată cu trupele polone.

² Scrisoarea cancelarului Hitler către fostul rege al României, iulie 1940.

țunii forțelor noastre; situațiunii forțelor germane în România; înțelegerii acordate precum și situațiunii forțelor aliate pe teatrul de operațiuni din est.

În aceste condițuni, și după declarațiile comisarului poporului pentru afacerile străine al U.R.S.S. din 12 aprilie 1944 făcute la radio cu asentimentul restului Națiunilor Unite, gestul României din 23 August 1944 nu mai este ceva *platonic și de oportunitate*, ci el reprezintă o hotărrire care ne readuce, atât în fața neamului cît și a opiniei publice mondiale, pe drumul logicii și al realităților.

B. Situația de ansamblu în ajunul actului de la 23 August 1944

a) Aliații au inițiativa pe toate teatrele de operațiuni, astfel:

— Pe teatrul de operațiuni de vest armatele anglo-americană se găsesc în plină ofensivă, amenințând Parisul, iar în sudul Franței debarcarea începuse în condițuni favorabile;

— În Italia armatele aliate sunt în plină ofensivă în contact cu linia gotică — ultima rezistență germană care este sprijinită pe Munții Etrusci, Ligurici și Romani.

În Balcani:

— În Bulgaria opoziția și comuniștii cîștigă tot mai mult teren;

— În Iugoslavia acțiunea mareșalului Tito ia proporții îngrijorătoare pentru germani, care sunt obligați să fie imobilizate în acea regiune aproxi-mativ 22 mari unități.

— Pe frontul de est după ridicarea de către germani a 5—7 mari unități mecanizate de pe frontul român, pentru oprirea ofensivei sovietice din Polonia și Țările Baltice, se produce ofensiva armatei sovietice contra frontului de sud, în Moldova și Basarabia.

— În Finlanda, ofensiva sovietică scăzuse mult din intensitate.

— Germania face eforturi mari pentru sporirea efectivelor prin adoptarea mobilizării totale.

— În aer, Aliații avînd supremația totală, distrug sistematic centrele vitale ale Germaniei și aliaților săi, făcînd imposibilă reacțiunea germană.

— Pe mare, reacțiunile germane încetaseră de mult a se manifesta, decit în mod cu totul sporadic.

— În interiorul Germaniei stăruia atmosfera încărcată după atentatul contra Führerului.

b) Deși nici una din țările aliate Germaniei nu mai voia să continue războiul alături de Axă, totuși ieșirea lor din cauză este imposibilă, deoarece trupele de ocupație germane și Gestapoul instauraseră un regim imposibil de înlăturat.

Pentru România situația este și mai grea, deoarece vecinii de la vest și sud, adică Ungaria „mesianică” și Bulgaria „imperialistă”, polarizate din convingere în jurul vulturului german, abia așteptau semnalul de a se năpusti asupra Ardealului și respectiv Dobrogei.

În consecință, la acea dată, puterile Axei aveau încă ascendentul politic și în special militar pentru a menține grupate sub egida lor toate țările aderente la Pactul tripartit.

Cu toate acestea, România la 23 August, neprecupețind nici un sacrificiu și cu un curaj formidabil, se scutură de alianța cu Axă și trece de partea aliaților ei firești, Națiunile Unite, întorcând armele contra Germaniei și Ungariei.

Odată fixată situația de ansamblu în care România a schimbat orientarea politico-militară, vom examina dezavantajele create Germaniei, precum și aportul adus de România prin adoptarea atitudinii de la 23 August de către aceasta.

C. *Dezavantajele create Germaniei prin trecerea României alături de Puterile Aliate*

a) De ordin politic

Ieșirea României din Axă:

— Echivalează cu desființarea efectivă a acestei alianțe și cu obligațiunea pentru Germania ca singură și complet izolată (avind la remorcă numai Ungaria) să ducă războiul pe trei fronturi în continentul european.

— Constitue semnalul de desprindere și exemplu foarte contagios pentru restul țărilor foste în Axă, sau aderente la Pactul tripartit.

Odată actul reușit, gestul României este urmat în curind de: Bulgaria la 8 septembrie, prin cererea de armistițiu și declarația de război făcută Germaniei; Finlanda la 19 septembrie încheie armistițiu cu U.R.S.S., luindu-și angajamentul ca în 10 zile libere (4–15 septembrie) să izgonească trupele germane de pe teritoriul său; convențiile de armistițiu fiind semnate:

- Pentru România la 12 septembrie 1944;
- Pentru Finlanda la 19 septembrie 1944;
- Pentru Bulgaria la 30 septembrie 1944.

Pentru declararea de război Germaniei și Ungariei tot frontul de sud german a fost dislocat, dindu-se astfel posibilitate Aliaților să-și dezvolte acțiunea politică în toate statele balcanice.

Grecia, Bulgaria, Albania și Iugoslavia au ajuns în nemijlocit contact cu sfera de influență politică a Aliaților.

În Italia fascistă mișcarea insurecțională a sporit în intensitate.

Ungaria și Cehoslovacia au fost și ele influențate.

Neutrii se depărtează mai mult de Germania. Cazul Elveției, care refuză azilul membrilor inarcanți ai conducerii germane [...].

Chiar și în Spania falangistă se pare că, în acest moment, există și o altă formulă de viitor decât aceea de „l'franco“, aceasta desigur în scopul salvării coloniilor.

- Realizează pierderea pentru Germania:
- a unui centru geopolitic cheie, care i-a oferit condiții favorabile pentru:
 - a putea domina ușor situația din Balcani și bazinul dunărean;
 - a duce războiul contra U.R.S.S.;
- a primei și celei mai importante escale spre Bosfor și Suez.
- Zdruncină complet influența germană în Balcani [...].

b) De ordin militar:

Trecerea României de partea Aliaților:

— Ușurează și grăbește sensibil manevra strategică de întoarcere a apărării pe Carpați, pe la sud, și pătrunderea rapidă în cîmpia Ungariei și Slovaciei, în unirea cu forțele din regiunea Carpaților Păduroși.

— Antrenează pierderea unei poziții strategice ce constituie poarta de invazie a Balcanilor.

— Descoperă întreaga apărare de sud a Germaniei și Ungariei, dînd posibilitatea întoarcerii dreptei frontului de est german, care era rezemat pe obstacole naturale și ușor de apărat.

— Mărește sensibil frontul german de la 450 km la 960 km după 23 August.

Situația creată Germaniei în timp și spațiu pe acest nou teatru de operațiuni constituie o totală surpriză strategică, deoarece:

— în interior unitățile germane n-aveau nici un ordin în privința atitudinii de luat;

— nu a existat un plan de coordonare pentru forțele din interior;

— nu a fost adusă în țară nici o mare unitate mecanizată;

— nu au avut în Transilvania rezerve și au fost obligați a face față cu unități de recruți și cîteva mari unități maghiare de ocupație.

În timp ce pentru armatele aliate acțiunea a fost ușurată enorm, deoarece au avut de parcurs într-un simplu marș triumfal un spațiu organizat și amic ce le-a fost pus la dispoziție.

— Realizează încercuirea și distrugerea rapidă a forțelor germane ce luptau pe frontul românesc (armatele 6 și 8, totalizînd 20 divizii).

— Lipsește Germania de aportul celor 23 mari unități românești de pe frontul Moldovei și Basarabiei³, precum și a flotelor de Dunăre și Marea Neagră.

— Deschide noi și ample perspective operațiunilor Aliaților și dă posibilități de manevră în spațiul balcanic forțelor sovietice, care astfel interceptează retragerea celor 13 mari unități germane din Marea Egee, Grecia și Iugoslavia.

— De asemenea antrenează pierderea pentru Germania a celor 23 mari unități bulgare care barau o mare parte din frontul balcanic, precum și a 14 divizii finlandeze.

În total armata germană, datorită gestului României de la 23 August 1944, a pierdut aportul unui total de 93 mari unități.

— Dă posibilitatea capturării a imense cantități de materiale și depozite de război.

— Influențează prin aceste operațiuni scăderea simțitoare a potențialului de război german.

— Ajută lupta partizanilor iugoslavi, care sporește în intensitate datorită apropierei trupelor sovietice pe teritoriul român și bulgar, iar trupele germane sunt obligate a-i face față din ce în ce mai greu.

c) Din punct de vedere economic:

Actul de la 23 August 1944 al României dă o grea lovitură Germaniei și din punct de vedere economic.

³ La aceste divizii trebuie adăugate cele dislocate operativ în zona interioară, diviziile de instrucție, celelalte comandanamente, trupe și formațiuni. În total 1,1 milioane militari români.

Pentru a ilustra în cifre elocvente pierderile suportate de Germania pe tărîm economic, anexăm un tabel care cuprinde exportul efectuat de România în Germania de la 1.X.1940 — 30.I.1944.

Exportul fundamental al României era petrolul, astfel:

— de la 1.X.1942 — 1.X.1943 România exportă în Germania 2 297 885 tone,

— de la 1.X.1943 — 30.VI.1944: 1 765 612 tone.

Prin trecerea României de partea Aliaților, Germania pierde 1/3 din consumul total de carburanți, în timp ce producția internă a acestei țări a scăzut cu 45%, din cauza bombardamentelor aeriene anglo-americane.

În plus Germania este lipsită de o însemnată cotă de bauxită, necesară construcției de avioane.

În ceea ce privește cerealele, exportul a fost destul de important.

Astfel, el a variat de la 3 115 485 050 la 30.IX.1941 la 9 936 912 000 lei la 30.VI.1944.

Din Bulgaria, Grecia și Iugoslavia, Germania importă: cereale, în mică cantitate, minereuri, bauxită, crom, mangan și wolfram, petrol în mică cantitate, piei, lînă etc.

Blocarea capitalurilor și creațelor germane din România, precum și pierderea materialului rulant de cale ferată și a vaselor aflate în porturile noastre constituie lipsuri însemnante în economia germană și adaugă încă o verigă la lanțul celor mai sus arătate.

În consecință, prin crearea acestei situații, România a contribuit în mod evident la realizarea „blockadei economice” germane, ceea ce, ca și în 1917—1918, va aduce desigur pierderea războiului de către cel de al III-lea Reich.

II

Aportul adus de România cauzei Aliaților prin adoptarea atitudinii din 23 August 1944 sub toate raporturile

Privit din punctul de vedere al aportului adus de România cauzei Aliaților, prin încetarea ostilităților la 23 August 1944 și continuarea luptei alături de Națiunile Unite contra inamicului comun, este evident că dezavantajele arătate în capitolul precedent constituie avantaje aduse Aliaților.

Acest aport este, după cum s-a văzut, de două categorii:

— O serie de servicii imense, ca rezultantă a încetării luptei noastre și posibilitatea de a li se deschide drumul spre sud și vest;

— O altă serie de avantaje ca rezultat al contribuției noastre în oameni, materiale și resurse de tot felul.

Le vom enumera succint din același întreit punct de vedere: politic, militar și economic, reamintind numai pe acelea ce prezintă o importanță și necesitate o completare.

1. Din punct de vedere politic:

Trecerea României de partea Aliaților a întărit și mai mult coaliția antihitleristă, atrăgînd în rîndurile acesteia pe bulgari și finlandezi.

De asemenea, patrioții iugoslavi, încurajați de prezența unor ostași aliați pe teritoriul românesc, s-au înregimentat în ultimul timp în număr din ce în ce mai mare în trupele mareșalului Tito.

Tot astfel se influențează legătura dintre formațiunile militare și organizația politică din Grecia, pentru colaborarea cu guvernul național Papandreu.

România astfel a inițiat schimbări radicale în sud-estul european, grăbind victoria Aliaților [...].

2. Sub aspect militar:

România aduce un aport însemnat Aliaților și din acest punct de vedere, deoarece:

— Înlesnește distrugerea a 20 mari unități germane fără mari sacrificii, într-un timp scurt;

— Armata română se alătură forțelor sovietice contra Ungariei și Germaniei, prin:

— colaborarea la dezarmarea acestora;

— scufundarea sau capturarea flotei (germane) pe Dunăre și Marea Neagră;

— evitarea distrugerii diferitelor depozite;

— acoperirea concentrării forțelor sovietice pe frontieră de nord-vest;

— participarea ulterioară la ofensiva sovietică (armatele 1 și 4 române) a circa 16 mari unități, acțiuni ce au fost consemnate în ordinul de zi al generalului Managarov, comandantul unui grup de armate sovietic;

— oferirea teritoriului perfect echipat pentru aprovizionarea și transporturi de trupe pe uscat și apă;

— inexistența acțiunii de partizani;

— aceleași avantaje din partea Bulgariei și Finlandei, datorită acțiunii românești;

— s-au făcut disponibile trupele sovietice de pe frontul românesc și finlandez, realizându-se astfel economie de oameni, materiale și timp;

— aviației anglo-americane i s-a dat posibilitatea să-și concentreze efortul exclusiv asupra Germaniei și Ungariei;

— Aliații cîștigă teritoriile care le oferă avantaje strategice.

Prin factorul surprindere care a fost realizat precum și situația în timp și spațiu pe care o creează atitudinea României, se oferă Aliaților astfel avantaje ale căror efecte se vor repercuza adînc asupra conducerii războiului și duratei lui.

3. Din punct de vedere economic:

Aliații, și în special armata U.R.S.S., găsesc în noua lor aliată România o bogată bază de reaprovisionare în resurse alimentare, carburanți, lubrifianti, precum și diverse materii prime, fapt ce le surtează liniile de comunicații cu mii de kilometri.

Un aport care nu este de neglijat îl constituie industriile noastre de război, ce în ultimii trei ani au adus prețioasa lor contribuție.

Dacă la toate acestea se adaugă posibilitățile de transport pe uscat și apă, putem afirma că Aliații găsesc în România un puternic sprijin economic ce aduce o importantă sporire a potențialului lor de război.

Această contribuție, privită sub toate aspectele, reprezintă chezășia cea mai frumoasă pentru realizarea năzuințelor comune.

Concluzii:

Ieșirea României din alianța cu Germania este un act logic și se înscrie pe axa de evoluție a intereselor pur românești.

Ea a dat un impuls încurajator tuturor țărilor europene dornice de pace și libertate pentru a lupta contra Germaniei.

A făcut posibile revendicările românești asupra Transilvaniei, fapt recunoscut în mod public de aliații noștri, în care scop ne-am alăturat Națiunilor Unite cu toate mijloacele noastre umane, materiale și teritoriale.

Acțiunea României a condus la prăbușirea întregului sistem politic, militar și economic german din Balcani, deschizind Aliaților drum larg și direct către „caesarul imperialist”, Germania.

Reduce România în sfera de influență și ajutor a Aliaților ei firești, restabilind adevăratele stări „de iure” și „de facto” cu vecinii respectivi.

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 332, dosar nr. 135, f. 164 – 178.

1069

1945 ianuarie 1. Raport consemnat luptele desfășurate de trupele române la Budapesta și pe frontul din Cehoslovacia.

Veronica ¹
către
Coroana ²
Secția a III-a

Raport operativ special

1 ianuarie 1945, ora 18,30 (Propunere pentru comunicat special)

În ziua Anului Nou 1945, trupele Armatei 1 române, în strânsă colaborare cu mari unități sovietice, după ce au sfârșit ultima centură de apărare, au pătruns în Budapesta cu corpul de armată al generalului Șova Nicolae, ale cărui brave divizii, comandate de generalii Lăcătușu Mihail, Antonescu Ilie și Voicu Mihail, duc în acest moment lupte de stradă spre centrul capitalei maghiare.

În aceeași zi, cu corpul de armată al generalului Boțeanu Ion, după ce s-a traversat complet prin lupte grele regiunea muntoasă din nordul Ungariei, s-a atins cu vînătorii de munte comandanți de generalii Mociulski Leonard și Iordăchescu Constantin rîul Ipoly, continuîndu-se atacurile pe teritoriul cehoslovac.

Comandantul Armatei 1, Șeful secției a III-a, locotenent-colonel D. Panaitescu General de corp de armată Nicolae Macici

Nr. 45 221 din 1 ianuarie 1945

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 1, dosar nr. 293, f. 3.

¹ Denumirea codificată a Armatei 1 între 24 octombrie 1944 și 31 ianuarie 1945.

² Denumirea codificată a Marelui Stat Major între 24 octombrie 1944 și 4 ianuarie 1945.

1945 ianuarie 1—15. Extrase din jurnalul de operații al Diviziei 9 cavalerie privind luptele duse pentru eliberarea Budapestei.

Divizia 9 cavalerie

1 ianuarie 1945

La ora 11 se reia atacul cu toate unitățile în linie. Înaintarea nu s-a putut relua decit la 12,30, cind inamicul a început să cedeze în fața presiunii noastre. Mișcarea continuă în lungul șoselei, întimpind de data aceasta rezistențe mai slabe din partea inamicului.

La ora 16,30 unitățile au ajuns la primele acoperiri nord Kőbánya, unde au început să primească din nou foc puternic. După o nouă regrupare a regimentelor, se reia mișcarea și la ora 18 se ajunge cu primele elemente pe linia șosea, cota 120. Mișcarea continuă spre vest, însă se primește un foc puternic pe tot frontul, ceea ce obligă unitățile noastre să acționeze numai pe detașamente mici. Acțiunea a durat în tot cursul nopții.

2 ianuarie 1945

În noaptea de 1/2 ianuarie, curent, se primește ordinul de operații nr. 82 al Corpului 7 armată, care modifică limitele de sector ale diviziei și fixează ca prim obiectiv gara din Budapesta, după care se atinge Dunărea și ordonă continuarea acțiunii în tot cursul nopții.

Toată noaptea inamicul a reacționat foarte puternic cu foc, obligind unitățile noastre să rămână pe loc, neputind să sprijină eficace de artilleria proprie din cauza întunericului.

La ora 7,30 se reia înaintarea. Majoritatea artilleriei este împinsă mult înainte pentru a executa trageri directe asupra rezistențelor inamice care sporesc mereu, cu cît atacul nostru progresează mai adinc în cartierele orașului. După lupte înverșunate duse cu un inamic îndrăgit s-a reușit să se cucerească grupul de fabrici dintre cota 120 și calea ferată de centură a Budapestei.

La ora 12, unitățile noastre au fost oprite din nou cu foc puternic ce venea dinspre calea ferată.

La ora 16,30 s-a cucerit calea ferată și a început depășirea ei. La vest de calea ferată inamicul dispune de organizațiuni puternice.

După o pregătire de artillerie, unitățile au pornit la atac de pe calea ferată și au reușit către orele 17,20 să pătrundă în organizațiunile inamice de la vest calea ferată.

La ora 18 s-au parcurs circa 400 m la vest de calea ferată și au fost obligate să se opreasă pe această linie din cauză că primeau un foc puternic de front și în flancul stîng, deoarece unitățile aliate de la stînga n-au reușit pînă la această oră să lichideze rezistențele inamice de la Fabrica de bere, care a rămas circa 800 m înapoia flancului nostru stîng. Față de această situație, unitățile noastre au rămas în strîns contact cu inamicul în tot cursul nopții. Inamicul a transformat toate clădirile și toate acoperirile

în centre de rezistență puternice, garnisite cu mult armament automat și tunuri antiaeriene de [calibrul] 20 mm. De acum înainte operațiunile iau caracterul luptei în localități.

Pentru acest lucru Corpul 7 armată a pus la dispoziția Diviziei 2 plutoane pionieri de asalt specializați pentru lupta în localități. [. . .]

3 ianuarie 1945

La ora 10, unitățile diviziei, în același dispozitiv, au reluat atacul la vest de calea ferată de centură a Budapestei. După lupte îndărjite, inamicul a fost respins către hipodromul orașului Budapesta.

La ora 15, unitățile au fost opriate de focul inamicului, care ocupa clădirile de la est de hipodrom. Tot aici au fost descoperite mai multe care de luptă grele inamice îngropate în teren, care formau cuiburi de rezistență foarte puternică. Față de puternica rezistență a inamicului, s-a montat la ora 16 un atac sprijinit puternic de artilerie.

La ora 17 s-a reușit să se rupă rezistența inamicului și s-a reluat înaintarea către hipodrom. În fața hipodromului s-au dat lupte la grenadă.

La ora 18, unitățile, în strânsă legătură între ele, au pătruns pe hipodrom și în primul salt au ajuns către mijlocul lui, fiind opriți din nou de focul ce venea dinspre marginea de vest și tribunele de pe hipodrom. Deși rezistențele sănt din ce în ce mai puternice, unitățile continuă mișcarea către calea ferată de la vest hipodrom [. . .].

În seara zilei, unitățile au ajuns la contact strâns cu inamicul ce ocupa clădirile și parcul de la vest de hipodrom.

4 ianuarie 1945

La ora 15,20, inamicul a dezlănțuit un nou contraatac cu un batalion german însoțit de 4 care de luptă grele. Contraatacul a pornit prin surprindere din direcția parcului de la vest și nord-vest hipodrom, lovind puternic în flancul drept al Regimentului 9 călărași.

În prealabil inamicul a executat o puternică pregătire de artilerie și aruncătoare timp de 10 minute.

Față de presiunea puternică a inamicului, flancul drept și centrul frontului Regimentul 9 călărași, plus Batalionul 1/Regimentul 31 dorobanți și Regimentul 13 călărași au fost obligate să se replieze circa 500 m.

Artilleria anticar a deschis un foc puternic, obligind carele de luptă să se retragă, iar infanteria inamică a fost prinsă în zona tragerilor de oprire a Regimentului 6 artilerie călăreată, producindu-i pierderi mari.

La ora 17, contraatacul a fost complet oprit. După regruparea unităților, la ora 17,40, s-a trecut la atac și s-a respins inamicul către liziera de vest a hipodromului. Inamicul a lăsat pe teren peste 30 morți.

La ora 18, unitățile diviziei au ajuns pe vechile poziții, unde au rămas în strâns contact cu inamicul, care reacționează și mai departe cu foc puternic de artilerie și aruncătoare [. . .].

5 ianuarie 1945

În cursul nopții se primește ordinul de operații nr. 86 al Corpului 7 armată, care prevede: „Corpul 7 armată va relua atacul în ziua de 5 ianuarie curent, ora 11, pentru a ocupa inițial calea ferată ce trece prin

cartierul Kerepes și pe la vest hipodrom, ulterior va relua atacul pentru a pătrunde în interiorul Budapestei.

Divizia 9 cavalerie va continua atacul pentru a cucerii partea de vest a hipodromului și parcoul de la sud-vest pînă la calea ferată, ulterior va continua atacul în sectorul fixat pînă la Dunăre".

La ora 9, inamicul a contraatacat din direcția parcului sud-vest hipodrom, la legătura între Regimentul 3 roșiori și aliați, cu circa o companie germană. Contraatacul a fost respins de linia de luptă.

La ora 11, divizia începe atacul pe tot frontul. Inamicul a reaționat puternic cu foc din clădirile aflate în parcoul de la sud-vest hipodrom și din direcția nord-vest. Pînă la ora 13, unitățile au reușit să pătrundă în interiorul hipodromului cu flancul drept, la 100 m vest coordonata 59 și cu stînga pe centrul careului 2 352 (planul orașului).

După ora 13, nu s-a putut înainta din cauza focului prea puternic cu care a acționat inamicul din tribunele hipodromului, dinspre parcoul de la vest, precum și din sectorul Diviziei 19 infanterie [...].

6 ianuarie 1945

În cursul nopții de 5/6 ianuarie curent, aliații din stînga au întreprins o manevră către nord-vest pentru a cădea în spatele clădirilor din parcoul de la sud-vest hipodrom, ajutînd unitățile noastre să ocupe complet hipodromul. Manevra întreprinsă de aliați nu a reușit, fiind respinsă de un foc puternic.

La ora 10,45 începe pregătirea de artillerie. La ora 11, începe atacul.

Inamicul a reaționat puternic cu foc și în special cu artillerie. Orice încercare de a relua mișcarea a fost oprită de inamic.

La ora 17, se face o nouă concentrare de artillerie, după care se reia din nou atacul. Mișcarea începe cu Regimentul 3 roșiori și cu Regimentul 13 călărași, iar Regimentul 9 călărași rămîne pe loc, fiind oprit de focul ce-l primește în flancul drept din sectorul Diviziei 19 infanterie.

La ora 18, situația se prezintă astfel: flancul drept al Regimentului 9 călărași plus Batalionul 1/Regimentul 31 infanterie au rămas pe loc, flancul stîng, Regimentul 3 roșiori și centrul Regimentului 13 călărași au reușit să progreseze pînă la 200 m est de calea ferată.

Cu această ocazie Regimentul 13 călărași a reușit să ocupe prima tribună din parcoul de la sud-vest hipodrom. Lupta pe hipodrom este foarte grea din cauză că nu prezintă acoperiri, iar terenul fiind înghețat nu dă posibilitatea luptătorilor să se îngroape la teren. Progresiunea se face numai după ce cuiburile de rezistență inamice au fost reduse la tăcere de artilleria anticar și de artilleria de sprijin, care în majoritatea cazurilor trage direct.

Sprijinul dat de aviația aliată, în cursul zilei, nu a dat rezultate, deoarece au fost cazuri cînd au mitraliat și bombardat chiar primele linii amice [...].

7 ianuarie 1945

Pentru ziua de 7 ianuarie curent se execută manevra cu Regimentul 3 roșiori și Regimentul 13 călărași, pe la sud, pentru a cucerii parcoul de la sud-vest hipodrom, ușurînd astfel înaintarea flancului drept (Detașamentul locotenent-colonel Grunau).

La ora 11,30, a început atacul după o pregătire de artillerie de 15 minute. Prin manevra întreprinsă, și după lupte grele, se reușește ca la ora 13 Regimentul 3 roșiori să cucerească colțul de sud-vest al parcului, Regimentul 13 călărași să ocupe tribuna principală, iar Regimentul 9 călărași ajunge la 200 m est calea ferată.

După ora 13 nu s-a mai putut progrăsa, din cauza organizațiunilor de care dispune inamicul la est de calea ferată, de unde reacționează cu foc puternic și bine organizat.

8 ianuarie 1945

La ora 10 a început atacul, după o pregătire de artillerie de 10 minute, ceea ce a gravitat în special în sectorul Regimentului 3 roșiori.

La ora 12,30, Regimentul 3 roșiori a ajuns la calea ferată, pe care a ocupat-o în întregime în sectorul său.

Regimentul 13 călărași, cu flancul stâng, punе stăpînire, în legătură cu Regimentul 3 roșiori, pe calea ferată, iar cu flancul drept se rabate spre nord-est, făcind legătură la dreapta cu Regimentul 9 călărași.

Regimentul 9 călărași nu a putut să reia mișcarea din cauză că se află în terenul complet descoperit de pe hipodrom și din cauza focului puternic pe care-l primește de la încrucișarea de cale ferată și din sectorul Diviziei 19 infanterie.

Lupta a durat pînă la ora 19, însă fără ciștig de teren, inamicul fiind puternic organizat la vest de calea ferată.

În seara zilei, linia atinsă este următoarea: flancul drept (Detașamentul Regimentului 9 călărași) la 200 m vest coordonata 59, centrul (Regimentul 13 călărași) pe colțul sud-vest al hipodromului străbate parcul pînă la calea ferată, stînga pe calea ferată, pe care o stăpînește în ciuda puternicelor reacțuni inamice cu focuri de arme automate și în special aruncătoare. S-au cucerit 20 clădiri. Inamicul a lăsat pe teren 25 morți (soldați germani) [. . .]

9 ianuarie 1945

[. . .]. La ora 17, divizia a cucerit și stăpînește complet hipodromul cu toate instalațiunile, avînd întregul dispozitiv pe calea ferată iar patrule împinse la vest de calea ferată.

În cursul zilei s-au cucerit un număr de 34 clădiri. Inamicul a lăsat pe teren 15 morți.

Pierderi: morți — 2 trupă, răniți — 19 trupă.

10 ianuarie 1945

Inamicul, bine organizat la teren, a reacționat puternic cu foc de arme automate, aruncătoare și în special cu tunuri anticar din clădirile cazărmii „Franz Joseph” și încrucișarea căii ferate de la nord-vest hipodrom. Flancul drept, fiind ținut puternic de focul inamic, nu a putut relua mișcarea. În flancul stîng se primește foc mai slab.

Față de rezistența inamicului, Regimentul 3 roșiori se întărește cu Batalionul 1/Regimentul 31 infanterie din rezerva diviziei, care atacă viguros în direcția cazărmii „Franz Joseph”, iar Regimentul 13 călărași susține această mișcare cu tot armamentul greu. Detașamentul astfel compus, și fiind sprijinit puternic de majoritatea artilleriei de cîmp și anticar, reușește să respingă pe inamic și să progrăseze foarte greu către zidurile cazărmii.

se dau lupte grele pentru cucerirea fiecărei clădiri. Unitățile acționează prin grupe mici de șoc, cu care manevrează fiecare clădire în parte. Sprinjul dat de artilerie se manifestă în special prin trageri directe asupra cuiburilor de rezistență organizate în toate clădirile.

Lupta durează pînă la ora 19. Unitățile reușesc să atingă linia: calea ferată, colțul de sud-est careul 180, colțul de nord-vest careul 2 346, vest de primele două clădiri din cazarma „Franz Joseph”.

În cursul acțiunii din ziua de 10 ianuarie curenț s-au cucerit și curățat un număr de 45 clădiri și 30 barăci de lemn aflate la vest de calea ferată. [. . .].

11 ianuarie 1945

În noaptea de 10/11 ianuarie curenț, la ora 24, Detașamentul locotenent-colonel Grunau începe executarea manevrei proiectate, în care scop trece prin sectorul Diviziei 297 sovietice din stînga, după care se rabate spre vest, angajînd luptă de noapte pe strada imediat vest cazarma „Franz Joseph”. Lupta a durat tot timpul nopții. Progresiunea atacului a fost mică, deși s-a executat o manevră de încercuire a rezistențelor din cazarmă.

În dimineața zilei, atacul se reia pe tot frontul diviziei, pentru a termina cu ocuparea și curățirea cazărmii, după care se va împinge spre vest pînă la calea ferată.

Detașamentul locotenent-colonel Grunau, printr-o acțiune energetică și hotărîtă, reușește să respingă pe inamicul ce ocupa strada și clădirile imediat vest cazarmă, astfel că la ora 13 a terminat cu încercuirea cazărmii și a grupului de clădiri sud careul 2 331.

În momentul cînd Detașamentul locotenent-colonel Grunau a pus stăpînire pe strada și clădirile imediat vest cazarmă, se deplasează Regimentul 3 roșiori și Regimentul 13 călărași tot prin sectorul vecin la vest de cazarmă cu scopul de a continua atacul către calea ferată. În același timp Batalionul 2/Regimentul 31 infanterie pătrunde în cazarmă și execută curățirea ei de ultimele rezistențe răzlețe ce mai ocupă cazarma. [. . .].

S-au cucerit și curățat un număr de 48 clădiri. Inamicul a lăsat pe teren 18 morți. Cu ocazia luptelor din ziua de 11 ianuarie curenț s-au distins în mod deosebit Regimentul 9 călărași și Batalionul 1/Regimentul 31 infanterie.

Pierderi: morți — 12 trupă; răniți — 1 ofițer, 29 trupă.

Capturi: prizonieri — 1 soldat german și 8 soldați maghiari.

Starea vremii: ploaie, zăpada căzută în ultimele 2 zile s-a topit.

Comunicațiile: practicabile.

12 ianuarie 1945

În urma situației create pe întregul front de încercuire de la Budapesta se hotărăște un atac general asupra ultimelor rezistențe, pentru a ajunge cît mai repede la Dunăre.

În acest scop, Corpul 7 armată face efortul în sectorul Diviziei 9 cavalerie, formeză Grupul de manevră general Antonescu Ilie compus din: Divizia 9 cavalerie, Regimentul 94 infanterie, Regimentul 95 infanterie, Regimentul 31 infanterie și Regimentul 114 anticar sovietic, cu misiunea să atace pe direcția colțul de nord al cimitirului — Gara de est — colțul de sud al parcului. După atingerea acestui obiectiv va continua atacul spre vest, pentru a cucerii palatul administrativ și a ieși la Dunăre.

La ora 10 a inceput atacul după o pregătire puternică de artillerie timp de 10 minute. Mișcarea continuă cu mare greutate pe front cu Detașamentul locotenent-colonel Grunau, Regimentul 13 călărași și Regimentul 3 roșiori, iar Gruparea colonel Botezatu execută o manevră de flanc, trecind prin sectorul aliat cu scopul de a ataca rezistențele ce se află în cimitir, ușurind astfel progresiunea Diviziei 9 cavalerie.

Batalionul 2/Regimentul 31 infanterie din eșalonul 2 atacă rezistențele rămase în cazarma „Franz Joseph”. După lupte grele date de unitățile Diviziei 9 cavalerie din careurile 2 329, 2 330 și calea ferată reușesc ca pînă în seara zilei să ajungă la vest de calea ferată, fiind oprîți la circa 100 m la est de Fabrica de cauciuc.

Detașamentul colonel Botezatu cucerește complet cimitirul (careul 2 328), dar cînd să debușeze la nord de cimitir a fost oprit și primit de un baraj puternic de foc dinspre Fabrica de cauciuc, hipodromul mic și Gara de Est.

Batalionul 2/Regimentul 31 infanterie nu reușește pînă în seara zilei să curețe complet rezistențele încercuite în cazarma „Franz Joseph”. [...]

Pierderi: morți — 1 ofițer, 1 subofițer, 20 trupă; răniți — 3 ofițeri 73 trupă. [...]

13 ianuarie 1945

În cursul nopții de 12/13 ianuarie curent, Gruparea colonel Botezatu, reluînd atacul pentru a cucerî Gara de Est, a fost oprită de inamic, care a acționat foarte puternic cu foc din direcția gară și Fabrica de cauciuc.

Acțiunea dusă de Batalionul 2/Regimentul 31 infanterie pentru curățirea cazărmii „Franz Joseph” progresează foarte încet, deoarece inamicul, deși încercuit, rezistă cu înverșunare. Față de rezistență inamicului se hotărăște executarea concentrărilor masive de artillerie pe fiecare casă ocupată de inamic, cu scopul de a obține efecte de distrugeri, după care infanteria și cavaleria să asalteze clădirile.

Pregătirea de artillerie a durat de la ora 9 la 9,20 pe clădirile sud gară și sud careul 2 315.

Gruparea colonel Botezatu pornește la atac la ora 9,20 cu 3 batalioane în linia I și un batalion în linia a II-a.

Unitățile Diviziei 9 cavalerie încearcă să se infiltreze prin rezistențele din față, pentru a ajunge pe hipodromul mic (pe la sud de Fabrica de cauciuc).

Batalionul 2/Regimentul 31 infanterie a pătruns în cazarma „Franz Joseph”, reușind să cucerească 3 pavilioane; curățirea cazărmii continuă. La ora 11,25, Batalionul 2/Regimentul 31 infanterie a curățat complet cazarma „Franz Joseph”, făcînd numeroși prizonieri.

Unitățile Diviziei 9 cavalerie (Regimentul 3 călărași, plus Regimentul 9 călărași) au reușit să cucerească Fabrica de cauciuc pe care, după ce a fost curățată, au depășit-o spre vest.

Regimentul 3 roșiori, în legătură cu unitățile Diviziei 19 infanterie, înaintează pe la nord de calea ferată spre vest.

Gruparea colonel Botezatu oprită imediat nord cimitir.

Pînă în seara zilei situația rămîne neschimbătă. Inamicul rezistă cu înverșunare la Gara de Est, sud și sud-vest gară.

La ora 19 se ordonă continuarea atacului asupra gării în aceeași manevră. Nici atacul de noapte, ce a durat pînă la ora 23, nu a putut da rezultate apreciabile pentru că inamicul este foarte bine organizat și reacționează foarte puternic cu foc. [...]

Pierderi: morți — 1 subofițer, 11 trupă; răniți — 4 ofițeri, 3 subofițeri, 93 trupă.

Capturi: numeroase arme de infanterie, un aparat de radio militar, una fabrică de cauciuc în curs de inventariere; prizonieri — 497 trupă maghiari.

14 ianuarie 1945

Conform celor stabilite, în noaptea de 13/14 ianuarie curent, la ora 9, începe atacul după o pregătire de artilerie timp de 15 minute pe Gara de Est și imediat sud-vest gară. În urma pregătirii de artilerie și a tragerilor directe executate de tunurile anticar asupra rezistențelor descoperite, la ora 10,40, Regimentul 9 călărași și Regimentul 13 călărași au asaltat Gara de Est pe la est și nord, reușind să intre pe peronul gării. Înaintarea continuă.

În același timp, Gruparea colonel Botezatu debușează la nord de cimitirul Kerepes și sprijină acțiunea Regimentului 9 călărași și Regimentului 13 călărași cu foc de la sud și prin manevră pe la sud-vest de gară. [...]

La ora 12, toate unitățile au ieșit la vest de gară și se angajează în lupte de stradă astfel:

Unitățile Diviziei 9 cavalerie (Regimentul 3 roșiori la dreapta, Regimentul 13 călărași la centru și Regimentul 9 călărași la stînga), pe strada principală Rákóczi;

Gruparea colonel Botezatu cu Regimentul 94 infanterie pe străzile vest careurile 2 003, 1 999 și 1 994;

Regimentul 95 infanterie ușurează înaintarea unităților Diviziei 9 cavalerie spre vest.

Pînă la ora 18, unitățile au reușit să înainteze cu mare greutate circa 300 m la vest de Gara de Est. În capătul de est al străzii Rákos, cit și pe celelalte străzi ce merg spre vest, s-au identificat baricade, rețele de sîrmă și cîmpuri de mine; în spatele acestor baricade, inamicul dispune de tunuri anticar și mult armament automat introdus în blocuri de case.

În restul timpului, unitățile au rămas în strîns contact cu inamicul.

În noaptea de 14/15 ianuarie curent se primește ordinul de operații nr. 95 al Corpului 7 armată care dispune reluarea atacului în ziua de 15 ianuarie curent, la ora 9, spre a ieși la Dunăre.

Pierderi: morți — 8 trupă; răniți — 2 ofițeri, 25 trupă.

15 ianuarie 1945

În noaptea de 14/15 ianuarie curent, unitățile au păstrat un strîns contact cu inamicul pe linia atinsă în seara zilei de 14 ianuarie curent, în afara de Regimentul 3 roșiori, care a reușit să împingă dispozitivul său la 100 m spre vest, ocupind cîteva blocuri. Inamicul a reacționat cu foc foarte puternic de arme automate și branduri, foc care a permis pătrunderea spre vest în cursul nopții.

La ora 9 începe atacul cu Regimentul 9 călărași și cu Regimentul 3 roșiori în lungul Bulevardului Rákóczi, fiind sprijinit din stînga de Regi-

mentul 13 călărași, care acționează pe la sud de strada imediat sud Bulevardul Rákóczi împreună cu Regimentul 95 infanterie. Acțiunea unităților este sprijinită foarte eficace de focul artileriei, care în tot timpul a trasă direct asupra cuiburilor de rezistență inamice din blocurile de case.

La ora 10,20, Regimentul 3 roșiori și Regimentul 9 călărași au ocupat careurile 2 003 și 2 314.

Pentru a ușura progresiunea Regimentului 13 călărași și Regimentului 95 infanterie se face o concentrare de foc asupra parcoului Tisza Kálmán de unde inamicul reacționează cu foc. La această concentrare concură și două baterii anticar sovietice din Regimentul 114 anticar. Lupta continuă mai departe pentru fiecare bloc, transformat de inamic în cauzemate puternice.

La ora 17,25, inamicul a dezlănțuit un contraatac dinspre vest, pe Bulevardul Rákóczi, în valoare de o companie și trei tancuri. Contraatacul a fost respins de focul primei linii și al artileriei anticar. Inamicul a lăsat pe teren 20 morți germani și 2 tancuri distruse. [...]

În linie generală unitățile se află la circa 400 m vest Gara de Est, angajate pe Bulevardul Rákóczi și pe străzile imediat sud de acest bulevard. Corpul 7 armată ordonă continuarea atacului pînă la ora 23, căutînd a cucerî prin surprindere, folosind întunericul nopții, cît mai multe blocuri de case. După ora 23 se va menține contact strîns cu inamicul prin acțiuni de recunoaștere. A doua zi, la ora 9, unitățile vor relua atacul cu aceeași misiune.

Pierderi: morți — 6 trupă ; răniți — 2 ofițeri, 3 subofițeri, 32 trupă. Capturi: 25 blocuri de case a cite 3—4 etaje cu 30—40 apartamente.

Prizonieri: 2 ofițeri maghiari și 8 trupă.

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 561, dosar nr. 13, f. 1—17.; *Pe drumurile biruinței, 23 August 1944 — 12 Mai 1945*, Editura Militară, București, 1984, p. 328—337.

1071

1945 ianuarie 1—16. Extras din jurnalul de operații al Diviziei 19 infanterie rezumînd luptele duse de această mare unitate pentru eliberarea Budapestei.

1 ianuarie 1945

Ordinul primit pentru noaptea de 31 decembrie 1944 spre 1 ianuarie 1945 a fost să se continue atacul.

Rezistențele inamice care le-au întîmpinat trupele noastre au fost așa de puternice, încît orice înaintare a fost oprită.

Tot în cursul nopții a continuat activitatea aviației inamice, atît cea de transport cît și cea de bombardament.

Pentru ziua de 1 ianuarie 1945, ordinul nr. 81 al Corpului de armată prevede continuarea atacului pentru a pătrunde în cartierele Budapestei. Pe baza acestui ordin, divizia dă ordinul de operații nr. 112, anexat în copie. Ordinul prevede că atacul se va da la orele 11, după o pregătire de artillerie de 15 minute.

Patrulele noastre de recunoaștere, împinse înainte în timpul nopții și către ziuă, au reușit să se infiltreze prin golurile inamicului și să manevreze rezistențele inamice. În urma acestor manevre, inamicul, parte a fost făcut prizonier, parte s-a retras în dezordine.

Rezultatul acestor succese a fost antrenarea grosului după patrule și dintr-un atac montat, aşa cum se plănuise în seara zilei de 31 decembrie 1944; acesta a luat aspectul unui atac din mișcare, căutindu-se a se manevra rezistențele inamice. Acolo unde rezistențele inamice au fost mai puternice, s-a intervenit imediat cu artleria și acestea au trebuit să cedeze.

La prima impresie, această operațiune pare a fi o urmărire, totuși, după cum se va vedea mai tîrziu, s-a mai dat de rezistențe continue ale inamicului.

Inamicul, pentru a ne produce cît mai mari pierderi și pentru a ne și întîrzi, întrebunțează toate procedeele posibile. Face uz pe o scară foarte întinsă de cîmpurile de mine.

Astfel, înaintind trupele diviziei noastre au reușit ca pînă în seara zilei să cucerească pădurea Lucska Myr, cota 127, și creasta de la sud-est de această cotă. Cu această ocazie s-au capturat foarte mulți prizonieri și materiale.

Și pierderile noastre însă au fost destul de mari. Astfel avem următoarele pierderi: morți — 5 trupă; răniți — 40 trupă; un tun de 75 mm distrus; 16 cai scoși din serviciu.

Prizonieri: 274 unguri din regimenterile 36, 38, 10 și 6 infanterie. [. . .]

2 ianuarie 1945

Conform ordinului nr. 83 al Corpului de armată, care prevede reluarea atacului, divizia dă ordinul de operații nr. 114.

Astfel, în dimineața zilei se reia atacul. Rezistențele întîlnite sunt foarte puternice, fiind nevoie să fie sistematic bătute de către artlerie și manevrate. În seara zilei, trupele noastre reușesc să cucerească dincolo de calea ferată, care se găsește la vest de pădurea Lucska Myr, aproximativ 500 m, cu toate rezistențele inamice întîlnite.

Pierderi proprii: morți — 11 trupă; răniți — 1 ofițer (sublocotenentul Ciorogaru *din* Regimentul 96 infanterie), 1 subofițer, 58 trupă.

Tot în această zi s-a anunțat la radio România comunicatul oficial de război prin care Divizia 19 infanterie este citată ca o bravă divizie și care a pătruns prima în Budapesta.

Comunicatul Marelui Stat Major din 2 ianuarie 1945:

„Forțele aliate sovietice, împreună cu trupele române de sub comanda generalului Șova, cu bravele divizii ale generalilor Lăcătușu Mihail, Antonescu *Ilie* și Mihail Voicu, după lupte grele, dar pline de succes, au sfârșit dirza rezistență din jurul Budapestei, pătrunzind în oraș.

În prezent, prin lupte de stradă, trupele române înaintează spre centrul capitalei maghiare“.

3 ianuarie 1945

În noaptea de 2/3 ianuarie crt., ordinul Corpului de armată a fost să se reia mișcarea spre interiorul Budapestei.

Divizia a atacat și trimis recunoașteri tari în tot sectorul. Peste tot trupele noastre au fost primite cu foc puternic, astfel că s-a rămas pe linia

ti nsă în cursul zilei de 2 ianuarie crt., în strîns contact cu inamicul, urmînd ca a doua zi să se reia atacul.

În tot cursul noptii de 2/3 ianuarie crt., avioane inamice de transport au ridicat și transportat trupe inamice încercuite în interiorul Budapestei.

La orele 10, conform ordinului de operații al Corpului 7 armată nr. 84, după o pregătire de artilerie se reia înaintarea pe străzile Budapestei (ordinul de operații nr. 115).

Lupta este grea și se dă pentru fiecare casă și zid.

Rezistă îndeosebi o cazarmă din dreapta sectorului Grupării colonel Mihăilescu.

Aviația aliată, necunoscînd linia atinsă de trupele noastre, a bombardat puternic către orele 11 la 500 m în spatele liniei întii a Regimentului 95 infanterie, producîndu-se pierderi. Se resimte lipsa unui cod de semnale infanterie-aviație.

Pînă la orele 18, divizia a reușit să răpună pătratul nr. 2 081, 500 m nord colțul de nord-est al arenei sportive (planul Budapestei, scara 1/25 000) și șoseaua imediat vest grupul de pomi de pe aceeași linie.

Inamicul a reaționat tot timpul printre-un foc violent de arme automate, aruncătoare și artilerie.

Către orele 18,30, un contraatac inamic cu infanterie și 5 tancuri se produce la centrul Grupării colonel Mihăilescu, fiind respins de trupele noastre. O tancuță inamică a fost distrusă și alte două avariate. [...]

Pierderi proprii: morți — 6 trupă, răniți 35 trupă.

4 ianuarie 1945

La orele 4, inamicul contraatacă din nou dinspre careul 2 066 spre careul 2 082. Dezlănțuindu-se tragerile noastre de oprire, contraatacul a fost oprit.

Un violent baraj de arme automate a fost dezlănțuit de inamic către orele 5. Aviația inamică a bombardat linia noastră cu bombe incendiare. Conform ordinului de operații al Corpului 7 armată nr. 85, la ora 6 se reia atacul după o pregătire de artilerie de 3 minute (ordinul de operații nr. 116).

Pînă la orele 14, trupele noastre au atins linia pătratelor 2 059—2 085 cîmpia de vest Rákóczifalva, grupul de case imediat nord hipodrom. Luptele de stradă care s-au dat au fost singeroase, inamicul luptînd din casă în casă.

La orele 14,30, după o puternică pregătire de artilerie, aruncătoare și tunuri anticar, inamicul a executat un contraatac cu tancuri în sectorul Diviziei 9 cavalerie (stînga Diviziei 19 infanterie). Trupele Diviziei 9 cavalerie replindu-se, tancurile inamice au pătruns în flancul nostru, silind stînga să reculeze ușor, pînă pe linia pătratelor 2 077, 2 087, creînd o situație extrem de critică.

Tunurile noastre anticar au rămas pe poziție, luptînd cu eroism contra carelor de luptă inamice. Intervenind spontan, cu un curaj demn de admirat, căpitanul Sitaru Aurel, șeful Biroului 3 operații, antrenează flancul stînga al diviziei la contraatac și printr-un cîmp bătut puternic de inamic cu tot felul de armament linia este readusă pe obiectiv și inamicul respins cu pierderi mari, restabilindu-se complet situația.

Intervenindu-se cu toată energia, la orele 18, Gruparea colonel Mihăilescu reia atacul pentru a ajunge pe obiectivul zilei.

Pierderi: morți — 10 trupă, răniți — 2 ofițeri (maior Săvoiu din Regimentul 95 infanterie, locotenent Popescu din Regimentul 96 infanterie), 3 subofițeri și 40 trupă.

5 ianuarie 1945

[...] Rezistențele întâlnite sunt foarte puternice. Inamicul este organizat pe mai multe linii cu sănț continuu și luptă din casă în casă. Dispune de foc foarte puternic de toate armele. Trage cu artillerie de calibră mai mare, de 105 mm și 150 mm.

Toate trupele au reușit să înainteze aproximativ 100 m. Avem legătura strânsă cu vecinii (Divizia 2 infanterie, dreapta, și Divizia 9 cavalerie, stinga).

Pierderi: morți — 2 subofițeri, 12 trupă; răniți — 1 ofițer (sublocotenentul Ionescu din Regimentul 94 infanterie), 34 trupă.

Prizonieri: 7 unguri din Regimentul 38 infanterie.

6 ianuarie 1945

În timpul nopții de 5/6 ianuarie crt., aviația inamică a bombardat linia întii, cauzându-se pierderi în oameni, în special la Regimentul 95 infanterie (Compania căpitan Iordache).

Rezistențele inamice din blocuri sunt foarte dirze, în special de la casele în formă de „V”.

Organizațiuni puternice la teren împiedică orice înaintare, astfel că și atacul dat de divizie la ora 9,30 (ordinul special nr. 118) nu aduce vreun progres.

Inamicul acționează puternic cu arme automate, aruncătoare și artillerie grea. Lupta în localități se dovedește a fi cea mai grea, inamicul apărind cu dirzenie fiecare casă, fiecare zid, fiecare colț de stradă.

Pierderi aproximative: morți — 4 trupă, răniți — 2 subofițeri, 29 trupă. [...]

7 ianuarie 1945

În cursul nopții de 6/7 ianuarie crt., s-a încercat manevrarea rezistențelor de la grupul de case în formă de „V”, dar fără rezultat. Inamicul rezistă puternic în aceste case și dispune de mult armament.

La ora 11 (conform ordinului de operații nr. 119), după o pregătire de artillerie de 20 minute se atacă din nou organizațiunile inamice de la flancul drept. Atacul a reușit să pătrundă în liniile inamice în anumite locuri. Vîrfurile infanteriei au pătruns în careurile 2 065, 2 059.

Inamicul rezistă totuși, fiind bine organizat la teren și în blocuri, dispunind de un foc violent, de toate armele.

În operațiunile din această zi trupele noastre au suferit pierderi simțitoare. Astfel: morți — 16 trupă, răniți — 3 subofițeri, 92 trupă. [...]

8 ianuarie 1945

În timpul nopții de 7/8 ianuarie crt., via activitate de arme automate, branduri și artillerie. Pentru înfringerea rezistențelor dirze din fața diviziei se atacă din nou la orele 9, constituindu-se Gruparea colonel Vasilescu care atacă de front și Detașamentul colonel Mihăilescu (ordinul de operații nr. 120) care acționează în sectorul Diviziei 2 infanterie, manevrind aceste rezistențe de la nord spre sud.

În cursul acestei zile s-a reușit cu Detașamentul colonel Mihăilescu să se cucerească aproximativ 50 clădiri întărite, surprinzind complet pe inamic și cauzându-i pierderi. Linia atinsă de detașament, careurile fără număr de la vest și nord careul 2 051 (strada sud Poștă); acțiunea de front (Gruparea colonel Vasilescu) a întărit aceleasi puternice rezistențe inamice și a progresat foarte puțin.

Luptele care s-au dat în acest sector au fost foarte grele, iar pierderile pricinuite de asemenea simțitoare.

Către orele 17, aproximativ 11 parașute cu munițuni și alimente au fost lansate de către inamic din avion pentru trupele încercuite din Budapestă.

Către orele 18, un contraatac inamic de la est spre vest a fost oprit de Detașamentul colonel Mihăilescu.

La orele 19, o companie din Regimentul 94 infanterie care manevra în scurt rezistențele inamice din fața acestui regiment a reușit să pătrundă în lucrările inamicului.

În acest timp pe tot frontul Batalionului maior Iovan (Regimentul 94 infanterie) se produce un contraatac inamic, silind compania să revină pe baza de plecare. Cu această ocazie compania a capturat 3 prizonieri.

Domnul general Lăcătușu Mihail, comandantul diviziei, însotit de căpitanul Sitaru Aurel, șeful Biroului 3 operații, merg în linia întii, intervenind cu toată energia și impulsivind trupa prin exemplul personal pentru a atinge prin lupte extrem de grele obiectivele fixate.

Pierderi: morți — 15 trupă, răniți — 1 subofițer și 45 trupă.

Prizonieri: 87 unguri din regimenterile 6 infanterie (majoritatea) 18, 8 și 24 infanterie.

9 ianuarie 1945

În timpul nopții aviația inamică a continuat aprovizionările cu alimente și muniție pe calea aerului.

La orele 10, divizia atacă din nou rezistențele inamice de la est de calea ferată (ordinul de operații nr. 121 anexat în copie).

Până la orele 18 s-a atins linia: dreapta (Detașamentul colonel Mihăilescu) pe calea ferată cota 144; în continuare spre est la limita de despărțire între Alunul și Toplița, până în fața careului 2 056; cele 2 careuri fără număr de la vest careul 2 063; apoi 100 m încrucișarea celor două cai ferate, unde se face legătura cu Divizia 9 cavalerie.

Inamicul face un intrînd în acest sector, care este în curs de a fi încercuit.

Sau dat lupte extrem de îndirjite în tot cursul zilei, inamicul contraatacănd de trei ori la intervale scurte.

Aștept, la ora 13, 3 tancuri inamice, plus 3 tunuri anticar trase de mașini încărcate cu germani, având mitraliere și puști mitraliere, au contraatacat Detașamentul colonel Mihăilescu.

La ora 15, un contraatac de aceeași forță se produce în sectorul Regimentului 94 infanterie și se repetă încă o dată la ora 15,30.

Toate contraatacurile inamice au fost respinse.

Pentru a face față în bune condiții evenualelor contraatacuri inamice Divizia 19 infanterie organizează un baraj de oprire anticar și contra infanteriei pe calea ferată, canalul de la vest Sashalom. În acest scop Regimentul

96 infanterie ocupă această linie cu un batalion în sectorul Diviziei 19 infanterie și cu celălalt în sectorul Diviziei 9 cavalerie (ordinul special nr. 122 anexat în copie).

Timpul zilei: ninge abundent, ceață deasă, zăpada de 10 cm.

Avioane inamice vin totuși să aprovizioneze trupele încercuite în oraș.

Pierderi: morți — 1 trupă; răniți — 1 subofițer, 32 trupă.

Prizonieri: s-au capturat — 128 unguri din Regimentul 6 infanterie, 2 germani — 1 din Divizia 13 blindate și 1 din Regimentul 977. S-au cucerit peste 50 clădiri.

Către orele 17,30, colonelul Vasilescu Constantin, ccomandantul Brigăzii 9 infanterie, și locotenentul Boțoacă Ilie, adjutanțul brigăzii, au fost grav răniți de proiectile de brand, pe cind urmăreau mersul operațiunilor în linia întii. Au fost evacuați la ambulanța diviziei. După două zile de suferință colonelul Vasilescu a decedat.

10 ianuarie 1945

Continuindu-se atacul în cursul nopții de 9/10 ianuarie crt., divizia a reușit, după lupte grele de stradă și de noapte, să lichideze rezistențele de la est de calea ferată, atingindu-se peste tot această cale ferată (vest Rákóczifalva).

La orele 10,50, conform ordinului de operații nr. 123, se reia atacul, reușindu-se să se pătrundă în blocurile de la vest de calea ferată, unde lupte grele săint în curs.

Pe strada Hungaria tancute inamice și mașini cu infanterie germană susțin trupele care luptă în blocurile de la est de această stradă.

Postul de comandă al diviziei, începînd de la ora 9, la Rákóczifalva (grupul de case nord-vest biserică mare).

Pierderile, datorită luptelor extrem de îndîrjite, au fost iarăși simțitoare: morți — 1 ofițer (căpitanul Micu din Regimentul 94 infanterie), 5 trupă; răniți — 2 ofițeri (locotenentul Vilceanu din Regimentul 94 infanterie și locotenentul Manta din Regimentul 95 infanterie), 25 trupă; șocați — 3 trupă.

S-au cucerit: 1 fabrică de bere, 2 fabrici de pălării, 1 fabrică de conserve, 1 fabrică de textile, 1 fabrică de brînză.

În această zi comanda grupului de forțe care atacă Budapesta este luată de generalul sovietic de brigadă Afonin. În această situație domnul general de corp de armătă Șova Nicolae predă comanda operațiunilor Corpului 7 armată domnului general Lăcătușu Mihail, care păstrează în același timp și comanda Diviziei 19 infanterie.

11 ianuarie 1945

[...]. S-a încercat să se înainteze pentru a se pune stăpinire pe grupul de case de la vest de calea ferată.

Inamicul ține trupele noastre sub focul foarte puternic de arme automate, branduri și în special de flakuri.

În a doua jumătate a nopții și-a adus întăriri în trupă și a introdus-o în blocuri. Una din mașinile care aduceau trupe a fost imobilizată de focul trupelor noastre și a rămas pe stradă.

Conform ordinului de operații nr. 124, divizia a continuat înaintarea și în această zi, reușind după lupte grele să cucerească primul rind de careuri imediat vest calea ferată depășind pe la nord și pe la sud careul cu fabrici. Operațiunea de curățire a blocurilor cucerite este, de asemenea, foarte grea, acestea fiind pline cu civili printre care se găsesc foarte mulți militari unguri imbrăcați în civil. S-au cucerit aproximativ 20 clădiri. Luptele sunt în curs.

La orele 18,30, un contraatac inamic cu tanci, flakuri și infanterie, la stînga sectorului Regimentului 96 infanterie, a fost oprit.

Pierderi: colonelul Vasilescu, comandantul Brigăzii 19 infanterie, rănit în luptele din 9 decembrie 1944, moare în ambulanța diviziei; morți — 9 trupă; răniți 2 subofițeri, 45 trupă.

Prizonieri: 84 unguri, dintre care 60 sunt civili și care au luptat în blocurile cucerite.

12 ianuarie 1945

În cursul nopții de 11/12 ianuarie crt., conform ordinului de operații nr. 125, regimentele 94 și 95 infanterie se deplasează în sectorul și la dispoziția Diviziei 9 cavalerie, intrind în gruparea de manevră de sub comanda generalului Antonescu (Ilie).

Misiuni:

Să atace în cadrul acestei grupări de la sud spre nord, pentru a cucerii Gara de Est, după care, continuind atacul în cadrul corpului de armată, să cucerească Palatul Administrativ al Budapestei.

Regimentul 96 infanterie își continuă atacul (reușind) după lupte grele să cucerească Fabrica de măști de gaze și cîteva blocuri apropiindu-se de strada Hungaria.

Inamicul opune rezistențe pe ultimele blocuri sprijinate pe strada Hungaria.

La ora 15, inamicul a contraatacat cu tanci în sectorul Regimentului 96 infanterie și a fost respins.

S-au cucerit în total în cursul acestei zile 72 clădiri.

Gruparea de atac (regimentele 95 și 94 infanterie) care a acționat prin sectorul aliaților (la sud) a întîmpinat rezistențe extraordinar de puternice în cimitirul Kerepes. Acest cimitir a fost puternic ocupat de inamic și foarte bine organizat. Cimitirul a fost dat ca ocupat și atunci în loc să se facă manevră pentru întoarcerea rezistențelor din fața diviziilor 9 cavalerie și 19 infanterie s-a făcut un adevărat atac din cavou în cavou pentru cucerirea unui cimitir transformat într-un puternic centru de rezistență (Kerepes), lung de 1 1/2 km și lat de 1 km, puternic ocupat de inamic și foarte bine organizat. Căvourile erau adevărate cazemate în care se închidea inamicul, iar zidul înalt și gros îl înconjura ca o cetate.

În sfîrșit, spre seară, după extraordinar de grele lupte, cimitirul este cucerit pînă la zidul de nord. Orice escaladare a zidului în această parte este

imposibilă. Ostașul care încearcă o face cu prețul vieții sale. Din blocurile de la nord *(de)* cimitir se bate cu foc puternic acest zid. Din această cauză pierderile noastre în această zi au fost foarte mari. Ele marchează dirzenia luptei.

Morți — 1 ofițer (căpitanul Grölic din Regimentul 94 infanterie), 19 trupă; răniți — 3 ofițeri (sublocotenentul Blaj din Regimentul 94 infanterie, sublocotenentul Andrecan din Regimentul 95 infanterie, medicul sublocotenent Roșianu), 92 trupă.

Prizonieri: 38 unguri din regimetele 6, 8 și 18 infanterie.

13 ianuarie 1945

Conform ordinului de operații nr. 126, divizia reia înaintarea cu Regimentul 96 infanterie, reușind către orele 15 să ocupe întreg Bulevardul Hungaria spre parcul Varosliget și Gara centrală (de Est) sub presiunea trupelor noastre.

Un contraatac inamic dinspre arena sportivă cu infanterie sprijinită de artilerie este net oprit către orele 16 prin dezlănțuirea instantanea a focului de infanterie și artilerie propriu.

După respingerea contraatacului, se reia înaintarea, reușindu-se să se pătrundă în marginea de est a arenei sportive. Regimetele 94 și 95 infanterie au dus lupte grele și azi în cadrul Grupării general Antonescu *(Ilie)*, având pierderi mari.

Pierderi proprii: morți — 1 subofițer, 10 trupă; răniți — 4 ofițeri (sublocotenentul Predescu și sublocotenentul Rogociu din Regimentul 94 infanterie, locotenentul Mărculescu și locotenentul Mazilescu din Regimentul 95 infanterie), 2 subofițeri și 84 trupă. Majoritatea pierderilor provin de la regimetele 94 și 95 infanterie care au dus lupte grele la nord de cimitirul Kerepes.

Prizonieri: 185 unguri din regimetele 6, 8 și 18 infanterie.

Domnul general Alexiu, comandantul artileriei Armatei 1 română, a inspectat artileria diviziei la postul de comandă Rákóczifalva Budapesta.

14 ianuarie 1945

Pe arena sportivă a poștei nu se poate înainta, fiind minată.

La orele 9, conform ordinului de operații nr. 127, divizia reia atacul impetuos asupra centrului Budapestei, reușind să zdrobească pe inamic și să cucerească rînd pe rînd arena sportivă a poștei, apoi Gara centrală (de Est) a Budapestei și aproximativ 300 clădiri din vestita capitală a Ungariei [. . .]

Rînd pe rînd regimetele 96, 95, 94 infanterie și 42 artilerie au pătruns prin apărarea de centură a capitalei maghiare pînă în inima ei. În fața înaintării noastre inamicul opune rezistențe pe: Garay, Sándor și Rotenbiller.

La orele 12,40, trupele noastre se îndreaptă spre Bulevardul Rákóczi, ocupînd piața Barcs. Din nou se întîlnesc rezistențe puternice, aşa încît linia pe care se opresc trupele noastre în această zi este strada Rotenbiller.

Regimentul 95 infanterie duce mai departe lupte grele, avînd și de această dată pierderi simîtoare.

Pierderi: morți — 2 ofițeri (locotenentul Vajache și sublocotenentul Pop Dominic din Regimentul 95 infanterie), răniți — 42 trupă.

Prizonieri: 3 germani din regimetele 997 și 66 infanterie, 1 maior ungur din justiția militară, 122 unguri din Detașamentul poliție SS, regimetele 6, 8, 10, 18 și 36 infanterie.

15 ianuarie 1945

În timpul nopții de 14/15 ianuarie crt., divizia, continuind înaintarea s-a lovit peste tot de rezistențe puternice, inamicul fiind foarte bine organizat în blocuri și clădiri și acționând cu tot armamentul. Străzile sunt baricadate.

Către orele 4, o bombă de avion a lovit în plin postul de comandă al Regimentului 96 infanterie în apropierea Gării centrale a Budapestei, distrugindu-l și făcind numeroase și prețioase victime. A căzut la datorie comandanțul Regimentului 96 infanterie, colonelul Gheorghiu Mihail. Locul la comandă este luat de locotenent-colonelul Cosma Gavril. [...]

Rezistențele inamice de pe Rotenbiller Ut. se mențin. Totuși, Regimentul 96 infanterie reușește să cucerească primele blocuri de la vest de această stradă, după ce au curățat mai întii străzile Garay și Sándor.

Artilleria grea inamică execută trageri din Buda unde se pare că s-a retras întreg armamentul greu inamic.

Pierderi: morți — 5 ofițeri (din cauza bombardamentului inamic), 6 trupă; răniți — 4 ofițeri, 17 trupă.

Prizonieri: 90 unguri din regimetele 8, 1 și diferite detașamente de lucru, marina fluvială ungară, atelierele de reparat auto.

În această zi domnul general Macici, comandanțul Armatei 1, a inspectat divizia la postul de comandă Rákóczifalva—Budapesta, unde împreună cu domnul general Șova, comandanțul Corpului 7 armată, au avut consfătuiri cu domnii comandanți și șefii birourilor operații ale diviziilor 19 infanterie 9 cavalerie și 2 infanterie.

16 ianuarie 1945

În conformitate cu ordinul Frontului 2 ucrainean transmis de Gruparea de forțe Budapesta *(cu)* nr. 0019/15 ianuarie 1945, corpurile 4 și 7 armată urmează a se uni în miinile Armatei 1 române. Corpul 7 armată a ieșit din compunerea Grupului Budapesta de la 15 ianuarie crt., ora 20.

Domnul general de corp de armată Șova Nicolae preia comanda operațivă a Corpului 7 armată, iar domnul general Lăcătușu rămîne la comanda Diviziei 19 infanterie.

În acest scop Divizia 19 infanterie (conform ordinului de operații nr. 97/1945 al corpului de armată) ieșe din sectorul actual de pe frontul Budapestei și se pune în mișcare în chiar cursul nopții de 15/16 ianuarie crt. pe itinerariul Budapesta—Cinkota—Kerepes—Gödölkő—Veresegyház. [...]

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 524, dosar nr. 58, f. 72—77, 85, 165—167, 169—172, 180—181, 285—290, 297—300, 347—359; *Pe drumurile biruinței, 23 August 1944 — 12 Mai 1945*, Editura Militară, București, 1984, p. 305—315.

1945 ianuarie 2. Evoluția evenimentelor petrecute în perioada 1 august — 1 decembrie 1944 în porturile dunărene din sectorul Baziaș — Calafat.

România

Inspectoratul navegației

fluviale române

T. Severin

Nr. 7

1945 luna 1 ziua 2

Onor
Direcțiunii N.F.R.
București

Avem onoare a înainta anexat, conform ord. d-voastră nr. 59 673 din 18 decembrie 1944, istoricul evenimentelor petrecute în perioada 1 august — 1 decembrie 1944.

Inspector

Istoricul evenimentelor în perioada
1 august — 1 decembrie 1944

- 1—23 august — Toată activitatea se desfășoară în cadrul ordinii stabilite anterior datei de 23 August, cînd se produce ruperea relațiilor cu puterile Axei, încetarea ostilităților cu Rusia și ultimatumul dat trupelor germane de pe teritoriul României de a părăsi țara în 24 ore.
- 23 august — Trupele germane din raza orașului se grupează între Cerneți — Șimian — Reg. 95 infanterie, iar vasele sub pavilion român sînt grupate la Ostrovul Șimian și Hinova.
- 25 august — Trupele germane nu părăsesc raza orașului și se pregătesc să opună rezistență. Căpitania portului și pîchetul de grăniceri capturează remorcherele „Turan”, „Panonhalma” și mai multe tancuri și șlepuri.
- 26 august — Trupele germane se opun dezarmării și încep ostilitățile cu o companie din Regimentul 95 infanterie în ajutorul căreia vine un escadron din Regimentul 3 roșiori, un detașament din marina regală, personalul vaselor N.F.R. „Radu Negru” „Sarmisegetuza”, șlep 8163 „Răutu” și tanc 172 și populația civilă. La orele 14 se începează lupta, capturîndu-se material și 1 500 oameni. Sînt 18 morți români și 19 germani.
- 27 august — Trupele germane aflate pe malul sîrbesc activează asupra portului cu arme automate și artillerie. Se semnalează venind din aval o flotă inamică compusă din circa 70 vase, care au atacat

portul Calafat și Cetate. La Cetate au atacat cu artleria motorul „Dir. Ștefănescu”, „Lombardia” și pasagerul „Avram Iancu”, care a fost încat. Nu au fost victime omenești.

- 28 august — Trupele germane de pe malul sârbesc atacă la intervale cu artleria portul și orașul. Flota germană, anunțată din aval, rămîne la Prahovo, malul sârbesc.
- 29 august — Cîteva vase inamice atacă pîchetele de grăniceri Carantina și Tigănași, iar noaptea aviația inamică face recunoașteri deasupra orașului și împrejurimi.
- 30 august — Se face baraj de mine la Batoți contra flotei inamice. La Turnu-Severin artleria inamică, instalată în cetatea de la Kladova, trage asupra orașului, iar cea română reacționează.
- 31 august — Schimb de focuri de artlerie. Aviația inamică face recunoașteri. Se capturează de către căpitanie și grăniceri vasele sub pavilionul puterilor Axei.
- 1 septembrie — Se continuă cu formalitățile de luare în primire a vaselor capturate.
- 2 septembrie — Vasele din port se evacuează la Șimian; de la malul sârbesc rare focuri de artlerie.
- 3 septembrie — Vasele capturate sunt date în primire N.F.R.-ului.
- 4 septembrie — Aviația inamică mitraliază punctul Șimian, unde sunt vasele camuflate. Activitatea redusă de artlerie de la malul sârbesc. Ora 8 seara sosesc trupele ruse. Ora 20 se începe trecerea trupelor ruse de la malul românesc la malul sârbesc, cu vasele „Turan”, „Panonhalma”, „Esai”, „Sarmisegetuza”, „Călărași” etc.
- 5 septembrie — Trupele ruse au mari pierderi; nereușind să formeze un cap de pod pe malul sârbesc, se înapoiază.
- 6 septembrie — Inamicul acționează la mari intervale cu artleria. Șvinița și Drencova sunt ocupate de trupe germane.
- 7 septembrie — În oraș și împrejurimi sosesc multe trupe ruse. Activitatea redusă de ambele părți. O parte din flota de la Prahovo este încățată de germani.
- 8 septembrie — Se încearcă facerea unui cap de pod la Șimian. Artleria inamică acționează; sunt lovite gara, bulevardul, rampa. De asemenei, ora 18,30, este lovit remorcherul „Panonhalma”, care se îneacă la piciorul podului.
- 9 septembrie — Artleria inamică trage la interval în oraș.
- 10 septembrie — Aviația inamică atacă o coloană rusă la Batoți. Se lucrează la capul de pod Șimian, iar pe vasele aflate acolo se pun sentinelle ruse.
- 11 septembrie — Se continuă cu lucrările la Șimian; 8 piloți N.F.R. sunt numiți la vasele destinate transporturilor militare.
- 12 septembrie — Se renunță a se face trecerea la Șimian. Aviația inamică în recunoaștere, artleria trage la intervale asupra orașului.
- 13 septembrie — Parte din trupele ruse părăsesc orașul; se așteaptă sosirea altora. Artleria inamică trage la intervale. Vasul „Ardealul” este trimis la Șimian pentru a pompa apă din șlepu „Răutu”.
- 14 septembrie — Activitate redusă a inamicului. Noaptea germanii din cetatea Kladova dau foc satului sârbesc Vîrbița.

- 15 septembrie — Inamicul trage cu artleria lovind mai multe clădiri din cetatea Kladova, dău foc satului sîrbesc Vîrbița.
- 16 septembrie — Artleria inamică trage la intervale.
- 17 septembrie — Liniște.
- 18 septembrie — Artleria trage la intervale
- 19 septembrie — Idem.
- 20 septembrie — Idem.
- 21 septembrie — Trupe ruse trec prin punctul Șimian și Hinova pe malul sîrbesc. Cu această ocazie comandantul Teodorescu Pascu este numit de comandamentul rusu-român la comanda unei vedete militare pentru a transporta trupe. Reușește și face două debarcări sub focul intens al inamicului, însă la a treia vedeta este incendiată, iar comandantul Teodorescu Pascu este lovit în plin de un obuz. Comandantul Teodorescu Pascu a fost dat la comanda acestei vedete din cauza lipsei comandantului militar al vedetei. Secundul Neagu Mircea de pe vasul „Director Carp” este îmbarcat comandant pe vasul „Cuban” care transportă muniția. În timpul trecerii vasul este lovit, iar secundul Neagu este grav rănit. Pe același vas era îmbarcat și pilotul Casian Casian care a scăpat înnot. Vasul „Turan”, din ordinul comandantului rus, a plecat din punctul Șimian, a luat din port un ponton D.D.S.G. și a plecat la km 936, unde urma să transporte trupe de la malul românesc la malul sîrbesc.
- 22 septembrie — Orele 12,30, o dată cu îmbarcarea trupelor pe vasul „Turan” și ponton, artleria inamică a deschis focul, avariind grav vasele. Personalul și trupa scăpă înnot la mal. În timpul nopții, schimb de focuri de artlerie. Trupele germane din cetate (Kladova) sunt silite să se retragă.
- 23 septembrie — Se continuă trecerea trupelor ruse pe malul sîrbesc. Aviația inamică face recunoaștere. Trupele ruse urmăresc grupul de germani scos din cetate.
- 24 septembrie — Se continuă trecerea trupelor pe la Schela Cladovei cu vasul „Sarmisegetuza”, cu două șlepuri.
- 30 septembrie — La Orșova, orele 18, vasul „Alba Iulia” se lovește de o mină în timp ce transportă trupe la Tekia și se înecă. Personalul scăpă, în afară de șeful de echipaj care este rănit.
- 1—10 octombrie — Se fac transporturi de trupe între malul român și sîrb.
- 11 octombrie — La km 963, orele 16,30, vasul „Gherdap” este lovit de 3 mine și înecat. Sunt multe victime printre care comandantul Iovanelli Nicolae și fochistul Arghir Ion.
- 19 octombrie — La km 1025, Liubcova, vasul „Sarmisegetuza” rupe roata stîngă.
- 20 octombrie — La Sazlug, km 1094, vasul „Dimbovița” se lovește de o mină și se înecă. Victime au fost, morți: Balaban Eremia, comandant, Constantinescu Marin, mecanic 1, Cotarcea D-tru, șef de echipaj, Roman Stelian, marină, Mihăilescu Ion, marină, Gruia Dumitra, bucătăreasă, iar grav rănit Costea Nicolae, mecanic 2, și mai ușor rănit Dabija Grigore, focar.

26 octombrie — La km 1063, Divici, orele 6, motorul „Director Carp” este lovit de două mine. Victime, morți: Drinovan Vasile, șef de echipaj, Budulan Titu, Păun D. Ion și Filfăe Ion, marinari, și Costea Nic., focar. Răniți: Filfăe Victor, focar, Arfutu Alexandru și Stambeca Ana, bucătăreasă. De asemenei, la km 1093 vasul „Ardealul” se lovește de o mină și se înecă. Victime, morți: Gurgheanu Aurel, comandant, Perchici Nicolae, pilot, și Popescu Ion, bucătar.

4—5 noiembrie — La Dubrovița, șlepurile 624 și 616, care se găseau la remorca vasului „Comandor Păun”, se lovesc de mine și se înecă: victime — cîrmacii Pecheanu Ion și Iosipescu Petre.

■ Arhivele Statului județul Mehedinți, fond Inspectoratul N.F.R. Turnu-Severin, dosar nr. 40/1944, f. 4—7.

1073

1945 ianuarie 2. **Ordin dat de comandantul Corpului 7 armată român în momentul începerii luptelor în interiorul Budapestei.**

Corpul 7 armată
Stat major

Nr. 27 337 din 2 ianuarie 1945.

Către

marile unități, elementele neîndivizionate, Biroul 2, Biroul 4,
Serviciul pretoral

Prin lupte grele și cu sacrificii sîngeroase, unitățile Corpului 7 armată au ajuns în marginea Budapestei și, de pe acum, au început să pătrundă în inima orașului.

Cu această ocazie reamintesc ordinele ce am dat anterior cu privire la atitudinea pe care trebuie să o aibă trupele în cursul operațiunilor.

Este posibil ca inamicul să continue a se bate cu îndîrjire, apărînd stradă cu stradă și casă cu casă, pînă la ultima extremitate. Este posibil, de asemenea, să-și slăbească rezistența și să cedeze repede.

Și într-un caz și în altul, trupele noastre trebuie să urmărească un singur scop — acela de a căuta lupta cu forțele armate inamice și de a le îngrije repede și definitiv, făcînd tot ceea ce este necesar în interesul operațiunilor și abținîndu-se de la orice acțiune străină acestui scop.

În consecință:

Acolo unde inamicul rezistă se va proceda cu ultima energie, cu cea mai mare violență și fără nici un fel de menajamente, distrugîndu-se organizațiunile și clădirile apărate și nimicind pe apărătorii care nu se predau.

Acolo unde inamicul cedează se va evita vărsarea de sânghe inutilă, dar se va proceda cu atenție și cu fermitate, pentru a face inofensiv pe adversar.

Populația civilă care nu ia parte la rezistență va fi crucețată și luată sub protecție, asigurîndu-i-se viața, liniștea și avutul.

Persoanele civile găsite, în luptă, cu arma în mână vor fi executate pe loc; cele dovedite ulterior că au participat la luptă vor fi traduse în fața Curții Marțiale.

Cartierele cucerite, clădirile și bunurile de orice fel intrate în stăpînirea trupelor noastre rămîn, sub garanția lor, în starea în care au fost găsite după luptă.

Distrugerile, devastările, transferul de obiecte dintr-un imobil în altul sănt strict interzise atât militarilor, cît și civilor.

Monumentele și obiectele de artă, instituțiile culturale și așezămintele de interes public vor fi crucețate cu grijă.

Nici o atingere a acestora nu poate fi justificată.

Instalațiunile de orice fel (apă, lumină, telefon, tramvaie etc.) care asigură viața orașului și interesează în aceeași măsură armatele ocupante trebuie să păstreze intacte.

Nu se vor considera capturi de război decât materialele și obiectele cu caracter militar sau de utilitate militară.

Cele care pot folosi armatei, pentru recompletarea dotării și pentru întreținerea ei (obiecte de echipament, efecte spitalicești, medicamente, instrumente, scule, alimente etc.), vor fi puse sub pază, inventariate și ridicate numai cu aprobarea comandanților, de către ofițerii șefi de servicii, împuterniți prin ordine de serviciu scrise.

În sectoarele aflate sub controlul trupelor noastre comandanții respective sănătățile noastre vor fi păstrate curat, vor fi îngrijite și pe cît posibil refăcute, astfel încit să se evidențieze prin aceasta că sunt ocupate de trupe române.

În acest scop actele de autoritate sănătățile noastre vor fi păstrate însă actele abuzive, arbitrare și inutil brutale.

Cartierele și clădirile în care cantonează unitățile noastre vor fi păstrate curat, vor fi îngrijite și pe cît posibil refăcute, astfel încit să se evidențieze prin aceasta că sunt ocupate de trupe române.

În concluzie, cer trupelor Corpului 7 armată să se bată cu îndrîjire pentru a învinge, dar pretind, în același timp, să se poarte leal, cu demnitate și onoare, pentru a nu micșora prin nimic măreția victoriei dobîndite.

Comandanții de unitate, de la cel mai mare pînă la cel mai mic, își vor da toată silința de a păstra trupa în mînă și de a o îndruma pe calea care cînșește faptele ei de arme și sîngele vărsat pînă acum. [. . .]

Comandanțul Corpului 7 armată,
General de corp de armată N. Șova

1945 ianuarie 3. Citare a Regimentului 1 vînători pentru fapte de arme în operațiile de pe teritoriul cehoslovac.

Corpul 2 armată

Comandantul

Ordin de zi
nr. 137 din 3 ianuarie 1945

Regimentul 1 vînători, de-abia intrat în noaptea de 28/29 decembrie 1944, pe linia de luptă în sectorul apărării cotei 798, a fost atacat în dimineața zilei de 29 decembrie și în tot cursul zilei de un inamic superior numericește.

Cu toate atacurile repetitive ale inamicului, Regimentul 1 vînători nu a cedat nimic din poziție, respingînd toate atacurile dușmane cu mari pierderi pentru inamic și a reușit să păstreze cota 798, cheia apărării noastre.

Modul strălucit de comportare al ofițerilor și trupei acestui regiment, care s-au întrecut pe sine prin pricpeerea de conducere, dîrzenie, îndrăzneală și spirit de sacrificiu, a atras admirarea tuturor șefilor.

Pentru deosebitele merite ostășești dovedite în luptă citez Regimentul 1 vînători prin ordin de zi pe Corpul 2 armată.

Dat la punctul de comandă al Corpului 2 armată la Bodvas Szilas.

Comandantul Corpului 2 armată,
General de corp de armată N. Dăscălescu

P. conformitate,

Şeful Biroului adjutanțurii

Maior C. Constantinescu

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 337, dosar nr. 213, f. 338.

1945 ianuarie 3. Relatare transmisă de corespondentul Agenției TASS privind desfășurarea întrunirii de la Debrețin.

Debrețin 3 (Rador) — Corespondentul Agenției TASS transmite:

Numeroase întruniri au avut loc marți în multe orașe din Ungaria eliberată. La aceste întruniri au luat parte deputați din Adunarea Națională provizorie ungară, care au rostit cuvîntări.

Generalul de divizie Bela Miklos, primul-ministru al guvernului național provizoriu, a luat cuvîntul la întrunirea ce s-a ținut la Debrețin.

El a spus între altele că Germania hitleristă nu s-a mulțumit numai să jefuiască economia țării, ci a distrus de asemenei suveranitatea Ungariei și legile sale. Ea a ocupat țara, a spoliat și distrus valorile naționale, transformînd Ungaria într-o colonie germană.

Trădătorii au pătruns în aparatul de stat și au informat pe germani asupra tuturor măsurilor luate de guvern. Criminalul Szálasi a pus mîna pe putere pentru a împiedica ieșirea țării din război și ruperea alianței cu Germania.

Ungaria, a continuat primul-ministru, aspiră la prietenie și unire cu toate țările democratice din lume și în primul rînd cu Uniunea Sovietelor, Statele Unite ale Americii și Marea Britanie.

Ungaria vrea sincer să colaboreze cu statele vecine: Iugoslavia, Cehoslovacia și România.

Chemăm poporul ungur, a declarat generalul Miklos, să participe la lupta națională pentru izgonirea de pe teritoriul țării noastre a naziștilor și a bandiților lui Szálasi.

Primul ministru s-a referit în încheiere la problemele economice și de securitate internă.

Am pășit — a spus el — la curățirea Ungariei de partizanii lui Szálasi, care trebuie să suferă pedeapsa meritată pentru crimele lor. Numai cînd ne vom elibera de dușmanul intern vom fi capabili să ducem la bun sfîrșit refacerea patriei noastre. Szálasi și bandiții săi au omorât pe toți ungurii — muncitori, țărani, ofițeri, preoți, intelectuali — într-un cuvînt pe toți cei care rămăseseră credincioși cauzei ungare. Singele acestor martiri a pecetluit unirea populației Ungariei democratice și independente.

Cuvintele primului-ministru au fost salutate cu aplauze și strigăte de aprobare de către auditoriu.

Aplauzele cele mai entuziaște au răsunat cînd oratorul s-a referit la hotărîrea luată de guvern de a declara război Germaniei, de a încheia armistițiul cu Uniunea Sovietelor și de a curățî Ungaria de elementele fasciste.

La această reuniune au luat parte și dnii Nágyl, ministrul agriculturii, dr. Valentini, ministrul justiției, și dl István Vasari, ministrul finanțelor, care au rostit de asemenei cuvîntări.

Asistența a primit cu aplauze entuziaste declarația lui Nágyl, ministrul agriculturii, care a spus că departamentul său pregătește reforma agrară. Proiectul de lege în acest scop va fi supus aprobării viitoarei sesiuni a Adunării Naționale provizorii.

■ „România liberă”, an III, nr. 135 din 5 ianuarie 1945, p. 6.

1945 ianuarie 5. Telegramă prin care reprezentanți ai populației din Zlatna cer generalului Nicolae Rădescu înlocuirea primarului antonescian.

Telegramă
Primului-ministru, general Rădescu,
Ministrul internalor, București

Zlatna

În octombrie reprezentanții tuturor bisericilor, comercianților, meseriașilor, peste 100 intelectuali și sute de țărani fruntași au cerut scris imediat înlocuirea primarului incapabil antonescian și, pînă la alegerile generale, numirea celui mai capabil consilier comunal Ioan Petriceanaru sau a lui Rusan, șeful grupării moșilor, dar neprimind răspuns solicităm respectuos soluționarea telegrafică a justei cereri unanime a poporului.

Delegații poporului Zlatna-Alba,
Filimon Achim, Gheorghe Docuț Petru, Pătrăngenaru Gheorghe.

■ Arhivele Statului București, fond Președinția Consiliului de Miniștri, Cabinetul militar Sănătescu-Rădescu, dosar nr. 32/1944 – 1945, f. 22.

1945 ianuarie 5. Telegramă înaintată generalului Nicolae Rădescu, de către prefectul județului Constanța cu privire la suspendarea din funcție a chestorului Nicolae Marinescu.

Telegramă

Domnului general de corp de armătă adjutant Rădescu,
Președintele Consiliului de Miniștri, București

În urma înțelegerii luate cu comisia locală pentru aplicarea armistițiului, rugăm dispuneți anularea suspendării din funcțiune a chestorului Nicolae Marinescu de la Constanța, întrucît numitul a depus și depune multă stăruință pentru prinderea criminalilor și că nu este cu nimic vinovat.

Prefectul jud. Constanța,
Victor Dușa

Nr. 224 242

■ Arhivele Statului București, fond Președinția Consiliului de Miniștri, Cabinetul militar Sănătescu-Rădescu, dosar nr. 32/1944 – 1945, f. 22.

1945 ianuarie 5. Document prin care consiliul comunal al localității Szilvás-várad (Ungaria) menționează ajutorul acordat de unitățile române populației locale.

Adeverință

Din partea consiliului comunal al comunei Szilvás-várad, prin aceasta adeveresc că armata română care a fost cantonată în această comună a hrănit copii și chiar oameni majori de la cazonul trupei, precum și prin împrejurimi, medicii militari ai armatei au dat populației civile îngrijiri medicale.

Szilvás-várad, 5 ianuarie 1945

Notar,
(indescifrabil)

Pentru conformitate,
Maior C. Făiniță

Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 1, dosar nr. 364, f. 96; *Ecoul internațional al Revoluției din August 1944 și al contribuției României la războiul antihitlerist*, Editura Politică, București, 1984, p. 144–145.

1945 ianuarie 6. Sinteză asupra luptelor desfășurate de forțele române în Budapesta și pe teritoriul Cehoslovaciei dintre 1 și 6 ianuarie 1945.

Armata 1
Statul major
Secția a III-a

Notă

asupra operațiunilor trupelor Armatei 1
între 1 și 6 ianuarie 1945

A. În ziua Anului Nou 1945, Corpul de armată general Șova, cu diviziile general Lăcătușu Mihail, general Voicu Mihail și general Antonescu Ilie, după ce au dat un atac puternic, în colaborare cu trupele sovietice, contra ultimei centuri de apărare a Budapestei, au străpuns-o și au pătruns circa

4—5 km în incinta Budapestei. De atunci, prin lupte de stradă înverşunate contra unui inamic disperat, trupele române au atacat neîncetat spre lichidarea definitivă a cetății Budapesta. Până la 6 ianuarie pătrunse în interiorul orașului circa 7 km, cucerindu-se casă cu casă.

Luptele continuă cu aceeași dirzenie.

B. În aceeași zi corpul de armată al generalului Boțeanu, cu bravele divizii de munte general Iordăchescu Constantin și general Mociulski Leonard, treceau rîul Ipoly la sud-vest de Losonc (Lučenec) și intrau în Cehoslovacia, dezrobind-o de sub călcăiul maghiar.

Prin luptele de zi și de noapte vinătorii de munte continuă pătrunderea în Cehoslovacia.

Şeful Secției a III-a,
Locotenent-colonel D. Panaiteșcu

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond nr. 1, dosar nr. 293, f. 54.

1080

1945 ianuarie 7. Articol de fond din ziarul „Scîntea“ referitor la poziția lui Iuliu Maniu față de transformările survenite în societatea românească.

Poziția lui Iuliu Maniu

Unul din invățăminte cele mai durerioase, dar și cele mai folositoare, ce a tras poporul român în urma ultimilor și tragicilor ani din istoria sa este acela că poporul trebuie să-și verifice cu multă seriozitate și profunzime conducătorii săi. Poporul român a învățat dintr-o viață pecetluită cu sudoare lipsuri, sănge și întunecime ce înseamnă să se lase condus împotriva intereselor sale, pe calea unor interese vrăjmașe bunei dezvoltări omenești.

Poporul român a învățat să nu mai credă cu ușurință cămășilor și fanfarelor fasciste amețitoare și să nu mai asculte cuvintele goale și demagogice ale politicii de duplicitate. Poporul român a învățat să verifice conducătorii săi nu numai și nu în primul rînd prin declarațiile lor, ci prin poziția lor concretă față de problemele zilnice și mari ale națiunii, prin activitatea lor, în folosul sau în dauna marilor idealuri ale poporului.

Acest învățămînt, seriozitatea și profunzimea în judecarea poziției și activității conducătorilor — învățămînt plătit cu trudă și sute de mii de vieți — este astăzi unul din bunurile principale ale poporului român.

Trăim momente care din punct de vedere istoric reprezintă o hotărîtoare cotitură în viața și dezvoltarea omenirii. Trăim momente care sunt caracterezate prin încreștarea supremă, de o intensitate și lărgime necunoscute și

nebănuite pînă astăzi, a două forțe uriașe. Pe de-o parte tot ce este mai reacționar, mai putred, mai decăzut și în același timp mai periculos pentru lumea întreagă și de partea cealaltă tot ce este mai progresist, spre un viitor plin de soare și belșug pentru omenire.

Această luptă se apropie de sfîrșit. Jertfa și lupta generoasă a sutelor de mii, milioanelor de eroi — eroi ai bătăliilor de pe fronturi, din fabrici, ogoare și laboratoare — a lovit mortal fiara fascistă. Dar fiara se zbate și numai un singur lucru poate fi mai înverșunat și mai încăpăținat decît rezistența sa — acesta este voința nestrămutată a lumii doritoare de libertate de a termina complet și definitiv cu fascismul.

De aceea momentul acesta istoric este momentul bătăliilor celor mai crîncene. De aceea acest moment istoric este și momentul de verificare pentru toți. Acest moment scoate în evidență cu claritate de cristal tot ce este bun și tot ce este rău. Acest moment nu admite nici ezitări, nici șovăielni, nu admite nici focuri duble, nici continuarea unei politici îscusite de duplicitate.

Acesta este momentul cînd nici dl Iuliu Maniu, fruntașul politicii de duplicitate în România, nu-și mai poate continua cu succes politica sa tradițională. Dl Iuliu Maniu este unul din acei politicieni ai României care, în focul mistiutor al acestui moment și în fața poporului, profund și serios cercetător al realităților, cade la marele examen al vremurilor și al istoriei.

În aceste vremuri de răscruce poporul român și popoarele¹ din România fac eforturi supraomenești pentru ca să înlăture tot ce este piedică în calea lor, spre o viață mai bună și să se încadreze cu cît mai mult avînt și succes în marea luptă a Națiunilor Unite împotriva fascismului.

În fruntea acestei lupte, la baza ei, stă clasa muncitoare, proletariatul român, partea cea mai hotărîtă, cea mai combativă și cea mai închegată în bătălia împotriva fascismului. Clasa muncitoare, dezbinată și ruptă ani de zile, a pornit cu pași siguri, după unirea forțelor ei prin actul de o importanță istorică al închegării Frontului Unic Muncitoresc, spre îndeplinirea sarcinii sale istorice, spre gruparea în jurul ei a tuturor forțelor patriotice și democratice ale țării. Clasa muncitoare din România a devenit ceea ce a trebuit să devină în dezvoltarea firească și fericită a evenimentelor: șira spinării, puternicul reazem al Frontului Patriotic Antifascist.

Forma cea mai concretă de manifestare a unității clasei muncitoare sunt sindicalele muncitorești unice pe țara întreagă. Toți acei care sunt pentru bunăstarea celor ce muncesc, dar și toți acei ce luptă în mod sincer pentru România democratică, își dau seama de rolul pe care-l joacă sindicalele, unitatea clasei muncitoare, în această luptă. Toți acei, indiferent dacă sunt țărani, intelectuali, toți patrioții sinceri, privesc sindicalele ca arma cea mai puternică în lupta împotriva dușmanului.

De aceea reacțiunea urăște de moarte pe muncitori. De aceea reacțiunea urăște de moarte unica lor organizație profesională: sindicalele.

¹ Este vorba de cetățenii români de altă naționalitate.

Și tot de aceea, acolo unde apare dl Maniu, care în aceste momente de verificare nu-și mai poate acoperi politica sa de duplicitate, acolo unde apare dl Maniu sau linia lui, apar și încercările acoperite și fățișe de a lovi în unitatea clasei muncitoare, în sindicatele muncitoarești.

Manifestul dlui Ilie Lazăr, adresat muncitorilor, este una din acele manevre prin care linia dlui Maniu tinde fără succes la compromiterea conducerilor sindicali, ai ideii sindicale, la ruperea sindicatelor, la formarea organizațiilor paralele galbene.

Opoziția unor cercuri inspirate de dl Maniu față de proiectul de lege pentru organizarea sindicatelor, elaborat de tov. ministrul Lothar Rădăceanu, nu este decât o altă formă a luptei duse de dl Maniu împotriva unității clasei muncitoare. D-șa este consecvent în politica de duplicitate, cind pe baza „democrației” cere „libertatea” de a se organiza sindicate paralele. Care este rostul acestor sindicate paralele, de vreme ce toată muncitorimea, independent de convingerile ei politice, poate să se încadreze în sindicatele unice și să-și aleagă în mod liber conducerii? Este evident că nu se urmărește decât spargerea unității sindicale, fără împărțirea clasei muncitoare și în modul acesta scăderea nivelului de trai al clasei muncitoare. Căci lupta sindicatelor, unitatea sindicală, a contribuit incontestabil și în mod pozitiv la îmbunătățirea situației materiale a oamenilor muncii. Acest fel de „democrație”, care vrea să împingă la spargerea unității clasei muncitoare, la punerea ei cu măinile și picioarele legate la dispoziția și discreția reacțiunii numai democrație nu se poate numi.

Chemarea de Anul Nou a Partidului Național-Țărănesc din Alba-Iulia învinuiește partidele muncitorești că „folosesc sindicatele pentru a-și aduna partizanii în mod necinstit”. Această defăimare a Partidelor Comunist și Social-Democrat și mistificarea legăturilor reale între partide și sindicate nu are alt scop decât de a reține pe muncitori de la sindicate sau de a încerca ruperea acestora. Acest manifest vorbește într-un ton cinic despre „așa-zisele sindicate”, căutând să compromită și bagatelizeze importanța lor.

ACESTE manevre împotriva clasei muncitoare, dirijate de dl Maniu, în fond nu au scopul să lovească numai în clasa muncitoare. Lovind în unitatea proletariatului, dl Maniu tinde să lovească în însuși frontul larg de luptă al națiunii românești, creat și adăncit în focul luptei împotriva fascismului intern și extern.

De aceea, trebuie să revenim la ideea dezvoltată de noi, că dl Maniu — prin poziția și activitatea sa — aruncă umbră asupra Partidului Național-Țărănesc însuși. El, prin linia pe care o introduce în unele locuri, în rândurile acestui partid și acolo unde reușește să o introducă, angajează partidul în manifestări dăunătoare țării.

Politica lui pune piedică Partidului Național-Țărănesc să meargă rind la rind cu forțele luptătoare și creațoare ale unei Românie libere, independente și democratice.

1945 ianuarie 7. Telegramă adresată Inspectoratului General al Jandarmeriei de către Comisia Aliată de Control referitoare la majorarea efectivelor de jandarmi.

Rezoluție

„Se va lău contact cu colonelul Siminel, care va merge să arate lui gl. Vinogradov că dacă s-au sporit efectivele jandarmilor, acest lucru s-a făcut în urma înțelegerii pe care eu am avut-o cu D-sa, atunci cînd am discutat chestiunea supușilor germani.

Cu efectivele ce rămăseseră operațiunea nu se putea face“
General adj.
Rădescu

Traducere

Nr. V 53 din 7 ianuarie 1945
Comisia Aliată de Control
către

Inspectoratul General al Jandarmeriei
Dl general Anton

Comisia Aliată de Control posedă informațiuni că Inspectoratul General al Jandarmeriei a ordonat chemarea unor noi contingente de ofițeri și trupa.

Vă facem cunoscut că orice măsură de mobilizare în vederea măririi numărului de jandarmi fără aprobarea Comisiei Aliate de Control va fi considerată ca neîndeplinirea condițiunilor de armistițiu.

Locuitorul Președintelui C.A.C. din România
General-locotenent Vinogradov

Şeful statului major al C.A.C.,
General-maior de gardă Vasiliev

■ Archivele Statului Bucureşti, fond Președinția Consiliului de Miniștri, Cabinetul militar Sănătescu-Rădescu, dosar nr. 25/1944 – 1945, f. 11.

1945 ianuarie 7. Comunicat transmis de postul de radio Londra, în limba franceză, cu privire la participarea României la războiul antihitlerist și apre-cierile privind eforturile depuse în acest sens.

Postul Londra, ora 15,30

Primul ministru al României a declarat că România are acum 14 divizii care luptă efectiv pe front împotriva germanilor. Majoritatea acestor trupe luptă la Budapesta și în Cehoslovacia.

Comentînd această declarație, un redactor al ziarului „Sunday Times“ consacră un articol României și arată că din punct de vedere al efectivului

România este a patra națiune europeană care luptă împotriva Germaniei. Ziarul scoate în evidență Divizia „Tudor Vladimirescu”, care este compusă din prizonieri români și care a jucat un rol important în luptele de la Debretin.

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Buletine, dosar nr. 13/1945, f. 138.

1083

1945 ianuarie 7. Document eliberat de Consiliul superior comunal al localității Diósgyőr (Ungaria) din care rezultă ajutorul acordat populației locale de brutăria 39 campanie.

Consiliul superior al comunei Diósgyőr

Certificat

Subsemnatul, în numele Consiliului superior comunal, prin prezenta, certific că brutăria 39 campanie, care de la data de 18 decembrie 1944 și pînă azi cantonează în comuna Diósgyőr, s-a purtat față de populație foarte binevoitor și cu toată înțelegerea, iar cu ocazia plecării din localitate a dăruit populației nevoiașe aproape 5 000 pîni.

Pentru cele de mai sus, am eliberat prezentul certificat, în calitate de reprezentant superior al comunei.

Diósgyőr, la 7 ianuarie 1945

Notar principal,
(indescifrabil)

Pentru conformitate,
Pentru șeful Secției contrainformații,
Maior C. Făiniță

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 1, dosar nr. 364, f. 77.

1084

1945 ianuarie 8. Chemare-program adresată de Frontul Plugarilor țărănimii

Chemarea către țărăname a Frontului Plugarilor

Frați țărani,

O dată ce stăpînirea fascistă și legionară a fost răsturnată, țărani din toate colțurile țării au pornit la luptă pentru cîștigarea drepturilor lor.

Frontul Plugarilor cere și luptă ca moșile de peste 50 hectare să fie împărțite țăraniilor care n-au pămînt, celor cu pămînt puțin, precum și acelora ce luptă pe front pentru reîntregirea țării.

Frontul Plugarilor socoate că pe lîngă pămînt trebuie să li se dea plugarilor și animalele și uneltele trebuitoare la munca cîmpului.

Frontul Plugarilor cere să se dea împrumuturi ieftine, și să se ierte țărănilor datorile conversiunii.

Frontul Plugarilor luptă pentru ca în capul fiecărei comune și cătun să fie aleși, de către țărani, primari și consilii comunale care să nu fie slugile moșierilor, ci să ajute pe locuitorii de la sate în străduințele lor de a li se face dreptate.

În fruntea comunelor trebuie să se afle gospodarii cei mai vrednici, cei mai cinstiți, cei mai cu tragere de inimă pentru nevoile satului și ale țăraniilor.

Frontul Plugarilor luptă pentru luminarea țăraniilor, pentru ca școlile să fie fără plată, pentru a se da fără bani elevilor săraci cărți și celelalte trebuitoare pentru ca ei să poată urma școala.

Frontul Plugarilor cere ca în fiecare comună să fie cîte un medic și o farmacie cu prețuri ieftine și care să îngrijească de sănătatea sătenilor, a femeilor și copiilor lor.

Frontul Plugarilor cere ca jandarmii să se ocupe numai de paza avutului țăraniilor și să nu-i prigonească.

Frontul Plugarilor luptă pentru înzestrarea satelor cu islazuri comunale.

Frontul Plugarilor luptă pentru ca țărani să dobîndească prețuri bune pe grîu, porumb, ovăz, orz, țuică și vin și pentru înlăturarea celor ce vor să se îmbogătească pe spinarea muncitorilor pămîntului.

Frontul Plugarilor luptă pentru ieftinirea prețurilor la îmbrăcăminte încălțăminte, gaz, sare, unelte agricole și tot ce este trebuit pentru gospodăria țăraniilor.

Frați țărani!

Cei care au tîrît țara în acest război și s-au îmbogătit de pe urma lui jefuind bunurile de pe pămîntul Sovietelor, speculind pe țărani și pe muncitori, și cei care s-au îmbogătit furînd poporul vor trebui să plătească despăgușirile ce ne sănt impuse prin armistițiu.

Țărani, care au pătimit atît de pe urma războiului nedrept împotriva Aliaților, trebuie să știe că adevărații vinovați de acest război sănt acei care s-au pus în slujba lui Hitler, cel mai mare dușman al omenirii muncitoare.

Trebuie să întoarceți spatele acestor crimiinali și să-i izgoniți din rîndurile voastre, cerind pedepsirea lor cît mai aspră.

Ca să vi se facă dreptate, frați țărani, ca să aveți pămînt și o viață mai bună, alăturați-vă în luptă Frontului Plugarilor, care este o organizație de țărani care nu se vînd intereselor moșierilor.

Faceți în fiecare comună un comitet al Frontului Plugarilor, de oameni care nu s-au mînjit și care nu s-au vîndut celor străini de nevoile voastre, pentru ca să sprijiniți pe reprezentanții Frontului Plugarilor din guvern.

■ „Scîntea“, an II, nr. 104 din 8 ianuarie 1945, p. 4.

1945 ianuarie 9. **Ştire referitoare la comunicatul Comitetului Central al Partidului Social-Democrat prin care declară că se menține ferm pe poziția Frontului Unic Muncitoresc și a Frontului Național-Democratic.**

Comitetul Central al Partidului Social-Democrat s-a întrunit ieri sub președinția dlui C-tin T. Petrescu.

S-a examinat situația politică în lumina ultimelor evenimente, spre a se stabili atitudinea partidului, dezmințindu-se știrile ce au fost făcute să circule în ultima vreme despre anumite disensiuni ce s-ar fi ivit în rândurile fruntașilor partidului în legătură cu unele proiecte de legi și în special cu aceea pentru organizarea sindicatelor.

La sfîrșitul ședinței C.C. al P.S.D. a dat următorul comunicat:

„Față de unele insinuări și răstălmăciri cu privire la atitudinea Partidului Social-Democrat în marile chestiuni politice actuale, Comitetul Central al Partidului Social-Democrat declară că se află ferm pe poziția Frontului Unic Muncitoresc și a Frontului Național-Democrat, pe care înțelege să susțină fără șovăire“.

■ „România liberă“, an III, nr. 136 din 10 ianuarie 1945, p.3.

1945 ianuarie 10. **Scrisoare a primăriei comunei Farmos (Ungaria) adresată comandanțului Regimentului 23 infanterie în care se evidențiază umanismul și comportarea corectă a militarilor români.**

Domnului comandanț al Regimentului 23 infanterie

Subsemnații delegați ai comunei Farmos, în numele lor și al populației din această comună, adreseză cea mai mare mulțumire domnului comandanț al Regimentului 23 infanterie, al grupului ofițeresc pentru gestul omenesc și uman urmărit la menținerea liniștei în comuna noastră.

Comuna noastră, de cînd a năvălit furtuna războiului peste noi, din toate armatele care au trecut nici una nu a fost cu atită inimă și înțelegere față de populația noastră ca unitatea de sub comanda dumneavoastră, care atită a fost de bună și de umană pînă la ultimul soldat, încit populația noastră întotdeauna numai cu drag și cu mulțumire o să se gîndească la domnul comandanț și la toți soldații de sub comanda dumneavoastră.

Farmos, 10 ianuarie 1945

Oroszi István
Biró <primar>

Tălmaci, Dionisie Duma

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond Marele Stat Major, Serviciul cultural, dosar nr. 296/1944–1945, f. 427.

1945 ianuarie 11. Scrisoare de mulțumire pentru sprijinul acordat de ostașii români pentru recuperarea unor valori muzeale.

Rákoskeresztur község előljáróságától

Tekintete s

Román Katonai Parancsnokság

Alulirottak Rákoskeresztur község közönsége nevében hálás köszönetünket nyilvánítjuk a Tekintetes Román Katonai Parancsnokságnak, hogy a Magy. Tud. Akadémia tulajdonát képező rákoskereszturi múzeumából eltulajdonított muzeális értékű tárgyak visszaszerzésében segítségünkre volt és a fontos kulturális célt szolgáló rendelkezést szolgálni lehetségesé tettek.

Köszönetünk ismételt kifejezése mellett maradunk a Tek. Román Katonai Parancsnokságnak.

Rákoskeresztur, 1945, január 11

Teljes tisztelettel
községi bíró
<indescifrabil>

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale fond Marele Stat Major, Serviciul cultural, dosar nr. 295/1944 – 1945, f. 573.

Din partea conducerii comunei Rákoskeresztur

Stimate comandament militar român,

În numele locuitorilor comunei Rákoskeresztur exprimăm mulțumiri cu recunoștință stimatului comandament militar român pentru că a ajutat la recuperarea obiectelor cu valoare muzeală, în proprietatea Academiei de Științe Maghiare aflate la Rákoskeresztur și înstrăinat de muzeu și a făcut posibilă îndeplinirea ordinului în favoarea importantului scop cultural.

Rákoskeresztur, 11 ianuarie 1945

Cu înalt respect,
Primarul comunei
<indescifrabil>

**1945 ianuarie 12. Apel al Comisiei de femei a Sindicatelor Unite din România
de a participa la Congresul mișcării sindicale.**

Femei din fabrici, uzine !
Femei din toate profesiunile !
Femei care munciți cu brațul sau cu mintea !

Veniți cu toate la marea adunare de duminică, 14 ianuarie, ora 9 jum. dim., în sala S.T.B.-ului, garajul Tei, strada Vasile Lascăr 216.

Tovarășe, prietene !

Muncitorimea din Sindicalele Unite își va ține congresele uniunilor în zilele de 20, 21, 23 și 24 ianuarie, iar în ziua de 26 ianuarie se va ține marele congres al întregii mișcări sindicale unite.

Acest congres va începe lucrările sale într-un moment cind Armata Română, țara noastră și poporul nostru iau parte în războiul drept, război de nimicire a fiarei hitleriste, război pentru libertatea și fericirea popoarelor, alături de Armata Roșie eliberatoare, alături de armatele celorlalte Națiuni Unite.

Congresul reprezentanților adevărați ai celor ce muncesc cu brațul și cu mintea este congresul muncitorimii unite și are o importanță istorică.

Femei, muncitoare manuale și intelectuale !

Vom lua parte la acest congres istoric, unde ne vom exprima păsurile noastre !

Voim să dovedim și să asigurăm întreaga muncitorime reprezentată în congres că știm să luăm parte activă la ridicarea producției și la refacerea țării.

Vom cere drepturi egale, economice, politice și culturale pentru toate femeile.

Salariu egal la muncă egală.

Protecția mamei și a copilului.

Vom afirma voința noastră de a lua parte la lupta pentru combaterea și învingerea scumpelei și speculei ce ne lovesc crunt pe noi femeile, ca mame și gospodine.

Congresul, ce își va desfășura lucrările sub standardul Frontului Unic Muncitoresc, va sprijini revendicările noastre.

Noi femeile, îndată după congres, vom ține o conferință a noastră, a reprezentantelor alese pentru congresul sindical, unde vom dezbatе toate problemele speciale ale femeilor.

Veniți deci, femei, la întrunirea noastră.

Veniți și exprimați revendicările voastre și angajamentele voastre față de marele congres al mișcării sindicale unite.

Trăiască Congresul muncitorimii unite!

Dorim congresiștilor înțelegere deplină și succes!

Trăiască femeile muncitoare și participarea lor activă în lucrările congresului!

Comisia de femei
a Sindicatelor Unite din România

■ „Scînteia”, an II, nr. 106 din 12 ianuarie 1945, p.3.

1089

1945 ianuarie 12. Articol apărut în ziarul „România liberă” referitor la nevoie de reorganizare a oficiilor economice.

Reorganizarea oficiilor economice

După patru luni de așteptări zadarnice, un comunicat al Ministerului Economiei Naționale aducea aseară la ziar prima hotărîre pozitivă a acestui departament: aceea a modificărilor ce se vor face în organizarea și conducerea oficiilor economice.

Create în ultimii ani, ca o expresie a nevoilor resimțite de toate statele beligerante de a-și raționaliza producția industrială în timp de război, aceste „oficii” au jucat un rol din cele mai importante și nefaste în economia românească.

Un rol din cele mai importante, întrucât condițiile producției de război și legile speciale în baza cărora au fost create oficiile le investeau cu un rol de stăpîn absolut al sectorului respectiv al economiei naționale.

Un rol din cele mai nefaste pentru că mentalitatea regimului antonescian, care stă la baza oficiilor, a împiedicat ca acestea să fie instrumente de raționalizare a producției și control în mîinile statului — aşa cum firesc ar trebui să fie —, transformîndu-le în instrumente birocratice cu ajutorul cărora marea industrie și-a consolidat monopolul de fapt printr-un monopol de drept al pieței.

În această situație, „oficiile” au contribuit la paralizarea activității întreprinderilor mijlocii și mici, au contribuit la aservirea noastră economică față de Germania, servind exclusiv interesele cîtorva profitori care-și dublau rolul de conducători de întreprinderi industriale din sectorul respectiv cu acela de conducători ai „oficiului” care raționaliza producția.

Cazul „Orap”, îndelung dezbatut în aceste pagini, arată lămurit natura afacerilor panamalelor patronate de oficiile economice. Nici o deosebire de altfel, ca metodă și concepție de activitate, între ORAP și oficiile similare.

Aceasta, pentru a nu mai aminti de rolul jucat de oficii în evoluția prețurilor la noi.

Din instrument al statului, cu ajutorul căruia acesta să dirijeze și să controleze producția, oficiile au devenit instrumente de aservire a economiei naționale în măinile cîtorva industriași. Inutil să mai insistăm asupra urmărilor pe care acest fapt le-a avut nu numai pentru consumatori, ci și pentru statul devenit sclavul și victima propriei lui creații.

Statul antonescian nu făcea de altfel, cu acest prilej, decit să rămînă consecvent pe linia politiciei sale economice.

Dar, ca și în problema Comisariatului prețurilor, a examină greșelile sistemului actual și a enumera păcatele conducerii actuale nu înseamnă cîtuși de puțin a cere desființarea instituțiilor respective. Aceasta ar însemna un act de condamnabilă nebunie sau totală neprincipere, care ne-ar duce cu un pas înapoi.

Sîntem în cadrul economiei de război, este realitatea cea dintîi pe care nu o putem pierde din vedere. Producția industrială trebuie să fie sub permanentul control și sub îndrumarea statului pentru a putea face față nevoilor țării.

Oficiile economice trebuie să îndeplinească acest rol. Vor trebui să-și îndeplinească nu numai în cadrul economiei de război, ci și în epoca postbelică de refacere și reconstrucție economică națională.

În acest sens, hotărîrile Ministerului Economiei Naționale sunt bine venite; pentru a fi practice, ele vor trebui să se traducă de urgență în texte de lege. Altfel, ar însemna să înregistram același procedeu pe care l-a instaurat dl Mihail Rîmniceanu la finanțe: acela de a enunța un program întreg de reforme din care, pînă la urmă, să nu realizeze decit pe cel mai puțin important (împrumutul refacerii naționale) și acela în condiționi care răstoarnă toate intențîile afișate inițial.

Principiile care par a călăuзи ministerul în reorganizarea „oficiilor” sunt cît se poate de juste:

— Reprezentarea completă în conducere a tuturor categoriilor interesate în activitatea oficiului respectiv, de la producătorul materiei prime pînă la consumatorul produsului finit;

— Controlul sever al activității de către guvern împreună cu reprezentanții cetățenilor;

— Coordonarea activității tuturor oficiilor;

— Asocierea în supravegherea producției de război a comitetelor cetățenești și comitetelor de fabrică.

Principial, măsuri salutare. Aș putea spune chiar, cunoscind spiritul reacționar al Ministerului Economiei Naționale, ilustrarea în aceste hotărîri a unei surprințătoare bunăvoiințe. Ceea ce nu înseamnă prea mult din moment ce s-a afirmat că și iadul este pavat cu bunăvoiță...

Oricît deci, principial, am fi de acord cu măsurile pe care intenționează să le ia Ministerul Economiei Naționale — scepticismul nostru se menține intact.

Pentru că totul depinde de modul în care se va asigura realizarea practică a hotărîrilor cuprinse în comunicatul Ministerului Economiei Naționale. Cunoscînd deci și „priza” pe care oficiile o au asupra ministerului și în interesele uriașe care se vor pune în mișcare, spre a-și apăra privilegiile de pînă acum, și considerînd că reforme de importanță acesteia despre care este vorba cer un stat în adevăr democratizat, considerăm problema oficiilor economice încă deschisă...

Și așteptăm să fim, cel puțin de data aceasta, infirmați prin realizări energice și de bună-credință ale Ministerului Economiei Naționale . . .

■ „România liberă”, an III, nr. 139 din 13 ianuarie 1945, p.5.

1090

1945 ianuarie 13. **Ordin de zi al comandantului armatelor Frontului 2 ucrainean, mareșalul Malinovski, de citare a Armatei 4 române.**

Ca urmare a luptelor victorioase purtate de Armata 4 română în Transilvania și Ungaria, domnul mareșal Malinovski a trimis următorul ordin:

Comandantului Armatei 4 române
generalului de corp de armată Avramescu

Exprim mulțumirile mele dvs. și trupelor Armatei 4 române, de sub ordinele dvs., pentru executarea conștiințioasă a ordinelor operative, umăr la umăr cu Armata Roșie.

Urez pe viitor și mai mari succese pentru distrugerea uzurpatorilor germani și biruință popoarelor iubitoare de libertate.

Comandantul armatelor Frontului 2 ucrainean,
Mareșal al Uniunii Sovietice Malinovski.
Membru al consiliului militar al Frontului 2 ucrainean,
General de C.A. din trupele blindate Susaikov.
Şeful de stat major al Frontului 2 ucrainean,
General de corp de armată Zaharov.

■ „Timpul”, an IX, nr. 2 744 din 13 ianuarie 1945, p.1.

1091

1945 ianuarie 14. **Raport al Oficiului parohial greco-catolic Borșa II către Protopopiatul Vișeu referitor la masacrele hitleristo-horthyste de la Moisei din 15–16 octombrie 1944.**

Oficiul parohial greco-catolic Borșa II
Nr. 4/1944

Raport
despre evenimentele care au urmat după 23 August 1944

Surprințătorul armistițiu russo-român, încheiat în 23 August 1944 — după cum era de prevăzut — și-a avut repercușiunile lui asupra vieții noastre ca „cea mai indezirabilă minoritate”¹ a statului maghiar.

¹ Ghilimelele aparțin semnatului raportului, în toate cazurile.

Dorit Ardealul „fără de români”, situația noastră din momentul dure-rosului și injustului arbitraj de la Viena devinea precară, măsurile luate față de noi — pe care le-am petrecut și le-am simțit — dovedind îndeajuns sentimentele pe care le nutreau față de noi „predecesorii Sf. Ștefan”. Această stare de lucruri de veșnică dușmanie, alimentată pe toate căile de focarele din centrele de conducere ale statului maghiar, s-a înrăutățit în momentul cînd „vechii noștri asupitorii” și-au văzut granițele arbitrare din răsărit amenințate din toate părțile, prin încheierea armistițiului rusu-român. Ceasul soco-telilor sosise, iar noi cea mai mare parte — devenirăm aceia care trebuiau să suporte revărsarea necazului maghiar pentru „marea trădare”, cum o numea ei, a românilor. Clipele acestea grele ne-au aflat mai unitari și mai dirji în înfruntarea încercărilor prin care aveam să trecem, alimentați de altfel și de zorile libertății care se arătau la orizontul nădejdilor noastre.

Ca urmare imediată a armistițiului încheiat în 23 August 1944 autoritățile maghiare au făcut arestări și deportări în anumite lagăre ale conducătorilor vieții publice românești. Din parohiile Borșa II și Borșa III, a căror păstorire era încredințată mie, au fost arestați: Alexandru Cuza cu fiul său Cirolan Anderco, învățătorul Ioan Griguță, tăranca Doca Stețco, Vasile Călbăză, fiind deportați cu toții în Mănăstirea Moiseiului, în timpul nopții. Ar fi (fost) arestat și preotul Vasile Pop, adm. parohial al parohiei Borșa III, dar acesta, în urma informațiilor primite din România, a trecut cu cîteva zile înainte granița clandestin, reușind să scape din ochii urmăritorilor.

După un termen de 10 zile sătăcăuți de la mănăstire, impunîndu-li-se în schimb domiciul forțat. Dar nu peste mult din nou sătăcăuți Alexandru Cuza Anderco, învățătorul Ioan Griguță, tăranii Gavrilă Mihali Strifundu, Nicoară Timiș Neamțu, Ilie Dancia Horbei, Ilie Timiș Hărceag, de astă dată fiind deportați în lagărul nostru de la Sat-Slatina.

În acest timp bubuitul tunurilor se apropie tot mai mult de „zidul de fortificații inexpugnabil” al ungurilor de pe Prislop. „Lor” le bătea ceasul plecării, al rămasului bun pentru totdeauna de pe plaiurile noastre. „Nouă” ne bătea ceasul eliberării. Ei înfrigurați de teamă și zăpăceală — noi de bucurie.

La o lună, în 23 septembrie 1944, zi de duminică, celebrez sf. liturghie în biserică din Borșa III. Trenuri de căruțe germane și maghiare treceau în jos, încărcate, supraîncărcate cu muniții, următe de cirezi de vite și turme de oi — jaf din agoniseala bietului român. Începea episodul care a decis pentru Borșa ziua de 15 octombrie!

De-abia ieșiți din biserică, ne sosește știrea că în termen de trei zile trebuie să evacuăm comuna Borșa, urmînd să pornim spre prima etapă a pribegiei noastre, după cum le era în gînd asupitorilor noștri — pe valea Izei.

Plins, necazuri, dureri peste tot, în special femeile cu copii mulți și ale căror bărbați erau recrutați în companiile de muncă.

Casa parohială este ocupată de germani. Calvarul evacuării începe chiar de a doua zi, de luni 24 septembrie 1944. Lume multă pe drumul principal, neîncrezătoare încă în verosimilitatea ordinului de evacuare sau sperînd într-o salvare minunată, doritoare de a se convinge „văzînd cu ochii” pe primii care ar trebui să plece, cei din Fîntîna. Mulți nici nu se gîndesc să plece, sperînd

în ecrotirea codrilor, pădurilor, care de atîtea ori s-au dovedit prietenii cei mai buni ai bietului român cuprins la necaz.

Primele căruțe cu evacuați pornesc — ce-i drept puțini — și astfel s-a destrămat un vis al neîncrezătorilor. Baioneta purtată de trufașa „pană de cocoș” se dovedește fără milă și cel ce nu vrea să se supună ordinului se va supune desigur loviturilor paturilor de pușcă, ghionturilor, loviturilor de picioare etc., toată gama mijloacelor întrebuințate de jandarmeria maghiară pentru executarea ordinului.

Zilele următoare, sub un cer întunecat, cernindu-și tristețea prin picăturile reci de ploaie, căruțele încărcate ca niște dealuri, în vîrful căroră spăriți și zgribuiliți își scoțeau nasurile niște copilași, se înmulțesc. Bocetele femeilor și ale copiilor pling amarnic casele rămase pustii și ursita nemiloasă, vite mugind, strigăte de bărbați, revărsindu-și amarul asupra bietelor animale de tras, behăitul oilor, toate, toate ne dau tabloul de o crudă realitate care se ascunde sub comunicatul postului de radio Budapesta că „evacuarea se face în cea mai mare ordine”.

În acele zile ne-am rugat mai mult și ne-am pus toată nădejdea numai în Dumnezeu, căci de acum tot ce aveam rămînea în urmă să fie pustii, distrus. Singur Dumnezeu ne-a rămas și cu el și prin el am învins și vom învinge necazurile.

Din mijlocul credincioșilor pe care îi mîngîiam, în 27 septembrie am fost arestat de jandarmii unguri, pe motivul că agit multimea, împreună cu curațorul meu Ioan Timiș Gâvră, dar după un arest de două ceasuri am fost puși în libertate.

Familia mi-am evacuat-o în comuna Ieud în ziua de 28 septembrie, iar eu m-am întors în parohie pentru a pleca cu ultimul transport, care era fixat pe ziua de 30 septembrie, simbătă. Peste tot numai armată germană și maghiară, multe trupe mergînd în sus, altele în jos.

În 30 septembrie am părăsit Borșa plecînd spre Ieud pentru a fi în mijlocul acelora care acumă aveau mai multă nevoie de noi și care erau împărțiti în 6—7 sate, locuind împreună cu sătenii din satele respective.

Știri din Borșa ne soseau că armatele sovietice ar fi în șesuri, apoi că intraseră pe valea Tîsliei către Handal, știri a căror veracitate n-o puteam controla. Evenimentele însă s-au precipitat cu o repeziciune neașteptată.

În 15 octombrie, duminica, retragerea armatei germane jefuind casele oamenilor, luînd vitele întilnite în cale, ucigînd porcii etc. etc. Podurile sint aruncate în aer, fiecare lovitură asigurîndu-ne de îndepărtarea pentru totdeauna a trupelor care ne deveniseră atît de vrăjmașe. Seara o fișie de lumină roșătică, care se înălța pe valea Vișeuului, lumina întreg cerul! Ardea Moiseiul, ardeau fabricile din Vișeu de Sus etc. aprinse de miinile criminale ale acelora care au lăsat în urmă pustiirea întocmai ca strămoșii lor barbari. Dar... am scăpat deci! Borșa a fost ocupată de trupele sovietice duminica în 15 octombrie. Zorile zilei de 16 octombrie — celor care erau evacuați ne aduc deja trupele eliberatoare. Multime de oameni, ieudenii și borșenii, au ieșit în gara Ieudului pentru a vedea trecerea armatelor victorioase. Așteptam cu atită drag să vedem și pe ai noștri, dar... nu soseau, căci ei erau în luptă cu dușmanul în altă parte și am rămas cu bucuria eliberării pe care ne-o aduceau trupele sovietice și cu dorul în inimă după îmbrățișarea de frate a

soldatului nostru al tuturora, a soldatului român. Și apoi în ziua de 16 octombrie 1944, împreună cu diacul meu Gavrilă Hazotă Grigaci și alții, am plecat pe jos înapoi spre Borșa să ne revedem satul, casele, oamenii rămași.

Moiseul ne-a privit trist, sau noi îl priveam cu tristețe? Despușat de aproape toate locuințele sale, trecute prin pîrjolul focului iscat de niște criminali, sărmâne bordeie de lemn, umilite pînă azi, asemenea cotețelor de pe lîngă palatele celor trufași, dar... totuși avînd în ele căldura, bucuria, fericearea, adăpostul scump al acelora care le locuiau și înfrățîți unii cu alții prin sărăcia care amîndurora le era mamă — cine le-a invidiat și acestea?

Strigoi înălțîndu-se asemenea unor schelete deșirate din cenușa caselor întunecate, pustii și însăpămintătoare ne priveau coșurile caselor. Doar Domnul din biserică neaținsă ne mai mingîlia privirile.

Am trecut cu repeziciune, urmăriți de fantomele acestui sat devastat, dar la capătul de sus o altă priveliște ne-a însăpămată privirile. Două case ale morții! Trupuri de oameni, unul peste altul, scăldăți în singe, cu frica încremenită în sticlirea ochilor, împietriți în mișcarea prin care voiau să se ascundă — zac împușcați. Sînt vreo 32! Treizeci și doi necunoscuți după care zadarnic așteaptă scumpii lor să mai sosească acasă. Toți din companiile de muncă. Cu ce-au greșit oare „stăpînitorilor”? O ceață mi se ia de pe ochi. Vasăzică ceea ce credeam că-i minciună era adevărat, însă ce mîrșăvie! Criminalii erau chiar acuzatorii!

Am plecat înfiorați de la aceste „case ale morții”, neștiind bine de plutim în vis sau trăim aievea! O, Doamne! Ce vom mai vedea? Urmele războiului se văd peste tot: poduri aruncate în aer, drumuri distruse, stîlpii de telegraf tăiați, case arse, fabrici de cherestea nimicite,urgia, bătaia lui Dumnezeu.

Sîntem informați că multe dealuri au fost minate de armatele germano-maghiare, iar cei pe care curiozitatea i-a dus acolo și-au plătit îndrăzneala cu viață sau cu leziuni corporale grave. Aproape de podul de fier de la gară, prăbușit în apă, în urma minelor germane, întîlnim în șanțul de lîngă drum un soldat maghiar mort, despușat de îmbrăcămintă — spectacol macabru al războiului.

Borșa a fost salvată de incendiu, doar vreo 10 case au ars, între care și capela romano-catolică. Satul pustiu, fără nici un semn de viață, închis parcă în sine, devenit chiar dușmănos, ne indispune. Trecem prin el ca printr-un sat stăpînit de duhul morții, el străin de noi, noi străin de el. Parcă de după fiecare casă ne pîndeau un „ce” înfricoșător! Peste tot se observă devastările săvîrșite de armatele germano-maghiare, precum și de consătenii noștri rămași ascunși prin munți și care ne-au socotit plecați pentru totdeauna, în consecință făcîndu-se stăpinii bunurilor noastre [...]?

Borșa la 14 ianuarie 1945

Pr. E. Botoș
administratorul parohiei

■ Arhivele Statului județul Maramureș, fond Protopopiatul Vișeu, dosar nr. 5/1945, f. 5-7

² Amânunte nesemnificative în legătură cu unele lipsuri din inventarul bisericii, întoarcerea în sat etc.

1945 ianuarie 14. **Comunicat al Marelui Stat Major al armatei române despre mersul operațiilor de luptă în Budapesta și unele zone din Cehoslovacia.**

Marele Stat Major al armatei
Comunicat
asupra operațiunilor din ziua de 14 ianuarie 1945

În interiorul Budapestei trupele noastre au realizat un important succes, încercuind un cartier adânc de peste 1 km în care inamicul organizase un puternic reduit.

Prin aceste operațiuni a fost cucerită Gara de Est și au fost capturați peste 1 000 prizonieri germani și maghiari precum și numeros armament.

În regiunea vest Lučenec, vînătorii de munte au pătruns și mai adânc în poziția inamică, sprijiniți pe fostele fortificații cehoslovace, cucerind alte grupuri de cazemate, precum și fermele Simova Samota, de unde pot bate cu focuri de infanterie liziera de sud a orașului Lučenec.

În regiunea sud-estică a Munților Tatra Mică, trupele Armatei 4 române, continuînd atacul, au înfrînt rezistența inamică și înaintează spre nord în lungul văii Sajó, respingînd numeroase contraatacuri inamice.

Au fost cucerite mai multe localități printre care: orașul și importantul nod de comunicații Pelsucz, unde au fost surprinse și podurile peste rîul Sajó intacte, Pelsöcardo Szadvasborsa, Szilice, precum și stația de cale ferată Ozöreny.

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Presă internă, dosar nr. 24/1945, f. 83.

1945 ianuarie 15. **Ordin de zi al generalului de corp de armă Ion Negulescu, ministru de război, prin care se citează Divizia 103 munte în acțiunile purtate pentru eliberarea teritoriului național.**

Ordin de zi
nr. 4 din 15 ianuarie 1945

Divizia 103 munte, comandată de generalul Crețulescu Ilie, a înscris, între 5—30 septembrie 1944, o luminoasă pagină de glorie în luptele pentru eliberarea Ardealului.

Această mare unitate s-a înjghebat la 28 august în zona Moinești, din unități din diferite divizii, prin energia și spiritul de inițiativă al generalului Crețulescu Ilie, avînd înțelegerea și concursul larg al comandamentelor sovietice.

Ostașii și ofițerii acestei divizii, cu o neasemuită însuflețire, au pășit la curățirea masivului Berzunț de trupele germane și ungare, capturînd peste cinci sute de prizonieri și numeros material de război. În continuarea operațiunilor pentru eliberarea Ardealului, Divizia 103 munte a străbătut Carpații prin valea Trotușului în Ardealul subjugat de maghiari și după opt zile de

marșuri grele prin munți a luat contact la 19 septembrie cu puternice rezistențe inamice în zona Cheherul de Jos (către originea văii Nirajului). În strînsă legătură cu forțele aliate sovietice, divizia a atacat viguros și a rupt dispozitivul de apărare inamic.

Lupte grele și singeroase au mai avut loc în zona Nădașa și pe înălțimile împădurite de la vest Cacuciul.

De la 24 pînă la 27 septembrie, ostașii Diviziei 103 munte, pe o ploaie torențială, pe drumuri desfundate, fără lopeți pentru a crea un adăpost contra vremii și a gloanțelor dușmane, au pregătit și executat un atac prin surprindere, cucerind în cîteva ore zona Teleacu și Petrilaca de Mureș, ultima barieră naturală pînă la valea Mureșului.

Pentru faptele de arme săvîrșite, care au atras cuvinte de laudă și mulțumiri din partea marilor noștri aliați, pentru bravura, avintul, spiritul de inițiativă și de jertfă dovedite de ostași și comandanți în lupta pentru eliberarea Ardealului, se citează prin ordin de zi pe armată Divizia 103 munte cu următoarele unități:

Regimentul 17 infanterie, Regimentul 8 grăniceri cu un batalion din Regimentul 6 grăniceri, Batalionul 25/26 skiori, Batalionul 117 vînători de munte, Brigada 6 artilerie cu Regimentul 11 artilerie, Regimentul 16 artilerie și Divizionul 109 tunuri munte, Batalionul 104 pioneri munte, Compania 139 pioneri munte, Compania 285 aruncătoare grele și Compania 39 aruncătoare vînători de munte.

Ministrul de război,
General de corp de armată I. Negulescu

Pentru conformitate,
Director de cabinet,
Colonel P. Caramitru

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 4, dosar nr. 172, f. 125; *Mesajul patriotic al unor ordine de zi*, Editura Militară, București, 1980, p. 121–122.

1094

1945 ianuarie 15, București. Raport al lui Burton Y. Berry, reprezentantul S.U.A. în România, în care se face o analiză detaliată a situației partidelor politice după 23 August 1944.

The United States Mission
Bucharest, Rumania

Nr. 67
Confidential

January 15, 1945

Subject: The Rumanian Political Parties

The Honorable
The secretary of State,
Washington

Sir:

I have the honor to report upon the various political parties now active in Rumania, to describe their general relations with each other, and to discuss certain aspects of their internal composition.

The Rumanian parties, reading from Left to Right, are the Communists, Socialists, Plowmen's Front, National Peasants and National Liberals. The Plowmen's Front, however, and its conflict with the National Peasant Party for peasant support will be the subject of a separate despatch. Unimportant patently Communist affiliates, such as the Patriotic Union and the United Syndicates, are not discussed here.

The traditional Rumanian parties, the National Peasants and the National Liberals, are going through an adjustment period to meet the challenge of the new and energetic leftist parties that have appeared on the scene. The unsettled political picture superficially has the appearance of a union of the bourgeois parties, the Peasants and Liberals, in opposition to the National Democratic Front, composed of the three Left parties. However, the National Democratic Front has begun to show some signs of breaking under the pressure of individual party interests, and behind the scenes both the Liberals and Peasants are said to be negotiating with various Left groups for practical working arrangements. Rumania is going through a trying internal political period, and the picture is a fluid, changing one that is somewhat baffling to many of the most supple Rumanian politicians.

At present the respective positions of the Left and Right may be seen in the New Year's manifesto of the National Democratic Front and in the New Year's declaration of Mr. Julius Maniu, the Peasant Party leader. The Left declaration is a militant, revolutionary style document, while Mr. Maniu's statement is an appeal to the public to hold to the Peasant Party line as the one proved by events as the correct course for Rumania.

Beginning with the Communist Party, the despatch then discusses the Socialists, omits the Plowmen's Front, considers the Liberals, and concludes with the Peasant Party and its gradually emerging program.

Communist Party

The Communist Party has the great advantage at this time in Rumania of purporting to represent the same political sentiments held by the Russian Communist Party. This has been a most effective weapon since opposing political parties are naturally fearful in differing with the Rumanian Communists that they may antagonize the Russians. It has thus been possible for the Communist Party to ride the bandwagon, so to speak, and thoughtful observers consider that they have asserted a more disproportionate influence in the country's affairs than their numbers and popular sympathy would justify. Reforms and changes are needed in Rumania, according to criticism from the most conservative, but differing political parties are extremely reluctant to have the Communists label them as Fascists or reactionaries if they take a strong stand politically in opposition to this really small Rumanian Party.

In composition, the Rumanian Communist Party is composed of two committees, one being a policy determining committee and the second being the action committee. It is considered locally that the two dominant members of the policy committee are old line Communists with lengthy periods of residence in Russia, namely, Mr. Luca and Mrs. Anna Pauker. On the action committee Mr. Lucretiu Patrascu, the present Justice Minister, and Mr. Gheorghiu-Dej, Communications Minister, are considered to be the dominant members. It is reported in Bucharest from several responsible sources that

there is a conflict of interpretation of Communist aims in Rumania between these two sets of leaders. The aforementioned leaders of the action committee are said to have outlined their view that they consider Communism for Rumania should be based upon national lines, whereas the old line policy committee still holds to the international Comintern interpretation. So far this internal conflict within the party has not affected its external actions, although Mr. Gheorghiu-Dej complains that he and the Communist Party are bearing the responsibility for the Russian refusal to ameliorate the transport system in Rumania. For this reason he has recently been sent to Moscow, where it is hoped that, as a Communist and at the same time Rumanian Communications Minister, he will receive the best possible reaction in seeking aid for Rumanian efforts to adjust the country's internal transportation system.

From what evidence is available here, it does seem definite that the influence of the Communist Party is declining in Rumania among the people. The enthusiasm and number of persons attending the meetings of the Patriotic Union, a Communist affiliate, markedly has declined. This may be attributed to growing Rumanian distrust under the armistice and to peasant resentment of Soviet military requisitions. The transport to Russia of Rumanian industrial equipment and the consequent loss of jobs to Rumanian workers has not increased the party's popularity.

However, the present instrument most used by the Communist Party is the National Democratic Front, the organization of Left parties embracing the Socialists and the Plowmen's Front. The Communists appear to have a disproportionate voice in the decisions of this organization, and it is considered that the New Year's manifesto of the Democratic Front is principally their work. A summary of this manifesto has been translated and, for purposes of comparison with New Year's statement of Mr. Maniu, the National Peasant Party chief, which is mentioned under a discussion of the National Peasant Party, it is attached as enclosure No. 1.¹

The significance of the manifesto lies in the fact that the political truce appears to have been broken, and in the immediately following days, the Communist journals began attacks upon Mr. Maniu personally, but not the National Peasant Party. SCÂNTEIA said: "Mr. Maniu by his position, by his activity, creates difficulties and serious obstacles for his own party. He obstructs the road of masses of the National Peasant Party with which, at bottom he has nothing in common, and the Party would be much more constructive if the masses would be able to abandon Mr. Maniu and become free and independent of him". ROMÂNIA LIBERĂ says Mr. Maniu "tries constantly to obstruct the unity of the democratic forces. He wishes to force Rumania to repeat the unhappy experience of Greece."

The Communist Party, despite its waning influence and the increased signs of dissidence within the National Democratic Front, appears determined at this juncture to utilize every means to maintain itself as a political factor. These measures in the future should provide some interesting Rumanian political developments. An example of this may later appear in the open Communist opposition to the holding of communal elections throughout the country, since the party rightly fears that in such an open trial of strength its numerical weakness and hold upon the Rumanian public will thus be made manifest.

The Communist Party also suffers from the fact, according to several responsible sources, that it does not possess the entire confidence of the Russians, despite the party label, for Soviet officials in Rumania apparently are suspicious of all but the home grown variety of Communists. They suspect that Rumanian Communists may be opportunists and not sincerely and through true conviction to have decided upon an identification with Soviet Communism.

Socialist Party

The present Socialist party recently changed its name for the Social Democratic Party and is the successor of the Social Democratic movement organized on a modern basis in Rumania in 1905, according to Dr. Titel Petrescu, the present head of the party. Subsequent to the last war the growth of industrialization in Rumania assisted the Socialist movement. On the overthrow of the extremely conservative Liberal and Averescu Governments and upon the accession of the National Peasant Party to power the Socialists found themselves confronted by a similar antagonistic policy on the part of the National Peasants. The party continued to be unrepresented in Parliament and it was impossible for any Socialists to be elected under the increasing dictatorial tactics of the decade of the 1930's.

Another handicap to the Socialist Party, which was forced to work clandestinely, was the attitude of the Communists, who considered the Socialists their chief enemies. However, by the beginning of 1944 a concept of a united political front had gained sufficient ground throughout Rumania so that it was possible for the Socialists and Communists to compose their differences and to form a central committee of three delegates from each party. These parties worked together with the National Liberals and National Peasants in formulating plans which eventually resulted in the coup d'etat of August 23, 1944. After that time, on September 1, the Social Democrats and Communists organized the United Trade Unions of Rumania and resolutions were prepared pledging the unity of the working classes, to educate workers in an international spirit and, within the unions to hold the vote of the majority as decisive.

The National Democratic Front, the organization composed of the Rumanian Left parties, contained the Socialists and Communists, together with the United Trade Unions, the Patriotic Union and the Plowmen's Front.

The Socialist main stem of power comes from the industrial syndicates, which are considered by reputable sources to be equally divided between the Communists and the Socialists. At present the Party has two Government ministers and has undersecretaries in the Departments of National Economy, Labor and Education. It is considered to be the private opinion of Dr. Petrescu, head of the Socialists, that the Rumanian peasants are gradually turning against the Communists and that they, as well as the workers, favor "a national Leftist policy", which it appears to be the Socialist policy to represent.

During the month of December the Socialist Party held a national conference which elaborated its program of action and decided that it would adopt a course of cooperation with the Communists, yet retain the party's own individuality and independence of action. There is a certain rivalry be-

tween Communists and Socialists to capture control of the various industrial syndicates in the country, and for that reason the Socialists consider that they must reaffirm their separate identity.

The interesting development eventuating from the Socialist conference was this proclamation of the desire for two workers' parties cooperating together, meaning the Socialists and Communists. At the same time, Mr. Petrescu publicly declared the party's desire to "reinforce the democratic regime in order to assist the struggle against contemporary Fascism and in order to aid in the war against Hitlerist armies."

It thus appears clear from instances of individuality subsequently shown by the Socialists, such as Mr. Petrescu's criticism of the proposed war criminal law and the proposal for purging the State administration, both formulated by the Communist Justice Minister, that, if and when the communal elections are held within Rumania, the Socialists will be in the field with their own candidates opposing the other Left parties. At that time impartial observers claim that the Party actually will be unable to secure much popular support outside of industrial labor circles.

Plowmen's Front

An organization increasing in influence among the peasants is the Plowmen's Front Party, which is headed by Mr. Petru Groza, the Vice President of the Council of Ministers. This organization has been recently strengthened by the adherence of the political group lead by Mr. Mihail Ralea and is challenging the National Peasant Party on its home ground of peasant urged reforms. The development of this party and its relations with the National Peasant Party will be the subject of a separate despatch.

National Liberal Party

The National Liberal Party and the National Peasant Party have been antagonists for years, but in the political crisis developing under the Antonescu regime and in preparations for the eventual coup d'état that occurred on August 23, 1944, the two parties found themselves working for the same aims. Throughout the Antonescu regime Mr. Dinu Bratianu, the head of the Liberals, and Mr. Maniu, the Peasant Party chief, had collaborated in presenting various protesting memorials to Marshal Antonescu. In the period following the coup d'état the Liberals have felt themselves to be a dying party and, although continuing their association with the National Peasants on important questions, have been seeking some means to revive their historic party, which is frankly based upon the influence of the financial and banking interests of the country. The objective has been to find a counterpoise willing to work with this group among another element of the population.

The most interesting development for the Liberal Party has been the emergence into the political arena of Mr. George Tatarescu, who is publishing his own paper DRAPELUL. Mr. Tatarescu continues to call himself Liberal Party member, and he has formally requested admission into the party executive committee in a letter to Mr. Dinu Bratianu, to which the latter has not yet replied.

Conflicting reports appear concerning Mr. Tatarescu, who emerges as an opportunistic yet capable politician and one of Mr. Maniu's worst political enemies. It is known that Mr. Maniu feels very strongly that Mr. Tatarescu should be considered guilty of placing Rumania on the side of the Axis, and after the coup d'etat and the formation of the first Sanatescu government, he formally demanded that Mr. Tatarescu should be arrested as within this category. At that time it was only the personal vote of Mr. Patrascu, the Communist leader, and General Sanatescu himself, a cousin of Mr. Tatarescu, that prevented this.

Since Mr. Tatarescu's appearance politically in mid-December he has continued his campaign among Liberal Party circles, and one observer was able to report recently that in reality a majority of the local district party chiefs and even those in the central committee were sympathetic to Mr. Tatarescu's aims. Locally it is not considered entirely surprising that this should be the case, for Mr. Tatarescu, when he was President of the Council of Ministers, was in a position to reorganize bank personnel and to develop a clique of followers, who are now rallying around him the prospect of future office.

It is known that at present certain negotiations are going on between the two factions of Mr. Bratianu and Mr. Tatarescu. If it should eventuate that Mr. Tatarescu would again formally be received into the party councils, this may disrupt the present political arrangements between the National Peasants and the National Liberals for joint cooperation in the course of any communal elections.

Another possible development not yet fully confirmed but illustrating the desire of Liberal Party members to find some basis of alliance to keep their party alive is the report that the Communists have made certain overtures to the Liberals in order to break the "bourgeois front" and that the Liberal Party might even make some arrangement with Left wing groups and break with the National Peasants if the point for nationalization of the country's banks that is now in the Communist program would be dropped.

The Liberal Party continues its hold upon national finances and a Liberal Party member is in the present cabinet as Finance Minister. Under a working arrangement with the National Peasant Party, both parties together have the same number of Ministers as the other parties comprising the National Democratic Front, and this is done to maintain a "balance" for an unspecified temporary period by the present day Left and Right in Rumanian politics.

The National Peasant Party

The strongest single political influence and party in the country today is the National Peasant Party. This position admittedly is due to the unique place that Mr. Julius Maniu has in the sentiments of the Rumanian people. Even his political opponents begrudgingly admire his integrity, simplicity, and uncanny political ability that still rate him the foremost political figure in the country. His strength with the people up to now has rested upon the fusion of the national Rumania concept with that of the overwhelming peasant element in the country. With all due respect to his three lieutenants who operate as an executive committee when he is absent from Bucharest, Messrs. Mihalache, Niculae Lupu, and Mihail Popovici, it is accepted by every-

one that they lack the qualities and position needed at this time for the party that Mr. Maniu possesses. Indeed, one criticism advanced against the governing body of the National Peasant Party is that its members are too old and that new blood has not had the opportunity to reach a prominent place in the party councils. Mr. Maniu's favorite nephew, Mr. Ionel Pop, who had been appointed by the government as its Commissioner for Northern Transylvania, is said to be being groomed by Mr. Maniu as a kind of successor, but his relations with the other old line committee members of the party are not known. Mr. Niculescu-Buzesti, who assisted in the coup d'etat plans and was Foreign Minister in the first Sanatescu cabinet, is a man in his middle thirties and is greatly favored by Mr. Maniu, but locally it is thought that he has little if any practical political following in the party ranks. The Party chiefs look so much to Mr. Maniu that it is known he has complained that when he is absent from Bucharest, nothing is done and that his advice is constantly sought on small questions through such means as the telephone and special messengers.

Recently there was a Bucharest rumor to the effect that Mr. Maniu because of Left press criticism intended to retire, at least temporarily, and to permit the party's affairs to be run by his triumvirate of lieutenants, headed by Mr. Mihalache who at one time had been Party President for a period under King Carol when he and Mr. Maniu had been at swords' points. This has been categorically denied privately by Mr. Maniu, and he intends to maintain his position unimpaired. There was also a report, because of remarks dropped by Mr. Lupu, that the latter was dissatisfied by the conduct of affairs and might even strike out independently or in affiliation with another political party group. However, Mr. Maniu, who knows his men well, remarked to a responsible source that "Lupu may talk sometimes, but he will never leave the Party".

One criticism leveled against the National Peasant and National Liberal Parties has been that they have not trumpeted a program of reform. It is true that the Liberals, realizing their weakness, have not emphasized any definite program, but Peasant Party circles consider the criticism unjust when directed against themselves. They point to the program announced in speeches of Mr. Maniu and Mr. Mihalache at the time of the Party conference in October, when it was reiterated that the Party must be guided by the peasant structure of Rumania. Mr. Mihalache then stated this would mean that it would respect legitimate individual ownership, based on work, but that individualism ought to accept the benefits of certain collective activity in agriculture. The Party wished to free the peasants from unwedging prices and workers from exploitation. Since Rumania is a peasant state, large estates should pass into the hands of the small owners, and the small owners ought to be organized on the basis of a union of their fields for certain efforts, passing finally to cooperation by local collectives. Mr. Mihalache pointed out that in an experiment he had made on land owned by him, individual efforts in farming, when there was sufficient incentive, had been more successful than in poor farm collectives.

"The Peasant Party is for nationalization by guarding individual initiative put into the service of the State. There will be also in industry free areas. For labor syndicates the workers of the National Peasant Party accept them on condition that they may be used exclusively for the

economic interest of the workers and that their internal organizations may be free without any kind of dictatorship which mixes them today in political life".

Mr. Mihalache concluded that the Party favored democracy "with all its faults, because we know the abuses of a democracy are less grave than the abuses of a dictatorship."

On the question of minorities he stated that ethnic minorities should have full liberty on condition that they "not become an instrument of foreign countries upon the scil of their adopted country."

In foreign policy Mr. Mihalache believed that "Rumania ought to be on the side of Soviet Russia, with which Rumania has never had any actual conflict of interest," while Mr. Maniu stated that, "The National Peasants desire a victory of the Allies because they represent a continuity of justice and of liberty, the triumph of humanitarian principles." The latter also said, "The great powers always respect small peoples who prove their will to defend their interests and prove by results that they are useful for the great powers in critical moments."

Mr. Maniu at the time of the party conference emphasized his conviction that foreign ideologies represented by the Iron Guard had no real basis in Rumania. Referring next to Communism he said:

"Neither is Communism an article of export and at not too late a date one will no longer find in Rumania any trace of it. For to understand Communism, which is a philosophical system, one ought to study it and then to comprehend it. But the Rumanian people do not have the necessary time to make this study. I am not able to know what will be the situation in ten or twenty years, but for the moment we have the duty to find what we must do in the face of pressing necessities, and I hope that the entire country will be beside me."

It is not too difficult to see, in view of the above statement, why the Rumanian Communist press and even Moscow have sometimes been free in their personal criticism of Mr. Maniu. The recent press attacks against him have made some Peasant Party officials nervous and, while their leader remains in Transylvania, they are reported to be seeking some basis of understanding with the Left. Some of the Party chiefs, according to available information, base their hopes on the fact that the Left is not attacking the Party itself and that some practical arrangement may be evolved.

Recently Mr. Maniu in Sibiu issued a New Year's statement to the Rumanian people which is attached as enclosure No. 2², in which he asked the public to stand by the traditional National Peasant Party and to avoid the various Left wing organizations, which he politically called "very transparent disguises of the Communist Party." He also made a reference to the fact that this party had "succeeded in steering clear of the reef of Liberalism", which is felt to be a criticism of the Liberal Party and its growing entente with Mr. Tatarescu and possible relations with a Left wing political group. It is of interest to read this declaration in conjunction with enclosure No. 1, the declaration of the National Democratic Front on the occasion of the New Year.

On Mr. Maniu's birthday while he was in Sibiu recently, the Peasant Party met criticisms for its lack of a reform policy by announcing that the Party "has no fear of reforms, even if these reforms have a radical character.

The Party has been since the beginning a pioneer on this road." Individual ownership, ownership by work, and defenders of the idea of country are principles reaffirmed. "These are the only limits that the Party recognizes in its thirst for social justice and in its attempts to satisfy the misfortunes of the peasant and working classes."

On the most delicate point of all, that of attacking the Rumanian Communists without attacking the Soviet Union, Mr. Maniu pointed the way. He said that Rumania ought to resist every attempt to identify the Rumanian Communist Party with Soviet Russia. "The National Peasant Party is able to be different in opinion and program from any political party of the country, but this does not prevent it from maintaining its traditional line of foreign policy, a line which it has never left from its beginnings up to today."

Respectfully yours,
Burton Y. Berry,
United States Representative
in Rumania

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme S.U.A., r. 664, c. 686-695, The National Archives of the United States, Washington D.C., General Records of the Department of States, (R.G. 59), Division of South-East European Affairs, No. 871.00/1-1545.

Misiunea Statelor Unite
Bucureşti, România

Nr. 67

15 ianuarie 1945

Confidențial

Subiectul: Partidele politice din România

Domnului Secretar de stat
Washington

Am onoarea să vă informez despre partidele politice în acțiune în România, să prezint relațiile generale dintre ele și să examinez unele aspecte ale compoziției lor interne.

Partidele românești, private de la stînga spre dreapta, sint comuniștii, socialiștii, Frontul Plugarilor, național-țărăniștii și național-liberalii. Frontul Plugarilor, însă, și conflictul său cu Partidul Național-Țărănesc pentru dobîndirea sprijinului țărănimii va fi tema unui raport separat. Adeptii evidenți ai comuniștilor, cum ar fi Uniunea Patriotică și Sindicalele Unite, nu sint discuțați aici.

Partidele tradiționale românești, național-țărăniștii și național-liberalii, trec printr-o perioadă de adaptare pentru a face față opoziției noilor și activeilor partide de stînga care au apărut pe scena (politică). Imaginea politică instabilă are la prima vedere aparența unei uniuni a partidelor burgheze, țărăniștii și liberalii, în opoziție față de Frontul Național-Democratic, format din cele trei partide de stînga. Totuși, Frontul Național-Democratic a început să dea unele semne de slabiciune sub presiunea unor interese individuale de partid, iar în spatele scenei atât liberalii, cît și țărăniștii, se spune că ar negocia cu diferite grupări de stînga în vederea încheierii unor înțelegeri practice,

de lucru. România trece printr-o perioadă de încercări politice interne și imaginea este schimbătoare, în curs de prefacere, întrucâtva nedumeritoare pentru mulți dintre cei mai maniabili politicieni români.

În prezent, pozițiile respective ale stîngii și dreptei pot fi remarcate în Manifestul de Anul Nou al Frontului Național-Democratic și în declarația de Anul Nou a domnului Iuliu Maniu, liderul Partidului Țărănesc. Declarația stîngii este un document de tip militant, revoluționar, în timp ce declarația domnului Maniu reprezintă un apel către populație să se alăture liniei Partidului Țărănesc, ca una despre care evenimentele au arătat că este orientarea justă pentru România.

Începînd cu Partidul Comunist, raportul îi examinează apoi pe socialisti, omite Frontul Plugărilor, îi analizează pe liberali și încheie cu Partidul Țărănesc și programul lor care iese treptat la iveală.

Partidul Comunist

Partidul Comunist are marele avantaj astăzi în România de a lăsa impresia că reprezintă aceleași idei politice ca ale partidului comunist rus. Aceasta a fost arma cea mai eficace, căci partidele politice de opozitie se tem, în mod firesc, să fie în dezacord cu Partidul Comunist, că ar putea să-i supere pe ruși. Astfel, a fost posibil ca Partidul Comunist să se dea cu cel mai tare, ca să spunem așa, iar observatorii serioși consideră că ei au pretins o autoritate disproportională în afacerile țării, față de căt ar justifica o numărul lor și simpatia populației. Sunt necesare reforme și schimbări în România, potrivit criticilor venite din partea celor mai conservatori, dar diferitele partide politice se opun cu putere ca comuniștii să-i numească fasciști sau reacționari dacă se vor situa pe o poziție opusă din punct de vedere politic acestui într-adevăr mic partid românesc.

Din punctul de vedere al compoziției, Partidul Comunist Român este format din două comitete, unul fiind un comitet coordonator politic, iar altul fiind un comitet executiv. Pe plan local se consideră că cei doi membri importanți ai comitetului politic sunt comuniști din garda veche, cu lungi perioade de sedere în Rusia, și anume domnul Luca și doamna Ana Pauker. În comitetul executiv, domnul Lucrețiu Pătrășcanu, actualul ministru de justiție, și domnul Gheorghiu-Dej, ministrul comunicațiilor, sunt considerați a fi membrii cei mai importanți. La București se relatează din cîteva surse influente că între aceste două grupuri de conducători există o divergență în ce privește scopurile comuniștilor în România. Liderii din comitetul executiv menționăți mai sus se spune că și-ar fi expus opinia că ei consideră că comunișmul din România trebuie să fie bazat pe principii naționale, în timp ce garda veche din comitetul politic se mai ține încă de interpretarea internaționalistă a Cominternului. În prezent acest conflict intern din cînd partidului nu a afectat acțiunile sale externe, deși domnul Gheorghiu-Dej se plînge că el și Partidul Comunist poartă răspunderea pentru refuzul rușilor de a îmbunătăți sistemul transporturilor în România. Pentru acest motiv el a fost trimis nu de mult la Moscova, unde se speră că, în calitate de comunist și, în același timp, de ministru român al comunicațiilor, el se va lucura de cea mai bună primire posibilă în încercarea de a obține ajutor pentru eforturile României de a ameliora sistemul intern de transport al țării.

După toate indiciile existente aici, pare într-adevăr categoric că influența Partidului Comunist este în scădere în rîndul poporului. Entuziasmul și numărul persoanelor care participă la întrunirile Uniunii Patriotice, asociată cu comuniștii, a scăzut considerabil. Acest lucru poate fi atribuit neîncrederii crescîndei a românilor, neîncredere existentă în condițiile aplicării armistițiului și resentimentului țărănimii față de rechizițiile militare sovietice. Transferul în Rusia de utilaj industrial românesc și lipsa permanentă de locuri de muncă pentru muncitorii români nu au dus la creșterea popularității partidului.

Totuși, instrumentul eficace de care Partidul Comunist se folosește în cea mai mare măsură este Frontul Național-Democratic, organizația partidelor de stînga, care-i include pe socialiști și Frontul Plugarilor. Comuniștii par să aibă un cuvînt nepotrivit (de mare) în hotărîrile acestei organizații și se apreciază că manifestul de Anul Nou al Frontului Democratic este în principal opera lor. Un rezumat al acestui manifest a fost tradus și, pentru a fi comparat cu declarația de Anul Nou a domnului Maniu, șeful Partidului Național-Țărănesc, care este menționat la capitolul despre Partidul Național-Țărănesc, se află în anexa 1¹.

Semnificația documentului constă în faptul că armistițiul politic pare să fi fost încălcat și în zilele imediat următoare, ziarele comuniste au început atacurile asupra persoanei domnului Maniu, și nu asupra Partidului Național-Țărănesc. „Scînteria” afirmă: „Domnul Maniu, prin atitudinea și activitatea sa creează dificultăți și serioase obstacole propriului său partid. El stă în calea maselor Partidului Național-Țărănesc, cu care în fond nu are nimic comun, iar partidul ar fi mult mai constructiv, dacă masele ar putea să-l abandoneze pe domnul Maniu și să devină mai libere și mai independente de el”. „România liberă” afirmă că domnul Maniu „încearcă permanent să distrugă unitatea forțelor democratice. El dorește să forțeze România să repete experiența nefericită a Greciei”.

În ciuda influenței sale în scădere și a unor indicii crescîndi de dizidență în sinul Frontului Național-Democratic, Partidul Comunist pare hotărît în acest moment să folosească toate mijloacele pentru a se menține ca factor politic. Aceste criterii vor da naștere în viitor la unele evoluții politice interesante în România. Un exemplu de acest fel poate apărea mai tîrziu în opoziția deschisă a comuniștilor față de organizarea de alegeri comunale în întreaga țară, deoarece partidul, pe bună dreptate, se teme că într-o astfel de încercare de forță deschisă slăbiciunea și ascendentul său numeric asupra populației românești vor fi astfel scoase în evidență.

Partidul Comunist mai suferă de pe urma faptului că, potrivit unor surse sigure, nu dispune de încrederea totală a rușilor, în ciuda denumirii partidului, căci oficialitățile sovietice din România suspectează, după cît se pare, totul, pînă și diversitatea internă crescîndă a comuniștilor. Ei îi suspectează pe comuniștii români că pot fi oportuniști și că nu în mod sincer și dintr-o convingere reală au hotărît asupra unei identificări cu comunismul sovietic.

¹ Anexa este o traducere a Manifestului aşa cum a fost acesta publicat de „Jurnalul de dimineață” din 31 decembrie 1944.

Actualul Partid Socialist și-a schimbat de curind numele din Partidul Social-Democrat și este succesorul mișcării social-democrate organizate pe baze moderne în România în 1905, potrivit dr. Titel Petrescu, actualul șef al partidului. În perioada care a urmat ultimului război, dezvoltarea industrializării în România a stimulat mișcarea socialistă. În momentul înlăturării guvernelor liberal și al lui Averescu, extrem de conservatoare, și odată cu venirea la putere a Partidului Național-Tărănesc, socialistii s-au văzut confruntați cu aceeași politică antagonistă promovată de național-țărăniști. Partidul a continuat să nu fie reprezentat în parlament și a fost imposibil ca vreun socialist să fie ales în condițiile tacticilor dictatoriale crescînd ale anilor '30.

Un alt dezavantaj al Partidului Socialist, care a fost obligat să activeze în ilegalitate, a fost atitudinea comuniștilor, care-i considerau pe socialisti principaliii lor adversari. Totuși la începutul anului 1944 ideea unui front politic unit a cîștigat suficient teren în întreaga Românie, astfel încît a fost posibil ca socialistii și comuniștii să-și aplaneze divergențele și să creeze un comitet central format din trei delegați din partea fiecăruia partid. Aceste partide au acționat împreună cu național-liberalii și național-țărăniștii în elaborarea unor proiecte care în cele din urmă au avut ca rezultat lovitura de stat de la 23 August 1944. După acest moment, la 1 septembrie, socialdemocrații și comuniștii au organizat Sindicalele Unite din România și au fost elaborate rezoluții, pronunțîndu-se pentru unitatea claselor muncitoare, pentru educarea muncitorilor într-un spirit internaționalist, iar în cadrul sindicatelor votul majorității să fie considerat hotărîtor.

Frontul Național-Democratic, organizație formată din partidele românești de stînga, cuprinde socialistii, comuniștii, împreună cu Sindicalele Unite, Uniunea Patriotica și Frontul Plugarilor.

Principalul arbore de putere al socialistilor provine din sindicalele industriale, care sunt considerate de surse serioase ca fiind, de asemenea, divizate între comuniști și socialisti. În prezent partidul are două portofolii ministeriale în guvern și subsecretari în Ministerul Economiei Naționale, Muncii și Educației. Se consideră a fi opinia personală a dr. Petrescu, șeful socialistilor, că țărânia română se întoarce treptat împotriva comuniștilor și că ei, ca și muncitorii, se pronunță pentru „o politică națională de stînga”, care se pare că este reprezentată de politica socialistă.

În luna decembrie Partidul Socialist a organizat o conferință națională care a elaborat programul de acțiune al partidului și a hotărît că se va adopta o linie de colaborare cu comuniștii, menținînd însă individualitatea partidului și independența de acțiune. Există o anumită rivalitate între comuniști și socialisti în a acapara controlul asupra diferitelor sindicate industriale din țară, și pentru acest motiv socialistii consideră că ei trebuie să-și reafirme o identitate separată.

O interesantă evoluție care a reieșit din conferința socialistilor a fost această afirmare a dorinței ca două partide ale muncitorilor să colaboreze, avîndu-se în vedere socialistii și comuniștii. În același timp, domnul Petrescu a afirmat public dorința partidului de a „consolida regimul democratic cu scopul de a sprijini lupta împotriva fascismului contemporan și de a acorda ajutor în ducerea războiului împotriva armatelor hitleriste”.

Apare astfel clar din manifestările ulterioare de individualitate ale socialistilor, cum ar fi critica adusă de domnul Petrescu legii privind criminalitatea de război și propunerii de epurare a administrației de stat, ambele elaborate de ministrul comunist de justiție, că dacă și cînd se vor ține alegeri comunale în România socialistă vor intra în luptă cu propriii lor candidați, opuși celorlalte partide de stingă. Observatori imparțiali pretind că în momentul acela partidul va fi de fapt incapabil să obțină un mare sprijin popular în afara cercurilor de muncitori din industrie.

Frontul Plugarilor

O organizație cu o influență crescîndă în rîndul țărănimii este partidul Frontul Plugarilor, condus de domnul Petru Groza, vicepreședintele Consiliului de Miniștri. Această organizație a fost recent întărită prin aderarea unei grupări politice conduse de domnul Mihail Ralea și cere socoteală Partidului Național-Țărănesc pentru neplăcuta problemă a acestuia, a reformelor țărănești, asupra cărora se insistă. Evoluția acestui partid și relațiile sale cu Partidul Național-Țărănesc vor forma obiectul unei telegerame separate.

Partidul Național-Liberal

Partidul Național-Liberal și Partidul Național-Țărănesc au fost în opoziție ani în sir, dar în cadrul crizelor politice care s-au derulat sub regimul lui Antonescu și în timpul pregătirilor pentru inevitabila lovitură de stat care a avut loc la 23 August 1944 cele două partide s-au văzut actionînd pentru aceleasi scopuri. În tot cursul regimului Antonescu, domnul Dinu Brătianu, șeful liberalilor, și domnul Maniu, șeful Partidului Țărănesc, colaborează în a prezenta diferite memorii de protest mareșalului Antonescu. În perioada următoare loviturii de stat liberalii au socotit că sunt un partid muribund și, deși au continuat să rămînă în problemele importante alături de național-țărăniști, au căutat unele mijloace de a revitaliza partidul lor istoric, care este în mod deschis bazat pe influența intereselor financiare și bancare ale țării. Obiectivul era de a găsi în sinul altei categorii a populației un element de echilibru care să dorească să colaboreze cu acest grup. Cel mai interesant eveniment pentru Partidul Liberal a fost apariția pe scena politică a domnului George Tătărăscu, care edita propriul său ziar, „Drapelul”. Domnul Tătărăscu continua să se numească membru al Partidului Liberal și el a cerut în mod oficial includerea sa în comitetul executiv al partidului într-o scrisoare adresată domnului Dinu Brătianu, la care acesta din urmă nu a răspuns încă.

Apar știri contradictorii referitoare la domnul Tătărăscu din careiese în evidență ca un politician oportunist, dar capabil, și unul dintre cei mai înrăuți adversari ai domnului Maniu. Se știe că domnul Maniu crede cu convingere că domnul Tătărăscu trebuie considerat ca fiind vinovat de a fi plasat România de partea Axei, iar după lovitura de stat și formarea primului guvern Sănătescu el a cerut oficial ca domnul Tătărăscu să fie arestat ca făcînd parte din această categorie. În momentul acela numai votul personal al domnului Pătrășcanu, liderul comunist, și chiar al generalului Sănătescu, un văr al domnului Tătărăscu, au stăvilit acest lucru.

De la apariția domnului Tătărăscu pe scena politică, la jumătatea lunii decembrie, el și-a continuat campania în rîndul cercurilor liberale și țărănistă, iar un observator a putut remarca de curind că în realitate majoritatea șefilor de partid din județele de aici și chiar cei din comitetul central se pronunțau favorabil față de obiectivele domnului Tătărăscu. Pe plan local nu se consideră cu totul surprinzător că lucrurile stau astfel, căci atunci cînd era președinte al Consiliului de Miniștri, domnul Tătărăscu putea să reorganizeze personalul bancar și să încurajeze o clică de adepti care roiesc acum în jurul lui cu perspectiva obținerii unei funcții în viitor.

Se știe că în prezent se desfășoară o serie de negocieri între cele două fracțiuni: a domnului Brătianu și a domnului Tătărăscu. Dacă va fi să se întâmple ca domnul Tătărăscu să fie repremit oficial în consiliile partidului, aceasta ar putea perturba actualele aranjamente politice dintre național-țărăniști și național-liberali în vederea unei colaborări în timpul oricăror alegeri comunale.

Un alt posibil eveniment, neconfirmat încă total, dar care ilustrează dorința membrilor Partidului Liberal de a găsi o bază oarecare pentru a menține partidul în viață este știrea că comuniștii au făcut liberalilor o serie de propunerile de a străpunge „frontul burghez”, iar Partidul Liberal să poată face chiar unele aranjamente cu grupările de stînga și să rupă cu național-țărăniștii, dacă se va renunța la punctul privind naționalizarea băncilor țării, care figurează acum în programul comunist.

Partidul Liberal continuă să dețină controlul asupra finanțelor naționale, iar un membru al Partidului Liberal ocupă în actualul cabinet funcția de ministru al finanțelor. Potrivit unui acord în vigoare cu Partidul Național-Țărănesc, ambele partide au împreună același număr de miniștri ca celelalte partide care formează Frontul Național-Democratic și aceasta s-a făcut pentru a menține un „echilibru” între stînga și dreapta de astăzi din România pentru o perioadă temporară nedefinită.

Partidul Național-Țărănesc

Unicul partid cu cea mai puternică influență politică din țară este astăzi Partidul Național-Țărănesc. Această poziție este, după cum se recunoaște, datorată locului unic pe care domnul Iuliu Maniu îl ocupă în opiniile poporului român. Chiar oponenții lui îi admiră cu invidie integritatea, simplitatea și strania sa abilitate politică, care îl mai clasifică încă drept cea mai proeminentă figură politică din țară. Priza pe care el o mai are și acum la public s-a bazat pe fuziunea dintre concepția națională românească și aceea a covîrșitorului element țărănesc al țării. Cu tot respectul pentru cei trei locuitori ai lui, care acționează ca un comitet executiv cînd el lipsește din București, domnii Mihalache, Nicolae Lupu și Mihail Popovici, este recunoscut de toată lumea că lor le lipsesc calitățile și poziția pe care le posedă domnul Maniu, necesare în acest moment partidului. Cu toate acestea, una dintre criticiile formulate împotriva organismului de conducere al Partidului Național-Țărănesc este aceea că membrii lui sănt prea bătrâni și că tinerele vîrstări nu au avut prilejul să ocupe un loc proeminent în consiliile partidului. Nepotul favorit al domnului Maniu, domnul Ionel Pop, care fusese numit de conducere în funcția de trimis pentru Transilvania de nord, se spune că ar fi fost pregătit de domnul Maniu pentru a-i fi un fel de succesor, dar relațiile lui cu cei

lalți membri din vechea gardă ai comitetului partidului nu sînt cunoscute. Domnul Niculescu-Buzești, care a participat la elaborarea planurilor pentru lovitura de stat și a fost ministru de externe în primul guvern Sănătescu, este un bărbat de 35 de ani și deosebit de favorizat de domnul Maniu, dar pe plan local el este considerat ca avînd de fapt puțini adepti politici, dacă nu nici unul, în rîndurile partidului. Șefii de partid se bîzuie atît de mult pe domnul Maniu, încît se știe că el s-a plîns că atunci cînd el este plecat din București nu se face nimic și că i se cere permanent sfatul în chestiuni mărunte prin mijloace cum ar fi telefonul sau mesageri speciali.

De curînd a circulat în București un zvon în sensul că din cauza criticiilor presei de stînga domnul Maniu intenționează să demisioneze, cel puțin provizoriu, și să permită ca de treburile partidului să se ocupe triumviratul său de locuitorii, condus de domnul Mihalache, care într-o vreme a fost președintele partidului, un timp, sub regele Carol, cînd acesta și domnul Maniu erau pe punctul de a-și încrucișa săbiile. Acest lucru a fost categoric negat în particular de domnul Maniu și el intenționează să-și mențină funcția intactă. A mai circulat o știre, datorită remarcilor care i-au scăpat domnului Lupu, că el este nemulțumit de mersul lucrurilor și chiar ar putea să se desprindă *«de partid»* singur sau împreună cu un alt grup politic din partid. Domnul Maniu însă, care-și cunoaște bine oamenii, a făcut, în fața unei surse de incredere, observația că „Lupu uneori vorbește, dar nu va părăsi niciodată partidul.”

O critică formulată împotriva Partidelor Național-Liberal și Național-Țărănesc a fost aceea că ei nu au anunțat un program de reforme. Este adevărat că liberalii, dîndu-și seama de slăbiciunea lor, nu au prezentat nici un program concret, dar cercurile țărănistre consideră critica neîndreptățită atunci cînd ea este îndreptată împotriva lor. Ei au menționat programul anunțat în discursurile domnului Maniu și domnului Mihalache în timpul conferinței din octombrie a partidului, cînd s-a reiterat că partidul trebuie să fie orientat de structura țărănească a României. Domnul Mihalache a declarat apoi că aceasta ar însemna că se va respecta proprietatea individuală legală, bazată pe muncă, dar că individualismul va trebui să accepte avantajele unei anumite activități colective în agricultură. Partidul dorea să scape pe țărani de prețurile fluctuante, iar pe muncitorii de exploatare. Întrucît România este un stat țărănesc, marile moșii trebuie să treacă în mîinile micilor proprietari, iar micii proprietari trebuie organizați pe baza unirii terenurilor lor, în vederea unor eforturi, trecînd în cele din urmă la cooperativizare prin *«gospodării»* colective locale. Domnul Mihalache a arătat că pe baza unei experiențe făcute pe pămîntul pe care-l deține, munca individuală în cultivarea pămîntului, cînd existau stimulente suficiente, a fost mai productivă decit în *«gospodăriile»* colective sărace.

„Partidul Național-Țărănesc este pentru naționalizare, cu păstrarea inițiativei individuale pusă în serviciul statului. Și în industrie vor fi sfere de acțiune libere. În ce privește sindicalele, muncitorii Partidului Național-Țărănesc le acceptă cu condiția ca ele să fie folosite în exclusivitate pentru interesele economice ale muncitorilor și ca organizațiile lor interne să fie libere, fără nici un fel de dictatură care îi implică astăzi în viața politică”.

Domnul Mihalache a încheiat spunând că partidul se pronunță pentru democrație „cu toate tarele sale, căci noi știm că abuzurile democrației sunt mai puțin grave decât abuzurile unei dictaturi”.

În problema minorităților el a spus că minoritățile etnice trebuie să aibă toată libertatea, cu condiția ca ele „să nu devină un instrument al țărilor străine pe pământul patriei lor adoptive”.

În materie de politică externă, Mihalache consideră că „România trebuie să se afle de partea Rusiei Sovietice, cu care România nu a avut de fapt niciodată vreun conflict de interes”, în timp ce domnul Maniu a afirmat că „Partidul Național-Țărănesc dorește o victorie a Aliatilor, pentru că aceștia reprezintă o continuitate a dreptății și libertății, triumful principiilor umanitare”. Acesta din urmă a mai spus: „Marile puteri au respectat în totdeauna popoarele mici care și-au demonstrat voința de a-și apăra interesele și au demonstrat prin fapte că sunt folositoare marilor puteri în momente critice”.

În timpul conferinței partidului, domnul Maniu și-a evidențiat convințerea că ideologiile străine, reprezentate de Garda de fier, nu au o bază reală în România. Referindu-se apoi la comunism, el a spus:

„Nici comunismul nu este un articol de export și într-un timp nu prea îndepărtat nu se va mai găsi în România nici urmă de el. Pentru a înțelege comunismul, care este un sistem filozofic, trebuie să fie studiat și apoi înțeles. Dar poporul român nu are timpul necesar să facă acest studiu. Eu nu pot săti care va fi situația în zece sau douăzeci de ani, dar pentru moment avem datoria să stabilim ceea ce trebuie să facem în fața obligațiilor presante și sper că întreaga țară va fi alături de mine”.

Nu este prea greu de văzut, dată fiind declarația de mai sus, de ce comuniștii români exercită presiuni și chiar Moscova și-a dat frâu liber în criticele adresate domnului Maniu personal. Recentele atacuri din presă împotriva lui au iritat cîteva oficialități ale Partidului Țărănesc și, cît liderul lor a stat în Transilvania, s-a auzit că ei ar fi încercat să găsească o oarecare bază de înțelegere cu stînga. Unii dintre șefii de partid, potrivit unor informații disponibile, își bazează speranțele pe faptul că stînga nu atacă de fapt partidul și că se pot realiza unele aranjamente practice.

De curînd domnul Maniu a făcut la Sibiu o declarație cu prilejul Anului Nou, adresată poporului român, alăturată ca anexa nr. 2², în care a cerut poporului să se alăture tradiționalului Partid Național-Țărănesc și să evite diferitele organizații de stînga, pe care el, din punct de vedere politic, le-a numit „disimulări foarte străvezii ale Partidului Comunist”. El s-a referit, de asemenea, la faptul că partidul său „reușise să ocolească recifele liberalismului”, considerat a fi o critică la adresa Partidului Liberal și gradul de înțelegere din ce în ce mai mare cu domnul Tătărăscu și eventualele relații cu grupările politice de stînga. Este interesant de citit această declarație în paralel cu anexa nr. 1, declarația Frontului Național-Democratic cu ocazia Anului Nou.

² Cu prilejul Anului Nou 1944–1945, Iuliu Maniu a făcut la Sibiu o scurtă declarație în care afirmează că toate viciștudiinile aduse de diferite guverne care au condus țara după anul 1918 – anul unirii Transilvaniei cu România – „nu au atins sufletul românilor”, manifestându-și speranța că Anul Nou va aduce împlinirea aspirațiilor naționale, politice și sociale ale românilor.

De ziua de naștere a domnului Maniu, în timp ce acesta era la Sibiu, nu de mult, Partidul Țărănesc a făcut față criticiilor aduse lui pentru lipsa unei politici de reforme, anunțând că partidul „nu se teme de reforme, chiar dacă acestea au un caracter radical. Partidul a fost de la început un pionier pe această cale”. Proprietatea individuală, proprietatea prin muncă și apărarea ideii de patrie, sunt principii reafirmate: „Acestea sunt singurele limite pe care partidul le recunoaște în setea sa de dreptate socială, în încercările sale de a lichida nefericirea claselor țărănești și muncitoare”.

În cel mai delicat punct, acela de a ataca pe comuniștii români fără a ataca Uniunea Sovietică, domnul Maniu a indicat calea. El a spus că România trebuie să se opună oricărei încercări de a identifica Partidul Comunist Român cu Rusia Sovietică. „Partidul Național-Țărănesc se poate diferenția prin opinile și programul său de orice partid politic din țară, dar aceasta nu-l împiedică să-și mențină orientarea tradițională a politicii externe, o orientare la care nu a renunțat niciodată de la începuturile sale pînă astăzi”.

Al dv. cu respect,
Burton Y. Berry
Reprezentantul S.U.A. în România

1095

1945 ianuarie 15—23. Fragmente din jurnalul de operații al Corpului 1 aerian cu privire la acțiunile desfășurate în sprijinul trupelor terestre române și sovietice.

15 ianuarie 1945

Comandantul Corpului aerian a înaintat un raport către domnul șef de stat major al aerului prin care a arătat modul execuției și pregătirii bombardamentului celor două poduri peste Dunăre din Budapesta, de la insula Margareta, după care se arată mai jos:

În ziua de 11 ianuarie 1945 am fost chemat foarte urgent la comandamentul Armatei 5 aeriene. La orele 13 m-am prezentat domnului general de divizie Selesniov, însoțit de șeful de stat major și șeful Biroului 2, unde am primit ordin de a bombarda cele 2 poduri peste Dunăre.

S-a fixat astfel:

1. Podul de la nord va fi atacat cu 6 avioane Ju. 87;
2. Podul de la sud va fi atacat cu 5 avioane Ju. 88;
3. Bombe cu întîrziere, cel mai mare calibră de care dispunem;
4. Protecția va fi asigurată prin 8 avioane de vînătoare sovietice, care urmău să se deplaseze pe terenul Miskolc și să însoțească chiar de la plecare avioanele noastre;
5. Misiunea va fi declanșată în funcție de condițiile meteo în regiunea Budapesta, plafon pentru picaj minimum 2 000;

În cursul con vorbirilor a reieșit că toate încercările aviațiilor aliate (americană, engleze și ruse) nu au reușit să interzică aceste poduri, comandanțul aliat acordind o importanță capitală acestei misiuni. Am dedus că în zonă se află un mareșal sovietic, venit de la Moscova în scopul de a vedea la față locului mersul operațiunilor.

Am primit linia frontului în interiorul orașului, informații asupra A.C.A.-ului și vînătorii inamice, precum și hărți la scară mare cu situația obiectivelor.

La terminarea discuțiunilor domnul general Selesniov a declarat textual: „Cine lovește podul devine erou al Uniunii Sovietice”.

S-a exprimat, de asemenei, că, recunoscind succesele în operațiunile în sprijinul Armatei 27, a propus să se acorde Corpului aerian numele de Lučenec și speră că acest titlu va fi acordat imediat după căderea localității. Orașul Lučenec a fost ocupat în ziua de 14 ianuarie 1945.

La 12 ianuarie 1945, șeful de stat major s-a deplasat la Grupul 1 bombardament, Oradea Mare, a dat misiunea, vorbind cu fiecare echipaj în parte, și a asistat la pregătirea misiunii. După aceea a aterizat la Debrețin, de unde a luat pe comandanțul de escadrilă de vînătoare rusă care avea misiunea de a proteja bombardamentul nostru.

Întrucât unitățile de vînătoare sovietice după executarea misiunii aterizau pe un teren de lîngă Budapesta, au primit ordin de a apăra centrul sensibil Debrețin. În acest scop s-au deplasat pe Debrețin 8 avioane I.A.R. 81 din Grupul 2 vînătoare chiar în cursul dimineții de 12 ianuarie a.c.

Din cauza timpului nefavorabil escadrila rusă nu a putut veni pe Miskolc în ziua de 12 ianuarie. A sosit în dimineață de 13 ianuarie; s-au accidentat 2 avioane la aterizare. S-au produs întîrzieri cu alimentarea avioanelor ruse (rămasă în grija Aliaților deoarece noi nu avem benzină de 100 octane) astfel că, deși timpul era senin complet, misiunea nu s-a declanșat decât la ora 15, decolind 7 avioane Ju. 87 și 4 Ju. 88 cu bombe de 250 kg. Protecția s-a făcut numai cu 5 avioane JAK deoarece un avion nu a putut porni.

Misiunea s-a executat în perfecte condițiiuni. La înăpoiere 2 avioane Ju. 87 au aterizat în pană pe terenul Hatvan. Avionul de recunoaștere care a însoțit bombardamentul nu a putut fotografia rezultatele din cauză că nu i-a funcționat trapa. A repetat misiunea a doua zi, obținind fotografia anexată.

Din declarațiile execuțanților rezultă:

podul bombardat de Ju. 87 a fost lovit de 4 bombe în plin (declarațiile echipajelor și ale căpitanului Constantinov, comandanțul escadrilei de vînătoare ruse care a picat pînă la înălțimea caselor împreună cu avioanele noastre);

podul bombardat de Ju.88 a fost lovit de 2 bombe în plin (declarațiile echipajelor și ale pilotului avionului de recunoaștere).

Corpul aerian consideră rezultatul atins ca foarte mulțumitor, iar modul cum s-a executat misiunea și modul cum s-au comportat echipajele drept foarte bun. Aceasta denotă o dată mai mult gradul ridicat de pregătire și instrucție, precum și elanul de care este animat personalul de la această categorie de aviație, bombardamentul în picaj.

Am considerat ca o datorie să raportezi dvs. cele de mai sus, adăugind detalii ce nu aveau rost în raportul operativ-informativ. [. . .]

20 ianuarie 1945

[. . .] Se dă ordinul de zi nr. 8, prin care se citează pe Corpul aerian echipajele de mai jos, pentru spiritul de înalt sacrificiu, abnegație și devotament dovedite la data de 13 ianuarie 1945 la bombardarea podului principal peste Dunăre de la Budapesta și care cu un curaj demn de toată admirăția și un calm desăvîrșit, neținind cont de puternica reacție a A.C.A. și vinătoare inamică, au bombardat cu precizie matematică obiectivul ordonat, înregistrîndu-se pentru prima dată în istoria actualului război 4 bombe în plin pe vechiul pod peste Dunăre al Budapestei, rezultatul fiind confirmat de aviația de vinătoare sovietică ce însoțea formația și de recunoașterea română care a fotografiat rezultatul:

Locotenent aviator Bădulescu Mircea — pilot
Sergent-major Nichitiuc Vasile — mitralior
Locotenent aviator Volosniuc Ovidiu — pilot
Sergent Braheanu Constantin — mitralior
Locotenent aviator Badea C. Ion — pilot
Sergent Perjescu Constantin — mitralior
Adjutant aviator Popa Traian — pilot
Sergent-major Plugaru Gheorghe — mitralior
Adjutant aviator Chiriloaie Toma — pilot
Sergent Popescu Gh. Constantin — mitralior
Adjutant stagiar Săndulescu Constantin — pilot
Sergent Dumitrescu Aurel — mitralior
Locotenent aviator Râmja Victor — pilot
Sergent Verdeș Pavel — mitralior.

23 ianuarie 1945

[. . .] S-a primit de la Statul major al aerului radiograma nr. 46 920 cu următorul cuprins:

Pentru citarea prin ordin de zi a Corpului aerian, vă rugăm a ne trimite activitatea Corpului aerian de la 24 august 1944 pînă la 1 ianuarie 1945, și anume: misiuni executate pe categorii: avioane ieșite, tone bombe lansate, rezultate obținute, victorii aeriene, victorii antiaeriene, pierderi proprii, obiective bombardate, ore de zbor.

La această radiogramă s-a raportat activitatea Corpului aerian, astfel:

- a) misiuni executate: recunoașteri din vedere — 223, recunoașteri foto — 66, recunoașteri meteo — 70, supraveghere — 83, conlucrare cu artilleria — 27, bombardament — 35, atac la sol — 32, protecție — 119, acoperirea aeriană — 107, bombardament picaj și atac la sol — 88, vinătoare liberă — 8;
- b) avioane ieșite — 2 644;
- c) bombe lansate — 467,9 tone;
- d) obiective atacate: 40 localități cu aglomerări de trupe, 12 gări și căi ferate, 2 aerodroame;
- e) rezultate — 179 auto distruse, 24 tancuri distruse, 4 baterii artillerie cîmp și o baterie antiaeriană distruse, 95 căruțe distruse, 8 gări lovite în

plin, 7 trenuri distruse, 150 vagoane echipament militar distruse și incendiate (carburanți, muniții, alimente etc., conținutul vagoanelor), 2 rezervoare combustibil incendiate, 12 trenuri muniții și carburanți incendiate, 19 auto incendiate, o locomotivă avariată, 1 avion F.W. + un avion vînătoare și 3 plănoare incendiate la sol, 7 mari incendii declarate;

- f) lupte aeriene — 25;
- g) victorii aeriene — 4;
- h) victorii antiaeriene — 46;
- i) pierderi proprii — 60 avioane, 70 personal (21 ofițeri, 21 subofițeri, 1 maistru, 17 trupă);
- j) ore zbor — 3 867.

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 359, dosar nr. 19, f. 109 – 110, 120, 128; *Pe drumurile biruinței. 23 August 1944 – 12 Mai 1945*, Editura Militară, București, 1984, p. 342 – 343.

1096

1945 ianuarie 16. Textul cuvîntării profesorului Simion Stoilov, rectorul Universității din București, cu ocazia inaugurării noului an universitar.

Sire,

„Inaugurăm azi noul an universitar, după o întrerupere a cursurilor și a lucrărilor noastre de seminar și de laborator impusă de împrejurări, dar neobișnuit de lungă, o întrerupere de aproape 10 luni. Și anul acesta universitar este primul al unui regim și al unei epoci pe care trebuie să le vîrom și să le creăm cu totul noi.

Nou regimul, prin atmosfera politică și spirituală în care respiră și pe care o reprezintă, iar era nouă — expresie atât de compromisă în ultimii ani prin aplicațiile ce i s-au dat — va trebui să însemne cu adevărat de data aceasta o viață profund nouă într-un climat sănătos.

Înalta prezență aici a Maiestății voastre, cu care ați binevoit a cinsti această solemnitate, arată pe deplin valoarea simbolică ce, în împrejurările de azi, Maiestatea voastră îi atribuie. Tot ce gîndește în această țară, tot ce a simțit fiorul fatalei și definitivei prăbușiri ce ne amenință, știe ce țara datorește azi acelora, clarvăzători și hotărîți, care, uniți în jurul regelui lor, au săvîrșit actul salvator de la 23 August. Omagiu nostru de profundă gratitudine se îndreaptă, în primul rînd, către tînărul nostru suveran care, înfruntînd cu bărbătie o sarcină atât de grea și identificîndu-se cu adevăratele aspirații ale poporului său, a știut să devină astfel simbolul salvator al patriei. Dar și toți aceia care, strînsi în jurul său, sau departe, l-au ajutat — direct sau indirect — în opera cea mare de salvare națională, să-și afle azi, aici, încă o dată expresia de recunoștință a unui neam întreg. Alături de marile Națiuni Unite, România luptă azi pentru o cauză dreaptă și pentru viitorul ei într-o lume mai bună“.

DL rector prof. Stoilov după ce arată greutățile care stau astăzi în calea Universității din cauza războiului nefast în care timp de 3 ani am fost angajați, D-sa continuă:

„Ieșim, țara întreagă și neamul întreg, dintr-o epocă a istoriei noastre ce poate fi asemănată pe drept cu o boală grea și lungă, o perioadă tulbură în decursul căreia, dacă am primit lovitură politice și materiale foarte crude, au fost izbite și mai puternic poate mintile și sufletele noastre. Și această epocă tristă din istoria țării nu se întinde numai asupra ultimilor patru ani, căci ea a fost pregătită — conștient sau nu — cu multă vreme înainte. De la primul război mondial și până la cataclismul dezlănțuit în 1939, omenirea a trecut printr-un șir de crize, poate din cele mai grave pentru viitorul ei. Urmările acelui război nu au fost într-adevăr numai ruine materiale, ci el s-a soldat — după cum se știe — prin ruine spirituale și morale mai ales. Cind așezări politice și sociale vechi au fost zdruncinate și valori răsturnate, și cind forme noi de viață, cu suflu nou, au apărut, interesele lovite au dezlănțuit adesea cele mai oarbe pasiuni. În structura ei seculară, devenită anacronică, lumea veche s-a văzut amenințată și cu ea amenințăți, firește, privilegiații ei în privilegiile lor. Atunci reacțiunea — dezordonată în idei — adesea a fost puternică în acțiunea ei și ce a putut da aceasta în domeniul politico-social, în domeniul ideologic și filozofic chiar, se știe azi, dar nu era de închipuit: cele mai inumane teorii și-au găsit ecoul în literatura politică și ideologică din acea vreme ca și în oratoria unor oameni de stat chemați a conduce destinele Europei. Și s-au slăvit solemn aberațiile cele mai total distrugătoare. Mistici întunecate, transformate în doctrine politice zise «naționaliste» au fost atunci metode răspândite pe fața continentului european și știm din nefericire că în țara noastră aceste ideologii obscurantiste au găsit teren favorabil pentru dezvoltarea lor. Știm cum oameni fără orizont și fără scrupul le-au speculat spre nenorocirea patriei și a neamului nostru, cum tineretul nostru a fost împins pe panta aceasta cu o uimitoare inconștiență de oameni ambicioși sau de vizionari halucinați. Și este atât de dureros să ne amintim că am văzut o generație de studenți români exaltând ură și preconizând violență; ură sa generatoare de forță — de forță de distrugere bineînțeles — sau pentru așa-zisul dinamism al ei, violență ca singur mijloc de luptă, în disprețul inteligenței și în disprețul rățiunii. Am văzut înfierate ideile generoase și suspendate ca izvor de slăbiciune și de omenie, iar libertatea disprețuită de tineret, ca un balast inutil.

Este dureros — repet —, este îngrozitor de dureros să avem a face azi un asemenea inventar, dar cred că suntem datori să privim lucrurile cum au fost: în această perioadă de 20 ani procesul de dezintelectualizare al tineretului nostru a urmat și el, fără milă, și forțele obscurantiste, tenace, s-au împlinită în mintile necoapte ale acestui tineret rătăcit. O umbră deasă părea că se lasă atunci asupra instituțiilor noastre de învățămînt superior.

Desigur în aceste vremuri de restrîște spirituală inteligența românească toată nu a abdicat și puterea ei vie, puterea ei de creație nici ea nu a renunțat. Nu au lipsit în acele vremuri nici studenții harnici și doritori de lumină, iubitori de adevăr; nu au lipsit nici cercetătorii zeloși — căturari și ucenici — care, în liniștea bibliotecilor și a laboratoarelor au continuat cu ardoare și

cu perseverență să urmărească o problemă, să prindă un adevăr. Dar agitațiile pasionate și manifestațiile spectaculoase au acoperit prea adesea zgromos munca acestora și au denaturat întreaga noastră viață universitară.

Vină mare — s-o recunoaștem — avem cu toții: și cei care — rătăciți — au activat pe planul ideologiilor barbare, dar și acei care — prea încrăzători, desigur, în triumful rațiunii prin singurul joc al legilor naturale — s-au retras în liniștea cabinetului lor de lucru consacrințu-se, prea exclusiv poate, activității lor de specialiști.

Într-o asemenea stare de spirit, într-un asemenea climat moral se pregătește încet, dar sigur — inconștient sau criminal — catastrofa națională devenită inevitabilă.

Tineri și tinere care ați venit în universitate pentru a vă pregăti o carieră, pentru a vă făuri un viitor, studenți și studente, deschideți ochii și scrutați trecutul fără patimă, cu spiritul liber și cu judecata clară.

Dezbrăcați de frazeologia lor deșartă ideile sărace și confuze, veninoase și pătimașe, cu care s-a încercat atâtă vreme să vi se încarce conștiințele și cu care s-a reușit prea adesea, în trecut, să vi se tulbure mintile. Ce deziluzie amară, ce crimă în contra națiunii: bunul român vă era înfățișat ca o făptură lipsită și de rațiune și de generozitate, iar bunul creștin ca o ființă stăpînată de ură, de ură de rasă. Si aceste monstruoase deformațiuni trebuiau să constituie o doctrină și un crez ale cărui formule au variat în decursul anilor acelora, pentru că nici una din ele nu putea rezista prea mult. 1938, 1940, 1941, cu aparențele lor de schimbări profunde, nu sînt în realitate decît schimbări de formule. Si azi, un tineret dezaxat, dezorientat se caută, șovăind, printre idealuri distruse, printre idoli dărîmați.

Ei bine, noi vrem să vă chemăm pe toți la o viață nouă și vrem ca universitatea noastră să devină centrul și animatoarea ei. Vrem să gonim ura dintre studenți, ura diabolic cultivată de unii odinioară și care înjosește și coboară mai mult pe cel ce urăște decît pe cel urit. Si vrem să îndepărțăm pentru totdeauna doctrinele nebuloase, simpliste, dar perfide, care au vrut să se substituie, aici în universitate, cercetării raționale, senine și dezinteresate a adevărului pur și a legilor lui. Vrem să restaurăm în atmosfera studențească drepturile inteligenței și ale liberei rațiuni. Si am vrea pe deasupra să reîntronăm aici, în templul tradițional al libertății de gîndire, dragostea pentru această libertate și sentimentul de legitimă mîndrie ce pentru noi oamenii decurge din ea.

Dacă odinioară la o bună parte din tineretul nostru această dragoste și această mîndrie nu ar fi cedat atît de ușor față de manevrele îndrăznețe ale obscurantismului, niciodată, desigur, universitatea noastră nu ar fi devenit teatrul unor spectacole atît de întristătoare ca în trecut. În locul sumbrelor idealuri de altădată, noi nu vă propunem idoli noi, nici iluzii deșarte sau puerile, dar vă propunem un cult, un cult suprem: al adevărului și al libertății de gîndire, de cercetare și de critică, care aici în universitate trebuie să-și păstreze neatinse drepturile lor. Trebuie ca mintile voastre tinere să învețe și să se obișnuiască aici a gîndi just și matur, dar libere de orice dogmatism și privind adevărul în lumina unui spirit artistic, adevărat la școală inteligenței și a rațiunii. Acesta este rostul vostru înalt aici; în aceasta trebuie să stea mîndria voastră de studenți.

Viitorul este al vostru și el va fi cum veți ști să vi-l arătați. Și dacă mințile voastre trebuie să fie libere pentru ca prin studiu să puteți afla adevaratele legi ale naturii și ale vieții sociale, tot aici veți învăța să vă supuneți lor în viață pentru folosul, pentru binele vostru și pentru binele țării voastre.

Nimeni nu poate prevedea în amănuntele ei evoluția societății în care trăim, dar o trăsătură generală a formelor sociale de miine va fi, fără îndoială, legea muncii și primatul ei ca criteriu de selecționare și de apreciere a valorilor. Munca sub toate aspectele ei, sub toate formele în care contribuie la progresul omului, de la munca lucrătorului manual și pînă la creația celor mai înalte valori culturale cu care se împodobește și se mîndrește omenirea, va fi legea fundamentală a societății de miine. O țară și un neam nu pot fi mari decît prin muncă cinstită care le înalță, le înnobilează spiritul, așezîndu-le în rîndul acelora care contribuie efectiv la progresul general. Și numai o țară muncitoare — dar care știe să respecte și munca altora și dreptul lor — va mai putea, în viitor, revendica o viață liberă și independentă, o viață demnă cu adevărat. Aceasta se întrevede limpede de acum și se afirmă din ce în ce mai hotărît. Dar munca voastră este munca spirituală ce vă va pregăti pentru carierele intelectuale ce le veți urma. România nu este o țară novice în munca intelectuală. Nu s-a arătat poate îndeajuns tineretului nostru pînă azi ce loc însemnat deja ocupă țara noastră în familia țărilor civilizate prin aportul ei la știința și la cultura mondială. Nu s-a insistat îndeajuns, desigur, asupra realei valori a operei atitor învățăti români și a locului pe care această operă o ocupă azi în patrimoniul cultural al omenirii. Căci este neîndoelnic că dacă, părăsind teoriile neumane cu care s-a încercat să se creeze la noi o mentalitate barbară, s-ar fi arătat astfel mai degrabă tinerilor noștri adevărata față a civilizației românești, cu drepturile ei reale, este cert că atunci o sănătoasă mîndrie națională s-ar fi putut întemeia solid și pe valori universale.

Ei bine, voi sănătăți chemați să duceți mai departe și să amplificați contribuția României de miine la civilizația și la cultura mondială; în voi stă speranța și viitorul acestui aport de care va depinde și destinul țării.

Menirea voastră apare deci fundamentală. Profesorul, medicul, judecătorul, învățătorul sau artistul, fiecare îndeplinindu-și rolul conștiincios în cadrul și în rostul său, creează valori civilizatoare modeste sau mărețe. Dar fiecare va contribui astfel la mărirea prestigiului țării și va asigura viitorul ei.

. Aceasta este menirea voastră... Datoria noastră este să vă ajutăm să îndepliniți.

Universitatea cunoaște marile dificultăți materiale ce le întîlniți, care vă tulbură liniștea necesară pentru studiu și care solicită neîncetat preoccupările ca și puterile voastre. Pentru ușurarea situației voastre grele de azi, universitatea a luat și va lua încă o serie de măsuri. Demersuri au fost întreprinse mai de mult pentru liberarea căminelor încă ocupate de trupe sau de spitale și sperăm să reîntrăm în posesia lor cât de curînd. Pe lîngă aceasta, alte posibilități de creare de noi cămine sunt luate în considerare și studiate. Liga operelor sociale, de sub înaltul patronaj al Maiestății sale regina mamă, ne-a pus la dispoziție, prin măsurile atit de binevoitoare luate de dl ministrul Bogdănescu, un număr important de cartele de masă pentru studenți, în restaurantele-instituții și al căror preț va fi acoperit parte de

operele sociale și parte de universitate. Dl ministrul al culturii naționale, Voitec, a binevoit să ne promită o sporire simțitoare a burselor în bani, atât ca număr, cât și în valoare, iar unele instituții particulare sau organizații, în frunte tot cu Liga operelor sociale, au creat noi burse în bani pentru studenți.

Pe de altă parte, tot prin bunăvoiețea dlui ministrul al culturii naționale, litografia Facultății de Științe, care de ani de zile editează cursuri și pentru alte facultăți, va primi un nou impuls de viață prin sprijinul ce i s-a făgăduit, ceea ce o va pune în măsură să vă ofere cursuri litografiate tot mai multe pe un preț foarte redus.

În multe din aceste măsuri, ca și în altele, universitatea înțelege să colaboreze cu voi prin reprezentanți ai studențimii bine aleși. Un început a fost făcut la Oficiul universitar pentru distribuirea burselor de cămin, deocamdată relativ puține la număr. Nădăjduim că sprijinul nostru ne va fi tot mai folositor în organizarea și ajutorarea vieții studențești. Dar vrem ca acest sprijin să se inspire neîncetat din spiritul vremurilor ce trebuie să vină; muncă cinstită și solidaritate pentru binele tuturor studenților, fără deosebirile nedemne care au compromis altădată viața studențească.

Anul universitar acesta trebuie să însemne începutul unei vieți noi. Goniiți fantomele trecutului care altădată au vrut să pună stăpînire pe mintile voastre tinere, să vă întunece vederea, să vă restrîngă orizontul. Deschideți ochii spre lumină și spre frumusețile lumii, nu spre joscicile ei.

Idealurile voastre să fie largi, generoase, singurele demne de un tineret studios. Sînteți chemați ca în fața lumii să fiți mîine inteligență românească și ca atare să răspundeți, în primă linie, de viitorul acestei țări. Liberați-vă deci complet de tiraniile spirituale ale trecutului și priviți viitorul cu mintea senină. Încredere în munca voastră cinstită, încredere în inteligență, încredere în destinul neamului nostru încadrat perfect în destinele omenirii".

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Presa internă, dosar nr. 24/1945, f. 92 – 96.

1097

1945 ianuarie 16. Convenție semnată între guvernele României și URSS cu privire la aplicarea prevederilor articolului 11 din Convenția de armistițiu.

CONVENȚIE

Între guvernul Uniunii Republicilor Socialiste Sovietice și guvernul Român, asupra mărfurilor pe care România urmează să le livreze, în compensarea daunelor cauzate de către România Uniunii Sovietice prin operațiunile militare și ocuparea teritoriului sovietic

În conformitate cu art. 11 al Convenției de armistițiu între guvernele Uniunii Sovietice, Regatului Unit și Statelor Unite ale Americii, pe de o parte și guvernul român pe de altă parte, semnată în orașul Moscova la 12 septembrie 1944, guvernul Uniunii Republicilor Socialiste Sovietice și guvernul român au încheiat prezenta Convenție asupra celor ce urmează:

Articolul 1

Guvernul român va livra Uniunii Sovietice în perioada de timp de la 12 septembrie 1944 pînă la 12 septembrie 1950, produse petroliifere, cereale, vite, material lemnos, vase maritime și fluviale, diferite mașini, locomotive, vagoane, cisterne și materiale de cale ferată, pentru suma totală de 300 milioane dolari S.U.A.

Livrările mai sus arătate se vor efectua în părți egale în decurs de șase ani, adică pentru suma de cîte 50 milioane dolari S.U.A. anual, conform anexei I.

Articolul 2

Specificările mărfurilor, care urmează a fi livrate la prețurile prevăzute în anexa I în cursul primului an de aplicare a prezentei Convențiuni, precum și termenele de livrare ale acestor mărfuri, sunt indicate în anexa II.

Specificările mărfurilor care urmează a fi livrate, conform anexei I, în anul următori, precum și termenele acestor livrări, vor fi fixate prin înțelegere între guvernul Uniunii Republicilor Socialiste Sovietice și guvernul român cu cel puțin două luni înainte de începerea perioadei anuale următoare.

Articolul 3

Calcularea valorii livrărilor arătate în articolul 1 al prezentei Convențiuni se va efectua în conformitate cu prețurile mondiale din 1938, în dolari S.U.A., cu o majorare de 15% a acestor prețuri pentru mașini și material de cale ferată, locomotive, vagoane, cisterne și vase, și de 10% pentru toate celelalte mărfuri.

În ce privește mașinile industriale, locomotivele, vagoanele, vasele maritime și fluviale, care au fost întrebuințate, se stabilesc, pentru uzură, în raport cu starea lor tehnică, reducerile corespunzătoare din prețurile sus menționate.

Articolul 4

Livrările mărfurilor, prevăzute în prezenta Convenție, se vor efectua fob (porto franco *n.n.*) porturile române sau franco frontieră sovieto-română, după cererea Uniunii Sovietice, cu excepția cazurilor arătate în anexa I.

Livrările de vase maritime și fluviale se vor efectua franco porturile române, după cererea Uniunii Sovietice.

Articolul 5

Data predării mărfui este: *a)* la livrările fob port — data conosămîntului; *b)* la livrările franco frontieră — data procesului-verbal de primire-predare sau data aplicării stampilei de către stația de frontieră sovietică, pe

scrisoarea de trăsură în virtutea căreia încărcăturile sînt predate căilor ferate sovietice; c) la livrările de vase franco port — data procesului-verbal de recepționarea definitivă a vasului.

Articolul 6

În caz de nepredare la timp a mărfurilor, guvernul român se obligă, pentru fiecare lună de întîrziere, să livreze suplimentar 5% din aceeași mărfa nelivrată la termen, sau alte mărfuri, după indicațiunea Uniunii Sovietice, pentru suma reprezentînd 5% din valoarea mărfuii nelivrata la termen, fiind înțeles că asemenea livrări suplimentare nu scutesc guvernul român de obligațiunea de a livra acele cantități de mărfuri care nu au fost predate la timp.

În privința mașinilor livrate incomplet și care din această cauză nu se pot întrebuița pentru scopul destinat, se aplică dispozițiunea acestui articol, ca și cum aceste mașini nu ar fi fost livrate.

Guvernul român se liberează de plata penalităților în acele cazuri cînd face dovada că întîrzierea expedierii în Uniunea Sovietică a mărfurilor prezentate la predare s-a produs exclusiv din cauza transporturilor programate de comandamentul militar sovietic.

Articolul 7

Pentru realizarea, din partea sovietică, a operațiunilor în legătură cu livrările României, prevăzute prin prezența Convențiune, guvernul Uniunii Republicilor Socialiste Sovietice va înștiința în România în orașul București, o direcțiune pentru livrările din România.

Direcțiunea menționată se va bucura de toate privilegiile diplomatice, inclusiv imunitatea personalului său, intangibilitatea bunurilor și arhivelor și va avea dreptul să comunice prin cifru și curieri diplomatici.

Articolul 8

Specificările amănușite și condițiunile tehnice ale livrărilor de mărfuri, prevăzute de prezența Convențiune, se stabilesc de către Direcțiunea livrărilor din România, împreună cu organul împuernicit pentru accasta de guvernul român.

Articolul 9

Direcția livrărilor din România este în drept a controla oricînd la întreprinderile și depozitele respective, prin imputernicii săi, bunul mers al producției și al pregătirii mărfurilor în vederea livrării și calitatea lor, precum și, în caz de necesitate, calitatea materialelor întrebuințate la fabricare.

mărfurilor. Defectele descoperite de către imputerniciții Direcțiunii pentru livrări din România urmează a fi imediat înlăturate.

Dacă la mașinile și vasele livrate se vor descoperi ulterior defecți, prin care ar figura și lipsa calităților cuvenite sau neîndeplinirea condițiunilor tehnice stabilite, independent dacă aceste defecți puteau fi constatați cu ocazia recepționării, guvernul român, la cererea menționatei Direcțiuni, va înlătura, fără întîrziere, defectele descoperite în termen rezonabil, prin repararea mărfurilor reclamate. Dacă aceasta nu va fi cu puțință, atunci evaluarea mărfurilor menționate se va reduce corespunzător.

Articolul 10

La expirarea fiecărui trimestru de aplicare a prezentei Convențiuni, Direcțiunea livrărilor din România, împreună cu organul respectiv, imputernicit de guvernul român, va verifica situația livrărilor efectuate în cursul trimestrului expirat și va stabili cuantumul livrărilor efectuate.

Rezultatul verificării făcute în conformitate cu cele de mai sus, se semnează într-un proces-verbal semnat de ambele părți.

Articolul 11

Prezenta Convenție intră în vigoare îndată după semnarea ei.

Făcută în dublu exemplar, fiecare în limba rusă și română, ambele texte având aceeași putere.

Încheiată în orașul București, astăzi, 16 ianuarie 1945.

Semnează:

<i>Prin imputernicirea guvernului român</i>	<i>Prin imputernicirea guvernului</i>
Președintele Consiliului de Miniștri	Uniunii Republicilor Socialiste Sovietice
și ministrul afacerilor interne,	Mareșal al Uniunii Sovietice
General de corp de armată adj.	Malinovski
Nicolae Rădescu	

Ministrul afacerilor străine

Constantin Vișoianu

Ministrul economiei naționale

Aurel Leucuția

Președintele Comisiunii române

pentru aplicarea armistițiului

Savel Rădulescu

Anexa I

LIVRAREA MĂRFURILOR DE CĂTRE ROMÂNIA

în cursul celor șase ani de aplicare
a Convenției de armistițiu
cu România, din 12 septembrie 1944

(de la 12 septembrie 1944 pînă la 12 septembrie 1950)

1. PRODUSE PETROLIERE

Denumirea mărfuii	Unitate de măsură	Total pe 6 ani	Prețul per 1 tonă in dol. amer.	Repartizarea livrărilor pe ani		
				Anul I	Anul II	Pe următorii 4 ani, anual
Produsele petroliere ..	în mii dolari	150 000,0	—	21 074,6	26 082,5	25 957,5
Total	în mii tone	10 195,8	—	1 715,8	1 722,0	24 970,4
Din care:						1 703,0
Benzină de aviație oct. 73	1 000 tone	362,0	37,19	12,0	70,0	1 649,0 *
Benzină auto oct. 60— —62 greutatea specifi- că 0,735	1 000 ..	4 366,0	18,28	420,0	800,0	800,0
Petrol lampant rafinat greutate specifică 0,815	1 000 ..	1 560,0	14,26	210,0	270,0	270,0
Motorină (gaz-oil) tem- peratura de conge- lare - 5°C	1 000 ..	1 000,0	12,43	100,0	180,0	180,0
Păcură temperatură de congelare + 10°C	1 000 ..	2 342,8	6,58	418,8	400,0	381,0
Țiței brut parafinos greutate specifică 0,862	1 000 ..	550,0	10,50	550,0	—	—
Parafină temperatură de topire + 50— 52°C	1 000 ..	12,0	67,79	2,0	2,0	2,0
Cocs de petrol pe ru- electrozi ..	1 000 ..	3,0	15,60	3,0	—	—

* Cifrele arătate se referă la anul IV de livrare.

OBSERVAȚIUNI: 1. În cazul modificării condițiunilor tehnice ale produselor petroliere, arătate în anexa de față, se va face recalcularea corespunzătoare pe temeiul prețurilor de bază stabilite.

2. Dacă partea sovietică acceptă o parte oarecare de produse petroliere fără Giurgiu, calculul pentru produsele petroliere primite se va face la prețurile sus indicate, cu reducerea diferenței cheltuielilor de transport ale produselor de petrol Ploiești-Constanța și Ploiești-Giurgiu, fixate după diferența prețurilor fără Constanța și fără Giurgiu, pe baza cotațiilor publicate în 1938 în „Monitorul petrolului”.

3. Dacă, în urma cererii din partea sovietică, o oarecare cotă din țiței sau din produsele petroliere se va transporta din Ploiești cu mijloace de transport sovietice (cisterne, conductă), prețurile stabilite nu vor fi modificate.

2. CEREALE

Denumirea mărfii	Unitatea de măsură	Total pe 6 ani	Prețul unitar	Repartizarea livrărilor pe ani		
				Anul I	Anul II	Pe următorii 4 ani, anual
Cercale total	mii \$	16 002,5	—	11 087,7	4 914,8	—
Total	mii tone	682,7	—	474,3	208,4	—
Din care:						
Grâu	tone	370,0	24,75	250,0	120,0	—
Porumb	"	277,7	22,00	189,3	88,4	—
Orz	"	35,0	21,00	35,0	—	—

OBSERVATIUNI: 1. Preturile indicate mai sus sunt stabilite:

a) Franco vagon C. F. ecartament larg, stația sovietică de graniță pe frontiera sovieto-română.

b) Fob port Constanta, Galati, Brăila.

În locul predării sob port Galău sau Brăila, la cererea Direcției livrărilor din România, livrarea trebuie să se efectueze în porturile sovietice Ismail sau Reni.

Toate cheltuielile in legătură cu aducerea cerealelor in porturile Ismail sau Reni, inclusiv spezele de asigurare completă a încărcăturii (in afară de asigurarea contra riscurilor de război) le ia asupra sa guvernul român.

2. La livrarea cerealelor franco-vagon, stația sovietică de frontieră Ungheni, primirea calitativă și cantitativă are loc în prealabil la stația română de graniță Iași, avind în vedere că, o astfel de predare-primire capătă în stația Ungheni puterea unei predări-primire definitivă — după efectuarea formalităților cuvenite cu însoțire prin scrierea de trăsură C. F. căreia î se va aplica stampila stației Ungheni.

3. Dacă cerealele se predau în porturile sovietice Ismail sau Reni, la cererea Direcției livrărilor din România, în loc de fob port Galați sau Brăila, primirea cerealelor se efectuează la Galați calitativ definitiv, iar cantitativ numai provizoriu, deoarece predarea definitivă cantitativă (recintărirea) cerealelor se face la sosirea lor în porturile de destinație Ismail sau Reni la debarcarea din stăpuri.

3. VITE

Denumirea mărfurii	Unitatea de măsură	Total pe 6 ani	Prețul per tonă greutate vie in dolari americani	Repartizarea livrărilor pe an		
				Anul I	Anul II	Pe următorii 4 ani, anual
Total ...	mii dol. americani	8.971,8	—	1 279,3	1 393,1	1 603,3
Bovine	capete	200 000	—	30 000	30 000	35 000
Porci	tone greutate vie	75 520,0	83,00	11 328,0	11 328,0	13 216,0
	capete	100 000	—	15 000	15 000	17 500
Qi	tone greutate vie	12 719	138,00	1 907,5	1 907,5	2 226,0
	capete	500 000	—	40 000	100 000	105 000
	tone greutate vie	15 297	62,00	1 222,5	3 058,5	45 000 *
						3 213,0
						1 377,0

* Aceste cifre sunt valabile pentru anul al IV-lea.

OBSERVAȚIUNI: 1. Primirea calitativă și provizorie cantitativă a vitelor se efectuează în punctele de primire-predare aflate pe teritoriul României, în apropierea granitei sovietice.

Punctele de primire-predare sus arătate vor fi organizate și utilizate de către predător cu mijloacele proprii, trebuind să corespundă cerințelor veterinare și sanitare pentru întreținerea normală a vitelor cu locurile de adăpat, cintarelor de cintărit vite, locurilor adăpostite pentru păstrare și pregătirea furajului, precum și a locuințelor pentru primitorii vitelor. După predarea-primirea provizorie a vitelor, predătorul este obligat, pe contul propriu, cu mijloacele proprii și pe răspunderea sa, să întrețină vitele în punctul de primire-predare, să le îngrijească și să le aducă cu însoțirea reprezentantului primitorului pînă la punctul de predare definitivă, la granița sovieto-română.

2. Hrăirea vitelor pînă în momentul predării definitive la granița sovieto-română se efectuează de către predător: pe contul lui propriu după următoarele cantități zilnice și pe cap: bovine — cite 10 kg fin sau paie de primăvară, oi — cite 2,5 kg fin sau paie de primăvară, porci cite 3 kg porumb sau orz.

3. Furnizorul este obligat cu mijloacele proprii și pe socoteala lui să amenajeze vagoane de transportat porcii cu grătar, uluci și să le aprovizioneze cu inventar și material pentru culcăș, socotind pentru 1 vagon: uluci 4, poloboace de 20 gileți 1, găleți 1, lopeti 1, felinare 1, topoare 1, paie 300 kg.

4. CAI

Denumirea mărsuui	Unitatea de măsură	Total pe 6 ani	Preț per cap în dol. amer.	Repartizarea livrărilor pe ani		
				Anul I	Anul II	Pe următorii 4 ani, anual
Cai						
Total	mii doi. capete	10 830,0	—	1 140,0	1 710,0	1 995,0
Total		190 000	57,00	20 000	30 000	35 000

OBSERVAȚIUNI: 1. Evaluarea cailor în funcție de înălțime și calitate se efectuează conform schemei următoare (prețurile sunt calculate în dolari pentru 1 cal).

Inălțimea în cm	Cai			Ar măsari		
	Foarte buni	Buni	Satisfăcători	Foarte buni	Buni	Satisfăcători
140—144	53	48	43	—	—	—
145—148	59	54	49	—	—	—
149—152	65	60	55	125	120	115
153—156	70	65	60	135	130	125
157 și mai înalți	76	71	66	146	141	136

2. a) Primirea calitativă și provizorie cantitativă a cailor se efectuează în punctele de primire-predare, aflate pe teritoriul României, în apropierea graniței sovietice.

Punctele de primire-predare sus arătate vor fi organizate și utilizate de către predător cu mijloacele sale proprii, trebuind să corespundă cerințelor veterinare și sanitare pentru întreținerea normală a cailor cu existența locurilor de adăpat, a locurilor adăpostite cu uluci, a locurilor pentru legatul cailor și a unui local pentru păstrarea furajelor.

b) După predarea-primirea provizorie a cailor, predătorul este obligat pe cont propriu, cu mijloace proprii, și pe răspunderea sa personală, să întrețină caii în punctul de primire-predare, să-i îngrijească și să-i conduceă pe jos pînă la punctul de predare definitivă la granița sovieto-română cu însoțirea reprezentantului primitorului.

După a doua maleinizare, caii nu pot fi reținuți mai mult de două zile.

c) Predarea-primirea cantitativă definitivă a cailor se efectuează la granița sovieto-română în punctele cerute din partea sovietică.

d) Caii săsoși din locul de cumpărare în punctul de predare trebuie să aibă căpestre și traiste pentru grăunțe solide, în vederea întreținerii cailor în perioada examenului veterinar și a transportului lor viitor.

3. Pentru perioada cit va dura examenul sanită și veterinar al cailor în punctele de predare, predătorul este obligat să aibă rezerve de furaj și grăunțe pregătite pe zece zile, avind în vedere că furajul urmează să fie pregătit dinainte pe toată perioada livrării 1945, socotind 8 kg fin și 3 kg grăunțe pe 24 ore.

4. Caii după calitatea lor trebuie să aibă scheletul masiv, toracele larg și adinc, cu conformația robustă, cu greabnul și pieptul bine dezvoltate, cu crupa musculoasă și puternică, cu vedere bună, cu grumaz mare și drept, cu picioarele solide, cu copitele bune și mișcările libere. Toate colorile. Starea de întreținere bună și nu mai prejos de satisfacțoare. Armăsirii de reproducție trebuie să fie complet sănătoși, cu exteriorul deplin regulat și ireproșabil, în conformitate cu cerințele, cu caractere de rasă bine pronunțate.

Vîrstă de la 3–8 ani. Talia de la 150 cm în sus. Starea de întreținere bună.

5. În caz de aplicare a carantinei la cai în punctul de predare, din cauza bolilor infecțioase, toate cheltuielile în legătură cu ținerea în carantină a cailor, cu îngrijirea și întreținerea lor, cad în sarcina predătorului.

5. MATERIAL LEMNOS

Denumirea	Unitatea de măsură	Total pe 6 ani	Prețul pentru 1 m ³ în dol.	Repartizarea livrărilor pe ani		
				Anul I	Anul II	Anii III–VI
Total	în mii \$	18 000	—	2 000	2 550	<u>3 500</u> 2 950 *
Total	metri ³	1 967 483	—	249 735	299 735	<u>373 253,25</u> 298 253,25*
a) Cherestea răšinoase	„	975 000	11	75 000	125 000	<u>200 000</u> 175 000 *
b) Cherestea fag	„	209 983	14,15	24 735	24 735	<u>40 128,25</u>
c) Lemn rotund de răšinoase	„	782 500	5,5	150 000	150 000	<u>133 125</u> 83 125 *

* Aceste cifre sunt numai pentru anul al IV-lea.

La livrarea după comenziile emise de Direcția livrărilor din România este posibilă o deviere a specificațiilor arătate în acele comenzi astfel ca prețurile medii sus arătate să fie deviate cu maximu m 6%.

I. PREȚURI

Prețul franco stația sovietică de graniță sovieto-română sau fob Constanța, Galați și Brăila în \$ pe metru cub:

a) Cherestea (Răšinoase)

Denumirea	Lungimea în metri	Grosimea în mm	Lățimea în cm	
			18 – 16	17 și în sus
Tombant	4–6	—	13,60	16,00
Clasa a IV-a	4–6	—	11,20	14,00
Clasa a V-a	4–6	—	11,00	12,20
Morali	4–6	—	11,65	—
Tombant	3–3,5	—	11,30	14,80
Clasa IV–V	3–3,5	—	9,70	10,75
Scurtături	1,5–2,5	—	8,60	9,20
Rigle	3–6	—	11,65	—
„	1,5–2,5	—	9,00	—
Lețuți	4–6	—	11,80	—
„	3–3,5	—	9,60	—
„	1,5–2,5	—	6,75	—
„	1	—	6,10	—

a) Cherestea (Răšinoase)

Denumirea	Lungimea, in metri	Grosimea, in mm	Lățimea, în cm	
			18 - 16	17 și in sus
Timplărie (cherestea)	3 - 3,5	—	10,18	11,97
" " "	4 - 6	—	11,92	14,60
Curat și semicurat (RHR)	3 - 6	30 și in sus	21,35	21,35
" " "	3 - 6	20 și 25	15,90	20,90
" " "	3 - 6	13	20,90	20,90
" " "	1,5 - 2,5	13	10,95	10,95
" " "	1,5 - 2,5	20 și in sus	13,40	13,40
Clasa VI-a	3 - 6	—	8 - 30	10,25

Denumirea	Clasa I	Clasa a II-a	Clasa a III-a
b) CHERESTEÀ DE FAG			
Netivite	2 m și in sus	16,50	14,10
Tivite	1 - 1,90 m	14,80	11,04
"	2 m și in sus	17,17	13,62
Frizuri	—	14,90	—
Rigle	—	11,70	—
c) LEMN ROTUND RĂŠINOASE			
Grosimea de la 16 - 50 cm	1 - 24 m	—	5,50

La livrările lemnului rotund cu plute de mare, conform cererii Direcției livrărilor, prețul în dolari americană 5,5 se menține și cuprinde costul legătului și materialului necesar pentru legarea plutelor maritime.

II. LOCUL ȘI ORDINEA PREDĂRII CANTITATIVE ȘI CALITATIVE

a) Predarea se execută fob porturile Constanța, Galați și Brăila sau franco stația sovietică la granița sovieto-română de uscat conform cererii Direcției livrărilor din România;

b) Pînă la schimbarea ecartamentului larg în cel normal din România, primirea preliminară calitativă și cantitativă a materialelor lemninoase care se încarcă pentru U.R.S.S. pe linia ferată se face în punctele de încărcare a materialelor lemninoase în vagoane cu ecartamentul larg.

În aceste cazuri, recepționarea preliminară devine definitivă prin predarea vagoanelor încărcate cu lemn în stația sovietică de frontieră, la granița sovieto-română, cu formalitățile respective pe scrisoarea de trăsură pentru încărcături în trecere (prin punerea stampilei stației sovietice de frontieră pe scrisoarea de trăsură).

6. VASE MARITIME SI FLUVIALE

Denumirea	Nr. unităților	Val. in dolari americanii pe 6 ani	Inclusiv livărările pe an				
			Anul I	Anul II	Anul III	Anul IV	Anul V
I. Vase maritime, total	4	1 849 030	1 728 618	120 382	-	-	-
Din care:							
a.) Vasul de pasageri „Basarabia”	1	1 462 932	1 462 932	-	-	-	-
b.) Vasul de mărfuri și pasageri „Alba-Iulia”	1	265 716	265 716	-	-	-	-
c.) Remorcherile maritime „Tomis” și „Lt. Vătăsoș”	2	120 382	-	120 382	-	-	-
II. Vase fluviale, total după tabelul alăturat	160	5 451 805	5 451 805	-	-	-	-
III. Flota tehnică, mecanismele portuare și docurile plutitoare, total	23	512 733	403 313	109 420	-	-	-
Din care:							
a.) Pe primul an, vezi anexa II	21	403 313	403 313	-	-	-	-
b.) Macaraua, plutitoare „Demag” cu putere de încărcare 10 tone	1	64 004	-	64 004	-	-	-
c.) Macaraua, plutitoare „Doei de Piel”, cu putere de încărcare 40 tone	1	45 416	-	45 416	-	-	-
IV. Construcția vaselor noi, total	168	11 843 255	172 500	1 845 980	2 409 181	3 387 521	2 659 573
Din care:							
a.) docul maritim cu 2 secțiuni, din ofel cu putere de încărcare 6 000 tone	1	850 000	-	-	-	850 000	-
b.) remorcherile din ofel cu 2 elici cu aburi, cu putere 200 HP	14	1 137 755	-	-	406 341	406 341	325 073
c.) tancuri de ofel (șleuri), cu putere de încărcare de cîte 2 000 tone	24	3 312 000	-	828 000	828 000	690 000	966 000
d.) tancuri de ofel (șleuri), cu putere de încărcare de cîte 1 000 tone	24	1 882 320	-	470 580	627 410	784 300	-

Denumirea	Nr. unităților	Val. în dolari americană pe 6 ani	'Inclusiv lăzărilor pe anii.				
			Anul I	Anul II	Anul III	Anul IV	Anul V
e) slăpuri de ofel cu putere de încărcare de cîte 1 000 tone	82	4 488 680	—	547 400	656 880	1 368 500	1 368 500
f) terminarea shunelor de lenu velo-motoare cu putere de încărcare de 300 tone și cu putere de cîte 200 HP	23	172 500	172 500	—	—	—	—
Total		19 656 823	7 736 266	2 075 782	2 409 181	3 387 521	2 659 573

OBSERVAȚIUNI: 1. Ordinea predării primirii vaselor naționale și fluviale, a floaci tehnice, a mecanismelor portuare, a docurilor plutoare, precum și a vaselor noi, se stabilește de Direcțiunea lăzărilor din România.

2. Supravegherea construcției și primirii vaselor se va efectua de către Direcțiunea lăzărilor din România, în conformitate cu normele și condițiunile tehnice ale registrului de clasificare pentru vase fluviale.

3. Documentarea tehnică privind construcția vaselor noi se va prezenta guvernului român de către Direcțiunea lăzărilor din România în termenele următoare:

a) Pînă la 1 martie 1945, specificația materialelor necesare pentru construcția vaselor sus arătate, precum și peințul mașinile și cazanele cu aburi, necesare remorcherelor de 200 IIP.

b) Pînă la 1 iulie 1945, desenele complete ale unui tanc-șlep cu putere de încărcare de 2 000 tone.

c) Pînă la 1 iunie 1945, completul întreg de desene ale unicii mașini verticale cu aburi (dreapta și stanga) cu o putere de 100 HP, pentru remorcher.

d) Pînă la 1 septembrie 1945, desenele complete ale unui remorcher cu aburi cu 2 elice, de 200 HP.

e) Pînă la 1 august 1945, desenele complete ale unui tanc-șlep și ale unui tanc-șlep cu putere de încărcare de 1 000 tone.

4. Supravegherea construcției și primirii docului plutitor maritim, cu putere de încărcare de 6 000 tone, se va efectua de Direcțiunea lăzărilor din România în conformitate cu normele și condițiunile tehnice ale registrului de clasificare pentru vase maritime, Termenul predării docului sus arătat, este cel mai tîrziu la 1 decembrie 1947.

7. UTILAJUL INDUSTRIAL

4) UTILAJUL INDUSTRIAL DIN EXISTENT ȘI CEL NOU DIVERS

Denumirea utilajului	'Unitatea de măsură	Total pe 6 ani	Preț unitar în dol. americani	Repartizarea livrărilor pe ani		
				Anul I	Anul II	Următorii 4 ani, anual
1	2	3	4	5	6	7
Utilaj industrial	dol. am.	7 070 489,5	—	3 062 227	1 601 652,5	601 652,5
din care:						
1. Din existent (vezi anexa II)	"	3 062 227	—	3 062 227	—	—
2. Utilaj nou industrial	"	4 008 262,5	—	—	1 601 652,5	601 652,5
din care:						
1. Poduri rilante electrice capacitate de încărcare 5 tone complete cu electromotoarele și toată aparatura respectivă, cu circuit și dispozitiv pentru greifer, cu un complet de piese de schimb și desenele necesare	bucăți dolari	512 725	4 101,8	—	102 545	102 545
2. La fel ca la punctul 1, însă capacitatea de încărcare 10 tone	bucăți dolari	620 537,5	4 964,3	—	124 107,5	124 107,5
3. Aparate de sudat complete, compuse din generator, reductor și truse de traiat și sudat cu dispozitiv de tăiat pe circumferință cu 2 virfuri de schimb și 8 becuri, minice pentru becuri cu ventile de reglare și un complet de virfuri de schimb, cîte 2 bucăți la fiecare bec, în cutii, fără furton de cauciuc și manometre	bucăți dolari	15 000	125	—	3 000	3 000
4. Utilaj diferit	bucăți	1 875 000	—	—	375 000	375 000
5. Utilaj	dolari	1 000 000	—	—	1 000 000	—
6. Utilaj	bucăți	100	—	—	—	100

și anume:

- a.) Motoare cu petrol de un cilindru 25 HP, 220-250 turajii pe minut

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
b)	Pompe de transmisie cu piston a $350 \text{ m}^3/\text{oră}$ pentru păcură, presiune pînă la 10 atm. de 2 cilindri, acțiune dublă cu reductor pentru contact direct cu electromotorul	bucăți	30	—	—	—	30	—	—	—	—
c)	Electromotoare asigurate contra exploziei cu tensiunea de $380/220$ voltî cu demaror pentru pompe de $350 \text{ m}^3/\text{oră}$	"	30	—	—	—	30	—	—	—	—
d)	Pompe cu piston de aburi cu doi cilindri cu acțiune dublă, producție $350 \text{ m}^3/\text{oră}$ presiunea pînă la 10 atm. cu abur condensat la dublă expansiune. Presiunea inițială a aburului de la $6 - 10$ atmosfere. Schema dispozitunii cilindrilor de aburi, după schema „Compound”	"	20	—	—	—	20	—	—	—	—
e)	Pompe de transmisie cu piston a $150 \text{ m}^3/\text{oră}$ pentru păcură, presiune pînă la 10 atmosfere cu 2 cil., cu dublă acțiune, cu reductor pentru contact direct cu electromotorul	"	30	—	—	—	30	—	—	—	—
f)	Pompe cu aburi cu pistone, 2 cil., cu acțiune dublă, producție $150 \text{ m}^3/\text{oră}$, presiune pînă la 10 atmosfere pentru lucru cu abur condensat la dublă expansiune, presiune inițială de la $6 - 10$ atmosfere. Schema dispozitunii cilindrilor de aburi după schema „Compound”	"	20	—	—	—	20	—	—	—	—
g)	Pompe transmisie cu pistoane cu un cilindru acțiune dublă, $50 \text{ m}^3/\text{oră}$, cu presiune pînă la $7 - 10$ atmosfere, cu schimbător pentru curea de transmisie și cu completul de mișcare de legătură cu electromotorul	"	50	—	—	—	50	—	—	—	05

1	2	3	4	5	6	7
<i>h)</i> Cazane de aburi verticale, 25 mp., 12 atmosfere, cu armătură, garnitură și agregate de alimentare	hucăli	30	—	—	—	30
<i>i)</i> Cazane de aburi, presiune pînă la 10 atmosfere, producție 180 mp cu armătură, garnitură și agregate de alimentare ..	"	10	—	—	—	10
<i>j)</i> Armătură de aburi diferite dimensiuni ..	"	2 000	—	—	—	2 000
<i>k)</i> Pompe de mină „Al'yer" a 2,5"	"	1 000	—	—	—	1 000
<i>l)</i> Supape de respirație pentru rezervorare	"	500	—	—	—	500

OBSERVAȚII: 1. Prețul pe bucătă la poduri rulante electrice este indicat pentru deschiderea condiționată de 10 m.

Deschiderea și prețul pentru fiecare macara, depinzînd de deschidere și deci de greutatea fermei podului, se precizează în fiecare an.

2. Valorarea utilajului diferit enumerat în punctul 4 în sumă de un milion dolari este indicată pentru orientare, urmînd a fi precizată în cursul dîniă luni din ziua semnării Convenției.

În utilajul nou, inclusiv cel petrolier enumerat în partea B, se efectuează conform condițiunilor tehnice convenite între părți.

B) UTILAJ PETROLIER DIN PRODUCȚIE

Denumirea materialului	Unitatea de măsură	Total pe 6 ani	Preț unitar în dol. S.U.A.	Repartiția furniturilor pe ani			
				Anul I	Anul II	Anul III	Anul IV
1	2	3	4	5	6	7	8
Utilaj petrolier din care:							
1. Sape Hughes cu 3 conuri							
Total	dolari	1 115 335	—	—	286 344	286 344	286 343
Total	bucăți	9 300	—	—	2 325	2 325	2 325
din care:							
Diametru 7,1/4"	dolari	115 6,35	88,95	—	28 909	28 909	28 908
	bucăți	1 300	—	—	325	325	325
Diametru 9,3/4"	dolari	565 100	113,02	—	141 275	141 275	141 275
	bucăți	5 000	—	—	1 250	1 250	1 250
Diametru 11,3/4"	dolari	464 640	154,88	—	116 160	116 160	116 160
	bucăți	3 000	—	—	750	750	750
2. Sape coardă pește —							
Total	dolari	81 885	—	12 191	17 424	17 424	17 423
Total	bucăți	2 000	—	300	425	425	425
din care:							
Diametru 7,3/4"	dolari	8 633	34,53	1 727	1 727	1 726	1 726
	bucăți	2 250	—	.50	.50	.50	.50
Diametru 9,7/4"	dolari	39 554	37,67	8 476	8 476	8 476	8 476
	bucăți	1 050	—	150	225	225	225
Diametru 11,3/4"	dolari	33 698	45,11	4 514	7 221	7 221	7 221
	bucăți	700	—	100	150	150	150

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
3. Sape căldiere, numai capul	dolari bucati 40 814 400	—	—	—	—	10 203,5 100	10 203,5 100	10 203,5 100	10 203,5 100
din care:						4 147,5 50	4 447,5 50	4 447,5 50	4 447,5 50
Diametru 7,3/4"	dolari bucati 17 790 200	88,95	—	—	—	5 756 50	5 756 50	5 756 50	5 756 50
Diametru 9,3/4"	dolari bucati 23 024 200	115,12	—	—	—	790 196,5 245	770 624 240	770 624 240	770 624 240
4. Capete de irrigatie „National"	dolari bucati 3 225 568 1 000	—	—	103 927 30	790 196,5 245	770 624 240	770 624 240	770 624 240	770 624 240
din care:						469 740 120	469 740 120	469 740 120	469 740 120
Pentru încărcare maximă 250 tone	dolari bucati 1 918 105 490	3 914,50	—	78 290 20	469 740 120	450 167,5 115	450 167,5 115	450 167,5 115	450 167,5 115
Cu încărcare maximă pînă la 150 tone	dolari bucati 1 307 46,3 510	2 563,65,3	—	25 637 10	320 456,5 125	320 456,5 125	320 456,5 125	320 456,5 125	320 456,5 125
5. Mese „Rotary" ... Tip „National" 27,1/2"	dolari bucati 196 209 30	6 510,30	—	—	52 322,5 8	52 322,5 8	45 782 7	45 782 7	45 782 7
6. Cazane cu aburi tip locomobilă, cu armături și garnituri	dolari bucati 6 646 756 865	—	—	1 357 511 173	1 322 311,5 173	1 322 311,5 173	1 322 311,5 173	1 322 311,5 173	1 322 311,5 173
din care:						1 124 340 137	1 124 340 137	1 124 340 137	1 124 340 137
Cu suprafață de încălzire 100 m.p. și presiune 2,5 atm.	dolari bucati 5 728 388 698	8 206,86	—	1 231 029 150	1 124 340 137	1 124 340 137	1 124 340 137	1 124 340 137	1 124 340 137
Cu suprafață de încălzire 80 m. p. și presiune pînă la 15 atm.	dolari bucati 9 18 368 167	5 499,21	—	126 482 23	197 971,5 36	197 971,5 36	197 971,5 36	197 971,5 36	197 971,5 36

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
7. Pompe de extracție „Axelson”	dolari bucăți	1 853 550 11 500	—	—	—	—	463 387,5 2 875	463 387,5 2 875	463 387,5 2 875
din care:									
Diametru 2”	dolari bucăți	519 240 4 000	129,81 —	—	—	—	129 810 1 000	129 810 1 000	129 810 1 000
Diametru 2,5”	dolari bucăți	1 002 240 6 000	167,04 —	—	—	—	250 560 1 500	250 560 1 500	250 560 1 500
Diametru 3”	dolari bucăți	3 312 070 1 500	221,38 —	—	—	—	83 017,5 375	83 017,5 375	83 017,5 375
8. Tije de pompaj căpătă mufe de legături	dolari bucăți	582 900 180 000	—	—	—	87 000 26 000	123 975 38 500	123 975 38 500	123 975 38 500
din care:									
Diametru 5/8”, lungime 25”	dolari bucăți	161 400 60 000	2,69 —	—	—	16 140 6 000	36 315 13 500	36 315 13 500	36 315 13 500
Diametru 3/4”, lungime 25”	dolari bucăți	302 400 90 000	3,36 —	—	—	47 040 14 000	63 840 19 000	63 840 19 000	63 840 19 000
Diametru 7/8”, lungime 25”	dolari bucăți	119 100 30 000	3,97 —	—	—	32 820 6 000	23 820 6 000	23 820 6 000	23 820 6 000
9. Elevatoare pentru prăjini	dolari bucăți	1 557 419 6 000	—	—	—	—	389 354 1 500	389 354 1 500	389 357 1 500
din care:									
Pentru prăjini 3,5” pt. o sarcină pînă la 75 tone	dolari bucăți	193 753 1 000	193,753 —	—	—	—	48 438 250	48 438 250	48 438 250
Pentru prăjini 4,5” pt. o sarcină pînă la 95 tone	dolari bucăți	449 625 2 000	224,8125 —	—	—	—	112 406 500	112 406 500	112 406 500
Pentru prăjini 6,5/8” pt. o sarcină pînă la 175 tone	dolari bucăți	914 041 3 000	304,680,3 —	—	—	—	228 510 750	228 510 750	228 511 750

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
10. Chiolbașii	dolari	315 778	—	—	—	—	82 825,5	78 980,5	78 980	74 987
din care:	perechi	800	—	—	—	—	210	200	200	190
2 1/4" × 84" cu 0	dolari	96 137	384,55	—	—	—	26 918	23 073	23 073	23 073
sarcină maximum	perechi	250	—	—	—	—	70	60	60	60
110 tone	dolari	219 636	399,338	—	—	—	55 907,5	55 907,5	55 907	51 914
2 3/4" × 84" cu 0	perechi	550	—	—	—	—	140	140	140	130
sarcină maximum	dolari	2 019 624	—	—	—	134 500	472 505	472 505	467 609	467 609
150 tone	perechi	41 710	—	—	—	3 000	9 700	9 700	9 610	9 610
11. Muie speciale	din care:									
4 1/2" Full-hol	dolari	284 800	35,60	—	—	35 600	62 300	62 300	62 300	62 300
	perechi	8 000	—	—	—	1 000	1 750	1 750	1 750	1 750
5 9/16" Full-hol	dolari	445 000	44,50	—	—	44 500	100 125	100 125	100 125	100 125
	perechi	10 000	—	—	—	1 000	2 250	2 250	2 250	2 250
6 5/8" Regular	dolari	1 289 824	54,40	—	—	54 400	310 080	310 080	310 080	305 184
	perechi	23 710	—	—	—	1 000	5 700	5 700	5 700	5 610
12. Celeste de prăjini	dolari	1 807 375	301,2292	—	—	—	451 843,5	451 843,5	451 844	451 844
6 5/8"	bucăți	6 000	—	—	—	—	1 500	1 500	1 500	1 500
13. Prevenitoare de erup-	dolari	85 713	—	—	—	—	41 400	15 856	17 750	10 707
ție pt. o presiune de	bucăți	47	—	—	—	—	20	10	10	7
din care:										
Tip Cameron pt.	dolari	10 707	1 529,52	—	—	—	—	—	—	10 707
coloană 5 5/8"	bucăți	7	—	—	—	—	—	—	—	7
Tip Cameron pt.	dolari	17 750	1 775,02	—	—	—	—	—	—	17 750
coloană 8 5/8"	bucăți	10	—	—	—	—	—	—	—	10

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Tip Scheffer pt. coloană 9 5/8"	dolari bucatăi 15.856 10	1.585,62	—	—	—	—	15.856 10	—	—
Tip Cameron pt. coloană 11.3/4"	dolari bucatăi 41.400 20	2.070	—	—	—	—	41.400 20	—	—
14. Cârlige "Rotary" — <i>Rotary Hooks</i> din care:	dolari bucatăi 466.771 550	—	—	—	—	—	123.698 145	114.358 135	114.357 135
Cu sarcină maximă 150 tone	dolari bucatăi 420.340 450	9.34.09	—	—	—	—	102.090 120	102.750 110	102.750 110
Cu o sarcină maximă 50-70 t	dolari bucatăi 46.431 100	464,31	—	—	—	—	11.608 25	11.608 25	11.607 25
15. Prăjini grele diametru 6 5/8", lungime 30'	dolari bucatăi 503.010 600	8.38.35	—	—	—	—	117.369 140	117.369 140	108.985,5 130
16. Masini cu aburi, orizontale, cu 2 cilindri, cu acțiune dublă, 300 HP., presiunea maximă 25 atm. 14/14'	dolari bucatăi 218.659 40	5.466,48	—	—	—	—	54.665 10	43.732 8	38.265 7
17. Prăjini pătrale 6", lungime 41'	dolari bucatăi 217.003 240	904,18	—	—	—	—	54.251 60	54.251 60	54.250 60

8. UTILAJ FEROVIAR

Denumirea mărfii	Unitatea de măsură	Total pe 6 ani	Prețul unitar în dolari americanii	Repartizarea livrărilor pe ani		
				Anul I	Anul II	Următorii 4 ani, anual
Utilaj feroviar	în mii dolari	48 504,0	—	2 600,0	7 632,2	9 464,0 (anul 3) 9 460,6 (anul 4) 9 460,6 (anul 5) 9 886,6 (anul 6)
din care:						
a) din existent:						
Locomotive cu ecartament larg	bucăți	150	—	150	—	—
Locomotive cu ecartament ingust	„	40	—	20	20	—
b) utilaj nou:						
Locomotive cu ecartament larg	„	300	43 965	—	52	62
Vagoane acoperite de marfă cu 4 osii (de 50 t.)	„	6 000	3 905	—	400	1 436*
Cisterne cu 4 osii (de cîte 50 m ³)	„	1 200	4 260	—	500	150
Perechi de roți tip 3 (de vagoane)	tone	16 000	115	—	5 200	250**
Ramificații tip 1-A marca 1/11	„	16 000	103,50	—	8 200	1 500*
Materiale pentru construcția podurilor	„	6 000	97,75	—	1 200	3 100
						1 950
						1 200

* Cantitatea în numărător pentru al 3-lea an de livrare.

** Cantitatea în numitor pentru al 6-lea an de livrare.

1. CARACTERISTICA UTILAJULUI NOU FEROVIAR

A) *Locomotive*

Tipul locomotivei	0—5—0
Ecartament	1 524 mm
Greutatea aderentă a locomotivei	83,3 tone
Încărcarea osiei aderente	16,7 tone
Diametrul roților aderente	1 329 mm

Încălzirea cu cărbuni	
Motorul cu doi cilindri, expansiunea simplă	
Diametrul cilindrilor	650 mm
Cursa pistonului	700 mm
Cilindri de oțel	
Cazan cu supraîncălzitorul „Schmidt”	
Focar de oțel	
Suprafața grătarului	5,09 mp.
Timbrul căldării	14 kg/cm p.

B) *Tender*

Numărul osiilor — 4 (la două boghiuri)

Boghiu de tipul Daimond

Diametrul roților	1 050 mm
Sarcina medie pe osie	14 tone
Provizia de apă	23 tone
Provizia de cărbuni:	10 tone
Locomotiva și tenderul trebuie prevăzute cu frîne automate și cu pompe Tendem-Compound, cu cuplajul automat și luminișă electrică.	
Greutatea locomotivei și tenderului, împreună neîncărcate, circa 97,7 tone.	

C) *Vagon de marfă acoperit cu 4 osii*

Încărcătura maximă	50 tone
Suprafața podelei	36,9 mp.
Volumul util	89,8 mc.
Lungimea cadrului vagonului	13.510 mm
Lățimea interioară a vagonului	2.750 mm
Înălțimea de la capul șinei pînă la coama acoperișului	3.860 mm
Vagoanele vor fi prevăzute cu cîte o ușă glisantă și cu cîte o ferestruică în fiecare parte	
Tara vagonului	circa 22 tone.

D) *Vagon cisternă cu 4 osii*

Volumul rezervorului	50 mc.
Diametrul interior al rezervorului	2 600 mm
Lungimea cadrului cisternei	10 800 mm
Tara vagonului cisternă	circa 24 tone
Rezervorul cisternei poate să fie sudat sau nituit și cu fundurile presate.	

Cisterna trebuie să aibă cadrul cu traversa vertebrală.

Vagoanele acoperite și cisternele trebuie să aibă cîte două boghiuri cu cîte două osii, cu diametrul osiilor la circumferința rulării 950 mm, arcurile combinate, frîna automată și cuplajul automat.

Din totalul vagoanelor și cisternelor ce se vor livra, 50% trebuie prevăzute cu instalațiile de frînă de mînă.

E) *Osiile cu roți*

Formate din osiile de oțel carburat și roțile și bandaje de oțel

Diametrul la circumferința de rulaj

950 mm

F) Aparate de ace

Ecartament	1 524 mm
Tipul şinei	1-A
Marca	1/11

G) Construcții de poduri

Deschiderea	55 mm
Deschiderea	87,6 m
Deschiderea	109,2 m

2. PREȚURILE (în dolari S.U.A.)

Locomotiva seria ER tip 0—5—0 ... 450 per tonă din greutatea netă a locomotivei și a tenderului

Vagoane de marfă acoperite cu

4 osii	177,5 pentru o tonă din greutatea netă
Cisterne cu 4 osii	177,5 idem
Osiile cu roți	115 idem
Mecanismul acelor	103,5 idem
Construcții de poduri	97,75 idem

Piese de rezervă pentru locomotive se livrează în conformitate cu listele speciale alcătuite de comun acord de părțile interesate și pentru o plată separată.

Ca anexă la locomotivele, vagoanele și cisternele ce se vor livra se vor ataşa și albumele cu desene, cîte un album la fiecare zece locomotive, zecă vagoane și zecă cisterne.

Locomotivele, vagoanele, cisternele, osiile cu roți, mecanismele de acoperire și construcțiile de poduri se vor executa conform caietelor de sarcini și proiectelor U.R.S.S.

Anexa II

LIVRAREA MĂRFURILOR DE CĂTRE ROMÂNIA

în primul an de aplicare a Convenției de armistițiu
cu România din 12 septembrie 1944

(de la 12 septembrie 1944 pînă la 12 septembrie 1945)

OBSERVAȚIUNI GENERALE

1. Prețurile indicate în anexă cuprind majorările prevăzute la art. 3 al Convenției de față
2. Formalitățile și documentele de predare-primire a mărfurilor se stabilesc de Direcția livrărilor din România

1. PRODUSE PETROLIERE

Denumirea produselor	Livrarii anuale	Preț dol. per tonă	Suma în dolari	Din care se livră în tone						Septembrie
				12.IX.1944	1.I.1945	Februarie	Martie	Aprilie	Mayie	
Benzină aviație 73 octani	12 000	37,19	446 280	—	1 600	1 800	1 600	1 700	1 700	1 000
Benzină auto 60 – 62 octani, greutate spec. 0,735 ...	420 000	18,28	7 677 600	140 000	55 000	45 000	40 000	30 000	30 000	25 000
Petrol rafinat, greutate specif. 0,815 ...	210 000	14,26	2 994 600	60 000	12 000	13 000	20 000	20 000	20 000	15 000
Motorină temperatură de congelare – 5°C	100 000	12,43	1 243 000	70 000	5 000	5 000	5 000	5 000	5 000	—
Păcură, temperatură de congelare -10°C ...	418 800	6,58	2 755 704	100 000	60 000	45 000	50 000	45 000	35 000	20 000
Parafină, temperatură de congelare 50 – 52°C ...	2 000	67,79	135 580	—	—	—	—	200	400	400
Coșe de petrol pentru electrozi ...	3 000	15,60	46 800	—	—	—	—	300	400	300
Titeli brut (parafinos), greutate specif. 0,862 ...	550 000	10,50	5 775 000	5 000	30 000	30 000	50 000	75 000	75 000	70 000
Total ...	1715800	—	—	375 000	163 600	139 600	166 800	182 100	177 500	162 400
Sumă în dolari lunar ...	—	—	—	21074564 1995400	2009741740734	1999492208999220759291956691	17905861587090831298			

OBSERVATIUNI: În caz de lipsă a petroliului, părțile au convenit să se întrunească în mai – iunie 1945 pentru a discuta asupra posibilităților de a înlocui petroliul cu benzina de turism pînă la cantitatea de 20 000 t. În cazul cind în cursul primului an se va putea livră petrol rafinat, se va livra petrol distilat, reducindu-se corespunzător prețul.

2. Partea română, în cazul cind Sovietele ar dori, este de acord:

- Să livrăze în cantitatea totală de 100 000 t motorină – gazoil – numai puțin de 35 000 t, cu temperatură de congelare – 15°C.
- Să livrăze din cantitatea totală de 418 000 t păcură nu mai puțin de 150 000 t, cu temperatură de congelare – 5°C, restul cantității de păcură se livrăză cu temperatură de congelare + 10°C.
- Sovietele, eliberind ordonanțe de comandă pentru livrarea produselor petroliere cu 10 zile înaintea începerii lunii de livrare, trebuie să specifică cantitatea și sortimentul produselor petroliere în cazul sumei totale a livrărilor.

2. SPECIFICAREA CEREALELOR

1. *Grâu*, 250 000 tone mtr. la prețul de 24,75 dol. amer. tona: 6 187 500 dol.
 Grâul care se livrează fob portul Constanța trebuie să aibă:
 a) greutatea naturală nu mai mică de 760 grame la litru;
 b) amestecul de gunoaie și grăunțe, nu mai mare de 3,5%;
 c) amestecul de gunoaie nu mai mare de 1,5%;
 d) umiditatea să nu întreacă 14%.

Grâul care se livrează în alte puncte trebuie să aibă:
 a) greutatea naturală nu mai mare de 760 gr. la litru;
 b) amestecul de gunoaie și grăunțe nu mai mare de 5%;
 c) amestecul de gunoaie nu mai mare de 2%;
 d) umiditatea, nu mai mare de 14%.

Calitatea glutenului brut nu mai mică decât suficientă.

Termenele livrării pe luni

Ianuarie.....	23,0 mii tone	Aprilie.....	66,0	"	"
Februarie.....	44,0	" "	Mai	45,0	" "
Martie	63,0	" "	Iunie.....	9,0	" "

2. *Porumb*, 189 327 tone mtr. la prețul de 22,00 dol. amer. de tonă: 4 165 194 dol. 30% din porumbul livrat trebuie să aibă:

- a) umiditatea nu mai mare de 14%;
 b) amestecul gunoaielor și grăunțelor nu mai mare de 4,5% din care a gunoaielor nu mai mare de 1,5%.

Restul porumbului trebuie să aibă:

- a) umiditatea nu mai mare de 16%;
 b) amestecul gunoaielor și grăunțelor nu mai mare de 4,5%, din care a gunoaielor nu mai mare de 1,5%.

Termenul de livrare pe luni

Ianuarie	19,0 mii tone	Aprilie	57,0 mii tone		
Februarie.....	11,0	" "	Mai	51,3	" "
Martie	14,0	" "	Iunie.....	37,0	" "

3. *Orz*, 35 000 tone mtr. la prețul de 21,00 dol. amer. per tonă: 735 000 dol.

- a) greutatea naturală nu mai prejos de 600 gr în litru;
 b) corpuri străine și grăunțe străine maximum 4%, inclusiv corpuri străine maximum 2%;
 c) umiditatea maximum 14%.

Termen de livrare pe luni

Februarie.....	6,0 mii tone	Mai	11,0 mii tone		
Martie	9,0	" "	Iunie.....	4,0	" "
Aprilie	5,0	" "			

OBSERVAȚIUNI: 1. Cerealele urmează să fie predăte:

- a) fob portul Constanța, 240 000 tone

din care:	grâu	140 000	tone
	porumb	86 000	"
	orz	14 000	"

b) Fob porturi Dunăre, în urma ordinelor Direcției de livrări din România, 209 327 tone din care: griu 100 000 tone
porumb 93 327 "
orz 16 000 "

c) Franco-vagon - stația de graniță sovietică Ungheni, 25 000 tone din care: griu 10 000 tone
porumb 10 000 "
orz 5 000 "

2. Predarea fiecărei tranșe de cereale se efectuează conform condițiilor sus arătate, avind în vedere că cerealele trebuie să fie predate în loturi, cu cantitatea încărcăturii unui vas sau unui șlep, iar pentru cerealele ce se descarcă de la C.F.R., în cantitatea 80 - 100 tone.

3. VITE

Specificarea	Termene de livrare lunar	Cantitatea		Preț per tonă în dolari	Sumă în mii de dolari
		Capete	Greutatea vie tone		
<i>Vite cornute:</i>					
a) de reproducție:	Martie 1945	800	274,5	83	22,8
" "	Aprilie	1 800	617,5	83	151,2
" "	Mai	3 000	1 029,0	83	85,4
" "	Iunie	5 000	1 715,5	83	142,4
" "	Iulie	5 000	1 715,5	83	142,4
		15 600	5 352,0	83	444,2
<i>din care:</i>					
1. Tauri reproducători Simmental și de rasă elvețiană	—	200	76,0	83	6,3
2. Tauri reproducători metiși Simmental și rasă elvețiene nu mai puțin de a treia generație	—	200	76,0	83	6,3
3. Vacă Simmental și metis Simmental nu mai puțin de a doua generație	—	3 000	1 125,0	83	93,4
4. Vacă alte rase (cu excepția de munte) ameliorate prin Simmental, elvețiene și Pinzgau	—	5 700	2 137,5	83	177,4
5. Vacă de stepă sănătate bune de lapte	—	1 500	562,5	83	46,7
6. Junci Simmental și metise pînă la a doua generație	—	1 500	412,5	83	34,2
7. Junci alte rase (cu excepția de munte) ameliorate cu Simmental și elvețiene	—	3 500	962,5	83	79,9
		15 600	5 352,0	83	444,2
b) Pentru măcelărie (boi pînă la vîrstă de 10 ani)	Ianuarie 1945	8 800	3 652,0	83	303,1
	Februarie 1945	5 600	2 324,0	83	192,9
		14 400	5 976,0	83	496,0
Total vite		30 000	11 328,0	83	940,2

Specificarea	Termen de livrare lunar	Cantitatea		Preț per tonă în dolari	Suma in mii de dolari
		Capete	Greutatea vie tone		
<i>Oi:</i>					
a) Apte pentru reproducere..	Iunie 1945	10 000	311,0	62,0	19,3
Apte pentru reproducere..	Iulie 1945	10 000	311,5	62,0	19,3
		20 000	622,5	62,0	38,6
<i>din care:</i>					
1. Berbeci de reproducție rasă țigăie	—	750	33,8	62,0	2,1
2. Berbeci de reproducție rasă turcană și metisă	—	750	33,7	62,0	2,1
3. Oi de prăsilă rasă țigăie ..	—	9 250	277,5	62,0	17,2
4. Oi de prăsilă rasă turcană și metisă	—	9 250	277,5	62,0	17,2
		20 000	622,5	62,0	38,6
b) Oi bune pentru tăiere greutate medie 30 kg, greutate minimă 25 kg	Ianuarie 1945	7 000	210,0	62,0	13,0
	Mai " "	5 000	150,0	62,0	9,3
	Iunie " "	5 000	150,0	62,0	9,3
	Iulie " "	3 000	90,0	62,0	5,6
		20 000	600,0	62,0	37,2
Total oi		40 000	1 222,5	62,0	75,8
<i>Porci:</i>					
Apti pentru reproducție	Martie 1945	2 000	222,5	138,0	30,7
" " "	Aprilie 1945	3 500	390,0	138,0	53,8
		5 500	612,5	138,0	84,5
<i>din care:</i>					
1. Vieri de reproducție, rasa albă engleză Edelschwein și Yorkshire	—	350	43,8	138,0	6,0
2. Vieri de reproducție, rasa Mangaliță	—	150	18,7	138,0	2,6
3. Scroafe de prăsilă, rasa albă engleză Edelschwein și Yorkshire	—	4 000	440,0	138,0	60,7
4. Scroafe de prăsilă, rasa Mangaliță	—	1 000	110,0	138,0	15,2
		5 500	612,5	138,0	84,5
b) Porci de măcelărie	Ianuarie 1945	4 500	613,0	138,0	84,6
" " "	Februarie "	2 500	341,0	138,0	47,1
" " "	Martie "	2 500	341,0	138,0	47,1
		9 500	1 295,0	138,0	178,8
<i>din care:</i>					
1. Porci îngrășați pentru șință	—	5 000	750,0	138,0	103,5
2. Porci îngrășați pentru semi-șință	—	3 500	455,0	138,0	62,8
3. Porci îngrășați pentru șuncă	—	1 000	90,0	138,0	12,5
		9 500	1 295,0	138,0	178,8
Totalul porcilor		15 000	1 907,5	138,0	263,3
Totalul vitelor		85 000	14 458,0	—	1 279,3

OBSERVAȚIUNI: Cantitatea vitelor destinate livrării în fiecare lună — după diferite rase, sex și vîrstă — se fixează în comenzi-livrări, eliberate de către Direcția livrărilor din România.

4. CAI

I. SPECIFICAREA

Vîrstă

Sexul

De la 3 la 5 ani....	9 000 capete	Armăsari	600	capete
De la 6 la 10 ani....	11 000 capete	Cai	10 000	capete
		Iepe	9 400	capete

Calitatea

Foarte buni	6 000 capete, inclusiv 300 armăsari de reproducție
Buni	8 000 " " 300 " "
Satisfăcători.....	6 000 "

Înălțimea în cm

140—144	7 000 capete
145—148	6 000
149—152	4 000 " inclusiv 200 armăsari de reproducție
153—156	2 000 " " 200 " "
157 și mai sus.....	1 000 " " 200 " "

II. CANTITATEA ȘI TERMENUL LIVRĂRII

Termenul p.e luni	Unitatea de măsură	Cantitatea	Prețul in \$	Suma în \$
Ianuarie	capete	2 000	57	114 000
Februarie	"	5 000	57	285 000
Martie	"	6 000	57	342 000
Aprilie	"	5 000	57	285 000
Mai	"	2 000	57	114 000
Total	—	20 000	57	1 140 000

5. MATERIALE LEMNOAASE

Nr. curent	Specificareă	Termenul livrării lunare	Unitatea de măsură	Cantitatea in mii	Prețul in \$	Prețul în mii \$
1.	<i>Cherestea răspinoase:</i> a) circa 70% 4—6 m lungime: tombant, cl. IV-a, cl. V-a, cl. VI-a, morali și semimorali	Decembrie 1944	m ³	5	—	35
		Ianuarie 1945	"	10	—	110
		Februarie 1945	"	10	—	110
	b) circa 20% 3—3,5 m lungime: tombant, cl IV-a, cl. V-a și cl. a VI-a	Martie 1945	"	7	—	77
		Aprilie 1945	"	6	—	66
		Mai 1945	"	7	—	77
	c) circa 10% 1,5—2,5 m lungime	Iunie 1945	"	8	—	88
		Iulie 1945	"	8	—	88
		August 1945	"	8	—	88
		Septembrie 1945	"	6	—	66
	Total	—	—	75	11,0	825

5. MATERIALE LEMNOASE

Nr. curent	Specificarea	Termenul livrării lunar	Unitatea de măsură	Cantita- tea in mii	Prețul in \$	Prețul in mii \$
2	<i>Cherestea de jag:</i>					
	a) circa 60% tivită și netivită cl. I-a, cl. II-a și a III-a	Ianuarie 1945 Februarie 1945 Martie 1945 Aprilie 1945 Mai 1945 Iunie 1945 Iulie 1945 August 1945	m ³ " " " " " " " " " " " " " "	4,7 4 3 3 3 3 2 2	— — — — — — — —	66,8 56,6 42,5 42,5 42,5 42,5 28,3 28,3
	b) circa 40% frizuri și rigle cl. I-a					
	Total	—	—	24,7	14,15	350
3	<i>Lemn rotund rașinos:</i>					
	Diametrul in mijlocul lemnului: circa 75% 16-40 cm circa 15% 41-45 cm circa 10% 46-50 cm	Decembrie 1944 Ianuarie 1945 Februarie 1945 Martie 1945 Aprilie 1945 Mai 1945 Iunie 1945 Iulie 1945 August 1945	m ³ " " " " " " " " " " " " " " " "	14 2 3 3 15 30 35 24 24	— — — — — — — — —	77 11 16,5 16,5 82,5 165 192,5 132 132
	Lungime de la 4-16 m admisibil 5% 3-3,5 m in cazul expedierii cu plute pînă la 24 m					
	Total	—	—	150	5,5	825
	Total material lemnos	Decembrie 1944 Ianuarie 1945 Februarie 1945 Martie 1945 Aprilie 1945 Mai 1945 Iunie 1945 Iulie 1945 August 1945 Septembrie 1945	m ³ " " " " " " " " " " " " " " " " " "	19 16,7 17 13 24 40 46 34 34 6	— — — — — — — — — —	132 187,8 183,1 136 191 284,5 323 248,3 248,3 66
	Total	—	—	249,7	—	2 000

6. VASE MARITIME ȘI FLUVIALE, FLOTA TEHNICĂ, MECANISME PORTUARE ȘI DOCURILE PLUTITOARE

Nr. de ordine	Denumirea	Capacitatea în H.P. sau în tone	Suma în dolari americanii
	1 VASE MARITIME		
	Total — 2 unități		1 728 648
1	Vas de linie de pasageri „Basarabia” construit în anul 1938	14 400 H.P.	1 462 932
2	Vasul mixt pentru pasageri și mărfuri „Alba-Iulia” construit în 1922	7 930 tone	265 716
	2. VASE FLUVIALE		
	Total — 160 unități		5 451 805
	din care:		
1	De pasageri — 5 unități	2 770 H.P.	692 003
2	Remorcherie — 22 unități	10 475 H.P.	1 192 590
3	Tancuri petroliere cu propulsie proprie	638 tone	98 371
4	Şlepuri — 2 unități cu propulsie proprie	1 400 H.P. 1 762 tone	161 994
5	Tancuri petroliere — 25 unități fără propulsie proprie	2 000 H.P. 21 734 tone	601 608
6	Şlepuri — 105 unități fără propulsie proprie	105 305 tone	2 705 239
	Alăturat lista vaselor fluviale (anexa nr. 1)		
	3. FLOTA TEHNICĂ, MECANISME PORTUARE ȘI DOCURILE PLUTITOARE		
	Total — 21 unități		402 313
	din care:		
1	Remorcherie — 4 unități	910 H.P.	72 245
2	Drăgi de mare:		
	a) Draga aspiratoare „România”	—	78 444
	b) Draga cu cupe „Constanța”	—	41 400
	c) Draga cu cupe „Delta”	—	23 197
3	Salande pentru dragaj:	600 H.P.	35 604
	a) Cu propulsie proprie — 2 unități	600 H.P.	35 604
	b) Fără propulsie proprie — 4 unități	300 m ³	31 963
4	Elevatoare plutitoare — 3 unități	—	49 544
5	Deroșeuză — 1 unitate	—	24 869
6	Docuri plutitoare:		
	a) Fluvial	1 200 tone	42 049
	b) Maritim	400 tone	—
7	Bacuri — 2 unități	—	—
	4. TERMINAREA CONSTRUCȚIEI CABOTIERELOR DE LEMN, CU VASE ȘI MOTOR		
	23 unități	250 H.P. 300 tone fiecare	172 500
	Total — 206 unități		7 756 266

OBSERVAȚIUNI: 1. Dacă un vas fluvial de comerț arătat în listă va fi într-o stare tehnică nesatisfăcătoare, guvernul român se obligă a-l înlocui prin altul.
2. Suma arătată a costului pentru terminarea construcției celor 28 cabotiere de lemn cu vele și motor, și anume 172 500 dolari americanii, a fost calculată ținind seama de starea neterminată în ziua receptiei, evaluată la 65% din total.

Prețul definitiv pentru terminarea cabotierelor va fi stabilit de Direcțiunea pentru livrări din România, ținind seama de procentul efectiv al terminării.

Lista vaselor fluviale după paragraful 6 (vase maritime și fluviale) al anexei 2 la Convenția între guvernul U.R.S.S. și guvernul României, relativ la livrarea de către România a mărfurilor pentru acoperirea daunelor cauzate de România U.R.S.S. prin operațiuni militare și ocuparea teritoriului sovietic

Nr. crt.	Denumirea vaselor	Anul constr.	Capacitatea in HP sau cap. de incăr- care în tone	Prețul per HP sau al unei tone în dol. amer.	Cost. cons. in \$ amer.	Coef. de uzură	Prețul final in \$ amer.
<i>Vase de pasageri</i>							
1	„Stefan cel Mare“ (vas cu clapete) lucr. de modern. și reconstr. au fost făcute în 1938	1870	800	372,45	297 260	0,2000	59 452
2	„Principele Mircea“ (cu 2 elice)	1914	700	349,24	244 468	0,4512	110 304
3	„Vasile Lupu“ (cu 2 elice)	1900	380	367,17	139 525	0,2000	27 905
4	„Giurgiu“ (cu 1 elice) lucr. de modern. și rec.	1901	190	448,98	85 306	0,2000	17 061
5	„Principele Mihai“ (cu 2 elice) lucr. de modern. și reconstr.	1923	700	269,05	188 334	0,5822	109 648
Total 5 unități ..			HP. 2 770				601 742
<i>Remorcherie</i>							
6	„Traian“ (cu clapete)	1911	1 500	212,00	318 000	0,4030	128 154
7	„Basarab“ (cu clapete) ..	1893	650	265,20	172 380	0,2000	34 476
8	„Severin“ (cu clapete)	1892	650	265,20	172 380	0,2000	34 476
9	„Petru Rareș“	1891	650	265,20	172 380	0,2000	34 476
10	„Dragos“ (cu clapete)	1892	650	265,20	172 380	0,3000	34 476
11	„Radu Negru“ (cu clapete)	1899	380	313,81	119 248	0,2000	23 850
12	„Sarmisegetusza“ (cu clapete)	1900	700	256,70	181 090	0,2000	36 218
13	„Ialomița“ (cu elice)	1943	200	302,00	60 400	0,9751	58 896
14	„Călărași“ (cu elice)	1901	190	345,37	65 620	0,2000	13 124
15	„Aurora“ (cu 2 elice)	1909	500	250,38	137 709	0,3600	49 575
16	„Caraiman“ (cu elice)	1908	350	279,00	97 650	0,3370	32 908
17	„Ceahlău“ (cu 1 elice)	1908	350	279,00	97 650	0,3370	32 908
18	„Negoiu“ (cu 1 elice)	1910	290	300,10	87 000	0,3880	33 321
19	„N. Ștefănescu“ (cu 2 elice)	1937	1 000	185,12	185 120	0,8382	155 168
20	„Predeluș“ (cu 1 elice) ..	1903	130	391,50	50 895	0,2000	10 179
21	„Regele Ferdinand“ (cu 2 elice)	1930	1 000	185,12	185 120	0,7007	129 714
22	„Decebal“ (cu 1 elice)	1889	155	365,00	56 575	0,2000	11 315
23	„Dunărea 1“ (cu 1 elice)	1916	240	286,00	68 640	0,4786	32 851
24	„Gr. Cantacuzino“ (cu 1 elice)	1913	120	387,00	46 440	0,4378	20 331
25	„Primăvara“ (cu 1 elice) ...	1919	140	375,00	52 500	0,5214	27 374
26	„Argeșul“ (cu 1 elice)	1926	330	286,00	94 380	0,6310	59 554
27	„Motru“ (cu 1 elice)	1921	250	317,00	79 250	0,5513	43 691
Total 22 unități ..			HP 10 475				1 037 035

Nr. crt.	Denumirea vaselor	Anul constr.	Capacitatea in HP sau cap. de incăr- care in tone	Prețul per HP sau al uncii tone în dol. amer.	Const. cons. în \$ amer.	Coeff. de muzură	Prețul final în \$ amer.
28	„Slep-Tanker fără remorcă „Director Ștefănescu“ (cu 2 elice)	1938	H.P. 1 400	40,0	99 512	0,8596	85 540
	Total 1 unitate ..						85 540
	„Slepuri-Tanker cu remorcă (originale)						
29	N.F.R. Nr. 352	1897	400	68,2	27 280	0,2200	6 002
30	„ „ 356	1899	351	68,2	23 590	0,2590	6 200
31	„ „ 357	1899	348	68,2	23 734	0,2590	6 147
32	„ „ 655	1899	607	68,2	41 397	0,2590	10 722
33	„ „ 651	1897	552	68,2	37 646	0,2200	8 282
34	S.R.D. Nr. 29	1902	1 320	68,2	90 024	0,3030	27 374
35	„ „ 801	1936	800	68,2	54 560	0,8170	44 575
36	„ „ 802	1936	800	68,2	54 560	0,8170	44 575
37	„ „ 804	1936	800	68,2	54 560	0,8170	44 575
38	„ „ 8 302	1922	844	68,2	57 561	0,5666	32 614
39	„ „ 8 303	1922	844	68,2	57 561	0,5666	32 614
40	„ „ 8 306	1922	844	68,2	57 561	0,5666	32 614
	Total 12 unități ..		8 510				299 197
	„Slepuri-Tanker cu remorcă (refăcute)						
41	N.F.R. Nr. 642	1893	772	47,6	36 747	0,1600	5 512
42	„ „ 670	1916	664	47,6	31 606	0,4786	15 127
43	„ „ 8 110	1912	364	47,6	45 886	0,4247	19 488
44	„ „ 668	1915	635	47,6	31 082	0,4648	14 447
45	„ „ „ Panciu“	1907	649	47,6	30 892	0,3618	11 177
46	S.R.D. Nr. 10	1891	940	47,6	44 744	0,1500	6 712
	Jucărări de modernizare au fost executate în 1938 ..	—	—	—	2 066	0,8596	1 776
47	S.R.D. Nr. 25	1906	1 169	47,6	55 644	0,3490	19 420
48	„ „ 26	1906	1 178	47,6	56 073	0,3490	19 569
49	„ „ 27	1906	1 173	47,6	56 835	0,3490	19 486
50	„ „ 6 751	1921	751	47,6	35 748	0,5613	19 708
51	C.N.R. „ 1 460	1906	1 465	47,6	69 734	0,3490	24 337
52	„Concordia“	1909	1 630	47,6	77 588	0,3864	29 980
53	„Daniel U.“	1906	1 216	47,6	57 882	0,3490	28 201
	Total 13 unități ..		13 224				226 940
	„Slepuri fără remorcă						
54	„Bistrița“ (vas cu 2 cl. Juil)	1938	1 000 H.P. 881 t.	40 47,6	81 936	0,8596	70 432
55	(Vas cu 2 el.)	1938	1 000 H.P. 881 t.	40	81 936	0,8596	70 432
	Total 2 unități ..		2 000 H.P. 1 762 t.	—	—	—	140 864

Denumirea vaselor

Anul constr.

Capacitate
in HP sau
cap. de inc.
in tonePrețul per
HP sau al
uncii tone in
dot. amer.Cost. cons.
in \$ amer.Coef. de
uzurăPrețul final
in \$ amer.

Slepuri cu remorcă

56	N.F.R. Nr.	630	1915	670	47,6	31 892	0,4648	14 823
57	" "	663	1914	676	47,6	32 177	0,4512	14 518
58	" "	777	1905	821	47,6	39 079	0,3379	13 204
59	" "	783	1906	821	47,6	39 079	0,3490	13 638
60	" "	784	1906	821	47,6	39 079	0,3490	13 638
61	" "	786	1906	821	47,6	39 079	0,3490	13 638
62	" "	787	1906	821	47,6	39 079	0,3490	13 638
63	" "	789	1907	821	47,6	39,079	0,3618	14 138
64	" "	790	1907	821	47,6	39 079	0,3618	14 138
65	" "	791	1907	807	47,6	38 413	0,3618	13 898
66	" "	792	1907	821	47,6	39 079	0,3618	14 138
67	" "	794	1907	821	47,6	39 079	0,3618	14 138
68	" "	6 138	1913	746	47,6	35 509	0,4378	15 546
69	" "	6 141	1914	660	47,6	31 416	0,4512	14 175
70	" "	778	1905	821	47,6	39 079	0,3370	13 205
71	" "	6 143	1908	747	47,6	35 557	0,3740	13 298
72	" "	7 112	1914	821	47,6	37 079	0,4512	17 632
73	" "	7 113	1914	821	47,6	39 079	0,4512	17 632
74	" "	7 114	1914	821	47,6	39 079	0,4512	17 632
75	" "	7 115	1914	821	47,6	39 079	0,4512	17 632
76	" "	7 116	1914	821	47,6	39 079	0,4512	17 632
77	" "	7 117	1914	821	47,6	39 079	0,4512	17 632
78	" "	7 119	1914	821	47,6	39 079	0,4512	17 632
79	" "	7 120	1914	821	47,6	39 079	0,4512	17 632
80	" "	7 124	1914	696	47,6	33 129	0,4512	14 948
81	" "	7 126	1914	663	47,6	31 558	0,4512	14 239
82	" "	7 158	1910	678	47,6	32 273	0,3990	12 877
83	" "	8 106	1912	964	47,6	45 886	0,4247	19 488
84	" "	8 107	1912	964	47,6	45 886	0,4247	19 488
85	" "	8 108	1912	964	47,6	45 886	0,4247	19 488
86	" "	8 109	1912	964	47,6	45 886	0,4247	19 488
87	" "	8 161	1938	983	47,6	46 791	0,8596	40 222
88	" "	8 162	1938	982	47,6	46 743	0,8596	40 180
89	" "	8 163	1938	980	47,6	46 648	0,8596	40 099
90	" "	8 164	1938	982	47,6	46 743	0,8596	40 180
91	" "	8 165	1938	983	47,6	46 791	0,8596	40 221
92	" "	8 167	1938	982	47,6	46 743	0,8596	40 180
93	" "	8 168	1938	979	47,6	46 600	0,8596	40 057
94	" "	8 169	1938	982	47,6	46 743	0,8596	40 180
95	" "	8 170	1938	982	47,6	46 743	0,8596	40 180
96	" "	10 101	1910	1 032	47,6	49 123	0,3990	19 600
97	" "	15 131	1916	1 379	47,6	65 640	0,4786	31 415
98	" "	10 102	1910	1 032	47,6	49 123	0,3990	19 600
99	" "	10 103	1910	1 032	47,6	49 123	0,3990	19 600
100	" "	"Azuga"	1918	1 937	47,6	46 315	0,5069	23 477
101	" "	"Războieni"	1917	651	47,6	30 988	0,4926	13 265
102	" "	"Zăbrăuți"	1914	647	47,6	30 797	0,4512	13 896
103	S.R.D. Nr.	28	1907	1 313	41,6	62 499	0,3619	22 612
104	" "	40	1913	1 233	47,6	58 929	0,4378	25 799
105	" "	44	1909	1 475	47,6	70 210	0,3864	27 129
106	" "	45	1907	1 495	47,6	71 162	0,3618	25 746
107	" "	47	1907	1 486	47,6	70 734	0,3618	25 592
108	" "	48	1907	1 494	47,6	71 114	0,3618	25 660

Nr. crt.	Denumirea vaselor		Anul constr.	Capacitatea in HP sau cap. de inc. in tone	Pretul per HP sau a unei tone in dol. amer.	Cost. cons. in \$ amer.	Coef. de uzură	Pretul final in \$ amer.	
109	" "	49	1907	1 490	47,6	70 924	0,3618	25 660
110	" "	50	1908	1 489	47,6	70 876	0,3740	26 508
111	" "	51	1908	1 489	47,6	70 876	0,3740	26 508
112	" "	53	1905	1 479	47,6	70 400	0,3490	24 570
113	" "	55	1906	1 517	47,6	72 209	0,3490	25 501
114	" "	57	1907	1 481	47,6	70 496	0,3618	25 505
115	" "	58	1907	1 494	47,6	71 114	0,3618	25 729
	De reportat		—	—	—	—	—	—	
	Report								
116	S.R.D. Nr.	32	1894	1 335	47,6	63 546	0,1500	9 532
117	" "	60	1907	1 550	47,6	73 780	0,3618	26 694
118	" "	61	1907	1 743	47,6	83 205	0,3618	30 104
119	" "	67	1912	1 471	47,6	70 020	0,4247	29 737
120	" "	68	1920	650	47,6	30 940	0,5362	16 590
121	" "	69	1920	650	47,6	30 940	0,5362	16 590
122	" "	70	1920	650	47,6	30 940	0,5362	16 590
123	" "	71	1920	650	47,6	30 940	0,5362	16 590
124	" "	72	1920	650	47,6	30 940	0,5362	16 590
125	" "	74	1920	663	47,6	31 559	0,5462	16 922
126	" "	75	1920	663	47,6	31 559	0,5362	16 922
127	" "	76	1920	663	47,6	31 559	0,5362	16 922
128	" "	78	1914	978	47,6	46 553	0,4512	21 005
129	" "	80	1912	1 477	47,6	70 305	0,4247	29 859
130	" "	771	1939	805	47,6	38 318	0,8816	33 781
131	" "	772	1939	805	47,6	38 318	0,8816	33 781
132	" "	773	1939	805	47,6	38 318	0,8816	33 781
133	" "	777	1940	805	47,6	38 318	0,9192	33 781
134	"Anastasia Alex."	1939	1 100	47,6	52 360	0,8816	46 161	
135	"Andrea"	1932	454	47,6	21 610	0,7378	15 944	
136	"Apolonia Clara"	1938	1 305	47,6	62 118	0,8596	53 397	
137	"Atanasnos"	1916	1 503	47,6	71 543	0,4786	32 240	
138	"Claudia"	1909	964	47,6	45 886	0,3854	17 730	
139	"Cleria"	1909	964	47,6	45 886	0,3864	17 730	
140	"Fochion"	1932	555	47,6	26 418	0,7378	19 491	
141	Gr. Cicei 1 U	1924	624	47,6	29 702	0,5977	17 753	
142	Nr. 6	1892	274	47,6	13 042	0,1500	1 966	
143	Petris	1894	1 399	47,6	66 592	0,1500	9 989	
144	S.R.D. Nr. 15	1890	1 022	47,6	48 646	0,1500	7 297	
145	Trachi	1913	1 392	47,6	66 259	0,4378	29 008	
146	"Rodna"	1915	717	47,6	34 129	0,4648	15 863	
147	"Transilvania"	1911	1 473	47,6	70 115	0,4117	28 866	
148	C.N.R. Nr. 1 292	1912	1 270	47,6	60 452	0,4247	25 674	
149	" 1 462	1893	1 417	47,6	67 449	0,1500	10 117	
150	" 1 476	1911	1 488	47,6	70 829	0,4117	29 160	
151	" 1 473	1906	1 401	47,6	66 688	0,3490	23 274	
152	" 1 786	1912	1 748	47,6	83 205	0,4247	35 337	
153	" 1 248	1912	1 237	47,6	58 881	0,4247	25 007	
154	Dail Nr. 1	1916	2 150	47,6	102 768	0,4786	49 185	
	Total 99 unități ..			100 982				2 250 433	

Nr. crt.	Denumirea vaselor	Anul constr.	Capacitatea in HP sau cap. de inc. in tone	Prețul per HP sau al unei tone în dol. amer.	Cost. cons. in \$ amer.	Cof. de uzură	Prețul final in \$ amer.
155	<i>Slăpuri deschise cu remorcă</i>						
156	Ciment „Cantacuzino“ 1 ..	1913	708	42,84	36 331	0,4378	13 279
156	3 ..	1913	740	42,84	31 702	0,4378	13 879
157	Cială „Granit“	1934	615	42,84	26 347	0,7766	20 461
158	„Costin“	1929	570	42,84	24 419	0,6827	16 671
159	S.N.S. 195	1914	976	42,84	41 812	0,4512	18 866
160	„Topalu“	1925	714	42,84	30 588	0,6144	18 793
	Total 6 unități ..	—	4 243	—	—	—	101 949
	Totalul vaselor fluviale 160 unități	—	—	—	—	—	4 740 700
	Majorarea de 15%, conform art. 3 din Convenție	—	—	—	—	—	711 105
	Total	—	—	—	—	—	5 451 805

7. UTILAJUL INDUSTRIAL (din existent)

Denumirea utilajului	Valoarea in dol. americanani	Termenul livrării	Observații
1. Laminorul „Stiefel“ pt. laminat țevi de la 5" pînă la 14" fabricat de firma Schloemann, împreună cu tot utilajul auxiliar conf. specificațiilor arătate	2 460 000	1 martie 1945	Se exclude presa hidraulică T - 33 și cintarul T - 36 în valoare totală de cca 20 000 dolari, care trebuie făcute din nou, în schimb celor lăsate la uzină, și livrate pînă la 1.VII.1945. Valoarea utilajului indicat este inclusă în valoarea totală a laminorului de 2 460 000 dolari americanini
2. 8 329 tone tagăle cu diametrul de la 145-250 mm afectate pt. laminare pe laminorul sus arătat „Stiefel“ în prețul de 63 \$ pe tonă	524 727	1 martie 1945	In cazul intrebuințării unei părți de către uzina „Malaxa“ a unor din profiluri de tagăle cu diametrul de la 145-250 mm, aceste profile trebuie înlocuite în cadrul celor 8 329 tone profiluri de tagăle cu diametrul mai mic
3. Turbogeneratorul (nou) al firmei Brown-Boveri de 2 750 kw, presiunea aburului 24 atm., temperatură aburului 400°, curent alternativ 525 volți, împreună cu toate instalațiile auxiliare	62 500	1 aprilie 1945	Turbogeneratorul cu aburi se predă în stare de funcționare, complet, inclusiv condensatorul, pompele, tabloul de distribuție și alte instalații auxiliare, cu toate planurile de montaj și instrucțiuni

Denumirea utilajului	Valoarea în dol. americană	Termenul livrării	Observațiuni
4. Patru mașini sistem „Fourcault” fabricate de firma Tenlicer pt. fabricarea geamurilor cu grosimea de la 2-3 mm. Din care: trei mașini de la fabrica din Ploiești, din care 2 mașini au lărgimea benzii de lucru 130 cm și una de 200 cm, uzura fiecărei mașini nu trece de 15%. O mașină de la fabrica „Scăeni” cu lărgimea benzii de lucru 140 cm, uzura nedepășind 25%	15 000	1 mai 1945	Mașinile se predau în stare de lucru, complet, cu toate electromotoarele, cu platforme de lucru, împreună cu planurile montaj. În caz dacă la primire, la verificarea amănunțită, vor avea uzură mai mare decit cea stabilită, atunci ele urmează a fi reevaluate sau schimbate cu alte mașini care vor avea uzură mai mică.
Total	3 062 227		

ANEXĂ LA PUNCTUL 7 „INSTALAȚIUNI INDUSTRIALE”

1. Caracteristicile generale ale laminorului „Stiefel” pentru țevi și ale instalațiunilor anexe ajutătoare acestuia

I. Laminorul „Stiefel” pentru țevi, fabricat Schloemann pentru tras țevi de la 5 țoli la 14” se compune din:

1. 2 laminoare perforatoare cu 2 reductoare de viteză dințate principale de antrenare, care se închid pneumatic prin carcase, și cu un complex de instalații pentru schimbare de sens.

2. Tren de role între cupor și laminorul perforator nr. 2, împreună cu un grătar înclinat, o platformă de dirijare și cu instalațiunile pneumatice aferente.

3. Laminorul automat „Duo”, cu un reductor de viteză dințat principal, cu roțile de angrenare, cu cutia de viteză, și cu un tren de role, cu o instalație de oprire, cu grătarele înclinate respective, cu o platformă de dirijare și cu aparatelor de conducere.

4. 2 laminoare netezitoare cu 2 reductoare de viteză dințate, cu trenurile de role respective, platformele de dirijare și aparatelor pneumaticice.

5. Un laminor calibror cu 5 trepte, cu un reductor de viteză dințat principal, un tren de role staționar cu un tren de role echilibrat, cu grătarele respective și un complex de schimbătoare de sens.

6. Pat de răcire cu 8 șlepere și stelaje.

7. Mașină de îndreptat țevi tip „Abramson”, cu role și cu mese de trecere.

8. Prese hidraulice de centrat blocuri, conform specificației nr. 1, pozițiile 13 și 14.

9. Strung pentru valuri, strunguri și cintare pentru cintărirea fabricelor, conform specificației nr. 1, pozițiile 19, 20, 18 și 17.

10. Prese de îndreptat mașini de retezat, mașini de tăiat și ghiventat mufe, conform specificației nr. 1, pozițiile 21, 22, 25, 26, 23, 27, 34, 35 și 39.
11. Presă hidraulică de probat țevi, conform specificației nr. 1, poziția 30.
12. Cintar pentru cintărit țevi, conform specificației nr. 1, poziția 31.
13. Pompă de înaltă presiune, 115 atm., conform specificației nr. 1 poziția 36.
14. Fierăstraie pentru tăiat țevi pentru mufe, strunguri pentru filetat mufe și mașini pentru încercat eprubete, conform specificației nr. 1, pozițiile 32, 33 și 28.
15. Presă hidraulică pentru refulat țevi, conform specificației nr. 1, poziția 24.

16. Mașini electrice pentru alimentarea cu curent continuu, conform specificației nr. 1, pozițiile 37 și 38.

17. Atelier mecanic, conform specificației nr. 2.

18. Toate valțurile de lucru existente ale laminorului mare de 14" „Stiefel” pentru: laminoarele de perforat, pentru „Duo”, pentru calibror; dopuri de valțuit pentru perforator, „Duo” și netezitoare; dornstange pentru perforatoare, „Duo” și netezitoare și scule de măsurat și controlat (calibre, șabloane de ghivent, cuțite etc.), în greutate totală pînă la 900 tone.

Instalația indicată mai sus și laminoarele se predau complet în ceea ce privește partea mecanică și electrică (motoare, aparatura de comandă și de măsurat etc.), cu tot complexul de scule existente și piesele de rezervă pentru laminorul „Stiefel” de 14", de asemenei cu toate desenele existente referitoare la ele și cu desenele ce se vor ridica după natură în fabrica „Malaxa” care ar permite efectuarea lucrărilor de construcție și montaj.

Totodată se vor preda toate desenele existente pentru instalații pri-mite de la firmele furnizoare, iar pentru instalațiunile executate în uzinele proprii se va preda tot complexul de desene de execuție.

II. SPECIFICAȚIA nr. 1

Laminorul de țevi „Stiefel” pentru tras țevi de la 5" pînă la 14" cu instalațiile lui auxiliare

Nr. crt	D e n u m i r e a	Canti-tatea	Indicativ pe planul atelierului
1	Laminor perforator nr. 1 și 2 cu instalația pentru introducerea țaglelor și ghidaj de introducere, cu suporti pentru valțurile de lucru de 965 mm \varnothing , cu electromotoare de 2 450 kw acționînd prin angrenaje reductoare, cu motoarele auxiliare și toată aparatura de comandă pentru electromotoare și cilindrii pneumatici	2 com.	—
2	Tren de role pentru conducerea țaglelor de la laminorul perforator nr. 1 la laminorul perforator nr. 2, cu valțuri și roți dințate conice, cu 3 reductoare de viteză, cu grătare pentru trecerea țaglelor către laminorul perforator și laminorul „Duo” automat, complet, cu electromotoarele și aparatura de comandă	1	—

Nr crt.	D e n u m i r e a	Cantitatea	Indicativ pe planul atelierului
3	Un tren de role intermedier pentru trecerea țăglelor de la trenul de role poziția 2 la laminorul „Duo” automat, acționat prin role mișcate de electromotoare, cu aparatura de comandă ..	1	—
4	Laminor automat „Duo” cu masă mobilă de lucru și masă stabilă pentru întărirea suportului, cu valțuri de lucru de 900 mm Ø, acționate de electromotoare de 1 325 kw (prin angrenaje reductoare) complet cu electromot. auxiliare și aparatura de comandă pentru electromotoare și cilindri pneumatici	1	—
5	Laminor netezitor cu tren de role și masă de lucru pentru introducerea tuburilor, cu paliere de sprijin pentru arbore, cu valțuri de lucru de 800 mm Ø, cu electromotoare de curent continuu de 450/900 kw, acționând prin angrenajele reductoare, cu aparatura de comandă pentru electromotoare și cilindri pneumatici	2	—
6	Tren de role pentru transportul tuburilor brute de la laminorul netezitor la laminorul calibror, cu role acționate individual prin electromotoare, cu aparatura respectivă	1	—
7	Laminor calibror cu 5 trepte, cu valțuri de introducere de 450 mm. Ø, cu plan orizontal de lucru și role de 600 mm Ø, acționate de electromotoare de 300 kw prin angrenaje conice și cilindrice, cu toată aparatura	1	—
8	Tren de role pentru transportul țevilor de la laminorul calibror la masa de răcire, cu electromotoare individuale, cu toată aparatura de comandă pentru electromotoare și cilindri pneumatici	1	—
9	Masă de răcire cu șlepere pentru țevi, complete, cu dinți și masă, cu electromotoare acționând prin angrenaje reductoare	2	—
10	Tren de role pentru transportul țevilor de la laminorul de îndreptare tip „Abramson”, cu role de introducere, complet, cu electromotoare și aparatura necesară de comandă	1	—
11	Cintar combinat cu trenul de role de la poziția 10, pentru cintărirea țevilor, capacitate pînă la 2 tone	1	T. 210
12	Mașină pentru îndreptarea țevilor tip „Abramson”, fabricat Meyer, cu dispozitiv pentru introducerea și scoaterea țevilor, fabricat Malaxa, complet cu aparatura de comandă	1	T. 203

Nr. crt.	D e n u m i r e a	Cantitatea	Indicativ pe planul atelierului
13	Presă hidraulică pentru o capacitate de 500 tone, fabricație Hidraulik, pentru spart blocuri, completă, cu tren de role, ghidaj, acumulator și aparatura de comandă pentru electromotoare și cilindri hidraulici și pneumatici	1	T. 208
14	Mașină ce centrat completă cu electromotoare	2	T. 206—207
15	Role de fracțiune, reductoare complete, cu electromotoare și aparatura de pornire	1	—
16	Rastele de control cu trenul de role de aducere, după mașina de îndreptat tip „Abramson”, conform planului general al fabricii laminorului de țevi	—	—
17	Cintare pentru țaglele de țevi, pentru 20 și respectiv 10 tone	2	T. 205—209
18	Strunguri pentru cojitzare țaglele, 250 mm înălțimea chernezelor, 2 000 mm distanța între cherne	2	CMC 424—372
19	Strung pentru calibrarea valțurilor de lucru, 600 mm înălțimea chernezelor, 5 500 mm distanța între cherne, fabricat Soest	1	T. 151
20	Strung pentru calibrarea valțurilor laminorului calibror, 250 mm înălțimea chernezelor, 2 500 mm distanța între cherne	2	T. 167—111
21	Presă excentrică pentru îndreptat țevi pînă la 14" \varnothing , fabricat Malaxa	1	T. 204
22	Mașini de retezat pînă la 14", fabricat Malaxa, cu tren de role, dispozitiv de ghidaj și de alimentare	2	T. 201—202
23	Idem	2	T. 205 a. 206 a.
24	Presă hidraulică verticală pentru presarea capeteelor de țevi, capacitate 300 tone, la o presiune de 110 atm., fabricat Hidraulik, completă, cu aparatul auxiliar	1	T. 160
25	Strung automat de ghiventare pentru țevi pînă la 14" \varnothing , fabricat Froriep	2	T. 84—85
26	Strung pentru filetat țevi pînă la 14", fabricat Wirth	2	T. 57—58
27	Strung de filetat țevi pînă la 8" \varnothing , fabricat Wirth (automat)	2	T. 80—81
28	Mașină de presat capete la țevi	2	T. 41—42
29	Mașină pentru înșurubat mufele la țevi pînă la 14" \varnothing , fabricat Skulford	1	T. 40
30	Presă hidraulică pentru probat țevi cu multiplicator pentru țevi pînă la 350 mm \varnothing , cu o presiune de 120 atm., fabricație Hidraulik, cu rastele și acumulatori	—	T. 34

Nr. crt.	Denumirea	Cantitatea	Indicativ pe planul atelierului
31	Cîntar pentru țevi, capacitatea 1,6 tone	1	T. 37
32	Fierăstrău pentru tăiat țevi la mufe pînă la 35 mm Ø, fabricat Ohler	2	T. 6—79
33	Strung pentru ajustarea mufelor pentru burlane de foraj tip revolver, fabricat Böhringer	2	T. 28—29
34	Strung pentru ghiventat mufe pînă la 8", fabricat Wirth	2	T. 13—14
35	Idem pînă la 14"	2	T. 15—16
36	Pompă de înaltă presiune cu acumulator, 115 atm. 315 litri pe minut, fabricat Hidraulik	1	T. 279
37	Redresor cu mercur nr. 418 300, 780 kw, 450 volți, 1 700 A., cu toată aparatura de pornire, utilajul și conductele	1	—
38	Grup convertigor alcătuit din motor și generator: nr. 4 497 550, 380 V., 120 A., 65 kw, 970 ture pe minut; nr. 4 489 282, 230 V., 240 A. 55 kw, 970 ture pe minut; pe placă comună de bază, cu tot aparatajul de pornire, utilajul și conductele	1	—
39	Afără de acestea: Presa hidraulică cu cîntarul respectiv	1	—
	Această presă cu cîntarul ei a fost fabricată din nou de fabrica „Malaxa“ în locul presei T. 33 și al cîntarului T. 36		

III. SPECIFICAȚIA nr. 2

a mașinilor-unelte din atelierul de reparații al fabricii de laminat țevi

Nr. crt.	Cant.	Nr. de inventar	Denumirea	Caracteristici	
				Înălț. chern.	Distanța între chern.
1	1	CM. 43	Strung pentru filetat....	380	1 600
2	1	CM. 51	Strung pentru filetat....	300	2 000
3	1	CMC. 84	Strung pentru filetat....	250	1 600
4	1	CM. 153	Strung pentru filetat....	220	1 000
5	1	CM. 154	Strung pentru filetat....	200	1 600
6	1	CMC. 161	Strung pentru filetat....	350	1 700
7	1	T. 166	Strung pentru filetat ..	400	1 000
8	1	CST. 422	Strung pentru filetat....	400	10 000
9	1	CST. 426	Strung pentru filetat....	460	4 500
10	1	CST. 301	Strung pentru filetat....	420	1 500
11	1	CMC. 85	Strung pentru filetat....	250	1 500
12	1	CMC. 341	Strung pentru filetat....	220	700
13	1	CMC. 99	Strung pentru filetat ...	240	2 000
14	1	CM. 158	Strung pentru filetat....	240	1 200

Nr. crt.	Cant.	Nr. de inventar	Denumirea	Caracteristici	
				Înălț chern.	Distanța între chern.
15	1	CMC. 111	Strung pentru filetat....	350	1 500
16	1	CM. 160.....	Strung pentru filetat....	220	2 000
17	1	CMC.15	Strung pentru filetat	250	2 500
18	1	CM.212	Mașină de mortezat 370 Ø șaibă	650	
19	1	AR. 6	Mașină de mortezat 300 Ø șaibă	600	
20	1	CC. 78	Mașină de găurit radială Raboma 50 Ø gaură	—	850
21	1	CG. 81	Idem	—	1 000
22	1	CF. 548	Freză verticală 800 Ø masă	—	600
23	1	CMC. 197	Idem	—	600
24	1	CMC. 182	Mașină verticală de îndreptat batiul 1 200 × 1 200 × 800	—	—
25	1	CR. 21	Raboteză transversală cursa 530 mm	—	
26	1	T—165	Raboteză longitudinală cursa 2 000 mm, lărgimea mesei 800 mm	—	—
27	1	T—163	Strung carusel, 750 mm Ø disc	—	—
28	1		Polizor	—	—

8. LOCOMOTIVE DE ECARTAMENT LARG ȘI ÎNGUST DIN PARCUL EXISTENT ROMÂNESC

I. Cantitatea și caracteristica

Denumirea	Unitatea de măsură	Tipul și seria locomotivelor cu ecartament larg (1 524 mm)			Tipul și seria locomotivelor cu ecartament îngust (750 mm)		
		Tip. 1-5-1 seria 151 001 și mai sus	Tip. 0-5-0 seria 50 774 și mai sus	Tip. 1-4-0 seria 140 400 și mai sus	Tip. 0-4-0 seria 764 113 și mai sus	Tip 0-4-0 seria 764 001 și mai sus	
Locomotive din disponibilități: 170 bucăți, după serii	buc.	1	25	124	10	10	

A) Cantitatea

Locomotive din disponibilități: 170 bucăți, după serii	buc.	1	25	124	10	10
--	------	---	----	-----	----	----

B) Caracteristici

Locomotiva						
Diametrul cilindrilor	mm	650	630	630	320	280
Cursa pistonului	"	720	660	660	400	350

Denumirea	Unitatea de măsură	Tipul și seria locomotivelor cu ecartament larg (1 524 mm)				Tipul și seria locomotivelor cu ecartament îngust (750 mm)	
		Tip. 1-5-1 seria 151 001 și mai sus	Tip. 0-5-0 seria 50 774 și mai sus	Tip. 1-4-0 seria 140 400 și mai sus	Tip. 0-4-0 seria 764 113 și mai sus	Tip. 0-4-0 seria 764 001 și mai sus	
<i>Cu saltare</i>							
Distribuția: Presiunea aburului în cazan	kg/cm ²	15	14	12	12	12	12
Supraîncălzirea aburului	O/C	350	350	350	—	—	—
Suprafața grătarului	m ²	4,72	2,63 – 3,42	3,4	0,92	0,66	0,66
Diametrul roților aderente	mm	1 500	1 400	1 400	800	700	700
Diametrul roților alergătoare	"	1 034	—	1 000	—	—	—
Încărcarea medie a osiei aderente	tone	18	15,35	17,43	—	—	—
Idem a osiei alergătoare	"	16,5	—	12,9	—	—	—
<i>Tender</i>							
Numărul osiilor	buc.	4	3 – 4	3 – 4	Locomotiva-tender		
Diametrul roților	mm	1 000	1 040	1 040	—	—	—
Încărcarea medie a osiei	tone	17,5	16,8	17,0	—	—	—
Rezerva de apă	"	32,0	16,5	20,0	—	—	—
Rezerva de cărbuni	"	10,0	12,0	12,0	—	—	—

CARACTERISTICA GENERALĂ

Grosimea bandajelor la locomotivele cu ecartamentul larg nu trebuie să fie mai mică de 57 mm, iar la cele cu ecartamentul îngust de 47 mm.

Uzura profilului bandajului la locomotivele cu ecartamentul larg să nu fie mai mare de 3 mm, iar la cele cu ecartamentul îngust de 2,5 mm.

Nu se admite existența crăpăturilor și a altor defecte în rama și focarul cazanului, la bandaje, roți, osii, biele, tije și butoane de manivele.

Uzura fusurilor osiilor, butoanelor de manivelă, a tijelor, a pereților căldăriilor și a altor detalii importante ale locomotivei nu trebuie să fie mai mare decât jumătate din toleranța admisă pentru uzură, socotind-o dintr-o singură parte.

OBSERVAȚIUNI: În cazul existenței la unele detalii ale locomotivei a unor uzuri peste cele admise, ca excepție, cu consumămintul recepționarului, se admite primirea acestor detalii la locomotivă, cu micșorarea obligatorie de 5% pînă la 20% din costul detaliilor noi.

În focarul cazanului nu se admit mai mult decât două petice, puse din cauza uzurii sau avariei.

Locomotivele și tenderele cu ecartamentul larg trebuie să fie înzestrate cu frâne și pompe cu aer comprimat, iar cele cu ecartamentul îngust cu frâne cu abur.

II. Prețurile

Costul unei locomotive noi cu ecartamentul larg, cum și cu ecartamentul îngust se definește din costul unei tone din greutatea netă a locomotivei — 450 dolari pentru o tonă, compus din costul unei locomotive noi, de exemplu din aceeași serie conform prețurilor pieței mondiale din anul 1938, pentru o locomotivă cu ecartamentul larg — 35 000 dol. +15% de majorare a acestui preț pentru România, iar pentru o locomotivă cu ecartamentul îngust, — 6 000 dolari +15% majorarea admisă pentru România.

Definirea costului unei locomotive care urmează a fi livrată din parcul existent al României, transformată pentru a fi exploatată pe ecartamentul U.R.S.S., ținând seamă de amortizare, se face după formula:

$$P = v + \frac{N - n}{N} (p - v),$$

în care:

P — costul locomotivei, ținând seamă de amortizare

v — costul metalului din locomotivă, cînd ea este vîndută la fier vechi (23 dolari tonă)

p — prețul convențional de cumpărare a unei locomotive presupusă nouă (pornind de la costul unei tone de metal al locomotivei — de 450 dolari)

N — limita de vîrstă a locomotivei, luată drept 30 ani pentru locomotive cu ecartamentul larg, construite între anii 1920—1930, 35 ani pentru cele construite între anii 1930—1944, și 35 ani pentru locomotive cu ecartamentul îngust

n — numărul de ani de serviciu al locomotivei.

Suma de plătit pentru fiecare locomotivă se calculează după formula arătată mai sus, cu luare în considerare a greutății precise și a amortizării locomotivelor recepționate.

Greutatea precisă și gradul de uzură a locomotivelor (amortizarea) se stabilesc în actele de predare-primire.

III. Termenele de predare

Predarea tuturor locomotivelor destinate livrării se efectuează de la 1 martie 1945 și pînă la 1 septembrie 1945, lunar, în cantitățile următoare:

În martie 1945 locomotive cu ecartamentul larg 5 bucăți, îngust 0

„ aprilie	”	”	”	”	”	20	”	”	5
„ mai	”	”	”	”	”	30	”	”	5
„ iunie	”	”	”	”	”	30	”	”	5
„ iulie	”	”	”	”	”	30	”	”	5
„ august	”	”	”	”	”	35	”	”	—

OBSERVAȚIUNI: 1. Toate locomotivele înainte de livrarea lor către U.R.S.S. trebuie transformate de la ecartamentul 1 435 mm la ecart. 1 524 mm, și de la ecartamentul 760 mm la ecart. 750 mm, după normele tehnice și desenele speciale ale U.R.S.S.

2. Fiecare 10 locomotive care se vor livra simultan se asigură cu piesele de rezervă, după o listă separată.

Costul pieselor de rezervă nu se introduce în prețul locomotivei stabilit mai sus și se plătește separat.

Pentru fiecare 10 locomotive furnizate se eliberează cîte o colecție completă a desenelor de execuție.

■ Comisiunea română pentru aplicarea armistițiului, Convenție între guvernul Uniunii Republicilor Socialiste Sovietice și guvernul român, din 16 ianuarie 1945, cu privire la executarea articolului 11 din Convenția de armistițiu din 12 septembrie 1944, București, 1945, p. 1—38.

1945 ianuarie 16. **Comunicat al Comisiei române pentru aplicarea armistițiului relativ la semnarea convenției pentru livrarea mărfurilor între guvernul sovietic și cel român.**

Comisiunea română pentru aplicarea armistițiului comunică:

La 16 ianuarie 1945 s-a semnat convențiunea între guvernul Republicilor Socialiste Sovietice și guvernul român asupra livrărilor de către România a mărfurilor în compensarea daunelor cauzate de către România Uniunii Sovietice prin operațiuni militare și ocuparea teritoriului sovietic.

Din partea guvernului Republicilor Socialiste Sovietice a semnat dl mareșal Malinovski, iar din partea guvernului român președintele Consiliului de Miniștri, dl general de corp de armată adjutant N. Rădescu, ministrul afacerilor străine, dl Constantin Vișoianu, ministrul economiei naționale, dl A. Leucuția, și președintele Comisiei pentru aplicarea armistițiului, dl Savel Rădulescu.

Aceste livrări se vor face în conformitate cu art. 11 al Convenției de armistițiu între guvernele Uniunii Sovietice, Regatului Unit și Statelor Unite ale Americii, pe de o parte, și guvernul român pe de altă parte, semnat la Moscova la 12 septembrie 1944.

Guvernul român va livra Uniunii Sovietice în perioada de timp de la 12 septembrie 1944 pînă la 12 septembrie 1950 produse petroliere, cereale, animale, material lemnos, vase maritime și fluviale, diferite mașini, locomotive, vagoane, cisterne și materiale de cale ferată în valoare de 300 milioane dolari.

Livrările se vor face în părți egale în curs de șase ani, adică în valoare de cîte 50 milioane dolari anual.

■ „Timpul”, an IX, nr. 2 750 din 20 ianuarie 1945, p. 1.

1099

1945 ianuarie 16. **Raport contrainformativ al Corpului 7 armată din care rezultă starea de spirit a militarilor români în momentul în care au fost scoși de pe frontul din Budapesta.**

Hughues

Corpul 7 armată
către
Armata 1
Stat major, Secția a II-a
Raport contrainformativ

I. Starea de spirit în armată

Ofițerii, subofițerii și trupa din subordinea Corpului 7 armată, care au luptat și sîngerat alături de trupele aliate de la trecerea Tisei și pînă în mijlocul Budapestei, sunt deprimați de faptul că o dată cu iminenta cădere a Budapestei sunt trimiși în alt sector.

Ei interpretează acest fapt ca o îndepărțare nemeritată a lor de la onoarea de a lupta pînă la lichidarea completă a operațiunilor din Budapestă, considerînd că au fost utilizați de aliați numai în momentele grele ale luptei, cînd ei au dat ajutorul lor neprecupeșit marcat prin șirul de morminte ale camarazilor lor căzuți în aceste lupte și sănătatea necamaradărește atunci cînd momentul victoriei, al recompensei și al onoarei se apropie.

Comandantul Corpului 7 armată
General de corp de armată N. Șova

Şeful de stat major,
Colonel Iliescu

nr. 16 759 din 16 ianuarie 1945

Pentru conformitate,
Şeful Biroului 2 contrainformații al Armatei 1,
Căpitan Gh. St. Popescu

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 333, dosar nr. 120, f. 153.

1100

1945 ianuarie 18 (20). **Expunerea de motive și decretul-lege pentru urmărirea și pedepsirea criminalilor și profitorilor de război.**

Sire,

Urmărirea și pedepsirea criminalilor de război este astăzi la noi o nevoie de imperioasă.

Ea este necesară mai întii spre satisfacerea literei precise a Convenției de armistițiu din 12 septembrie 1944, documentul istoric fundamental al poziției actuale a României în cadrul internațional.

Ea este, de asemenea, necesară pentru respectarea principiilor dreptului internațional, chiar nescrise, de la care un stat cu pretenții de civilizație nu trebuie să se abată.

Ea este, în sfîrșit, necesară pentru ca acei dintre români care sub influența nefastă a hitlerismului și a fascismului au pătat obrazul acestei țări, au contribuit la dezastrul ei, căruia — cu atîtea pierderi — i s-a pus capăt la 23 August 1944, și au îngreunat viitorul ei prin acte de barbarie, pe care nici chiar starea de război nu le poate justifica, să-și ia pedeapsa binemeritată, spre satisfacția opiniei publice și spre a se da o pildă generațiilor viitoare că poporul acesta nu poate să ierte toate ticăloșiiile.

Spre satisfacerea acestor postulate, proiectul alăturat enumera principalele categorii de crime de război și acordă unei instanțe speciale, de compunere mixtă (magistrați de carieră și judecători aleși dintre reprezentanții cei mai autorizați ai opiniei publice, respectiv ai tuturor grupărilor politice).

sarcina judecării și condamnării, cu pedepse mergind de la pedeapsa cu moarte pînă la 5 ani închisoare corecțională, a tuturor criminalilor de război din România.

Proiectul acesta nu putea să negligeze sancționarea profitorilor de război, care au căutat și izbutit să realizeze cîștiguri ilicite în legătură cu războiul nefast purtat contra Națiunilor Unite și cu alte acte tot atît de odioase, menite a-l pregăti.

Acum proiect foamează un tot cu acela referitor la sancționarea celor vinovați de dezastrul țării, de care, de altfel, a fost despărțit după unele cereri și numai pentru unele considerații tehnice. În fond, criminalii de război și răspunzătorii politici pentru pornirea și continuarea războiului sunt deopotrivă vinovați de dezastrul țării opriți, așa de tirziu, la 23 August 1944.

Călăuzit de aceste idei și pe baza discuțiunilor avute în Consiliul de Miniștri, am alcătuit alăturatei proiect de decret-lege, pe care, autorizat fiind de Consiliul de Miniștri, cu profund respect îl supun înaltei aprobări și semnături a Maiestății voastre.

Decretul-lege, pe care îl publicăm integral, are următorul conținut:

Art. I — Sunt criminali de război cei care, în orice calitate:

a) au supus la un tratament inuman, contrariu dreptului internațional, pe prizonierii și ostații de război;

b) au ordonat sau săvîrșit acte de cruzime sau de suprimare asupra populației din teritoriile în care s-a purtat războiul;

c) au ordonat sau inițiat înființarea de ghetouri, lagăre de internare, deportări, din motive de adversitate politică sau rasială;

d) au ordonat sau executat represiuni colective sau individuale, cum și cei care au ordonat deplasări și transporturi de persoane, în scopul sădătului exterminării celor transportați, sau au ordonat sau organizat munci excesive cu scop sădăt de exterminare;

e) în calitate de comandanți, directori, supraveghetori, paznici de închisori, lagăre de prizonieri sau de internați politici, de deportați sau de deținuți politici, de lagăre sau de detașamente de muncă obligatorie, însoțitori de transporturi de deportați au supus cu cruzime sau continuu la tratamente neomenești pe cei aflați în puterea lor;

f) în calitate de ofițeri de poliție judiciară sau anchetatori cu orice titlu și în sprijinirea politicii de război au prizonit și supus la cazne unele persoane pentru faptul că aceștia erau adversari ai războiului sau ai regimului de dictatură, precum și cei care în calitate de procurori sau judecători civili sau militari prin acte săvîrșite în îndeplinirea atribuțiilor au întreținut teroarea sau violența;

g) părăsind teritoriul național, s-au pus în slujba Germaniei hitleriste și au atacat țara prin scris, prin grai sau prin orice alt mod;

h) cei care, în orice alt mod, au călcăt regulile dreptului internațional cu privire la conducerea războiului.

Profitorii de război

Art. II — Sunt profitori de război:

a) cei care în orice calitate, participind la conducerea războiului, au realizat averi ilicite;

b) cei care în orice calitate, profitind prin abuz sau prin violență de legiuirile sau măsurile de fapt cu caracter hitlerist, legionar sau rasist, au realizat averi ilicite.

Cu pedepse sînt prevăzute

Art. III — Pentru faptele prevăzute la art. I se va putea pronunța una din următoarele pedepse:

- a) pedeapsa cu moartea;
- b) muncă silnică pe viață;
- c) muncă silnică pe timp de 5—10 ani;
- d) temniță grea de la 3—15 ani;

Pentru faptele prevăzute la art. II se va pronunța una din următoarele pedepse:

- a) muncă silnică pe timp mărginit, pe timp de la 5 la 20 ani;
- b) temniță grea de la 3—10 ani;
- c) închisoare corecțională de la 5—10 ani.

Instanța de judecată va putea pronunța față de cel condamnat ca despăgubiri în favoarea statului și confiscarea totală sau parțială a averii acestuia.

Oricare din pedepsele criminale atrage după sine și degradarea civică.

Acuzatorii publici

Art. IV — Se instituie un număr de acuzatori publici, desemnați de Ministerul Justiției dintre magistrați juriști, membri ai corpului constituit sau membri ai organizațiilor profesionale. Ei vor fi numiți prin decret-regal.

Unul din acuzatorii publici, desemnat de Consiliul de Miniștri, la propunerea Ministerului de Justiție, va avea însărcinarea de șef al acuzatorilor publici.

Acuzatorii publici cercetează și instruiesc pe cei ce se încadrează în dispozițiunile art. I și II din acest decret-lege, precum și pe complicii, instigatorii, favorizatorii și tăinuitorii lor.

Ei vor putea fi ajutați și de magistrați, juriști și grefieri, precum și de specialiști în domeniul financiar, de experți și funcționari desemnați de Ministerul de Justiție.

Organele de cercetare și instrucție vor funcționa pe lîngă Ministerul de Justiție, avînd sediul la București. Ministerul de Justiție, dacă va găsi necesar, va putea institui acuzatori publici și în orașele de reședință ale Curților de Apel pentru acte de cercetare și instrucție.

Art. V — Acuzatorul public va cerceta toate cazurile deferite de Consiliul de Miniștri.

Acuzatorul public, constatînd că și alte persoane ar fi vinovate de faptele prevăzute la art. I și II, va comunica aceasta Ministerului de Justiție, care va sesiza Consiliului de Miniștri, spre a se decide dacă este sau nu cazul a se porni urmărirea în contra acestor persoane.

Acuzatorul public este obligat a lua din oficiu orice măsuri asiguratoare asupra bunurilor bănuitorului sau ale soției sau descendenților acestuia, dacă aceștia le-au dobîndit prin acte încheiate după data de 21 iunie 1941, afară de cele dobîndite prin succesiune.

Acuzatorul public va putea ridica în totul sau în parte măsurile de asigurare. Terțele persoane lezate prin aceste măsuri vor putea face contestație la tribunalul locului.

Art. VI — Acuzatorul public are dreptul de a face orice investigații și culege orice probe, uzând și de toate drepturile și puterile acordate de codul și procedura penală Ministerului Public și judecătorului de instrucție.

În privința dreptului de arestare sau eliberare se va urma potrivit prevederilor art. VII din prezentul decret-lege.

Consiliul de Miniștri emite mandate de arestare

Art. VII — Mandatul de arestare se va emite de Consiliul de Miniștri.

Arestările ordonate nu sunt supuse confirmării și nici vreunei căi de atac ordinară sau extraordinară.

Consiliul de Miniștri va putea ordona, printr-un Jurnal al Consiliului, eliberarea celor arestați.

Art. VIII — În urma cercetărilor întreprinse, acuzatorul public va întocmi actul de acuzare și va sesiza instanța de judecată cu judecarea pricinii.

Consiliul de Miniștri, la cererea Ministerului de Justiție, va fi în drept a sesiza instanța de judecată, cu judecarea pricinii în cazul cînd va fi intervenit o ordonanță de neurmărire dată de acuzatorul public. Această sesizare se va face în termen de 30 zile de la data cînd ordonanța de urmărire va fi fost comunicată Ministerului de Justiție.

Actele Consiliului de Miniștri și ale acuzatorului public sunt inatacabile.

Art. IX — Prin trimitera în judecată toate bunurile învinuitului, ale soției și descendenților acestuia și pe care aceștia le stăpînesc în condițiile art. V sunt lovite de indispensabilitate.

Moartea unei persoane care a săvîrșit faptele de la art. I și II intervenită înainte sau în timpul punerii sale sub acuzare nu împiedică luarea măsurilor prevăzute de art. V și nici judecarea în vederea confiscării averii.

Art. X — Toate autoritățile publice sunt datoare să dea concurs acuzatorului public sub sancțiunea dispozițiunilor art. 243 cod penal pentru funcționarii publici care au nesocotit această îndatorire.

Autoritățile militare sunt obligate a pune la dispoziția acuzatorului public pe militarii care fac parte din cadrele armatei.

Alcătuirea curților speciale de judecată

Art. XI — Judecarea faptelor prevăzute de lege se va face de o instanță denumită Curtea specială pentru criminalii de război.

Art. XII — Curtea specială pentru criminalii de război este compusă din:

a) judecători desemnați de Ministerul de Justiție, prin tragere la sorți dintre magistrații Curții de Apel din București;

b) judecători aleși dintre cetățenii români, majori, de ambe sexe, membri ai grupărilor politice: Partidul Național-Liberal, Partidul Național-Țărănesc, Frontul Național-Democratic.

În vederea formării fiecărui complet de judecată, Partidele Național-Liberal și Național-Țărănesc vor desemna fiecare cîte 10 membri, iar Frontul Național-Democratic va desemna cîte 20 membri, care să formeze listele judecătorilor aleși.

Dacă o grupare nu-și va desemna membrii săi, listele se vor forma numai cu persoanele indicate de celelalte grupări.

Judecătorii vor putea fi recuzați numai în cazurile prevăzute de art. 274, punctele 2 și 3, art. 275, pct. 3 și art. 276, punctele 1, 2, 3 din codul de procedură civilă.

Se pot constitui mai multe complete.

Art. XIII — Ministerul de Justiție va putea constitui mai multe complete de judecată la Curtea specială pentru criminalii de război.

Completul de judecată va fi format din 7 membri, dintre care 3 vor fi dintre judecătorii desemnați de Ministerul de Justiție și 4 vor fi dintre judecătorii desemnați de grupările politice și anume: unul din cei desemnați de Partidul Național-Liberal, unul desemnat de Partidul Național-Țărănesc și doi din cei desemnați de Frontul Național-Democratic.

Judecătorii aleși care vor compune completul de judecată vor fi trași la sorti de Ministerul de Justiție din lista de judecători a fiecărei grupări în parte, în numărul prevăzut de alineatul precedent.

Cel mai mare grad dintre judecătorii desemnați de Ministerul de Justiție va prezida completul de judecată.

În cazul cînd vreunul din judecătorii desemnați este împiedicat de a lua parte la judecată, el va fi înlocuit, prin procedura arătată mai sus, cu un altul din categoria căruia aparține judecătorul lipsă. În același mod se va proceda și în caz de împiedicare a unui judecător ales, care va fi înlocuit de altul tras la sorti din lista membrilor grupărilor din care face parte judecătorul absent.

Dacă una din grupări nu-și va desemna lista membrilor săi în termen de 15 zile de la publicarea în „Monitorul oficial” a deciziei de înființare a Curții speciale, Ministerul de Justiție va forma completul de judecată prin tragerea la sorti a judecătorilor respectivi dintr-un număr de cîte 10 persoane aparținînd celoralte două grupări rămase. Dacă două din grupări nu-și vor desemna listele membrilor lor, judecătorii vor fi trași la sorti din lista celei de a treia grupări.

Dacă nici una din cele trei grupări nu prezintă listele, atunci numărul de 7 judecători se va completa cu membri ai corpului judecătoresc, în condițiunile art. XII, punctul a.

Se consideră că o grupare n-a prezentat listele și în cazul cînd trei din membrii grupării respective ieșî și succesiv la sorti nu se prezintă la ședință.

Art. XIV — Completele de judecată vor funcționa la București.

Ministerul de Justiție va putea delega pe primul președinte al Curții de Apel din București sau pe înlocuitorul său cu tragere la sorti a judecătorilor aleși care vor intra în compunerea acestor completuri.

Tragerea la sorti se va face din listele de judecători desemnați de grupările politice conform art. XII.

Coautorii, complicii, instigatorii, favorizatorii și tăinuitorii vor fi judecați de instanța competentă a judeca pe autorul principal.

Art. XV — Președintele deschide ședința, dispune să se facă apelul părților și al martorilor, ia interogatoriul de indentitate al acuzatului și ordonă a se da citire actului de acuzare.

Apoi procedează la interogarea acuzatorului public și apărării, astfel ca apărarea să aibă cea din urmă cuvîntul.

Președintele declară dezbaterea închise, după care Curtea specială pronunță hotărîrea sa.

Hotărîrea va fi pronunțată cu majoritate de voturi. Ea va fi motivată și semnată de toți membrii completului, făcîndu-se mențiune de opinioile separate care nu se vor motiva.

Art. XVI — Dispozițiunile din codul de procedură penală cu privire la judecată și executare în materie criminală sunt aplicabile înaintea Curții speciale pentru criminalii de război ori de cîte ori nu sunt contrarii prevederilor prezentului decret-lege.

Înaintea Curții speciale pentru criminalii de război nu se va putea exercita acțiunea părților civile, aceasta putîndu-se exercita de cei interesați la instanțele ordinare.

Cînd se poate declara recurs

Art. XVII — Împotriva hotărîrii Curții speciale pentru criminalii de război se poate declara recurs la Înalta Curte de Casătie.

Recursul se va depune la instanța care a pronunțat hotărîrea, el va fi judecat de urgență și cu precădere de Înalta Curte de Casătie și Justiție, secția a II-a, în termen de maximum 30 zile de la primirea dosarului.

Casarea hotărîrii se poate face pentru următoarele motive:

a) cînd pedeapsa hotărîta de lege nu s-a aplicat la faptele constatate de instanța de judecată sau cînd s-a aplicat o pedeapsă în afară de cazurile prevăzute de lege;

b) cînd instanța a omis sau a refuzat a se pronunța, fără a motiva, asupra unui mijloc de apărare al acuzatului sau asupra unui fapt imputat acuzatului;

c) cînd instanța a fost compusă cu nerespectarea dispozițiunilor din prezența legei.

Motivele de recurs se vor depune la Înalta Curte de Casătie și Justiție cu 3 zile înaintea termenului fixat pentru judecarea recursului.

Nedepunerea motivelor în termen atrage de drept nulitatea recursului.

Nu se admite amînarea pentru lipsa de apărare.

Recursul se judecă din oficiu, chiar în lipsa recurrentului.

Recursul declarat în termen este suspensiv de executare.

Ministerul de Justiție este autorizat în virtutea prezentei legi să înființeze pe lîngă secția a II-a a Înaltei Curți de Casătie și Justiție un complet special care va putea judeca și în alte zile și ore decît cele prevăzute de legea de organizare judecătoarească.

Hotărîrile definitive se vor executa de Parchetul Tribunalului Ilfov.

Art. XVIII — Orice acte juridice, de orice natură, relative la bunurile celor condamnați pe baza prezentei legi intervenite după 23 August 1944 sunt nule de drept, iar bunurile ieșite din patrimoniul celui condamnat sunt considerate ca făcînd parte din patrimoniul acestuia și vor fi supuse sancțiونării pronunțate de instanță.

Bunurile sau drepturile aparținind soției și descendenților condamnatului, dacă aceștia le stăpînesc, în condițiunile art. V, sănătatea aceleiași dispozițiuni.

Art. XIX — Cei ce vor ascunde sau vor da ajutor să fugă celor prevăzuți în prezența lege vor fi pedepsiți de aceeași instanță cu închisoare corecțională de la 3—5 ani.

Art. XX — Urmărirea în baza acestei legi va trebui să se producă într-un termen de cel mult 6 luni de la publicarea legii.

De asemenea dl ministrul Lucrețiu Pătrășcanu a însoțit textul decretului-lege asupra sancționării vinovaților de dezastrul țării cu următoarea expunere de motive:

Sire,

Problema sancționării celor vinovați de dezastrul țării, provocat de acei care într-o formă sau alta au contribuit la trecerea României în tabăra Germaniei hitleriste, s-a pus imediat după 23 August 1944, cind poporul român a reușit să șupă lanțurile unei alianțe nefaste și să treacă, chiar dacă tîrziu, în tabăra Națiunilor Unite.

Prin dispozițiile prezentei legi se prevăd cazurile precise de răspundere penală pentru vinovații principali de stările create în România, ca urmare a unei activități politice duse împotriva intereselor țării și ale poporului român. Ca și în cazul criminalilor de război, se prevăd și pentru vinovații de dezastrul țării instanțe de judecată mixte, în care însă elementul politic este în masivă majoritate.

La baza legii de față stau aceleasi idei călăuzitoare — atât în ce privește fondul cît și procedura — care se află și la baza proiectului de lege pentru sancționarea criminalilor de război.

După discuțiile ce au avut loc în Consiliul de Miniștri, s-au stabilit dispozițiunile ce trebuie înscrise în legea pentru sancționarea celor vinovați de dezastrul țării.

Urmare a celor stabilite, am alcătuit alăturatul proiect de decret-lege, pe care, autorizat fiind Consiliul de Miniștri, cu profund respect îl supun înaltei aprobări și semnaturi a Maiestății voastre.

Textul decretului-lege este următorul:

Cine sănătatea celor vinovați de dezastrul țării

Art. 1 — Sunt vinovați de dezastrul țării:

a) acei care au instaurat regimul de dictatură și, având răspunderea politică efectivă, au pus în primejdie securitatea statului prin încheierea de tratate de alianță politică cu Germania hitleristă, prin permiterea intrării armelor operative germane pe teritoriul țării sau prin pornirea războiului împotriva U.R.S.S. și a Națiunilor Unite;

b) acei care militând printr-o activitate susținută pentru o politică externă alături de Germania hitleristă au consimțit la cedarea Transilvaniei de nord;

c) acei care prin amenințări, prin acte de teroare sau orice acțiune ilegală au urmărit să impună României o orientare politică alături de Germania hitleristă;

d) acei care interesat s-au pus în slujba organelor de propagandă germană, activând în scopul de a alătura și a aservi România Germaniei hitleriste.

Pedepele

Art. 2 — Pentru faptele prevăzute la art. 1 se va pronunța una din următoarele pedepse:

- a) Munca silnică pe viață;
- b) Munca silnică pe timp de la 5—20 ani;
- c) Temniță grea de la 3—20 ani;
- d) Închisoare corecțională de la 5—10 ani.

O dată cu pedeapsa pronunțată instanța va putea pronunța față de cel condamnat ca despăgubiri în favoarea statului și confiscarea totală sau parțială a averii acestuia, cum și degradațiunea civică sau pierderea drepturilor politice de la 2 ani la 10 ani.

Cercetarea, instruirea și judecarea vinovaților de dezastrul țării

Art. 3 — Cercetarea și instruirea vinovaților prevăzuți de prezenta lege se vor face de acuzatori publici instituți conform legii pentru urmărirea și sancționarea criminalilor de război, fiind aplicabile toate dispozițiunile articolelor 4, 5, 6, 7, 8, 9 și 10 din acea lege.

Art. 4 — Judecarea faptele prevăzute de prezenta lege se va face de o instanță denumită Tribunalul special pentru cei vinovați de dezastrul țării.

Art. 5 — Tribunalul special pentru cei vinovați de dezastrul țării este compus din:

a) judecători trași la sorti de Ministerul de Justiție dintre membrii Curții de Casatăie.

b) judecătorii aleși dintre cetățenii români majori de ambe sexe, membri ai grupărilor politice Partidul Liberal, Partidul Național-Țărănesc, Frontul Național-Democratic.

În vederea formării completului de judecată Partidele Liberal și Național-Țărănesc vor desemna cîte 10 membri, iar Frontul Național-Democratic va desemna 20 membri, care să formeze liste judecătorilor aleși. Dacă o grupare nu-și va desemna membrii săi, listele se vor forma numai cu persoanele indicate de celelalte grupări.

Art. 6 — Ministerul de Justiție va putea alcătui unul sau mai multe completuri speciale pentru cei vinovați de dezastrul țării, după necesitate.

Completul de judecată va fi format din 11 membri, dintre care trei vor fi dintre judecătorii numiți și opt vor fi dintre judecătorii desemnați de grupările politice și anume: doi din cei desemnați de Partidul Național-Liberal, doi din cei desemnați de Partidul Național-Țărănesc și 4 din cei desemnați de Frontul Național-Democratic.

Judecătorii aleși care vor compune completul de judecată vor fi trași la sorti de Ministerul de Justiție din lista de judecători ai fiecărei grupări în parte, în numărul prevăzut de alineatul precedent. Cel mai mare în grad din judecătorii numiți de Ministerul de Justiție va prezida completul de judecată.

În cazul cînd vreunul din judecătorii numiți este împiedicat de a lua parte la judecată, el va fi înlocuit, prin procedura arătată mai sus, cu un altul din categoria căruia aparține judecătorul lipsă. În același mod se va

procedă și în caz de împiedicare a unui judecător ales, care va fi înlocuit prin altul tras la sorți din lista membrilor grupării din care face parte judecătorul absent.

Dacă una din grupări nu-și va desemna lista membrilor săi, în termen de 15 zile de la publicarea legii de față, Ministerul de Justiție va forma completul de judecată prin tragerea la sorți a judecătorului respectiv, dintr-un număr de cîte 10 persoane aparținînd celorlalte două grupări rămase. Dacă două din grupări nu-și vor desemna listele membrilor lor, judecătorii aleși vor fi trași la sorți din lista celei de a treia grupări.

Dacă nici una din cele trei grupări nu prezintă liste, atunci numărul de 10 judecători se va completa cu membri ai Corpului judecătoresc, în condițiile art. 5, pct. a.

Se consideră că o grupare nu a prezentat liste și în cazul cînd trei din membrii grupării respective ieșî și succesiv la sorți nu se prezintă la ședință

Procedura

Art. 7 — Completul sau completurile de judecată vor funcționa în București.

Judecătorii vor putea fi recuzați numai în cazurile prevăzute de art. 12, alin. final din legea pentru urmărirea și pedepsirea criminalilor și profitorilor de război.

Art. 8 — Președintele deschide ședința, dispune să se facă apelul părților și al martorilor, ia interogatoriul de identitate al acuzatului și ordonă a se da citire actului de acuzare. Apoi procedează la interogarea acuzatului, audierea martorilor, după care dă cuvîntul acuzatorului public și apărării, astfel ca apărarea să aibă cea din urmă cuvîntul. Președintele declară dezbatările închise, după care tribunalul pronunță hotărîrea sa.

Hotărîrea va fi pronunțată cu majoritate de voturi și semnată de toți membrii completului fără a se face mențiune de opiniile separate.

Unde vor fi adresate recursurile

Hotărîrea este susceptibilă de recurs la Înalta Curte de Casație și Justiție, secția a II-a, în cazurile și cu procedura din art. 1 al legii pentru urmărirea și pedepsirea criminalilor de război.

Hotărîrea definitivă va fi executată de Parchetul Tribunalului Ilfov.

Art. 9 — Dispozițiile din Codul de procedură penală cu privire la judecată și executare în materie criminală sunt aplicabile înaintea Tribunalului special pentru cei vinovați de dezastrul țării ori de cîte ori nu sunt contrarii prevederilor prezentului decret-lege.

Înaintea Tribunalului special pentru cei vinovați de dezastrul țării nu se va putea executa acțiunea părții civile, aceasta putîndu-se exercita de cei interesați la instanțele ordinare.

Art. 10 — Orice acte juridice, de orice natură, relativ la bunurile celor condamnați pe baza prezentei legi, intervenite după 23 August 1944 sunt nule de drept, iar bunurile ieșite din patrimoniul celui condamnat sunt considerate ca făcînd parte din patrimoniul acestuia și vor fi supuse confiscației pronun-

țate de instanță. Bunurile sau drepturile aparținind soției și descendenților condamnatului, dobândite după 1 ianuarie 1938, săn supuse aceleiași dispozițiuni, afară de bunurile dobândite de aceștia prin succesiune.

Art. 11 — Acei ce vor ascunde sau vor da ajutor să fugă celor prevăzuți în prezența lege vor fi pedepsiți de aceeași instanță cu închisoare corecțională de la 3—5 ani.

Art. 12 — Urmărirea în baza acestei legi va trebui să se producă într-un termen de cel mult 6 luni de la publicarea legii.

■ „România liberă”, an III, nr. 147 din 22 ianuarie 1945, p. 5; „Monitorul oficial”, an CXIII, nr. 17 din 21 ianuarie 1945, p. 415—418.

1101

1945 ianuarie 18. **Comunicat transmis de Agenția Reuter din Londra cu privire la discursul ținut de premierul W. Churchill în Camera Comunelor referitor la poziția Aliaților față de România.**

Agenția Reuter

Din Londra, ora 15,45

În cursul dezbatelor din Camera Comunelor asupra situației din Grecia și asupra situației generale, dl Churchill a declarat printre altele:

„Soarta a decis ca Anglia să ia parte și să decidă în chestiunile din Mării Negre și din Orientul Apropiat”.

După un expozeu asupra situației politice din Italia, Iugoslavia și Grecia, referindu-se la Bulgaria și România, D-za a declarat:

„Recent, Bulgaria și România au trecut sub controlul autorităților militare sovietice. Secretarul de stat al afacerilor străine, atunci cînd a fost la Moscova, a ajuns la o înțelegere cu mareșalul Stalin, potrivit căreia Marea Britanie și Uniunea Sovietică vor urmări o politică comună în aceste două țări. Această înțelegere nu ridică nici o chestiune a împărțirii teritoriilor sau a stabilitării unor sfere de influență după război. Scopul este de a se evita în cursul acestor zile critice orice fricțiune între marii aliați. Eu am schimbat, personal, în numele guvernului britanic, telegrame cu mareșalul Stalin asupra dificultăților care se ridică și asupra a ceea ce trebuie făcut pentru evitarea lor. Permanent, președintele Roosevelt a fost informat”.

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Buletine, dosar nr. 14/1945, f. 51.

1945 ianuarie 18. Sinteză informativă a Diviziei 2 infanterie asupra situației populației civile și a forțelor germano-ungare din Budapesta.

Divizia 2 infanterie

Post de comandă: Saschalom

Stat major

18 ianuarie 1945

Biroul 2

Nr. 11 178

Sinteză informativă

Din declarațiile prizonierilor capturați în ziua de 12 ianuarie 1945 rezultă:

Informațiuni de ordin general

Se verifică informațiunea că toți bărbații între 16 și 50 de ani sunt strinși și după o instrucție sumară sunt băgați în linia de luptă. Cei ce se opun sunt împușcați.

Populația civilă a orașului cere de mîncare soldașilor.

Tancurile germane care patrulau în Budapesta și-au încetat activitatea din lipsă de carburanți.

Informațiuni de ordin special

Regimentele 6 și 8 infanterie maghiare nu mai au decit 70—80 de luptători. Soldații maghiari sunt aduși pe linia frontului cu tancuri.

Răiile de alimente se reduc zilnic. Mereu se spune luptătorilor că în 2—3 zile vor fi scoși din încercuire de către unitățile blindate germane ce vin dinspre vest.

Concluziuni

Starea fizică și morală a luptătorilor maghiari este în continuă scădere. Germanii persistă în a apăra cu dîrzenie orașul.

Nu s-au identificat unități noi.

Şeful Biroului 2,

Maior N. Teodorescu

Comunicat:

Corpul 7 armată

Regimentul infanterie și artillerie

Eșalonul 2

Biroul 3

1945 ianuarie 19. **Articol de fond din ziarul „România liberă“ intitulat Legiferarea comitetelor cetățenești.**

În timp ce se duc discuții pro și contra în jurul comitetelor cetățenești, în timp ce anume șefi „democrați” ordonă simpatizanților lor să nu cumva să intre în asemenea „blestemății”, în timp ce autoritățile derutate nu știu care să le fie atitudinea „oficială” — comitetele cetățenești, emanația maselor largi jupuite de sabotori și speculanți, s-au încetășenit în realitățile noastre zilnice, ba au și prins rădăcini adinici.

Era și firesc. Prea devenise de nesuportat cursa prețurilor. Prea de tot era jefuit sărmanul consumator. Prea fără rușine se făcea speculă, se vindea pâinea, zahărul, talpa, hainele la bursa neagră, declarându-se cu nerușinare că lipsesc de pe piață. Și toate acestea în văzul și cu bunaștiință a Comisariatului prețurilor, a Ministerului Economiei Naționale, a diferitelor „oficii”, chipurile ale statului. Ciștiga din toate U.G.I.R.-ul — marii industriași monopolisti, angrosiștii și speculanții nelipsiți.

În lupta lor pentru viață, consumatorii cei mulți și jefuiți ca în codru au creat comitetele cetățenești. Fără a-și preciza la început un plan mai vast de acțiune, aceste comitete și-au pus sarcini concrete: a prinde pe speculanții din cartier, a constata dosirea mărfurilor, a cere, impune și asigura aprovizionarea locuitorilor cu pâine, gaz și zahăr.

Și rezultatele au fost surprinzător de bune. Nu că specula a încetat, nu că scumpetea s-ar fi micșorat. Dar primul efect salutar a fost trezirea conștiinței zecilor de mii de consumatori, convingerea că specula nu este rezultatul unei forțe supranaturale, că acțiunea fermă a cetățenilor poate înfrîna poftele speculantului. Din cartier însă comitetele au ajuns în sector, din sector în centru. Și treptat cetățeanul a constatat că nu micul detailist poartă vina întreagă a scumpetei. Au văzut angrosiștii, au văzut și fabricanții. Au aflat povestea supraprețurilor, a livrărilor de stocuri masive la „negru” etc. Și-au dat oamenii seama că trebuie controlată nu numai desfăcerea dar și producția mărfurilor, și pe această cale s-au întîlnit cu un frate bun: comitetele de fabrică.

Dar acțiunea comitetelor cetățenești s-a ciocnit din capul locului nu numai de ura și înciudarea speculanților. S-a ridicat urlind întregul aparat de „controlori”, șperțuii de totdeauna, profesioniștii mitei. S-a ridicat Comisariatul prețurilor, au tipat marii comercianți, pentru ca, în fine, industriași să opună un „veto” răsunător.

Era și firesc. Numai că comitetele cetățenești nu s-au speriat. Activitatea a continuat. Și s-au descoperit alături de specula deșănată și fraude. Lipsite însă de prerogative legale, comitetele nu-și pot desfășura în plin activitatea. Mai ales în locurile unde e greu de pătruns, adică la întreprinderi industriale, adesea păzite cu armele.

De aceea socotim că legiferarea comitetelor cetățenești, propusă de noi de multă vreme, se impune.

Comitetele cetățenești trebuie să devină organisme în seama căror să cădă descoperirea mărfurilor dosite, constatarea sabotajului în întreprinderi

(împreună cu comitetele de fabrică) și, dresind cuvenitele procese-verbale, sesizarea autorităților pe de o parte și punerea în vînzare la preț maximal a mărfurii pe care au dreptul să o confiște; comitetele cetățenești trebuie să prezinte în aceeași vreme doleanțele cetățenilor autorităților de resort, trebuie să caute mijloacele pentru a găsi căile de a transporta mărfurile necesare, trebuind să se intereseze și de cantitățile fabricate pentru a vedea în ce măsură și cum ar putea aproviziona populația. Este clar că autoritățile de resort trebuie să fie obligate să fie obligate să intre în concurs comitetelor cetățenești.

Emanăție a acțiunii maselor, comitetele cetățenești legiferate trebuie să fie alese în adunările generale ale locuitorilor din cartier. Cunoscuți de cetățeni, aleșii pot fi revocați de alegători sau de minister în cazul cînd în seama vreunui să ar constata o neregulă.

Învestite cu prerogative legalizate, controlate de alegători, destul de largi pentru a asigura o rețea largă cuprinsind Capitala întreagă, orașele și satele din țară, formate din cetățeni harnici și cinstiți, comitetele cetățenești vor deveni adevărate și eficace instrumente în lupta împotriva sabatorilor, speculanților și a tuturor acelora care jefuiesc masele consumatoare.

Legiferarea comitetelor cetățenești o dată cu a comitetelor de fabrică le va transforma în piese importante ale noilor arme democratice pentru statornicirea ordinii în economia țării noastre.

■ „România liberă”, an III, nr. 141 din 15 ianuarie 1945, p. 1.

1104

1945 ianuarie 19. Raport al reprezentantului militar al S.U.A. în Comisia Aliată de Control, C. V. R. Schuyler, asupra unei reuniuni în cadrul căreia generalul V. P. Vinogradov, vicepreședintele Comisiei, a prezentat condițiile de livrare a produselor și materialelor pe care România urma să le plătească drept despăgubiri de război.

Headquarters
United States Military Representation
Allied Control Commission for Rumania

Report of Meeting of Chief Representatives of Allied Control Commission for Rumania, 19 January 1945

1. The Deputy President of the Allied Control Commission for Rumania, Lt. General Vinogradov, called a meeting of the Chief Representatives of the three Allied Nations at 20:00 hrs, 19 January, 1945, for the purpose of outlining to the British and American Representatives the particulars of the agreement signed on 16 January between the Soviet Union and the Rumanian

Government with reference to quantities, delivery dates, and prices of materials, etc., comprising reparations payments under Article XI of the Armistice. Present at the meeting were the following:

Lt. General Vinogradov, Deputy President
Rear Admiral Bogdenko, Chief Naval Representative
Air Vice Marshal Stevenson, Chief British Representative
Brig. General Schuyler, Chief U.S. Representative
Mr. Grienko, Asst. Head of Reparations Section, ACC
Colonel G.L.B. Moss, Secretary, British Delegation
Lt. Colonel Farnworth, Secretary, U.S. Delegation
Lt. Colonel H.G.W. Godfrey, British Interpreter
Lt. Belic, U.S. Navy, U.S. Interpreter.

2. Particulars of the agreement as outlined by General Vinogradov were as follows:

a. Beginning 12 September 1944 and continuing to 12 September 1950, Rumania will pay to Soviet Union \$ 300,000,000.00 in commodities, materials, etc., at the rate of \$ 50,000,000.00 worth per year.

b. Price standards to be used in determining values of commodities furnished will be based on world prices in 1938, with an increase of 15% in the case of vessels, railway material and industrial supplies (machine tools, machinery, etc.); in the case of other foods, 10% to be added to 1938 world prices.

c. A penalty of 5% per month on all goods not supplied will be imposed. Items must be supplied at the times specified either F.O.B. Rumanian ports or at designated frontier points, date of delivery being considered actual date at which items arrive at these points.

d. A special commission will be established by the Soviet Union to pass on deliveries of goods. Representatives of this commission will inspect factories to insure proper quality, and will be present to receive goods at delivery points. Initially this commission will operate under the general control of the Armistice Commission.

At a later date it will probably pass to the administrative control of the Soviet Embassy when established.

e. *Classes of Commodities to be Furnished*

Commodities	Total Values in Dollars (Approx.)
Oil Products	150,000,000
Grain	16,000,000
Lumber	18,000,000
Horses	10,800,000
Cattle	8,970,000
Railway Supplies	48,000,000
Ocean and Naval Vessels and Technical Fleet	19,600,000
Industrial Plants **	28,000,000

* Railway supplies include \$ 2,690,000 from present stocks (\$ 45,800,000 new orders.)

** From present stocks \$ 3,000,000; new orders, \$ 25,000,000.

f. Breakdown by Delivery Years.

(1) Petroleum products

<i>Year</i>	<i>Total Values in Dollars</i>
1st	21,000,000
2nd	26,000,000
3rd	26,000,000
4th	25,000,000
5th	26,000,000
6th	26,000,000

(2) Grain. Deliveries of grain will take place only during the first two years.

<i>Year</i>	<i>Total Values in Dollars</i>
1st	11,000,000
2nd	5,000,000

(3) Lumber

<i>Year</i>	<i>Total Values in Dollars</i>
1st	2,000,000
2nd	2,550,000
3rd	3,500,000
4th	3,000,000
5th	3,500,000
6th	3,500,000

(4) Horses (up to 12 years old).

<i>Years</i>	<i>Total Values in Dollars</i>
1st (20,000 horses)	1,140,000
2nd (30,000 horses)	1,700,000
3rd (35,000 horses)	2,000,000
4th "	"
5th "	"
6th "	"

(5) Cattle (Pigs, sheep, etc.).

<i>Year</i>	<i>Total Values in Dollars</i>
1st	1,270,000
2nd	1,400,000
3rd	1,600,000
4th	1,500,000
5th	1,600,000
6th	1,600,000

(6) Railway Equipment.

<i>Year</i>	<i>Total Values in Dollars</i>
1st	2,600,000 *
2nd	7,600,000 **
3rd	9,400,00 **
4th	9,400,00 **
5th	9,400,00 **
6th	9,900,00 **

* (From present stocks, including 150 locomotives, broad gauge, and 20 locomotives, narrow gauge).

** Last five years will be new orders.

(7) *Shipping*

Year	Total Values in Dollars
1st	7,750,000 *
2nd	2,000,000
3rd	2,400,000 **
4th	3,300,000 **
5th	2,600,000 **
6th	1,400,000 **

* Almost entirely from present stocks.

** Last four years will be new orders.

(8) *Industrial Equipment*

1st	3,000,000 *
2nd	3,400,000 **
3rd	5,400,000 **
4th	5,400,000 **
5th	5,400,000 **
6th	5,400,000 **

* All from present stock. First year reparations from present stock include the Malaxa Rolling Mill, for glass-making machines, one steam turbine of 2 750 KW, and machine tools.

** Last five years all new orders.

3. General Vinogradov announced that deliveries on oil, lumber, and some grains have already commenced, and that a few head of cattle have already been moved across the border.

4. As thus far agreed upon, deliveries have been prescribed for each month of the first year only. A breakdown by month of deliveries for the second year will be agreed to in a conference to be held in July 1945.

5. General Vinogradov explained that the Soviet Union considers the question of reparations payments to be matter of primary interest to the Soviet Union and the Rumanian Government. For this reason Marshal Malinovsky signed the agreement for the Soviet Union rather than for the Control Commission. However, the problem of determining quantities, delivery dates, etc., was delegated to the Control Commission since that body had experienced personnel and organization available to accomplish the work.

C.V.R. Schuyler

Brigadier General, U.S. Army
Chief Military Representative

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme S.U.A., r. 653, c. 657-661; The National Archives of the United States, Washington D.C., Records of the War Department General and Special Staffs (R.G. 165), OPD 336 TS (Sect. 2), Cases 36-49.

Cartierul general al Reprezentanței
Statelor Unite. Comisia Aliată de
Control pentru România

Raport asupra reunii reprezentanților în Comisia
Aliată de Control pentru România, 19 ianuarie 1945

1. Vicepreședintele Comisiei Aliate de Control pentru România, general-lt. Vinogradov, a convocat o reunie a reprezentanților celor trei națiuni aliate, la 19 ianuarie 1945, ora 20,00, cu scopul de a prezenta reprezentanților ame-

rican și britanic detaliile acordului semnat la 16 ianuarie între Uniunea Sovietică și guvernul român referitoare la cantitățile, datele de livrare și prețurile materialelor etc. cuprinse în plata despăgubirilor potrivit articolului 11 al armistițiului. Au fost prezenți la reuniune următoarei:

G-ral-lt. Vinogradov, vicepreședinte

Contraamiral Bogdenco, reprezentantul naval

Vicemareșal al aerului Stevenson, reprezentantul britanic

General de brigadă Schuyler, reprezentantul S.U.A.

Domnul Grienco, adjunct al șefului secției despăgubiri, din Comisia Aliată de Control

Col. G.L.B. Moss, secretar, delegația britanică

Lt. col. Farnsworth, secretar, delegația americană

Lt. col. H.G.W. Godfrey, interpretul britanic

Lt. Belic, Marina S.U.A., interpretul american.

2. Detaliile acordului subliniate de generalul Vinogradov au fost următoarele:

a. Începînd cu 12 septembrie 1944 — pînă la 12 septembrie 1950 — România va plăti Uniunii Sovietice 300 000 000 dolari în produse, materiale etc. la o rată anuală de 50 000 000 dolari.

b. Nivelul prețurilor ce urmează a fi fixate pentru stabilirea valoarei produselor livrate va avea la bază prețurile mondiale din 1938, cu o sporire de 15% pentru vase, material rulant și livrări industriale (mașini, unele, instalații mecanice etc.); în cazul altor bunuri, 10% se vor adăuga la prețurile mondiale.

c. Se va impune o penalizare de 5% pe lună pentru toate bunurile care nu vor fi livrate. Produsele vor trebui livrate la termenele stabilite, fie în porturile franco la bord românești, fie la punctele de frontieră stabilite, data livrării fiind considerată data la care produsele au sosit la aceste puncte.

d. Uniunea Sovietică va înființa o comisie specială care să recepționeze livrările de bunuri. Reprezentanții acestei comisii vor inspecta fabricile pentru a se asigura de calitatea adekvată și vor fi prezenți la primirea produselor la punctele de livrare. La început această comisie va lucra sub control general al Comisiei de armistițiu. La o dată ulterioară ea va trece probabil sub controlul administrativ al ambasadei sovietice, atunci cînd aceasta se va deschide.

e. Categoriile de produse ce urmează să fie furnizate.

Produse

Valoarea totală în dolari (aprox.)

Produse petroliere	150 000 000
Cereale	16 000 000
Cherestea	18 000 000
Cai	10 800 000
Vite	8 970 000
Livrări de material rulant *	48 000 000
Vase de ocean și fluviale și tehnică de flotă	19 000 000
Uzine industriale **	28 000 000

* Livrările de căi ferate cuprind 2 690 000 dolari din actualul stoc (45 800 000 dolari comenzi noi).

** Din livrările actuale 3 000 000 de dolari; comenzi noi, 25 000 000 de dolari.

f. Repartizarea liyrărilor pe ani:

(1) *Produse petroliere*

<i>Anul</i>	<i>Valoarea totală în dolari</i>
I	21 000 000
al II-lea	26 000 000
al III-lea	26 000 000
al IV-lea	25 000 000
al V-lea	26 000 000
al VI-lea	26 000 000

(2) *Cereale*. Livrările de cereale vor fi făcute numai în primii doi ani.

<i>Anul</i>	<i>Valoarea totală în dolari</i>
I	11 000 000
al II-lea	5 000 000

(3) *Cherestea*

<i>Anul</i>	<i>Valoarea totală în dolari</i>
I	2 000 000
al II-lea	2 550 000
al III-lea	3 500 000
al IV-lea	3 000 000
al V-lea	3 500 000
al VI-lea	3 500 000

(4) *Cai* (pînă la vîrstă de 12 ani)

<i>Anul</i>	<i>Valoarea totală în dolari</i>
I	(20 000)
al II-lea	(30 000)
al III-lea	(35 000)
al IV-lea	"
al V-lea	"
al VI-lea	"

(5) *Vîte* (porci, oi etc.)

<i>Anul</i>	<i>Valoarea totală în dolari</i>
I	1 270 000
al II-lea	1 400 000
al III-lea	1 600 000
al IV-lea	1 500 000
al V-lea	1 600 000
al VI-lea	1 600 000

(6) *Material rulant*

<i>Anul</i>	<i>Valoarea totală în dolari</i>
I	2 600 000 *
al II-lea	7 600 000 **
al III-lea	9 400 000 **

al IV-lea	9 400 000 **
al V-lea	9 400 000 **
al VI-lea	9 900 000 **

* Din actualul stoc, inclusiv 150 de locomotive pentru ecartament mare și 20 de locomotive pentru ecartament mic.

** În ultimii cinci ani vor fi comenzi noi.

(7) Flotă comercială

Anul

Valoarea totală în dolari

I	7 750 000 *
al II-lea	2 000 000
al III-lea	2 400 000 **
al IV-lea	3 300 000 **
al V-lea	2 600 000 **
al VI-lea	1 400 000 **

* Aproape în întregime din actualele stocuri.

** În ultimii patru ani vor fi comenzi noi.

(8) Utilaj industrial

Anul

Valoarea totală în dolari

I	3 000 000 *
al II-lea	3 400 000 **
al III-lea	5 400 000 **
al IV-lea	5 400 000 **
al V-lea	5 400 000 **
al VI-lea	5 400 000 **

* Totul din actualele stocuri. Despăgubirile pe primul an din actualele stocuri cuprind Laminorul „Malaxa”, patru instalații de fabricat sticlă, o turbină cu aburi de 2 750 kw și mașini unelte.

** În ultimii cinci ani vor fi comenzi noi.

3. Generalul Vinogradov a anunțat că livrările de petrol, de cherestea și o anumită cantitate de cereale au și început și că un număr de vite au și fost trecute peste frontieră.

4. Așa cum s-a căzut de acord, livrările sunt planificate pentru fiecare lună a primului an în parte. O repartizare pe luni a livrărilor pe al doilea an va fi stabilită la o conferință ce urmează să aibă loc, în iulie 1945.

5. Generalul Vinogradov a explicat că Uniunea Sovietică consideră problema despăgubirilor ca o chestiune de prim interes pentru Uniunea Sovietică și guvernul român. Pentru acest motiv, mareșalul Malinovski a semnat acest acord mai curind pentru Uniunea Sovietică decât pentru Comisia de control. Totuși, problema stabilirii cantităților și a termenelor de livrare etc. a fost atribuită Comisiei de control, întrucât acest organism dispune de personal cu experiență și de o organizare adecvate pentru a se duce la îndeplinire această sarcină.

C.V.R. Schuyler
General de brigadă, Armata S.U.A.,
șeful Reprezentanței militare

1945 ianuarie 20. Raport asupra stării de spirit a militarilor de pe front.

Divizia 2 infanterie

Stat major

Biroul 2

Raport contrainformativ
pe timpul de la 20 decembrie 1944—20 ianuarie 1945

Partea I

I. Starea de spirit în armată

Frământări, îngrijorări, nemulțumiri, doleanțe.

1. De ordin moral:

a. Ofițerii	}	bună
b. Subofițerii		
c. Trupa		

Este necesar a se interveni pentru normalizarea corespondenței particolare și trimiterea de ziare din țară.

2. De ordin material:

Moralul ofițerilor, subofițerilor și trupei este influențat de faptul că din punct de vedere material nu sunt cu nimic diferențiați de cei din țară, ba chiar, dacă se desprinde o diferențiere, aceasta avantajează pe cei din interior, care pentru diferite misiuni în afara localității de reședință primesc misii care le aduc implicit un spor de soldă, în timp ce pe front, indiferent de misiune, care întotdeauna implică riscul vieții, nu se dă nici un plus de soldă.

II. Starea disciplinării

Bună. Ostașii au avut tot timpul o conduită demnă de laudă sub raportul disciplinei, cu toate greutățile luptelor.

III. Modul de comportare în serviciu

Toți ostașii și-au îndeplinit conștiincios datoria.

IV. Modul de comportare în afara serviciului

Populația civilă nu a avut decât cuvinte de mulțumire pentru ostașii români, care peste tot s-au purtat omenește, civilizat și cu multă bunăvoie față de populația civilă lipsită de mijloace. Dovezile înaintate la Corpul 7 armată pînă acum sunt concludente.

V. Starea sanitării

Bună. Deși luptele continue nu au îngăduit întreținerea curățeniei corporale, totuși nu s-a ivit nici o epidemie.

[...]

VI. Atitudini față de curentele politice și manifestări subversive

Nici o acțiune.

VII. Acțiuni periculoase indreptate contra statului Nici o acțiune.

VIII. Lipsuri materiale ce pot influența asupra stării de spirit

În afara de cele semnalate la capitolul I, trebuie să se asigure ostașilor tutunul și materialele de întreținere a echipamentului.

Tutun se dă, este necesar a se da cremă sau unsoare pentru bocanci, ață, nasturi etc.

IX. Cazurile de indisciplină și conflicte provocate de ostașii sovietici Cazuri de indisciplină nu sînt.

Camaraderia rusu-română se manifestă numai în linia de luptă. În spațele liniei de luptă, soldații sovietici, izolat, dau naștere la incidente regretabile. Toate aceste incidente au fost raportate Corpului 7 armată.

X. Cazurile de indisciplină, dezertare, sau orice alte nereguli comise de legionarii concentrați, foști sau deținuți

Nu au fost.

XI. Diverse

a. Nu s-au lansat manifeste în limba română în aceste regiuni.
b. Zvonurile semioficiale ce se ventilează relativ la împroprietări sînt bine primite de trupe.

c. Prizonieri:

În intervalul de la 20 decembrie 1944 — 20 ianuarie 1945, s-au capturat: 811 prizonieri maghiari și 17 prizonieri germani.

d. Propaganda ziaristică s-a manifestat printr-o serie de zile, ce ne-au fost trimise pentru a le răspîndi la unitățile în subordine.

În ultima lună, s-au primit următoarele zile:

„Gazeta luptătorilor”	:	4 140	exemplare
„Avîntul”	:	2 240	”
„Graful Nou”	:	800	”
Calendarul „Avîntul”	:	800	”
Revista „Eroii patriei”	:	15	”

XII. Activitatea grupăi speciale de poliție

Această grupă, pusă la dispoziția Biroului 2, lucrează inclusiv în materie contrainformativă.

Rapoartele ce ni le prezintă zilnic ne țin la curent cu starea de spirit în armată, a populației civile și cu nevoile manifestate.

XIII. Concluziuni

Starea morală a ofițerilor, subofițerilor și trupei este bună.

Propuneri

Pe front să se socotească stagiul dublu la avansare și să se dea solda dublă.

Să se înlocuiască periodic ofițerii și subofițerii pe front.

Să se normalizeze mersul corespondenței.

Pentru efectuarea transportului de ofițeri și subofițeri înlocuitori, precum și pentru transportul poștei pentru și de la front, propunem a se organiza o caravană auto, care să facă o dată pe săptămînă cursa: armată — București.

Să se controleze strictă executare a ordinului nr. 79 166 din 18 noiembrie 1944, referitor la ajutorarea familiilor ofițerilor de pe front de către părțile sedentare, deoarece aceste ajutoare nu se dău de către toate părțile sedentare unităților, care au grija întii de familiile ofițerilor din interior și numai după aceea de cele ale ofițerilor de pe front, de care uneori nu-și mai amintesc deloc.

Să se acorde unităților, periodic, cîte un repaus de 8—10 zile, pentru deparazitare și pentru refacerea condițiilor fizice ale luptătorilor.

Să se dea ostașilor materiale pentru întreținerea echipamentului.

Comandantul Diviziei 2 infanterie,
General Mihail Voicu

P. șeful de stat major,
Maior Gh. Voinea

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 342, dosar nr. 67, f. 619—621.

1106

1945 ianuarie 22. Raport al generalului Nicolae Macici, comandantul Armatei 1, care evidențiază acțiunile desfășurate de Corpul 7 armată pentru eliberarea Budapestei.

Armata 1
Comandantul

Nr. 29 155 din 22 ianuarie 1945
Armata 1

Către
Ministerul de Război — Cabinet

În legătură cu scoaterea Corpului 7 armată din Budapesta în momentul cînd rezistențele inamice erau pe sfîrșite, iar cucerirea Pestei iminentă și ducea-re acestui corp de armată prin marșuri forțate în altă parte a frontului este imperios necesar să relevăm următoarele date:

Între 28 octombrie și 4 decembrie 1944, într-un timp de 38 zile, după marșuri grele, Corpul 7 armată a forțat Tisa în fața unui inamic îndîrjit și dotat cu multe mijloace blindate și a participat cu succes la bătălia dintre Tisa și Dunăre pe o adâncime de 100 km și pe o vreme de toamnă, cu ploi neîntrerupte și drumuri desfundate, reușind prin atacuri dîrze de zi și noapte să răstoarne toate rezistențele inamice pînă în fața primei linii de apărare a Budapestei.

Luptele de la Tiszaug, Alpár, Újkecske, Kocser, Törtel, Tápiósáp, Koká, Dány, Valkó etc. formează pagini de glorie pentru bravele divizii ale Corpului 7 armată.

La 20 noiembrie Corpul 7 armată a ajuns în fața primei linii de apărare a Budapestei jalonată de linia pădurilor de la est Gödöllő și Isaszeg.

Pe această poziție, din timp și bine organizată, cu lucrări de pămînt, rețele de sîrmă, cîmpuri de mine și sănțuri anticar, cît și în interiorul ei, inamicul a dus apărarea 20 zile, opunînd o înverșunată rezistență atacurilor noastre

prin foc și 44 contraatacuri, cu forțe de la una companie pînă la două batalioane, sprijinite cu foc de artilerie și adesea însotite de tancuri.

Între 5 decembrie 1944 și 15 ianuarie 1945, timp de 42 zile, Corpul 7 armată a participat cu toate forțele direct la mareea bătălie pentru cucerirea Budapestei, astfel:

Între 5 și 31 decembrie 1944, timp de 27 zile, după atacuri continue de zi și noapte, Corpul 7 armată a străpuns una cîte una cele trei poziții inamice ce apărau capitala maghiară pe o adîncime de 22 km, presărată la fiecare pas cu puternice organizații defensive, rețele de sîrmă, cîmpuri de mine și nenumărate alte obstacole, iar în ziua de Anul Nou, Corpul 7 armată a rupt ultima centură de apărare inamică și a pătruns în capitala maghiară pentru a doua oară după un sfert de veac în istoria noastră.

Eroismul și sacrificiile Corpului 7 armată nu s-au oprit aci; cincisprezece zile a continuat cu înverșunare atacurile sale în interiorul Budapestei, unde inamicul a opus o rezistență de neașteptat, transformînd fabricile, hipodromul nou, poșta, cazărmile „Franz Joseph”, Gara de Est, hipodromul vechi, cimitirul Kerepes și fiecare bloc de case în parte în cuiburi de rezistență.

În acest interval de timp, zi de zi și noapte de noapte, Corpul 7 armată a reușit:

să cucerească sute de blocuri în care inamicul se apără cu încăpăținare; să străbată numeroase străzi baricadate, minate și flancate de un foc ucigător;

să treacă peste ziduri, ruine, diguri, sănături și căi ferate, pîndite de focul inamic, și apoi să curețe cartiere întregi de inamicul ascuns prin pivnițe, subsoluri și podurile caselor, de unde căuta să lovească în spate valurile de luptători ai diviziilor Corpului 7 armată.

Așa a dus lupta Corpul 7 armată timp de 15 zile, străbătind 10 km în interiorul Budapestei din 12 km adîncime pînă la Dunăre.

În acest timp Corpul 7 armată, în afară de morți și răniți, a produs pierderi inamicului capturîndu-i 18 ofițeri, 15 subofițeri și 6 489 trupă maghiari și germani, iar ca materiale: un depozit cu 4 000 mine în lăzi, un depozit de muniții, o fabrică de rulmenți cu mașinile intacte și cu mult material fabricat, o fabrică de cauciuc sintetic, un depozit de medicamente, garajele poștei cu 185 camioane, 89 turisme, 13 motociclete, 3 avionete poștale, Gara de Est cu 310 vagoane încărcate cu diferite materiale de fabrici, echipament și diferite alte materiale, precum și multe altele neinventariate.

Pentru toate acestea Corpul 7 armată a plătit tributul de sînge, pierzînd 107 ofițeri, 124 subofițeri și 5 299 trupă morți, răniți și dispăruți.

În astfel de condiții și tocmai cînd mai aveam numai 2 km de străbătut în interiorul capitalei maghiare pînă la Dunăre, obiectiv mult așteptat și scump, plătit cu sîngele luptătorilor lui, din ordinul comandamentului sovietic, acest glorios corp de armată a fost scos subit din Budapesta în noaptea de 15/16 ianuarie și dus imediat prin marșuri forțate în altă parte a frontului, spre granița de nord a Ungariei, spre mîhnirea tuturor acestor bravi luptători de la soldat și pînă la generalul lor comandant.

Comandantul Armatei 1
General de corp de armată Nicolae Macici

1945 ianuarie 22. Raport al Armatei 1 către Marele Stat Major din care rezultă starea de spirit a militarii români în momentul în care au fost scoși de pe frontul din Budapesta.

Armata 1

Comandantul

Confidențial-personal

Nr. 27 465 din 22 ianuarie 1945

Armata 1

către

Marele Stat Major, Secția a II-a

Urmare la raportul contrainformativ trimis dumneavoastră cu nr. 27 476 din 19 ianuarie 1945, Corpul 7 armată în raportul său contrainformativ telegrafic din 16 ianuarie, anexat în copie¹, arată că starea de spirit a ofițerilor, subofițerilor și trupei de la unitățile și comandamentele care au acționat sub ordinele sale este simțitor influențată.

Ne facem o datorie de a (vă) prezenta și dumneavoastră acest raport.

Elanul și actele de vădită bravură cu care au luptat unitățile române, angajate alături de trupele sovietice de 56 zile pentru cucerirea Budapestei, le-ar fi dat dreptul la un alt tratament.

După lupte înverșunate, duse de la Tisa și pînă în inima Budapestei, unitățile Corpului 7 armată — care nu mai aveau de pătruns decît aproximativ 1 1/2 km pentru a ajunge malul de est al Dunării — au fost scoase din sectorul în care ele vîrsase singe din abundență și au fost dirijate rapid spre nord-nord-est (în 16 și 17 ianuarie a.c.), spre a fi introduse în alt sector de luptă.

Cînd acel corp de armată a presărat mii de morți de la Tisa pînă lîngă Dunăre (a se vedea nota succintă, anexa nr. 2), cînd s-au depus eforturi continue, zi și noapte, și cînd, în fine, nu mai rămăsesese decît o clipă pînă la lichidarea completă a părții de răsărit a Budapestei, apare deci foarte explicabilă afecțiunea din sufletul ostașilor atunci cînd au băgat de seamă că fără a se lăua în seamă eforturile făcute nu li s-a dat prilejul, din plin meritat, să împlînte, pentru a doua oară, drapelul român pe edificiul Parlamentului sau Palatului Administrativ din capitala maghiară.

Comandantul Armatei 1,

General de corp de armată Nicolae Macici

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 333, dosar nr. 120., f. 151 – 152.

¹ Anexele din acest document nu se publică.

1945 ianuarie 22. Textul Convenției de armistițiu încheiate între Națiunile Unite și Ungaria, comunicat de postul de radio Moscova.

Comunicări radiofonice

Postul Moscova, ora 18

Convenția de armistițiu între Națiunile Unite și Ungaria

Guvernul național provizoriu al Ungariei, recunoscind înfringerea Regulului ungar în războiul împotriva U.R.S.S., Statelor Unite, Marii Britanii și altor Națiuni Unite, acceptă condițiunile de armistițiu prezentate de națiunile care sunt în stare de război cu Ungaria.

1. Ungaria a încetat ostilitățile împotriva U.R.S.S. și altor Națiuni Unite, a rupt toate relațiile cu Germania și a declarat război Germaniei. Guvernul Ungariei își asumă sarcina de a dezarma toate forțele armate germane din Ungaria și a le preda ca prizonieri de război.

Guvernul Ungariei se obligă a menține și pune la dispoziție forțele terestre și aeriene care vor acționa sub comanda Înaltului Comandament Aliat (Sovietic). În legătură cu aceasta Ungaria va pune la dispoziție nu mai puțin de 8 divizii de infanterie. După încetarea ostilităților, forțele armate ungare vor trebui să fie demobilizate și puse pe picior de pace sub supravegherea Comisiei de Control Aliate.

2. Ungaria acceptă și se obligă de a evacua toate trupele și autoritățile oficiale maghiare din teritoriile Cehoslovaciei, Iugoslaviei și României în interiorul frontierei maghiare existente la 31 decembrie 1937 și de a anula toate dispozițiunile legislative și administrative referitoare la anexarea sau încorporarea acestor teritorii.

3. Guvernul și Înaltul Comandament Maghiar se obligă a asigura libertatea de mișcare în orice direcție pe teritoriul Ungariei pentru forțele sovietice și altor forțe aliate.

4. Guvernul Ungariei va elibera imediat pe toți prizonierii de război și va suporta toate cheltuielile necesare pentru întreținerea prizonierilor de război, a internaților și refugiaților — inclusiv supușii Cehoslovaciei și Iugoslaviei — și va pune la dispoziție mijloace de transport necesare repatrierii lor.

Guvernul Ungariei va elibera imediat toate persoanele, indiferent de cetățenie și naționalitate, arestate din cauza activității lor în favoarea Națiunilor Unite sau datorită simpatiei manifestate față de cauza Națiunilor Unite, pe cei arestați din motive rasiale sau religioase, și va suspenda toate legile și dispozițiile date în legătură cu aceste arestări.

Guvernul Ungariei va lua măsurile necesare pentru a asigura ca toți refugiații și persoanele ridicate cu forță în interiorul Ungariei, inclusiv evrei și persoanele fără cetățenie, să aibă aceeași măsură de protecție și siguranță ca și supușii maghiari.

5. Guvernul ungar se obligă să redea U.R.S.S., Cehoslovaciei, Iugoslaviei și altor Națiuni Unite toate materialele și valorile transferate în Ungaria

în cursul războiului de pe teritoriile Națiunilor Unite, materiale care au aparținut statului, particularilor sau întreprinderilor individuale.

6. Guvernul și Înaltul Comandament Maghiar se obligă a preda Înaltului Comandament Aliat (Sovietic) ca pradă de război toate materialele de război germane aflate pe teritoriul Ungariei, inclusiv vasele marinei germane.

7. Vasele comerciale maghiare, indiferent dacă se găsesc în apele teritoriale maghiare sau străine, vor fi supuse controlului operativ al Înaltului Comandament Aliat (Sovietic) și vor fi folosite în interesele generale ale Aliaților.

8. Guvernul maghiar va efectua plăți regulate în monedă maghiară și va procura combustibil, alimente, care vor fi cerute de Înaltul Comandament Aliat (Sovietic) în interesul operațiunilor.

9. Pierderile provocate Uniunii Sovietice, Cehoslovaciei și Iugoslaviei prin operațiuni militare și prin ocuparea de către Ungaria a teritoriilor acestor țări vor fi reparate de Ungaria față de U.R.S.S., Cehoslovacia și Iugoslavia. Luând însă în considerare faptul că Ungaria nu numai că s-a retras din acest război împotriva Națiunilor Unite, dar a declarat și război Germaniei, părțile contractante consimt ca aceste reparațiuni să fie făcute de Ungaria numai în parte și anume pentru suma totală de 300 000 000 dolari americani, plătibili în curs de 6 ani în materiale și alimente.

Din această sumă Ungaria va plăti U.R.S.S. 200 000 000 dolari americani, iar Cehoslovaciei și Iugoslaviei 100 000 000 dolari.

Reparațiunile ce urmează a fi plătite de Ungaria pentru pagubele cauzate altor Națiuni Unite sau supușilor lor precum și suma acestor reparațiuni va fi stabilită la o dată ulterioară.

10. Ungaria va colabora la judecarea persoanelor acuzate de crime de război și la predarea acestor persoane sau guverne.

11. Guvernul Ungariei se obligă să desființeze imediat toate organizațiile politice, militare sau paramilitare, hitleriste sau fasciste, precum și toate organizațiunile ostile Națiunilor Unite și să nu tolereze nici în viitor asemenea organizațiuni.

12. Administrația civilă maghiară va fi restabilită în Ungaria, în afara unei linii depărtată cu 50—100 km de front. Organele administrative maghiare sănăt oblige să execute instrucțiunile și ordinele Înaltului Comandament Sovietic. În intervalul de la intrarea în vigoare a armistițiului și încetarea ostilităților împotriva Germaniei, Comisiunea de Control Aliată va fi sub directa supraveghere a Înaltului Comandament Aliat (Sovietic).

13. Arbitrajele de la Viena din 2 noiembrie 1938 și cel de la 30 august 1940 sunt declarate nule.

14. Prezentul tratat intră în vigoare în momentul semnării sale.

Anexa la Convenția de armistițiu

Anexă la art. 1. Comandamentul militar ungar va preda Comandamentului Suprem Aliat (Sovietic) în termenul arătat în articolul sus citat toate informațiunile cu privire la dispozitivele sau forțele armate germane, planuri ale comandamentului militar german, precum și schemele, hărțile și documentele operative în legătură cu operațiunile militare ale forțelor armate germane.

Măsurile prevăzute în articolul unu privitoare la internarea cetătenilor germani aflați pe teritoriul Ungariei nu se aplică celor de origine etnică evreiască.

Anexă la art. 3. Colaborarea guvernului și Comandamentului Suprem Ungar arătată la art. 3 însemnează punerea la dispoziția Comandamentului Suprem Aliat (Sovietic) spre a fi folosite în tot cursul armistițiului a tuturor construcțiunilor și lucrărilor terestre, aeriene și maritime, a porturilor, cazărnilor, depozitelor, mijloacelor de comunicații, stațiunilor meteorologice, în perfectă stare de funcționare și cu personalul necesar pentru deservirea lor.

Anexă la art. 11. Guvernul maghiar va răscumpăra la data și în condițiunile stabilită de Comandamentul Aliat Sovietic toată valuta aflată pe teritoriul Ungariei emisă de Comandamentul Suprem Aliat Sovietic și o va preda fără nici o despăgubire Comandamentului Suprem Aliat Sovietic.

Guvernul ungar nu va permite transferarea activului maghiar din străinătate sau predarea activului maghiar din interiorul țării statelor străine fără o prealabilă permisiune a Comandamentului Suprem Aliat (Sovietic) sau a Comisiunii Aliate de Control.

Anexă la art. 12. Numele și felul mărfurilor ce urmează a fi furnizate de Ungaria Uniunii Sovietice, Cehoslovaciei și Iugoslaviei, precum și precizarea datelor cind urmează a se face această predare, vor fi stabilită prin acorduri separate între guvernele respective. Aceste furnizări se vor face la prețurile din 1938 cu un spor de 15% pentru instalațiunile industriale și 10% pentru restul mărfurilor. Plata despăgubirilor se va face în dolari americani la paritatea de 35 dolari, echivalent una uncie aur. Guvernul maghiar va pune imediat la dispoziție alimente și materiale necesare restabilirii și ajutorării populației Cehoslovaciei și Iugoslaviei, care au avut de suferit de pe urma agresiunii maghiare. Cantitatea acestor furnizări va fi stabilită printr-un acord între cele trei guverne și va fi socotită ca făcind parte din despăgubirile datorate de Ungaria Cehoslovaciei și Iugoslaviei. Guvernul ungar se obligă ca toate comunicările făcute prin radio, corespondență telegrafică și poștală, corespondență cifrată și comunicările prin curier precum și comunicațiile telefonice cu străinătatea să se facă în ordinea stabilită de Comandamentul Suprem Aliat Sovietic.

Comisiunea de Control Aliată, înființată în conformitate cu articolul din Convenție, are de scop controlul îndeplinirii exacte a clauzelor de armistițiu. Guvernul ungar și organele sale sunt obligate să execute toate ordinele Comisiunii de Control Aliată care va putea înființa organe speciale sau subcomisiuni, încredințându-le unor anumiti funcționari. În afară de aceasta, Comisiunea Aliată de Control poate avea ofițeri ai săi în diferite centre ale Ungariei. Comisiunea de Control Aliată va avea sediul în orașul Budapestă.

Protocol la Convenția de armistițiu cu Ungaria

Termenul „bunuri de război” va cuprinde toate bunurile de război care au aparținut, au fost folosite sau destinate întrebunțării lor de către formațiunile militare sau quasimilitare inamice sau de membri ai acestor formațiuni.

Folosirea de către comandamentul militar sovietic a vaselor înapoiate de guvernul ungar și data restituirii lor vor fi obiectul unor discuții și aranjamente între guvernele U.R.S.S. și guvernele interesate.

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Buletine, dosar nr. 14/1945, f. 127–131.

1945 ianuarie 23. Declarații făcute reprezentanților presei române și străine de către ministrul C. Vișoianu în legătură cu politica externă a României.

Cu prilejul unui ceai oferit reprezentanților presei române și străine, dl C. Vișoianu, ministrul afacerilor străine, a făcut declarații asupra politicii externe.

După ce a mărturisit bucuria guvernului român de a fi putut saluta la București pe mareșalul Malinovski cu ocazia semnării accordului economic și după ce a arătat în ce constă acest acord, domnia sa a spus:

„Guvernul român, și — sperăm — la fel cu el guvernul sovietic, vede în acest acord un nou pas în executarea Convenției de armistițiu și prin urmare o cale a restabilirii treptate de raporturi din ce în ce mai bune între cele două țări. După cum știți, guvernul român a făcut fără încetare declarații asupra voinței sale ferme de a executa în mod leal armistițiul și a dat largi dovezi ale acestei voințe. Națiunea română și guvernul său consideră executarea armistițiului ca o datorie de onoare și ca cea mai bună bază a restabilirii raporturilor normale și de încredere cu Națiunile Unite și în special cu U.R.S.S. Livrările pe care trebuie să le facem constituie, desigur, pentru noi o sarcină foarte serioasă. Efectuarea lor cere de la națiune un spor de muncă și o viață de moderăriune. Oameni politici cu răspundere, trebuie să vorbim țării sincer. De aceea mă simt dator să amintesc aceste sarcini și obligațiuni ce decurg dintr-un război nesăbuit pe care regimul trecut l-a făcut împotriva intereselor și sentimentelor țării și l-a dus pe teritoriul marelui nostru vecin. Fac un călduros apel la toate categoriile muncitoare de pe tot întinsul țării să-și încordeze puterile într-o muncă ordonată și productivă în vederea împlinirii obligațiunilor pe care ni le-am asumat.

De la 23 August, România s-a alăturat cu toate resursele sale Națiunilor Unite și duce împreună cu ele lupta pentru dobândirea victoriei comune. Cel puțin 14 divizii au luptat alături de viteaza Armată Roșie pentru eliberarea Transilvaniei și continuă acum lupta pe teritoriul ungar și pentru eliberarea Cehoslovaciei, de care ne leagă atîtea sentimente de prietenie. Resursele noastre economice au contribuit de asemenea într-o mare măsură la ducerea în comun a războiului. România nu se dă în lături de la toate sacrificiile pe care le poate face pentru ca să-și reciștige locul pe care îl merită în familiația țărilor democratice și iubitoare de pace. Ea dorește să restabilească legăturile tradiționale cu aceste țări și vede în prietenia cu Rusia Sovietică condițiunea esențială a securității sale.

Vedeți că scopurile politicii noastre externe sunt simple. Am convingerea că ele sunt împărtășite de toți factorii de răspundere din această țară și sunt ferm susținute de națiune. O Românie independentă, democrată și prosperă, sprijinită de prietenia cu Uniunea Sovietică și solidară cu marile și miciile puteri democratice pentru organizarea în comun a păcii, aceasta este voința noastră. Sper că semnarea convențiunii de care vă vorbesc va înlesni situația noastră. Sunt să vă informez că Uniunea Sovietică și de celelalte Națiuni Unite și îi va da putință să vadă examineate într-un spirit de bunăvoiță și alte probleme care o interesează.

Vă declar în toată conștiința că România este loială. Ea are dreptul să fie încrezătoare.

Guvernul român a luat act cu satisfacție de declarația unanimă a guvernului italian, care consideră nulă și neavenuță decizia dată la Viena la 30 august 1940 prin care se răpea României Transilvania de nord. Țara noastră nu a încetat să-și exprime gratitudinea față de Națiunile Unite, care, prin Convenția de armistițiu, semnată cu noi, au reparat injustiția de la Viena. Ea priveste cu recunoștință armatele sovietice, alături de care și-au dat contribuția trupele noastre pentru eliberarea Transilvaniei. Se vede cu bucurie confirmată această dreaptă și nobilă hotărîre a Națiunilor Unite prin armistițiul semnat la Moscova de guvernul democrat ungar. Chestiunea Transilvaniei rezolvată, România va fi totdeauna dispusă spre o adevărată reconciliere cu o Ungarie democrată și pașnică, sincer lipsită de ambițiile de cucerire și dominație în bazinul dunărean pe care le-au practicat pînă acum regimurile ungare.

România apreciază valoarea morală a declarațiunii italiene, care, desigur, nu este lipsită de semnificație politică. Italia democrată șterge astfel încă o urmă a regimului fascist, reparînd o imoralitate politică și o gravă eroare. Și reface — așa cum se exprimă declarațiunea italiană însăși — condițiunile « amicitei și colaborării între națiunea italiană și popoarele dunărene și balcanice în interesul lor reciproc și pentru refacerea Europei ». Forțele conjugate fasciste și hitleriste s-au lăudat totdeauna că fac o politică *realistă*, practicînd în realitate o politică oarbă de distrugere, crezînd că pot supune lumea la dominația lor prin forță brutală de care dispuneau la un moment dat. Dictatorii fasciști și hitleriști își spuneau *realiști* fiindcă, lipsiți de orice ideal de justiție și de libertate, credeau că viața indivizilor și a popoarelor este condusă numai de instinctul de brutalitate și de răzbunare. Ei dispuneau de teritoriul și de libertatea altor state numai după interesul lor de exploatare economică și după nevoile strategice ale planurilor lor agresive. Acestea au fost singurele lor considerații la 30 august 1940. Și Transilvania noastră scumpă a căzut victimă lor. Dar cît s-au înșelat acești « realiști » se vede și oricine poate măsura dezastrele aduse de politica lor oarbă propriilor lor țări.

Politica — întocmai ca și viața — este mai complexă, mai bogată și mai nobilă decît credeau ei. Valorile morale pot fi lovite de forță brutală. Dar această înfringere este totdeauna trecătoare. Viața lor este veșnică».

■ Arhivele Statului București, fond Casa Regală, Diverse, dosar nr. 5/1941, f. 222—224.

1110

1945 ianuarie 23. Comunicare despre citarea prin ordin de zi pe armată a Diviziei 11 infanterie.

Domnul general de corp de armată Negulescu Ioan, ministrul de război, a dat următorul ordin de zi pe armată:

Divizia 11 infanterie pășește din nou spre glorie, distingîndu-se în mod deosebit prin cucerirea regiunii Tokaj.

În dimineața de 22 noiembrie 1944, deși instalată în apărare pe un front larg, Divizia 11 infanterie a trecut la atac fără întîrziere, împotriva inamicului ce apără înălțimile Tokaj, puternic organize.

Ostașii acestei divizii au atacat vîjelios, au înfrînt rezistențele inamicului, au respins cu dîrzenie contraatacurile acestuia și au cucerit pînă în seara zilei localitățile Kistorei Tokaj, Terezal împreună cu puternica înălțime Tokaj, care stăpînește întreaga vale a Tisei superioare.

Pentru spiritul înalt de sacrificiu, pentru vitejia arătată de ostași, pentru priceperea și destoinicia comandantului și statului major, precum și pentru strălucitele virtuți ostașești, Divizia 11 infanterie, comandată de generalul de brigadă Rădulescu Edgar, și bravele sale regimenter: 2 și 3 dorobanți, 19 infanterie și 21 artilerie, se citează prin ordin de zi pe armată.

■ Arhivele Statului București, Fond Ministerul Propagandei Naționale, Presa internă, dosar n. 24/1945, f. 141.

1111

1945 ianuarie 23. Document emis de Consiliul comunal al localității Szécseny (Ungaria) referitor la predarea de către militarii români a 124 volume pentru biblioteca școlii.

Consiliul comunal al comunei Szécseny

:

Comandamentului armatei române
Loco

Consiliul comunal al comunei Szécseny, prin aceasta aduce vîi mulțumiri comandamentului armatei române din localitate pentru buna și inimoasa intenție, predînd absolut fără nici o dificultate și deplină înțelegere cărțile compuse din 124 volume pentru biblioteca școlii locale, găsite în casa domnului dr. Alec. Kalman.

Szécseny, 1945, ianuarie 2

Notar,

⟨indescifrabil⟩

Pentru conformitate

Maior C. Făiniță

Pentru primar,
Dr. Sándor Lászlo

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 1, dosar nr. 364, f. 34.

1945 ianuarie 23. Comunicat al Marelui Stat Major român despre mersul operațiilor militare la sud-est de Munții Tatra Mică.

**Marele Stat Major român
Comunicat
asupra operațiunilor din ziua de 23.I.1945**

În sectorul de la sud-est (de) Munții Tatra Mică, trupele Armatei 4 române, după 10 zile de lupte grele într-un teren muntos și împădurit, au izbutit să străpungă pozițiile inamicului puternic fortificate, pătrunzînd adînc pe valea rîului Sajó și depășind șoseaua Košice — Rozsnyó [Rožňava].

Au fost cucerite orașul Rozsnyó, important nod de comunicații, precum și numeroase alte localități, printre care Lucska, Kiskovácsvágása, Derno Jolesz, Berzete, Krásnahorkaváralja.

S-au capturat numeroși prizonieri și mult material de război.

La nord-vest de Lučenec au fost respinse mai multe contraatacuri inamice, cu pierderi mari pentru el.

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Presa internă, dosar nr. 24/1945, f. 145.

1945 ianuarie 23. Comunicat privind eliberarea orașului Rožňava (Cehoslovacia) de către diviziile 6 și 18 infanterie române.

Armata 4
Stat major
Secția 3

23 ianuarie 1945, ora 12

Nr. 315 251

Armata 4

către
personal general-locotenent Jmacenko
comandantul Grupului de armate

Cu onoare raportăm că Armata 4 română a cucerit la 23 ianuarie 1945 ora 02,00, orașul Rožňava și localitățile înconjurătoare prin atacul de noapte dat cu trupele Corpului 6 armată, comandat de generalul Cameniță, avînd ca șef de stat major pe colonelul Dimitriu Ioan.

Primele unități care au pătruns în oraș au fost Divizia 6 comandată de generalul Marinescu Gheorghe și Divizia 18 infanterie comandată de generalul Corbuleanu Mihail.

Comandantul Armatei 4,
General de corp de armată N. Dăscălescu

Pentru șeful de stat major,
General N. Dragomir

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 4, dosar nr. 281, f. 332.

1114

1945 ianuarie 25. **Comunicat transmis de Agenția A.F.I. cu privire la anularea Dictatului de la Viena și necesitatea unor raporturi de bună vecinătate între Ungaria și România.**

Agenția A.F.I.

Din București, ora 16,45

Reîntoarcerea Transilvaniei a provocat un mare entuziasm în cercurile politice și presa românească. Hotărirea Națiunilor Unite de a considera arbitrajul de la Viena ca nul a fost primită cu bucurie; de asemenea s-a luat act cu multă satisfacție de declarația guvernului italian făcută în același sens. Se crede că Ungaria va avea ocazia de aci înainte să rupă în mod definitiv cu politica fostelor clase conducătoare și că va instaura un regim sincer democratic, în stare să elimine toate cauzele conflictelor cu statele vecine, contribuind astfel la întărirea solidarității economice și la pacificarea bazi-nului dunărean, în strînsă colaborare cu U.R.S.S. și Națiunile Unite. Declărind problema Transilvaniei rezolvată, România totdeauna este gata să aibă raporturi de bună înțelegere cu o Ungarie democratică.

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Buletine, dosar nr. 14/1945, f. 211–212.

1115

1945 ianuarie 25. **Ordin de zi prin care sunt citate diviziile 2 și 3 munte pentru operațiile desfășurate pentru eliberarea teritoriului național și a Ungariei.**

Ordin de zi
nr. 7 din 25 ianuarie 1945

Diviziile 2 și 3 munte au luat parte continuu la lupte, de la începutul operațiunilor pentru eliberarea Ardealului, distingându-se atât prin spiritul de sacrificiu și tenacitatea ostașilor, cât și prin înaltă pricepere a comandanților.

Divizia 2 munte, comandată de generalul Iordănescu Constantin, s-a acoperit de glorie în bătălia din Munții Apuseni, unde, prin manevre îndrăznește și lupte pline de eroism, a curățat de inamic văile Arieșului și Iarei, a ocupat Gilăul și a interceptat comunicația Cluj—Oradea, determinând retragerea forțelor inamice din Cluj și eliberarea acestui oraș. S-a distins de asemenea în luptele de la vest de Tisa, cucerind prin atacuri de zi și de noapte localitatea Emőd și, prin atacurile energice și pline de avint date în legătură cu Divizia 3 munte și forțele sovietice aliate, străpungând existențele inamicului din masivul muntos și păduros Bükk.

Divizia 3 munte, comandată de generalul Mociulschi Leonard, s-a distins în mod continuu atât prin eroismul ostașilor, cât și prin exemplul de curaj și de bărbătie al comandanțului.

Prin luptele grele de apărare din valea Crișului Negru, prin faptele de arme care au dus la recucerirea orașului Beiuș și apoi la învăluirea Oradei, prin colaborarea strălucită la bătălia Debreținului, precum și prin luptele îndărjite și victorioase ce a susținut la vest de Tisa, în masivul Bükk, această divizie a știut să se mențină printre cele mai brave mari unități.

Pentru faptele de arme săvîrșite, pentru dovada marilor virtuți strămoșești de bravură, dîrzenie și bărbătie a ostașilor și comandanților, Divizia 2 munte și Divizia 3 munte se citează prin ordin de zi pe armată.

Ministrul de război,
General de corp de armată I. Negulescu

Pentru conformitate,
Director de cabinet,
Colonel P. Caramitru

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 524, dosar nr. 4, f. 274; *Mesajul patriotic al unor ordine de zi*, Editura Militară, București, 1980, p. 134.

1116

1945 ianuarie 25. Scrisoare de mulțumire adresată de comandanțul Armatei 40 sovietice, generalul F. F. Jmacenko, militarii români pentru eroismul probat în acțiunile din zonele Rožňava și Brezno (Cehoslovacia).

Comandanțului armatei 4 române

Din partea mea personal, ca comandanț de armată, adresez mulțumirea mea generalilor, ofițerilor și soldaților diviziilor 1 cavalerie, 3 infanterie și 9 infanterie, pentru atacul energetic și cu pricepere executat.

Acest lucru nu se va publica în presă.

General-locotenent Jmacenko
General-maior Kulik
General-locotenent Șarapov

25 ianuarie 1945

Exact: 25.I.1945 Colonel Cernov

Tradus ora 20,30
Căpitan Glavce

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 4, dosar nr. 281, f. 341.

1945 ianuarie 25. Scrisoare adresată de directorul liceului din Miskolc (Ungaria) comandantului Corpului aerian român prin care se exprimă hotărîrea corpului profesoral al liceului de a îngriji mormintul adjutantului aviator Scripcaru Vasile, căzut eroic în luptele pentru eliberarea Ungariei.

Mult stimate domnule general,

Întregul corp profesoral al liceului nostru a primit cu sinceră dezoare vestea că adjutantul aviator Scripcaru Vasile a murit eroic în lupta pentru patria sa.

Eroul a fost înmormântat în Cimitirul Eroilor din Miskolc, păstrînd în mormîntul său glorios și faima aviației românești.

Tradiția cultului eroilor a fost întotdeauna dezvoltată în Ungaria.

Eroul, fie al neamului unguresc, fie membru al unui alt popor, a fost întotdeauna apreciat, cinstit și glorificat pe acest pămînt.

Considerînd relațiile liceului nostru cu Corpul aerian de sub comanda dvs. și fiind în mod sincer și omenesc emoționați de moartea glorioasă a aviatorului înmormântat la Miskolc și intenționînd a prezenta în mod concret un semn al condoleanțelor noastre, corpul profesoral a decis în unanimitate a vă prezenta respectuos următoarele hotărîri:

1. Membrii corpului profesoral își vor lua pe seama lor îngrijirea mormîntului adjutantului aviator Scripcaru Vasile.

2. Primăvara și vara profesorii vor înzestră mormîntul aflat pe pămîntul unguresc.

3. Toți membrii corpului profesoral vor îngriji ca mormîntul să fie întreținut în ordine și curățenie.

Vă asigurăm, domnule general, că o dată cu fiecare an vom trimite părinților sau ruedelor eroului mort cîte o dare de seamă despre situația și soarta mormîntului luat în grijă noastră.

Sperînd că intenția noastră sinceră și nobilă va contribui la adîncirea relațiilor amicale între poporul român și maghiar, primiți, vă rugăm, domnule general, expresia deosebitei noastre stime.

Să trăiți!

Director,

Udvardi

Miskolc, 25 ianuarie 1945

1945 ianuarie 27. **Telegramă de salut adresată de Conferința Sindicatelor Unite iugoslave Congresului Sindicatelor Muncitorești din România.**

Telegrama
Conferinței Sindicatelor Unite Iugoslave
adresată
Congresului Sindicatelor Muncitorești, București

Am primit invitația pentru congresul dvs. pe ziua de 25 ianuarie a.c.

Cum în momentul de față ținem conferința generală a sindicatelor noastre din toată țara, nu putem trimite o delegație specială pentru a participa la congresul dvs.

Folosim acest prilej, ca din partea întregii asistențe a conferinței noastre să vă trimitem cele mai călduroase urări de bine.

Dorim ca congresul dvs. să întărească unitatea clasei muncitorești din România și ca hotărîrile lui să aducă progrese muncitorimii și salariaților țării dvs. în lupta contra fascismului și reacțiunii internaționale.

Mișcarea muncitorească sindicală a României și a Iugoslaviei vor duce lupta comună, în strânsă legătură cu mișcarea sindicală a țărilor democratice și iubitoare de pace.

Moartea fascismului, libertatea popoarelor !

Conferința Sindicatelor
Unite a muncitorimii și a
salariaților iugoslavi

■ „Scînteaia”, an II, nr. 123 din 29 ianuarie 1945, p. 1.

1945 ianuarie 27. **Comentariu transmis de postul de radio Moscova cu privire la încheierea armistițiului cu Ungaria și anularea arbitrajului de la Viena.**

Postul Moscova, ora 10

Comentatorul postului de radio Moscova, vorbind despre semnarea armistițiului cu Ungaria, a spus: „Ultimul satelit al Germaniei, Ungaria, a cerut armistițiu și astfel izolare militară și politică a Germaniei în Europa s-a împlinit. Prorocirea tovarășului Stalin prin cuvintele • Fără îndoială că Ungaria cît de curind va fi scoasă din luptă, iar Germania va pierde războiul • s-a înșăptuit. Ungaria, ca și alte țări care erau în trecut aliatele Germaniei,

a rupt relațiile cu această țară și a declarat război Germaniei, punind la dispoziția și sub comanda comandamentului sovietic 8 divizii de infanterie care vor lupta pentru distrugerea Germaniei hitleriste. Unul din punctele principale ale armistițiului este anularea tuturor clauzelor care prevedeau anexarea teritoriilor Cehoslovaciei, Iugoslaviei și României. Pactul tripartit din 2 noiembrie 1938 precum și arbitrajul de la Viena din 30 august 1940, prin care o parte din teritoriul Cehoslovaciei și nordul Transilvaniei au fost anexate la teritoriul Ungariei, sănătate considerate nule. Prințipiu conducătorilor hitleriști, « împarte și stăpînește », care ținea în frâu pe sateliții înhămați la carul Germaniei și din care cauză poporul român și ungur erau veșnic în ceartă, pînă cînd s-a ajuns chiar la conflict armat, s-a spulberat. Astăzi lanțul care încătușa toate popoarele subjugate Germaniei a fost rupt. Italia a recunoscut nedreptatea arbitrajului de la Viena, iar guvernul român a declarat: « România este gata să se împace definitiv cu Ungaria democratică și pașnică ».

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Buletine, dosar nr. 14/1945, f. 243.

1120

1945 ianuarie 27. Text destinat publicării privind luptele desfășurate de trupele române la Budapesta și pe teritoriul Cehoslovaciei în perioada 9—16 ianuarie 1945.

1945, ianuarie 27

Armata 1
către

direcția ziarului „Avîntul”, Arad
Sinteza operațiunilor Armatei 1 de la 9—16 ianuarie 1945

9 ianuarie 1945

1. Trupele generalului Șova de pe frontul Budapestei, luptind în strînsă legătură cu cele sovietice, au continuat înaintarea către centrul capitalei maghiare, cucerind mai multe blocuri și împingînd pe inamic la vest de Poșta centrală. Un puternic contraatac inamic a fost respins, inamicul suferind pierderi grele.

2. În Cehoslovacia, bravii vînători de munte au opus o dirză rezistență tuturor contraatacurilor și reacțiunilor inamice, executate în tot cursul zilei cu sprijin puternic de armament greu și artillerie.

10 ianuarie 1945

Trupele noastre din Budapesta au atins prin acțiuni îndrăznețe de noapte calea ferată, pe care au depășit-o în cursul zilei de 10 ianuarie, ducînd lupte crîncene în interiorul cazărmilor aflate la vest de această cale ferată. Inamicul a opus pretutindeni rezistențe desperate.

560

În aceste lupte s-au distins printr-o acțiune energetică și bine condusă locotenent-colonel Davidescu, șeful de stat major al unei divizii de cavalerie¹, și căpitanul Gheorgheșor Marin, dintr-un regiment de călărași, care a respins cu escadronul său toate contraatacurile disperate ale inamicului date cu scopul de a zădărnici acțiunea trupelor noastre.

În urma acestor acțiuni energice s-au cucerit 220 blocuri și 5 fabrici diferite.

Vinătorii de munte, acționînd la sud de Lučenec (Losoncz) au executat numeroase incursiuni pentru precizarea valorii inamicului, care se apără cu îndîrjire pe înălțimile imediat vest de șoseaua Losoncz—Vilke—Törinca.

11 ianuarie 1945

În Budapesta trupele noastre, manevrînd rezistențele inamicului din cartierul cazărmilor, au ajuns în zona hipodromului, cucerînd între altele cazarma „Franz Joseph”. Elemente de recunoaștere au fost împinse pînă la cimitirul Kerepes.

Deși inamicul a opus rezistențe înverșunate, s-au cucerit, în afara cazărmilor, 78 blocuri diferite.

Vinătorii de munte, trecînd la vest de șoseaua Losoncz—Törinca, au cucerit localitatea Jelšovec.

12 ianuarie 1945

În capitala Ungariei trupele noastre, înfrîngînd rezistența dirză a trupelor inamice, au cucerit prin acțiuni viguroase 90 blocuri și diferite case, precum și o fabrică de măști de gaze.

Vinătorii de munte au executat operațiuni de regrupare în vederea unor noi acțiuni ofensive.

13 ianuarie 1945

În sectorul Budapesta trupele noastre, manevrînd pe flancuri, au aruncat forțele inamice de pe pozițiile ce încercau să le mențină cu orice preț și au ajuns pînă la Gara de Est, încercuind o zonă adâncă de 1 200 m și largă de 400—600 m. În această acțiune s-au capturat numeroase materiale de război și 600 prizonieri.

În urma luptelor duse la sud și vest de Lučenec (Losoncz) vinătorii de munte de sub comanda generalului Boțeanu au ajuns pînă în apropierea localităților Luborec și Drenok. În cursul acestor lupte s-a distins căpitanul Toma Alexandru, comandantul Batalionului 9 vinători de munte, care personal a atacat și cucerit, ajutat de cîțiva oameni, 4 cazemate. De asemenea, s-au distins căpitanul Ursu Florea și bateria sa din Divizionul 4 aruncătoare.

14 ianuarie 1945

Prin acțiuni puternice în centrul Budapestei, vitezele noastre trupe au aruncat inamicul din pozițiile sale și au cucerit 1 050 blocuri, continuînd înaintarea spre Dunăre și în timpul noptii.

Pe frontul vinătorilor de munte s-au cucerit mai multe ferme și înălțimi la sud și vest de Lučenec.

¹ Este vorba de Divizia 9 cavalerie.

Inamicul a dezlănțuit trei contraatacuri, care s-au frînt în fața rezistenței Batalionului 9 vînători de munte a căpitanului Toma Alexandru, care s-a distins din nou cu bravii săi ostași.

15 ianuarie 1945

În decursul luptelor din Budapesta, în ciuda rezistențelor inamice tot mai înverșunate, diviziile noastre de sub comanda generalilor Lăcătușu Mihai, Voicu Mihai și Antonescu Ilie au reușit să zdrobească pe inamic, cucerind peste 200 de blocuri, printre care și Facultatea de Medicină.

Un contraatac inamic pe direcția Boulevardului Rakoczi, sprijinit de care de luptă, a fost respins și mai multe care distruse, inamicul lăsind pe teren un număr mare de morți.

Corpul vînătorilor de munte a continuat înaintarea pentru a înfringe rezistențele inamice de la Lehota și Maškova. Au fost cucerite înălțimile Vinica, Dohanyos, Račka și mai multe cote de o deosebită importanță pentru acțiunile viitoare.

În urma manevrei trupelor noastre și a acțiunilor comune cu bravele trupe sovietice, orașul Lučenec a căzut în mîinile trupelor aliate.

Şeful Secției a III-a,
Locotenent-colonel D. Panaitescu

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 1, dosar nr. 274, f. 180 – 182.

1121

1945 ianuarie 27. Raport relevînd contribuția Corpului 6 armată la eliberarea orașului Rožňava (Cehoslovacia).

Armata 4
Stat major

Nr. 315 464 din 27 ianuarie 1945

Armata 4
către

M.St.M. Secția a III-a
Ministerul de Război — Cabinet

Urmare la nr. 315 284 din 23.I.1945, ora 18,30

Sintem continuu întrebați de unitățile din Corpul 6 armată pentru ce se întîrzie cu comunicarea la radio a succesului Corpului 6 armată în bătălia de la Rožňava, primul oraș cehoslovac dezrobit de români, în care au fost primiți ca eliberatori.

Pentru cinstirea celor 5 500 ostași pierduți și pentru moralul unităților rugăm a dispune comunicarea la radio cu numele unităților ce s-au distins.

562

Intrucit ordinul de zi sovietic citeaza numai Armata 4 si chiar Armata 27, iar batalia de la Rožňava a fost exclusiv a trupelor Armatei 4 române, apreciem că este cazul să se dea un ordin de zi și să se tragă salve în capitală în cinstea acestei victorii românești în luptă pentru eliberarea Cehoslovaciei.

**Pentru comandantul Armatei 4,
General de corp de armată N. Dăscălescu**

**Pentru șeful de stat major,
General N. Dragomir**

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 4, dosar nr. 282, f. 53B.

1122

1945 ianuarie 28. Raport al Armatei 4 române către Grupul de armate general F. F. Jmacenko în care se evidențiază faptul că orașul Tisovec (Cehoslovacia) a fost eliberat de unitățile diviziilor 3 și 6 infanterie.

**Armata 4
Stat major**

**28 ianuarie 1945, ora 28
Nr. 315 504**

**Armata 4
către
Grupul de armate general Jmacenko**

Cu onoare raportăm că Armata 4 română a cucerit în cursul zilei de 28 ianuarie toate localitățile de pe marea comunicație transversală a Munților Tatra, de la Telgart la Tisovec.

Orașul Tisovec a fost ocupat de trupele diviziilor 6 și 3 infanterie și anume de Regimentul 27 infanterie și Grupul 3 cercetare, care la ora 9,30 au intrat în oraș, pe care l-au curățit pînă la ora 11 dimineața.

Trupele ruse au intrat în oraș ulterior.

Trupele noastre nu au putut raporta imediat succesul lor pentru că postul de radio nu a funcționat și știrea a fost transmisă prin curier pînă la primul telefon.

La comunicarea noastră, delegatul domniei voastre, colonelul Cernov, răspunde că trupele ruse au raportat cele dintîi că au ocupat orașul și că cinstea revine celui ce raportează întîi, chiar dacă nu el este acel ce a ocupat orașul.

Mai mult decît atît, ni s-a spus că din moment ce nu am raportat primii, șoseaua principală revine trupelor ruse care au raportat întîi și, ca atare, diviziile române vor trebui să continue înaintarea peste munți.

Nu putem primi argumentarea colonelului Cernov, care este și nedreaptă și lipsită de obiectivitate față de trupele române.

Durerea pe care o încercăm noi, generali, ofițeri și toți ostașii luptători ai armatei, atunci cînd vedem strădaniile și sacrificiile trupelor române nesocotite, nu poate fi mărită fără ca moralul trupelor noastre să nu decadă cu totul.

Cităm cazul Rožňava, pentru care însuși domnul mareșal Timoșenko ne-a promis formal a doua mulțumire din partea Frontului 2 ucrainean și pe care trupele române au cucerit-o singure cu mari sacrificii de sângie.

De aceea vă rugăm cu onoare să binevoiți a dezavua argumentarea colonelului Cernov și a ne arăta un semn de bunăvoieță prin ordonarea unei cercetări care să stabilească adevărul asupra întăriției intrării noastre în Tisovec.

Această confirmare ne-a fost confirmată pînă acum de maiorul Feodorov din statul major al Grupului de armate, care a constatat-o la fața locului.

Armata a trimis imediat la fața locului un general (generalul Popescu, comandantul Diviziei 3), 5 ofițeri din statul major al armatei și un maior sovietic dat de Detașamentul de legătură.

Pentru comandantul Armatei 4,
General de corp de armă N. Dăscălescu

Pentru șeful de stat major,
General N. Dragomir

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 4, dosar nr. 282, f. 96—97.

1123

1945 ianuarie 29. **Programul de guvernare al Frontului Național-Democratic**

[...] Pentru rezolvarea problemelor vitale ale țării, Frontul Național-Democrat înfățisează poporului român un program de guvernare cu soluțiile imediate dictate de salvarea și propășirea națiunii române.

1) Participarea cu maximum de efort la război alături de Națiunile Unite pentru distrugerea cît mai grabnică a hitlerismului și pentru eliberarea popoarelor. Creșterea potențialului nostru de război va fi realizată prin înfrățirea și democratizarea armatei, prin cimentarea frăției de luptă dintre Armata Roșie și armata noastră, precum și prin sporirea producției și aprovizionarea din belșug a frontului de luptă cu materiale de război, alimente, îmbrăcăminte etc.

2) Îndeplinirea riguroasă și integrală a condițiilor Convenției de armistițiu, una din garanțiile de bază pentru a cucerii încrederea și prietenia Națiunilor Unite și în special a U.R.S.S.-ului.

3) Stabilirea unor legături de prietenie sinceră și durabilă cu toate țările democratice și îndeosebi cu marea noastră vecină Uniunea Sovietică.

4) Înfăptuirea unei politici democratice și de înfrățire între națiunile conlocuitoare ale țării, politică ce ne va asigura încadrarea Transilvaniei de nord, despărțită astăzi de restul țării din pricina politicii șovine și reacționare a elementelor fasciste din guvernele care s-au succedat de la 23 August 1944.

564

5) Stabilirea de schimburi comerciale regulate cu toate țările democratice și în special cu U.R.S.S. și țările vecine, pentru a ne asigura aprovisionarea cu materii prime și cu utilajul necesar (mașini industriale, agricole etc.) pentru intensificarea producției noastre și pentru prevenirea șomajului.

6) Pentru a asigura refacerea și dezvoltarea economică a țării, a ridica nivelul de trai al țărănimii, a întări democrația și a susține eforturile de război, guvernul F.N.D. va realiza imediat reforma agrară.

În acest scop guvernul F.N.D.:

a) va confisca pământurile criminalilor de război, ale moșierilor de peste 50 ha, ale celorlați moșieri care sabotează lucrările cîmpului de pe moșile lor;

b) va confisca pămîntul ce depășește 100 ha al celorlați moșieri. Pămînturile mănăstirești și bisericești nu se vor confisca;

c) va constitui din pămînturile confiscate un fond de rezervă de 5 la sută la dispoziția statului, pentru a împroprietări țărani din regiunile fără pămînt suficient;

d) va crea centre de mașini agricole prevăzute cu tractoare, pluguri, semănătoare, treierătoare etc., care să fie închiriate plugarilor pe un preț minim;

e) prețul pămîntului confiscat și dat țărănilor se fixează la o sumă egală cu valoarea recoltei unui an. Plata se va face statului în zece rate anuale;

7) Guvernul F.N.D. va înlătura elementele fasciste, antonesciene și sabotoare din frontul întreprinderilor publice și particulare, va lăua măsuri severe împotriva sabotorilor și speculanților. Va sprijini toți factorii economici (industriași, comercianți, meseriași etc.) care vor să colaboreze cînstit la refacerea întreprinderilor, reorganizarea și ridicarea producției, pentru dezvoltarea economiei țării;

8) Guvernul F.N.D. va ridica nivelul economic, cultural și sanitar al muncitorilor și tuturor salariaților de stat și particulari. El va purta o deosebită grijă luptătorilor de pe front și familiilor lor;

9) Guvernul F.N.D. va reorganiza armata în spirit democrat, eliminînd și elementele reaționare și fasciste și întronînd o ierarhie militară întemeiată pe principiul autorității morale și al pregătirii profesionale a comandanților.

El va asigura grabnica reîntoarcere a prizonierilor de război aflați în U.R.S.S.

10) Guvernul F.N.D. va aresta și judeca pe criminalii de război, va lichida complet legionarismul și toate rămășițele hitleristo-fasciste. Va curăța aparatul de stat de toate elementele fasciste și profasciste.

Guvernul F.N.D., printr-o politică consecvent antifascistă și de prietenie sinceră cu Națiunile Unite și îndeosebi cu U.R.S.S., va putea dobîndi ca România să devină din țară învinsă un membru egal în marea familie a țărilor democratice, asigurind astfel independența, suveranitatea, securitatea și propășirea economică a statului român.

Pentru rezolvarea problemelor expuse în acest program, probleme vitale pentru țară și popor, Frontul Național-Democrat cheamă pe toți patrioții, toți democrații sinceri, toate grupările politice și profesionale să adere la programul său de guvernare și să intre în rîndurile sale.

■ „România liberă”, an III, nr. 153 din 29 ianuarie 1945, p. 3; „Scînteia”, an II, nr. 123 din 29 ianuarie 1945, p. 1.

1945 ianuarie 29. Telegramă adresată de Congresul General al Sindicatelor Unite din România Comitetului Central al Mișcării Sindicale Unite a muncitorilor și salariaților din Iugoslavia.

Telegrama
adresată de Congresul General al Sindicatelor
Unite din România
către
Comitetul Central al Mișcării Sindicale Unite
a muncitorilor și salariaților din Iugoslavia

Congresul General al Mișcării Sindicale Unite din România, ținut în zilele de 26—27 ianuarie 1945 la București, mulțumește muncitorilor și salariaților iugoslavi, întruniti în conferință sindicală, pentru călduroasele salutări transmise congresului nostru.

Congresul General al Mișcării Sindicale Unite din România trimite la rîndul său un salut tovarășesc și urări de muncă rodnică în folosul poporului și al democrației internaționale eroicului popor iugoslav ai căror reprezentanți s-au întrunit în conferință sindicală.

Muncitorimea română asigură muncitorimea și poporul iugoslav că înțelege să lupte cu toată dîrzenia împotriva fiarei hitleriste și pentru clădirea unei democrații reale în țara noastră, ca și în lumea întreagă, alături de glorioasa și invincibila Armată Roșie, și săntem fericiți că în această luptă pentru progresul omenirii săntem tovarăși cu eroicul dvs. popor.

Congresul General al Mișcării
Sindicale Unite din România

■ „Scienteia”, an II, nr. 123 din 29 ianuarie 1945, p. 1.

1945 ianuarie 29. Comunicat transmis de postul de radio Moscova cu privire la repatrierea cetățenilor sovietici și predarea materialelor în contul despăgubirilor de război către U.R.S.S.

Postul Moscova, ora 6

Pînă la 24 ianuarie 1945, numărul cetățenilor sovietici repatriați în U.R.S.S., care fuseseră evacuați forțat în România, era de 56 882 oameni.

Pentru recepționarea de la guvernul român a vaselor Națiunilor Unite și pentru verificarea vaselor ce se află în porturile României s-a instituit pe lîngă Comisia Aliată de Control pentru aplicarea armistițiului o Comisie teh-

nică mixtă specială. După război toate vasele Națiunilor Unite vor fi restituite proprietarilor.

Predarea materialelor și mărfurilor în contul despăgubirilor de război către U.R.S.S. decurge normal. Astfel, pînă în prezent au fost expediate din România în U.R.S.S. 478 000 tone diferite mărfuri, printre care 2 300 tone porumb, 700 tone orz, mașini agricole și altele. În primele 20 zile ale lunii ianuarie au fost încărcate peste 60 000 tone și pregătite pentru a fi expediate în U.R.S.S. 9 000 tone materiale diverse și 3 000 tone alte produse industriale și casnice.

Continuă de asemenea restituirea bunurilor acaparate de români pe teritoriul sovietic. Au fost astfel expediate 4 vagoane cu diferite obiecte casnice, 35 vagoane cu material de construcție, 19 vagoane cu tramvaie și troleibuze și 18 vagoane cu material apartinind unor uzine electrice. Materialele de origine sovietică stricate sunt mai întii reparate pe socoteala statului român și apoi predate pentru expediere. Au fost de asemenea expediate 500 de mașini diferite și tractoare.

■ Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Buletine, dosar nr. 14/1945, f. 278.

1126

1945 ianuarie 29. Notă a comandantului Armatei 4 române către Grupul de armate general F. F. Jmacenko referitoare la eliberarea localității Tisovec.

Armata 4
Stat major

29 ianuarie 1945, ora 14,30
Nr. 315 538

Către
Grupul de armate general Jmacenko

Urmare la nr. 315 504 din 29 ianuarie 1945, ora 2,30.

Raportăm că ancheta româno-rusă a stabilit definitiv că trupele române, prin lupta dinspre nord, au cucerit Tisovec, la orele 9,30, și că o primă patrulă rusă de 5 oameni călări și-au făcut apariția în oraș la orele 11, urmată la o jumătate de oră de un număr de căruțe cu infanteriști, care nu s-au oprit în oraș.

Autoritățile civile și martorii au atestat scris aceste constatări.

Cu onoare rugăm ca, revenindu-se asupra celor susținute de colonelul Cernov, să fiți și Domnia voastră de acord că Tisovec a fost cucerit de trupele române.

Pentru comandantul Armatei 4,
General de corp de armată N. Dăscălescu

Pentru șeful de stat major,
General N. Dragomir

■ Arhiva Apărării Naționale, fond 4, dosar nr. 282, f. 106.

1945 ianuarie 29. Declarație a autoritaților orașului Tisovec privind eliberarea localității.

Declarație

Dată în 29 ianuarie 1945, în Tisovec, în fața celor mai jos semnați.

Domnul colonel Vătămanu din armata română a pus întrebarea actualilor fruntași și conducătorilor orașului Tisovec, domnului Cipka Carol, primar, domnului doctor Daxner Vladimir, că, după a lor știință, cînd a intrat armata română în Tisovec și cînd armata rusă?

Domnii Cipka și Daxner răspund, la fel, următoarele:

Ora precisă nu o putem da, însă aproximativ către orele 9 am văzut, dinspre satul Murani, soldații români care, încă înainte de aceasta, stăteau deja la podul de cale ferată distrus mai înainte de armata maghiară.

Am plecat în fața lor întîlnindu-ne cu domnul colonel Constantinescu căruia i-am dat anumite informații militare.

Aproximativ peste 30—45 minute au sosit călăreți ruși, după care în continuare urma armata rusă.

Această declarație o dăm și răspundem de exactitatea ei.

Recită și semnată,

Cipka Carol

Doctor Daxner

Pentru conformitate,
(indescifrabil)

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 4, dosar nr. 282, f. 101—102.

1945 ianuarie 30. Rezoluție adoptată de Congresul General al Sindicatelor Unite.

Congresul General al Sindicatelor Unite cere:

I) Legea pentru reglementarea conflictelor colective de muncă, fiind reacționară și antimuncitorească, trebuie să fie abrogată.

II) Legea sindicatelor profesionale trebuie modificată, pe baza principiului unității sindicale.

III) Legea oficiilor de plasare să prevadă ca oficiile de plasare să fie conduse de reprezentanți ai sindicatelor. Să se înființeze cămine pe lîngă aceste oficii.

IV) Legea pentru ocrotirea muncii femeii și a copiilor să fie aplicată cu strictețe. Să fie suspendată munca de noapte a femeilor și a minorilor sub 18 ani. Se impune înființarea cantinelor, leagănelor și căminelor de copii pentru a se înfăptui o reală ocrotire a mamei și a copilului.

- V) Legea contractelor de muncă va trebui modificată în sensul următor:
— Abrogarea alineatului „0” din art. 74.
— Modificarea normelor de acordare a conchediilor.
— Mărirea termenelor de preaviz.

VI) Legea jurisdicției muncii — va trebui să prevadă termene scurte, de cca 4 săptămâni, pentru judecarea în prima instanță și apel a proceselor de muncă. Avocații publici vor trebui să presteze serviciile lor gratuite pentru salarii sub 100 mii lei în aceste procese.

VII) Să se desființeze dispozițiile din codul penal cu caracter antimuncitoresc.

VIII) Camerele de muncă să fie desființate și înlocuite cu alte organe, emanate din sindicate, puse în slujba exclusivă a salariaților.

IX) Legea regimului muncii pe timp de război să fie în întregime abrogată, ca o legiuire fascistă.

X) Modificarea tuturor celorlalte legi într-un sens democratic.

■ „Timpul”, an IX, nr. 2 758 din 31 ianuarie 1945, p. 3.

1129

1945 ianuarie 30, București. Raport informativ al filialei de la București a Biroului american pentru informații strategice privind pregătirile în vederea instaurării unui guvern democratic.

Office of Strategic Services
Washington D.C.

30 January 1945

Source had the following discussion, on 27 January 1945, with a brain truster of the Rumanian Communist Party who is also a close friend of Pa-trascanu:

1. The Trade Union Congress now in session marks the beginning of a new political crisis and within a few days agitation will start for a new government.

2. The new government is to be dominated by the National Democratic Front with the possible collaboration of the National Liberal Party. The campaign will also be directed to eliminate Maniu and his followers from politics. Sub-source admitted that the crisis might be serious and that the Left might have trouble establishing its position, but it is believed there will be no violence.

3. During their recent trip to Moscow, Ana Pauker, leader of the extreme Left Communists, and Gheorghiu-Dej, Minister of Communications, were instrumental in organizing the coming campaign. They conferred with leading Russians who promised economic assistance, control of the railroads, and other support.

4. The new government will follow a moderate program. The nationalization of banks and industry will be dropped, but the expropriation of land will be carried out in order to obtain peasant support. The land of the Crown and of the Church will not be touched. Sub-source granted that the program would fail in grain production, but not severely. He doubted any Russian help in agriculture but believed that if Russia did not remove any more equipment Rumania would get along well.

5. When questioned why the Communists would carry out a program resulting in a fall in production and to the detriment of the war effort, sub-source stated that the Russians would not always be in Rumania and that it was necessary for the Left to entrench itself. He stated that the army, police and magistrature are still a core of reaction which must be cleaned out. He believed that Rumania should line up behind Russia for the international peace settlements.

6. Another sub-source in the Communist Party said that a large demonstration was planned for Thursday, 1 February, when the present Government would be denounced and would fall. On 28 January "Scanteia", Communist daily paper, published the "National Democratic Front Government program", which lays the blame for Rumania's poor showing in fulfilling the armistice and the resultant destruction on the part of the Russians on the "anti-democratic policy and sabotage" of the National Peasant and Liberal parties. The article states, "Only a Government of the National Democratic Front will be able to dispel the mistrust of the Allies and of Russia towards Rumania". The statement further sets forth the program and activities which the NDF Government would follow.

■ Arhivele Statului București, colecția Microfilme S.U.A., r. 653, c. 468-469; The National Archives of the United States, Washington D.C., Records of the Office of Strategic Services (R.G. 226) No. L 52277.

Biroul pentru informații strategice
Washington D.C.

30 ianuarie 1945

Sursa a avut la 27 ianuarie 1945 următoarea discuție cu un membru al grupului „inteligentei” Partidului Comunist Român, care este totodată și un prieten apropiat al lui Pătrășcanu:

1. Congresul sindicatelor ce se desfășoară în prezent marchează începutul unei noi crize politice și în cîteva zile vor începe demonstrații pentru un nou guvern.

2. Noul guvern urmează să fie dominat de Frontul Național-Democratic, cu posibila colaborare a Partidului Național-Liber. Campania va fi, de asemenea, îndreptată spre eliminarea din politică a lui Maniu și a adeptilor lui. Sursa a recunoscut că criza ar putea fi serioasă și că stînga ar putea avea neplăceri, întărindu-și poziția, dar se crede că nu vor fi violențe.

3. În timpul recentei lor călătorii la Moscova, Ana Pauker, liderul comuniștilor de extremă stîngă, și Gheorghiu-Dej, ministrul comunicațiilor, au contribuit la organizarea viitoarei campanii. Ei au conferit cu personali-

tăți proeminente ruse, care le-au promis asistență economică, administrarea căilor ferate și alt sprijin.

4. Noul guvern va promova un program moderat. Se va renunța la naționalizarea băncilor și întreprinderilor industriale, dar se va efectua expropriearea pământurilor, pentru a obține sprijinul țărănimii. Pământurile Coroanei și ale Bisericii nu vor fi atinse. Sursa a garantat că programul nu va reuși în *realizarea* producției de cereale, dar nu în mod grav. El a manifestat îndoială cu privire la vreun ajutor rus în domeniul agriculturii, dar crede că dacă Rusia nu va mai lua nici un fel de utilaj România se va descurca bine.

5. Întrebat de ce comuniștii vor elabora un program care să nu dea rezultate în producție și în detrimentul efortului de război, sursa a răspuns că rușii nu vor rămâne întotdeauna în România și că este necesar ca stînga să-și întărească pozițiile. El a afirmat că armata, poliția și magistratura sănătății sunt încă un simbure de reacție care trebuie curățate. El crede că România trebuie să se alăture Rusiei la reglementările păcii internaționale.

6. O altă sursă din Partidul Comunist a spus că pentru miercuri, 1 februarie, a fost proiectată o mare demonstrație, la care actualul guvern va fi demascat și va cădea. La 28 ianuarie, „Scînteia”, cotidianul comunist, a publicat platforma Frontului Național-Democratic care aruncă vina pentru rezultatele slabe în îndeplinirea armistițiului de către România și pierderile suferite de ruși pe „politica antidemocratică și de sabotaj” a Partidelor Național-Liber și Țărănesc. Articolul afirmă: „Numai un guvern al Frontului Național-Democratic va fi capabil să risipească neîncrederea Aliaților și a Rusiei față de România”. Declarația stabilește mai departe programul și acțiunile pe care le va promova F.N.D.

1130

1945 ianuarie 30, Geneva. **Raport al consulului american în Elveția, Paul C. Squire, asupra unei con vorbiri avute cu Dan Geblescu, fost consul general al României în Elveția, privind situația românilor din partea de nord-vest a țării. În anexă un raport intitulat Situația românilor din Transilvania de nord, întocmit de o comisie mixtă germano-italiană în 1943.**

American Consulate
Geneva, Switzerland, January 30, 1945

Subject: The Situation of the Roumanians in Northern Transylvania

The Honorable
The Secretary of State
Washington

Sir:

I have the honor to report that following a friend's conversation relative to the situation occasioned by the Hungarian régime after the Vienna Award of 1940 upon Rumanian population of Northern Transylvania, Mr. Dan Geblesco, former Rumanian Consul General (with the rank of Minister)

at Geneva has produced the attached report entitled: "The Situation of the Rumanians in Northern Transylvania". This report in French, the original text of which in German, contains the conclusions for Northern Transylvania from the investigation made by a German-Italian Mixed Commission which had as a mission the examination of the situation of the Hungarian and Rumanian populations subjected respectively either to Rumanian or Hungarian sovereignty.

The present document however contains only the second part of the investigation, namely, that relating to the Rumanians subjected to the Hungarian régime. Mr. Gebleesco regrets that he does not have in his possession the first part of this document "since it would have contributed towards establishing that if the complaints of the Hungarians of Rumania related in general to pardonable acts, those of the Rumanians of Hungary had reference to essential facts which involved even the lives of these populations."

The report, according to Mr. Gebleesco, has been compiled by "special delegates" of the Governments of Berlin and Rome, viz. the Ministers Andor Henke and Count Rogieri. The former, who before the war had been for years Counselor of the German Embassy at Moscow, and who has performed important missions, was recently, as Under-Secretary of State, Chief of the Political Direction at the German Ministry of Foreign Affairs.

As for the latter, Rogieri had in November 1940 presided over the German-Italian Mixed Commission (called Rogieri-Altenburg) charged with verifying the atrocities perpetrated by the Hungarian armies and authorities in Northern Transylvania at the time of the occupation by Hungary of this province following the Vienna Award.

As Counselor of the Rumanian Legation at Budapest, Mr. Gebleesco declares that as delegate of the Rumanian Government he participated in the entire Henke-Rogieri investigation, which lasted from the end of June 1942 to the middle of November of the same year, visiting on this occasion all Transylvania, department by department. His Hungarian colleague in this mission was Mr. Erwin De Vladar, previously Counselor of the Hungarian Legation at Bucharest and recently the Hungarian Consul General at Geneva.

In the opinion of Mr. Gebleesco the conclusions of the investigation in question are "that much more remarkable since emanating from the representatives of the Governments of the Axis which had imposed the Vienna Award they succeed in proving that this diplomatic act had created in Northern Transylvania, through the setting up of the Hungarian régime and the methods it applied, a state of affairs definitely anarchistic, the majority Rumanian population in this province seeing itself continually menaced in the physical existence of its members, in the possession of their legitimate property, in the practice of their religion, or the expression of their cultural life."

The enclosed document, a copy of the Rumanian translation of which made by the Rumanian Ministry of Foreign Affairs is said to be in the possession of Mr. Gebleesco, deals with the following subjects:

- a) Political and juridical situation
- b) Performance of military service
- c) Situation on the frontier
- d) Food situation
- e) Economic situation

- f) Ill-treatment
- g) Cultural situation
- h) The refugee problem

As for Mr. Geblesco, it may be pointed out that this Rumanian Consul General with the rank of Minister Plenipotentiary was recalled in the summer of 1944 to Bucarest to take up functions under the title of Political Advisor at the Ministry of Foreign Affairs. Geblesco, with no sympathy for the Axis, did not follow instructions however and has remained in an unofficial capacity at Geneva, where he is now residing at 11 Rue Beaumont.

Respectfully yours,
Paul C. Squire
American Consul

Enclosure No. 1

La situation des Roumains en Transylvanie du Nord

a) Situation politique et juridique

Les autorités hongroises et l'administration militaire, en particulier, ont pris, aussitôt après l'occupation de la Transylvanie du Nord, une série de mesures contre la population qui s'y trouvait, qui plaçaient celle-ci dans une situation discriminatoire, par rapport aux personnes d'origine ethnique hongroise. Même lorsque, plus tard, l'administration des territoires de la Transylvanie ré annexée fut assumée par les autorités civiles, aucune amélioration substantielle n'a été apportée à cet état de choses. Dans la pratique, après deux ans de domination hongroise en Transylvanie du Nord, il n'existe pas encore d'égalité de droits entre la population roumaine et les citoyens d'origine ethnique hongroise.

Le Gouvernement et les autorités hongroises n'ont pas pris des mesures efficaces pour empêcher l'hostilité grandissante contre les Roumains de se répandre; au contraire, ils ont permis l'accroissement de cette hostilité par une propagande dirigée directement ou indirectement contre l'Etat voisin. Les Roumains ont été particulièrement blessés par les attaques de la presse hongroise, en particulier de celle de province, contre l'Armée roumaine, de même que par telles publications hongroises de caractère historique ou culturel.

Au cours de leur voyage dans la Transylvanie du Nord, les Délégués spéciaux ont constaté partout une propagande verbale soutenant la thèse que l'Arbitrage de Vienne n'a créé qu'une situation passagère.

De même qu'en Roumanie, on parle en Hongrie même dans les cercles dirigeants, des régions transylvaines d'au delà de la frontière fixée par l'arbitrage comme d'un « territoire occupé » par la Roumanie. Dans presque tous les bureaux, sont exposées des cartes de la Grande Hongrie qui révèle des tendances révisionnistes incontestables. Des maximes et des devises mises partout en évidence expriment clairement que la Hongrie ne saurait se contenter de son territoire national actuel.

L'effet profond qu'une telle propagande peut produire ressort de graves manifestations qui ont eu lieu contre la Roumanie à Cluj, à la fin d'Octobre 1942, à l'occasion de l'enterrement d'un officier hongrois (tué au cours d'un incident de frontière), sans que la police hongroise soit intervenue d'un manière efficace.

Une autre raison du mécontentement grandissant de la population roumaine de la Transylvanie du Nord, est la politique de « magyarisation » pratiquée par les autorités hongroises, qui s'appliquent, de toute évidence, à supprimer, autant que possible, toute trace des 22 années de domination roumaine, en mettant de sérieuses entraves à l'affirmation des droits des citoyens d'origine ethnique roumaine. En outre, dans la population hongroise, règne des sentiments — que les autorités ne combattent d'aucune manière — qu'une fois la Transylvanie du Nord reconquise, le moment est venu de réparer toutes les pertes morales et matérielles subies après 1918.

Une défense effective des intérêts de la population roumaine vis-à-vis des autorités hongroises est radicalement empêchée du fait qu'il n'existe en Hongrie aucune organisation nationale de l'élément roumain. Les Délégués Spéciaux ont été informés par le Gouvernement hongrois que les Roumains sont libres de s'organiser en parti politique ou en associations, dans le cadre de la Constitution magyare.

Toutefois, les dirigeants de l'élément roumain se refusent à créer une telle organisation, dans les limites imposées par les Hongrois, alléguant pour raison de leur attitude le fait que la désillusion causée à la population roumaine par le traitement subi jusqu'à ce jour est telle qu'elle ne peut plus s'attendre à aucune amélioration de son sort par l'action d'une organisation de ce genre. Selon les dirigeants roumains, le Gouvernement hongrois devrait, tout d'abord, prendre des mesures qui garantiraient les droits vitaux des Roumains ; ce n'est que, une fois l'atmosphère éclaircie et à la suite d'une période de détente, le problème de la création d'une organisation de cet ordre pourrait se poser.

Le motif principal des plaintes toujours plus nombreuses des Roumains doit être recherché dans la méfiance générale et profonde des autorités et du peuple hongrois envers leurs concitoyens roumains, dont ils mettent en doute la fidélité à l'Etat. D'autre part, les Roumains vivent avec la conviction profonde qu'ils sont privés de protection légale. Il ressortira des chapitres suivants sur les diverses questions traitées dans cet exposé, à quel point la pratique administrative hongroise a justifié ce sentiment des Roumains. Ici, nous ne voulons qu'indiquer en quoi la population roumaine se sent offensée dans son sens de la justice par les mesures du gouvernement hongrois.

Il est question ici de la politique de rétorsion contre l'élément ethnique roumain. On a toujours, et dans n'importe quel domaine, recours à des représailles pour obtenir que soient révoquées des mesures roumaines prises contre les Hongrois et considérées comme inéquitables. Dans tous les cas, les représailles frappent les citoyens hongrois de nationalité roumaine touchés par les problèmes en question.

Des ordonnances spéciales du gouvernement hongrois, dont la validité est limitée au territoire réannexé et qui concerne surtout la situation des biens de la population roumaine, de même que plusieurs décisions des autorités judiciaires ont renforcé chez les Roumains la conviction qu'ils sont soumis à un traitement juridique différentiel. En première place figure l'ordonnance No. 1440/1941 M.E. du 23 février 1941, qui constitue, selon l'opinion justifiée des Roumains, une atteinte particulièrement grave à leurs droits et une menace sérieuse pour leur patrimoine. La dite ordonnance stipule, entre autres, que tous les immeubles achetés librement par des particuliers à l'Etat roumain

ou aux institutions publiques roumaines après le 15 mars 1939 sont expropriés sans indemnité. L'ordonnance prévoit ensuite que toute vente immobilière faite sous la domination roumaine peut être révoquée si elle a eu lieu à la suite de pressions ou mesures administratives roumaines ou si le vendeur n'a pas obtenu, par le prix de vente, une somme correspondante à la valeur réelle de l'immeuble. De cette manière, peuvent être attaquées presque toutes les ventes d'immeubles effectuées sous la domination roumaine. Alors même que le texte ne fait pas de différence entre nationalités, l'ordonnance est dirigée surtout contre les intérêts de la population roumaine.

Le caractère politique de cette ordonnance ressort d'ailleurs également des considérants d'un arrêt de la Cour de Cassation magyare (M. P. V. 707/14/1942 du 17 juin 1942) qui rejette un recours contre l'expropriation sans indemnité d'un immeuble; le recourant invoquait, entre autre, que l'ordonnance 1440/1941 M.E. était contraire au régime des biens établi par l'Arbitrage de Vienne.

Dans ses considérants, la Cour de Cassation, constate, à ce propos, que les dispositions de l'Arbitrage de Vienne ne sont pas obligatoires pour les Tribunaux hongrois, point de vue insoutenable, ne serait-ce — même abstraction faite de toute autre considération — que pour le motif que l'Arbitrage de Vienne est devenu droit interne de l'Etat hongrois, sur la base du paragraphe I de la Loi XXVI de 1940.

Nous reviendrons sur les effets pratiques de l'ordonnance 1440/1941 M.E., au chapitre respectif de cet exposé.

Les Roumains se sont, en outre, souvent plaint de ce que les instances hongroises n'ont pas mis la sévérité et le zèle voulu à instruire et à punir les graves délits commis par les Hongrois au préjudice de Roumains et des membres de leurs familles. Une telle indulgence semble faire contraste avec la sévérité dont les Tribunaux ont fait preuve lorsqu'il s'agissait d'infractions — vraies ou supposées — mises à la charge de personnes de nationalité roumaine. Les Délégués Spéciaux par l'examen de cas particuliers, ont pu se rendre compte que pareilles plaintes ne manquent pas de fondement.

De plus, les citoyens d'origine ethnique roumaine ont à souffrir de par l'inégalité de droits créée par certaines mesures administratives dirigées contre eux et le traitement qui leur est souvent appliqué par certaines autorités hongroises. A la suite de nombreux interrogatoires, les Délégués Spéciaux ont pu se convaincre que les Roumains, qui avaient soumis aux autorités locales leurs désirs ou leurs doléances, ont été traités par elles sans aucune considération ou attention et n'ont même pas pu obtenir que soient prises en considération les questions qui les intéressaient. Dans la pratique, les citoyens de nationalité roumaine renoncent donc souvent à saisir les autorités hongroises pour la défense de leurs droits.

Dans les bureaux administratifs de la Transylvanie du Nord, les membres de la minorité roumaine figurent en nombre restreint et occupent, en général, des postes sans importance, par suite de licenciements en masse, expulsions, transferts et émigrations. Ainsi, dans le district Mures-Turda, après le passage de cette région sous la domination hongroise, tous les fonctionnaires d'origine roumaine, au nombre de 41, ont été congédiés des services judiciaires. La municipalité de Targu-Mures a licencié les 150 fonctionnaires roumains qu'elle avait à son service.

Les anciens fonctionnaires roumains sont souvent lésés par le calcul discriminatoire du montant de la pension de retraite. Ces pensions s'accordent sur avis de commissions spéciales qui ont à établir si le fonctionnaire a eu, sous la domination roumaine, une attitude magyarophile. Les recherches dans ce sens s'étendent jusqu'aux sentiments du fonctionnaire à l'égard de l'« idée pan-roumaine ». Etant donné qu'il n'est pas difficile de porter des accusations dans un sens ou dans un autre, on a annulé ou diminué la pension de nombreux fonctionnaires roumains qui y avaient droit.

Les autorités hongroises allèguent, avec dates statistiques à l'appui, que, par exemple, dans un certain nombre de localités les maires sont Roumains et que les Roumains font même partie des Conseils départementaux et communaux.

Il est à remarquer, à ce sujet, que là où, dans la Transylvanie du Nord, fonctionnent des maires roumains, l'autorité est exercée exclusivement par le Notaire, qui est presque toujours Hongrois, alors que les maires n'ont que des attributions administratives purement exécutives et tout à fait subalternes.

Pour ce qui est de la représentation de la minorité dans les Conseils départementaux et communaux, il s'agit là d'organes qui, en Hongrie, n'ont qu'un caractère consultatif, sans pouvoir délibératif, et dont l'importance pratique est très réduite, attendu qu'ils dépendent du bon vouloir des représentants du Gouvernement.

b) *Prestation du service militaire*

Pour des motifs d'ordre sentimental, que l'on doit mettre en rapport avec la situation dans la Transylvanie du Nord, la population roumaine est, en général, opposée à la prestation du service militaire dans l'armée hongroise. Cela est dû surtout aux bruits qui circulent dans tout le pays sur le traitement injuste et vexatoire que les Roumains soumis aux obligations militaires ont à endurer de leurs supérieurs, ainsi qu'aux plaintes provoquées par les mauvais traitements, coups et outrages qu'ils subissent à cause de leur nationalité.

Sous l'impression de ces rumeurs et à la suite d'expériences personnelles un nombre assez considérable, mais difficile à préciser, de Roumains astreints aux obligations militaires, soit qu'ils aient déjà été incorporés, soit qu'il s'attendent à être appelés, fuient au delà de la frontière, pour se soustraire au service militaire hongrois. Les Délégués Spéciaux ont voué une attention toute spéciale à l'examen de cet état de choses et ont établi ce qui suit:

En ce qui concerne l'instruction, la solde, la nourriture et le logement de la troupe, il n'existe pas de preuves que les soldats hongrois de nationalité roumaine soient soumis à un traitement différent de celui de leurs camarades hongrois. Mais en dehors de cela, le traitement qui leur est appliqué par leurs supérieurs et camarades est non seulement beaucoup plus sévère, mais encore plus mauvais que celui qui s'applique aux Hongrois, parce que, par principe, la loyauté des Roumains en tant que citoyens de l'Etat hongrois est suspectée. Beaucoup plus souvent que les soldats hongrois, les Roumains reçoivent des coups — surtout de la part des sous-officiers hongrois — comme moyen

éducatif et disciplinaire. Sont également fondées les plaintes concernant les outrages auxquels sont exposés les Roumains enrôlés dans l'armée hongroise, du fait de leur nationalité.

L'administration militaire hongroise a pris récemment des mesures pour la constitution d'équipes de travail composées exclusivement de Roumains, de Serbes et de Juifs. Selon les informations fournies par le fonctionnaire compétent de la Honved, 30% seulement des Roumains incorporés sont répartis dans les unités militaires, alors que 70% sont enrôlés dans les équipes du travail, cela, à ce qu'il paraît, à cause des tristes expériences acquises au sujet de leur loyauté. Les Roumains se trouveraient de ce fait dans une situation défavorable vis-à-vis d'autres nationalités, étant donné que, en ce qui les concerne, la période normale de concentration, qui est de trois mois, n'est pas respectée, comme, par exemple, pour les Juifs.

Bien qu'ils servent avec loyauté et compétence militaire, les Roumains n'ont aucun espoir de devenir officiers de réserve. Après la prise de la Transylvanie du Nord, le Commandement de l'Armée hongroise a refusé de reconnaître à aucun des officiers de réserve de cette région le grade qu'il avait obtenu dans l'armée roumaine. Cette mesure a été expliquée par l'affirmation que les officiers de réserve roumains ne seraient pas à la hauteur des exigences de l'armée hongroise. Les officiers en question sont donc appelés sous les armes comme simples soldats, avec la qualification d'aspirants officiers. S'ils sont capables, ils ont la possibilité d'accéder à la carrière d'officiers de réserve et de reconquérir leur ancien grade, qui cependant ne peut dépasser celui de lieutenant (après une période de manœuvres militaires et à partir du grade d'aspirant-cadet). Selon des informations de source officielle hongroise, bien que presque tous les anciens officiers roumains mobilisés aient accompli avec succès leur période d'essai en qualité d'aspirants au grade d'officier hongrois, néanmoins aucun d'entre eux, quel qu'ait été son grade dans l'armée roumaine, n'a été confirmé, même dans le grade de sous-lieutenant. Le Hongrois interprète cela comme une mesure de représailles contre la décision qu'aurait prise le Maréchal Antonesco de rétrograder au rang de simple soldat une série d'officiers de réserve hongrois de Roumanie, comme incapables et indignes de confiance. A ce propos, il faut relever que cette mesure a frappé également de nombreuses personnes de nationalité roumaine et allemande. N'ayant donc pas de caractère discriminatoire, elle ne pouvait motiver des représailles.

Du reste, les Délégués Spéciaux ont pris connaissance de certains cas, où des officiers de réserve roumains, appelés à servir comme aspirants-officiers hongrois, ne se sont pas vus appliquer le même traitement qu'aux aspirants-officiers de nationalité hongroise.

Comme exemple du traitement que les officiers de l'armée roumaine ont à supporter en Hongrie, nous citerons le cas suivant: la Commission a trouvé un Capitaine roumain enfermé depuis des mois dans l'étroit cachot pour soldats d'une caserne hongroise et soumis à un traitement indigne d'un officier; il avait été arrêté à la frontière, par des chasseurs hongrois, sans s'être mis en faute, mais selon l'avis de la commission, par simple mesure de représailles.

A la suite de nombreux interrogatoires, les Délégués Spéciaux ont acquis la conviction que le paiement des subsides aux familles des soldats de nationalité roumaine mobilisés s'est fait d'une manière arbitraire dans un très

grand nombre de cas. Suivant les informations reçues par les Délégués Spéciaux, le Gouvernement hongrois a l'intention de payer, à l'avenir, les subsides de mobilisation à toutes les familles de mobilisés d'une manière égale et sans tenir compte de leur condition matérielle.

c) *Situation à la frontière*

Alors que le Gouvernement de Budapest témoigne un vif intérêt pour une délimitation précise de la frontière, et ce sur la base de la ligne établie à Budapest, en 1940, par le général hongrois Naday et le général roumain Dragalina, en tenant toutefois compte, dans la mesure du possible, des limites communales, le Gouvernement roumain ne s'y est pas montré disposé jusqu'à ce jour, alléguant que le moment présent ne saurait pas favorable, du point de vue politique, à l'établissement définitif des frontières.

Dans ces conditions, il règne à la frontière un état d'incertitude qui est par lui-même un élément de troubles dans les rapports entre les deux pays et cause de nombreux incidents. Plus d'un soldat et civil hongrois ou roumain, qui ont perdu la vie, l'intégrité physique ou la liberté, ont été les victimes innocentes de cet état de choses.

Est également significatif le fait que, toujours dans un but de représailles, des membres de l'armée du pays voisin ont été arrêtés à la frontière et que même des raps de personnes sont à signaler.

Les troupes de frontières hongroises ont une idée plus nette de leur ligne avancée (ligne de patrouille que les soldats roumains ; les soldats hongrois considèrent, en effet, la ligne fixée par la carte topographique Naday-Dragalina comme une frontière provisoire, alors que les Roumains ne produisent aucun document concret concernant leur ligne de patrouille. Et, ainsi que l'a démontré l'expérience des incidents de frontière, les ententes locales entre Commandants des deux parties n'ont, dans l'état actuel de tension, qu'une valeur relative.

Etant donné que la ligne établie par l'Arbitrage de Vienne coupe en plusieurs points les propriétés frontalières, les deux Gouvernements ont conclu une convention qui autorise les habitants des régions frontières à travailler leurs terres sur une zone de 5 kilomètres de chaque côté de la ligne de démarcation. Toutefois, la pratique administrative des autorités locales empêche les habitants minoritaires de la région frontière de bénéficier des avantages de la dite convention. Par méfiance ou manque d'empressement, les sauf-conduits sont délivrés parfois avec tant de retard qu'il n'est plus possible d'effectuer un travail normal de la terre au delà de la frontière. A part cela, à cause de la surveillance policière très sévère, les minoritaires sont continuellement exposés au danger d'être suspectés d'espionnage ou d'actes hostiles envers l'Etat. Cet état de choses a encore été aggravé par le fait que les Hongrois ont fermé plusieurs points de frontière, sans doute pour raison de sécurité militaire.

Toutes ces circonstances exercent également une action défavorable sur la mise en valeur des possibilités économiques des territoires frontaliers.

d) *Situation alimentaire*

Parmi les plaintes les plus sérieuses de la population roumaine de la Transylvanie du Nord sont celles qui concernent la très pénible situation alimentaire. Ainsi que les Délégués Spéciaux ont pu le constater sur place

en été 1942, cette situation était en fait extrêmement critique pour une partie de la population de nationalité roumaine. Dans certains départements, et surtout dans ceux de Maramures et Bistritz Nasaud, la population roumaine a plus d'une fois souffert de la faim et a été contrainte de mélanger à la ration de farine qui lui a été impartie des produits de remplacement nuisibles à la santé, tels que: écorce de bois moulue, tiges de maïs, semences de chien-dent, et autres. Même si l'on considère comme exagérées, les affirmations de source roumaine qu'un grand nombre de minoritaires roumains seraient morts d'inanition, nombreux sont cependant les cas où la mort doit être attribuée sans aucun doute, au manque d'alimentation. Parfois, les registres d'Etat civil et ceux de paroisses indiquent expressément la faim comme cause de décès.

Les causes de cette misère, qui n'est toujours pas disparue, doivent être recherchées dans l'état de fait. La première de ces causes — outre que seule une superficie réduite a été affectée à la culture de maïs — est la mauvaise récolte de maïs de 1941 qui a frappé tout particulièrement la population roumaine, dont le maïs fournit la base de l'alimentation. Les rations, nécessairement limitées, de farine de blé distribuées en guise de maïs, ne pouvaient offrir aux Roumains affamés l'équivalent nécessaire, étant donné que souvent ils ne savent pas employer utilement la farine de blé. Il faut ajouter que des nombreux éléments de la population roumaine vivent dans une misère si grande qu'ils ne disposent pas de moyens financiers nécessaires à l'achat des rations auxquelles les cartes de denrées alimentaires leur donnent droit.

Bien que les autorités centrales hongroises n'aient pas entendu appliquer un traitement défavorable à la population roumaine en ce qui concerne l'alimentation, il faut constater cependant que, par une aide méthodique accordée à la population roumaine, par des mesures de prévoyance économique et par une surveillance plus sévère des organes administratifs moyens et inférieurs, il eût été possible d'atténuer sensiblement les effets de la disette. Certains départements de la Transylvanie du Nord, et précisément ceux qu'habitent les Roumains, n'arrivent pas à couvrir par leur production propre leurs besoins alimentaires et ont toujours été contraints pour subsister d'importer des vivres. Or, ces dernières années l'importation a été nulle, insuffisante ou tardive. A cela les dirigeants hongrois objectent que le nouveau tracé de la frontière, dû à l'arbitrage de Vienne, a rendu très difficile la circulation dans la Transylvanie du Nord, dont les sources d'importation étaient depuis toujours les territoires de la Transylvanie restée roumaine, le Banat et la Bacska, contrées dont le Gouvernement hongrois ne peut plus disposer. Mais ces difficultés ne sauraient servir de justification au Gouvernement hongrois, puisque ces organes ont réussi à prévenir une famine analogue dans les Départements purement hongrois des mêmes districts. De toute façon, le manque de compréhension et de sollicitude des autorités subalternes pour les difficultés alimentaires particulières des habitants roumains, ainsi que l'intervention tardive des autorités centrales, ont contribué à créer une situation qui représente une discrimination au préjudice de la population roumaine.

Un traitement différentiel ressort également du fait que la distribution des aliments dans les localités roumaines s'est faite avec beaucoup moins d'intérêt et de zèle que dans celles hongroises. Des recherches entreprises non seulement par les Délégués Spéciaux, mais aussi par des commissions hon-

groises ont confirmé que les fonctionnaires de l'administration moyenne et communale ont négligé d'informer à temps les organes supérieurs sur la famine qui menaçait la population roumaine, de sorte qu'une action de secours efficace a été rendue impossible ou, tout au moins, difficile.

Les Délégués Spéciaux considèrent également comme discriminatoire la classification des habitants d'origine roumaine selon les diverses catégories d'ayant-droits aux cartes d'alimentation. Alors que, par exemple, les travailleurs hongrois des chemins de fer, routes, etc. rentrent dans la catégorie des gros travaux, les travailleurs roumains, par contre, bien qu'employés à des besognes identiques ou semblables, ont été classés dans des catégories beaucoup moins favorisées.

Dans nombre de cas vérifiés par les Délégués Spéciaux les rations supplémentaires accordées par la loi, pendant la grossesse et la période d'allaitement, n'ont pas été distribuées aux femmes roumaines, sous prétexte qu'elles ne se seraient pas présentées pour les réclamer. En revanche, dans les mêmes circonstances, les femmes hongroises ont obtenu ces suppléments sans difficultés. Là encore, on doit imputer aux autorités locales hongroises un manque de sollicitude.

En conclusion, les constatations faites par les Délégués Spéciaux peuvent se résumer comme suit:

Les autorités centrales hongroises n'ont pas pris de mesures nettement discriminatoire contre la population roumaine, dans le domaine de l'alimentation; au contraire, le Gouvernement hongrois est intervenu dans certains cas où la culpabilité de ses organes subalternes était évidente et particulièrement grave, en ce qui concerne l'approvisionnement de la population roumaine. Mais, à cause de l'insuffisance du contrôle de leurs organes administratifs et de l'insuffisante sollicitude pour la population roumaine, les gouvernements sont en grande partie responsables de ce qu'ait pu se produire une situation aussi sérieuse du point de vue économique et psychologique que celle qui vient d'être exposée.

e) *La situation économique*

L'entrée des troupes hongroises dans la Transylvanie du Nord a marqué, pour la population roumaine de cette région, le début d'une époque de décadence économique. Les autorités militaires, auxquelles on avait confié, au début, l'administration des territoires réannexés, ont procédé, au détriment des Roumains, à des milliers d'expulsions, d'expropriations, de révocation de brevets, de fermetures de locaux et magasins, de colonisations sans indemnité, etc. Les autorités civiles, qui ont pris leur suite, ont confirmé toute les mesures prises précédemment. Et par la suite aussi, l'élément roumain a été ruiné, de la manière la plus grave, dans tous les compartiments de la vie économique par de nouvelles lois et ordonnances dirigées, étant donné les circonstances, en premier lieu contre la population roumaine, en plus de l'application discriminatoire des lois en vigueur. Les mesures des autorités hongroises ont frappé, avant tout, les classes dirigeantes d'intellectuels roumains; elles ont été étendues également à la petite industrie, aux bénéficiaires de concessions de tout genre et même aux fonctionnaires, ouvriers et paysans.

Comme condition indispensable de leur admission au barreau et donc de l'exercice de leur profession, les avocats de nationalité roumaine de Transylvanie du Nord ont été contraints de produire un certificat attestant qu'au temps de la domination roumaine ils avaient fait preuve de « loyauté du point de vue national », c'est-à-dire hongrois. La majorité des avocats roumains n'ont même pas tenté de s'inscrire au barreau ; à ceux qui ont présenté des demandes d'inscription l'admission a été refusée. Au total, sur les 877 avocats de nationalité roumaine enregistrés dans la Transylvanie du Nord au 30 août 1940, 161 seulement ont été admis jusqu'au 31 octobre 1942. Parmi les 700 qui n'exercent plus leur profession dans le pays se trouvent certainement aussi ceux qui se sont expatriés de leur plein gré. Néanmoins, la majorité a été soit expulsée, soit contrainte à se réfugier au delà de la frontière, ne pouvant plus résister à la pression politique et économique à laquelle elle était soumise. L'existence des avocats roumains restés en Transylvanie leur est rendue difficile par l'application de lourds impôts discriminatoires. Ainsi, les autorités fiscales des Départements de Bihor, Salaj, Satu-Mare et Maramures ont calculé le revenu imposable des avocats roumains à un montant de 3.000 à 25.000 pengö, alors que les avocats hongrois ne sont imposés que sur des revenus calculés à 2.400 à 6.000 pengö. Les avocats roumains sont d'autant plus désavantagés qu'à la suite du changement de domination ; la clientèle des avocats hongrois s'est beaucoup accrue, alors que celles des avocats roumains a beaucoup diminué.

Les médecins et pharmaciens eux-mêmes ne peuvent obtenir leur permis de pratiquer ou leur concession, à moins de produire une preuve de loyauté nationale appuyée de certificat, cela abstraction faite des certificats de qualification professionnelle requis par les lois hongroises et différents de ceux qui sont exigés d'eux en Roumanie. La difficulté de se procurer de tels certificats, les expulsions, pressions politiques et économiques, s'ajoutant aux émigrations volontaires, ont eu pour conséquence une diminution sensible du nombre des médecins roumains dans la Transylvanie du Nord. La situation est la même pour les pharmaciens roumains dont la qualification professionnelle n'a pas été reconnue. Selon les informations roumaines, douze pharmacies de la Transylvanie du Nord seulement se trouveraient encore en mains roumaines, dont quelques-unes dirigées par des curateurs hongrois. A ce propos, il faut rappeler que pour la liquidation de leurs pharmacies, rendue inévitable par la nouvelle situation, les Roumains n'ont obtenu qu'un délai de six mois seulement, alors que des délais allant jusqu'à 5 ans ont été accordés aux Juifs.

Les marchands forains, artisans, négociants, ainsi que les propriétaires roumains de cabarets et bureaux de tabac sont très éprouvés par les mesures administratives qu'ont prises les autorités hongroises. A l'occasion d'une révision générale, les brevets de concessions n'ont été retirés, presque uniquement qu'aux Roumains. Parmi les prétextes invoqués pour justifier cette mesure, figurait aussi la connaissance insuffisante de la langue magyare. A des difficultés de cet ordre est due, par exemple, l'expatriation de plus de 100 petits commerçants roumains rien que du Département de Satu-Mare.

Les artisans roumains n'obtiennent que très rarement des commandes officielles et, de même que les commerçants roumains, sont moins bien partagés que leurs confrères hongrois dans la répartition des matières premières et des marchandises. Des tracas de ce genre, d'autres encore et particuliè-

ment le fardeau insupportable des impôts ont eu pour conséquence qu'à l'exception d'un seul, tous les négociants de la ville de Targu-Mures se sont expatriés, ne pouvant plus continuer l'exploitation de leurs entreprises.

L'exclusion des employés et ouvriers roumains de la vie économique de la Transylvanie du Nord a commencé en 1940, par des licenciements en masse décrétés par les autorités militaires. Depuis lors, et à cause de leur nationalité, les fonctionnaires et ouvriers sont sans cesse congédiés en très grand nombre par les entreprises industrielles et commerciales, et, s'ils n'émigrent pas sont employés à la construction de routes, dans des carrières de pierres ou à des travaux similaires.

Un très grave dommage a été causé à l'élément roumain de la Transylvanie du Nord par les dispositions du Gouvernement hongrois visant, directement ou indirectement, à son expropriation ou à la limitation de ses droits de propriété. Ainsi, par exemple, l'administration militaire a exproprié sans aucune indemnité, la population de vingt villages de colons roumains (environ 2.000 familles), ainsi que de nombreux autres petits colons, les chassant de leurs propriétés, maintes fois en quelques heures seulement, et faisant, main basse sur tous leurs biens meublés. Le plus souvent, ces colons et petits colons avaient acquis leurs terres par la réforme agraire roumaine ou en les achetant à des particuliers; ils en étaient ainsi devenues les propriétaires légitimes, par paiement du prix d'achat ou amortissement des dettes qui les grevaient.

Ainsi qu'il a déjà été montré au chapitre traitant du problème politique et juridique, l'ordonnance du gouvernement hongrois No. 1440/1941 M.E. du 23 février 1941 a eu une importance extraordinaire pour les propriétés appartenant à la population roumaine de la Transylvanie du Nord. Cette ordonnance donne, en effet, à tous les vendeurs d'immeubles la possibilité d'attaquer les contrats de vente passés au temps de la domination roumaine et d'appeler en justice les acheteurs, pour réparation des préjudices éventuellement subis du fait de la vente. Ces dispositions ont été appliquées dans une large mesure. Sur la foi d'une statistique remise à la Commission par le gouvernement hongrois, avaient été intentés, jusqu'en octobre 1942, 14.000 procès et soumises 12.000 offres d'arrangement à l'amiable. Il résulte de cette statistique que sur les 17.000 procès intentés, 8.700 l'ont été contre les Hongrois et 7.800 seulement contre des Roumains. Du côté roumain, on conteste l'exactitude de ces chiffres et l'on affirme d'une manière précise que le plus grand nombre des procès est dirigé contre les propriétaires roumains. Il arrive, en effet, fréquemment qu'un demandeur, par exemple, un grand propriétaire, appelle en justice par une seule action des centaines de paysans roumains. La statistique hongroise considère cette action comme un procès unique. Suivant les informations de source roumaine, sont actuellement en cours, auprès de 4 Cours d'Appel et de 15 Tribunaux départementaux, plus de 14.000 procès, dans lesquels les défendeurs sont, pour la plupart, Roumains; ainsi sur les 412 procès en cours de jugement au Tribunal de Baia Mare, 354 ont pour objet les propriétés de 853 Roumains.

Les Roumains sont lésés dans leur fortune non seulement par les dispositions matérielles et de procédure des ordonances No. 1440/1941 M.E. et 3000/1942, mais aussi par l'absence de dispositions précises quant à la manière d'établir la somme des prétdendus dommages supportés par le vendeur.

L'ordonnance No. 1440/1941 prévoit cependant que le juge doit établir le montant du dédommagement en tenant compte de la situation des parties en cause. Pour établir, dans la pratique, une certaine uniformité dans l'évaluation des prix, les Présidents des 4 Cours d'Appel de la Transylvanie du Nord ont essayé d'harmoniser les directives précédemment données, afin de fixer le critère-étalon permettant l'appréciation du dommage. Du matériel mis à la disposition de la Commission et surtout de certains arrêts des Tribunaux hongrois, il ressort pourtant que ces incertitudes préjudiciables aux Roumains, n'ont pu être éliminées.

L'ordonnance 1630, prise par le Gouvernement hongrois en cette même année 1941, annule toutes les concessions de mines et droits d'exploitation de sous-sol accordées par l'Etat roumain après le 15 mars 1939. Une autre ordonnance, No. 3400/1942 permet d'attaquer dans les mêmes conditions que celles prévues, pour la propriété foncière, par l'ordonnance No. 1440/1941, la concession de mines et l'achat d'actions minières, si leur octroi ou leur achat datent de l'époque de la souveraineté roumaine. Dans la plupart des cas, ces deux ordonnances frappent les citoyens de nationalité roumaine qui avaient obtenu les droits de propriété en question d'entente avec les cédants et souvent à grands frais.

Les ordonnances 189/1941 et 2790/1941 M.E. se réfèrent aux pâturages communaux. Sur la base de ces ordonnances, les pâturages expropriés par la réforme agraire roumaine peuvent être restitués à leurs propriétaires initiaux, sur demande de ces derniers, formulée par voie administrative, à la suite d'un examen préalable de la situation juridique. Par l'effet des ordonnances en question, les pâturages d'un certain nombre de communes roumaines ont été expropriés et attribués à des communes hongroises.

Ces deux ordonnances sapent les fondements de la vie économique de la population rurale roumaine du pays, qui vit surtout de l'élevage du bétail.

Enfin, nous devons rappeler encore l'ordonnance No. 200/1942 M.E. du 12 février 1942, qui dispose que quiconque a obtenu des forêts par la réforme agraire roumaine doit en verser le revenu net à un compte spécial de la Direction des Forêts compétente. Plus que sur certaines communes, les effets de cette ordonnance pèsent sur les Evêchés roumains, qui s'entretenaient en partie par ces revenus forestiers.

f. Mauvais traitements

Les plaintes les plus graves reçues de toutes les régions de la Transylvanie du Nord habitées par les Roumains ont trait aux mauvais traitements et aux humiliations infligés dans une large mesure aux Roumains tant par les fonctionnaires que par les particuliers hongrois. Les Délégués Spéciaux ont examiné en détail ces problèmes — décisifs non seulement quant aux rapports de l'élément national de l'Etat avec l'élément roumain, mais encore quant aux relations politiques entre la Roumanie et la Hongrie — ; une suite d'enquêtes faites sur place et des interrogatoires pris à plusieurs centaines de personnes, hongroises et roumaines, leur ont permis d'arriver aux conclusions suivantes :

Beaucoup de Hongrois, et parmi eux des personnalités dirigeantes, expriment ouvertement l'opinion que les Roumains sont, tant par la race que par la culture, inférieurs au niveau des Hongrois et ne sauraient, par conséquent, prétendre au même traitement que les nationalités de l'Etat. C'est

dans cette attitude fondamentale qu'il faut rechercher la source des graves discriminations pratiquées par les fonctionnaires et particuliers hongrois au préjudice de la population roumaine. Il est de fait que de nombreux Roumains ont été malmenés et offensés dans leur dignité par toutes sortes de services exercés par des fonctionnaires subalternes et surtout par des gendarmes et gardes-frontières. Si beaucoup de plaintes roumaines se sont avérées exagérées et, parfois même, mal fondées, dans la grande majorité des cas aucun doute ne peut subsister sur la culpabilité de fonctionnaires hongrois.

D'autres plaintes véhémentes se réfèrent au fait que des jeunes gens roumains astreints à l'instruction prémilitaire (dite Levente¹) ont été frappés et humiliés d'autres manières encore par leurs supérieurs hongrois. Les Délégués Spéciaux ont constaté, par l'examen de quelques cas de ce genre, que des jeunes gens roumains de l'organisation Levente ont été réellement brutalisés, recevant gifles, coups de pied, etc., lorsqu'ils ne se montraient pas à la hauteur des exigences de leurs commandants hongrois et parce qu'ils ne savaient pas la langue hongroise. Même en admettant que les réclamations roumaines se rapportant à l'organisation Levente n'ont pas toujours résisté à un examen objectif, il faut, dans d'autres cas, considérer comme un fait établi que les commandants de la Levente ont souvent pu faire usage impunément de coups et mauvais traitements comme moyens d'instruction.

A provoqué un mécontentement particulier dans la population roumaine le fait que de jeunes gens roumains de l'organisation Levente ont été mis au joug et forcés de labourer sous les coups de leur commandant et camarade hongrois. L'examen d'un de ces cas par la commission a toutefois prouvé que le travail ainsi fourni a été plus court que l'avait affirmé la réclamation ; mais cela ne diminue en rien la gravité d'un tel traitement. La répétition de semblables abus dans diverses localités de la Transylvanie du Nord porte à croire qu'il faut en mettre la responsabilité à la charge de personnalités plus haut placées.

On pourrait citer à l'infini des exemples de mauvais traitements analogues à ceux décrits ci-dessus. Ils sont presque toujours accompagnés d'insultes et outrages, par lesquels le fonctionnaire hongrois exprime son mépris de Roumains.

La Nation roumaine et son Histoire, ainsi que ses personnalités dirigeantes sont avilis avec la tolérance des organes administratifs hongrois, et non seulement des subalternes. Ainsi, des unités militaires ou organisations pré-militaires hongroises chantent, sans aucune considération pour la composition ethnique de l'Etat, des marches contenant des offenses à l'adresse du Peuple roumain et de ses gouvernants.

Il ressort des informations portées à la connaissance des Délégués Spéciaux que le Gouvernement hongrois a cherché, ces derniers temps, à atténuer quelque peu ces inconvénients (interdiction de chanter des chansons offensantes pendant les marches, instructions données aux Commandants Levente de traiter correctement les Roumains, peines disciplinaires infligées à quelques gendarmes considérés comme coupables). Mais jusqu'ici, ces mesures n'ont été que des exceptions ; dans l'ensemble les mauvais traitements infligés aux Roumains demeurent impunis.

g) Situation culturelle

Une plainte particulièrement insistante des Roumains concerne l'organisation scolaire dans la Transylvanie du Nord. Sur ce point les Délégués Spéciaux ont constaté ce qui suit:

L'ordonnance du Gouvernement hongrois No. 24042/1940 V. Km. du 6 novembre 1940, stipulait que les Ecoles primaires d'Etat existant dans les communes exclusivement roumaines au moment du changement de souveraineté seraient transformées en écoles pour la minorité roumaine. Mais cela n'a pas été fait jusqu'ici. L'administration scolaire hongroise s'est bornée, en général, à créer des sections roumaines auprès des institutions scolaires transformées en écoles primaires hongroises d'Etat.

Sur la base de la même ordonnance, ainsi que sur celle de la loi roumaine sur l'enseignement particulier, encore en vigueur dans la Transylvanie du Nord et qui admet la fondation d'écoles confessionnelles, les parents avaient le droit, si le nombre des élèves était au moins 20, d'exiger la création d'une section roumaine auprès de l'Ecole d'Etat hongroise ou de procéder à l'ouverture d'une école confessionnelle propre.

Des nombreuses demandes formulées à ces fins, satisfaction n'a été donnée qu'à un petit nombre de celles qui demandaient la création de sections roumaines annexes, mais pas une seule de celles qui demandaient l'ouverture d'écoles confessionnelles n'a été prise en considération.

Dans de nombreux cas, la propagande en faveur de l'école roumaine a été imputée aux prêtres comme une activité contre l'Etat; certains d'entre eux ont été traduits en justice et parfois même arrêtés; quelques uns ont même été accusés d'avoir contrepart les signatures des parents.

En confrontant les données soumises aux Délégués Spéciaux par les deux Gouvernements, il résulte que, pour la population de nationalité roumaine de la Transylvanie du Nord, forte de 1.200.000 âmes, existent actuellement:

692 écoles primaires d'Etat ayant le roumain pour langue d'enseignement ou sections roumaines auprès d'écoles primaires d'Etat hongroises;

l'école secondaire d'Etat ayant le roumain pour langue d'enseignement;

5 sections auprès d'écoles secondaires d'Etat, complémentaires ou professionnelles;

4 écoles primaires confessionnelles, qui sont, en réalité, des écoles d'application rattachées aux 3 écoles supérieures normales roumaines;

4 écoles confessionnelles, secondaires et professionnelles, dont les trois écoles supérieures normales citées ci-dessus.

D'autre part, dans

489 écoles primaires hongroises d'Etat, l'enseignement est mixte, hongrois et roumain, c'est-à-dire que la langue roumaine y figure comme matière obligatoire ou facultative, attendu qu'autrement les écoliers ne pourraient suivre les cours.

En revanche, les 970.000 Hongrois ont à leur disposition les écoles purement hongroises suivantes:

766 écoles primaires d'Etat, où l'enseignement se fait exclusivement en langue hongroise;

54 écoles secondaires, complémentaires ou confessionnelles d'Etat ayant pour langue d'enseignement le hongrois;

589 écoles primaires confessionnelles hongroises;

52 écoles secondaires, complémentaires ou professionnelles hongroises.

Les 489 écoles primaires hongroises citées ci-dessus, dans lesquelles l'enseignement se fait *aussi* en langue roumaine, sont, plus ou moins, organisées en écoles pour la population hongroise et ne peuvent certainement pas être considérées comme écoles destinées à la minorité. En les déduisant du calcul, il reste donc aux *Roumains*: 696 écoles primaires ou sections annexes et 10 écoles secondaires, complémentaires ou confessionnelles; pour les *Hongrois*: 1355 écoles primaires, 106 lycées, écoles complémentaires et professionnelles.

Par conséquent, la population roumaine, qui dépasse la population hongroise de 200.000 âmes, ne possède pas même la moitié des écoles dont disposent les Hongrois; mais cette inégalité est encore plus défavorable aux Roumains dans la réalité, car aux 1355 écoles primaires purement hongroises, il faut ajouter, en égard à leur caractère spécifiquement hongrois, les 489 écoles primaires d'Etat citées plus haut.

Même dans les 692 écoles ou sections destinées à la minorité roumaine, un enseignement régulier en langue roumaine est souvent impossible, étant donné que la majorité des instituteurs sont de nationalité hongroise et souvent ne savent guère le roumain. Les Hongrois expliquent cet état de choses en affirmant qu'au moment du changement de souveraineté, la plus grande partie des instituteurs roumains a fui la Transylvanie du Nord et qu'il n'en est pas resté assez pour les remplacer. A ce sujet, il est à remarquer que sur les 4700 instituteurs de nationalité roumaine enseignant dans la Transylvanie du Nord au mois d'août 1940, environ 3900 sont partis, après l'entrée des troupes hongroises; la plupart des instituteurs a été soit expulsée par les autorités militaires hongroises, soit à tel point exposée aux persécutions des organes administratifs et de la population hongroise, qu'ils ont jugé impossible de continuer à résider dans le pays. De plus, les autorités hongroises ont licencié, pour des raisons politiques, un grand pourcentage d'instituteurs roumains restés sur place et en ont transféré d'autres dans l'ancienne Hongrie.

A l'avenir, les écoles roumaines de la Transylvanie du Nord pourront compter sur les diplômés des Ecoles Normales d'Oradea Mare et Gherla. Mais, abstraction faite de ce que les autorités hongroises n'ont pas fait appel à cette réserve, elle ne pourrait en aucun cas couvrir les besoins, même dans une mesure restreinte, à cause de son contingent réduit.

Plus défavorable encore que la situation de l'enseignement primaire est celle de l'enseignement secondaire et professionnel dans la Transylvanie du Nord. Des 17 écoles supérieures qui, en dehors des différentes écoles professionnelles, existaient en août 1940 (12 lycées pour garçons et 5 pour jeunes filles), le Gouvernement hongrois n'a maintenu, comme unique école d'Etat pour la minorité roumaine, que le Lycée roumain de Nasaud. En outre, il a permis la création de sections roumaines auprès de quelques écoles secondaires, de l'Ecole normale supérieure et d'une école supérieure de commerce hongroise. Toutefois, même dans ces écoles ou sections réservées aux Roumains, l'enseignement est confié presque exclusivement à des professeurs de nationalité hongroise, qui ne possèdent pas parfaitement le roumain, les anciens professeurs roumains ayant été pour la plupart soit transférés dans l'ancienne Hongrie, soit licenciés.

La solution du problème, dans son ensemble, se complique singulièrement du fait que les dirigeants roumains de Transylvanie ne considèrent comme possible, pour la reconstruction d'une organisation scolaire adaptée aux besoins nationaux roumains, que le rétablissement des écoles confessionnelles ayant existé avant 1918. Le Gouvernement hongrois, par contre, n'est pas disposé à donner satisfaction à cette exigence et fonde son refus sur le fait qu'après 1918 les Eglises roumaines ont cédé de leur plein gré leurs écoles à l'Etat. Le fait est exacte, mais il a été convenu alors que pour l'usage des immeubles et du mobilier des écoles, l'Etat payerait un loyer. Depuis que la domination hongroise s'est substituée à la roumaine, ces sommes ne sont plus versées, ce qui cause aux Eglises roumaines un grave préjudice matériel.

A l'Université de Cluj, les rares étudiants roumains sont souvent exposés, à cause de leur nationalité, à de mauvais traitements de la part des étudiants hongrois, qui sont parfois allés jusqu'à les contraindre par des injures et des actes de violence à quitter les salles de cours.

Jusqu'ici, les Roumains n'ont pas été empêchés de parler leur langue; mais depuis un certain temps, ils se plaignent de plus en plus souvent des mauvais traitements qu'ils ont à subir de la part de certaines autorités subalternes hongroises, à cause de leur ignorance de la langue hongroise.

Les Roumains ont également à souffrir du fait que leurs concitoyens hongrois, sous l'empire des tendances antiroumaines, les tournent en ridicule et même les frappent lorsqu'ils se servent de leur langue maternelle.

De plus, les Hongrois poursuivent activement, même au moyen d'ordres émanant des autorités la *magyarisation des noms roumains*. Ainsi, dans les documents officiels, l'orthographie des noms est adaptée phonétiquement à la lecture hongroise; lors de l'inscription au registre des naissances, les prénoms sont d'office traduits en hongrois, ce qui leur fait prendre un aspect tout différent. Sont également fréquents les cas où les parents sont conseillés, par des moyens plus ou moins persuasifs, à donner à leurs enfants des prénoms purement hongrois. Lors de l'entrée de leurs enfants aux écoles, il leur est officiellement intimé de traduire en hongrois les prénoms roumains.

Le traitement appliqué par les autorités hongroises aux confessions dites roumaines, c'est-à-dire gréco-catholique et gréco-orthodoxe, subit tant au point de vue matériel qu'à celui des rapports personnels, l'influence de l'état de tension régnant entre la Hongrie et la Roumanie. Par suite de l'Arbitrage de Vienne, trois Evêchés gréco-orthodoxes comptant 445 paroisses et trois Evêchés gréco-catholiques comptant 927 paroisses (pour un total de 1.200.000 fidèles) ont passé sous l'autorité de la Hongrie. Toutefois, le Gouvernement hongrois a refusé jusqu'ici la reconnaissance officielle aux Evêchés gréco-catholiques et gréco-orthodoxes (2 pour chaque confession) créés depuis 1918.

Les Evêchés non reconnus ne reçoivent aucune subvention de l'Etat; de temps à autre seulement, et sans qu'ils y puissent prétendre légalement, il leur est alloué certaines sommes, mais beaucoup inférieures à celles qui sont accordées aux confessions reconnues. Leurs biens, ainsi que ceux de leurs paroisses, sont continuellement exposés au danger de confiscation. Presque tous les Evêchés et paroisses roumains — les reconnus aussi bien que les non-reconnus — se sont vus dépossédés particulièrement des terres dont ils avaient été dotés par la réforme agraire roumaine. Les cercles politiques dirigeants, ainsi qu'une grande partie de la population hongroise, voient essentiellement

dans les représentants de l'Eglise orthodoxe roumaine de la Transylvanie du Nord les chefs de la nationalité roumaine. Les organes de cette Eglise et ses représentants se heurtent cependant à une grande méfiance, parfois même à une violente aversion, ainsi qu'il est arrivé à Cluj, en octobre 1942, lorsque, au cours de manifestations anti-roumaines, les vitres des sièges des Evêchés roumains (et, cette fois-là, de l'Evêché gréco-catholique aussi) ont été brisées à coups de pierres. Un grand nombre d'Eglises orthodoxes ont été alors détruites, dévastées ou profanées par la population hongroise. Prêtres et objets de culte orthodoxes ont été objets de risée publique, sans que les autorités soient intervenues de manière efficace. Des 442 paroisses orthodoxes existant dans la Transylvanie du Nord en août 1942 il ne subsiste même plus la moitié, à l'heure présente. Cela est dû, en partie, aux nombreuses expulsions et arrestations de prêtres orthodoxes mises à part, à l'émigration en Roumanie de nombreux prêtres et fidèles; un certain nombre de paroisses ont été supprimées par les autorités hongroises, qui les considéraient, souvent à bon droit, comme des créations d'opportunité du Gouvernement roumain, visant à des fins politiques. La liberté de conscience des fidèles orthodoxes a été souvent menacée par les autorités hongroises, afin de les faire passer à la confession catholique ou réformée. Les Délégués Spéciaux ont pris connaissance de nombreux cas où l'obtention d'un emploi, le maintien au service de l'Etat, l'octroi d'une retraite, l'exemption de service militaire, etc. avaient pour condition le changement de confession.

La situation de l'Eglise gréco-catholique est quelque peu meilleure que celle de l'Eglise gréco-orthodoxe. Cet avantage consiste cependant plutôt dans le fait que les organisations ecclésiastiques sont tolérées que dans le traitement appliqué aux Prêtres, soumis, tout comme les Prêtres gréco-orthodoxes, aux persécutions politiques, à la confiscation et à l'expropriation de leurs biens.

Après l'Arbitrage de Vienne, l'activité des associations roumaines de la Transylvanie du Nord organisées sur de bases nationales a été de plus en plus paralysée par les autorités hongroises. Actuellement, la situation créée par la politique de représailles a mené à la suppression des institutions culturelles roumaines et à l'interdiction d'en créer de nouvelles. Dans nombre de cas, les avoirs sociaux ont été mis sous séquestre et sont administrés par un curateur.

A quelques exceptions près, les journaux et revues publiés en langue roumaine ont dû suspendre leur parution, en sorte que la population de nationalité roumaine ne dispose presque plus de journaux rédigés dans sa langue maternelle.

h) Le problème des réfugiés

Dans les chapitres précédents, ont été exposées en détail les raisons pour lesquelles une fraction si importante de la population roumaine a abandonné foyers et biens, pour commencer en Roumanie une nouvelle existence. Les causes de ce phénomène doivent être recherchées dans le traitement discriminatoire appliqué aux Roumains dans le domaine juridique, économique et culturel, mais plus encore dans les grandes difficultés d'approvisionnement, dont l'aggravation est à craindre, ainsi que dans le traitement jugé insupportable que fonctionnaires et concitoyens hongrois font subir aux Roumains. Le

désir de se soustraire aux obligations militaires en Hongrie est souvent seul, un motif suffisant de s'expatrier. La décision d'abandonner au prix de la perte de tous leurs biens, cette terre natale qu'ils habitaient depuis des générations, a certainement dû être grave pour la plupart des émigrants roumains et n'a pu être prise que lorsqu'elle leur paraissait la seule chance de salut.

Les données fournies par les diverses autorités roumaines sur le nombre des réfugiés ne concordent pas entre elles et diffèrent beaucoup de celles communiquées par les autorités hongroises. Par de minutieuses recherches, la Commission des Délégués Spéciaux est arrivée à la conclusion qu'environ 200.000 Roumains (sur un groupe ethnique de 1.315.000 en automne 1939) ont quitté la Transylvanie du Nord, après l'Arbitrage de Vienne. Sans doute, une grande partie des Roumains a abandonné le pays de bon gré, c'est-à-dire sans aucune pression directe ou indirecte exercée par les autorités hongroises. En outre, à la suite de l'Arbitrage, le Gouvernement roumain a rappelé ses fonctionnaires, avant même que les troupes hongroises fussent entrées dans la Transylvanie du Nord. De même, différentes institutions scientifiques, comme par exemple l'Université de Cluj, avec tout son corps enseignant et ses étudiants, ont été évacuées à Sibiu, dans la partie de la Transylvanie laissée à la Roumanie. Le nombre des Roumains émigrés qui ne peuvent être considérés comme réfugiés volontaires, peut s'évaluer à 150.000.

Des conséquences particulièrement défavorables aux Roumains de la Transylvanie du Nord découlent de ce que les clauses de l'Arbitrage de Vienne relatives au droit d'option n'ont pas encore été mises en pratique. A peu d'exceptions près, les Roumains, n'ont donc pas la possibilité de se transférer de manière légale en Roumanie. Diverses ordonnances du Gouvernement hongrois, en cours d'application, et tendant à aggraver encore plus des conditions de la propriété roumaine sont de nature à empêcher les Roumains de bénéficier, dans la pratique, des avantages dérivant du droit d'option, au cas où ils pourraient en faire usage à l'avenir. Il est donc indubitable que l'ajournement de l'application des clauses relatives au droit d'option précipite l'émigration.

Il a été dit, dans une autre partie de cet exposé, que les réfugiés n'ont jamais pu emporter hors des frontières des valeurs d'aucune sorte. Souvent, les circonstances d'un départ hâtif ne leur ont même pas permis de confier à des parents ou à des gens de leur connaissance l'administration de leurs biens. Mais, alors même que cela leur a été possible, de nouvelles difficultés ont surgi, du fait que les autorités hongroises — sous le couvert de formalités juridiques — ont refusé de reconnaître les administrateurs nommés par les réfugiés, procédant d'autorité à la nomination de curateurs avec lesquels les réfugiés ne peuvent jamais se mettre en rapports. Il est à considérer en outre, qu'un curateur nommé d'office ne vous pas, en général, à l'administration de la propriété abandonnée le même intérêt qu'une personne de confiance désignée par le propriétaire. D'ailleurs, les impôts, frais d'administration, taxes etc. ont pour conséquence qu'à la longue le patrimoine des réfugiés est réduit à néant.

Ainsi qu'il résulte de la partie de cet exposé traitant de la situation en Transylvanie du Sud, le Gouvernement hongrois, de son côté, a été contraint d'accueillir sur son territoire 60.000 émigrés. Ces émigrés, dont un grand nombre ont eu à endurer les mêmes avatars que leurs compagnons d'infortune

roumains, contribuent naturellement à fortifier le sentiment antiroumain. Sous ce rapport aussi le problème des réfugiés constitue un obstacle important au rétablissement d'une situation normale dans la Transylvanie du Nord.

Rogieri

Berlin, 8 février 1943

Henke

■ Arhivele Statului Bucureşti, colecția Microfilme S.U.A., r. 664, c. 646—685; The National Archives of the United States, Washington D.C., General Records of the Department of State, Division of South-East European Affairs, No. 871.00/1-3045.

Consulatul american
Geneva, Elveția, 30 ianuarie 1945

Subiectul: Situația românilor din Transilvania de nord

Domnului Secretar de stat
Washington

Domnule,

Am onoarea să vă raportează că după o con vorbire amicală referitoare la situația creată de regimul maghiar după Dictatul de la Viena din 1940 populației române din Transilvania de nord, domnul Dan Gebleșescu, fostul consul general român (cu rang de ministru) la Geneva, a prezentat raportul anexat, intitulat: *Situatia românilor din Transilvania de nord*. Acest raport, în limba franceză, al cărui text original era în limba germană, conține concluziile pentru Transilvania de nord ale unei anchete efectuate de o comisie mixtă germano-italiană care avusese misiunea de a examina situația populațiilor maghiară și română aflate sub suveranitate română și respectiv ungără.

Documentul de față conține însă numai partea a doua a anchetei, și anume cea referitoare la românii supuși regimului ungar. Domnul Gebleșescu regretă că nu are și prima parte a acestui document „deoarece ea ar fi contribuit la stabilirea faptului că dacă plângerile ungurilor din România se referă în general la acțiuni scuzabile, atunci cele ale românilor din Ungaria vizează fapte esențiale care implicau însăși viața acestei populații“.

Potrivit domnului Gebleșescu, raportul a fost elaborat de „delegați speciali“ ai guvernelor din Berlin și Roma, adică miniștrii Andor Henke și contele Rogieri. Primul, care înainte de război fusese consilier al Ambasadei germane la Moscova și care a îndeplinit misiuni importante, a fost apoi, în calitate de subsecretar de stat, șef al Direcției politice în ministerul german al afacerilor externe.

În ceea ce-l privește pe al doilea, Rogieri, a fost în noiembrie 1940 președintele Comisiei mixte germano-italiene (denumită Rogieri-Altenburg) insărcinată cu verificarea atrocităților comise de autoritățile și trupele ungare în nordul Transilvaniei în timpul ocupării de Ungaria a acestei provincii după Dictatul de la Viena.

Avgind funcția de consilier al Legației române la Budapesta, domnul Gebleșescu afirmă că a participat ca delegat al guvernului român la întreaga anchetă Henke-Rogieri, care a durat de la sfîrșitul lunii iunie 1942 pînă la

mijlocul lui noiembrie al aceluiași an, vizitind cu acest prilej toată Transilvania, județ cu județ. Colegul său ungur din această comisie era domnul Ervin de Vladar, care fusese anterior consilier al Legației ungare la București și ulterior consul general ungur la Geneva.

În opinia domnului Gebleșcu, concluziile anchetei în discuție sunt „cu atât mai însemnate întrucât provenind de la reprezentanți ai guvernelor Axiei, care au impus Dictatul de la Viena, au reușit să demonstreze că acest act diplomatic crease în Transilvania de nord, prin instalarea regimului ungur și metodele pe care le-a folosit, o stare de lucruri total anarhică, majoritatea populației românești din această provincie văzind amenințate permanent existența fizică a cetățenilor ei, posesiunea lor asupra proprietăților legale, practicarea religiei lor sau manifestarea vieții culturale”.

Documentul anexat, după care Ministerul Afacerilor Externe al României a făcut o copie în traducere în limba română și care se spune că s-ar afla în posesia domnului Gebleșcu, se referă la următoarele subiecte:

- a) Situația juridică și politică
- b) Efectuarea serviciului militar
- c) Situația în zona de frontieră
- d) Situația alimentară
- e) Situația economică
- f) Maltratări
- g) Situația culturală
- h) Problema refugiaților.

În ceea ce-l privește pe domnul Gebleșcu, se poate sublinia că acest consul general român, cu rang de ministru plenipotențiar, fusese rechemat în vara anului 1944 la București pentru a prelua funcția de consilier politic la Ministerul Afacerilor Externe. Gebleșcu, care nu are nici un fel de simpatie pentru Axă, nu a respectat însă instrucțiunile și a rămas în calitate neoficială la Geneva, unde locuiește acum în 11 Rue Beaumont.

Al dv. cu respect,
Paul C. Squire
consul american

Anexa nr. 1

Situată românilor din Transilvania de nord

a) Situația politică și juridică

Autoritățile ungare și administrația militară, în special, au luat, imediat după ocuparea Transilvaniei de nord, o serie de măsuri împotriva populației românești care se afla în regiune, măsuri care au pus-o pe aceasta într-o situație discriminatoare în raport cu persoanele de origine etnică ungără. Chiar și atunci cînd, mai tîrziu, administrarea teritoriului Transilvaniei reanexate a fost asumată de autoritățile civile, nici o ameliorare substanțială nu a fost adusă acestei stări de lucruri. Practic, după doi ani de dominație ungără în Transilvania de nord, nu există încă egalitate în drepturi între populația română și cetățenii de origine etnică ungără.

Guvernul și autoritățile ungare nu au adoptat măsuri eficace pentru a împiedica ca ostilitatea crescîndă împotriva românilor să se răspîndească; din contră, ele au permis sporirea acestei ostilități printr-o propagandă în-

dreptăță direct sau indirect împotriva statului vecin. Români au fost deosebit de jigniți prin atacuri apărute în presa ungără, în special în cea din provincie, împotriva armatei române, ca și în acele publicații ungurești cu caracter istoric sau cultural.

În timpul călătoriei lor în Transilvania de nord, delegații speciali au constatat peste tot o propagandă orală susținând teza că arbitrajul de la Viena nu a creat decit o situație pasageră.

La fel ca în România, și în Ungaria, în cercurile conduceătoare se vorbește despre regiunile transilvăneze de dincolo de frontieră fixată prin Arbitraj ca de un „teritoriu ocupat” de România. Aproape în toate birourile sînt expuse hărți ale Marii Ungariei, ceea ce relevă tendințe revizioniste incontestabile. Afise și lozinci puse peste tot la vedere exprimă în mod clar că Ungaria nu se va mulțumi cu teritoriul său național actual.

Efectul profund pe care o asemenea propagandă îl poate avea reiese din marile manifestări care au avut loc la Cluj împotriva României la sfîrșitul lunii octombrie 1942, cu prilejul înmormîntării unui ofițer ungur (ucis în cursul unui incident de frontieră) fără ca poliția ungără să intervină în vreun fel eficient.

Un alt motiv al nemulțumirii crescîndice a populației române din Transilvania de nord este politica de „maghiarizare” practicată de autoritățile ungare, care se străduiesc, după toate aparențele, să șteargă, atît cît este posibil, orice urmă a celor 22 de ani de dominație română, ridicînd serioase obstacole în calea exercitării drepturilor cetățenilor de origine etnică română. De altfel, în rîndul populației ungare domnesc sentimente — pe care autoritățile nu le combat în nici un fel — potrivit căror o dată Transilvania de nord redobîndită, a venit momentul ca toate pierderile morale și materiale suferite după 1918 să fie recuperate.

O apărare efectivă a intereselor populației române în fața autorităților ungare este categoric împiedicată de faptul că în Ungaria nu există nici o organizație națională a elementului românesc. Delegații speciali au fost informați de guvernul ungur că români sunt liberi să se organizeze într-un partid politic sau în asociații în cadrul Constituției maghiare.

Cu toate acestea, conduceătorii populației române refuză să constituie astfel de organizații în condițiile impuse de unguri, invocînd drept motiv pentru atitudinea lor faptul că deziluzia provocată populației române de tratamentul aplicat pînă în acel moment este de așa natură încît ea nu se mai poate aștepta la nici o ameliorare a soartei sale prin activitatea unei organizații de acest fel. Potrivit conduceătorilor români, guvernul ungur ar trebui să ia imediat măsuri care să garanteze drepturile vitale ale românilor; numai după ce atmosfera s-ar limpezi, și în urma unei perioade de destindere, s-ar putea pune problema creării unei organizații de acest fel.

Motivul principal al plîngerilor tot mai numeroase ale românilor trebuie căutat în neîncrederea generală și profundă a autorităților și populației maghiare față de concetățenii lor români, cărora le pun la îndoială fidelitatea față de stat. Pe de altă parte, români trăiesc cu profunda convingere că ei sunt lipsiți de protecția legii. Va reieși din capitolele următoare referitoare la diferite probleme tratate în acest raport pînă la ce punct a justificat practica administrativă ungără acest sentiment al românilor. Aici nu dorim să arătăm decit măsura în care populația românească se simte afectată în simțul dreptății prin măsurile guvernului ungur.

Este vorba aici de politica de replică împotriva elementului etnic român. Indiferent de domeniu, s-a recurs la represaliile pentru a se dobîndi revocarea măsurilor românești luate împotriva ungurilor și considerate inechitabile. În toate cazurile represaliile îi afectează pe cetățenii unguri de naționalitate română vizăți de problemele respective.

Ordonanțe speciale ale guvernului ungár, a căror valabilitate este limitată la teritoriul reanexat și care se referă mai ales la situația bunurilor populației române, precum și numeroasele decizii ale autorităților judiciare, le-au întărit românilor convingerea că ei sunt supuși unui tratament juridic diferențiat. Pe primul loc figurează ordonanța nr. 1440/1941 M.E. din 23 februarie 1941, care constituie, potrivit opiniei justificate a românilor, o știrbire deosebit de gravă a drepturilor lor și o amenințare serioasă pentru patrimoniul lor. Amintita ordonanță stipulează, între altele, că toate imobilele cumpărate liber de particulari de la statul român sau de la instituții publice române după 15 martie 1939 sunt expropriate fără plata vreunei despăgubiri. Ordonația prevede apoi că orice vînzare imobiliară efectuată în timpul dominației române poate fi anulată dacă ea a avut loc în urma unor presiuni sau măsuri administrative românești sau dacă vînzătorul nu a obținut, prin prețul de vînzare, o sumă corespunzătoare cu valoarea reală a imobilului.

În felul acesta pot fi atacate aproape toate vînzările de imobile efectuate în timpul dominației române. Din moment ce textul nu face diferență între naționalități, ordonanța este îndreptată mai ales împotriva intereselor populației române.

Caracterul politic al acestei ordonanțe reiese, de altfel, de asemenea, din prevederile unei hotărîri a Curții de Casație ungare (M.P.V. 707/14/1942 din 17 iunie 1942) care respinge un recurs împotriva exproprierii fără plata unei despăgubiri a unui imobil; persoana care a făcut recursul invoca, între altele, că ordonanța 1440/1941 M.E. era contrară regimului bunurilor stabilit prin arbitrajul de la Viena.

În motivația sa, Curtea de Casație constată, în legătură cu aceasta, că dispozițiile arbitrajului de la Viena nu sunt obligatorii pentru tribunalele ungare, punct de vedere care nu se poate susține, dacă ar fi și pentru motivul că — făcind chiar abstracție de orice alt considerent — arbitrajul de la Viena a devenit lege internă a statului ungár, pe baza paragrafului I al legii XXVI din 1940.

Vom reveni asupra efectelor practice ale ordonanței 1440/1941 la capitolul respectiv al acestui raport.

Români s-au plâns, de altfel, adesea de faptul că instanțele ungare nu au dovedit severitatea și zelul dorite în anchetarea și pedepsirea delictelor grave comise de unguri spre dauna românilor și a membrilor familiilor acestora. O asemenea indulgență pare să contrasteze cu severitatea de care au dat dovadă tribunalele atunci cînd era vorba de infracțiuni — reale sau presupuse — puse pe seama unor persoane de naționalitate română. Delegații speciali și-au putut da seama din analizarea unor cazuri particulare că aceste plângeri nu sănătățile de temei.

În plus, cetățenii de origine etnică română au de suferit de pe urma inegalității în drepturi creată de anumite măsuri administrative îndreptate împotriva lor și a tratamentului care le este adesea aplicat de unele autorități ungare. În urma a numeroase interogatorii, delegații speciali s-au putut convinge că români care au prezentat autorităților locale cererile sau doleanțele

lor au fost tratați de acestea fără nici o considerație sau atenție și nu au putut măcar obține ca problemele care îi interesau să fie luate în studiu. Practic, cetățenii de naționalitate română renunță deci adesea să se adrezeze autorităților ungare pentru apărarea drepturilor lor.

În birourile administrative ale Transilvaniei de nord, membrii minorității române reprezintă un număr redus și ocupă, în general, funcții fără importanță, ca urmare a concedierilor în masă, expulzărilor, transferurilor și emigrărilor. Astfel, în comitatul Mureș—Turda, după trecerea acestei regiuni sub dominație ungară, toți funcționarii de origine română, în număr de 41, au fost concediați din serviciile judiciare. Municipalitatea orașului Tîrgu-Mureș a concediat pe cei 150 de funcționari români pe care-i avea în serviciul ei.

Funcționarii români bătrâni au fost adesea afectați de calculul discriminătoriu al sumei pensiei de vîrstă. Aceste pensii se acordă cu avizul unor comisii speciale care urmează să stabilească dacă funcționarul a avut, în timpul dominației române, o atitudine maghiarofilă. Cercetările în acest sens merg pînă la sentimentele funcționarului față de ideea „panromânismului”. Dat fiind că nu este greu de formulat acuzații într-un sens sau în altul, s-au diminuat sau s-au anulat pensiile la care numeroși funcționari români aveau dreptul.

Autoritățile maghiare pretind, aducînd date statistice în sprijin, că, de exemplu, într-un anumit număr de localități, primarii sunt români și că români fac chiar parte din consiliile departamentale și comunale.

Trebuie remarcat în această privință că acolo unde, în Transilvania de nord, sunt în funcție primari români, autoritatea este exercitată în exclusivitate de notar care este aproape întotdeauna ungr, în timp ce primarii nu au decît atribuții administrative pur executive și cu totul neînsemnate.

În ceea ce privește reprezentarea minorității în consiliile departamentale și comunale, în acest caz este vorba de organe care, în Ungaria, nu au decît un caracter consultativ, fără putere deliberativă și a căror importanță practică este foarte redusă, dat fiind că ele depind de bunăvoiețea reprezentanților guvernului.

b) Prestarea serviciului militar

Din motive de ordin sentimental, care trebuie raportate la situația din Transilvania de nord, populația română se opune, în general, prestării serviciului militar în armata ungară. Acest lucru se datorează, mai ales, zvonurilor care circulă în întreaga țară în legătură cu tratamentul injust și vexatoriu pe care români obligează să-și indeplinească serviciul militar îl au de suportat de la superiorii lor, precum și plingerilor provocate de tratamentul rău, bătăile și jignirile pe care le îndură datorită naționalității lor.

Sub impresia acestor zvonuri și în urma unor experiențe personale, un număr destul de mare, dar dificil de precizat, de români constrinși la obligațiile militare, fie că au fost deja încorporați, fie că așteaptă să fie chemați, fug dincolo de frontieră, pentru a se sustrage serviciului militar în Ungaria. Delegații speciali au acordat o atenție cu totul deosebită examinării acestei stări de lucruri și au stabilit următoarele:

În ceea ce privește instruirea, solda, hrana și cazarea soldaților, nu există dovezi că soldații unguri de naționalitate română sunt supuși unui tratament diferit de cel al camarazilor lor maghiari. Dar, în afară de aceasta, tratamentul care le este aplicat de superiorii și camarazii lor este nu numai mult mai sever,

ci și mai rău decât cel care se aplică ungurilor, căci, în principiu, loialitatea românilor ca cetățeni ai statului ungur este suspectată. Mult mai des ca soldații unguri, soldații români primesc lovitură — mai ales de la subofițerii unguri — ca mijloc de educație și disciplinare. Sunt, de asemenea, fondate plângerile referitoare la jignirile care se aduc soldaților români înrolați în armata ungără, din cauza naționalității lor.

Administrația militară ungără a luat de curînd măsuri pentru formarea de echipe de muncă compuse în exclusivitate din români, sârbi și evrei. Potrivit informațiilor furnizate de funcționari competenți ai honvezilor, doar 30% din români încorporați sunt repartizați în unitățile militare, în timp ce 70% sunt înrolați în echipe de muncă, aceasta, după cît se pare, din cauza tristei experiențe avute în privința loialității lor. Datorită acestui fapt românii să ar afla într-o situație defavorabilă față de alte naționalități, dat fiind că, în ceea ce-i privește, perioada normală de concentrare, care este de trei luni, nu este respectată ca, de exemplu, pentru evrei.

Deși ei își fac serviciul *(militar)* cu loialitate și competență militară, români nu au nici o speranță să devină ofițeri în rezervă. După luarea Transilvaniei de nord, comandamentul armatei ungare a refuzat să recunoască vreunui ofițer în rezervă din această regiune gradul pe care-l obținuse în armata română. Această măsură a fost explicată prin afirmația că ofițerii români în rezervă nu ar fi la înălțimea exigențelor armatei ungare. Ofițerii respectivi sunt deci chemeți sub arme ca simpli soldați, cu calitatea de ofițer aspirant. Dacă sunt capabili, ei au posibilitatea să aspire la cariera de ofițeri în rezervă și să-și redobîndească vechiul lor grad, care totuși nu-l poate depăși pe acela de locotenent (după o perioadă de manevre militare și plecînd de la gradul de aspirant-cadet). Potrivit informațiilor provenite din surse oficiale maghiare, deși aproape toți foștii ofițeri români mobilizați și-au îndeplinit cu succes perioada de probă în calitate de aspiranți la gradul de ofițer maghiar, cu toate acestea nici unul dintre ei, indiferent care fusese gradul lui în armata română, nu a fost confirmat nici măcar în gradul de sublocotenent. Ungurii interpretează aceasta ca o măsură represivă împotriva hotărîrii pe care ar fi luat-o mareșalul Antonescu de a retrograda la soldat simplu o serie de ofițeri în rezervă unguri din România, ca incapabili și nedemni de încredere. În acest sens, trebuie scos în evidență faptul că această măsură a afectat deopotrivă numeroase persoane de naționalitate română și germană. Neavînd un caracter discriminatoriu, ea nu putea justifica represaliile.

De altfel, delegații speciali au luat cunoștință de anumite cazuri în care ofițeri români în rezervă, chemeți să-și facă serviciul militar în calitate de ofițeri aspiranți unguri, nu au fost supuși acelaiași tratament ca ofițerii aspiranți de naționalitate maghiară.

Ca exemplu de tratament pe care îl au de suportat în Ungaria ofițerii din armata română, cităm cazul următor: comisia a găsit un căpitan român închis de luni de zile în carceră pentru soldați a unei cazărmă maghiare și supus la un tratament nedemn de un ofițer; el fusese reținut la frontieră de cercetași unguri, fără să fie pus sub acuzare, ci potrivit părerii comisiei, ca simplă măsură de represiune.

În urma a numeroase interrogatorii, delegații speciali s-au convins că plata de subvenții familiilor soldaților de naționalitate română mobilizați se face de o manieră arbitrară într-un număr foarte mare de cazuri. În urma

informațiilor primite de delegații speciali, guvernul ungar intenționează să plătească în viitor subvențiile de mobilizare tuturor familiilor celor mobili-zați în mod egal și fără să țină seama de situația materială.

c) *Situația de la frontieră*

În timp ce guvernul de la Budapesta manifestă un viu interes pentru delimitarea precisă a frontierei și aceasta pe baza liniei stabilite la Buda-pestă în 1940 de generalul ungur Naday și generalul român Dragalina, ținind totodată cont, în măsura posibilului, de limitele comunale, guvernul român nu s-a arătat pînă în prezent dispus la aceasta, pretinzind că momentul actual nu ar fi favorabil, din punct de vedere politic, stabilirii definitive a frontie-relor.

În aceste condiții, la frontieră domnește o stare de incertitudine care prin ea însăși reprezintă un element de încordare în relațiile dintre cele două țări și determină numeroase incidente.

Mai mulți soldați și civili unguri și români, care și-au pierdut viața, integritatea fizică sau libertatea, au căzut victime nevinovate ale acestei stări de lucruri.

Este, de asemenea, semnificativ faptul că tot cu scopul de represiune, membri ai armatei țării vecine au fost arestați la frontieră și că au fost chiar semnalate răpiri de persoane.

Soldații de la frontieră ungărau o idee mult mai clară asupra liniei propuse (linia de patrulare) decît soldații români; soldații unguri consideră, de fapt, linia fixată de harta topografică Naday-Dragalina ca o frontieră provizorie, în timp ce români nu elaborează nici un document concret referitor la linia lor de patrulare. Și, așa cum a demonstrat-o experiența incidentelor de frontieră, înțelegerile locale între comandanții celor două părți nu au, în actuala stare de tensiune, decît o valoare relativă.

Dat fiind că linia stabilită de arbitrajul de la Viena taie în mai multe puncte proprietățile situate în zona de frontieră, cele două guverne au încheiat o convenție care permite locuitorilor din zona de frontieră să-și lucreze pămînturile pe o distanță de 5 km de o parte și de alta a liniei de demarcație. Practica administrativă a autorităților locale însă împiedică pe locuitorii minoritari din regiunea de frontieră să beneficieze de avantajele numitei convenții. Din neîncredere sau din lipsă de solicitudine, salvconductele sunt uneori eliberate atît de tirzii, încît nu mai este posibil să se efectueze lucrările agricole obișnuite dincolo de frontieră. Pe lingă aceasta, din cauza supraveghe-rii foarte severe a poliției, membrii minorității sunt permanent expuși la pericolul de a fi suspectați de spionaj sau acte ostile împotriva statului. Această stare de lucruri a fost agravată de faptul că ungurii au închis mai multe puncte de frontieră, fără îndoială, din motive de securitate militară.

Toate aceste imprejurări au deopotrivă o acțiune defavorabilă asupra punerii în valoare a posibilităților economice a teritoriilor din zona de fron-tieră.

d) *Situația alimentară*

Printre plingerile cele mai serioase ale populației române din Transil-vania de nord sunt cele care privesc situația alimentară deosebit de grea. Așa cum au putut constata la fața locului în vara anului 1942 delegații speciali,

această situație era de fapt extrem de critică pentru o parte a populației de naționalitate română. În unele comitate, în special în Maramureș și Bistrița-Năsăud, populația românească nu o dată a suferit de foame și a fost obligată să amestece rația de făină care-i era distribuită cu produse înclocuitoare dăunătoare sănătății, cum ar fi: coajă de copac măcinată, coceni de porumb, sămîntă de pir și altele. Chiar dacă se consideră exagerate afirmațiile surselor românești că un mare număr de români au murit de inaniție, sunt numeroase totuși cazurile în care moartea trebuie pusă fără nici un dubiu pe seama lipsei de alimentație. Uneori registrele de stare civilă sau ale bisericilor menționează foamea drept cauză a decesului.

Cauzele acestei mizerii, care n-a trecut încă, trebuie căutate în starea de fapt. Prima dintre aceste cauze — pe lîngă aceea că doar o suprafață redusă a fost afectată culturii porumbului — este recolta proastă din 1941, care a lovit în special populația românească, pentru care porumbul constituie baza alimentară. Rațile, limitate din necesitate, de făină de grâu distribuite în loc de porumb nu puteau oferi românilor înfometăți echivalenți necesari, dat fiind că uneori ei nu știu să folosească adecvat făina de grâu. Trebuie adăugat că numeroase persoane din rîndul populației române trăiesc într-o mizerie atât de mare încît nu dispun de mijloacele financiare necesare cumpărării rațiilor la care cartelele de alimente le dău dreptul.

Deși autoritățile centrale ungare nu aveau în vedere să aplice un tratament nefavorabil populației românești în ceea ce privește alimentația, trebuie totuși remarcat că printr-un ajutor sistematic acordat populației românești, prin măsuri de prevedere economică și printr-o supraveghere mai severă a organelor administrative la eșaloane medii și inferioare ar fi fost posibil să se atenueze în mare măsură efectele foametei. Unele comitate din Transilvania de nord, și tocmai cele în care locuiesc români, nu reușesc să-și acopere prin producția lor proprie nevoile alimentare și au fost mereu constrinse, pentru a supraviețui, să importe alimente. Or, în acești din urmă ani, importurile au fost nule, insuficiente sau tardive. La aceasta conducătorii ungari argumentează că noua linie a frontierei, în urma arbitrajului de la Viena, a făcut foarte grea circulația în Transilvania de nord, ale cărei surse de import au fost dintotdeauna teritoriile Transilvaniei rămase la România, Banatul și Bacska, ținuturi de care guvernul ungar nu mai poate dispune. Dar aceste dificultăți nu ar trebui să servească drept justificare guvernului ungar, căci aceste organe au reușit să prevină o foamete similară în comitate pur ungurești din aceeași regiune. Oricum, lipsa de bunăvoiță și de solicitudine a autorităților subalterne față de dificultățile alimentare deosebite ale locuitorilor români, precum și intervenția tardivă a autorităților centrale au contribuit la crearea unei situații care reprezintă o discriminare în dauna populației românești.

Un mod diferențiat de tratament reiese, de asemenea, din faptul că distribuirea alimentelor în localitățile românești se face cu mult mai puțin interes și zel decit în cele ungurești. Cercetările întreprinse nu numai de delegații speciali, ci și de comisii ungare au confirmat că funcționarii administrativi la eșaloane medii și comunale au neglijat să informeze la timp organele superioare în legătură cu foametea care amenință populația românească, astfel încit o acțiune de ajutor eficientă a fost imposibilă sau, cel puțin, dificilă.

Delegații speciali consideră, de asemenea, discriminatoare clasificarea locuitorilor de origine română potrivit diferitelor categorii după care se

acordă dreptul la cartelă alimentară. În timp ce, de exemplu, muncitorii unguri de la căile ferate, drumuri etc. intră în categoria de munci grele, muncitorii români, din contră, deși angajați în munci identice sau asemănătoare, au fost clasați în categorii mult mai puțin favorizate. Într-o serie de cazuri verificate de delegații speciali, rațiile suplimentare acordate de lege în timpul sarcinii și perioadei de alăptare nu au fost distribuite femeilor românce, sub pretext că ele nu s-ar fi prezentat pentru a le cere. În schimb, în aceleasi cazuri, femeile maghiare au obținut aceste suplimente fără dificultate. Si aici trebuie imputată autorităților ungare locale o lipsă de solicitudine.

În concluzie, constatăriile făcute de delegații speciali se pot rezuma astfel:

Autoritățile centrale ungare nu au luat măsuri clar discriminatorii împotriva populației române în domeniul alimentației; din contră, guvernul ungar a intervenit în anumite cazuri în care culpabilitatea organelor sale subalterne era evidentă și deosebit de gravă, în ceea ce privește aprovizionarea populației românești. Dar din cauza controlului insuficient asupra organelor sale administrative și solicituinii slabe față de populația română, guvernele sunt în mare parte răspunzătoare de faptul că o astfel de situație atât de serioasă s-a putut produce din punct de vedere economic și psihologic ca cea care a fost prezentată mai sus.

e) *Situația economică*

Intrarea trupelor ungare în Transilvania de nord a marcat, pentru populația românească din această regiune, începutul unei epoci de declin economic. Autoritățile militare, cărora li s-a încredințat la început administrarea teritoriilor reanexate, au operat, spre prejudiciul românilor, mii de expulzări, exproprii, revocări de brevete, închideri de localuri și magazine, colonizări fără plata de despăgubiri etc. Autoritățile civile, care le-au luat locul, au confirmat toate măsurile luate anterior. Si ca urmare, populația românească a fost ruinată în modul cel mai serios, în toate compartimentele vieții economice, prin legi noi și ordonanțe îndreptate, date fiind împrejurările, în primul rînd, împotriva populației românești, mai mult prin aplicarea discriminatorie a legilor în vigoare. Măsurile autorităților ungare au afectat, înainte de toate, clasele conduceătoare de inteligență români; ele au fost, de asemenea, extinse la mica industrie, la beneficiarii de concesiuni de tot felul și chiar la funcționari, muncitori, țărani.

Ca o condiție indispensabilă pentru admiterea lor în barou și deci pentru exercitarea profesiei lor, avocații de naționalitate română din Transilvania de nord au fost constrinși să prezinte un certificat care să ateste că în timpul dominației românești ei au făcut dovada „loialității din punct de vedere național”, adică ungar. Majoritatea avocaților români nici măcar nu au încercat să se înscrive în barou; cei care au prezentat cereri de înscrisire pentru a fi admisi au fost respinși. În total, din cei 877 avocați de naționalitate română înregistrați în Transilvania de nord la 30 august 1940, doar 161 au fost admisi pînă la 31 octombrie 1942. Printre cei 700 care nu-și mai exercită profesiunea în țară, se află în mod sigur și cei care s-au expatriat de bunăvoie. Cu toate acestea, majoritatea a fost fie expulzată, fie constrinsă să se refugieze dincolo de frontieră, nemaiputînd rezista la presiunea politică și economică la care a fost supusă. Existența avocaților români rămași în Transilvania a devenit dificilă prin aplicarea unor grele impozite discriminatorii. Astfel, autoritățile

fiscale din comitatele Bihor, Sălaj, Satu-Mare și Maramureș au calculat venitul impozabil al avocaților români la o sumă între 3 000 și 25 000 pengő, în timp ce avocații maghiari nu erau impuși decât la venituri calculate a fi între 2 400 și 6 000 pengő. Avocații români sint cu atit mai dezavantajați cu cît, ca urmare a schimbării dominației, clientela avocaților unguri a sporit mult, în timp ce cea a avocaților români s-a redus mult.

Nici medicii și nici farmaciștii nu pot obține dreptul de practică și (respectiv) de concesiune, dacă nu prezintă o dovdă de loialitate națională dublată de un certificat, aceasta făcind abstracție de certificatele de calificare profesională cerute de legile ungare și diferite de cele care le sunt cerute în România. Dificultatea de a procura astfel de certificate, expulzările, presiunile politice și economice, adăugindu-se la emigrările voluntare, au avut drept consecință o diminuare sensibilă a numărului medicilor români din Transilvania de nord. Situația se prezintă la fel pentru farmaciștii români, a căror calificare profesională nu a fost recunoscută. Potrivit informațiilor (din surse) românești, numai 12 farmacii din Transilvania de nord se mai află încă la dispoziția românilor, dintre care unele conduse de procuriști unguri. În legătură cu aceasta, trebuie amintit că pentru a-și lichida farmaciile, ceea ce devenise inevitabil prin crearea noii situații, români nu au obținut decât șase luni, în timp ce evreilor li s-au acordat termene mergind pînă la cinci ani.

Vînzătorii de bîlci, meseriașii, comercianții, precum și proprietarii români de cabarete și tutungerii, sint foarte încercăți de măsurile administrative pe care le-au luat autoritățile ungare. Cu prilejul unei revizii generale, permisele de concesiune nu au fost retrase decât românilor. Printre pretextele invocate pentru a justifica această măsură figura și cunoașterea insuficientă a limbii maghiare. Dificultăților de acest fel li se datorează, de exemplu, expatrierea a peste 100 de mici comercianți români numai din comitatul Satu-Mare.

Meseriașii români nu obțin decât foarte rar comenzi oficiale și, la fel ca și comercianții români, sint nedreptățiți în raport cu confrății lor unguri în repartizarea materiilor prime și a mărfurilor. Tracasări de acest fel, și încă altele, îndeobști povara insuportabilă a impozitelor, au avut drept consecință că toți comercianții din orașul Tîrgu-Mureș, cu excepția unuia singur, s-au expatriat, nemaiputind continua exploatarea întreprinderilor lor.

Înlăturarea funcționarilor și muncitorilor români din viața economică a Transilvaniei de nord a început în 1940, prin concesiile în masă decretate de autoritățile militare. De atunci și datorită naționalității lor, funcționarii și muncitorii sint în continuare condeață într-un număr foarte mare de întreprinderile industriale și comerciale și dacă nu emigrează sint angajați la construirea de drumuri, la cariere de piatră sau în munci similare.

Un mare prejudiciu a fost adus elementului românesc din Transilvania de nord prin dispozițiile guvernului ungar vizînd, direct sau indirect, exproprierea sau limitarea drepturilor lui de proprietate. Astfel, de exemplu, administrația militară a expropriat, fără plata vreunei despăgubiri, populația din 20 de sate de arendași români (aproximativ 2 000 de familii) precum și pe alți numeroși mici arendași, gonindu-i de pe proprietățile lor, în nenumărate cazuri doar în cîteva ore, și punind mîna pe toate bunurile lor mobile. Cel mai adesea acești arendași și mici arendași își dobîndiseră pămîntul prin reforma agrară (efectuată de guvernul) român sau cumpărîndu-l de la particulari; ei deveniseră astfel proprietari legali ai pămînturilor, plătind prețul de cumpărare sau achitind datoriile care le grevau.

Așa cum s-a arătat deja la capitolul referitor la probleme politice și juri-dice, ordonanța guvernului ungăr nr. 1 440/1941 M.E. din 23 februarie 1941 a avut o importanță extraordinară pentru proprietățile aparținând populației române din Transilvania de nord. Această ordonanță dă, de fapt, tuturor vinzătorilor de imobile posibilitatea de a ataca contractele de vinzare efectuate în timpul dominației românești și să chemă în justiție pe cumpărători pentru plata unor despăgubiri datorate eventual vinzării. Aceste dispoziții au fost aplicate în mare măsură. Luând pe încredere, ca bază, o statistică dată comisiei de guvernul ungăr, pînă în octombrie 1942, au fost intentate 17 000 de procese, iar 12 000 de cazuri au fost propuse pentru a fi rezolvate pe cale amiabilă. Din această statistică rezultă că din 17 000 de procese intentate 8 700 au fost împotriva ungurilor, și numai 7 800 împotriva românilor. Românii contestă exactitatea cifrelor și se afirmă cu siguranță că cel mai mare număr de procese a fost intentat împotriva proprietarilor români. Se întimplă, de fapt, adesea ca un petiționar, de exemplu, un mare proprietar, să chemă în justiție, printr-o singură acțiune, sute de țărani români. Statistica ungără consideră această acțiune ca un proces unic. Potrivit informațiilor din surse românești, în prezent sunt în curs, la 4 curți de apel și la 15 tribunale departamentale, peste 14 000 de procese, în care pîrîții sunt, în majoritate, români; astfel din 412 procese în curs de judecare la tribunalul din Baia Mare, 354 au drept obiect proprietățile a 853 de români.

Românii sunt afectați în averea lor nu numai de dispozițiile materiale și de procedură ale ordonanțelor nr. 1 440/1941 M.E. și 3 000/1942, ci și de lipsa unor dispoziții precise în ceea ce privește modul de stabilire a sumei prețin-selor pagube suportate de vinzător. Ordonața nr. 1 440/1941 prevede totuși că judecătorul trebuie să stabilească suma despăgubirii ținind cont de situația părților în cauză. Pentru a stabili, practic, o anumită uniformitate în eva-luarea prețurilor, președinții a 4 curții de apel din Transilvania de nord au încercat să armonizeze directivele date anterior, înainte de a stabili criteriu-etalon permitînd aprecierea pagubei. Din materialele puse la dispoziția comi-siei, dar mai ales din anumite hotărîri ale tribunalelor ungare, reiese totuși că aceste incertitudini dăunătoare românilor nu au putut fi eliminate.

Ordonața 1 630, adoptată de guvernul ungăr în același an 1941, anulează toate concesiunile de mine și drepturile de exploatare a subsolului acordate de statul român după 15 martie 1939. O altă ordonață, nr. 3 400/1942, per-mite să fie atacate, în aceleasi condiții ca cele prevăzute pentru proprietățile funciare de ordonața nr. 1 440/1941, concesionarea minelor și cumpără-re de acțiuni miniere dacă concesionarea sau cumpărarea lor datează din vremea suveranității României. În cele mai multe cazuri aceste două ordonațe îi afectează pe cetățenii de naționalitate română care obținuseră dreptul de proprietate în discuție pe bază de înțelegere cu cei care le cedau și adesea cu cheltuieli mari.

Ordonațele 189/1941 și 279/1941 M.E. se referă la izlazurile comunale. Pe baza acestor ordonațe, izlazurile expropriate prin reforma agrară reali-zată de România pot fi restituite proprietarilor lor inițiali, la cererea acestora din urmă, formulată pe cale administrativă, în urma unei analize prealabile a situației juridice. Prin efectul ordonațelor respective, izlazurile unui anumit număr de comune românești au fost expropriate și atribuite unor comune maghiare.

Aceste două ordonațe subminează baza vieții economice a populației rurale românești din țară, care trăiește mai ales din creșterea vitelor.

În sfîrșit, trebuie să mai amintim ordonața nr. 200/1942 M.E. din 12 februarie 1942, care dispune că cine a obținut păduri prin reforma agrară românească trebuie să verse venitul net obținut din acestea într-un cont special al direcției competente a pădurilor. Mai mult decât asupra unor comune, efectele acestei ordonațe sunt resimțite de episcopiile românești, care se întrețineau în parte din veniturile obținute din exploatarea pădurilor.

f) *Maltratări*

Plingerile cele mai grave primite din toate zonele Transilvaniei de nord locuite de români se refereau la tratamentul rău și umilințele la care sunt supuși în mare măsură români atât de autorități cât și de persoane particulare maghiare. Delegații speciali au examinat în detaliu aceste probleme hotărâtoare nu numai în ce privește relațiile elementului național al statului cu elementul român, ci și în ce privește relațiile politice între România și Ungaria; o serie de anchete efectuate la fața locului și interogatorii luate la mai multe sute de persoane, maghiare și române, le-a permis să ajungă la următoarele concluzii:

Mulți unguri, și printre ei personalități conducețoare, exprimă deschis părerea că români sunt, atât prin rasă, cât și prin cultură, inferior nivelului ungurilor și nu trebuie, în consecință, să pretindă același tratament ca naționalitățile statului. Tocmai în această atitudine de bază trebuie căutată sursa gravelor discriminării practice de autoritățile și cetățenii maghiari în detrimentul populației românești. Fapt este că numeroși români au fost brutalizați și jigniți în demnitatea lor prin tot felul de acte de violență practice de funcționarii subalterni și mai ales de jandarmi și grăniceri. Dacă multe plingeri ale românilor s-au dovedit a fi exagerate și uneori chiar nefondate, în marea majoritatea a cazurilor nici un dubiu nu poate exista asupra vinovăției funcționarilor unguri.

Alte plingeri vehemente se referă la faptul că tineri români constrinși la instruirea premilitară (numită Levente¹) au fost afectați și umiliți de superiorii lor unguri. Delegații speciali au constatat, din analizarea citorva cazuri de acest fel, că tineri români din organizația Levente au fost într-adevăr maltratați, fiind pălmuiți, loviți cu picioarele etc. atunci cînd nu se aflau la înălțimea exigențelor comandanților lor unguri și pentru că nu știau limba maghiară. Chiar admitînd că reclamațiile românilor referitoare la organizația Levente nu au rezistat întotdeauna la un examen obiectiv, în alte cazuri trebuie considerat că fiind stabilit faptul că comandanții organizației Levente au putut adesea să facă uz, fără urmări grave, de loviri și tratament brutal ca mijloc de instrucție.

A provocat o nemulțumire deosebită în rîndul populației românești faptul că tineri români din organizația Levente au fost înămăți la jug și forțați să sape brazdă sub loviturile comandanților și camarazilor lor unguri. Analizarea unuia din aceste cazuri de către comisie a demonstrat că durata muncii astfel efectuate a fost mai mică decât o susținea reclamația; dar aceasta nu reduce cu nimic gravitatea unei asemenea comportări. Repetarea unor

¹ Levente este numele unei organizații premilitare de tineret din Ungaria.

abuzuri de acest fel în diferite localități din Transilvania de nord duce la credința că responsabilitatea trebuie să revină unor personalități mai sus-puse.

S-ar putea cita la infinit exemple de tratament brutal asemănătoare cu cele descrise mai sus. Ele sănt aproape întotdeauna însoțite de insulțe și jigniri grave prin care funcționarul ungur își exprimă disprețul său față de români.

Națiunea română și istoria ei, precum și personalitățile sale conducătoare, sănt dezonorate cu îngăduință organelor administrative ungare, și nu numai a celor subalterne. Astfel, unități militare sau organizații paramilitare ungare cintă, fără nici o considerație față de compoziția etnică a statului, marșuri conținind ofense la adresa poporului român și conducătorilor lui.

Din informațiile aduse la cunoștința delegaților speciali reiese că guvernul ungăr a încercat, în ultimul timp, să atenueze căt de căt aceste neajunsuri (interzicerea de a cănta cîntece ofensatoare în timpul marșurilor, instrucțiuni date comandanților organizației Levante de a-i trata corect pe români, pe-dește disciplinare aplicate cătorva jandarmi considerați vinovați). Dar pînă acum aceste măsuri nu au fost decît excepții; în ansamblu tratamentul brutal aplicat românilor rămîne nepedepsit.

g) Situația culturală

O plingere deosebit de insistentă a românilor se referă la organizarea școlară din Transilvania de nord. Asupra acestui punct delegații speciali au constatat următoarele:

Ordonanța guvernului ungăr nr. 24 042/1940 V.Km. din 6 noiembrie 1940 stipula că școlile primare de stat existente în comunele în exclusivitate românești în momentul schimbării suveranității să fie transformate în școli pentru minoritatea română. Dar aceasta nu s-a făcut pînă în prezent. Administrația școlară ungără s-a limitat, în general, să creeze secții române pe lîngă instituțiile școlare transformate în școli primare maghiare de stat.

Pe baza aceleiași ordonanțe, precum și a aceleia a legii române privind învățămîntul particular, încă în vigoare în Transilvania de nord și care admite crearea de școli confesionale, părinții aveau dreptul, dacă numărul de elevi era de cel puțin 20, să ceară crearea unei secții române pe lîngă școala de stat maghiară sau să procedeze la deschiderea unei școli confesionale proprii.

Din numeroasele cereri formulate în acest scop, nu a fost satisfăcut decît un număr foarte redus din cele care cereau crearea de secții române anexe, dar nici una din cele care cereau deschiderea de școli confesionale nu a fost luată în considerare.

În numeroase cazuri, propaganda în favoarea școlii române a fost impunită preoților ca o activitate împotriva statului; unii dintre ei au fost traduși în justiție și uneori chiar arestați; unii dintre ei chiar au fost acuzați de a fi falsificat semnăturile părinților.

Confruntînd datele prezentate delegaților speciali de cele două guverne, rezultă că pentru populația de naționalitate română din Transilvania de nord de peste 1 200 000 de suflete, există în prezent:

692 școli primare de stat avînd limba română ca limbă de predare sau secții române pe lîngă școlile primare de stat ungare;

1 școală secundară de stat cu limba de predare română;

5 secții pe lîngă școlile secundare de stat, complementare sau profesionale;

4 școli primare confesionale, care în realitate sănt școli de practică anexate pe lîngă 3 școli superioare normale române;

4 școli confesionale, secundare și profesionale, dintre care cele trei școli superioare normale citate mai sus.

Pe de altă parte, în 489 școli primare maghiare de stat, învățămîntul este mixt, maghiar și românesc, adică limba română figurează ca materie obligatorie sau facultativă, avînd în vedere că altfel elevii nu ar putea urma cursurile.

În schimb, cei 970 000 de maghiari au la dispoziția lor următoarele școli pur ungurești:

766 școli primare de stat, unde predarea se face exclusiv în limba maghiară;

54 școli secundare, complementare sau confesionale de stat avînd ca limbă de predare limba maghiară;

589 școli primare confesionale maghiare;

52 școli secundare, complementare sau profesionale maghiare.

Cele 489 școli primare maghiare citate mai sus în care predarea se face și în limba română sint, mai mult sau mai puțin, organizate în școli pentru populația maghiară și nu pot fi, desigur, considerate ca școli destinate minorității. Scăzîndu-le din total rămîn deci *românilor*: 696 școli primare sau secții anexe și 10 școli secundare complementare sau confesionale; pentru *unguri*: 1 355 școli primare, 106 licee, școli complementare și profesionale.

În consecință, populația românească, care depășește populația maghiară cu 200 000 de suflete, nu dispune nici măcar de jumătate din numărul școlilor de care dispun ungurii; dar această inegalitate este și mai defavorabilă românilor în realitate, căci la cele 1 355 școli primare în exclusivitate ungurești, trebuie adăugate, avînd în vedere caracterul specific maghiar, cele 489 școli primare de stat citate mai sus.

Chiar în cele 692 școli sau secții destinate minorității române, un învățămînt normal în limba română este adesea imposibil, dat fiind că majoritatea învățătorilor sint de naționalitate maghiară și adesea nu știu deloc limba română. Ungurii explică această stare de lucruri afirmînd că în momentul schimbării suveranității marea parte a învățătorilor români a părăsit Transilvania de nord și că nu au rămas destui pentru a-i înlocui. În legătură cu aceasta, trebuie remarcat că din cei 4 700 de învățători de naționalitate română care predau în Transilvania de nord în luna august 1940 aproximativ 3 900 au plecat după intrarea trupelor ungare; marea majoritate a învățătorilor au fost fie expulzați de autoritățile militare ungare, fie atît de expuși persecuțiilor organelor administrative și populației maghiare, încît ei au considerat imposibil să mai continue să trăiască în țară. Pe lîngă acestea, autoritățile maghiare au concediat, din motive politice, un mare procent de învățători români rămași pe loc, iar pe alții i-au transferat în vechea Ungarie.

În viitor, școlile române din Transilvania de nord vor putea conta pe absolvenții școlilor normale din Oradea Mare și Gherla. Dar, făcînd abstracție de față ptul că autoritățile ungare nu au făcut apel la această rezervă, ele nu ar putea în nici un caz să acopere nevoile, chiar și într-o măsură restrînsă, datorită promoțiilor lor reduse.

Si mai defavorabilă decit situația învățămîntului primar este cea a învățămîntului secundar și profesional din Transilvania de nord. Din 17 școli superioare care, în afara diferitelor școli profesionale, existau în august 1940 (12 licee de băieți și 5 de fete), guvernul ungar a menținut, ca unică școală de tat pentru minoritatea română, doar liceul român din Năsăud. De altfel, a admis crearea de secții române pe lîngă cîteva școli secundare, pe lîngă

școala normală superioară, pe lîngă școala superioară de comerț maghiară. Cu toate acestea, chiar și în aceste școli sau secții rezervate românilor, predarea este încredințată aproape în exclusivitate profesorilor de naționalitate maghiară, care nu vorbesc perfect românește, foștii profesori români fiind în majoritate fie transferați în vechea Ungarie, fie concediați.

Rezolvarea problemei, în ansamblul ei, se complică în mod deosebit prin faptul că conducătorii români din Transilvania nu consideră posibil, pentru reconstruirea unei organizații școlare adaptate la necesitățile naționale românești, decit reînființarea școlilor confesionale existente înainte de 1918. Guvernul ungar, din contră, nu este dispus să satisfacă această cerere și își bazează refuzul pe faptul că după 1918 bisericile românești au cedat de bunăvoie școlile lor statului. Faptul este exact, dar atunci s-a convenit că pentru folosirea imobilelor și mobilierului școlilor, statul plătea o chirie. De cînd dominația maghiară a înlocuit-o pe cea română, aceste sume nu mai sunt vărsate, ceea ce provoacă bisericilor românești un grav prejudiciu material.

La Universitatea din Cluj, rarii studenți români sunt adesea expuși, din cauza naționalității lor, unui tratament brutal din partea studenților unguri, care a mers uneori pînă la a-i constringe, prin injurii și acte de violență, să părăsească sălile de curs.

Pînă acum românii nu au fost împiedicați să vorbească în limba lor; dar de la o vreme încocace ei se plîng din ce în ce mai des de tratamentul brutal pe care-l au de suportat din partea unor autorități subalterne maghiare din cauza necunoașterii limbii maghiare.

Românii au, de asemenea, de suferit de pe urma faptului că concetățenii lor maghiari, sub imperiul tendonțelor antiromânești, îi batjocoresc și chiar îi lovesc atunci cînd ei folosesc limba lor maternă.

Mai mult, ungurii urmăresc activ, chiar prin intermediul unor ordine emanînd de la autorități, *maghiarizarea numelor românești*. Astfel, în documentele oficiale, ortografia numelor este adaptată fonetic la citirea maghiară; la înscrierea în registru a nașterilor, prenumele sunt din oficiu traduse în ungurește, ceea ce le face să capete un aspect cu totul diferit. Sunt, de asemenea, frecvente cazurile în care părinții sunt sfătuîți, prin mijloace mai mult sau mai puțin convingătoare, să dea copiilor lor prenume pur ungurești. La intrarea copiilor lor la școală, lor li se impune oficial să traducă în ungurește prenumele românești.

Tratamentul aplicat de autoritățile ungare confesiunilor zise române, adică greco-catolică și greco-ortodoxă, ilustrează atît din punct de vedere material, cît și al relațiilor personale, influența stării de tensiune care domnește între Ungaria și România. Ca urmare a arbitrajului de la Viena, trei episcopii greco-ortodoxe, cuprinzînd 445 de parohii, și trei episcopii greco-catolice, cuprinzînd 927 de parohii (la un total de 1 200 000 de credincioși), au trecut sub autoritatea Ungariei. Cu toate acestea, guvernul ungar a refuzat pînă acum să recunoască în mod oficial episcopiile greco-catolică și greco-ortodoxă (2 pentru fiecare confesiune) create după 1918.

Episcopiile nerecunoscute nu primesc nici o subvenție de la stat; numai din cînd în cînd, și fără ca ele să o poată pretinde în mod legal, li se acordă anumite sume, dar cu mult inferioare celor ce sunt acordate confesiunilor recunoscute. Bunurile lor, precum și ale parohiilor lor, sunt permanent expuse pericolului de a fi confiscate. Aproape toate episcopiile și parohiile românești – atît cele recunoscute, cît și cele nerecunoscute – s-au văzut depo-

sedate în special de pământurile cu care ele fuseseră înzestrare de reforma agrară românească. Cercurile politice conducătoare, precum și o mare parte a populației maghiare, văd în principal în reprezentanții Bisericii ortodoxe române din Transilvania de nord pe conducătorii naționalității române. Organele acestei biserici și reprezentanții ei se lovesc totuși de o mare sfidare, uneori chiar de o violentă agresiune, aşa cum s-a întimplat la Cluj în octombrie 1942 cind, în timpul unei manifestații antiromânești, geamurile unor lăcașe ale episcopiei române (și tot atunci și ale episcopiei greco-catolice) au fost sparte cu pietre. Un mare număr de biserici ortodoxe au fost atunci distruse, devastate sau profanate de populația maghiară. Preoți și obiecte de cult ortodoxe au făcut obiectul batjocurii publice, fără ca autoritățile să intervină eficient. Din 442 de parohii ortodoxe existente în Transilvania de nord în august 1942 nu mai există nici măcar jumătate în prezent. Aceasta se datorează în parte numeroaselor expulzări și arestări ale preoților ortodocși îndepărtați, emigrărilor în România a numeroși preoți și credincioși; un anumit număr de parohii au fost suprimate de autoritățile ungare, care le considerau, adesea pe bună dreptate, improvizării de moment ale guvernului român, vizând scopuri politice. Libertatea conștiinței a credincioșilor ortodocși a fost adesea amenințată de autoritățile maghiare pentru a-i face să treacă la credința catolică sau reformată. Delegații speciali au luat cunoștință de numeroase cazuri în care obținerea unui serviciu, rămînerea în serviciul statului, accordarea unei pensionări, exceptarea de la serviciul militar etc. puneau drept condiție schimarea credinței.

Situată Bisericii greco-catolice este întrucîntă mai bună decât a Bisericii greco-ortodoxe. Acest avantaj constă totuși mai degrabă în faptul că organizațiile ecclaziastice sunt acceptate, decât în tratamentul aplicat preoților, supuși, ca și preoții greco-ortodocși, la persecuții politice, la confiscarea și exproprierea averilor lor.

După arbitrajul de la Viena, activitatea asociațiilor române din Transilvania de nord organizate pe baze naționale a fost din ce în ce mai afectată de autoritățile ungare. În prezent, situația creată de politica de represalii a dus la desființarea instituțiilor culturale românești și la interzicerea de a crea unele noi. Într-un număr de cazuri averile sociale au fost puse sub sechestrul, fiind administrate de un procurist.

Cu cîteva excepții doar, ziarele și revistele de limbă română au trebuit să-și suspende apariția, astfel încît populația de naționalitate română aproape că nu mai dispune de ziare scrise în limba sa maternă.

h) Problemele refugiaților

În capitolele precedente au fost prezentate amănunțit motivele pentru care o parte atât de însemnată a populației românești și-a abandonat căminele și bunurile, pentru a începe în România o nouă existență. Cauzele acestui fenomen trebuie căutate în tratamentul discriminatoriu aplicat românilor în domeniul juridic, economic și cultural, dar și mai mult în marile dificultăți în aprovizionare, a cărei agravare este de așteptat, precum și în tratamentul considerat insuportabil pe care funcționarii și cetățenii unguri îl aplică românilor. Dorința de a se sustrage obligațiilor militare în Ungaria este adesea, doar ca, un motiv suficient pentru a se expatria. Hotărîrea de a părăsi, cu prețul pierderii tuturor bunurilor lor, acest pămînt natal pe care ei l-au lo-

cuit de generații, a fost cu siguranță un pas serios pentru majoritatea emigranților români și nu a putut fi luată decât atunci cînd li s-a părut ca fiind singura șansă de scăpare.

Datele furnizate de diferite autorități românești asupra numărului de refugiați nu concordă între ele și diferă mult de cele comunicate de autoritățile ungare. Prin căutări minuțioase, Comisia delegaților speciali a ajuns la concluzia că aproximativ 200 000 de români (dintr-un grup etnic de 1 315 000 în toamna lui 1939) au părăsit Transilvania de nord după arbitrajul de la Viena. Fără îndoială, o mare parte a românilor a părăsit țara de bunăvoie, adică fără nici o presiune directă sau indirectă exercitată de autoritățile ungare. De altfel, în urma Arbitrajului, guvernul român și-a rechemat funcționarii, înainte chiar ca trupele ungare să fi intrat în Transilvania de nord. De asemenea, diferite instituții științifice, ca de exemplu Universitatea din Cluj, cu tot corpul didactic și studenți, au fost evacuate la Sibiu, în acea parte a Transilvaniei lăsată României. Numărul românilor emigrați care nu pot fi considerați ca refugiați de bunăvoie poate fi apreciat la 150 000.

Consecințe deosebit de neplăcute pentru români din Transilvania de nord decurg din faptul că unele clauze ale arbitrajului de la Viena referitoare la dreptul de opțiune nu au fost încă puse în aplicare. Cu mici excepții, români nu au deci posibilitatea să se transfere în mod legal în România. Diferite ordonanțe ale guvernului ungar, în curs de aplicare, și tinzind să agraveze și mai mult condițiile în care români pot deține proprietăți, sunt de natură să-i împiedice pe români să beneficieze, practic, de avantajele ce decurg din dreptul de opțiune, în cazul cînd ei ar putea face uz de acesta în viitor. Este deci indubitatibil că amînarea aplicării clauzelor referitoare la dreptul de opțiune grăbește emigrarea.

S-a spus într-un alt loc în acest raport că refugiații nu au putut niciodată duce cu ei dincolo de frontieră valori de nici un fel. Adesea, împrejurările unei plecări precipitate nu le-a permis nici măcar să încredințeze unei rude sau unor oameni cunoșcuți administrarea averii lor. Atunci însă cînd acest lucru le-a stat în putință, noi dificultăți au apărut, prin faptul că autoritățile ungare — sub pretextul unor formalități juridice — au refuzat să-i recunoască pe cei care erau numiți de refugiați să le administreze averea, procedind la numirea din oficiu a unor procuriști cu care refugiații nu puteau niciodată să intre în legătură. Trebuie avut în vedere, de altfel, că un procurist numit din oficiu nu acordă, în general, administrării unei proprietăți abandonate același interes ca o persoană de încredere desemnată de proprietar. De altfel, impozitele, cheltuielile de administrare, taxele etc. au drept consecință că în timp proprietățile refugiaților sunt reduse la zero.

Așa cum rezultă din partea acestui raport referitoare la situația din Transilvania de sud (nord — n.n.), guvernul ungar, la rîndul său, a fost obligat să primească pe teritoriul său 60 000 de emigrați. Acești emigrați, care în mare număr au avut de îndurat aceleași avatare ca tovarășii lor de suferință români, contribuie în mod firesc la întărirea sentimentului antiromânesc. Și sub acest aspect, problema refugiaților constituie un obstacol important în restabilirea unei situații normale în Transilvania de nord.

Berlin, 8 februarie 1943

Rogieri

Henke

1945 ianuarie 30. **Ordin general al ministrului de război referitor la înscrierea militarilor în Asociația română pentru strîngerea legăturilor cu U.R.S.S. (A.R.L.U.S.).**

Ministerul de Război
Cabinetul ministrului

Ordin general
nr. 139 din 30 ianuarie 1945

Cu onoare se face cunoscut că ofițerii, subofițerii și trupa pot face parte din Asociația română pentru strîngerea legăturilor cu U.R.S.S. (A.R.L.U.S.), dat fiind scopul ce se urmărește de această asociație, precum și faptul că nu este o organizație politică.

Prezentul ordin va fi adus la cunoștința tuturor ofițerilor, subofițerilor și trupei.

Ministrul de război,
General de corp de armată I. Negulescu

Pentru conformitate
Director de cabinet,
Colonel P. Caramitru

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 878, dosar nr. 3, f. 21.

1945 ianuarie 30. **Scrisoare de mulțumire adresată de generalul-locotenent F. F. Jmacenko marilor unități din compunerea Armatei 4 române pentru eliberarea orașului Tisovec.**

Domnului general de corp de armată Dăscălescu,
comandantul Armatei 4

Domnului general de brigadă Dragomir,
subșef de stat major

Pentru acțiunile ofensive priceput executate și încununate de succes și pentru felul în care au fost conduse unitățile, avind ca rezultat cucerirea orașului Tisovec, în ziua de 28 ianuarie 1945, prezint mulțumirile mele generalilor, ofițerilor și trupei diviziilor 3 și 6 infanterie.

Acest ordin să fie adus la cunoștința trupelor armatei dumneavoastră.
General-locotenent Jmacenko

General-maior Kulik
General-locotenent Sarapov

30 ianuarie 1945

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 4, dosar nr. 247, f. 61; *Ecoul internațional al Revoluției din August 1944 și al contribuției României la războiul antihitlerist*, Editura Politică, București, 1984, p. 149.

1945 ianuarie 31. Telegrama trimisă de Congresul General al Sindicatelor Unite din România primului-ministru al Marii Britanii, Winston Churchill, prin care se comunică hotărîrea fermă a muncitorilor din România de a lupta pentru victoria finală împotriva fascismului și pentru democratizarea țării.

Domnului

Winston Churchill
Prim-ministru al Marii Britanii

Londra

Delegații tuturor categoriilor de salariați, adunați în Congresul General al Sindicatelor Unite din România, transmit prin dv. salutul lor poporului englez și armatei britanice, care luptă pentru zdrobirea definitivă a hitlerismului.

Muncitorimea organizată din România, ca și întregul popor român, luptă la rîndul său contra Germaniei hitleriste și nu va înceta această luptă înainte ca fiara fascistă să fie definitiv distrusă.

Mișcarea sindicală din România asigură poporul britanic că va depune toate eforturile pentru democratizarea reală a țării și că va contribui cu toate puterile sale ca România să intre în familia mare a popoarelor iubitoare de pace și progres.

Congresul General al
Sindicatelor Unite din România

■ „Scînteaia”, an II, nr. 125 din 31 ianuarie 1945, p. 1.

1945 ianuarie 31. Telegrama adresată de Congresul General al Sindicatelor Unite din România președintelui Statelor Unite, Franklin Roosevelt, prin care se transmite hotărîrea muncitorilor români de a lupta pentru zdrobirea hitlerismului și pentru democratizarea țării.

Domnului

Franklin Roosevelt
Președintele Statelor Unite ale Americii
Casa Albă

Washington

Delegații tuturor categoriilor de salariați, adunați în Congresul General al Sindicatelor Unite din România, transmit prin dv. salutul lor poporului Statelor Unite ale Americii și armatei americane, care luptă pentru zdrobirea definitivă a hitlerismului.

Muncitorimea organizată din România, ca și întregul popor român, luptă la rîndul său contra Germaniei hitleriste și nu va înceta această luptă înainte ca fiara fascistă să fie definitiv distrusă.

Mișcarea sindicală din România asigură poporul american că va depune toate eforturile pentru democratizarea reală a țării și că va contribui cu toate puterile sale ca România să intre în familia mare a popoarelor iubitoare de pace și progres.

Congresul General al Sindicatelor
Unite din România

■ „Scînteia”, an II, nr. 125 din 31 ianuarie 1945, p. 1.

1135

1945 ianuarie 31. **Raport cu privire la cauzele întîrzierii aprovizionării trupelor române cu subzistențe, echipament, carburanți.**

Radio cîfrat
Alarma

Repriza ¹

către
Ministerul de Război-Cabinet
Marele Stat Major-Cabinet

I. Situația aprovizionărilor Reprizei în special pentru animale este foarte gravă.

Cuze:

- a) De la 21 ianuarie s-a interzis exploatarea zonei Carei-Nyiregyhaza, singura care putea satisface nevoile pe circa 2–3 luni.
- b) Nu se admit colectări din zonă decît pentru maximum 15 zile.
- c) Zona nouă de exploatare, săracă și exploatață și de aliați, nu satisface necesarul pe 15 zile.
- d) Nu dispunem de mijloace de transport pentru a duce la trupe subzistențele colectate.
- e) Nu avem nici organele necesare pentru exploatare, deoarece ni s-a impus reducerea etapelor la numai 400 de oameni.
- f) Cererile noastre insistente în sensul de mai sus nu sunt satisfăcute de către grupul de armate.

II. Situația se agravează și mai mult pe măsura pătrunderii în Cehoslovacia, unde nu se admite nici o exploatare, totul trebuind procurat prin bună învoială, ceea ce locuitorii nu consimt, în special din cauza sărăciei zonei.

¹ Denumirea cîfrată a Armatei 4 române.

III. În fine, cererile de aprovizionări din țară nu au fost satisfăcute. Am ajuns să nu avem nici sare.

De asemenea, nu se cunosc la timp nici carburanții, de care ducem mare lipsă.

IV. Unitățile au putut învinge greutățile operative de pînă acum grație faptului că au avut hrana oamenilor și animalelor asigurată.

Lipsa de hrană în operațiunile din munți influențează hotărîtor moralul trupelor.

V. Remedierea imediată a crizei și asigurarea operațiunilor nu se pot obține decît prin intervenția directă și imediată a domnului mareșal Malinovski pentru a aproba:

a) O zonă de exploatare în adîncime, contra plată, care să ne asigure hrana oamenilor și animalelor pentru mai multe luni.

b) Zone de exploatare în spatele frontului marilor unități de unde, contra plată, să se procure subzistențe și furaje, pe cel puțin 15 zile, cu ajutorul unor ofițeri aliați atașați pe lîngă marile unități.

c) Admiterea transporturilor cu căruțe din zonă.

d) Precădere la transportul pe calea ferată pentru subzistențe, furaje și carburanții.

Ca măsuri ajutătoare din interior cerem:

a) Să ni se trimită imediat trenurile cu subzistențele cerute.

b) Să ni se dea mijloace de transport auto suplimentare de 100 autotrenuri, fără de care nu putem satisface nevoile de transport.

c) Să ni se trimită personal ofițeresc specializat în repararea și întreținerea mijloacelor auto.

d) Să ni se redea etapele reorganizate și dotate cu mijloace de transport auto.

Nesatisfacerea dorințelor de mai sus compromite operațiunile armatei.

Chestiunea comportă cea mai mare urgență.

Rugăm comunicați urgent rezultatul.

L. 24 Z²

Nr. 442 510 din 31.I.1945

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 4, dosar 282, f. 219–220.

1136

1945 ianuarie 31. Declarație a primarului comunei Luboreč (Cehoslovacia) prin care se evidențiază comportamentul corect și uman al unităților române cantonate în localitate în perioada 26–31 ianuarie 1945.

Adeverință

Prin care subsemnatul, primar al comunei Luboreč (Cehoslovacia), adeveresc că în această comună au cantonat trupele marii unități 38, cu comandament și formații, între 26 și 31 ianuarie 1945.

² Semnătură codificată a comandantului.

În tot acest timp, au avut o purtare frumoasă cu cetățenii și nu s-au dedat la acte care ar fi pus în nesiguranță averea, liniștea și cinstea cetățenilor.

Pentru care semnez prezenta adeverință ce mi-a fost tradusă de Imre Adalbert, azi 31 ianuarie 1945, la Luborec.

Primar,
⟨indescifrabil⟩

Tălmaci,
Imre Adalbert

Pentru conformitate,
Pentru șeful Secției contrainformații,
Maior C. Făniță

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 1, dosar nr. 203, f. 553.

1137

1945 ianuarie 31. Document referitor la eliberarea orașului Brezno (Cehoslovacia) de către trupele române.

Adeverință

Se adeverește de noi, primarul orașului Brezno-Slovacia, că acest oraș a fost ocupat prin lupte foarte grele de către trupele române în dimineața zilei de 31 ianuarie 1945, orele 4.

Orașul a fost apărat puternic de trupele germane și maghiare care sub puternica presiune a trupelor române au fost nevoite să se retragă.

Trupele române au continuat urmărirea inamicului, iar în orașul Brezno, fiind în trecere, s-au purtat cu populația civilă a orașului foarte bine, tratând-o ca pe adevarat aliată, fără să producă vreo stricăciune sau neplăcere vreunui din cetățenii acestui oraș.

Primarul orașului Brezno,
⟨indescifrabil⟩

31 ianuarie 1945
Slovacia

■ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 4, dosar nr. 282, f. 241.

Redactori: MARIA STANCIU și IOAN OPRIȘ

Tehnoredactor: ȘTEFANIA MIHAI

Coli de tipar: 441/8

Bun de tipar: aprilie 1985

Tiparul executat sub comanda

nr. 122 la

Intreprinderea Poligrafică

„13 Decembrie 1918”

str. Grigore Alexandrescu nr. 89-97

București.

Republica Socialistă România

VOL. III-IV, Lef 108.

<https://biblioteca-digitala.ro/> / <http://arhivelenationale.ro>